

Sven Winnell 14 oktober 2020:

**Introduktion. Budgetmotioner. Framtids-
förslag. Viktiga inrikes artiklar och debatt-
artiklar 4 - 14 oktober 2020 samt utrikes
och övriga inrikes artiklar 4 - 14 oktober**

<http://winnell.com/omr36-39zzzzzzr.pdf>

Sven Winnell 14 oktober 2020: Introduktion. Budget-motioner. Framtidsförslag. Viktiga inrikes artiklar och debattartiklar 4 - 14 oktober 2020 samt utrikes och övriga inrikes artiklar 4 - 14 oktober
<http://winnell.com/omr36-39zzzzzzr.pdf>

Innehåll

Sid

4	<u>Kapitel 1: Introduktion. Budgetmotioner, framtidsförslag och många artiklar 4-14 oktober 2020 om inrikes förhållanden</u>
5	Introduktion
6	Innehåll i närmast föregående sammanställningarnas
10	Det är huvudsakligen människornas verksamheter som styr utvecklingen i världen.
12	Maria Gunther: Så avslöjade de universums hemligheter
14	Därför kan Donald Trump inte ta död på ”den amerikanska drömmen”
18	Stort intresse för att förstå hur spädbarn uppfattar världen
21	Politikområden för politiken 1 oktober 2019 Regeringens ministerområden.

23	Partiernas Budgetmotioner
25	Några budgetmotioner i särskilda ämnen från vänsterpartiledamöter om bostäder m m
54	Innehållet i :Sven Winnell 22 april 2019: Bostadsbidrag för barnfamiljer och nya för barnlösa. Bostadstillägg för pensionärer. Utredningar om verksamheter som styr världen. Vårbudgeten 2019. http://winnell.com/omr36-39zzzzze.pdf
58	Sidorna 196 -213 i http://winnell.com/omr36-39zzzzze.pdf
58	Befolkningsstorlek per kommun, 2015
58	Utrymmesstandard i bostäderna
61	Antal hushåll efter hushållstyp
65	Föreslagna nya lägenhetstyper
77	Sökning Trångboddhet på boverket.se 14 oktober 2020
79	Enkla jobb och kunskaper i svenska – nycklar till integration?
86	Svenskt Näringsliv: Återstarta Sverige
98	Många artiklar 4-14 oktober 2020 om inrikes förhållanden som kan anses som viktiga, om anknytning till statsbudgeten och om annat som har betydelse för framtiden.
	Mer artiklar finns i kapitel 3.

273 **Kapitel 2: DN debattartiklar 4 - 14 oktober 2020**

299 **Kapitel 3: Utrikes och inrikes DN-artiklar 4 - 14 oktober 2020**

300 **Utrikes förhållanden. DN-artiklar 4 - 14 oktober 2020**

617 **Inrikes förhållanden. DN-artiklar 4 - 14 oktober 2020**
-1407 DN-artiklar i kapitel 1 och 2 är ej med här

Tillägg

Blixtförsök av fack och arbetsgivare för att enas om las
DN. TORSDAG 15 OKTOBER

V pausar hotet om misstroende mot regeringen
DN TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Ewa Stenberg: Löfven kan andas ut – i alla fall tillfälligt
DN TORSDAG 15 OKTOBER 2020

**Kapitel 1: Introduktion. Budget-
motioner, framtidsförslag och
många artiklar 4-14 oktober
2020 om inrikes förhållanden**

Introduktion

De närmast föregående sammanställningarnas innehållsförteckningar införs härfter, de är betecknade zzzzzzo , zzzzzzp och zzzzzzq och har samband med statsbudgeten. I den första av dem finns om riksdagens öppnande och i den andra om statsbudgeten. Sammanställningen nu innehåller partiernas budgetmotioner, några framtidsförslag och många artiklar med anknytning till det.

Efter innehållsförteckningarna kommer förteckningen om de mänskliga verksamheterna och tre artiklar om olika mänskliga verksamheter som orienterar om världen, bara som en enkel inledning:

- * Om svarta hål,
- * Om president Trump och folket i USA och
- * Om forskning om spädbarn.

Därefter kommer

Politikområden för politiken 1 oktober 2019

Regeringens ministerområden. <http://www.regeringen.se>

Och sedan budgetmotioner framtidsförslag och artiklar med anknytning till det.

Som vanligtvis innehåller kapitel 2 debattartiklar i DN och kapitel 3 DN-artiklar om utrikes och inrikes förhållanden. Artiklar om Nobelpris införs under utrikes förhållanden i kapitel 3.

Sven Winnell 15 september 2020: Riksdagens öppnande. Kungen, regeringsförklaring, partiledardebatt. politik 8-14 september. Debattartiklar. Utrikes och inrikes artiklar 4-14 september. Utredningar om politik sedan början av mars 2020.

<http://winnell.com/omr36-39zzzzzzo.pdf>

Innehåll:

Sida

3 **Kapitel 1: Något om politiken 8-14 september 2020**

4 Riksdagens öppnande. Kungens tal

5 Regeringsförklaringen

14 Partiledardebatt

61 Några artiklar med anknytning till regeringen och partiernas politik

163 Sven-Eric Liedman 7 september om utvecklingen i världen

166 **Kapitel 2 : Debattartiklar i DN 4 - 14 september 2020**

189 **Kapitel 3: Utrikes och inrikes DN-artiklar 4 - 14 september 2020**

190 Utrikes DN-artiklar

701 Inrikes DN-artiklar

1525 **Kapitel 4: Sven Winnells hemsida på Internet: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ? Sammanställningar fr o m 7 mars 2020**

1564 **Tillägg 17 september 2020: Sverigedemokrater och Kristdemokrater vill att Trump ska vinna i presidentvalet i USA den 3 november 2020**

Sven Winnell 26 september 2020:

Välfärden. Sveriges och världens historia. Mänskliga verksamheter. Statsbudgeten, riksdagsdebatt och kommentarer. Debattartiklar 15- 25 september. Utrikes och inrikes artiklar 15-20 september.

<http://winnell.com/omr36-39zzzzzzp.pdf>

Innehåll:

Sida

4 **Kapitel 1: Välfärden. Sveriges och världens historia. Mänskliga verksamheter. Statsbudgeten, riksdagsdebatt och kommentarer.**

5 Välfärden får ytterligare 30 miljarder nästa år

8 Sveriges kungalängd

11 Riksdagens historia

14 Regeringskansliet genom tiderna

28 Så betalade Sverige inte av sin statsskuld

36 Sveriges historia

40 Vänstervåg. Högervåg.

44 Svensk politik 1889- 2014.

46 Sveriges regeringar under 100 år

48 Makthavare i världen efter andra världskriget.

50 Världskarta

51 Världshistorien på nio sidor

59 Innehållet i: Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige.

60 Efter sekler av acceleration – nu måste människan sakta ner

63 Så bidrog ingenjörerna till den svenska framgången

65 Sverige från franska revolutionen 1789 fram till slutet av 1970-talet

68 Det är nu vi väljer hur Sverige ska se ut efter pandemin

71 Mänskligheten har förändrats mycket sedan tidernas begynnelse.

71 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter

75 Utvecklingens krafter.

76 Systemet för mänskliga verksamheter.

- 79 Den fundamentala påverkanskedjan
- 81 Det är huvudsakligen människornas verksamheter som styr utvecklingen i världen.
- 83 Innehållet i Sven Wimmell 20 mars 2018 del 1 av 3: Samhällsplaneringens problem. Områden 1-5 samt 1-9 med myndigheter och professorer, yrken och utbildningar m m. <http://wimmell.com/omr40zl.pdf>
- 89 Innehållet i: Sven Wimmell 15 september 2020: Riksdagens öppnande. Kungen, regeringsförklaring, partiledardebatt. politik 8-14 september. Debattartiklar. Utrikes och inrikes artiklar 4-14 september. Utredningar om politik sedan början av mars 2020. <http://wimmell.com/omr36-39zzzzzzzo.pdf>
- 90 Politikområden för politiken 1 oktober 2019 Regeringens ministerområden.
- 92 Budgetpropositionen för 2021: Jobba Sverige ur krisen tillsammans Publicerad 21 september 2020. Prop. 2020/21:1
- 94 Budgeten för 2021 på fem minuter
- 95 Ur budgeten: Finansplanen.
- 96 Riksdagens snabbprotokoll 2020/21:11 den 21 september 2020
- 96 Debatt med anledning av budgetpropositionens avlämnande
- 145 Några DN-artiklar med anknytning till statsbudgeten.

229 **Kapitel 2: Debattartiklar i DN 15-25 september 2020**

254 **Kapitel 3: Utrikes och inrikes DN-artiklar 15 - 20 september 2020**

255 **Utrikes DN-artiklar 15- 20 september 2020**

552 **Inrikes DN-artiklar 15-20 september 2020**
-1099

Sven Winnell 3 oktober 2020:

Några nyheter och debattartiklar 26 september - 3 oktober 2020 och utrikes och inrikes artiklar 21 september - 3 oktober.

<http://winnell.com/omr36-39zzzzzzq.pdf>

Innehåll:

Sida

- 3 **Kapitel 1: Några nyheter 26 september - 3 oktober 2020**
- 4 Introduktion
- 5 Det är huvudsakligen människornas verksamheter som styr utvecklingen i världen.
- 7 Politikområden för politiken. Regeringens ministerområden 1 oktober 2019
- 9 Innehållet i :Sven Winnell 15 september 2020: Riksdagens öppnande. Kungen, regeringsförklaring, partiledardebatt. politik 8-14 september. Debattartiklar. Utrikes och inrikes artiklar 4-14 september. Utredningar om politik sedan början av mars 2020.
<http://winnell.com/omr36-39zzzzzzzo.pdf>
- 10 Innehållet i:Sven Winnell 26 september 2020: Välfärden. Sveriges och världens historia. Mänskliga verksamheter. Statsbudgeten, riksdagsdebatt och kommentarer. Debattartiklar 15- 25 september. Utrikes och inrikes artiklar 15-20 september.
<http://winnell.com/omr36-39zzzzzzp.pdf>

- 12 Artiklar om raffinaderi och energi
- 32 Artiklar om arbetsmarknad
- 46 Om pensionärer
- 50 Artiklar om migration och bostäder

53 **Kapitel 2: DN debattartiklar 26 september - 3 oktober 2020**

74 **Kapitel 3: Utrikes och inrikes DN-artiklar 21 september -3 oktober 2020**

74 **Utrikes DN-artiklar 21 september - 3 oktober 2020**

700 **Inrikes DN-artiklar 21 september - 3 oktober 2020**
-1949Det är huvudsakligen människornas verksamheter som styr utvecklingen i världen.

Det är huvudsakligen människornas verksamheter som styr utvecklingen i världen.

Kunskaps- och värderingsverksamheter:

Samlade kunskaper och övergripande värderingar

Samhällets arkiv, bibliotek och gällande kunskaper och värderingar. Bl a Mänskliga Rättigheter. Kunskapsforskning. Överblickande samhällskunskap. Lärdoms historia.

Individernas inre verkligheter.

Tänkar om hur det var, är, kan bli och bör bli. Framtidsvisioner. Individens känslor, värderingar o d. Estetik. Ideologi, uppfattningar om samband o d. Psykiska mekanismer. Psykologi od. Individens logik. Vetenskapsteori od. Individens moral och tankar om moral.

Religiösa verksamheter od.

Politiska vetenskaper.

Statistik. Demografi. Statvetenskap. Nationalekonomi. Internationell ekonomi. Lagar och förordningar, traktat, juridik

De demokratiska församlingarnas verksamheter.

Riksdag. Kommun- och landstingsfullmäktige. Regering. Mellanfolkliga centrala organ, FN, EU od.

Politiska krav och politiska planeringar.

Politiska partier o d om individernas kroppsliga förhållanden, utbildning o d, fysiska miljöer och ekonomiska verksamheter, sociala miljöer o d.

Sambandsforskningsverksamheter.

Samband och samordning mellan olika verksamheter

Naturforsknings- och matematikverksamheter.

Naturkunskap. Matematik. Astronomi, rymdforskning. Fysik. Kemi. Geologi. meteorologi, hydrologi o d. Arkeologi o d. Biologi, ekologi, naturgeografi, utvecklingslära, ärftlighet. Botanik, Zoologi.

Teknologiska/ ekonomiska verksamheter:

Allmänt om Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

Hälsö- och sjukvårdsverksamheter, räddning o d. Veterinär.

Ingenjörsverksamheter, konstruktion o d.

Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.

Hushållsverksamheter.

Mat, boende. El-, gas- värme-, vatten-, avloppsförsörjning o d. Sophantering. Användning av inventarier od. Personlig hygien och verksamheter i hemmet. Hushållsekonomi, inkomster och utgifter o d. Städning od. Personvård: barnuppfostran, hjälp till gamla och sjuka i hemmet.

Kontorsarbete o d. Datoranvändning.

Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Militära verksamheter. Fredsarbete.

Handelsverksamheter.

Telekommunikationsverksamheter.

Förlagsverksamheter o d.

Transportverksamheter. Resebyrå. Lagringsverksamheter o d.

Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.

Allmän företagsekonomi. Arbetsförmedling. Arbetsmarknad.

Marknadsförings- och reklamverksamheter o d.

Tillverkning av varor.

Tillverkning / byggande av byggnader och anläggningar.

Kulturella verksamheter:

Allmänt om fysiska och sociala miljöer och konst och kultur

Övergripande formgivning av fysiska miljöer.

Klimatproblem. Jordens geologi. Växt- och djurvård. Världsplaner. Rikspaner. Länsplaner. Stadsplaner. Vägar, ledningar. Kvartersplaner. Kulturvård.

Formgivning av byggnader och anläggningar. Arkitektur.

Formgivning av föremål och ljud.

Skulptur. Museer. Konsutställningar. Konsthantverk. Bruksföremål. Konstmåleri. Grafisk konst. Teckenkonst. Fotografi. Musik

Sociologi. Seder och bruk.

Film, radio, TV, offentliga fester m m. Teater. Opera. Konserter. Revyer. konstdans, Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. lek. Spel. Lotteri. Tips etc.

Socialvård.

Äldre sociala miljöer.

Vissa sociala miljöer. Bl a brott och kriminalvård m m

Undervisning o d. Forskning.

Sociala verksamheter i boendet.

Verksamheter i allmänna grupper od.

Sport. Idrott od.

Språkvetenskap.

Litteraturvetenskap.

Skönlitteratur.

Tidningar o d.

Allmän geografi. Lokalhistoria. Reseskildringar.

Biografiska verksamheter.

Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Allmänt om allmän historia. Världs- och forntidshistoria. Medeltidens och nya tidens historia i allmänhet och i Europa. Medeltidens och nya tidens historia i Asien. Medeltidens och nya tidens historia i Afrika. Medeltidens och nya tidens historia i Nord- och Mellanamerika. Medeltidens och nya tidens historia i Sydamerika. Medeltidens och nya tidens historia i Oceanien. Poler. Rymden.. (Från omr36-39zzzzzu)

" Maria Gunther: Så avslöjade de universums hemligheter

DN ONSDAG 7 OKTOBER 2020

I ett svart hål brakar alla naturlagar samman. Årets Nobelpristagare i fysik har visat att sådana platser kan finnas, och att hela vår galax snurrar kring ett svart hål.

I mitten av vår galax Vintergatan, 26 000 ljusår från jorden, finns det svarta hålet Sagittarius A* som väger fyra miljoner gånger mer än solen. Att svarta hål måste finnas, och att Sagittarius A* finns i Vintergatans mitt, vet vi tack vare årets Nobelpristagare i fysik.

Svarta hål är det mest extrema och märkliga som finns i universum. Dessutom gör de sitt yttersta för att gömma sig för oss. Ett svart hål har så stor massa och så stark dragningskraft att själva rummet och tiden kollapsar, och att inte ens ljuset kan lämna det. Allting som passerar hålets gräns, den så kallade händelsehorisonten, försvinner utom synhåll och kan aldrig återvända.

Vid händelsehorisonten tar tiden rummets plats, och pekar bara framåt.

Allt som går över den gränsen måste fortsätta rakt fram ner mot hålets mitt, den så kallade singulariteten. Där är gravitationen oändlig, naturlagarna bryter samman och tiden tar slut. Om du sticker in ditt pekfinger över händelsehorisonten kommer det inte längre att peka framåt i rummet, utan i tiden. Att dra ut fingret igen är då lika omöjligt som att resa bakåt i tiden, som Ulf Danielsson från Kungliga Vetenskapsakademien beskriver det.

Redan på 1700-talet spekulerade den brittiske matematikern och filosofen John Mitchell och den franske forskaren Pierre Simon de Laplace om mörka stjärnor – himlakroppar som är så tunga att de blir osynliga, eftersom inte ens ljuset kan lämna dem.

I november 1915 presenterade Albert Einstein sin allmänna relativitetsteori, där han beskriver universum och hur tunga himlakroppar som solen kröker rummet och tiden. Mycket snart började andra forskare använda hans teori för att räkna på ifall svarta hål är möjliga, men många, inklusive Albert Einstein själv, tvivlade på att de kunde finnas på riktigt.

Det var först på 1960-talet som Roger Penrose hittade helt nya matematiska metoder för att räkna på Einsteins teori. I januari 1965 visade han att den allmänna relativitetsteorin leder till att svarta hål kan bildas, och han kunde också beskriva dem i detalj. Det var det viktigaste genombrottet sedan Einstein själv presenterade teorin 1915. Nu, 55 år senare, får Roger Penrose ena halvan av Nobelpriset i fysik för bedriften.

Det finns flera anledningar till att han har fått vänta så länge. Hans beräkningar övertygade de flesta av världens teoretiska fysiker om att svarta hål verkligen existerar. Men bara teoretiska beräkningar räcker inte för ett Nobelpris. Det måste också finnas experiment eller observationer som bekräftar att teorin faktiskt stämmer med verkligheten. Det var det som årets andra pristagare Reinhard Genzel och Andrea Ghez bidrog med.

På 1960-talet förstod astronomer att de så kallade kvasarerna, de mest ljusstarka himlakroppar som existerar, är unga galaxkärnor som lyser flera hundra gånger starkare än vanliga galaxer. Så småningom stod

det klart att det bara är möjligt att alstra så mycket ljus och energi om det finns ett svart hål i kvasarernas mitt. Kanske fanns det även ett svart hål mitt i de flesta stora galaxer, även i vår egen.

Reinhard Genzel och Andrea Ghez ledde var sin forskargrupp som på var sitt håll ville undersöka om det kunde stämma. Med hjälp av enorma teleskop och avancerad teknik, som gjorde att de både lyckades se igenom de stora molnen av stoft som omger Vintergatans centrum och alla orenheter och störningar i jordens atmosfär, kunde de till slut kartlägga stjärnornas banor nära galaxens mitt.

Deras slutsats blev att stjärnorna går i banor runt något som inte är större än vårt solsystem men som har en massa som är 4 miljoner gånger större än solens. Vi känner inte till något annat än ett svart hål som skulle kunna stämma in på den beskrivningen.

Förra året kom den första bilden av ett svart hål, från Event Horizon Telescope, som nu också försöker ta en bild av Sagittarius A* i Vintergatans mitt. Årets Nobelpris i fysik markerar bara början på våra möjligheter att undersöka svarta hål på närmare och närmare håll, och lära oss mer om vad som händer i universums mest hemlighetsfulla och extrema miljöer.

Andrea Ghez är den fjärde kvinnan som får Nobelpriset i fysik, efter Marie Curie 1903, Maria Goeppert-Mayer 1963 och Donna Strickland 2018.

– Jag hoppas jag kan inspirera unga kvinnor att ägna sig åt fysik, sa hon på telefon på presskonferensen på Kungliga Vetenskapsakademien på tisdagen.

Maria Gunther
maria.gunther@dn.se "

"Fakta. Pristagarna

Roger Penrose föddes 1931 i Colchester, Storbritannien. Han är professor vid University of Oxford i Storbritannien. Han får ena hälften av priset.

Reinhard Genzel föddes 1952 i Bad Homburg vor der Höhe, Tyskland. Han är verksam vid Max-Planck-Institut für extraterrestrische Physik i Tyskland och professor vid University of California, Berkeley, i USA.

Andrea Ghez föddes 1965 i New York, USA. Hon är professor vid University of California, Los Angeles, i USA. Reinhard Genzel och Andrea Ghez delar på hälften av priset.

Kungliga Vetenskapsakademien "

" Därför kan Donald Trump inte ta död på "den amerikanska drömmen"

DN TISDAG 6 OKTOBER 2020

Både Donald Trump och coronapandemin har ställt det klassiska - begreppet "den amerikanska drömmen" inför en stor utmaning. Men i vad består egentligen denna dröm? Och kan den överleva i ett land där både ojämlikheten och ohälsan ökar? Det frågar sig professor Erik Åsard.

Alla nationer håller sig med en uppsättning myter eller berättelser, som de vill att omvärlden ska förknippa dem med. USA:s ledande myt är "den amerikanska drömmen", vars innebörd har skiftat genom åren.

Vem som myntade frasen är okänt, men den som först använde den systematiskt i skrift var den i dag tämligen bortglömde författaren James Truslow Adams (1878–1948). I en bok utgiven 1931, "The epic of America", gjorde han flitigt bruk av "dröm"-berättelsen. Idén om att skapa ett rikare och mer fullödigt liv för alla medborgare, förkroppsligad i självständighetsförklaringens bevingade ord om "life, liberty and the pursuit of happiness", såg Adams som USA:s tyngsta idépolitiska bidrag till världen.

Den vanligaste tolkningen av drömmen är idén om *upward mobility* eller socialt avancemang, att varje medborgare oavsett bakgrund kan nå materiell framgång om man bara anstränger sig och träget arbetar för att nå dit. Men det finns fler varianter. Martin Luther King betonade starkt behovet av ekonomisk och social jämlikhet, en dröm som har närts av reformister från kväkarna till Bernie Sanders. Dess

motsats är drömmen om personligt självförverkligande, att nå framgång för egen del, en gammal dröm som fick nytt liv i början av 2000-talet i takt med medievärldens omvandling.

Drömmen om materiella framsteg kan ses som ett slags *mainstream*-version, en idé om det goda livet som flertalet medborgare oavsett politisk tillhörighet kan omfamna. Den utopiska drömmen om jämlikhet brukar omhuldas av vänstern, medan den individualistiska om personligt självförverkligande i första hand torde locka konservativa. Det är denna mångtydighet som förklarar mytens beständighet. Genom sin tänjbara form har människor från olika politiska läger kunnat fylla den med önskat innehåll.

Den amerikanska drömmen hade sin glansperiod under decennierna efter andra världskriget. Med en ekonomi som gick på högvarv och en ständigt stigande levnadsstandard framstod idén länge som lockande, särskilt när den ställdes mot de gråmelerade diktaturerna i Sovjetunionen och dess lydstat. Från mitten av 1960-talet och framåt skedde en gradvis förändring som gjorde att föreställningen om en gemensam nationell dröm alltmer ifrågasattes. Bakgrunden var kriget i Sydostasien och framväxten av en rad samhällskritiska rörelser som slogs för kvinnornas, de svartas och de sexuella minoriteternas rättigheter. Baksidan av det amerikanska experimentet lyftes fram – slaveriet, diskrimineringen, sexismen, fattigdomen, kriget, imperialismen. I en era då det blev viktigare att betona olikheter än likheter fick hela idén om en enhetlig dröm något musealt över sig.

Barack Obama gick mot strömmen när han i sitt genombrottstal på partikonventet 2004 vidhöll tanken på att USA var en enad nation utan oöverstigliga motsättningar. En vacker men naiv förhoppning, skulle det visa sig. När Trump annonserade sin kandidatur fastslog han

tvärtom att ”den amerikanska drömmen är död”, en dom som följdes upp i installationstalet 2017 då han beskrev tillståndet i nationen med det brutala uttrycket ”American carnage”, ett ”blodbad”. Hans ord är nästan uteslutande avsedda att brännmärka och skuldbelägga, inte att inspirera eller ingjuta hopp.

Frågan är hur det står till med drömmen i ett land som under loppet av två decennier genomlevt upprepade krig och kriser och dessutom snart fyra år med Donald Trump. I en gallupmätning från juli 2019 tillfrågades ett representativt urval om de tror att de kan uppnå den amerikanska drömmen under sin livstid, förutsatt att de ”arbetar hårt och följer reglerna”. 70 procent av de tillfrågade svarade ja och 29 procent nej. En klar majoritet såg alltså drömmen som nåbar för egen del. Men antalet pessimister har ökat sedan den förra mätningen 2009, och åsikterna skiljer sig avsevärt bland olika medborgargrupper.

Mest pessimistiska är kvinnor i intervallet 18–49 år, där 58 procent besvarade frågan jakande och hela 42 procent nekande. Det överensstämmer med en undersökning från januari 2019, som visade att endast 46 procent av de amerikanska kvinnorna är nöjda med hur de behandlas i dagens USA. I motsvarande mätningar 2002 och 2016 var siffrorna avsevärt högre – 69 respektive 61 procent. Man kan anta att Trump och metoorörelsen inverkat menligt på dessa siffror.

Om man går från människors subjektiva åsikter till den faktiska verkligheten blir bilden än mörkare. Trumps presidentur och coronapandemin har ställt den amerikanska drömmen inför en utmaning som den inte varit utsatt för på årtionden. Hans retorik syftar till att exkludera oönskade människor, och det är inte förvånande att det har skett en kraftig ökning av antalet hatbrott under senare år. Hans praktiska politik har dessutom bidragit till att vidga inkomst- och

klassklyftorna. Skattereformen 2017 såldes med argumentet att den särskilt skulle gynna den breda medelklassen. Utfallet blev i stället att företagen och de rika fick enorma skattesänkningar medan endast småmulor hamnade i vanliga inkomsttagares fickor.

Inkomstklyftan reducerades visserligen temporärt som ett resultat av den djupa recessionen 2008–2009, men därefter har utvecklingen gått i rakt motsatt riktning. År 2018 tog de 20 procent av hushållen med de högsta årsinkomsterna (130 000 dollar eller mer) in 52 procent av alla inkomster i USA, mer än de övriga fyra femtedelarna tillsammans. Det är en ökning med nio procentenheter sedan 1968. De fem procenten i toppen av inkomstpyramiden (med årsinkomster på minst 249 000 dollar) ökade mellan 1968 och 2018 sin andel från 16 till 23 procent.

Inkomstgapet mellan vita och svarta medborgare är fortfarande stort. Skillnaden i medelinkomst för vita respektive svarta hushåll ökade från cirka 23 800 dollar 1970 till omkring 33 000 dollar 2018 (mätt i 2018 års penningvärde). Medelklassen, som alla retoriskt värnar om, har det allt kämpigare. Andelen vuxna amerikaner som lever i medelklasshushåll har sjunkit från 61 procent 1971 till 51 procent 2019. Ojämligheten i inkomster är därmed större i USA än i något av de övriga länderna i G7-gruppen.

Ekonomen Raj Chetty har studerat ett stort siffermaterial som visar hur det gått för de cirka 20 miljoner amerikanska barn som föddes i början av 1980-talet. Under 1940- och 50-talen fick nästan alla barn som vuxna en högre levnadsstandard än vad deras föräldrar hade. Men för barn födda 1980 och framåt var andelen endast 50 procent. De har alltså betydligt sämre möjligheter än tidigare generationer att klättra uppåt på samhällsstegen.

Orsakerna till den växande ojämlikheten är flera. Lönerna för medelinkomsttagare har enligt Chetty legat stilla under de senaste 30 åren. I stället har det mesta av det ökade välståndet i samhället gått till de allra rikaste. Människors födelseplats, utbildningsnivå och hudfärg spelar också en stor roll. Den som föds och växer upp i ett fattigt bostadsområde har enligt hans data små chanser att lyckas i livet. Den som dessutom är svart har än mindre möjligheter, men löper desto större risk att hamna i brottsregistret. Skillnaderna syns inte bara mellan olika regioner utan även inom enskilda städer. Nästan varenda stad i USA har stora klyftor mellan bostadsområden med hög levnadsstandard, där mobiliteten kan jämföras med den i Kanada och Skandinavien, och sådana där människor sitter fast i arbetslöshet, missbruk och bidragsberoende.

Raj Chetty och andra seriösa forskare är inte bara bekymrade över Trumperans praktiska politik, eller över de ännu oöverskådliga effekterna av coronapandemin och den djupa ekonomiska krisen.

Framför allt oroas de av den försämrade sociala rörligheten, en långsiktig trend som gör att själva fundamentet för den amerikanska drömmen riskerar att undermineras.

Klassklyftorna är synliga även i människors hälsa, välbefinnande och förväntade livslängd. Sedan 2010 har medellivslängden i USA sjunkit bland medborgare i gemen, oavsett deras etnicitet eller var de är bosatta. Många av de avlidna är i medelåldern och har främst dött till följd av alkoholskador, drogmissbruk och självmord. Utvecklingen lär förstärkas av pandemin och går på tvärs med den i många andra industriländer.

En starkt bidragande orsak till den ökade dödligheten är överdoseringen av receptbelagda smärtstillande preparat, så kallade opioider.

Problemet började uppmärksammas i slutet av 1990-talet, då läkemedelsjätten Purdue Pharma lanserade ett kraftfullt smärtlindrande botemedel som blev en försäljningssuccé. I en senare våg sköt användningen av fentanyl i höjden, en syntetisk drog som om den blandas med andra opioider kan få dödliga följder. Journalisten Jonas Cullberg skriver i boken "En amerikansk epidemi" att över 400 000 amerikaner har dött av överdoser sedan millennieskiftet, vilket gör farsoten till den vanligaste dödsorsaken för människor under 55 år.

Den skördar varje år fler offer än till och med bilolyckor och vapenvåld. De högsta dödstalen återfinns i regioner som med stor majoritet röstade på Trump 2016.

Jag tror inte att Donald Trump på egen hand kan lyckas ta död på medborgarnas dröm om ett bättre liv, ens om han skulle tillfriskna och bli omvald. Djupt i amerikanernas sinne ligger hoppet om en vändning, om att nästa val ska resultera i att deras kandidater går segrande fram och ställer allt till rätta. Men för åtskilliga av dem skulle fyra år till med Trump innebära att drömmen förvandlades till en nattsvart mardröm.

Erik Åsard "

"Fotnot: Erik Åsard är professor emeritus i nordamerikastudier och författare, aktuell med boken "Med lögnen som vapen: - Donald Trump och den amerikanska drömmens kris" (Historiska Media). "

Spädbarns sinnen.

Källa: 1177 Vårdguiden
Foto: Alamy

Nyfödda barn reagerar på **lukter** och **smaker** och kan snabbt känna igen en förälders lukt. Vad barnet uppskattar för smaker påverkas av vad mamman åt när barnet låg i magen.

Känslen är helt utvecklad vid födseln, och bebisar har ett stort behov av kontakt och känner trygghet genom att vara nära, hud mot hud.

Synen är det minst utvecklade sinnet vid födseln. När barnet börjar använda sina ögon så ser barnet endast tydliga kontraster och rörelser, det mesta är suddigt men barnet ser bäst på några decimeters avstånd.

Utvecklingen av **synen** är snabb och under de första månaderna kan de flesta barn följa föremål och ge ögonkontakt. Ett nyfött barn tittar längre på ansikten än på annat.

Av alla sinnen är det **hörseln** som är bäst hos nyfödda barn. Bara dagar efter födseln kan barn höra var ljud kommer från och nyfödda barn vänder huvudet mot ljud.

" Stort intresse för att förstå hur spädbarn uppfattar världen

DN ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Hur mycket förstår ett spädbarn av sin omvärld? Och hur starkt präglade är vi av vår utveckling tidigt i livet? På Uppsala Barn- och babylab försöker forskarna genom experiment ta reda på hur spädbarn förhåller sig till världen. Och intresset är enormt – när många letar efter svar på hur man gör rätt som förälder och hur man lär känna sitt barn.

I mamma Fosia Jamas knä sitter tre månader gamla Celina. Hon har blicken fäst vid en skärm framför sig. En kvinna på skärmen säger "hej" och tittar ner åt ena hållet mot en av två iögonfallande leksaker. Samtidigt håller doktoranden Kim Astor koll på ytterligare en skärm, där Celinas ögonrörelser syns som röda linjer. Där syns hur Celinas blick följer kvinnan på skärmens huvudrörelser mot leksaken.

DN är på besök på Uppsala Barn- och babylab, en avdelning av Uppsala universitet där cirka 20 forskare arbetar. Fokus för forskningen spädbarn, men man gör även experiment på barn i förskoleåldern – och ibland även på vuxna.

Det experiment som Celina är del av handlar om att genom ögonrörelser kunna uppfatta hur tidigt små barn lär sig att interagera med vuxna, och förstå mer om hur miljön kring barnen påverkar deras uppfattning av världen.

– Just det här experimentet kan vara viktigt för att förstå språkinläring. Om en förälder pratar med ett litet barn om en boll, är det viktigt att titta på bollen för att barnet snabbare ska snappa upp vad i miljön som är en boll, säger Gustaf Gredebäck, som är chef för avdelningen.

I ett annat rum får fyra månader gamle Olle en mössa med elektroder på huvudet. En gel droppas i elektroderna, där han sitter i sin mamma Cindra Währborgs famn. Medan forskningsassistenten Rebecca Biese visar upp en dockteater med en mjukisgorilla för att distrahera Olle får han höra en serie ljud i olika frekvenser. Barnets hjärnvågor mäts på en dator, så att forskarna kan mäta hur han processar och organiserar de ljud han hör – och hur bra barn är på att förutse vilka ljud som ska komma närmast.

– Det är verkligen häftigt. För det är någonting vi vuxna gör hela tiden, vi förutser vad som kan hända närmast. Och här kan vi se att det görs redan hos väldigt, väldigt små barn, säger Gustaf Gredebäck.

Arbetet på institutionen är till stor del intressedrivet, berättar han. De flesta forskare har egna studier som de driver, utifrån sina intresseområden. Och det är komplicerat att göra experiment med små barn som inte kan prata, eftersom det måste bli lustfyllt för barnet för att det alls ska vilja vara med.

– Det är svårt att få reda på vad småbarn tänker och tycker, och vilka möjligheter de har att lära sig. Att ta reda på det driver oss. Och att faktiskt sätta barnen i fokus i forskningen möjliggör för oss att ta med deras perspektiv, säger Gustaf Gredebäck.

Han tar som exempel ett tidigare experiment om föräldraledighet.

Medan man från politikens sida försökt få föräldrar att dela så lika som möjligt på sin föräldraledighet kunde universitetet titta på hur uppdelningen faktiskt påverkade barnen.

– Vi bjöd in föräldrar som gjort olika val kring vem som var hemma och tittade på hur det påverkade barnens utveckling. Då kunde vi se att i de familjer där båda föräldrar delat på föräldraledigheten utvecklade barnen sig lite bättre. Det fanns alltså fördelar för barnet med den politiska prioriteringen, berättar Gustaf Gredebäck.

Forskarna tittar också på olika riskfaktorer: som föräldrar som lider av depression eller social ångest, för att se hur det påverkar spädbarns utveckling. Man har även gjort experiment i flyktingläger för att studera vad föräldrarnas mående där har för effekt på barnens kort- och långsiktiga utveckling.

– Vi försöker knyta samman teoretisk grundforskning med ett intresse för vad som händer i samhället och hur det påverkar barn.

Intresset för små barns utveckling är stort. Gustaf Gredebäck säger att intresset är flerbottnat. Dels har vi alla varit små spädbarn, och kan därför ha ett intresse av hur vi formats till dem vi är.

Den andra anledningen är att många föräldrar letar efter svar på hur man gör rätt som förälder.

– Föräldrar är ganska oroliga och vill göra rätt eftersom de månar om sina barn. Och det är bra, men det kan också vara ångestskapande och lägga ett tryck på föräldrar om att man ska göra på ett visst sätt. Men oftast finns det ju inte bara en väg framåt.

Kan er forskning leda till tips på hur man ska göra som förälder?

– Man ska generellt akta sig för väldigt riktade tips. Alla barn är olika, och alla föräldrar är olika. Alla måste hitta sina unika interaktionsmönster för de individerna. Men däremot kan vår forskning kanske leda till förståelse på en samhällelig nivå kring vilka grupper som är extra sårbara och behöver stöd, och till att föräldrar får ökad förståelse för hur rik ett litet barns värld är, säger Gustaf Gredebäck.

Han säger att många föräldrar har en idé om att de verkligen ska börja lära känna sitt barn när de kan prata med varandra. Men ett litet barn förstår mycket långt innan det kan sätta ord på sina upplevelser.

– Och det gör ju också att man kanske tänker till lite grann, man kanske stänger av telefonen och vänder sig till barnet i stället.

Än så länge har forskarna bara gläntat på dörren till allt det som finns att lära kring spädbarns utveckling. Ändå har forskningen gått framåt en hel del under de senaste åren. I dag vet man att barnets tidiga utveckling är viktig för hur dess liv formas i framtiden.

Gustaf Gredebäck tar som exempel studier där man tittar på hur sex månader gamla bebisar reagerar på ”konstiga” sociala interaktioner.

Det kan till exempel vara att en person stoppar en banan på baksidan av någons hand, i stället för i munnen eller att någon lägger en kloss på en annan persons huvud snarare än i dess utsträckta hand. Hos vissa barn syns då en tydlig förvåning.

– Och över stora grupper kan vi se att barn som vid sex månaders ålder har förmågan att bli förvånade över den ”konstigheten” är bättre på en

rad förmågor även vid tre års ålder. Det finns en tendens till att de barnen är mer empatiska i sina interaktioner och har bättre regleringsförmåga.

I en liten spjålsäng ligger fyra månader gamla Vilhelm Valdeson. Över spjålsängen hänger en mobil, och Vilhelm får sina armar och ben försiktigt fastspända i rörelsedetektorer. Ena benet sätts fast med ett snöre som leder till de olika djuren som bildar mobilen över sängen – så om han sparkar med benet så rör sig djuren.

Doktoranden Umay Sen försöker replikera en studie som först gjordes på 1970-talet. Där såg man att barn redan tidigt kunde koppla sin rörelse av det ben som var fastspänt i mobilen – och att det faktum att de sparkade med det benet skulle generera rörelse i mobilen. På 70-talet fick man räkna sparkar manuellt, men i dag finns mer teknisk innovation för att mäta utfallet.

Just i dag blir experimentet dock inte långvarigt. Vilhelm, som just sovit och ätit, är inte alls särskilt intresserad av mobilen, utan ligger i stället lugnt i spjålsängen och tittar på omgivningen och de ansikten som ibland närmar sig sängen.

– Det är just sådant här som illustrerar hur svårt det är att göra experiment med spädbarn, säger Gustaf Gredebäck och skrattar.

Under ett år kan labbet få besök av över 1 000 barn, och man kontaktar varje förälder som får barn i Uppsala kommun för att de ska kunna delta i studierna. Under coronakrisen har besöken sinat under en längre period, men till hösten är de på väg att starta upp igen.

Gustaf Gredebäck säger att han förvånas i sitt arbete varje dag tack vare de resultat som rapporteras in från de olika experimenten, och över den rasande takt som den globala forskningen kring utvecklingspsykologin går i.

– Det är en dörr som öppnas in i barnens rika värld, och den resan är underbar att vara med på. Men vi överraskas också av hur olika det kan vara för små barn beroende på vilken kultur och vilket sammanhang de lever i. Och över den anpassningsbarhet som finns hos så små individer, säger Gustaf Gredebäck.

Evelyn Jones

evelyn.jones@dn.se "

Politikområden för politiken 1 oktober 2019

Regeringens ministerområden. <http://www.regeringen.se>

*** Partiledaren/statsministern Stefan Löfven.**

*** Allmänt om regeringens politik.**

Statsminister [Stefan Löfven](#)

statsradsberedningen.registrator@regeringskansliet.se

*** Europapolitik.**

Politik för EU

EU-minister Statsrådsberedningen [Hans Dahlgren](#)

sb.registrator@regeringskansliet.se

*** Utrikespolitik.**

Politik för en utrikesminister.

Utrikesminister [Ann Linde](#)

utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Politik för juridik och migration.**

Politik för en justitie-och migrationsminister.

Justitie- och migrationsminister [Morgan Johansson](#)

justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Försvar.**

Politik för en försvarsminister.

Försvarsminister [Peter Hultqvist](#)

forsvarsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Miljö och klimat.**

Politik för fysiska och sociala miljöer i regioner och kommuner. Politik för klimat.

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister [Isabella Lövin](#)

m.registrator@regeringskansliet.se [Miljödepartementet](#)

*** Transporter och infrastruktur.**

Politik för en infrastrukturminister.

Infrastrukturminister [Tomas Eneroth](#)

n.registrator@regeringskansliet.se (Infrastrukturdepartement ?)

*** Energi- och digitalisering.**

Politik för energi och digitalisering

Energi- och digitaliseringsminister [Anders Ygeman](#)

n.registrator@regeringskansliet.se (Infrastrukturdepartement ?)

*** Landsbygdspolitik.**

Politik för en landsbygdsminister.

Landsbygdsminister [Jennie Nilsson](#)

naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Internationellt utvecklingssamarbete. Bistånd.**

Minister för internationellt utvecklingssamarbete. [Peter Eriksson](#)

utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Sjuk- och hälsovård o d.**

Politik för en socialminister med hälso- och sjukvård.

Socialminister [Lena Hallengren](#)

socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Hushållet. Mat, boende, konsumtion, hushållsekonomi o d**

Politik för en socialförsäkringsminister. som borde ha ansvar för hushållsverksamheter.

Socialförsäkringsminister [Ardalan Shekarabi](#)

socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jämställdhet. Diskriminering. Segregation**

Politik för jämställdhet och mot diskriminering och segregation

Jämställdhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation [Åsa Lindhagen](#)

arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Utbildning.**

Politik för utbildning i skolor. Ungdomspolitik

Utbildningsminister Anna Ekström

utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Högre utbildning och forskning.**

Minister för högre utbildning och forskning Matilda Ernkrans

utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Information, konst, kultur o d. Demokrati. Idrott.**

Politik för en kultursminister. Med demokrati och idrott

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna Amanda Lind

kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jobb.**

Politik för en arbetsmarknadsminister.

Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark

arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Näringar.**

Politik för en näringsminister.

Näringsminister Ibrahim Baylan

naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Handel.**

Politik för en handelsminister.

Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor Anna Hallberg

utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Polisen. Brott. Kriminalvård.**

Politik för en inrikesminister för brott och polis o d

Inrikesminister Mikael Damberg

justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Politik för statens finanser och statens stöd till regioner och kommuner o d.**

Politik för finans- finansmarknads- och civilministrar.

Finansminister Magdalena Andersson

finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister

Per Bolund

finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Civilminister Lena Micko

finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Andra aktörer**

Partisekreterare (S) Lena Rådström Baastad

Socialdemokraterna Partiet info@socialdemokraterna.se

Gruppledare för S i riksdagen. annelie.karlsson@riksdagen.se

Karl-Petter Thorwaldsson. F d ordförande i LO

karl-petter.thorwaldsson@lo.se

Ny ordförande [Susanna Gideonsson@lo.se](mailto:Susanna.Gideonsson@lo.se)

Vänsterpartiledare Jonas Söstedt

Sjöstedt Jonas <jonas.sjostedt@riksdagen.se>

Ulla Andersson, vänsterpartiet. <ulla.andersson@riksdagen.se>

Ordf. Annie Lööf. Centerpartiet.se, info@centerpartiet.se

Ordf. Nyamko Sabuni. [Liberalerna.se](mailto:info@Liberalerna.se), info@Liberalerna.se

Med på listan finns inte moderater, krisdemo-krater som inte hyllar demokratin, motarbetar regeringen och vill störta den

**Knäck arbetslösheten och bekämpa
kriminaliteten – Moderaternas
budgetmotion för 2021**
**Motion 2020/21:3422 av Ulf Kristersson och
Elisabeth Svantesson (båda M)**

[Motion 2020/21:3422 av Ulf Kristersson och
Elisabeth Svantesson \(båda M\) \(pdf, 956 kB\)](#)

Innehåll

Förslag till riksdagsbeslut

Motivering

1. Inledning
2. Det ekonomiska läget
 - 2.1 Ovanligt stor osäkerhet
 - 2.2 Utsikterna för svensk ekonomi
3. Moderaternas riktlinjer för den ekonomiska politiken
 - 3.1 Inriktning för budgetpolitiken
 - 3.2 Reforminriktningen
 - 3.2.1 Krisbuffert
 - 3.2.1 Knäck arbetslösheten
 - 3.2.3 Bekämpa kriminaliteten
 - 3.2.4 Prioriterade reformer i Moderaternas budgetmotion
4. Moderaternas plan för att knäcka arbetslösheten
 - 4.1 Konjunkturåtgärder
 - 4.1.1 Förstärk kommuner och regioner och inför skattehöjarstopp
 - 4.1.2 Arbetsmarknadspolitik **Se vidare i innehållsförteckningen**

**Kristdemokraternas budgetmotion för 2021
– Sverige förtjänar bättre**
**Motion 2020/21:3530 av Ebba Busch m.fl.
(KD)**

[Kristdemokraternas budgetmotion för 2021 –
Sverige förtjänar bättre \(pdf, 661 kB\)](#)

Innehåll:

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som föreslås i avsnitt 3–22 i motionen.

Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget 2021–2023 enligt förslaget i tabell 2 i motionen.

Riksdagen beslutar om fördelning av utgifter på utgiftsområden och övriga utgifter för 2021 enligt förslaget i tabell 13 i motionen.

Riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifter på utgiftsområden för 2022 och 2023 enligt förslaget i tabell 14 som riktlinje för regeringens budgetarbete.

Riksdagen godkänner beräkningen

Investera i Sverige – Sverigedemokraternas förslag till statsbudget 2021

Motion 2020/21:3128 av Jimmie Åkesson m.fl. (SD)

[Investera i Sverige – Sverigedemokraternas förslag till statsbudget 2021 \(pdf, 494 kB\)](#)

Innehåll:

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som föreslås i motionen.

Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget till följd av tekniska justeringar till 1 795 miljarder kronor för 2021 och 1 634 miljarder kronor för 2022 (avsnitt 24.1).

Riksdagen godkänner beräkningen av inkomsterna i statens budget för 2021 enligt vad som anförs i motionen (avsnitt 24.8) samt ställer sig bakom att regeringen ska återkomma med lagförslag i överensstämmelse med denna beräkning och tillkännager detta för regeringen.

Riksdagen

Vägen ut ur krisen – en plan för jämlikhet och grön omställning

Motion 2020/21:3170 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V)

[Vägen ut ur krisen – en plan för jämlikhet och grön omställning \(pdf, 1 MB\)](#)

1 Sammanfattning

Coronapandemin har inneburit en drastisk och omvälvande förändring av tillvaron för de allra flesta människor. Olika samhällsmodeller möter kriser på olika sätt. Ett robust samhälle med en stark välfärd som garanterar ekonomisk trygghet vid sjukdom och arbetslöshet, med en välfungerande och välfinansierad sjukvård och äldreomsorg är bättre rustat att möta såväl de direkta som de indirekta konsekvenserna av coronavirusets spridning. Sverige är bättre rustat än många andra länder. De senaste årtiondenas privatiseringar och nedskärningar i välfärden samt nedmonteringen av trygghetssystemen har dock avsevärt försämrat våra förutsättningar

**Några budgetmotioner i särskilda ämnen
från vänsterpartledamöter**

De går att klicka fram

Bostadspolitik, planering och byggande
Motion 2020/21:392 av Momodou Malcolm
Jallow m.fl. (V) (pdf, 146 kB)

Hyresrätt och allmännytt
Motion 2020/21:390 av Momodou Malcolm
Jallow m.fl. (V) (pdf, 129 kB)

**Dessa två har kopierats och bifogas i det
nämost följande i fullt skick**

**Idrott och hälsa för personer med
funktionsnedsättning**
Motion 2020/21:305 av Vasiliki Tsouplaki
m.fl. (V) (pdf, 95 kB)

It och bredband
Motion 2020/21:398 av Jens Holm m.fl. (V)
(pdf, 90 kB)

Beredskap mot pandemier
Motion 2020/21:389 av Karin Rågsjö m.fl.
(V) (pdf, 121 kB)

Vissa kulturpolitiska frågor
Motion 2020/21:448 av Vasiliki Tsouplaki
m.fl. (V) (pdf, 98 kB)

Konsumenträtt
Motion 2020/21:397 av Jon Thorbjörnson
m.fl. (V) (pdf, 124 kB)

Kommittémotion V664
Motion till riksdagen 2020/21:392
av Momodou Malcolm Jallow m.fl. (V)

Bostadspolitik, planering och byggande

1 Innehåll

1 Innehåll

2 Förslag till riksdagsbeslut

3 Inledning

4 Bostaden är en social rättighet

4.1 Nytt bostadspolitiskt mål

4.2 Nationell strategi för att säkerställa allas rätt till bostad

5 Bostadssocial utredning

6 Bygg bort bostadsbristen

6.1 Bostadspolitiska satsningar 2014–2018

6.2 Ytterligare bostadspolitiska satsningar krävs

6.3 En mer jämlik balans mellan hyresrätt och bostadsrätt

6.4 Utred Wienmodellen

7 Ett statligt byggbolag

8 Markpolitiken – ett viktigt verktyg för kommunerna

9 Bättre planering för fler och energieffektiva bostäder

9.1 Regionalt perspektiv i planeringen

10 Nationell bostadsförsörjningsplan

11 Ökat byggande på landsbygden

11.1 Lokalasparbanker

11.2 Nedskrivningsreglerna

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett nytt bostadspolitiskt mål och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta fram en nationell strategi för att säkerställa allas rätt till en bostad till en överkomlig kostnad och tillkännager detta för regeringen.

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en åtgärdsplan och tidsplan för en mer jämlik balans mellan hyresrätt och bostadsrätt och tillkännager detta för regeringen.

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att dels studera Wienmodellen med fokus på finansieringen av nyproduktion av hyresrätter, dels föreslå hur motsvarande modell skulle kunna tillämpas i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över hur ett statligt byggbolag med uppgift att bygga lägenheter, främst hyresrätter, som alla ska ha råd att efterfråga kan upprättas och tillkännager detta för regeringen.

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas en ny förköpslag och tillkännager detta för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör lägga fram lagförslag i linje med de som presenterades

i Byggrättsutredningens betänkande (SOU 2018:67) och tillkännager detta för regeringen.

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag till ändring i plan- och bygglagen som gör det möjligt att ställa krav på energieffektivitet m.m. i detaljplan och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om regional fysisk planering och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen årligen bör lämna en skrivelse till riksdagen där regeringens nationella bostadsförsörjningsplan fastslås samt vid obalans mellan utbud och efterfrågan presentera en handlingsplan och tillkännager detta för regeringen.

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att nedskrivningsreglerna behöver förändras så att fler hyresbostäder byggs i landsbygdskommuner och tillkännager detta för regeringen.

3 Inledning

Sverige behöver en ny bostadspolitik som kan möta de utmaningar vi står inför i form av bostadsbrist, bostadssegregation och klimatomställning – en hållbar och långsiktig bostadspolitik som tar ansvar för att bygga bort bostadsbristen, bryta bostadssegregationen och minska bostadssektorns klimatpåverkan. Det kräver en bostadspolitik med högre ambitioner där staten och kommunerna tar ett större ansvar än i dag.

I dag råder bostadsbrist i en majoritet av landets kommuner. Bristen på bostäder begränsar människors frihet och i förlängningen samhällets utveckling. Det saknas framför allt hyresrätter med rimliga hyror, något marknaden inte klarar av att bygga på egen hand. Bostadsbristen ska byggas bort med en politik för ökat bostadsbyggande, med fokus på miljövänliga hyresrätter med rimliga hyror. För det krävs att staten tar ett större ansvar för finansieringen och att kommunerna tar ett större ansvar för en bostadsförsörjning för alla oavsett inkomst.

I takt med de ökade klassklyftorna har bostadssegregationen ökat. Olika grupper lever åtskilda i olika bostadsområden. Skillnaderna mellan dessa områden är ofta mycket stora vad gäller inkomst, utbildningsnivå, hälsa och förväntad livslängd. Bostadssegregationen behöver brytas med en politik för minskade klyftor och ett förändrat bostadsbyggande med fokus på en jämlik och hållbar stadsutveckling.

För detta krävs insatser i såväl socioekonomiskt eftersatta som mer välbärgade områden, vilket förutsätter en tydlig offentlig styrning, reglering och planering.

I dag står bygg- och fastighetssektorn för omkring 20 procent av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser. Därutöver bidrar sektorn till stora utsläpp utomlands genom import av byggprodukter. Av de totala utsläppen från sektorn står byggverksamhet och uppvärmning för cirka 40 procent vardera. Om vi ska nå det klimatmål som riksdagen slagit fast måste bygg- och fastighetssektorn minska sin klimatpåverkan ur ett livscykelperspektiv. För det krävs ett mer hållbart byggande och en ökad energieffektivisering, vilket förutsätter högre krav och statliga styrmedel. I denna motion redogör vi för vår bostadspolitik och vad vi anser bör göras för att skapa bra bostäder för alla.

4 Bostaden är en social rättighet

Rätten till bostad är en grundläggande mänsklig rättighet, vilket slås fast i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. Samhället har ett uttalat ansvar för bostadsförsörjningen. Av regeringsformen framgår att det allmänna särskilt ska trygga rätten till bl.a. bostad (1 kap. 2 § RF). I verkligheten ser det dock annorlunda ut. Allt fler förvägras rätten till ett eget hem trots regeringsformens tydliga formulering.

Vänsterpartiet menar att alla människor ska ha möjlighet att leva i bra bostäder till rimliga kostnader i en miljö där en kan känna sig trygg. Så är det inte i dag i bostadsbristens Sverige.

Under efterkrigstiden lades den svenska bostadspolitik om. Den tidigare marknadsstyrda bostadspolitik hade lett till svår trångboddhet, undermåliga boendemiljöer och ockerhyror.

Omläggningen innebar att bostadspolitik i stället blev en naturlig del av den generella välfärdspolitik: aktiv, omfattande och utan inslag

av särlösningar för låginkomsthushåll. Samhället tog ansvar för att folket skulle ha bra bostäder med god standard till rimliga kostnader.

Ansvaret fördelades mellan stat och kommuner. Staten tog ansvar för att rättsliga och finansiella instrument fanns tillgängliga för bostadsbyggandet, medan kommunerna tog ansvar för planering och genomförande. Gemensamma insatser vidtogs för att bygga bort bostadsbristen. I början av 1970-talet, när miljonprogrammet avslutades, var bostadsbristen väsentligt mindre. Utan en statlig bostadspolitik, med aktiva insatser och omfattande statligt stöd, hade detta inte varit möjligt.

Den statliga bostadspolitik nedmonterades under 1990-talet.

Subventioner och statlig inblandning har ersatts med ett marknadsstyrt bostadsbyggande. I dag är bostadspolitik varken tillräckligt aktiv eller omfattande. Staten har trätt tillbaka till förmån för marknaden.

Särlösningar för personer med låga inkomster, s.k. social housing, framhålls av allt fler som ett sätt att lösa bostadsbristen för dem som inte har råd att köpa en bostad. Bostaden har gått från att vara ett gemensamt projekt till en privatsak, från en social rättighet till ett investeringsobjekt på en marknad. Resultatet är tydligt: det har under lång tid byggts för lite, för sakta och för dyrt. Marknadens ensidiga vinstintresse, i stället för socialt ansvarstagande, har återigen visat sig stå i vägen för att lösa bostadsbristen för flertalet medborgare.

Vänsterpartiet menar att bostadsbristen måste mötas med ökat politiskt ansvarstagande i form av en politik med höga ambitioner. Vi behöver återskapa en statlig bostadspolitik värd namnet – aktiv, omfattande och enligt principen om generell välfärd. Vänsterpartiet eftersträvar en

sammanhållen bostadsmarknad där alla, oavsett inkomst, garanteras en bra bostad med god standard till rimliga kostnader. En politik med olika typer av särlösningar för stora grupper står i motsättning till detta. En sådan politik kommer långsiktigt att försvaga stödet för en bostadspolitik som når vår målsättning om goda bostäder för alla. Frågan om att bygga bort bostadsbristen, med fokus på hyresrätter, bör därför prioriteras. För detta krävs statliga insatser i form av ekonomiskt stöd för ökat byggande. Vänsterpartiet menar att bostaden är en social rättighet och att bostadspolitiken därmed bör vara en grundläggande del av den generella välfärdspolitiken.

4.1 Nytt bostadspolitiskt mål

Det bostadspolitiska mål som riksdagen antagit återspeglar inte de samhällsbehov och utmaningar som bostadsbyggandet kräver. Vi anser därför att det nuvarande bostadspolitiska målet bör avskaffas och föreslår att det införs ett nytt bostadspolitiskt mål enligt följande:

Alla ska ges förutsättningar att leva i goda bostäder till rimliga kostnader och i en stimulerande och trygg miljö inom långsiktigt hållbara ramar. Boende- och bebyggelsemiljön ska utgå ifrån människors behov, bidra till jämlika förhållanden och särskilt främja en god uppväxt för barn och ungdomar. Vid planering, byggande och förvaltning ska en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar utveckling vara grund för verksamheten.

Vad som ovan anförts om ett nytt bostadspolitiskt mål bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.2 Nationell strategi för att säkerställa allas rätt till bostad

I mars 2019 riktade FN:s dåvarande rapportör för bostadsfrågor, Leilani Farha, skarp kritik mot regeringens bostadspolitik. I ett brev till regeringen uttrycker Farha en särskild oro över de lagar och policyer som har möjliggjort att globalt kapital kunnat investeras i bostäder som säkerhet för finansiella instrument. Den s.k. finansialiseringen av bostadsmarknaden, som detta är ett uttryck för, får enligt Farha katastrofala konsekvenser för hyresgästerna. Fenomenet är inget nytt och inget unikt för Sverige – fastighetsspekulation på bekostnad av hyresgästers trygghet sker över hela världen, vilket skildras i dokumentärfilmen "Push".

Ett tydligt exempel på detta är den utveckling vi sett på senare år i Sverige där riskkapitalbolagägda fastighetsbolag köper upp hyresfastigheter, renoverar lägenheterna och höjer hyrorna kraftigt.

De hyresgäster som inte klarar av att betala de högre hyrorna tvingas flytta. Fenomenet kallas renovering och har drabbat många hyresgäster runt om i Sverige. Farha är bekymrad över att regeringen har accepterat finansialiseringen av bostadsmarknaden och inte gjort några försök att reglera problemet – i synnerhet då regeringen, enligt såväl internationella konventioner som regeringsformen, ska trygga rätten till bostad.

I brevet uppmanar Farha regeringen att dels erkänna den inverkan som finansialiseringen av bostadsmarknaden har på bostaden som en social rättighet, dels vidta åtgärder för att återupprätta bostaden som en social rättighet. Om regeringen misslyckas lever Sverige, enligt Farha, inte upp till sina åtaganden vad gäller internationella konventioner.

Regeringens svar på Farhas brev var kortfattat och passivt, vilket visar att regeringen inte verkar ta frågan på allvar.

Farha har därefter, i samband med besök i Sverige, framhållit att regeringen bör ta fram en nationell strategi för att säkerställa allas rätt till en bostad till en överkomlig kostnad. Vänsterpartiet delar Farhas uppfattning. Strategin bör ligga till grund för regeringens övergripande bostadspolitik.

Regeringen bör ta fram en nationell strategi för att säkerställa allas rätt till en bostad till en överkomlig kostnad. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Bostadssocial utredning

I början av 1930-talet präglades den svenska bostadsmarknaden av bostadsbrist, trångboddhet och ojämlikhet. För att kartlägga problem och ta fram förslag på åtgärder tillsatte den socialdemokratiska regeringen en utredning – den s.k. Bostadssociala utredningen. I utredningen ingick radikala ekonomer, arkitekter och byggmästare.

Utredningen, som verkade under åren 1933–1947, lade grunden för den generella bostadspolitik som etablerades under efterkrigstiden. Samhället tog ansvar för att alla, oavsett inkomst, skulle garanteras en bra bostad. Successivt byggdes bostadsbrist och trångboddhet bort.

I dag präglas svensk bostadsmarknad återigen av bostadsbrist och trångboddhet, om än i annorlunda skepnad. Bostadsbristen slår hårdast mot de grupper i samhället som har lägst inkomster: unga, nyanlända, ensamstående, sjukskrivna och arbetslösa. Dessa grupper har svårt att

efterfråga de bostäder som byggs. Kommunernas bostadssociala verktyg, såsom sociala kontrakt och sociala förturer, räcker inte för att garantera alla medborgare en bostad. Samtidigt har allmännyttans roll förändrats genom krav på affärsmässighet, vilket påverkar de kommunala bostadsbolagens möjlighet att ta socialt ansvar.

Sammanfattningsvis befinner vi oss i ett läge där stora grupper inte kommer in på bostadsmarknaden utan är hänvisade till otrygga boendelösningar och trångboddhet. Bostadsmarknaden präglas därmed återigen av ojämlikhet – en ojämlikhet nära länkad till de inkomst- och förmögenhetsklyftor som ökat i Sverige de senaste decennierna.

Allt fler röster höjs nu för att tillsätta en ny bostadssocial utredning med uppdrag att dels undersöka hur situationen ser ut, dels ta fram konkreta förslag för att alla medborgare, oavsett inkomst, ska garanteras en bostad. Förslaget om att tillsätta en bostadssocial utredning har framförts av såväl forskare som myndigheter.

Exempelvis har Martin Grander, fil.dr. i urbana studier vid Malmö universitet, föreslagit att det bör tillsättas en ”ny kompetent bostadssocial utredning som ger en empiriskt grundad bild av hur stor bostadsbristen är, vem som drabbas och vilka alternativen är för en nationellt sammanhållen bostadsförsörjning som inte lämnar någon utanför” (Dagens Samhälle 2019-02-08). Länsstyrelsen i Stockholm har lagt fram ett liknande förslag (Länsstyrelsen Stockholm: Rapport 2019:13).

Vänsterpartiet anser, i likhet med forskare och myndigheter, att det bör tillsättas en ny bostadssocial utredning. Utredningen bör få i uppdrag att dels kartlägga hur boendeproblemen yttrar sig och deras bakomliggande orsaker, dels föreslå åtgärder för att komma till rätta

med problemen. Vi har därför föreslagit att regeringen bör tillsätta en bostadssocial utredning med uppdrag att dels undersöka situationen på bostadsmarknaden vad gäller bostadsbrist, bostadsjämlighet och segregation, dels lämna förslag på åtgärder som garanterar alla medborgare en bostad oavsett inkomst (mot. 2019/20:1621).

I maj 2020 tillsatte S-MP-regeringen en utredning som ligger i linje med vårt förslag: En socialt hållbar bostadsförsörjning (dir. 2020:53). Uppdraget ska redovisas senast den 8 november 2021. Vänsterpartiet välkomnar utredningen men anser, i likhet med Sveriges Allmännytt, att direktivet saknar ett helhetsperspektiv på bostadsförsörjningen.

Exempelvis berörs inte frågan hur riksdagens bostadspolitiska mål ska uppnås, inte heller vilken roll marknaden respektive politiken ska ha för att bygga de bostäder som behövs. Vi kan samtidigt, i likhet med Hyresgästföreningen, konstatera att ambitionen med utredningen om en socialt hållbar bostadsförsörjning står i strid med regeringens vilja att införa marknadshyror i nyproduktion. Om regeringen menar allvar med att vilja skapa förutsättningar för en socialt hållbar bostadsförsörjning som underlättar situationen för hushåll som har svårt att skaffa en bostad på marknadens villkor bör man placera utredningen om marknadshyror där den hör hemma – i papperskorgen.

6 Bygg bort bostadsbristen

Enligt Boverkets senaste bostadsmarknadsenkät anger 212 av de 286 kommuner som besvarat frågan att det råder underskott på bostäder på den lokala bostadsmarknaden. Bostadsbristen är värst i storstadsregionerna och på högskoleorter, men även många mindre kommuner har underskott på bostäder. Sammantaget bor omkring 90 procent av

landets befolkning i kommuner med bostadsbrist. Hyresrätter är den upplåtelseform som flest kommuner uppger behöver tillkomma (Boverket 2020: Bostadsmarknadsenkäten 2020).

De senaste åren har det byggts många nya bostäder, men mycket av det som byggts har varit för dyrt för stora grupper i samhället. Nu sjunker efterfrågan på dessa bostäder men behovet av nya bostäder är fortfarande mycket stort. Det är kort sagt brist på bostäder som folk har råd att efterfråga, framför allt hyresrätter med rimliga hyror.

Bostadsbristen begränsar människors möjligheter att ta ett jobb, studera och etableras i det svenska samhället. Därigenom påverkas individernas frihet, ekonomins tillväxt och samhällets utveckling negativt. Det leder till ökade klyftor och segregation. Bostadsbristen innebär att trångboddhet blir allt vanligare. I dag bor drygt 200 000 unga vuxna hemma hos sina föräldrar trots att de hellre skulle bo på ett annat sätt. Följden blir att människors livssituation försvåras och att deras drömmar och frihet inskränks. Bristen på bostäder, framför allt hyresrätter, är även en hämmande faktor för kommuners och regioners utveckling. Den kan också bli till ett hot mot välfärden när de som ska arbeta inom t.ex. vård och omsorg inte hittar lämpliga bostäder på rimligt avstånd från arbetsplatsen.

Människor måste kunna flytta dit där jobb och utbildningsplatser finns. Arbetsmarknadens funktionssätt påverkas negativt när inte minst unga människor tvingas tacka nej till arbeten för att de saknar bostad. I en undersökning som gjorts på uppdrag av Hyresgästföreningen uppger sju av tio tillfrågade arbetsgivare i landets tre storstadsregioner att bostadsbristen i någon mån försvårar möjligheterna att rekrytera personal. Vidare har HSB låtit beräkna konsekvenserna av bostadsbristen för tillväxten i Stockholmsregionen den närmaste

tjugoårsperioden. Kostnaden uppskattas till flera hundra miljarder kronor. Även om man bör använda den här typen av siffror med en viss försiktighet kan man konstatera att bostadsbristen påverkar tillväxten negativt.

Enligt Boverkets senaste byggbehovsprognos behövs i snitt cirka 64 000 nya bostäder varje år fram till 2027. Totalt sett behövs 640 000 nya bostäder under tioårsperioden 2018–2027 för att svara mot den framtida befolkningsutvecklingen och kompensera för det underskott av bostäder som finns sedan tidigare. Tre av fyra bostäder behöver tillkomma i storstadsregionerna (Boverket 2020: Regionala byggbehovsberäkningar 2018–2027). För att bygga dessa bostäder krävs krafttag från statens sida.

6.1 Bostadspolitiska satsningar 2014–2018

Under förra mandatperioden genomförde Vänsterpartiet och S-MP-regeringen, inom ramen för budgetsamarbetet, de största bostadspolitiska satsningarna på 20 år. Vi införde bl.a. ett investeringsstöd för hyresrätter och studentbostäder, ett stöd för renovering och energieffektivisering av flerbostadshus i miljonprogramsområden och en byggbonus till de kommuner som planerar för och bygger bostäder.

Våra gemensamma satsningar har gett resultat. Rekordmånga nya bostäder har byggts, varav många hyresrätter. Eftersatta flerbostadshus har renoverats och energieffektiviserats. Kommuner planerar för fler bostäder och tar ansvar för bostadsförsörjningen i större utsträckning än tidigare.

I budgeten för 2019, som byggde på Moderaternas och Kristdemokraternas budgetmotion, utvecklades samtliga bostadspolitiska satsningar. Som ett resultat av januariöverenskommelsen mellan S, MP, C och L har investeringsstödet för hyresbostäder och studentbostäder återinförts. Vänsterpartiet välkomnar detta men kan konstatera att betydligt fler insatser behövs för att bygga bort bostadsbristen och rusta upp det befintliga bostadsbeståndet.

6.2 Ytterligare bostadspolitiska satsningar krävs

Samtidigt som det råder bostadsbrist i en majoritet av landets kommuner sjunker nu byggtakten. Efter toppen åren 2018 och 2019, då knappt 60 000 bostäder tillkom per år, avtar nu antalet färdigställda bostäder. Enligt Boverkets indikatorer (juni 2020) färdigställs i år cirka 53 000 bostäder, och nästa år cirka 47 000 bostäder. Enligt Boverkets prognos minskar vidare antalet påbörjade bostäder med cirka 15 procent i år, då 44 500 bostäder beräknas påbörjas, inräknat nettotillskott genom ombyggnad. År 2021 beräknas runt 41 500 bostäder påbörjas. Hur stort det faktiska utfallet blir är förstås svårt att säga p.g.a. coronapandemin.

För Vänsterpartiet är det uppenbart att det, oavsett coronapandemin, krävs ytterligare bostadspolitiska satsningar för att dels upprätthålla en hög byggtakt och bygga de bostäder som behövs, främst hyresrätter med rimliga hyror, dels energieffektivisera och renovera det befintliga beståndet. Genom att utöka och bredda de bostadspolitiska satsningarna kan vi minska bostadsbristen, genomföra nödvändiga renoveringar och samtidigt ge en nödvändig injektion i svensk ekonomi under coronakrisen. Vi vill genomföra tre sådana satsningar.

För det första vill vi utöka och förbättra det statliga investeringsstödet för hyresbostäder. Reglerna för investeringsstödet bör ändras i enlighet med förslaget i SOU 2017:108 så att en viss del av stödet betalas ut i förväg. Det ökar möjligheterna att använda investeringsstödet som eget kapital under byggtiden och underlättar därmed finansieringen.

För det andra vill vi återinföra och utöka stödet för energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer. Stora delar av det svenska miljonprogrammet är i behov av renovering, effektivare energianvändning och förbättrade utomhusmiljöer. För 140 000 lägenheter är renoveringsbehovet akut enligt en rapport från det statliga forskningsinstitutet RISE. Boverket beräknar kostnaderna för renoveringar av miljonprogrammen till mellan 300 och 500 miljarder kronor. Ett riktat statligt stöd med fokus på renovering är helt avgörande för att åtgärda behoven.

För det tredje vill vi införa statliga topplån för nyproduktion av hyresrätter. Fram till början av 1990-talet gav staten omfattande subventioner och förmånliga lån till byggbolag i syfte att bygga bostäder. Detta stöd avskaffades av den borgerliga regeringen under åren 1991–1994. Bostadsbyggandet har därefter skett på marknadens villkor och finansieringsansvaret har flyttats över på hushållen.

Sammantaget har detta lett till minskad nyproduktion av hyresrätter och högre skuldsättning för hushållen. För att ytterligare stimulera byggandet av hyresbostäder vill vi att staten ska ta över delar av risken för hyresrättens finansiering genom att erbjuda topplån med låg ränta som ersätter större delen av det egna kapitalet för byggbolagen.

Ett liknande förslag har lagts fram av Hyresgästföreningen. Med ett statligt utfärdat topplån på 25 procent av investeringen återstår 5

procent för investeraren att skjuta till. Resterande 70 procent ska som i dag finansieras av banksektorn.

I vår budgetmotion för 2021 (mot. 2020/21:V700) samt i vår motion för Utgiftsområde 18 (mot. 2020/21:V670) redogör vi för dessa satsningar.

6.3 En mer jämlik balans mellan hyresrätt och bostadsrätt

Vänsterpartiet anser att politiken har ansvar för att det byggs fler bostäder, men också för att rätt typ av bostäder byggs. De senaste åren har det byggts mer bostadsrätter än hyresrätter. Många av dessa bostadsrätter har varit dyra och exklusiva, riktade till en köpstark medelklass. Nu sjunker efterfrågan på dessa bostäder men behovet av nya bostäder kvarstår. Det som framför allt behövs är hyresrätter med rimliga hyror. För att bygga dessa bostäder behöver politiken ta ansvar dels genom olika former av stöd, dels genom en tydligare styrning.

På initiativ från Vänsterpartiet har riksdagen fattat beslut om att minst hälften av de bostäder som byggs ska vara hyresrätter (bet. 2016/17:CU14). Det är ett bra första steg men vi anser att mer behöver göras. Det krävs en tydlig åtgärdsplan samt en tidsplan för att åstadkomma en mer jämlik balans mellan hyresrätt och bostadsrätt.

Regeringen bör återkomma med en åtgärdsplan och tidsplan för en mer jämlik balans mellan hyresrätt och bostadsrätt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.4 Utred Wienmodellen

I Österrikes huvudstad Wien förs en medveten, social bostadspolitik med fokus på hyresbostäder. Köerna är korta, nyproduktionen hög och hyrorna rimliga. 75 procent av befolkningen bor i hyresrätt, varav hälften av beståndet subventioneras eller ägs av staden själv.

Bostadsbyggandet planeras utifrån fyra övergripande principer: det ska vara kostnadseffektivt, socialt hållbart, estetiskt och klimatsmart.

Nyproducerade hyresrätter byggs bredvid äldre hyreshus med lägre standard, vilket bidrar till att minska boendesegregationen. Wien är en av Europas minst segregerade huvudstäder.

Systemet bygger på en finansieringsmodell där det offentliga tar huvudansvar. Nyproduktionen av hyresrätter finansieras dels via statliga bostadsfinansieringsbidrag (vilka finansieras med en statlig löneskatt motsvarande 0,05 procent av inkomsten), dels via bostadssubventioner (motsvarande 5 procent av Wiens totala budget).

Byggbolagen erbjuder förmånliga lån motsvarande 30–50 procent av investeringskostnaden. Återbetalningsperioden är på 35 år med en fast ränta om 1 procent. Villkoret för att ta del av lånen är att hyrorna inte höjs högre än lägenheternas självkostnad. Byggbolagen tillåts göra vinst, men bara en högst marginell sådan. Sammantaget möjliggör Wien-modellen en hög nyproduktion av hyresrätter med rimliga hyror för att möta medborgarnas behov.

Wienmodellen kan sammanfattas i två principer: bredd och långsiktighet. Bredd såtillvida att det är en modell för de många, inte enbart för de få. Modellen möjliggör att även låginkomsttagare har råd att

flytta in i en nybyggd lägenhet. Långsiktighet såtillvida att bostadsbyggandet ses som något som ska ge långsiktig nytta, inte generera kortsiktiga vinster (Pelling 2019: Wienmodellen. Inspiration till en ny social bostadspolitik).

Vänsterpartiet anser att svensk bostadspolitik har mycket att lära av den bostadspolitik som förs i Wien, i synnerhet vad gäller finansieringen av nyproduktion av hyresrätter.

Regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att dels studera Wienmodellen med fokus på finansieringen av nyproduktion av hyresrätter, dels föreslå hur motsvarande modell skulle kunna tillämpas i Sverige. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Ett statligt byggbolag

Den svenska byggmarknaden domineras av fyra stora företag: Peab, Skanska, NCC och JM. Även om marknadskoncentrationen inom den svenska byggsektorn har minskat över tid så är den fortfarande relativt hög. Om man utgår från hela byggbranschens nettoomsättning på cirka 500 miljarder kronor 2016 har de fyra största företagen en marknadsandel om cirka 23 procent. Marknadskoncentrationen är särskilt hög inom anläggningsbranschen (Konkurrensverket 2018: Rapport 2018:7).

Att fyra bostadsjättar kontrollerar bostadsmarknaden innebär inte bara svårigheter för mindre aktörer. Genom höga vinstmarginaler på uppemot 20 procent pressas både bostadspriser och hyror uppåt. Flera aktörer, däribland Sveriges Allmännyttan, har uttryckt oro för att det

inte bara påverkar bostadsbyggandet, utan också samhällsbyggandet i stort och i förlängningen svensk konkurrenskraft.

Det är tydligt att det behövs åtgärder för att sätta tryck på byggbolagen att öka produktiviteten. Vänsterpartiet vill därför se ett statligt allmännyttigt byggbolag med uppgift att bygga lägenheter, främst hyresrätter, som alla ska ha råd att efterfråga. Bolaget ska vara affärsdrivande men ha måttliga avkastningskrav. Vi kan konstatera att såväl LO som Byggnads har presenterat liknande förslag (LO 2019: Program för jämlikhet; Byggnads 2019: Bostäder åt alla! Sverige behöver en (ny) bostadspolitik).

Ett statligt byggbolag skulle både ge en bättre möjlighet till politisk styrning och säkra långsiktigheten i samhällsbyggandet. I dag styr konjunkturen byggandet men en statlig aktör skulle kunna säkerställa en jämnare byggtakt, vilket i förlängningen är positivt även för andra inom byggbranschen. Ett statligt byggbolag kan också ta regionala hänsyn och agera på ett sätt som gynnar hela landet. Det skulle t.ex. kunna satsa på områden som andra byggbolag bedömer som riskabla, exempelvis mindre landsbygdskommuner.

Regeringen bör se över hur ett statligt byggbolag med uppgift att bygga lägenheter, främst hyresrätter, som alla ska ha råd att efterfråga kan upprättas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Markpolitiken—ett viktigt verktyg för kommunerna

Kommunerna har en viktig roll när det gäller att öka bostadsbyggandet. Det är bl.a. kommunerna som tar fram detaljplaner som anger hur

områden ska bebyggas. Ska det byggas fler bostäder behöver planberedskapen vara god. Samtidigt behöver kommunerna ha bra markpolitiska verktyg för att bygga de bostäder som behövs.

Vänsterpartiet kan konstatera att kommunernas nuvarande markpolitiska verktyg inte räcker för att uppnå ett högt byggande. För att öka bostadsbyggandet bör kommunernas verktyg vässas.

En förutsättning för att genomföra viktiga samhällsbyggnadsåtgärder är att kommunen också äger exploaterbar mark. I kommuner som blir beroende av enskilda markägares goda vilja att planlägga och därefter bygga riskerar bostadsbyggandet att bli ojämnt, oberäkneligt och otillräckligt. Kommunernas möjlighet att förvärva attraktiv byggmark har dock minskat efter det att den borgerliga regeringen avskaffade förköpslagen 2010. Förköpslagen innebar att kommunen hade förköpsrätt till en fastighet vid en överlåtelse som uppfyllde de kriterier som lagen uppställde. Lagen var ett viktigt redskap för kommunernas fysiska planering, tätbebyggelseutveckling och ett stöd för fler exploateringsavtal. Vänsterpartiet anser att en ny förköpslag bör införas i syfte att förbättra kommunernas möjligheter att planera för och bygga fler bostäder.

Det bör införas en ny förköpslag. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Dagens bostadsbrist driver upp priserna på mark. Detta har fått till följd att byggherrar som av kommunen har fått tillgång till planlagd mark i syfte att bygga på den, låter bli att bygga eftersom man förväntar sig fortsatt stigande markpriser och högre avkastning på sin investering längre fram. Detta har bl.a. bekräftats av Dagens Nyheters granskning 2016. Enligt granskningen, som omfattade omkring 25 000

bostäder i lägenhetshus som byggdes klart 2015, är detta en viktig anledning till att det byggs för lite och för sakta (DN 2016-07-31). Att hålla på mark på det här sättet innebär att byggbar mark inte blir bebyggd trots att det finns ett stort behov. Vänsterpartiet kan inte acceptera en ordning där byggherrarnas fördröjande vinstupplägg tillåts styra bostadsutbudet samtidigt som det råder bostadsbrist i stora delar av landet.

För att komma till rätta med detta problem har Vänsterpartiet tidigare lagt fram förslag till riksdagen om att kommunerna bör ges ökade möjligheter att återta en byggherres markanvisning i syfte att få tillgång till byggbar mark (mot. 2015/16:373).

I juni 2017 tillsatte S-MP-regeringen, efter en överenskommelse med Vänsterpartiet, en utredning med uppdrag att se över kommunernas möjligheter att säkerställa att befintliga byggrätter tas i anspråk och bebyggs (dir. 2017:74). Vänsterpartiets riksdagsledamot Nooshi Dadgostar förordnades som särskild utredare. Utredningens betänkande presenterades i augusti 2018. Betänkandet innehåller ett antal konkreta förslag som syftar till att kommunerna i högre utsträckning kan säkerställa att byggrätter tas i anspråk utan onödigt dröjsmål (SOU 2018:67). Betänkandet har remissbehandlats men hittills har inga förslag lagts fram i riksdagen. Vänsterpartiet anser att utredningens förslag bör genomföras i syfte att ge kommunerna fler verktyg för att kunna öka byggtakten.

Regeringen bör lägga fram lagförslag i linje med de som presenterades i Byggrättsutredningens betänkande (SOU 2018:67). Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

9 Bättre planering för fler och energieffektiva bostäder

Människors möjligheter att välja hur de vill bo bör stärkas. Det är därför angeläget att kommunerna genom en aktiv politik bidrar till ett varierat utbud av bostäder och upplåtelseformer. På så vis förbättras möjligheterna för den enskilde att få ett bra och ändamålsenligt boende. De regler som styr planering och byggande måste vara förutsägbara, enhetliga och fylla sitt syfte. Reglerna finns till för att skydda människor från dåliga bostadsförhållanden samtidigt som utveckling, kvalitet och långsiktig hållbarhet ska stimuleras.

En konkret åtgärd för att styra att det byggs bostäder som människor efterfrågar kan vara att förändra plan- och bygglagen så att kommunerna ges möjlighet att föreskriva en viss upplåtelseform i detaljplan. Förutsättningarna för att använda översiktsplaner på motsvarande sätt bör också ses över.

I januari 2017 tillsatte S-MP-regeringen en utredning med uppdrag att bl.a. se över och lämna förslag på hur översiktsplaneringen kan utvecklas (dir. 2017:6). Utredningen föreslår bl.a. en ny lag som innebär att kommunen ska kunna bestämma att bostäder som byggs på mark som kommunen eller ett kommunalt aktiebolag äger bara ska få upplåtas med hyresrätt. Ett sådant beslut ska även gälla mot en ny ägare av marken. Det gör det lättare för kommunen att säkerställa att marken kommer att bebyggas med hyresrätter, om kommunen har satt upp detta som ett villkor i samband med försäljningen av marken.

Förslaget ligger i linje med vad Vänsterpartiet föreslagit tidigare, dvs. att kommunen ska ges rätt att föreskriva en viss upplåtelseform i detaljplan (mot. 2015/16:373). Vi förutsätter att regeringen går vidare med detta förslag.

Den nuvarande plan- och bygglagen (PBL) trädde i kraft 2011. Under ett flertal år har förändringar i lagen orsakat fördröjningar i arbetet då tillämpning ska implementeras och rättsprocesser fastställa ny praxis.

PBL behöver vara ett transparent regelverk som både innebär förutsägbara och långsiktiga regler som alla aktörer kan lita på och att medborgerligt inflytande, demokrati, miljöhänsyn och insyn värnas.

I februari 2017 tillsatte regeringen en kommitté som har i uppdrag att genomföra en systematisk och grundlig översyn av utvalda kapitel i plan- och bygglagen, plan- och byggförordningen samt Boverkets byggregler och föreskrifter (dir. 2017:22). Även regelverkets ändamålsenlighet, effektivitet och omfattning ska utredas. Syftet är att modernisera regelverken och gynna ökad konkurrens och ökat bostadsbyggande. Uppdraget slutredovisades i december 2019 (SOU 2019:68). Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande inom regeringskansliet. Vänsterpartiet kommer att ta ställning till konkreta förslag från utredningen när de läggs på riksdagens bord.

Den byggda miljön står för en stor del av miljöpåverkan och energianvändningen i samhället. För att underlätta den nödvändiga omställningen till ett energisystem baserat på förnybara råvaror där de nationella miljö kvalitetsmålen nås behöver den byggda miljöns energianvändning minska. Vänsterpartiet anser att det bl.a. är angeläget att redan i detaljplan kunna ställa krav på energieffektivitet, typ av uppvärmning, konstruktion m.m. Det finns redan exempel på kommuner som ofta skriver in den typen av krav i detaljplaner trots att PBL sätter klara begränsningar där. Vänsterpartiet anser därför att PBL behöver revideras så att det finns möjligheter att ställa denna typ av särkrav (och inte bara gestaltningskrav som i dag) och att det därmed

ska öka förutsättningarna för ett mer hållbart byggande som är bättre ur ett energi- och klimatperspektiv.

Regeringen bör återkomma med ett förslag till ändring i plan- och bygglagen som möjliggör att ställa krav på energieffektivitet m.m. i detaljplan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

9.1 Regionalt perspektiv i planeringen

Att ha ett regionalt perspektiv i planeringen är på många platser i landet av yttersta vikt för att skapa balans i bostadsbyggandet. En regions näringslivsveckling och infrastruktur hänger ofta ihop, och i takt med att arbetsmarknadsregioner utökas och kommunikationer förbättras så följer inte heller bostadsmarknaden nödvändigtvis kommungränserna.

I Stockholmsregionen har det t.ex. visat sig att den generella byggtakten i länets sex rikaste kommuner under flera år varit mycket låg.

Dessutom har nybyggnationen till största del bestått av villor och bostadsrätter. Andelen hyresrätter är försvinnande liten. Danderyd, Täby, Lidingö, Vaxholm, Nacka och Sollentuna är kommuner som varken tar ansvar för den bostadsbrist som finns bland ungdomar i den egna kommunen eller för den regionala bostadsbrist som omfattar hela länet. Ett liknande mönster finns i Malmö- respektive Göteborgsregionen där välbärgade kommuner främst planerar för och bygger bostäder som endast kan efterfrågas av ett fåtal.

Inte bara i storstadsregionerna utan också i kommuner med vikande befolkningsunderlag kan det vara viktigt att ta hänsyn till ett mellan-kommunalt eller regionalt perspektiv med avseende på bostadsförsörjningen.

Trots detta har Sverige i dag ett mycket decentraliserat planeringssystem som bygger på kommunernas självstyre. Förutom att vissa kommuner i en region tar större ansvar än andra för bostadsbyggandet så finns det problem t.ex. med att kollektivtrafik inte byggs ut i den utsträckning som krävs i samband med bygge av nya bostadsområden.

Mot bakgrund av detta hade Vänsterpartiet förhoppningar om att Bostadsplaneringskommitténs slutbetänkande, En ny regional planering – ökad samordning och bättre bostadsförsörjning (SOU 2015:59), skulle innehålla skarpa och konkreta förslag på hur den regionala nivån för fysisk planering kan stärkas. Dagens regionplan i PBL är enligt Vänsterpartiets uppfattning inte tillräcklig.

Bostadsplaneringskommitténs arbete är gediget, och det kunskapsunderlag som tagits fram ligger till grund för en politisk samstämmighet kring dagens problembild. Även de tre huvudförslagen om ökad samordning mellan olika sektorer, en regional fysisk planering och en nationell strategi för fysisk planering och bostadsförsörjning är rimliga. Dessvärre är de inte tillräckliga för att få effekt på byggandet i landets storstadsregioner, och vi hade gärna sett att kommittén hade gått längre. Det gäller främst förslaget om regional planering.

I juni 2018 lade S-MP-regeringen fram proposition 2017/18:266 En ny regional planering. Vänsterpartiet välkomnade propositionen men framhöll bl.a. att den regionala planeringen bör ges större möjligheter att påverka kommunernas bostadsbyggande och att regional fysisk

planering bör införas i fler län än Stockholms och Skåne län (mot. 2018/19:21).

Bostadsförsörjningen är en regional fråga, och alla kommuner i ett län måste bidra till att bygga bort bostadsbristen. För att få fler kommuner att ta sitt ansvar för bostadsförsörjningen krävs en tydligare statlig och regional styrning. Vänsterpartiet anser därför att det bör införas en regional fysisk planeringsnivå som har en mer styrande och bindande påverkan på den kommunala planläggningen. Den regionala nivån bör kunna styra hur stort antal bostäder som varje kommun ska uppföra, antingen själva eller genom annan markägare eller bostadsexploator.

Vad som ovan anförts om regional fysisk planering bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

10 Nationell bostadsförsörjningsplan

I Sverige har kommunerna en central roll för bostadsförsörjningen. Kommunerna har genom planmonopolet makten över den lokala fysiska planeringen. Genom att styra hur marken används kan kommunen påverka omfattningen av och inriktningen på bostadsbyggandet. På bostadsmarknaden kan kommunerna med hjälp av allmännyttan påverka tillgången på och fördelningen av hyresbostäder. Med dessa två verktyg – planmonopolet och allmännyttan – har kommunerna starka styrmekanismer för att påverka människors möjligheter att få en bostad.

Över tid har kommunernas bostadsförsörjningsåtagande förändrats. Under efterkrigstiden använde kommunerna sina verktyg för att planera och bygga bra bostäder för alla. De senaste 30 åren har

bostadsbyggandet skett på marknadens villkor. Kommunal mark har blivit en viktig handelsvara, inte minst för kommuner i behov av att stärka sin ekonomi. Samtidigt har allmännyttan, genom Allbolagens krav på affärsmässighet, fått rollen som marknadsaktör. Sammantaget har detta påverkat kommunernas möjligheter att ta sitt bostadsförsörjningsansvar. Detta drabbar i synnerhet resurssvaga grupper i samhället som inte har råd att efterfråga bostäder på marknadens villkor.

Mot bakgrund av bristerna i kommunernas bostadsförsörjning tillsatte S-MP- regeringen en utredning med uppdrag att kartlägga hur kommunerna arbetar med bostadsförsörjningen för grupper med svag ställning på bostadsmarknaden (dir. 2017:85). Utredningen, som presenterade sitt slutbetänkande i maj 2018, konstaterar att kommunerna brister i förmågan att identifiera det behov som marknaden inte tillfredsställer, dvs. bostäder för resurssvaga grupper.

Utredningen föreslår ett helt nytt arbetssätt för att få staten och kommunerna att ta ett gemensamt ansvar, skapa en samsyn kring vad bostadsbristen består i och hur den ska lösas på alla nivåer i det offentliga Sverige. I centrum för detta arbetssätt återfinns regionerna. För att reglera det gemensamma arbetssättet föreslår utredningen en ny bostadsförsörjningslag (SOU 2018:35).

Vänsterpartiet anser att förslagen i SOU 2018:35 är ett steg i rätt riktning. Vi menar dock att det behövs ett tydligare nationellt ansvar för bostadsförsörjningen än vad som föreslås i utredningen. Att lägga ansvaret på enskilda kommuner och regioner är inte hållbart – bostadsförsörjningen är i högsta grad en nationell angelägenhet.

Delegation Bostad 2030 har på uppdrag av Hyresgästföreningen tagit fram en ny, kunskapsbaserad bostadspolitik. I delegationens

slutbetänkande föreslås en rollfördelning som förtydligar krav och ansvar för bostadsförsörjningen på nationell, regional och lokal nivå.

För att tydliggöra att staten är ytterst ansvarig för bostadsförsörjningen föreslår delegationen att regeringen årligen bör lämna en skrivelse till riksdagen där regeringens nationella bostadsförsörjningsplan fastslås.

Vid obalans mellan utbud och efterfrågan föreslås regeringen presentera en handlingsplan. Delegationen föreslår vidare att det bör skapas en formaliserad process kring den nationella bostadsförsörjningsplanen där myndigheter, länsstyrelser, regioner och kommuner ingår (Delegation Bostad 2030, 2018: Dags för en ny bostadspolitik. Slutbetänkande, s. 10 f.).

Vänsterpartiet anser att delegationens förslag om en nationell bostadsförsörjningsplan är ett bra sätt att tydliggöra statens ansvar för bostadsförsörjningen.

Regeringen bör årligen lämna en skrivelse till riksdagen där regeringens nationella bostadsförsörjningsplan fastslås samt vid obalans mellan utbud och efterfrågan presentera en handlingsplan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

11 Ökat byggande på landsbygden

Sverige har stora och växande regionala skillnader. När marknadskrafterna får fritt spelrum stänger butiker och jobb försvinner. Resultatet blir att resurserna samlas i städerna och i centrumen. Det gäller inte minst bostadsmarknaden.

Vänsterpartiet vill att bostadsbyggandet ska öka, även på landsbygden, och vi vill att såväl staten som kommunerna tar ett tydligt ansvar för att så sker. Människor ska ha både rätten och möjligheten att bo var de själva önskar i Sverige. Livskraftiga och ekonomiskt starka allmännyttiga bostadsbolag är grundläggande för att klara bostadsförsörjningen men också för möjligheten att föra en social bostadspolitik.

I januari 2017 lämnade den parlamentariska landsbygdskommittén sitt slutbetänkande (SOU 2017:1). I betänkandet föreslås att regeringen ska ta initiativ till att utreda om byggandet på landsbygden kan underlättas genom särskilda landsbygdslån för byggande av egna hem, hyresrätter, ägarlägenheter, kooperativa hyresrätter och bostadsrätter (SOU 2017:1, s. 143). Utredningen om förbättrad bostadsfinansiering, som hade till uppgift att utreda frågor om förbättrade finansieringsförutsättningar för ny- och ombyggnad av bostäder, har övervägt Landsbygdskommitténs förslag om särskilda landsbygdslån.

Utredningens förslag till statliga topplån svarar mot Landsbygdskommitténs förslag, men utan avgränsning till vissa kommuner. Utredningens förslag låter i stället tillgången till statliga lån bero på vilka möjligheter som erbjuds på den ordinarie kreditmarknaden vid varje givet tillfälle. De statliga lånen blir därmed marknadskompletterande och kan förväntas komma till användning just på svagare marknader, där det annars är svårt att få finansiering. En annan skillnad är att utredningens förslag innebär att lånemöjligheten begränsas till bostadsprojekt som avser hyresrätt, kooperativ hyresrätt eller bostadsrätt (SOU 2017:108, s. 298).

Vänsterpartiet anser att utredningens förslag är intressant men inte tillräckligt offensivt. Våra förslag om statliga topplån och ett statligt byggbolag, vilka redogjorts för ovan, är en bättre väg att gå för att öka

byggandet på landsbygden. Vi avser att återkomma när regeringen lägger fram konkreta förslag i riksdagen.

11.1 Lokala sparbanker

Finansieringsfrågan är central för att kunna bygga fler bostäder. På landsbygden kan det vara en av de stora svårigheterna. De lokala sparbankerna fyller en viktig funktion. Deras förankring i lokalsamhället innebär att de har goda kunskaper om det samhälle, de företag och de människor som finns och verkar där. De kan också i högre utsträckning antas gynna lokalt förankrade projekt och affärsidéer, såsom bostadsbyggande.

En förutsättning för att de lokala sparbankerna ska kunna utvecklas är dock att de har möjlighet att konkurrera på samma villkor som de stora affärsbankerna. Det kan de inte i dag. Vänsterpartiet vill stärka de lokala sparbankernas möjligheter att konkurrera med storbankerna och bidra till utvecklingen av det lokala näringslivet. Därför behövs lag- och regeländringar och även stöd till uppstart av nya sparbanker.

Därutöver behöver sparbankerna ges bättre möjligheter att stärka sin kapitalbas. Som ett led i att bredda bankkonkurrensen och ge människor större möjlighet att välja alternativ till de stora affärsbankerna verkar Vänsterpartiet för utökade möjligheter till statliga kreditgarantier. De lokala sparbankernas möjligheter att konkurrera med storbankerna och bidra till utvecklingen av det lokala näringslivet behöver stärkas. I motionen Ett hållbart företagande (2017/18:3456) utvecklar vi vår politik och föreslår bl.a. att en parlamentarisk bankstrukturutredning bör tillsättas, vilken bör ha som deluppdrag att se över hur de lokala sparbankernas konkurrenskraft kan stärkas.

11.2 Nedskrivningsreglerna

Parallellt med bostadsbristen finns kommuner där befolkningen minskar. I vissa av dessa har en avveckling av bostäder varit nödvändig, något som har fått många negativa konsekvenser, inklusive hårda ekonomiska smällar för de enskilda kommunerna. En samordnad bostadspolitisk strategi för landsbygd och mindre orter är nödvändig för att komma till rätta med problem som specifikt drabbar glest befolkade regioner.

I många landsbygdskommuner leder de höga byggpriserna till att produktionskostnaderna är högre än det marknadsvärde som nya hus får. Detta leder till krav på omfattande nedskrivningar, vilket påverkar bostadsföretagets ekonomi negativt. Det är många gånger onödigt då husen byggs för att förvaltas över tid, inte säljas vidare.

Problemen med nuvarande nedskrivningsregler berörs i SOU 2017:108. Utredningen är tveksam till om det behövs genomgripande förändringar av regelverket och föreslår i stället en översyn av det s.k. K3-regelverket för att underlätta bostadsfinansiering på svagare marknader och för mindre aktörer (SOU 2017:108, s. 307).

Vänsterpartiet anser inte att det är tillräckligt. Vi har tidigare föreslagit att nedskrivningsreglerna bör förändras i syfte att underlätta byggande av hyresbostäder i landsbygdskommuner. Vi vidhåller detta förslag. Nedskrivningsreglerna behöver förändras så att fler hyresbostäder byggs i landsbygdskommuner. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Momodou Malcolm Jallow (V)

Nooshi Dadgostar (V)

Daniel Riazat (V)

Ilona Szatmari Waldau (V)

Maj Karlsson (V)

Karin Rågsjö (V)

Vasiliki Tsouplaki (V)

Kommittémotion V666

Motion till riksdagen 2020/21:390

av Momodou Malcolm Jallow m.fl. (V)

Hyresrätt och allmännytta

1 Innehållsförteckning

1 Innehållsförteckning

2 Förslag till riksdagsbeslut

3 Inledning

4 Värna och utveckla allmännyttans ställning

4.1 Fler allmännyttiga bostadsbolag i kommunerna

4.2 Motverka utförsäljning och ombildning av allmännyttan

4.3 Förhindra olovliga värdeöverföringar från allmännyttiga bostadsbolag

4.4 Ändra lagen (2010:879) om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag

5 Värna hyresrätten som upplåtelseform

5.1 Avskaffa hembudsrätten vid försäljning av hyresfastigheter

5.2 Förbättra rättssäkerheten under ombildningsprocessen

6 Bostadsförmedling på medborgarnas villkor

6.1 Obligatoriska bostadsförmedlingar

6.2 Krav på privata fastighetsägare

6.3 Sänkta krav för hyreskontrakt

7 Renovera bostadsbeståndet

7.1 Rusta upp miljonprogrammet – utan renovräkningar

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör finnas minst ett allmännyttigt bostadsbolag i varje kommun, eller att behovet uppfylls genom regional samverkan, och att regeringen bör återkomma med förslag kring hur detta ska genomföras, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas ett förfarande där det krävs tillstånd från länsstyrelsen vid försäljning av bostäder ägda av kommunala bolag och tillkännager detta för regeringen.

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas ett tioårigt moratorium för ombildningar av allmännyttiga hyresrätter till bostadsrätter och tillkännager detta för regeringen.

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att 5 § lagen (2010:879) om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag bör tas bort och tillkännager detta för regeringen.

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommunerna bör åläggas att tydligare redogöra för till vilka ändamål värdeöverföringen har gått och tillkännager detta för regeringen.

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas en regel i lagen (2010:879) om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag som säkerställer att olovliga värdeöverföringar från allmännyttiga bostadsbolag återbetalas till det kommunala bostadsbolaget och tillkännager detta för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagen (2010:879) om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag bör ändras så att begreppet ”affärsmässiga principer” utgår och tillkännager detta för regeringen.

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hembudsrätten bör avskaffas vid försäljning av hyresfastigheter och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på förbättringar av rättssäkerheten vid ombildningar och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla kommuner ska vara skyldiga att i egen regi, eller genom regional samverkan, tillhandahålla en bostadsförmedling som genom transparenta regler förmedlar majoriteten av hyresbostäderna, såväl privata som allmännyttiga, i en kommun, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas ett krav på privata fastighetsägare att fördela 80 procent av sitt bostadsbestånd, såväl lediga som nybyggda lägenheter, genom en kommunal eller regional bostadsförmedling och tillkännager detta för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med lagförslag som innebär att hyresvärdar, såväl privata som allmännyttiga, inte ska kunna ställa orimligt höga inkomstkrav som exkluderar stora grupper av människor vid uthyrning av bostäder och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning om hur skattefria underhållsfonder kan användas och tillkännager detta för regeringen.

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hyresvärdar bör åläggas att på förhand ge en uppskattning av hur hög hyran kommer att bli efter en ombyggnation och tillkännager detta för regeringen.

3 Inledning

Omkring en tredjedel av Sveriges befolkning bor i en hyresbostad. Ungefär hälften av hyresbostäderna ägs av ett allmännyttigt kommunalt bostadsföretag och hälften av en privat fastighetsägare.

Hyresrätten har många viktiga och positiva egenskaper. Det är en upplåtelseform som inte är marknadsprissatt och den är därför tillgänglig för alla löntagargrupper, till skillnad från privatägda bostäder och bostadsrätter där högsta pris är den styrande faktorn.

Hyresrätten underlättar dessutom rörlighet, ger låga transaktionskostnader och stimulerar till professionell fastighetsförvaltning. Utöver detta så är hyresrätten, med rimliga förmedlingstjänster, ett av de viktigaste verktygen för att motverka segregation, diskriminering och orättvis fördelning av bostäder. Hyresrätten är därför en viktig del av den svenska välfärdsmodellen.

Över tid har hyresrättens villkor försämrats i relation till privatägda bostäder och bostadsrätt. För byggherrar har det länge varit mer lönsamt att bygga andra upplåtelseformer. Under lång tid har det därför byggts för få hyresrätter. Parallellt har stora mängder hyresrätter, såväl privata som allmännyttiga, ombildats till bostadsrätter.

Vänsterpartiet värnar hyresrätten som upplåtelseform och allmännyttan som ägandeform. Vi behöver fler hyresrätter och en starkare allmännytta. I denna motion lägger vi fram förslag för att stärka allmännyttan som ägandeform och hyresrätten som upplåtelseform.

4 Värna och utveckla allmännyttans ställning

Enligt SCB uppgick det allmännyttiga bostadsbeståndet vid utgången av 2019 till sammanlagt 827 400 lägenheter. Allmännyttan har länge haft en särställning på den svenska bostadsmarknaden och är sedan många år en viktig del av välfärdssamhället. Allmännyttan ägs av medborgarna gemensamt och har till uppgift att tillhandahålla hållbara och prisvärda bostäder för alla. De allmännyttiga bostadsföretagen har över tid tagit ett stort samhällsansvar i rollen som bostadsbyggare, förvaltare och utvecklare av hela bostadsområden.

Under alliansregeringen förändrades allmännyttans förutsättningar. 2011 infördes lagen (2010:879) om allmännyttiga kommunala aktiebolag (Allbolagen) som innebär att allmännyttan ska kombinera affärsmässighet med samhällsansvar. Samtidigt ändrades hyreslagstiftningen – allmännyttan sätter inte längre taket för hyrorna på orten.

En stark allmännytta är dock avgörande för en social bostadspolitik och för att klara bostadsförsörjningen. I egenskap av demokratiskt ägda företag ska de verka för allmännyttiga mål. För att värna och utveckla allmännyttans ställning föreslår Vänsterpartiet en rad åtgärder.

4.1 Fler allmännyttiga bostadsbolag i kommunerna

De höga byggkostnaderna är ett av skälen till att det inte byggs tillräckligt mycket, trots en omfattande bostadsbrist. De allmännyttiga bostadsbolagen har en viktig roll att spela när det gäller att pressa de höga byggkostnaderna i syfte att bygga mer. De har kapaciteten att

utmana de privata byggherrarna på orten. Ett bra exempel på detta är Sveriges Allmännyttas upphandlingar av s.k. kombohus där byggbranschen har sporrats att bygga allmännyttiga bostäder till en viss maxkostnad per kvadratmeter boarea. Kombohusen har ett fast pris som ligger ca 25 procent under marknadspris och hittills har det byggts närmare 10 000 bostäder runtom i Sverige enligt modellen. I en enkät från Sveriges Allmännytta (2019-07-01) uppger de allmännyttiga bostadsföretagen att de planerar att bygga runt 25 000 bostäder under 2020 och 2021 och att nästan hälften av dessa ska byggas som kombohus.

På lokal nivå har exempelvis Stockholms kommun arbetat på ett liknande sätt med de s.k. Stockholmshusen, ett samarbete mellan stadens tre allmännyttiga bostadsbolag. Även detta projekt har lett fram till nyproducerade bostäder av hög kvalitet men med betydligt lägre produktionskostnader och hyror än andra jämförbara projekt. Det visar än en gång hur viktig allmännyttan är, även i regioner med mycket högt tryck på bostadsmarknaden.

SCB:s statistik visar att en majoritet av landets 290 kommuner äger ett eller flera allmännyttiga bostadsföretag. För att bra och billigt byggande ska kunna bli verklighet i samtliga kommuner bör det i varje kommun finnas minst ett allmännyttigt bostadsbolag eller att behovet uppfylls genom regional samverkan. I syfte att uppnå detta bör de kommuner som i dag saknar ett allmännyttigt bostadsbolag ha ansvar för att ett sådant på sikt byggs upp i kommunen.

Det bör finnas minst ett allmännyttigt bostadsbolag i varje kommun, eller att behovet uppfylls genom regional samverkan, och regeringen bör återkomma med förslag kring hur detta ska genomföras. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.2 Motverka utförsäljning och ombildning av allmännyttan

Under de senaste decennierna har politiker runtom i landet sålt ut stora delar av vårgemensamma egendom, däribland allmännyttiga lägenheter. Många gånger har dessa privatiseringar och utförsäljningar skett till långt under marknadspris och ofta har det inneburit att samhällsnyttiga funktioner slagits sönder. Detta i kombination med att utförsäljningarna är mer eller mindre oåterkalleliga gör situationen allvarlig. När egendomen väl har sålts ut är det mycket svårt att köpa tillbaka den. Det som tar flera decennier för det offentliga att bygga upp kan säljas ut på bara något år. Vänsterpartiet vill därför införa ett grundlagsskydd för det vi äger tillsammans (se motion 2019/20:125). I väntan på att en sådan lagstiftning införs har vi två förslag för att motverka utförsäljning och ombildning av allmännyttiga lägenheter.

De senaste åren har allmännyttiga bostadsbolag sålt tiotusentals hyresbostäder till privata bostadsbolag, s.k. beståndsförsäljning. Enbart under 2016 och 2017 såldes sammanlagt 25 240 allmännyttiga lägenheter. Omfattande försäljningar har bl.a. genomförts av de allmännyttiga bostadsbolagen i Umeå, Linköping och Göteborg.

Utförsäljningarna har mötts av starka protester från de boende då besluten i regel har tagits utan dialog med hyresgästerna.

Kommunernas huvudargument för försäljningarna är att få in kapital till renoveringar och nybyggnationer (Dagens Samhälle #8 2018). Vänsterpartiet är starkt kritiskt till dessa utförsäljningar. De är ett sätt för kommunerna att avsäga sig bostadsförsörjningsansvaret i en tid när de skulle behöva ta ett betydligt större ansvar. För Vänsterpartiet är det tvärtom viktigt att kommunerna stärker sina bostadsföretag och

utvecklar möjligheterna att tillhandahålla bra bostäder till kommunens invånare till rimliga hyror och enligt bruksvärdesprincipen. Utifrån ett mer regionalt och nationellt perspektiv måste det kunna säkerställas att det sammantaget finns tillräckligt stor andel allmännyttiga bostäder.

Kort sagt: Vi behöver fler allmännyttiga hyresrätter – inte färre.

För att motverka utförsäljning av allmännyttiga hyresrätter införde den socialdemokratiska regeringen den s.k. stopplagen 2002. Lagen innebar att det krävdes tillstånd från länsstyrelsen för överlåtelse av fast egendom respektive aktier och andelar i kommunala bostadsföretag. Enligt lagen skulle tillstånd till en överlåtelse inte lämnas om det kan befaras att de kommunala bostadsföretagens hyror till följd av överlåtelsen inte kommer att få tillräckligt genomslag vid tillämpningen av bruksvärdesreglerna i 12 kap. 55 § jordabalken (hyreslagen) eller vid de hyresförhandlingar som förs enligt hyresförhandlingslagen (1978:304). Lagstiftningen upphävdes av alliansregeringen 2007.

Vänsterpartiet har sedan dess yrkat på att återinföra kravet på tillstånd från länsstyrelsen vid försäljning av allmännyttiga bostäder.

Det bör införas ett förfarande där det krävs tillstånd från länsstyrelsen vid försäljning av bostäder ägda av kommunala bolag. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Utöver att sälja våra allmännyttiga bostäder till privata hyresvärdar kan de kommunala bostadsbolagen ge hyresgästerna möjlighet att ombilda lägenheterna till bostadsrätt. Vid ombildning av allmännyttiga lägenheter till bostadsrätt säljs lägenheten många gånger till långt under marknadspris vilket skapar starka incitament för hyresgästen att bidra till ombildningen.

Ombildning till bostadsrätt, främst i Stockholmsområdet men även i Göteborg och Malmö, har kraftigt minskat andelen hyresrätter samtidigt som behovet av hyresrätter är större än på lång tid.

2006-2014, då de borgerliga partierna styrde Stockholms kommun, ombildades omkring 30 000 allmännyttiga hyresrätter till bostadsrätt. I flera delar av Stockholms innerstad är allmännyttan i det närmaste uttraderad. Ombildningarna stoppades när den röd-grön-rosa majoriteten tillträdde 2014.

Nuvarande majoritet i Stockholms kommun, bestående av de borgerliga partierna och Miljöpartiet, har återigen öppnat upp för ombildningar av allmännyttan, denna gång med fokus på ytterstaden.

Om dessa ombildningar genomförs kommer antalet allmännyttiga hyresbostäder i Stockholm att minska ytterligare, vilket självklart kommer att strypa tillgången på billiga hyresrätter än mer.

För att motverka att fler av våra allmännyttiga hyresrätter omvandlas till bostadsrätter vill Vänsterpartiet införa ett tioårigt moratorium. Under denna period ska inga ombildningar från hyresrätt till bostadsrätt ske.

Det bör införas ett tioårigt moratorium för ombildningar av allmännyttiga hyresrätter till bostadsrätter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.3 Förhindra olovliga värdeöverföringar från allmännyttiga bostadsbolag

De allmännyttiga bostadsbolagens syfte är att vara bostadsförsörjare och uppfylla kommunernas bostadsförsörjningsansvar. Deras uppgift är inte att generera vinst åt ägarna eller att tillföra resurser till de kommunala budgetarna. Om kommunerna behöver förstärka sina ekonomier bör samtliga kommuninvånare vara med och bidra, inte bara de allmännyttiga bolagens hyresgäster.

Lagen (2010:879) om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag (allbolagen) begränsar i viss mån kommunernas möjligheter att ta ut pengar från sina bostadsbolag och använda dem till andra verksamheter. Trots detta finns det flera exempel där kommuner beslutat att ta pengar från de allmännyttiga bolagen i syfte att använda resurserna i kommunens verksamheter.

Boverket sammanställer årligen de allmännyttiga bostadsbolagens värdeöverföringar. I senaste rapporten (Boverket, 2020-03-19) konstateras att dessa var rekordstora under 2018. Totalt överfördes då 740 miljoner kronor från de allmännyttiga kommunala bostadsbolagen till kommunerna. Av dessa var hela 110 miljoner kronor otillåtna värdeöverföringar. Det är en extremt kraftig ökning jämfört med året innan, då siffran låg på 609 000 kronor i otillåtna värdeöverföringar.

Majoriteten av bolagen lämnar ingen överföring alls, och av dem som ändå gör det följer de flesta gällande regler om begränsningar av desamma. Men i de fall bestämmelserna inte följs finns i dag ingen sanktionsmöjlighet i lagen om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag. Och någon rättslig möjlighet för kommuninvånare eller hyresgäster i allmännyttiga bolag att förhindra en olovlig

värdeöverföring från de kommunala bostadsbolagen finns i praktiken inte. Transaktioner inom en koncern är inte möjliga att överpröva.

I förarbetena till Allbolagen diskuterades problematiken med att det saknas ett sanktionssystem för att säkerställa efterlevnaden av reglerna (prop. 2009/10:185 s. 79). Lagstiftaren har sedan dess uppmärksammat problemet med att det inte finns någon överprövningsmöjlighet och har därför infört en uppsiktsplikt i kommunallagen som stadgar att kommunstyrelsen ska pröva om den verksamhet som det allmännyttiga bolaget har bedrivit under föregående kalenderår har varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna (6 kap. 1 a § kommunallagen [1990:900]). Den nya lagstiftningen har dock inte inneburit någon reell möjlighet för kommuninvånare och hyresgäster att angripa olovliga värdeöverföringar från allmännyttiga bostadsbolag.

Konsekvensen av detta blir att det är fullt möjligt för kommunala bolag att genomföra värdeöverföringar i strid mot gällande rätt. Det går med nuvarande lagstiftning inte att vidta någon sanktion trots att Boverket år efter år uppmärksammar att otillåtna värdeöverföringar förekommer och trots att den senaste summan, 110 miljoner kronor i olovliga överföringar, är upprörande stor. Det är helt oacceptabelt att hyresgäster i kommunala bostadsbolag på detta sätt tvingas betala mer till kommunens verksamheter än vad övriga kommuninvånare gör.

För att komma till rätta med de problem som redovisats ovan föreslår Vänsterpartiet tre åtgärder. För det första bör den generösa undantagsklausul som finns i lagen om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag tas bort.

5 § lagen (2010:879) om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag bör tas bort.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

För det andra bör kommunerna åläggas att tydligare redogöra för vilka ändamål värdeöverföringen har gått till. Detta för att säkerställa att den är korrekt genomförd.

Kommunerna bör åläggas att tydligare redogöra för till vilka ändamål värdeöverföringen har gått. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

För det tredje bör kommunen, i det fall en olovlig värdeöverföring genomförts, åläggas att betala tillbaka summan motsvarande den olovliga delen till det kommunala bostadsbolaget.

Det bör införas en regel i lagen (2010:879) om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag som säkerställer att olovliga värdeöverföringar från allmännyttiga bostadsbolag återbetalas till det kommunala bostadsbolaget. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.4 Ändra lagen (2010:879) om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag

Den 1 januari 2011 trädde lagen (2010:879) om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag (Allbolagen) i kraft. Lagen slår fast att allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag ska verka i ett allmännyttigt syfte och samtidigt bedriva verksamheten i enlighet med

affärsmässiga principer. Enligt lagen ska bolagen ha marknadsmässiga avkastningskrav, vilket innebär att de undantas från självkostnadsprincipen och förbudet mot att driva företag i vinstsyfte i kommunal-lagen.

Vänsterpartiet yrkade avslag på proposition 2009/10:185 som låg till grund för nuvarande lagstiftning. I vår följdmotion framhöll vi att allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag ska bedrivas utifrån mål om social nytta och samhällsansvar – inte utifrån marknadsmässiga principer och avkastningskrav (mot. 2009/10:C21).

Vi kan konstatera att kravet på att allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag ska bedriva sin verksamhet enligt affärsmässiga principer har fått allvarliga konsekvenser för allmännyttans bostadsförsörjningsuppdrag. Ökade krav på avkastning skapar en förändrad finansiell situation för bostadsbolagen där de allmännyttiga bostadsbolagens möjligheter att trygga bostadsförsörjningen, i synnerhet för människor med låga och normala inkomster, förändras. Nyproduktionsplaner har i vissa fall stannat av p.g.a. de höga avkastningskrav som ställs.

Avkastningskraven försvårar också upprustning av eftersatta miljonprogramsfastigheter. Bostadsbolagen har svårt att genomföra större upprustningar utan att höja hyrorna kraftigt, vilket gör att vissa hyresgäster inte har råd att bo kvar. Lagstiftningen innebär, kort sagt, att de kommunala bostadsbolagen styrs av marknadens kortsiktiga logik vilken står i konflikt med allmännyttans samhällsansvar, i synnerhet dess bostadsförsörjningsansvar.

Om allmännyttan återigen ska kunna fullgöra sitt lagstadgade bostadsförsörjningsansvar behöver lagen om allmännyttiga

kommunala bostadsaktiebolag ändras så att begreppet ”affärsmässiga principer” utgår.

Lagen (2010:879) om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag bör ändras så att begreppet ”affärsmässiga principer” utgår. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Värna hyresrätten som upplåtelseform

Bristen på hyresrätter är fortfarande stor samtidigt som allt fler saknar eget boende. Många efterfrågar i dag hyresrätter med rimliga hyresnivåer. Förutom att bygga fler nya hyresrätter behöver det befintliga beståndet av hyresrätter förbli just hyresrätter.

Ett stort problem som nämnts tidigare är att hyresrätter, såväl privata som allmännyttiga, säljs och ombildas till bostadsrätter. Mellan åren 2000 och 2010 ombildades runt 160 000 allmännyttiga och privata hyresrätter till bostadsrätter i landet. Av dessa finns en övervägande majoritet i Stockholms län. Sedan 1975 har det privata hyresrättsbeståndet i Stockholm minskat från ca 280 000 till 180 000 lägenheter trots att nyproducerade privata hyresrätter tillförts kontinuerligt.

Vänsterpartiet värnar hyresrätten som upplåtelseform. Hyresrätten är, till skillnad från bostadsrätten, tillgänglig för alla löntagargrupper. När hyresrätter ombildas till bostadsrätter har stora delar av befolkningen inte längre möjlighet att efterfråga dessa lägenheter. Vi vill därför motverka ombildningar av hyresrätt till bostadsrätt. Vi behöver fler hyresrätter – inte färre. I de fall en ombildningsprocess inleds måste rättssäkerheten förbättras.

5.1 Avskaffa hembudsrätten vid försäljning av hyresfastigheter

Hembudsrätten tvingar i dag fastighetsägaren att vid försäljning först vända sig till bostadsrättsföreningen om en sådan är bildad i fastigheten. Vänsterpartiet anser att fastighetsägaren själv ska få välja om en fastighet ska säljas till en bostadsrättsförening eller en annan fastighetsägare.

Hembudsrätten bör avskaffas vid försäljning av hyresfastigheter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.2 Förbättra rättssäkerheten under ombildningsprocessen

Det finns lagar som reglerar ombildningar till bostadsrätter.

Rättssäkerheten vid ombildningsprocessen är dock bristfällig och förändringar behöver göras. Det behöver t.ex. införas en begränsning av antalet omröstningar bland de boende för att försöka få till stånd en ombildning inom en avgränsad tidsperiod. Vidare behöver kraven skärpas så att det krävs att tre fjärdedelar av de boende röstar för en ombildning för att den ska kunna genomföras. En regel bör också införas där den som röstar för en ombildning förbinder sig till att delta i köpet. Förstärkningar behöver också göras för att öka förtroendet för att allt går rätt till under processens gång. En opartisk funktion såsom notarius publicus ska delta på föreningsstämmorna för att öka rättssäkerheten.

Regeringen bör återkomma med förslag på förbättringar av rättssäkerheten vid ombildningar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Bostadsförmedling på medborgarnas villkor

Ingen ska vara beroende av kontakter för ett förstahandskontrakt på en hyresrätt. Förutom att det behöver byggas fler hyresrätter måste dessa fördelas på ett rättvist och förutsägbart sätt. För detta ändamål är kommunala bostadsförmedlingar ett bra verktyg.

6.1 Obligatoriska bostadsförmedlingar

Enligt 7 § lagen (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar ska en kommun anordna bostadsförmedling om det behövs för att främja bostadsförsörjningen. Om två eller flera kommuner behöver gemensam bostadsförmedling ska dessa kommuner enligt lagen anordna sådan. Regeringen har möjlighet att förelägga en kommun att anordna en kommunal bostadsförmedling.

I dag är det ett fåtal kommuner som har en kommunal bostadsförmedling och Vänsterpartiet menar att lagen inte ger den önskvärda effekt som medborgarna kan förvänta sig. För att förtydliga kommunernas bostadsförsörjningsansvar och skapa möjligheter för en rättvis och förutsägbart fördelning av hyresrätter bör kommunerna vara skyldiga att tillhandahålla en bostadsförmedling.

Alla kommuner ska vara skyldiga att i egen regi, eller genom regional samverkan, tillhandahålla en bostadsförmedling som genom transparenta regler förmedlar majoriteten av hyresbostäderna, såväl privata som allmännyttiga, i en kommun. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2 Krav på privata fastighetsägare

Enligt bostadsanvisningslagen (1980:94) hade kommunerna tidigare möjlighet att kräva in hyreslägenheter även från privata värdar. Sedan lagen avskaffades 1993 har de privata fastighetsägarna kunnat förmedla sina lägenheter helt på egna villkor. För att kunna hyra en lägenhet hos en privat fastighetsägare krävs det alltför ofta goda kontakter, något som utestänger många medborgare. Insynen är begränsad och svarthandel med lägenhetskontrakt förekommer.

De privata värdarnas medverkan i en bostadsförmedlingstjänst har fungerat olika bra i olika kommuner. Exempelvis har Fastighetsägarna i Stockholm en frivillig överenskommelse som säger att deras medlemmar ska ge hälften av sina lediga och nybyggda lägenheter till Stockholms stads bostadsförmedling. Det är dock långt ifrån alla fastighetsägare som följer detta.

Vänsterpartiet anser att de privata fastighetsägarna har ett ansvar för att bidra till att fler bostadssökande ska kunna få möjlighet att bo i det privata hyresrättsbeståndet. Det ska inte enbart vara förbehållet dem med kontakter. Vi anser även att förekomsten av svarthandel bör motverkas. Privata hyresvärdar ska inte tillåtas utnyttja bostadsbristen för egen vinning.

För att komma till rätta med situationen bör de privata fastighetsägarna åläggas att fördela 80 procent av sitt bostadsbestånd genom en kommunal bostadsförmedling. Detta ska gälla både för lediga bostäder i det befintliga beståndet och för nybyggda lägenheter. En sådan lösning torde även ligga i de privata fastighetsägarnas intresse, eftersom de på så vis inte behöver ägna tid och resurser åt att förmedla sina lägenheter.

Det bör införas ett krav på privata fastighetsägare att fördela 80 procent av sitt lediga bostadsbestånd, såväl lediga som nybyggda lägenheter, till en kommunal eller regional bostadsförmedling. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.3 Sänkta krav för hyreskontrakt

Varje enskild hyresvärd bestämmer vilka tillträdeskrav som ska ställas vid uthyrning av en bostad och kraven på de potentiella hyresgästerna varierar kraftigt. Bortsett från att många hyresvärdar har orimligt höga inkomstkrav så är det också alltför ofta som underhållsbidrag, sjukpenning, a-kassa, en tillfällig anställning eller bostadsbidrag inte godtas när den bostadssökandes förutsättningar att klara hyran ska utvärderas (Boverket 2017, Rapport 2017:30). Kortfattat innebär detta att många bostadssökande sällas bort och går miste om möjligheterna till ett hyreskontrakt.

Många allmännyttiga bostadsbolag ställer alltför ofta också höga inkomstkrav, och ibland andra märkliga krav. Exempelvis accepterar så många som 15 procent av de allmännyttiga hyresvärdarna inte försörjningsstöd som inkomstkälla. I Stockholm krävde t.ex. de allmännyttiga bostadsbolagen tidigare en årsinkomst som var tre

gångar högre än hyran, ett krav som togs bort först efter att den röd-grön-rosa majoriteten tillträtt 2014. Samtidigt togs även alla övriga omotiverade krav bort, inklusive krav såsom att en person måste vara skuldfri eller att hens inkomst måste komma från en fast anställning. Hos privata hyresvärdar kvarstår dock ofta inkomstkrav på mellan 3-4 gånger hyran, samt att inkomsten kommer från en tillsvidareanställning.

Att ställa sådana omotiverat höga inkomstkrav ökar bostadssegregationen och gör det svårare för många att få ett förstahandskontrakt.

Riskerna för hyresvärden med att avstå från den här typen av krav har dessutom visat sig vara mycket låga. Uppsalahem, Mimer i Västerås och samtliga allmännyttiga bostadsbolag i Göteborg är exempel där man helt tagit bort inkomstkraven på de som söker bostad och bl.a. Uppsalahem uppger att 98 procent av alla hyresgäster betalar sin hyra i tid och menar att det alltså inte finns anledning att ha kvar dessa förlegade krav.

Bostadsföretagens ekonomier är således inget skäl för att ställa orimliga krav. Risken är i stället stor att hyresvärdar använder olika krav för att sälla bort icke- önskvärda hyresgäster. När det gäller allmännyttiga bolag har dessa ett särskilt ansvar att tillhandahålla hållbara och prisvärda bostäder för alla och de bör därmed inte tillåtas att ställa orimliga krav som utesluter stora grupper av bostadssökande.

Våren 2017 tillsatte S-MP-regeringen en grupp med representanter från dels regeringen, dels Sveriges Allmännytt och Fastighetsägarna i syfte att undersöka möjligheten att ta fram en modell för mer flexibla krav på nya hyresgäster. Målet var att skapa ett konkret verktyg för hyresvärdarna som samtidigt kan öppna upp hyresmarknaden för fler. I

september 2018 presenterade Sveriges Allmännytt och Fastighetsägarna en gemensam vägledning för tillträdeskrav vid uthyrning av bostäder. Vägledningen ska fungera som ett stöd för hyresvärdar som vill omarbota sin uthyrningspolicy för att anpassa den till dagens inkomst- och anställningssituationer samtidigt som den innehåller rekommendationer om krav som är relevanta och effektiva att ställa för att hyran ska betalas i tid.

Vänsterpartiet menar att det är tveksamt om vägledning och rekommendationer är tillräckligt för att få hyresvärdar att sänka sina krav på nya hyresgäster. Vi anser att det krävs ytterligare åtgärder och en transparent uthyrningsprocess. Hyreskontrakt ska, som huvudprincip, fördelas till den som har längst kötid. Hyresvärdar, såväl privata som allmännyttiga, ska inte kunna ställa orimligt höga inkomstkrav som exkluderar stora grupper av människor. Högsta rimliga inkomstkravet att ställa bör vara att hushållet, när hyran är betald, har kvar normalbeloppet (s.k. existensminimum) som bestäms och uppdateras av riksdagen årligen.

Regeringen bör återkomma med lagförslag som innebär att hyresvärdar, såväl privata som allmännyttiga, inte ska kunna ställa orimligt höga inkomstkrav som exkluderar stora grupper av människor vid uthyrning av bostäder. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Renovera bostadsbeståndet

En stor del av Sveriges bostadsbestånd är i dag mer än 50 år gammalt och upprustningsbehovet är omfattande. Det gäller i synnerhet för miljonprogramsområdena från 1960- och 70-talen med en stor andel

hyresrätter. Hyresgästföreningen räknar med att 300 000 av miljonprogrammets hyreslägenheter är i behov av omfattande ombyggnad. För 140 000 lägenheter är renoveringsbehovet akut enligt en rapport från det statliga forskningsinstitutet Rise.

Vänsterpartiet anser att landets hyresgäster ska kunna bo i moderna, funktionella lägenheter med hög tillgänglighet och låg energiförbrukning. En förutsättning för detta är att det befintliga bostadsbeståndet rustas upp för att möta dagens och framtidens behov.

Renoveringarna ska ske i samråd med hyresgästerna och Hyresgästföreningen med rimliga hyreshöjningar som följd. Ingen hyresgäst ska tvingas flytta p.g.a. de renoveringar som genomförs.

7.1 Rusta upp miljonprogrammet – utan renovräkningar

I dag har vi en situation där renoveringar och ombyggnationer av bostäder å ena sidan knappt alls blir av, å andra sidan kan innebära orimligt stora hyreshöjningar. I flera uppmärksammade fall har hyran efter genomförd renovering stigit med upp till 60 procent. Med så höga hyreshöjningar är det många som helt enkelt inte har råd att bo kvar. Fenomenet kallas renovräkning: hyresvärdar renoverar och höjer hyran så mycket att hyresgäster tvingas flytta – en form av indirekt vräkning. Därmed är hyresgästens besittningsskydd i praktiken satt ur spel. Bostadsbristen, i kombination med omfattande ombildningar av hyresrätt till bostadsrätt, gör dessutom att det på många håll i landet inte finns några lediga lägenheter att flytta till för den som inte längre kan bo kvar.

Enligt Boverket flyttar ca 25 procent av hyresgästerna vid en renovering och det är främst ekonomiskt utsatta som drabbas (Boverket 2014, Rapport 2014:34). Rapporten konstaterar även att behovet av bostadsbidrag och ekonomiskt bistånd ökar i samband med renoveringar och flyttningar.

Många renoveringar är nödvändiga, särskilt i de fall det löpande underhållet brustit, men renoveringarna måste ske med social hållbarhet i åtanke. Det är avgörande att hyresgästerna får ta del av planeringen redan i ett tidigt skede och möjlighet att påverka. Alla ska ha råd och möjlighet att bo kvar i sitt hem utan ekonomiska svårigheter även efter en upprustning.

Vid en tvist mellan fastighetsägare och hyresgäster om hur långtgående renoveringar som ska göras kan fallet tas vidare till hyresnämnden. Där är det dock i praktiken mycket små utsikter för hyresgästerna att vinna. Enligt en sammanställning från Hem & Hyra vinner fastighetsägarna i Stockholm nio av tio gånger. Det är en orimlig balans och innebär att hyresgästinflytandet i praktiken är satt ur spel.

Hyresgästutredningens betänkande Stärkt ställning för hyresgäster (SOU 2017:33) ger förslag på ett antal åtgärder för att stärka inflytandet för hyresgäster vid renovering och ombyggnation. Bland annat föreslår utredningen att det ska ställas krav på ökad information om åtgärderna och i vilken utsträckning man som hyresgäst har möjlighet att påverka dem. Vänsterpartiet menar att hyresgästernas makt och inflytande över renoveringar man själv berörs av måste öka betydligt.

Det finns också ett stort behov av ökad transparens genom hela renoveringsprocessen. Det ska inte vara möjligt att som fastighetsägare genomföra halvhjärtade renoveringar och sedan höja hyrorna avsevärt.

En ökad insyn leder till bättre kännedom om de faktiska kostnaderna och skapar därmed en bättre grund för vilka beslut man som hyresgäst väljer att ta.

I dag har villaägare och de som äger en bostadsrätt möjlighet att använda kostsamma subventioner för att renovera sin bostad.

Motsvarande ROT-avdrag gäller inte för boende i hyresrätt. Det är ett ojämnt förhållande där de som bor i hyresrätt i praktiken, via skatten, betalar för villaägares möjlighet att kakla om badrummet.

Vänsterpartiet har länge drivit frågan om att införa ett upprustningsstöd riktat till hyresrätter. Under mandatperioden 2014-2018 införde vi tillsammans med S-MP- regeringen ett sådant stöd i syfte att modernisera äldre hyresrätter på ett socialt och miljömässigt hållbart sätt: Stöd för renovering och energieffektivisering i vissa bostadsområden. Ett villkor för att ta del av stödet var att hyreshöjningen skulle begränsas efter renoveringen i syfte att möjliggöra för hyresgäster att bo kvar. Detta stöd avskaffades genom budgetpropositionen för 2019. Vi vill återinföra stödet. I Vänsterpartiets budgetmotion för 2021 (mot. 2020/21:V700) redogör vi för vårt förslag.

I ett mer långsiktigt perspektiv behövs dock ytterligare åtgärder för att lösa det omfattande renoveringsbehovet i dagens bostadsbestånd. En åtgärd som bör utredas är införandet av skattefria underhållsfonder.

Enligt nuvarande regler kan småhusägare och bostadsrättsföreningar göra avsättningar till framtida underhåll utan skattekonsekvenser, medan avsättningar för framtida underhåll i hyresfastigheter beskattas med 22 procent.

Det försvårar möjligheterna för underhåll i hyresfastigheter och är ett av flera exempel på att hyresbostäder är skattemässigt missgynnade jämfört med ägda bostäder. Hyresgästföreningen har länge krävt rättvisa villkor mellan ägt och hyrt boende. De har därför bl.a. föreslagit s.k. skattefria underhållsfonder för att säkerställa resurser för periodiskt underhåll och upprustning av hyresbostäder. Vänsterpartiet delar Hyresgästföreningens uppfattning.

Regeringen bör tillsätta en utredning om hur skattefria underhållsfonder kan användas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Hyresgästutredningen (SOU 2017:33) tar fasta på att många hyresgäster upplever information om hyran efter ombyggnaden som viktig. Det upplevs som svårt att ta ställning till åtgärder utan att veta vad den slutgiltiga hyran kommer att bli. Utredningen menar att det skulle underlättas genom att parterna på förhand förhandlar om hyran.

Även om det finns vissa svårigheter med ett sådant förslag menar vi att det är av vikt att ge hyresgästerna bättre information än i dag om kommande hyra.

Hyresvärdar bör åläggas att på förhand ge en uppskattning av hur hög hyran kommer att bli efter en ombyggnation. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Momodou Malcolm Jallow (V)

Nooshi Dadgostar (V)

Daniel Riazat (V)

Ilona Szatmari Waldau (V)

Maj Karlsson (V)

Karin Rågsjö (V)

Vasiliki Tsouplaki (V)

Innehållet i :Sven Winnell 22 april 2019:

Bostadsbidrag för barnfamiljer och nya för barnlösa.

Bostadstillägg för pensionärer. Utredningar om verksamheter som styr världen. Vårbudgeten 2019.

<http://winnell.com/omr36-39zzzze.pdf>

Sida

2 **Innehåll**

6 **Bostadsbidrag för barnfamiljer och barnlösa i förvärvslivsåldrar**

7 Årskostnader år 2019, förvärvsarbetande icke-pensionärer.

7 Konsumentverket: Exempel: Vad det kan kosta för en 20-åring med egen inkomst att bo hos föräldrar eller ha eget boende

8 2019. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn. Skatter och marginalskatter

8 2019. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn. Överskott och underskott

9 Sammanräknad förvärvsinkomst efter deciler. Kvinnor och män 20-64 år. Kr/år

10 Från skatteverket.se Inkomståret 2019

11 Vad ingår i skattetabellerna?

12 **Bostadsbidragen för barnfamiljer**

12 Kostnader för barn 2019

13 Socialförsäkringsbalk (2010:110) t.o.m. SFS 2018:1952
Avd. G BostadsstödAVD.13

14 Bostadsbidragen
15 2019. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn. Tabell
15 Ett resonemang om inkomster vid avtrappningsbörjan.
16 Levnadskostnader
17 SCB-statistik 2013 om antalet hushåll

17 Barnkostnader. Ensam med 1 barn.

19 Kostnad för ett barn. Genomsnitt för åldrar 0-18 år. Ensam förälder.

19 För makar/sambor med 1 barn

20 Stockholm barntillsynskostnader

22 barnomsorgsguiden.se

23 Försäkringskassan 2019. Aktuella belopp.

24 Ensam med 2 och 3 barn

25 Makar/sambor med 2 och 3 barn

26 Barnkostnader. Sammanfattning.

27 Förslag för 2019

27 Socialförsäkringsbalken om kapital

28 **Bostadsbidrag för barnlösa. ickepensionärer.**

29 försäkringskassan.se Bostadsbidrag till unga (under 29 år)

30 Socialförsäkringsbalk (2010:110). Kapitler om barnlösa

31 Bostadsbidrag för barnlösa i åldrar över 29 år upp till pensionsåldrar.

31 Ungdomsbostadsbidragen. Barnlösa 18 - 29 års ålder.

32 Socialförsäkringsbalken om kapital

34	<u>Bostadstillägg och garantipension för pensionärer.</u>	84	Från pensionsmyndigheten.se 21 mars 2019
35	Personer 55 år och äldre efter ålder, kön och typ av pension	84	Fakta om bostadstillägg
38	Fastställd förvärvsinkomst 2017. Andelen personer efter inkomst och kön	98	pensionsmyndigheten.se 1 april 2019. Som mest kan garantipensionen bli 8 254 kronor för ensamstående och 7 363 kronor i månaden för gifta
41	Regeringen: Tydligare mål och uppföljning för Pensionsmyndigheten	99	Garantipensioner. Ensam 2019
42	Promemoria Socialdepartementet. Socialförsäkringsenheten	99	Bostadstillägg Ensam 2019
	Förbättrat grundskydd för pensionärer	99	Marginaleffekter av skatt och bostadstillägg 2019
42	Innehåll	100	2019. Ensam pensionär över 65 år Två tabeller
43	Inledning		
48	Förslag för ett förbättrat grundskydd	101	Månadskostnader år 2019, förvärvsarbetande icke-pensionärer.
59	Promemoria Socialdepartementet Socialförsäkringsenheten	101	Pensionärer 2019 Månadskostnader
	Förbättrat grundskydd för pensionärer Promemoria 1 februari 2019 Tabell 4.2 Typfall med effekter av förslagen	102	Årskostnader år 2019, förvärvsarbetande icke-pensionärer.
		102	Årskostnader år 2019, pensionärer.
		103	Årskostnaderna för pensionärer 2020
59	Verkan av kapital	103	Ensam väntad ändring 2020
61	I 1990 års skattereform ändrades kapitalinkomstbeskattningen.		
61	Om en lång historia om pensionärer	106	Tabell 33 Skatteavdrag för månadslön 2019 Tabell 33
		112	Från pensionsmyndigheten.se 21 mars 2019
			Sidor i pensionsmyndigheten.se
63	Regeringskansliet. Blocköverskridande överenskommelse för långsiktigt höjda och trygga pensioner		
67	Pensionsgruppens överenskommelse om långsiktigt höjda och trygga pensioner	120	Kopior av tidigare utredningar om systemet för pensionärernas pensioner och bostadstillägg.
75	Stora möjligheter att få fler över 65 år att jobba vidare	121	Systemet för pensionärernas bostadstillägg.
		122	Förbättringar för pensionärer med låga inkomster införs.
		123	Bostadstillägg för pensionärer
78	Socialförsäkringsbalk (2010:110)	123	I samband med småhus finns två sätt att bo. (8 april 2004).
81	66 kap. Garantipension för den som är född 1937 eller tidigare	124	Viktiga händelser i bostadstilläggens historia. (8 april 2004).
84	Varken regeringen, myndigheterna eller de politiska partierna har några offentliga redovisningar om pensionärernas levnadskostnader. Kapitler i socialförsäkringsbalken		I 1990 års skattereform ändrades kapitalinkomstbeskattningen.
		130	Andra påpekanden o förslag. (8 april 2004.)

131 Summa margineffekt 2004. (Från sid 3405)
 132 Ingen i regeringen eller riksdagen har visat tillräckligt intresse för
 de lägsta inkomsterna.
 133 Januari 2013: Förslagen för bostadstilläggen på sid 95 i
<http://wimnell.com/omr36-39zq.pdf> bör bli att man helt slopar
 reglerna som föreskriver att kapital/förmögenheter och
 fastigheter ska påverka bostadstilläggen.
 136 Så beräknar vi dina inkomster
 Från pensionsmyndigheten 6 feb 2013
 138 Så beräknar vi din bostadskostnad (6 feb 2013)
 140 Så mycket kan du få i bostadstillägg
 141 Så beräknar vi ditt bostadstillägg
 143 Avtrappningsregler
 144 Många anser att pensionärerna halkar efter i välfärden. Att öka
 bostadstilläggen något och sänka skatten något för dem är gott
 och väl, men det är dags ta bort den grovt snedvridande effek-
 ten av regeln att 15% av kapital ska ses som inkomst. Regeln
 bör snarast tas bort.

145 **Kopior av tidigare utredningar**
om mänskliga verksamheter som styr världen.

146 **Sven Wimmells hemsida: Samhällsplaneringens problem.**
Hur ska man kunna förbättra världen ?

148 **Inkomstskatterna**
 150 Mer om skatter och bidrag.
 153 Fastighetsskatter och förmögenhetsskatter.
 156 Nyss har nämnts om kapital

157 **Statsråd och myndigheter**
 157 Politikområden för politiken 21 januari 2019
 159 Myndigheter
 178 Länsstyrelserna

184 **Befolkning och bostäder**
 184 Hushållsverksamheter. Vad man har och vad man gör i
 bostäderna.
 185 641- 642 Det börjar med maten.
 185 643. När det gäller bostaden har boverket krav
 186 644. Teknisk utrustning för vatten och avlopp , energi m m.
 186 645 Hushållen har mycket utrustning av olika slag.
 186 646 Utveckling av de inre verkligheterna
 189 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter, Kapital.
 189 648 Städning-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
 189 649 Personvård: barn, hemsjukvård o d

190 SCB Statistiska Centralbyrån. Om allt och hyror

196 Befolkningsstorlek per kommun, 2015
 197 Var finns rum för våra barn? – om trångboddheten i Sverige
 197 Antal hushåll efter hushållstyp

202 De föreslagna nya lägenhetstyperna
 204 Bostad 2 rum och kök och 3 rum och kök i mindre skala
 205 Bostad 2 rum och kök i större skala
 206 Bostad 3 rum och kök i större skala
 207 Fyra rum och kök.
 208 Två studentbostäder med gemensamma utrymmen
 209 Bostad 2 rum och kök med större sovrum
 210 Bostad 2,3 och 4 r o k, beskrivning

- 211 Två studentbostäder med gemensamma utrymmen
- 212 Bostad 2 r o k med större sovrum, beskrivning
- 212 Det är viktigt med rejäla balkonger
- 213 Antal lägenheter i flerbostadshus efter storlek. Riket
- 214 Trångboddhet

219 **Systemet för mänskliga verksamheter.**

- 219 Mänskligheten har förändrats mycket sedan tidernas begynnelse.
- 220 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.
- 223 Utvecklingens krafter.
- 224 Systemet för mänskliga verksamheter.
- 227 Den fundamentala påverkanskedjan
- 228 Schema över påverkans och förändringsproblem
- 229 Politiska och opolitiska planeringar
- 230 Samband mellan huvudområdena
- 231 Samhällsplaneringens problem. Kunskaper och värderingar.
- 232 Det är huvudsakligen människornas verksamheter som styr utvecklingen i världen.

234 **Några tidningsartiklar de senaste dagarna med något om mänskliga verksamheter som förändrar världen**

- 235 Samhällsplaneringens problem.
Hur ska man kunna förbättra världen ?
- 236 Utveckling av de inre verkligheterna
- 237 Tidningsartiklarna företcknas under rubrikerna Inrikes och Utrikes förhållanden
- 238 Förteckning över utredningar med fler artiklar.

- 239 **Inrikes förhållanden**
- 240 Ungdomssynder
- 270 Utbildning
- 294 Sjukvård
- 336 Arbetsmiljö
- 348 Klimat och transporter
- 408 Banker och pengar
- 426 Politiska partier
- 459 Bostäder, byggande, städer. Fysiska och sociala miljöer

518 **Utrikes förhållanden**

- 519 Världen
- 527 Europa och EU
- 546 Tyskland
- 556 Frankrike
- 589 England / Storbritannien
- 612 Italien, Spanien, Ungern, Polen m m
- 630 Nordiska länder
- 649 USA
- 669 Ryssland och Ukraina
- 694 Ost- och Centralasien
- 710 Mellanöstern
- 744 Afrika
- 754 Syd- och Mellanamerika, Kanada
- 763 Australien och Oceanien
- 772 Övrigt i världen

782 **Vårbudgeten 2019**

- 783 Vårbudgeten har lämnats till riksdagen
- 785 Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken
- 793 Vårbudgeten 2019 på fem minuter
- 797 Länkarna i det föregående
- 816 Riksdagen 10 april 2019 Debatt med anledning av
- 869 vårpropositionens avlämnande

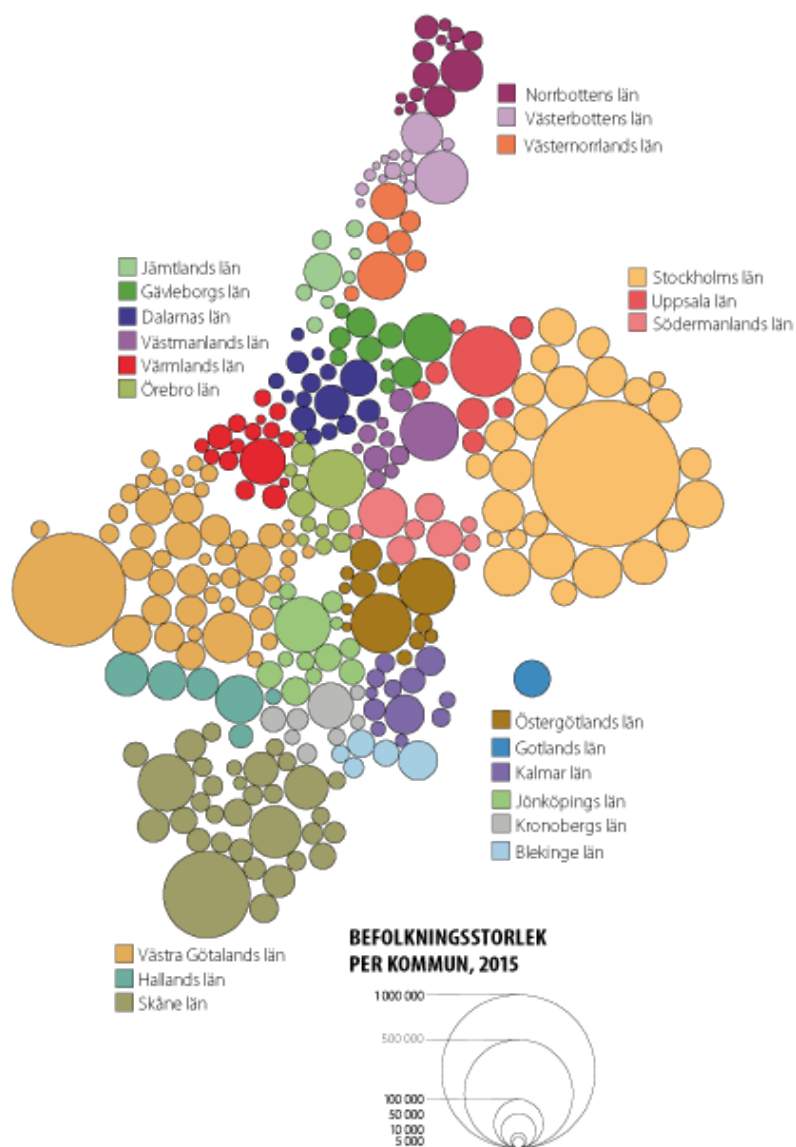
Sidorna 196-213 i <http://wimnell.com/omr36-39zzzzze.pdf>

Befolkningsstorlek per kommun, 2015

Från SCB Publicerad: 2017-03-06 (<http://www.scb.se/hitta-statistik/>)

I kartan ser vi hur många kommuner som finns i varje län, det varierar från 1 i Gotlands län till 49 i Västra Götalands län. Men också att de flesta län har en befolkningsmässigt dominerande kommun, som Östersund i Jämtlands län eller Växjö i Kronobergs län. Det finns dock undantag där det är två kommuner som dominerar befolkningsmässigt, exempelvis Linköping och Norrköping i Östergötlands län samt Falun och Borlänge i Dalarnas län.

I norra Sverige finns flera av de större kommunerna vid kusten och mindre kommuner i länens inland. Men det finns också befolkningsmässigt mindre kommuner i de södra delarna av landet, exempelvis i gränstrakterna mellan Värmlands och Västra Götalands län och diagonalt ned mot gränsen mellan Östergötlands och Kalmar län.

Innehållet i det närmast följande

Var finns rum för våra barn? – om trångboddheten i Sverige
Antal hushåll efter hushållstyp

De föreslagna nya lägenhetstyperna
Bostad 2 rum och kök och 3 rum och kök i mindre skala
Bostad 2 rum och kök i större skala
Bostad 3 rum och kök i större skala
Fyra rum och kök.

Två studentbostäder med gemensamma utrymmen
Bostad 2 rum och kök med större sovrum

Bostad 2,3 och 4 r o k, beskrivning

Två studentbostäder med gemensamma utrymmen

Bostad 2 r o k med större sovrum, beskrivning

Det är viktigt med rejäla balkonger

Antal lägenheter i flerbostadshus efter storlek. Riket

Trångboddhet

Var finns rum för våra barn? – en rapport om trångboddheten i Sverige

[Ladda ner gratis PDF](#)

Tabell B1. Målsättningar och definitioner kring trångboddhet Källa: Thiberg (1985), SCB och Boverket(1993)

Norm	År	Målsättning	Definition av trångboddhet	Bostad som krävs för att 2 vuxna och 2 barn ej ska anses trångbodda
Norm 1	1945	Ingen ska behöva sova i köket. Högst 2 personer i varje rum.	Mer än 2 boende per rum, köket oräknat.	2 rum och kök
Norm 2	1965	Ingen ska behöva sova i kök eller vardagsrum (gäller ej enpersonshushåll). Högst 2 pers i varje sovrum.	Fler än två boende per rum, kök och vardagsrum oräknade. Gäller ej enpersonhushåll.	3 rum och kök
Norm 3	1974	Ingen ska behöva sova i kök eller vardagsrum. Eget sovrum till varje hushållsmedlem med undantag av gifta/samboende par.	Fler än en boende per rum, kök och ett rum oräknade samt enpersons-hushåll i ett rum och kök eller mindre. Finns samboende i hushållet reduceras rumskravet med ett rum.	4 rum och kök

Tabell B2. Antal rum som krävs för att inte anses trångbodd enligt norm 3

Hushållstyp	Antal rum som krävs för att inte anses trångbodd	KOMMENTAR:
Enboende	2	Antal hushåll med 1 person: 37,7% av alla hushåll 2013
	3	Antal hushåll med 2 personer: 31,3% av alla hushåll 2013
Ensamförälder och Samboende med 1 barn	3	Antal hushåll med 3 personer : 12,4% av alla hushåll 2013
” 2 barn	4	Antal hushåll med 4 personer : 12,3% av alla hushåll 2013
” 3 barn	5	Antal hushåll med 5 personer : 4,3% av alla hushåll 2013
” 4 barn	6	Antal hushåll med 6 personer : 1,2% av alla hushåll 2013
		Antal hushåll med 7+ personer 0,8% av alla hushåll 2013

Antal hushåll efter hushållstyp

Kosthushåll boende i Sverige 31/12 respektive år

Hushållstyp	1991	1995	1999	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Fel- marg- inal (±)
Samtliga individer	8 494	8 584	8 686	8 751	8 882	8 905	8 940	8 978	9 029	9 135	9 218	9 335	9 393	62
Samtliga hushåll	4 141	4 244	4 349	4 363	4 441	4 465	4 477	4 555	4 628	4 660	4 656	4 725	4 766	35
Genomsnittligt antal personer per hushåll	2,05	2,02	2,00	2,01	2,00	1,99	2,00	1,97	1,95	1,96	1,98	1,98	1,97	
Ensamboende kvinnor	960	996	1 052	1 073	1 033	1 076	1 041	1 095	1 107	1 127	1 137	1 168	1 182	44
18–24	112	120	119	127	113	115	116	138	147	136	132	129	135	16
25–34	100	110	141	155	140	123	138	142	151	161	161	152	173	18
35–49	100	117	113	109	95	122	117	116	114	122	131	147	130	16

50–64	165	179	191	196	235	236	215	231	216	234	225	225	226	21
65–74	200	178	158	158	149	154	158	154	161	182	190	205	206	20
75–	283	292	331	329	302	326	297	313	317	292	299	310	312	24
Ensamboende män	867	929	1 005	956	1 024	1 001	1 039	1 096	1 141	1 137	1 107	1 130	1 135	44
18–24	137	140	117	119	126	132	140	142	160	132	120	140	125	16
25–34	228	240	261	235	240	213	233	236	234	255	250	270	254	22
35–49	206	202	238	238	248	238	245	277	267	244	245	238	234	21
50–64	129	169	201	182	222	213	225	245	258	260	266	246	254	22
65–74	82	94	84	77	92	92	95	95	112	132	118	130	159	18
75–	86	84	105	105	95	112	102	100	109	114	109	106	109	15
Sammanboen de utan barn	1 023	1 022	988	1 015	1 038	1 038	1 047	1 026	1 030	1 012	1 008	989	1 003	27
18–24	41	43	32	37	35	33	32	37	29	28	30	24	22	5
25–34	104	100	100	102	105	112	101	103	88	80	88	80	78	9
35–49	107	117	82	83	79	73	75	83	71	72	76	71	70	8

50–64	332	374	399	414	414	423	424	377	403	386	347	331	340	18
65–74	276	236	217	215	225	233	239	256	266	284	282	294	303	17
75–	163	153	158	164	179	163	177	169	174	162	185	187	190	13
Sammanboende med barn 0–19 år	926	895	884	889	888	902	900	906	887	897	924	923	899	25
1 barn	342	326	303	324	316	320	318	323	330	336	338	326	305	16
2 barn	394	388	391	390	395	420	414	418	403	411	427	434	435	19
3+ barn	190	181	190	174	176	162	168	165	154	150	160	163	159	12
Ensamstående kvinnor med barn	180	200	205	224	233	220	220	204	222	229	213	223	227	11
1 barn	110	111	109	116	123	119	125	113	120	127	124	126	131	9
2+ barn	70	89	96	108	110	101	95	91	103	102	88	97	96	7
Ensamstående män med barn	35	37	45	46	61	76	61	56	66	67	71	70	72	7
1 barn	24	25	30	30	42	53	37	38	46	44	44	47	46	6

2+ barn	11	12	15	16	19	23	24	18	20	24	27	22	26	4
Övriga sammanboende hushåll	86	95	94	96	91	82	95	94	96	109	113	124	129	9
Övriga ensamstående hushåll	65	71	76	64	74	70	73	79	79	82	84	99	118	10

Definitioner och förklaringar

Med kosthushåll menas det hushåll som utgörs av alla personer som den 31 december respektive år bodde i samma bostad och hade gemensam ”hushållning”. I kosthushållet ingår barn som är 18 år eller äldre och bor hemma. Ett kosthushåll kan också bestå av flera generationer, syskon eller kompisar som bor tillsammans och har gemensamt hushåll.

Personer som normalt tillhör kosthushållet, men som tillfälligt befann sig på annan ort p.g.a. arbete, studier eller militärtjänstgöring ingår i kosthushållet. Barn, som bor lika mycket hos separerade föräldrar, tillhörde fram till 2009 det intervjuade hushållet om de var folkbokförda där. Från och med 2009 ingår de i hushållet som intervjuas. För bortfallet skapas kosthushållet enligt RTB-familj. Bortfallet ökar för varje år, 2013 var bortfallet knappt 50 %.

RTB-familj baseras på folkbokföringen. En RTB-familj utgörs av maximalt två generationer där personerna har relationer med varandra och är folkbokförda på samma fastighet. Med relation menas giftermål, registrerat partnerskap, biologisk förälder, adoptivförälder och vårdnadshavare. Om fler än två generationer är folkbokförda på samma fastighet bildas den första familjen med utgångspunkt från den yngsta generationen. Det stor svaghet med detta begrepp är att en sambofamilj utan gemensamma barn inte kan kopplas samman utan redovisas som ensamstående.

Källa SCB

**Våren 2018 har de i kapitel 7 i 11 maj 2015
föreslagna lägenhetstyperna förbättrats
ifråga om balkongerna, alla rum har som
regel direkt utgång till rymliga balkonger,
något som i hög grad ökar bruksvärdet,
isynnerhet för dem som byter från
småhuslägenheter till mindre lägenheter i
flerbostadshus.**

De föreslagna nya lägenhetstyperna

Bostäderna ingår i flerbostadshus, lamellhus med invändig bredd 13 m, med upp till tio våningar.

De byggs i betong med lämplig vämeisolering. Ytterväggarna är ritade 30 cm.

I varje trapphus görs trappa och hiss till fyra lägenheter i varje våning, inte tre lägenheter som är det vanligaste. Det bör sänka kostnaderna. Trappa färdiggjuten betongtrappa typ Herrljungatrappan, Strängbetong, typ M12, 90 cm bredd, 15 steg (14 plansteg), 250x120 cm.

Hiss typ KONE ProSpace, inv. korgmått 90x195, dörrbredd 90 cm schakt 120x210 cm. Lyfthöjd max 30 m. Hastighet 0,6 m/sek. Stannplan 2-12.

Fönster med stora rutor och smala luftningsbågar. (Ska justeras)
Vägg mellan kök och bad 15 cm. Tjockare innerväggar, 20 cm kan vara bärande, övriga väggar 7 cm.
Plats för vertikala ledningar och kanaler finns i väggen mellan vardagsrum och bad.

Väggar i rummen avses för tapetsering, för övrigt målade. Golven, utom bad, linoleum eller parkett e d.
Dörrarna med karmyttermått 90 cm enligt krav om rullstolar. Övriga mått som passar rullstolar.

Badrummen gjorda för rullstolar. I badrum plats för tvättmaskin bredd 60 cm och toktumlare 60 cm smt städskåp. Kakel på väggar och golv.

Köken har 140 cm rostfri bänk med arbetsyta 80 cm och diskhoar bredd 60 cm. Intill diskbänk spis 60 cm med frånluftsaggregat, därefter bänk 100 cm, sedan högskåp med kyl och frys. Under bänkarna plats för diskmaskin och extra kylskåp. Över bänkarna överskåp. I köken finns intill matbord plats för ytterligare skåp. I köken plats för matbord 80x120 cm för 4-5 personer. Man kan sätta två högskåp med kyl och frys vid matbordet och göra bänken med spis och diskbänk 360 cm lång.

Vardagsrummen med plats för möbler enligt boverket och litet till: matplats för 6-7 personer. Soffa 210x95 cm, två fåtöljer 70x80 cm, plats för TV, skåp och bokhyllor m m.

Sovrummen med garderober 60x60 cm, sängplatser 90x210 cm, sängbord 40x40, arbetsbord minst 60x120 cm (plats för dator). plats för bokhyllor, skåp och barnsäng. m m.

Balkonger med utgång från alla rum, minst 180 cm breda.

I det närmast följande visas:

Bostad 2 rum och kök och 3 rum och kök i mindre skala

Bostad 2 rum och kök i större skala

Bostad 3 rum och kök i större skala

Tillägg 2 rum till lägenhet 2 rum och kök så att det blir 4 rum och kök.

Två studentbostäder med gemensamma utrymmen

Bostad 2 rum och kök med större sovrum

Studentbostäderna är i par och till dem hör gemensamt entré, badrum och kök.

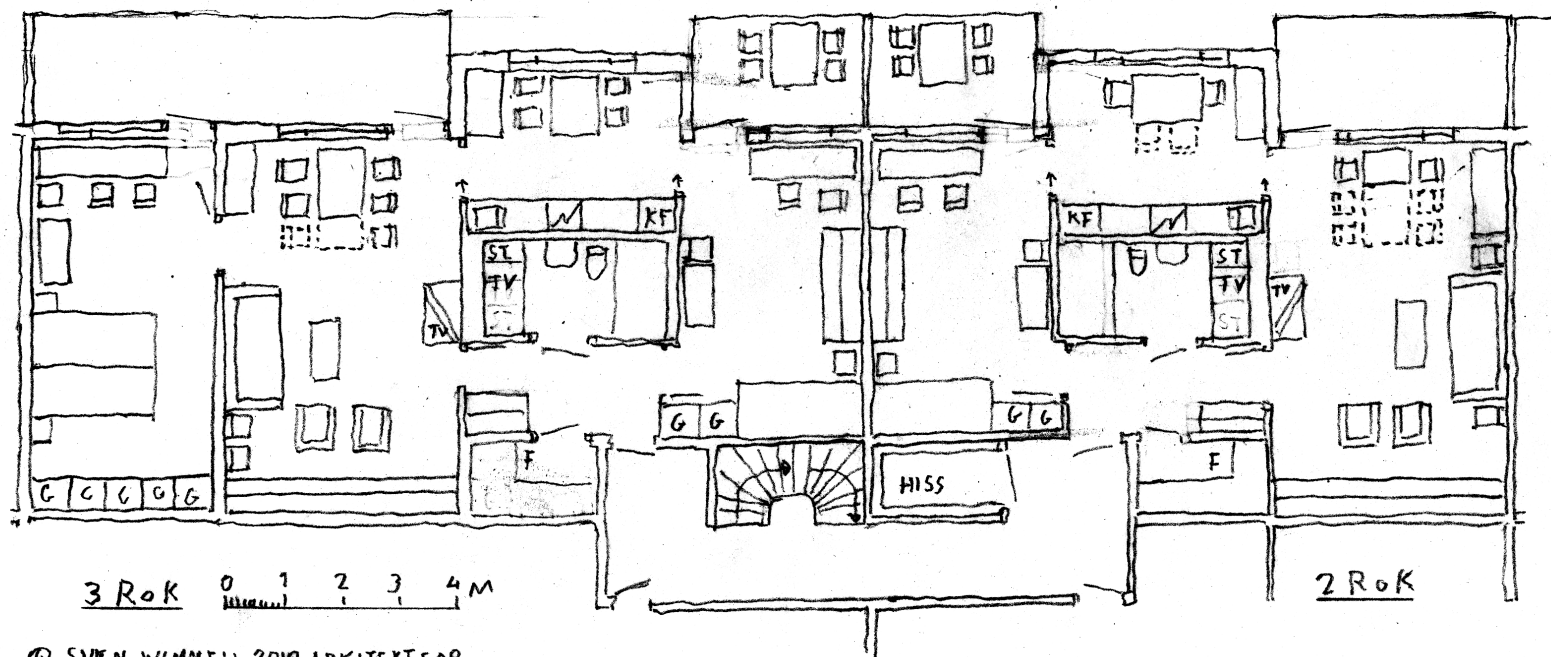
Rummen är exklusive garderober omkring 21 kvm. De har plats för garderober 60x60 cm, arbetsbord 80x220 cm där man kan rita med vinkellinjal och bre ut stora arbetsmaterial, skåp och bokhyllor 60x200 cm, plats för TV och liten sittsoffa 140x95cm (eller ett par fåtöljer), soffbord, säng 90x210 cm och sängbord 40x40.

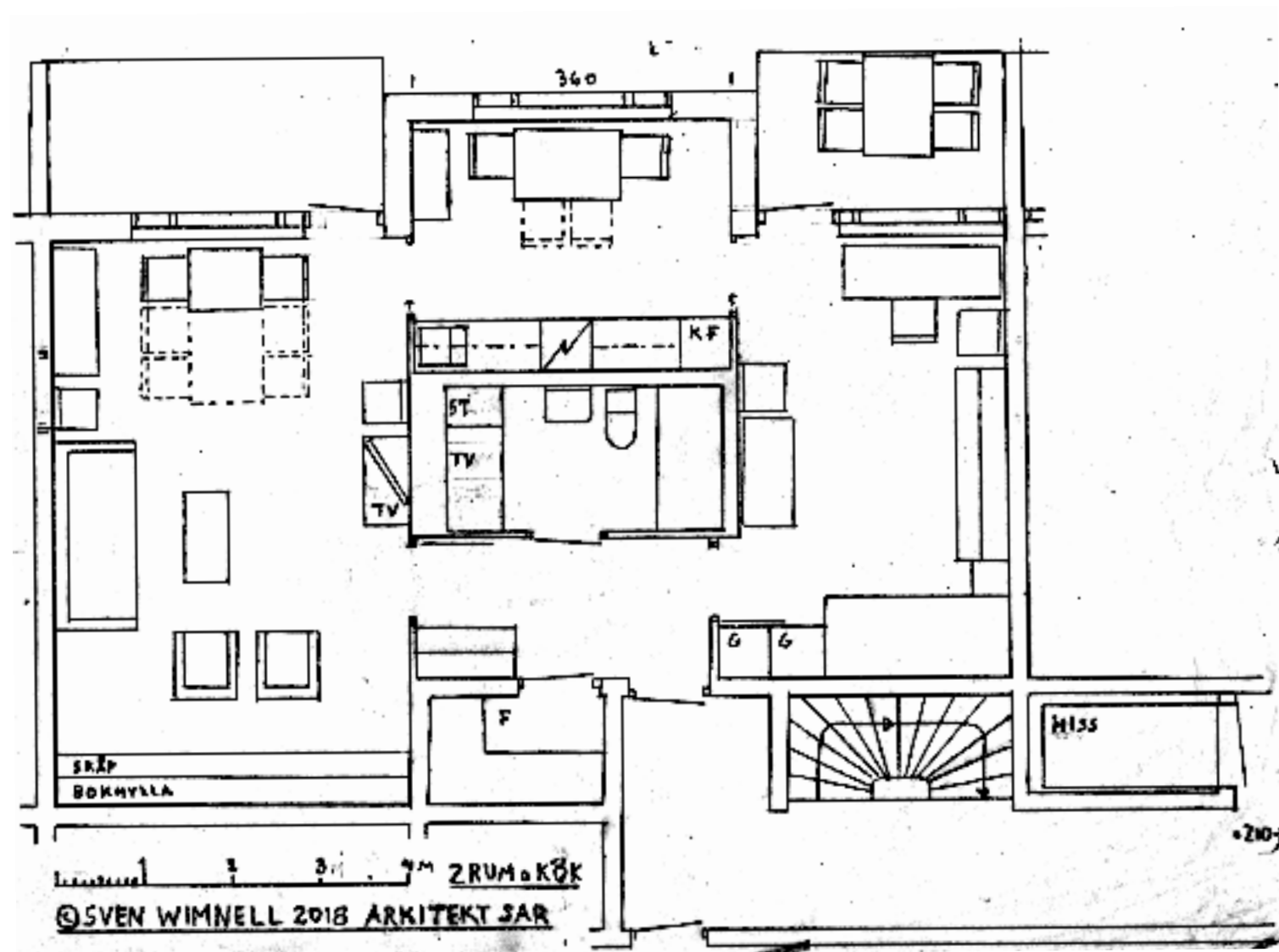
Om studenten vill använda sängen som sittplats under dagen kan han skaffa två passande ryggkuddar och under natten ställa dem i utrymmet mellan fotänden på sängen och garderoben där. På morgonen får han först låta sängen vädra ut och sedan ordna till ett snyggt överkast och sätta dit ryggkuddarna.

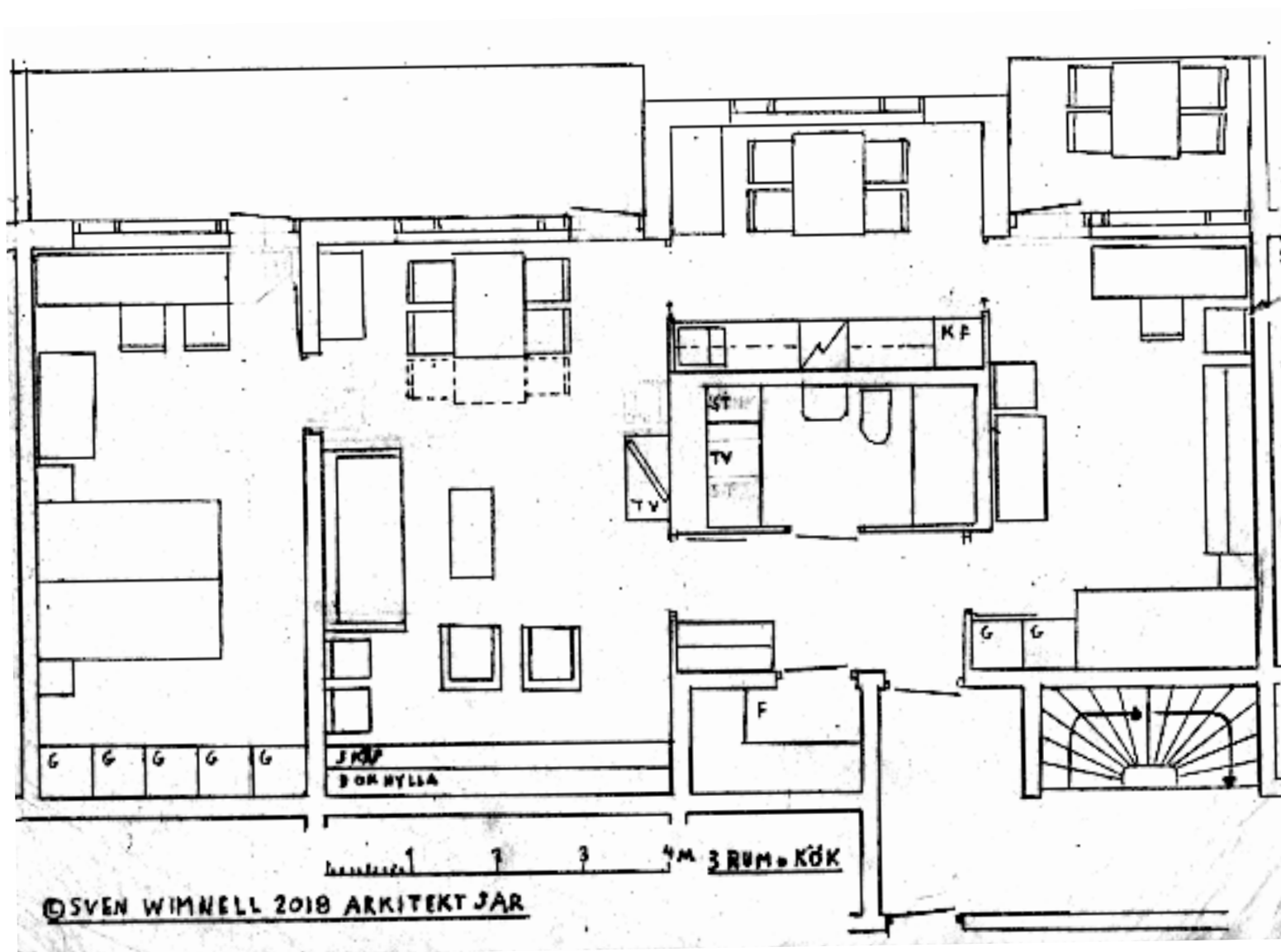
Bostaden 2 rum och kök med större sovrum.

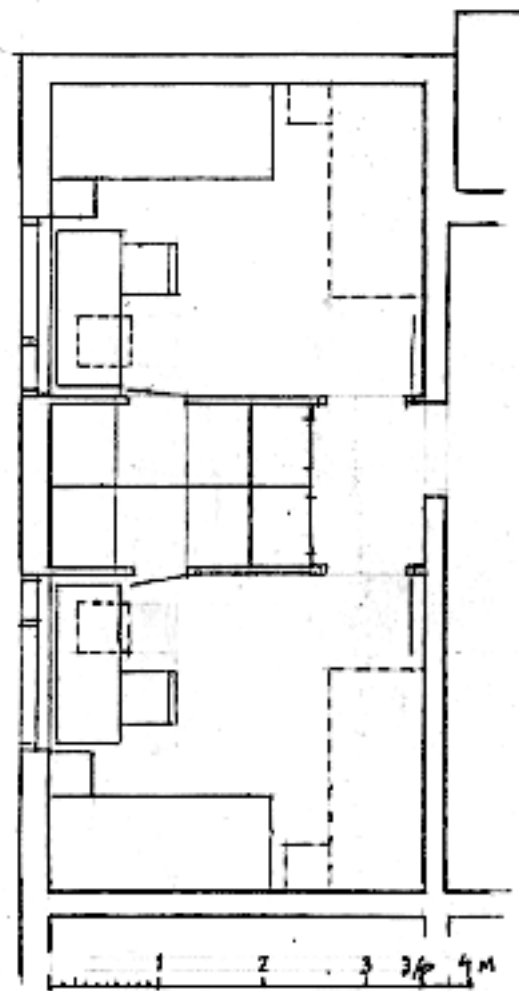
Den har ett sovrum som är 95 cm bredare än sovrummen i lägenheterna 2 och 3 rok, och 4,75 kvm större än sovrummet i 2 rok. Rymmer 2 garderober, arbetsbord för två, barnsäng, 2 paruppställda sängar med bord, plats för skåp eller en extra säng.

Är avsedd för hushåll på 2 personer som tycker att de inte behöver 3 rok

© SVEN WIMNELL 2018 ARKITEKT SÄR

Fyra rum och kök.

Fyra rum och kök kan ordnas genom att ha en lägenhet på två rum och kök på gaveln av ett hus och där lägga till två rum enligt ritningen här till vänster. Det invändiga måttet på utbyggnaden är på ritningen 360 cm. De två rummen är vardera $3,0 \times 3,6 \text{ m} = 10,8 \text{ kvm}$. Lägenhetsytan för de två rummen blir 27,7 kvm

Om man ökar måttet 3,6 m till 4 m blir rummen $3 \times 4 \text{ m} = 12 \text{ kvm}$.

Ritningen visar att det är möjligt att ha två sovplatser per rum med enplanssängar. Behovet att bygga lägenheter med fyra rum och kök varierar.

Bygger man hus med två trappuppgångar blir det enligt förslagen åtta lägenheter per plan, varav fyra gavellägenheter som kan göras som fyrrumslägenheter, dvs 50% av lägenheterna kan bli fyrrumslägenheter.

Med tre trappuppgångar blir det 12 lägenheter per plan, varav 33,3% kan bli fyrrumslägenheter.

Med fyra trappuppgångar blir det 16 lägenheter per plan, varav 25% kan bli fyrrumslägenheter.

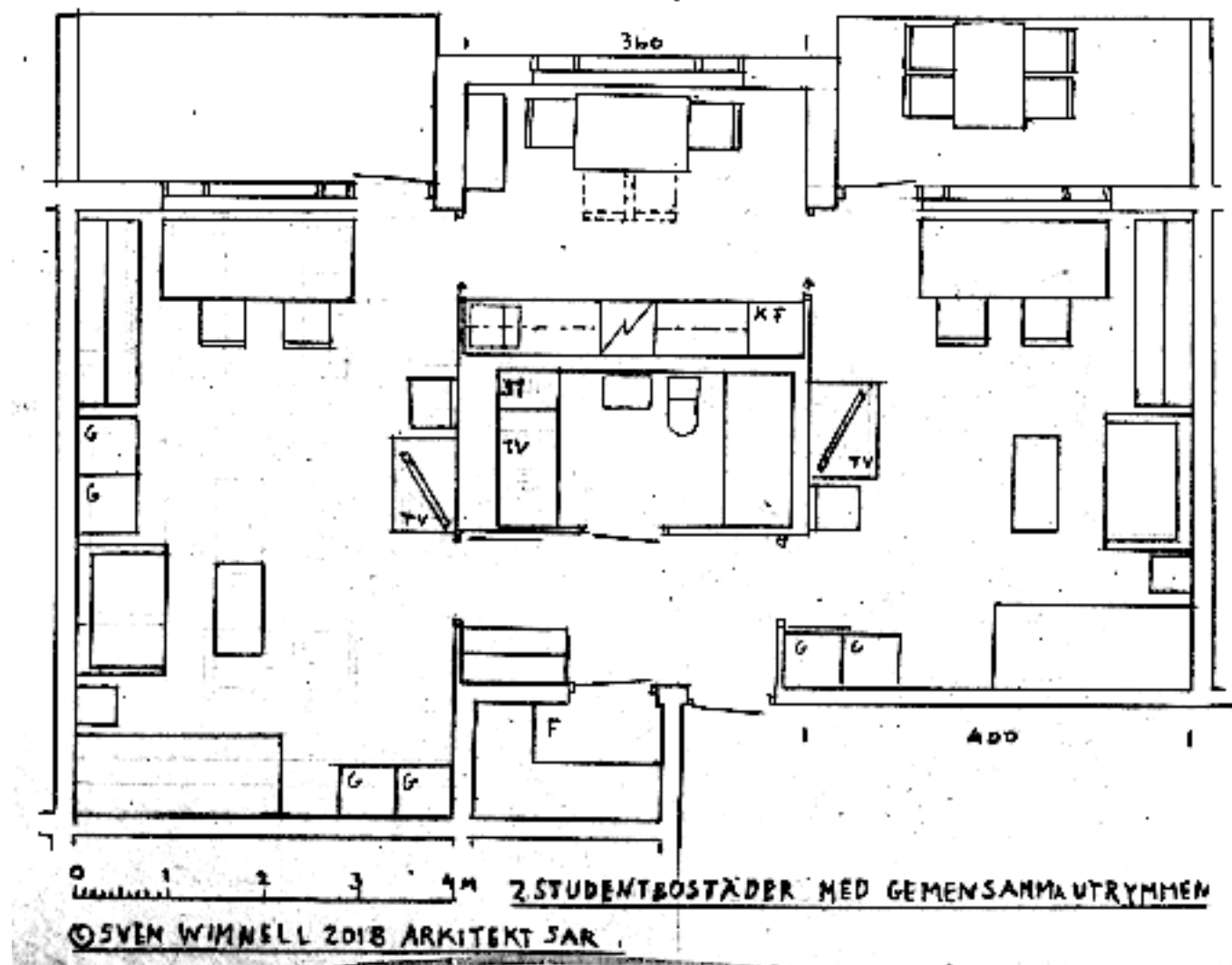
Med fem trappuppgångar blir det 20 lägenheter per plan, varav 20% kan bli fyrrumslägenheter.

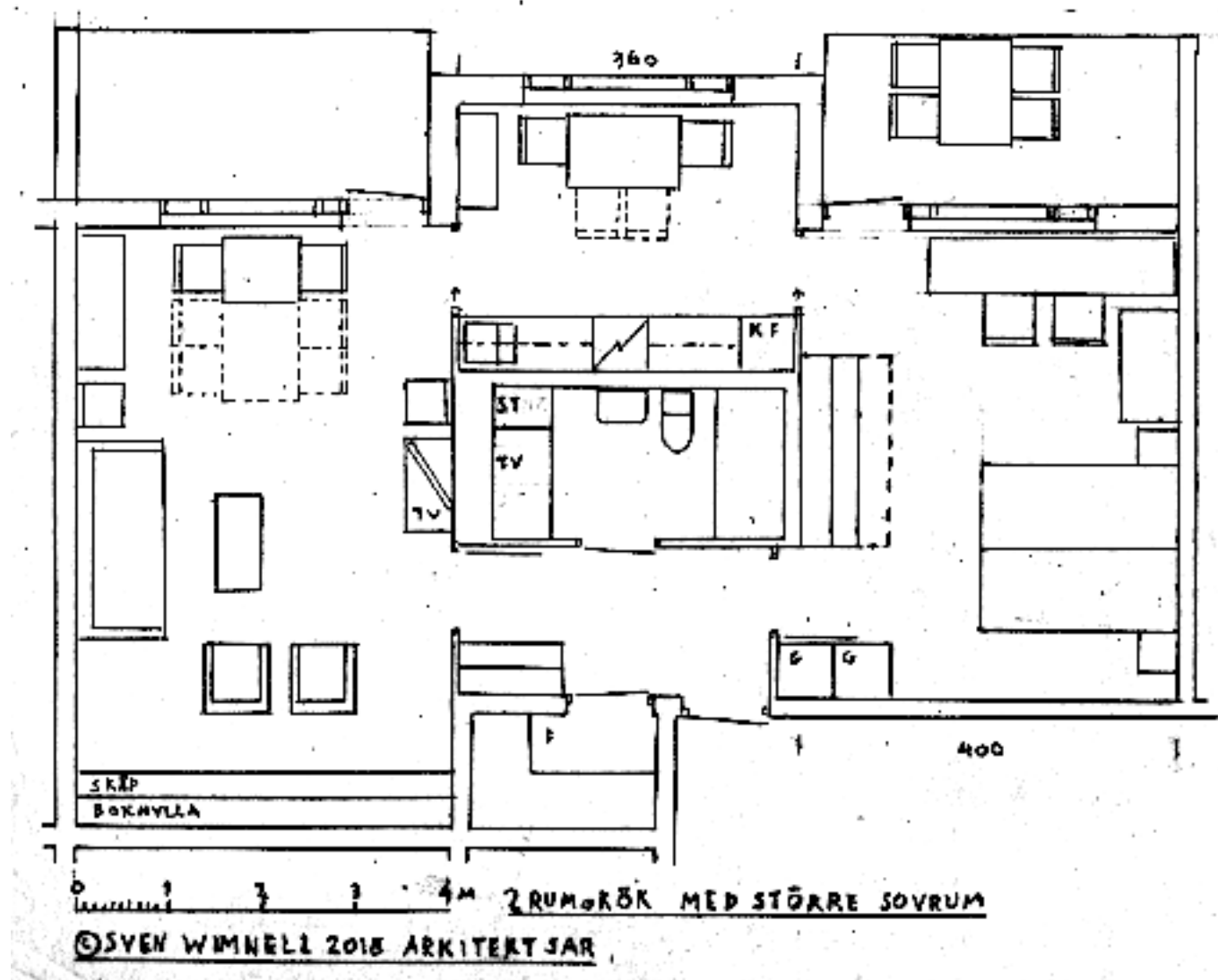
Med sex trappuppgångar blir det 24 lägenheter per plan, varav 16,7% kan bli fyrrumslägenheter.

Med sju trappuppgångar blir det 28 lägenheter per plan, varav 14,3% kan bli fyrrumslägenheter.

Med åtta trappuppgångar blir det 32 lägenheter per plan, varav 12,5% kan bli fyrrumslägenheter. O s v.

Det tycks vara möjligt att tillgodose behovet av fyrrumslägenheter genom att ha sådana på husgavlarna.

Bostad 2 r o k

Enligt boverket lämplig (och nödvändig) för en person.

Vardagsrum	4.0 x 6,4 m =	25,6 kvm
Kök	3,60 x 2,83 =	10,2
Sovrum	3,05x5,0 + 1,6x0,25 - 1,2x0,6=	
	15,25 + 0,4 - 0,72 =	14,9
2 st garderober	1,2 x 0,6 =	0,7
Badrum	3,15 x 1,65 =	5,2
Entré	3,35 x 1,6 =	5,4
Förråd	1,99 x 1,2 =	2,4
Summa		64,4 kvm

Lägenhetsyta:

Vardagsrum		25,6
Kök	10,2 + väggar 0,09 =	10,3
Sovrum		14,9
Garderober		0,7
Badrum	5,2 + väggar 0,22 =	5,4
Entré	5,4 + väggar 0,22 =	5,6
Förråd		2,4
Summa		64,9 kvm
Lägenhetsytan ligger kring riksgenomsnitt för bostäder 2 rok byggda de senaste åren.		

Badrummet i de presenterade bostäderna 5.2 kvm och gjorda för rullstol. Ett modernt badrum för 50 år sedan kunde vara $1,2 \times 1,9 = 2,3$ kvm, dvs 3 kvm mindre. Yta 2 rok 1961- 1990 var i riksgenomsnitt 61-62 kvm. Om man lägger till 3 kvm för större badrum blir det 64-65 kvm. Riksgenomsnitt var 1991-1995 64 kvm och mellan 62 och 66.

Bostad 3 r o k

Enligt boverket norm 3 lämplig för två personer.

Enligt boverket lämplig för två föräldrar med ett barn.

Kan användas för två föräldrar med två barn

Rumsytor för 2 rok		64,4 kvm
Sovrum nr 2	3,05 x 5,8 m=	17,7
5 st garderober	3,05 x 0.6 =	1,8
Summa rumsytor för 3 rok		83,9

Lägenhetsyta	2 rok 64,9+ 19,5 =	84,4 kvm
--------------	--------------------	----------

Lägenhetsytan för sovrum nr 2, 19,5 kvm. ligger inom riksgenomsnittets ramar 16-21 kvm.

Från SCB. Statistiska meddelanden. BO 39 SM 1401. Hyror i bostadslägenheter 2013.

Skillnad i yta mellan 2 rok och 3 rok:

1941-1950	16	med variation upp till 21
1951-1960	16	18
1961-1970	18	20
1971-1980	16	18
1981-1985	17	19
1986-1990	18	20
1991-1995	17	21
1991-	18	20
Totalt	18	

Bostad 4 r o k

Enligt boverket norm 3 lämplig för tre personer.
Enligt boverket lämplig för två föräldrar med två barn.
Kan användas för två föräldrar med fyra barn.

Lägenhetsyta för 2 rum och kök	64,9 kvm
Tillägg för rum 3 och 4	27,7
Lägenhetsyta	92,6

Lägenhetsyta enligt SCB, riksgenomsnitt	98,0 kvm
---	----------

Om man lägger till 3 kvm för rullstolsanpassning	101,0
--	-------

Bostaden här med 4 rok ligger cirka 8 kvm under riksgenomsnitt.
Det kan vara lämpligt att rumsstorleken ökas till 3x4 m då lägenhetsytan ökar med $0,4 \times 7,7 \text{ m} = 3 \text{ kvm}$ till 95,6 kvm och ändå ligger under riksgenomsnittet på 101 kvm.

Två studentbostäder med gemensamma utrymmen för entré, badrum och kök.

Enligt boverket lämplig för två studenter.

Kan användas av två yngre personer som inte är studenter och som inte har möjlighet att ha egna bostäder på 1 rok vardera.

De två rummen har likadana möbler. Den högra bostaden disponerar förrådet vid entrén och den vänstra bostaden kompenseras för det av att vänstra rummet har två extra garderober och något större golvyta, så att lägenhetsytan för vänstra bostaden blir 2,8 kvm större än för den högra.

Lägenhetsytan för de två bostäderna blir 69,7 kvm = cirka 35 kvm för varje student.

Vänstra bostaden:

rum inklusive 4 garderober : $4 \times 6,4 \text{ m} =$	25,6 kvm
---	----------

Högra bostaden

rum inklusive 2 garderober $4 \times 5 \text{ m} + 0,25 \times 1,6 \text{ m} = 20 + 0,4 =$	20,4 kvm
--	----------

förråd vid entrén	<u>2,4</u>
-------------------	------------

Summa	22,8 kvm
-------	----------

d vs 2.8 kvm mindre än vänstra bostaden.

Bostad med 2 studentbostäder kan ombildas till 2 rum och kök med större sovrum genom att ta bort två garderober i vänstra rummet

Rummen har samma bredd, 4 m, men alternativt kan högra rummets bredd ökas till 4,56 m så att de två bostäderna får exakt samma lägenhetsyta. Möblerbarheten i högra rummet ökar då så att bordets längd vid fönstret och längdytrymmet för sängen kan göras 0,56 cm längre.

Bostad 2 r o k med större sovrum

Enligt boverket lämplig för en person.

Kanvändas av makar/sambor, med plats för ett litet och ett stort barn

Sovrummets bredd är 4 m, dvs 0,95 m större än i tidigare visade bostad 2 rum och kök. Lägenhetsytan ökar med $5 \times 0,95 \text{ kvm} = 4,75 \text{ kvm}$ och blir 69,7 kvm.

Bostad 2 rok med större sovrum kan ombildas till två studentbostäder genom att lägga till två garderber i vänstra rummet.

Rumsbredden 4 m är samma som bredden på rummet för studentbostäderna. För studentbostäderna har gjorts en alternativ bredd på 4,56 m för det högra rummet.

Om man ökar rumsbredden för sovrummet till 4,56 m blir lägenhetsytan för 2 rum och kök med större sovrum $69,7 + 7,55 \text{ m} = 77,3 \text{ kvm}$

Det kan vara lämpligt att göra det större sovrummet lika stort som högra rummet i studentbostäderna så att man kan ha två användningar av denna lägenhetstyp, dels som studentbostad för två personer, dels som bostad 2 rum och kök med större sovrum.

Det är viktigt med rejäla balkonger.

Ungefär hälften av Sveriges befolkning bor i småhus och har möjlighet att enkelt ta sig ut på tomten och läsa, prata och dricka kaffe. De kan odla blommor och grönsaker och göra saker ute.

Den andra delen av folket bor i flerbostadshus. Många har råd med stora lägenheter med balkonger och har fritidshus, med de flesta bor i små lägenheter utan balkonger och när det finns tämligen små och opraktiska. De som hyr små lägenheter hör till proletariatet som anses inte ha rätt att ställa krav. Till dem hör bl a kvinnor och ensamma pensionärer med låga inkomster och ungdomar om de fått någon lägenhet.

Möjligheterna att köpa lägenheter är nu för många borta. Det behöver byggas mycket hyreslägenheter och det som byggs bör vara bra bostäder med lämpliga ytor och utformningar. Det talas mycket om jämlikhet och till det hör möjligheter att även i små lägenheter ha rejäla balkonger som kan ge något av de uteverksamheter småhusen kan erbjuda.

De redovisade lägenhetstyperna är lämpliga och bör byggas i blandning som passar. Husens storlekar och lägen får anpassa efter förhållandena. Mest behövs lägenheterna med två rum och kök som också kan användas av två studerande och unga med låg inkomst. De kan få det statliga stödet. Det kan vara lämpligt att öka stödet till att omfatta lägenheter upp till 100 kvm så att byggbranschen får stöd för även tre och fyra rum och kök som behövs i mindre omfattning.

Många pensionärer som bor i småhus vill flytta till mindre lägenheter i flerbostadshus med hiss för att slippa trappor och arbetet med tomten,

för dem är lägenheter med två rum och kök lämpliga, både de med det mindre och det större sovrummet. De är vana vid att bo med tillgång till tomter och lägenheternas balkonger gör att de kan få något kvar av möjligheten att lätt komma ut.

Andra pensionärer med äldre små och omoderna lägenheter i flerbostadshus vill flytta till ny lägenhet med hiss och bättre utrymme för rullator, tvättmaskiner o d och för dem är också lägenheterna två rum och kök lämpliga. Och de får rejäla balkonger som de kanske inte haft förut.

Lägenheterna två rum och kök är också lämpliga för invandrare med låga inkomster, med den standard som var vanlig i Sverige på 1940-talet kan man bo stora familjer om man sover också i vardagsrummet.

Framför allt är lägenheter med två rum och kök med det mindre sovrummet lämpliga för alla hushåll med en person. De kan enligt norm 3 användas också för två makar/sambor, men bättre är det då med det större sovrummet, eller ännu bättre tre rum och kök.

Barnfamiljerna söker sig gärna till småhus, med det bör för dem finnas lägenheter i flerbostadshus med tre och fyra rum och kök. Små barn behöver mindre utrymme än äldre barn.

Föräldrar och vuxna barn kan bo i skilda delar av Sverige och har svårt träffa varandra, men vill åka och hälsa på varandra ibland. Då bör soffan i vardagsrummet kunna ordnas till sovplatser. Finns det barn med kan de sova på golvet eller i tält på balkongen.

Grovt räknat: hushåll med 1-2 personer, 69% 2013, lämpligt med minst 2 rum och kök (norm 3) i flerbostadshus.
3-4 personer, 25%, lämpligt med minst 3-4 rum och kök (norm 2) i flerbostadshus eller småhus. 5-7+ personer, 6%, kanske lämpligt med småhus. Studenter o d kan ha mindre och ta dem under 2 rok.

Antal lägenheter i flerbostadshus efter storlek. Riket.

Lägenhetstyp	Antal lägenheter	Andel i procent
Lägenheter utan kök	1 692	0,1
1 rum och kök	280 392	11,4
1 rum och kokvrå/kokskåp	115 050	4,7
2 rum och kök	894 919	36,3
2 eller flera rum och kokvrå/kokskåp	45 826	1,9
3 rum och kök	775 783	31,5
4 rum och kök	272 027	11
5 rum och kök	54 328	2,2
6 eller flera rum och kök	11 066	0,4
Uppgift saknas	11 889	0,5
Summa	2 462 972	100

Sökning Trångboddhet på boverket.se 14 oktober 2020

Din sökning på "trångboddhet" resulterade i 123 träffar

Trångboddhet - skillnaderna kvarstår

Publiceringsdatum: 2004-01-01

PM 2004-12-20 Rapporten ... PM från Boverket 2004-12-20
1 **Trångboddhet** – skillnaderna kvarstår1

Sammanfattning ... folkbokföring på lägenhet. Kraftigt minskad **trångboddhet** på 60- och 70-talen

Trångboddheten har minskat

[Startsida](#) / [Om Boverket](#) / [Publicerat av Boverket](#) / [Ladda ner eller beställ publikationer](#) / [2004](#) / Trångboddhet - skillnaderna kvarstår

Publikationer

Trångboddheten i storstadsregionerna

Publiceringsdatum: 2016-01-01

Rapporten kartlägger **trångboddheten** i flerbostadshus i Storstockholm, Storgöteborg och Stormalmö. report ...

978-91-7563-420-3 978-91-7563-419-7 Rapporten

kartlägger **trångboddheten** i flerbostadshus i

Storstockholm, Storgöteborg

[Startsida](#) / [Om Boverket](#) / [Publicerat av Boverket](#) / [Ladda ner eller beställ publikationer](#) / [2016](#) / Trångboddheten i storstadsregionerna

Publikationer

Var finns rum för våra barn?

Publiceringsdatum: 2006-01-01

- en rapport om **trångboddhet** i Sverige Rapporten om **trångboddhet** i Sverige uppmärksammar hur denna utvecklats ... åren. Analys av orsaker och konsekvenser av **trångboddhet** för olika grupper i samhället har gjorts och [Startsida](#) / [Om Boverket](#) / [Publicerat av Boverket](#) / [Ladda ner eller beställ publikationer](#) / [2006](#) / Var finns rum för våra barn?

Publikationer

Boendesituationen för nyanlända

Publiceringsdatum: 2015-01-01

Slutrapport Boverket har i denna slutrapportering av regeringsuppdraget "Nyanländas ... adresser i kommuner med hög bostadsbrist och **trångboddhet**. Att den otillåtna handeln växer bekräftas av

[Startsida](#) / [Om Boverket](#) / [Publicerat av Boverket](#) / [Ladda ner eller beställ publikationer](#) / [2015](#) / Boendesituationen för nyanlända

Publikationer

Bostadsbidrag, ett rättvist bostadsstöd för barnen?

Publiceringsdatum: 2006-01-01

- Långsiktiga effekter av 1990-talets besparingar Rapporten följer upp och utvärderar ... sig med goda bostäder till rimliga kostnader. **Trångboddheten** har blivit betydligt vanligare bland familjer

[Startsida](#) / [Om Boverket](#) / [Publicerat av Boverket](#) / [Ladda ner eller beställ publikationer](#) / [2006](#) / Bostadsbidrag, ett rättvist bostadsstöd för barnen?

Om bostadsmarknadsenkäten

Publiceringsdatum: 2020-05-14

Boverket administrerar bostadsmarknadsenkäten, analyserar kommunernas svar samt publicerar ... bostäder, vilket till exempel kan leda till ökad **trångboddhet** eller att anställda på ortens arbetsplatser

[Startsida](#) / [Samhällsplanering](#) / [Bostadsmarknad och bostadsförsörjning](#) / [Läget på bostadsmarknaden](#) / [Bostadsmarknadsenkäten](#) / Om bostadsmarknadsenkäten

Enkla jobb och kunskaper i svenska – nycklar till integration?

Simon Ek, Mats Hammarstedt, Per Skedinger

<https://snsse.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2020/10/enkla-jobb-och-kunskaper-i-svenska--nycklar-till-integration.pdf>

Innehåll

Förord

Sammanfattning

1 inledning

2 Utrikes födda på den svenska arbetsmarknaden

3 tidigare forskning om språkkunskaper, språkutbildning och integration

4 tidigare forskning relaterad till enkla jobb

5 empirisk analys av enkla jobb och framtida arbetsmarknadsUtfall

6 ett fältexperiment med fiktiva 90 arbetssökande

7 avslutande diskussion

Appendix 1

Appendix 2

Appendix 3

Referenser

Författarnas tack

Stefan Eriksson, Uppsala universitet, Edvin Hertegård, Uppsala universitet, och Daniel Waldenström, ifn, har lämnat konstruktiva synpunkter på hela manuset, kapitel 4 och 5 respektive kapitel 7. Kasper Nilson och Sara Norbäck har med stor flit och noggrannhet hjälpt till att utföra fältexperimentet i kapitel 6. Alexandra Allard,

Eleanor Johansson och Glenn Nielsen har på utmärkt sätt assisterat med figurer. Hammar- stedt och Skedinger tackar Marianne och Marcus Wallenbergs stiftelse samt Jan Wallanders och Tom Hedelius stiftelse för finansiellt stöd.

Simon Ek

Mats Hammarstedt

Per Skedinger

Förord

Den här rapporten är en del i sns forskningsprojekt »Lärdomar om integration«, vars övergripande syfte är att ta fram ny kunskap om hur integrationen i Sverige fungerar i dag och hur den skulle kunna förbättras. Projektet fokuserar på arbetsmarknaden och utbildningssystemet.

I rapporten undersöker Simon Ek, Mats Hammarstedt och Per Skedinger flykting- och anhöriginvandrares etablering på arbetsmarknaden med särskilt fokus på betydelsen av kunskaper i svenska språket och erfarenhet från jobb med låga kvalifikationskrav.

De beskriver tidigare forskning på området och presenterar resultat från egna empiriska analyser baserat på registerdata och ett fältexperiment. Simon Ek är doktorand i nationalekonomi vid Uppsala universitet och affilierad till Institutet för Näringslivsforskning (ifn) i Stockholm, Mats Hammarstedt är professor i nationalekonomi vid Linnéuni- versitetet i Växjö och affilierad till Institutet för Näringslivsforskning (ifn) i Stockholm och Per Skedinger är forskare vid Institutet för Näringslivsforskning (ifn) i Stockholm och adjungerad professor i nationalekonomi vid Linnéuniversi- tetet i Växjö.

Forskningsprojektet har möjliggjorts genom bidrag från en referensgrupp som följer projektet. I referensgruppen ingår A2B Sverige, AcadeMedia ab, Arbetsförmedlingen, Axfood, Axfoundation, Finansdepartementet, Intendia Group, Kompetensföretagen, Länsstyrelsen i Stockholms län, Röda Korset, Samhall, Scania cv ab, Skanska ab, Sveriges Kommuner och Regioner, Stockholm stads utbildningsförvaltning, Södertälje kommun, Tillväxtverket och Unionen. Johannes Lindvall, professor i statsvetenskap vid Lunds universitet, är sns vetenskapliga råds representant i referensgruppen. Cecilia Ståhl, vd på Telge Tillväxt, är gruppens ordförande. Författarna har från referensgruppens medlemmar fått värdefulla synpunkter på utkast till rapporten.

Stefan Eriksson, docent i nationalekonomi vid Uppsala universitet, har vid ett akademiskt seminarium lämnat konstruktiva synpunkter på ett utkast till rapporten.

Författarna svarar helt och hållet för analys, slutsatser och rekommendationer. sns som organisation tar inte ställning till dessa. sns uppdrag är att initiera och presentera forskningsbaserade och policyrelevanta analyser av centrala samhällsfrågor. Det är sns förhoppning att rapporten kan fungera som ett kunskapsunderlag och bidra till diskussionen om integration på arbetsmarknaden och särskilt betydelsen av språkkunskaper och erfarenhet från jobb med låga kvalifikationskrav.

Stockholm i september 2020

Gabriella Chirico Willstedt Forskningsledare, sns

Sammanfattning

Denna rapport studerar integrationen av flyktinginvandrare och deras anhöriga på svensk arbetsmarknad, med särskilt fokus på språkkunskaper och enkla jobb. Med enkla jobb avser vi arbeten med låga formella kvalifikationskrav, vilket inte nödvändigtvis innebär att de är lätta att utföra. Flyktinginvandrare och deras anhöriga har under lång tid haft svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden med låg sysselsättning och hög arbetslöshet som följd. Frågan om flyktinginvandrades arbetsmarknadsetablering står också sedan flera år tillbaka högt på den politiska agendan.

Syftet med rapporten är att bidra med nya kunskaper om i vilken utsträckning erfarenheter från enkla jobb och färdigheter i svenska språket kan förbättra integrationen på arbetsmarknaden. Med hjälp av ett omfattande och detaljerat datamaterial för åren 2000–2017 analyserar vi hur arbetsmarknadskarriären utvecklas över tid för personer som invandrat till Sverige från länder i Mellanöstern och Afrika. Dessa grupper av utrikes födda är starkt överrepresenterade på lågkvalificerade jobb i relation till inrikes födda. Det gäller särskilt dem som nyligen invandrat till Sverige. Vidare genomför vi ett fältexperiment där fiktiva flyktingar från Syrien med och utan erfarenhet från enkla jobb och med varierande kunskaper i svenska söker efter lediga anställningar i jobb med låga kvalifikationskrav.

Bristande integration på arbetsmarknaden

Under 2010-talet har invandringen nått historiskt sett mycket höga nivåer och kulminerade under det som brukar benämnas som

»flyktingkrisen« under åren 2015 och 2016, då ett stort antal flyktingar från framför allt Syrien sökte asyl i Sverige.

Den bristande integrationen på arbetsmarknaden bland utrikes födda från länder i Mellanöstern och Afrika är väl dokumenterad. Utrikes födda från länder i dessa regioner har lägre sysselsättning och högre arbetslöshet än såväl inrikes födda som andra grupper av utrikes födda. De står dessutom oftare än andra utanför arbetskraften. Vidare har kvinnor från de nämnda regionerna en särskilt svag ställning på arbetsmarknaden.

Forskning har visat att flyktingars möjlighet till integration på arbetsmarknaden påverkas av konjunkturläget vid ankomst. Risken för att den pågående covid-19-pandemin kommer att påverka flyktingars möjligheter till etablering på arbetsmarknaden negativt är därför uppenbar.

Ett antal faktorer som kan förklara den utsatta situationen för utrikes födda på arbetsmarknaden har identifierats i forskningen. Hit hör de utrikes föddas utbildning, deras språkkunskaper och färdigheter, deras tillgång till sociala nätverk samt förekomsten av diskriminering.

Flyktinginvandrare saknar inte sällan de kunskaper och färdigheter som behövs för att etablera sig på arbetsmarknaden. Det tar tid för en nyanländ person att lära sig att behärska svenska språket i tal och skrift, vilket försvårar möjligheterna till inträde på arbetsmarknaden. Mot denna bakgrund är det rimligt att tro att fler enkla jobb skulle underlätta integrationen på arbetsmarknaden för flyktinginvandrare och deras anhöriga med låga utbildningsnivåer.

Språkkunskaper och språkutbildning förbättrar integrationen

Språkliga färdigheter kan betraktas som en investering i individens humankapital. Även om forskningen på området är förknippad med flera metodproblem, så tyder de flesta studier på att goda kunskaper i värdlandets språk leder till såväl högre sysselsättning som högre lön för utrikes födda. Vidare tycks en stor del av skillnaderna i arbetsmarknadsutfall mellan inrikes och utrikes födda kunna förklaras av att de senare i genomsnitt är sämre på att läsa och skriva än de förra. Dessa resultat indikerar att goda språkkunskaper är av avgörande betydelse för integrationen av utrikes födda på arbetsmarknaden. Metodproblemen hänger bland annat samman med att språkliga färdigheter kan vara svåra att isolera från andra framgångsfaktorer på arbetsmarknaden och data på språkkunskaper ofta är bristfälliga.

Forskningen pekar också på att det i Sverige finns flera omständigheter som försvårar för särskilt flyktinginvandrare att lära sig språket. De är i relativt hög utsträckning lågutbildade, vilket innebär en generellt högre tröskel för kunskapsinhämtning. Vidare bor många i etniskt segregerade områden och är gifta eller sammanboende med andra utrikes födda. Dessa omständigheter bidrar till en låg exponering för det svenska språket. Dessutom är skillnaderna mellan modersmålet och svenska i fråga om ordförråd, grammatik och uttal, det så kallade lingvistiska avståndet, i så gott som samtliga fall stort.

Språkraven varierar mellan yrken och är typiskt sett högre i mer kvalificerade sådana och i yrken där man behöver interagera mycket med kollegor, chefer eller kunder. Det är tydligt att språkraven är väsentligt lägre i enkla jobb, i vilka utrikes födda är överrepresenterade, än i yrken med högre krav på formella kvalifikationer. Det innebär emellertid inte att de enkla jobben självklart är lätta att få för

de utrikes födda. Många av de lågkvalificerade jobben kännetecknas av hög konkurrens, med många sökande per vakans. Språkkrav kan då också fungera som ett sätt att begränsa antalet sökande. Höga minimilöner och andra trösklar på arbetsmarknaden kan förstärka sådana tendenser.

Mot bakgrund av de många faktorer som försvårar utrikes föddas språkinläring framstår tillhandahållandet av kostnadsfri språkundervisning, svenska för invandrare (sfi), som ett potentiellt mycket viktigt policyinstrument för att förbättra integrationen. Flera studier tyder också på att språkutbildning för invandrare har gynnsamma effekter för integrationen på arbetsmarknaden, men metodproblem gör att resultaten måste tolkas med viss försiktighet.

Enkla jobb kan fungera som språngbräddor – men inte självklart

Det finns flera teoretiska förklaringar till varför enkla jobb kan leda vidare till mer kvalificerade. Vissa teorier fokuserar på en persons humankapital, vilket kan sammanfattas som dennas produktiva egenskaper. Om en individ förbättrar sitt humankapital genom att lära sig på jobbet kan den ökade produktiviteten bidra till att vederbörande senare får ett mer kvalificerat arbete. Överförbarheten av färdigheter mellan jobb är då central. En persons sociala kapital i form av ett personligt nätverk kan analyseras på ett liknande sätt. Andra teorier betonar friktioner på arbetsmarknaden, som gör att det tar tid att hitta ett passande jobb. I stället för att enbart söka jobb kan en person ta ett tillfälligt (lågkvalificerat) arbete, vilket då kan ses som en del av sökprocessen. Oavsett om en persons humankapital påverkas eller inte kan erfarenhet från en anställning skicka signaler till framtida

arbetsgivare om den anställdas egenskaper. Ett jobb som är svårt att klara av kan till exempel visa på hög arbetskapacitet.

Teorierna pekar också på att utrikes födda kan ha särskilda nackdelar när det gäller möjligheterna att avancera från enkla jobb. Förutsättningarna kan begränsas av en låg utbildningsnivå, svaga språkkunskaper och ofta bristfälliga personliga nätverk.

Flera empiriska studier undersöker lönerörligheten för de lägst avlönade på arbetsmarknaden. Svenska studier på området visar att de flesta lämnar de lägsta lönerna på sikt, men inte klättrar särskilt högt upp i lönefördelningen. Rörligheten uppåt i lönefördelningen är dock lägre för utrikes än för inrikes födda. Vidare tycks ytterligare utbildning – både formell och arbetsplatspecifik – vara viktig för att lågavlönade ska avancera till högre löner. Arbetsplatsens egenskaper i övrigt spelar också sannolikt en roll. Till exempel tycks arbetsplatser med en hög andel lågavlönade innebära sämre förutsättningar för att klättra uppåt i lönefördelningen.

Det finns också forskning om hur utrikes föddas löner utvecklas över tid sedan invandring. Utrikes födda som kommer i sysselsättning tidigt har en större sannolikhet att nå relativt höga löner i framtiden, men det är svårt att avgöra om detta beror på sysselsättningen i sig eller andra faktorer. Andra studier visar att den första arbetsgivarkontakten ofta är en väg till mer stabil sysselsättning. Det pekar på att det är viktigt att snabbt komma i arbete.

Samtidigt visar flera studier på ett samband mellan egenskaperna hos det första jobbet för en utrikes född och dennas framtida arbetsmarknadsutfall. Vidare verkar utrikes födda som närmar sig inrikes föddas löner över tid sedan invandring inte göra det genom att i

högre utsträckning byta arbetsgivare eller yrke. I stället sker detta främst genom löneökningar med samma arbetsgivare och inom samma yrke. Det betyder att det inte bara är tidig sysselsättning som spelar roll, utan att det också är viktigt att hitta rätt jobb.

Enkla jobb i Sverige leder främst till mer varaktig sysselsättning

Med hjälp av registerdata har vi undersökt den långsiktiga framgången på arbetsmarknaden för invandrare från Afrika och Mellanöstern som anställs i lågkvalificerade jobb. Med sådana jobb avser vi i denna analys dels yrken på den lägsta kvalifikationsnivån med krav på högst grundskoleutbildning, dels yrken som liknar dessa när det gäller genomsnittlig månadslön och andelen anställda som saknar gymnasieutbildning.

Det finns troligen viktiga skillnader mellan exempelvis personer som anställs i yrken med låga respektive höga kvalifikationskrav som vi inte kan beakta. Därför bör man vara försiktig med att tolka resultaten som orsakssamband, men de ger ändå en bild av karriärbanorna för dem som anställs på lågkvalificerade jobb.

Vår analys visar att de utrikes födda som anställs i lågkvalificerade jobb aldrig närmar sig de arbetsinkomster och löner som kan observeras för utrikes födda som anställs i mer kvalificerade jobb.

Tvärtom verkar skillnaderna öka över tid efter att man anställts. Det finns också skillnader i sannolikheten att vara sysselsatt eller arbetslös i framtiden mellan de två grupperna, men dessa är genomgående mindre än skillnaderna i löner och inkomster. Den tydligaste skillnaden mellan grupperna är i stället att de som anställs i

lågkvalificerade jobb mer sällan når de högre arbetsinkomsterna och lönerna på arbetsmarknaden.

Rörligheten ur lågkvalificerade jobb verkar vara tämligen stor, eftersom många av dem som anställs senare övergår från de lägst kvalificerade yrkena till mer kvalificerade. Det är dock tydligt att dessa personer ofta byter till yrken som är likartade i termer av lönenivå och hur många lågutbildade som arbetar i yrket. Med andra ord tycks de oftast inte röra sig särskilt långt uppåt vad gäller yrkets kvalifikationsnivå.

Utrikes födda arbetslösa som vid en viss tidpunkt anställdes i lågkvalificerade jobb har i genomsnitt högre framtida årliga arbetsinkomster än utrikes födda arbetslösa som vid samma tidpunkt var kvar i arbetslöshet. Det gäller även flera år senare. Däremot har sysselsatta personer i den första gruppen i framtiden lägre månadslöner och arbetar mer sällan i mer kvalificerade yrken än sysselsatta i den andra.

Vår tolkning av dessa resultat är att enkla jobb ofta fungerar som en väg till varaktig sysselsättning för utrikes födda med svag arbetsmarknadsanknytning. Men jobben verkar inte utgöra någon genväg till mer kvalificerade jobb och högre löner.

Ett fältexperiment med fiktiva arbetssökande

I ett fältexperiment undersöker vi vilken betydelse erfarenhet från ett enkelt jobb och kunskaper i svenska har för flyktingar på den svenska arbetsmarknaden. Undersökningen är en så kallad korrespondensstudie, vilket innebär att fiktiva ansökningar skickas till verkliga

arbetsgivare. Eftersom bakgrundsegenskaper hos de sökande varierar slumpmässigt kan vi i studien identifiera orsakssamband mellan egenskaperna och i vilken utsträckning arbetsgivaren begär mer information från de sökande och/eller kallar de sökande till intervju, den så kallade återkopplingssannolikheten.

I studien ingick fyra fiktiva ungdomar från Syrien av vardera kön som sökte enkla jobb som utannonserats på Arbetsförmedlingens portal Platsbanken. Totalt skickades drygt 2 000 ansökningar under hela året 2019. Samtliga åtta sökande hade beviljats uppehållstillstånd 2016.

Språkkunskaperna signalerades till arbetsgivarna genom att de sökande antingen angav att de fullgjort hela utbildningen i sfi eller inte nämnde något om denna utbildning. Arbetslivserfarenheten signalerades genom att de sökande antingen uppgav att de varit anställda som restaurangbiträde sedan slutet av 2017 eller att de varit inskrivna vid Arbetsförmedlingen hela tiden sedan de fått uppehålls-tillstånd.

Sannolikheterna för att få återkoppling i fältexperimentet var låga – 3,9 procent för svar om intervju eller mer information och 1,3 procent för svar om intervju. Det är i liknande storleksordning som i andra korrespondensstudier som analyserar jämförbara grupper. Vår analys ger inget stöd för att vare sig sfi eller tidigare erfarenhet påverkade återkopplingssannolikheten. Däremot hade kvinnliga sökande en större sannolikhet att få positiv respons än manliga.

Vår huvudslutsats är att varken lågkvalificerade jobb eller fullgjord sfi har något betydande signalvärde när flyktingar från Syrien söker enkla jobb på den svenska arbetsmarknaden genom formella kanaler. De positiva effekter av enkla jobb och språkkunskaper som visas i andra

delar av rapporten tycks således drivas av andra faktorer, som bättre tillgång till informella karriärvägar eller genom personliga nätverk.

Hur kan integrationen förbättras?

Översikten av tidigare forskning och våra egna resultat tyder på att enkla jobb förbättrar den långsiktiga arbetsmarknadsetableringen för utrikes födda, men att de enkla jobben inte är helt lätta få. Vidare finner vi att goda språkkunskaper tycks leda till bättre utsikter på arbetsmarknaden för utrikes födda, men samtidigt fäster inte arbetsgivare särskilt stort avseende vid om en arbetssökande fullgjort språkutbildning i svenska eller inte. Utrikes födda behöver således söka många enkla jobb innan de kallas till intervju, vilket sannolikt sammanhänger med en stark konkurrens om dessa arbeten. Höga minimilöner, ett starkt anställningsskydd och andra trösklar på arbetsmarknaden bidrar till att förstärka konkurrensen och kan leda till att arbetsgivare ställer överdrivna krav på arbetslivserfarenhet och språkliga färdigheter.

Den lägre sysselsättning som vi observerar bland utrikes födda kvinnor än bland män verkar inte kunna förklaras av att kvinnorna har svårare att bli kallade till intervju. Det tyder på att utrikes födda kvinnors integration skulle förbättras om de sökte jobb i större utsträckning. Det är därför centralt att öka arbetskraftsdeltagandet bland kvinnor från länder utanför Europa.

Det behövs sannolikt ett batteri av åtgärder för att underlätta för nyanlända att komma in på arbetsmarknaden och öka rörligheten uppåt från jobb med låga kvalifikationskrav. En mer flexibel lönebildning som tillåter lägre löner för enkla jobb kan bidra till att fler sådana

arbeten skapas. De enkla jobben är dessutom mer lättillgängliga för utrikes födda, eftersom språkkraven är lägre i dessa arbeten än i andra.

För att undvika att flyktingar fastnar i lågkvalificerade jobb bör samtidigt möjligheterna till vidareutbildning vara generösa. Om man kan öka möjligheterna för personer med enkla jobb att genom utbildning avancera till mer kvalificerade befattningar blir dessutom de lågkvalificerade jobben mer tillgängliga för personer som saknar tillräckliga kunskaper och färdigheter för att anställas på mer kvalificerade jobb. Vidare bör sfi utvecklas på ett sådant sätt att arbetsgivare i högre grad kan förlita sig på att personer som genomgått sfi har tillräckliga kunskaper och färdigheter för att kunna hävda sig på arbetsmarknaden.

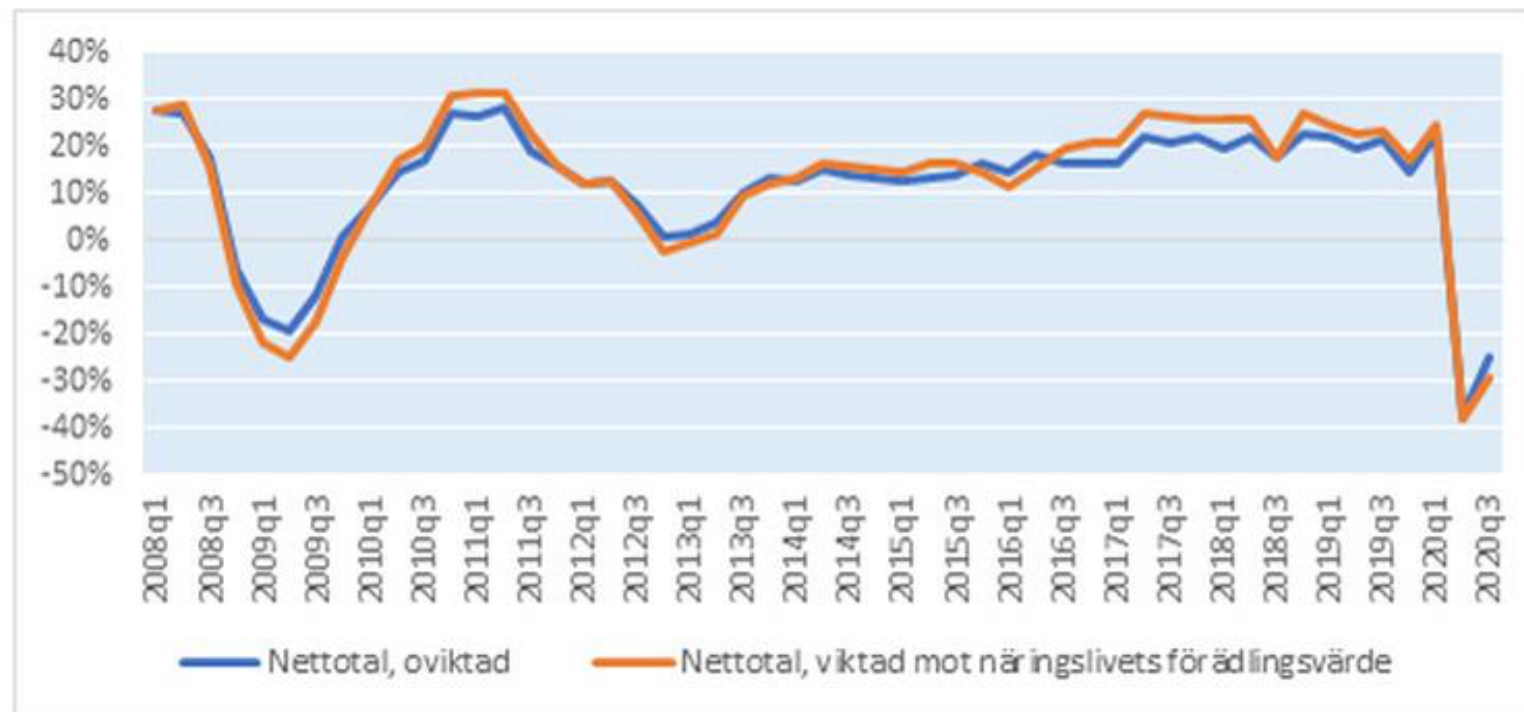
Fortsättningen läses bäst på originalet. Klicka på:

<https://snsse.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2020/10/enkla-jobb-och-kunskaper-i-svenska--nycklar-till-integration.pdf>

Svenskt Näringsliv: Återstarta Sverige

Näringslivet kommer att vara motorn i återhämtningen efter coronapandemin. Det är företagen som får hjulen att snurra i den svenska

ekonomin. Men för det krävs en framåtlutad reformagenda för stärkt konkurrenskraft, framtidstro och hållbarhet. Därför vill Svenskt Näringsliv se en bred kraftsamling för jobben när Sverige lämnar den akuta krisen.

Svenskt Näringsliv pekar på ett tydligt vägval. Det finns en risk att pandemins effekter permanentas i ekonomin och att stigande arbetslöshet och försvagad konkurrenskraft tränger undan viktiga investeringar i kunskap, välfärd och infrastruktur. Men det finns också en tydlig väg framåt, där möjligheten till växande företag och nya jobb lägger grunden för ett samhälle som växer, klarar klimatomställningen, leder digitaliseringen och skapar framtidstro för våra unga.

Svenskt Näringsliv bidrar genom projektet ”Återstarta Sverige” med konkreta reformförslag och prioriteringar som gör det möjligt för svenska företag att leda Sverige ur den ekonomiska nedgången. Det handlar om en reformpolitik på fyra områden:

1. Stärkta incitament för att investera och ta risk.
2. Sänkta trösklar för att anställa och bättre kompetensförsörjning.
3. Stärkta incitament för att arbeta.
4. Bevarad och utvecklad handel med omvärlden.

FÖRDJUPNING

Kampanjen Återstarta Sverige

Senaste statistiken om coronakrisen

fPlus företagariouren

Ekonomifakta om coronakrisen och näringslivet

NYHET 7 oktober 2020

Så tar företagen Sverige ur krisen

Svenskt Näringsliv lanserar idag ett brett åtgärdspaket för att få fart på Sverige. Ökade satsningar på forskning och utveckling, ett väl fungerande elsystem och sänkt bolagsskatt är några förslag. Svenskt Näringsliv har sedan i mars löpande presenterat förslag för att skydda i grunden livskraftiga företag och jobb från att slås ut under pandemins akuta fas. Att regering och riksdag genomfört många av förslagen gjort att covid-19 inte slagit ännu hårdare mot svensk ekonomi.

Vi vet att krisen är långt ifrån över. För åtskilliga företag är läget fortfarande nattsvart. För att de ska överleva krävs fortsatta krisåtgärder.

Men samtidigt måste vi få fart på Sverige igen. Vi måste genomföra åtgärder som möjliggör en återhämtning, men också ta itu med de strukturella ekonomiska problem som fanns redan före pandemin.

Krisen har visat den enorma styrka som finns i näringslivet och på svenska arbetsplatser. Tar vi med oss den kraften in i framtiden och fattar de beslut som krävs så finns det skäl för optimism.

Därför presenterar Svenskt Näringsliv idag ett brett åtgärdspaket för att stärka investeringarna och investeringsviljan. Detta är paket nummer två av tre i vårt projekt Återstarta Sverige.

I juni presenterade vi kraftfulla åtgärder för att möta den snabba försvagningen på arbetsmarknaden, men också för att långsiktigt få fler i arbete.

Nu tar vi nästa steg och fokuserar på behovet av framtidsinvesteringar. Svenskt Näringslivs senaste företagarpånel visar att näringslivets investeringar har fallit snabbare än under finanskrisen.

Investeringsenkäten från SCB bekräftar den bilden. Om investeringarna inte höjs varaktigt riskerar vi vår långsiktiga välfärdsutveckling, men framförallt att tappa fart i digitaliseringen, klimatomställningen och utvecklingen av företag i Sverige. En stark innovationskraft kräver ökade investeringar.

Diagrammet: Näringslivets investeringar jämfört med sex månader tidigare

Källa: Svenskt Näringslivs företagarpanel september 2020

Sverige gick in i pandemin med en svag produktivitetsutveckling. Det avspeglar den generella investeringsnivån. Men det slår också åt andra hållet, det lönar sig för dåligt att investera i Sverige.

Den svaga konjunkturen, osäkerhet om framtiden, men också skatter och en kostsam regelbörda, håller tillbaka investeringar. Det måste bli mer attraktivt att bygga för framtiden. Vi riskerar annars att skapa en negativ spiral där otillräckliga investeringar hämmar produktivitetsutvecklingen, vilket får återverkningar på jobb, löner och vinster på både kort och lång sikt.

För att bryta utvecklingen föreslår vi därför följande åtgärder:

- Stärk Sverige som kunskapsnation
- De samlade investeringarna i forskning och utveckling (FoU) bör öka med en procent av BNP till 2030. Av ökningen bör staten stå för 25 procent och näringslivet för 75 procent. För att säkerställa att forskningen blir relevant bör universitet som framgångsrikt samarbetar med näringslivet premieras.
- Underlätta klimatomställningen
- Det svenska elsystemet befinner sig i en allvarlig kris. Ett väl fungerande elsystem är centralt för att klara av klimatomställningen och fasa ut fossila bränslen. Det är också avgörande för företagens investeringsvilja. Vi föreslår att den planerade utbyggnaden av stamnätet tidigareläggs med tio år, från 2040 till år 2030. Trafikverket och Svenska Kraftnät bör få

i uppdrag av regeringen att under 2021 ta fram en plan för förstärkt elnätsinfrastruktur i anslutning till de viktigaste transportflödena.

- Frigör potentialen i digitalisering och AI
- Digitaliseringen påskyndas av krisen och näringslivet är drivande i utvecklingen, men lagar och regler måste uppdateras för att frigöra den fulla potentialen.
- Minska regelbördan och underlätta tillståndprocesser
- Företagens regelkostnader ökar med i genomsnitt 1,2 miljarder kronor per år. Investeringar och etableringar motverkas när regelbördan ökar och krånglet upplevs som stort. Det tar för lång tid att få tillstånd för investeringar. I spåren av pandemin är det viktigt att regeringen vidtar kraftfulla åtgärder för att sänka företagens regelkostnader och administrativa bördor.
- Sänk bolagsskatten
- Bolagsskatten påverkar direkt mängden investeringar som genomförs och bör i ett första steg sänkas till 18 procent. Regelverket i övrigt behöver också förbättras. För att öka de ägarledda företagens investeringsvilja bör beskattningen göras enklare och mer attraktiv.
-

Utöver detta behöver den internationella handeln säkras genom att Sverige driver på för handelsavtal som säkrar flöden av kritiska produkter, reformering av WTO samt att avdragsrätten för importmoms säkerställs. Slutligen behöver EU:s återhämtningsfond användas för investeringar som förbättrar Europas konkurrenskraft.

Våra förslag kan i stora delar börja genomföras omgående. De skulle stärka investeringsklimatet och öka framtidsinvesteringarna i näringslivet, förbättra konkurrenskraften och långsiktigt leda till bättre reallöner och ekonomisk tillväxt.

Svenskt Näringsliv återkommer med ytterligare konkreta åtgärdsförslag för att företagen ska kunna återstarta Sverige. Det politiska uppdraget måste vara att ge företagen möjligheten att göra det.

Återstarta Sverige

SKRIVEN AV Jan-Olof Jacke
FÖRDJUPNING

RAPPORT

Investera Sverige ur lågkonjunkturen - Reformerna för ett bättre investeringsklimat

Ladda ner

https://www.svensktnaringsliv.se/fragor/aterstarta-sverige/investera-sverige-ur-lagkonjunkturen-reformer-for-ett-bättre-inve_1149317.html

Innehåll

Framtidens konkurrenskraft kräver ett bättre investeringsklimat
Ett halvår med coronakrisen
Ett näringsliv i otakt
Behov av fortsatta krisåtgärder
Från kris till återstart – tidigare presenterade reformförslag och genomslag i budgeten
Från kris till lågkonjunktur–ekonomiskbedömning

Morgondagens Sverigebörjarbyggasunderkrisen

Vårareformförslag

Stärk Sveriges position som ledande kunskapsnation

Öka statens investeringar i forskning så ökar också näringslivets FoU

Säkerställ att forskningen blir relevant för näringslivet

Underlätta kunskapsinvesteringar genom lägre statlig skatt på arbete

Frigör potentialen i digitalisering och AI

Skapa en samlad process för accelererad digitalisering

Säkerställ möjligheten till dataöverföringar och e-handel

Förbättra regelverken för användning av data och AI

Underlätta klimatomställningen

Tidigarelägg ut byggnaden av stamnätet med tioår

Sätt igång elektrifieringen av vägnätet

En miljöbalk som underlättar investeringar för omställning

Mer cirkulär ekonomi bidrar till att nå klimatmålen

Säkra den internationella handeln

Träffa handelsavtal om kritiska produkter

Driv på reformeringen av WTO

Säkerställ avdragsrätten för importmoms

Minska regelbördan genom ny regelprocess

Genomför Tillväxtverkets förslag till ny regelprocess i Sverige

Inför tidiga samråd med näringslivet och etablera vägledande principer i EU-arbetet

Gör det mer lönsamt att investera i Sverige

Lägre bolagsskatt och bättre regelverk för ökad konkurrenskraft

Uppmuntra investeringar i mindre företag

Använd EU:s återhämtningsfond för investeringar i Europas konkurrenskraft

Säkerställ tydliga kriterier

Upprätta en "EU Recovery Scoreboard"

Investera till delade svenska medel i framtida konkurrenskraft

SENASTE ARTIKLARNA

NYHET — 12 oktober 2020

Företagens investeringar faller snabbt – riskerar att förvärra krisen

Den ekonomiska krisen verkar inte ha blivit lika djup som många befارade, men nu sjunger företagens investeringar rekordsnabbt. Det kan bli förödande.

NYHET — 10 oktober 2020

Stimulera jobbskapande och innovation, inte bara övervintring
Gästkrönika från Näringslivsakademin Väst 2020. Läs Natanael Kvidals text här.

NYHET — 9 oktober 2020

”Don’t waste a good crisis”

Gästkrönika från Näringslivsakademin Väst 2020. Läs Gabriella Toftereds text här.

NYHET — 9 oktober 2020

Företagen är motorn för återstarten av Västmanland

”Återstarten av länet och landet kräver att vi får igång hela näringslivet”. Det skriver Kristin Lahed i denna kommentar.

NYHET — 7 oktober 2020

Så tar företagen Sverige ur krisen

Svenskt Näringsliv lanserar idag ett brett åtgärdspaket för att få fart på Sverige. Ökade satsningar på forskning och utveckling, ett väl fungerande elsystem och sänkt bolagsskatt är några förslag.

NYHET — 6 oktober 2020

”Det behövs för att återstarta Sverige”

Vi förde samman Hans Palmgren, Palmgrengruppen, och Ingemar Eriksson, Mullsjö Åkeri, med Acko Ankarberg (KD) så att de kunde samtala om vilka insatser de ser behov av för att återstarta Sverige.

NYHET — 29 september 2020

Tydlig arbetslinje viktig för återstarten

Elisabeth Svantesson (M) berättar hur hon vill ta Sverige från kris till återstart.

NYHET — 29 september 2020

”Nödvändigt att modernisera den svenska arbetsrätten”

Från kris till återstart. Här berättar riksdagsledamot Anders W Jonsson (C) vad han vill göra för att återstarta Sverige.

NYHET — 29 september 2020

”Sverige behöver fler företag som bidrar till vårt välstånd”

Från kris till återstart, vad vill länets riksdagsledamöter göra för att återstarta Sverige? Svenskt Näringsliv har ställt frågan, först att svara är Jessica Roswall (M).

NYHET — 23 september 2020

Vill se satsningar på arbetsmarknadsåtgärder

Riksdagsledamot Lena Rådström Baastad (S) vill se mer resurser till yrkeshögskolor och andra former av kompetensutvecklande åtgärder framöver.

NYHET — 21 september 2020

”Kraftfullare åtgärder behövs för investeringar och jobb”

Regeringen föreslår bra åtgärder i höstbudgeten, som ligger i linje med vad Svenskt Näringsliv föreslagit. Men det krävs mer för att få fart på investeringar och jobb. Det säger vd Jan-Olof Jacke i en kommentar.

NYHET — 17 september 2020

Svag uppgång från extremt låga nivåer

Sverige befinner sig fortfarande i en mycket djup lågkonjunktur. Svenskt Näringslivs konjunkturprognos visar på fallande tillväxt, låga investeringar och hög arbetslöshet.

NYHET — 16 september 2020

”Det måste löna sig bättre att driva företag”

Från kris till återstart, vad vill länets riksdagsledamöter göra för att återstarta Sverige? Svenskt Näringsliv har ställt frågan, först att svara är Lars Beckman (M).

NYHET — 15 september 2020

”Nu måste vi stärka småföretagen”

Från kris till återstart, vad vill länets riksdagsledamöter göra för att återstarta Sverige? Svenskt Näringsliv har ställt frågan, först att svara är Oscar Sjöstedt (SD).

NYHET — 10 september 2020

Företagarpanelen: ”För tidigt att ropa faran över”

Medlemsföretagen räknar med fortsatt ansträngd ekonomi i svallvågorna från pandemin. Sysselsättning, investeringar och produktion ligger kvar på låga nivåer och beräknas göra så under lång tid framöver, visar företagarpanelen.

NYHET — 9 september 2020

Tillsammans återstartar vi Sverige

Coronakrisen har påverkat alla svenska företag. För vissa är läget fortsatt akut. För andra syns bättring. Medan en del nu går för högvarv. Men även om bilden är splittrad är målet klart – återstarten av Sverige kräver att vi får igång hela näringslivet.

RAPPORT — 9 september 2020

Kraftsamling för jobben – Återstarta Sverige, åtgärdspaket 1

Coronakrisen hotar inte bara liv och hälsa. Den slår brett mot näringslivet och jobben. Nedgången i ekonomin är djup och återhämtningen väntas ta flera år. Rätt reformer kan påskynda återstarten och lägga grunden för ett mer konkurrenskraftigt och hållbart Sverige.

NYHET — 24 augusti 2020

Förläng omställningsstödet – krisen är långt ifrån över

Det ekonomiska läget ser för många företag något bättre ut efter sommaren. Men krisen är långt ifrån över. Åtskilliga företag och vissa branscher har det fortfarande tufft.

NYHET — 19 augusti 2020

”Låt höstbudgeten bli starten för ett långsiktigt reformarbete”

Att återstarta Sverige kommer att kräva ett näringsliv som vågar investera och anställa. Det måste vara utgångspunkten i det reformarbete som behöver ta sin början med budgetpropositionen. Det skriver vd Jan-Olof Jacke i en debattartikel i Dagens Industri.

NYHET — 13 juli 2020

Fortsatt allvarligt läge

Trots statistik som pekar på att vi börjar få bättre kontroll över smittospridningen kommer oroande statistik för företagens resultat. ”Vi kan inte slappna av nu om det ska finnas några jobb att komma tillbaka till efter semestrarna”, säger vd Jan-Olof Jacke.

NYHET — 30 juni 2020

”Återstarten är redan här”

Ekonomin tyngs fortfarande av pandemin. När krispaketet successivt fasas ut, så är tillväxt det enda sättet att långsiktigt hantera krisens negativa effekter. ”Sverige behöver tillväxt för en lyckad återstart”, säger Lars Jagrén, senior advisor.

NYHET — 23 juni 2020

Jacke: "Företagen kommer att vara motorn i återhämtningen"

Svenskt Näringsliv vill se en bred kraftsamling för jobben när Sverige lämnar den akuta fasen av den ekonomiska krisen. I dag presenteras därför ett första jobbpaket med åtgärder som lägger grunden för en återhämtning baserad på framtidstro, konkurrenskraft och hållbarhet.

NYHET — 29 maj 2020

Åtgärdspaketet som ska ta företagen ur krisen

Svenskt Näringsliv tar ledningen i ett nytt, stort projekt för att återstarta ett coronadrabbat Sverige. Redan i juni, trots att krisen är långt ifrån över, kommer de första förslagen. "Vi är i det här tillsammans. Om vi ska få fart på Sverige måste företagen få fart", säger vd Jan-Olof Jacke.

TV — 8 maj 2020

Från krisläge till återstart

Svenskt Näringslivs hemsida om Återstarta Sverige är så krånglig att det är svårt att ge någon vägledning om hur den ska läsas.

Därför blir rådet att gå in på hemsidan och där försöka läsa och förstå vad de menar.

Tag länken: återstartasverige.se

Här försök att kopiera från internet:

Framtidens konkurrenskraft kräver ett bättre investeringsklimat. Coronakrisen riskerar att övergå i en mycket djup lågkonjunktur.

Närmare 40 procent av företagen i Sverige har minskat sina investeringar jämfört med ett halvår sedan. Färre än fyra av tio personer i Sverige jobbar, vilket är den lägsta nivån på över 20 år. Arbetslösheten väntas under hösten vara den högsta sedan 90-talskrisen. Hur snabbt företagens investeringar återstartar är avgörande för hur snabbt Sverige tar sig ur lågkonjunkturen.

Ska Sverige gå starkare ur krisen behövs framtidstro och rätt reformer. Sverige behöver rusta nu för att långsiktigt stärka konkurrenskraften och bekämpa arbetslösheten. Staten har en viktig uppgift att minska osäkerheten och skapa stabila villkor för företagande, privata investeringar och jobb.

Smittspridningen av coronaviruset och svensk ekonomi befinner sig i ett något bättre läge i tredje kvartalet än tidigare befarat. Fler företag möter framtiden med tillförsikt. Krisåtgärderna ger effekt. Men krisen är inte över. Mellan och inom sektorer finns skilda verkligheter. I många företag och branscher är utsikten framåt nattsvar och beroende av att efterfrågan kommer tillbaka genom att samhället öppnar igen på ett säkert sätt. Problem med leveransstörningar dröjer kvar och påverkar även de företag som går bra. Nedgången globalt medför särskilt stor osäkerhet för ett handelsberoende land som Sverige.

Detta är det andra åtgärdspaketet av tre som Svenskt Näringsliv lägger fram under 2020 med målet att återstarta Sverige. I juni föreslogs en kraftsamling för jobben med en rad förslag att genomföra i närtid för att stärka de privata och offentliga investeringarna, öka öppenheten och handeln med omvärlden samt motverka arbetslöshet och stärka kompetensförsörjningen.

[Arbetskraft](#)[Arbetslöshet](#)[Arbetsmarknad](#)[Artificiell
Intelligens](#)[Digitalisering](#)

[Ekonomisk utveckling](#)[Elförsörjning](#)[Hållbarhet](#)[Konjunktur](#)[Miljö och
hållbar tillväxt](#)[Samhällsekonomi](#)

- [Om oss](#)
[Här finns vi](#)
[Sakområden](#)
- [Rapporter och remissvar](#)
[Medlemskap](#)
- [Om oss](#)
- [Här finns vi](#)
[Sakområden](#)
- [Rapporter och remissvar](#)
[Medlemskap](#)
- [Kalendarium](#)[Pressrum](#)[Nyhetsbrev](#)[Lönerapportering](#)[In English](#)

Sök på webbplatsen

[Start](#)

[Sakområden](#)

Sakområden

Svenskt Näringslivs långsiktiga mål är att Sverige ska återta en tätposition i den internationella välståndsligan. För att uppnå detta behövs en bred intressegemenskap kring värdet av företagande och företagsamhet. Svenskt Näringsliv arbetar med en lång rad frågor för att nå målet.

ARBETSMARKNAD

Arbetsgivarsamverkan
Arbetsmarknadspolitik
Arbetsmiljö
Arbetsrätt
Lönestatistik
Pensioner och Försäkringar

JURIDIK & REGLER

Företagsjuridik
Immaterialrätt
Självreglering
Säkerhet och riskhantering
Rättssäkerhet och konstitutionella frågor

SAMHÄLLSEKONOMI

Effektiv offentlig sektor
Ekonomisk analys
Företagsfinansiering
Lokalt Företagsklimat
Skatter

INFRASTRUKTUR & IT

Infrastruktur
Digital policy

INTERNATIONELLT

Internationell handel
EU:s utveckling

FORSKNING & UTBILDNING

Forskning och Innovation
Utbildning

HÅLLBARHET

Hållbar utveckling, miljö och energi

Arbetsmarknad

Arbetsgivarsamverkan

Under en avtalsrörelse ska nya kollektivavtal förhandlas fram för en mängd medarbetare i Svenskt Näringslivs medlemsföretag. Svenskt Näringslivs roll i avtalsförhandlingarna är att som centralorganisation stödja medlemsorganisationerna i deras förhandlingsarbete.

[Avtalsrörelse och förhandling](#)

[Lönebildning](#)

Arbetsmarknadspolitik

Att företag har tillgång till medarbetare med rätt kompetens är avgörande för vår konkurrenskraft. Idag har många företag svårt att hitta rätt medarbetare samtidigt som många saknar ett jobb.

Arbetsmarknaden är tudelad. Därför är det viktigt att reglerna på arbetsmarknaden underlättar företagets kompetensförsörjning och gör arbetsmarknaden mer inkluderande. Förutsättningarna för att rekrytera utländsk arbetskraft är en pusselbit.

[Arbetsmarknadsinträdet](#)

[Arbetsförmedlingen](#)

[Arbetskraftsinvandring](#)

[Integration](#)

[Framtidens arbetsmarknad](#)

[Kompetensförsörjning och kompetensutveckling](#)

[Rekryteringsenkäten](#)

[Arbetsmarknad EU](#)

Arbetsmiljö

En god arbetsmiljö är en självklarhet för näringslivet. Trygga och säkra arbetsplatser där medarbetarnas kompetens och produktivitet tas till vara skapar förutsättningar för en god konkurrenskraft. Reglerna kring arbetsmiljöfrågorna är omfattande och regelbrott är kostsamma. Reglerna behöver därför vara begripliga och ändamålsenliga och tillämpas på ett rättssäkert sätt.

[Arbetsmiljöreglering](#)

[Arbetsmiljöforskning](#)

[Arbetsmiljö och EU](#)

Arbetsrätt

Arbetsrätten – reglerna för arbets- och anställningsvillkor – är grundläggande för svenskt företagande. Företagen behöver arbetsrättsliga regler som är anpassade till företagets behov, som gör det enklare att leda och fördela arbetet och mindre riskabelt att anställa. På EU-nivå är det oroväckande med EU-gemensamma regler på arbetsmarknadsområdet som utmanar ansvarsfördelningen mellan medlemsstaterna och EU:s institutioner.

[Anställningsformer](#)

[Lagen om anställningsskydd, LAS](#)

[Konfliktreglerna](#)

Lönestatistik

Svenskt Näringsliv producerar lönestatistik på uppdrag av medlemsorganisationerna. Lönestatistiken används vid förhandlingar med fackförbunden, vid rådgivning till företagen och i företagets eget analysarbete vid den lokala lönebildningen.

[Fakta om löner och arbetstider](#)

[Näringslivets yrkesklassifikation](#)

Pensioner och Försäkringar

Svenskt Näringslivs kollektivavtalade avtalsförsäkringar och andra trygghetsförmåner gäller alla medlemsföretag och omfattar mer än två miljoner medarbetare. Även utformningen av de allmänna socialförsäkringssystemen är av stor vikt för företagen och medarbetarna. Dessa måste vara långsiktigt hållbara och förutsägbara.

[Pensioner](#)

[Socialförsäkringar och arbetslöshetsförsäkring](#)

Juridik & Regler

Företagsjuridik

Genom lagar och regler ger samhället de grundläggande förutsättningarna för att starta och driva företag. Hur reglerna utformas är avgörande för utvecklingen av konkurrenskraftiga företag. Väl utformade regler för svenska företag, i Sverige och internationellt:

[Bolags- och börsrätt](#)

[Bolagsstyrning \(corporate governance\)](#)

[EU:s statsstödsregler](#)

[Konkurrens](#)

[Regelförbättring](#)

[Offentlig upphandling](#)

Immaterialrätt

Kunskapsbaserade tillgångar som patent, varumärken, upphovsrättigheter och företagshemligheter har blivit allt viktigare. I kunskapsekonomin är dessa tillgångar ofta helt avgörande för företag och därmed också för samhället i stort. Innovativa företag använder sig av immaterialrättigheter för att skydda sina innovationer och skydden är avgörande för företags vilja att investera i forskning och utveckling. Många företag har också hantering av kunskapsbaserade tillgångar som grund för sin affärsmodell, till exempel genom att de kommersialiserar innovationer via att licensiera rättigheter.

[Svenskt Näringslivs Immaterialrättsstrategi](#)

Självreglering

En väl fungerande värdepappersmarknad förutsätter förtroende från allmänhet, placerare, politiker och företag. Svenska börsbolag har därför ett starkt intresse av att bidra till en god etik på värdepappersmarknaden. Det uppnås bäst genom att näringsliv och andra intressenter på marknaden gemensamt utformar och beslutar om regler och vad som är god sed – så kallad självreglering.

Säkerhet och riskhantering

Ett samhälle där säkerheten upplevs som hotat är inte förenligt med ett gott företagsklimat. Det skapar negativa incitament för entreprenörskap och företagande genom ökad risk.

[Näringslivets Säkerhetsdelegation \(NSD\)](#)

Rättssäkerhet och konstitutionella frågor

Frågor om grundläggande fri- och rättigheter som rättssäkerhet, äganderätt, näringsfrihet, egendomsskydd och utredningsväsendets kvalitet har blivit mer aktuella under senare år. I praktiken handlar det om att svensk offentlig förvaltning i allt högre grad visar en bristande respekt för det författningsmässiga skydd som svensk grundlag och EU-rätten genom rättighetsstadgan innehåller.

[Rättssäkerhet på skatteområdet](#)

Samhällsekonomi

Effektiv offentlig sektor

För näringslivet är det viktigt att den offentliga sektorns verksamheter bedrivs effektivt och med hög kvalitet. Till exempel är dagens elever morgondagens medarbetare i företagen. Den offentliga upphandlingen utgör en stor marknad för företagen och påverkar hela samhällsekonomin. Av stor betydelse är också att offentlig verksamhet inte konkurrerar otillbörligt med privata företag. Även rättssäker och effektiv tillståndsgivning är av största vikt.

[Kvalitet och effektivitet i välfärden](#)

[Konkurrens från offentlig sektor/osund konkurrens](#)

[Offentlig upphandling](#)

[Villkoren för privata välfärdsföretag](#)

[Välfärdens framtida finansiering](#)

Ekonomisk analys

Ekonomiska analyser är basen för Svenskt Näringslivs policyarbete och grunden för våra reformförslag. Genom att tydliggöra aktuella problemställningar utifrån ekonomisk analys kan vi visa på både behovet av reformer och realistiska vägar framåt.

[Återstarta Sverige](#)

[Konjunktur – Sveriges ekonomiska läge](#)

[En politik för ökat välstånd](#)

[Corona och covid-19](#)

Företagsfinansiering

Utan fungerande finansiella marknader är en väl fungerande marknadsekonomi inte möjlig. Tillgång till kapital är en förutsättning för att driva och utveckla de flesta företag. Kapitalmarknaden, kreditgivningen och riskkapitalförsörjningen behöver fungera väl. Samtidigt måste riskerna kopplade till finansiella kriser hanteras och förebyggas.

[En politik för fler snabbväxande och större företag](#)

[En politik för förbättrad kreditförsörjning](#)

[Förbättrad kreditförsörjning för ökad integration](#)

Lokalt Företagsklimat

290 kommuner och 21 länsstyrelser är ansvariga myndigheter för många lagar och regler som företagen måste följa. Tillämpningen skiljer sig åt, liksom de politiska val som görs i kommuner och regioner. Företagen upplever därför stora skillnader i förutsättningarna att driva företag mellan kommunerna.

[Bättre upphandling](#)

[Guider för bättre företagsklimat](#)

[Serviceinriktat myndighetsutövande](#)

[Undersökning av det lokala företagsklimatet](#)

Skatter

Det är skatterna som gör att vi kan finansiera alla gemensamma åtaganden som behövs i samhället. Det är i företagen som resurserna

skapas. Därför behöver Sverige skatter som gör att företag startas, utvecklas och att nya jobb skapas.

[Dolda skatter](#)

[Internationella skattefrågor](#)

[Mervärdes-, energi- och punktskatt](#)

[Rättssäkerhet på skatteområdet](#)

[Skatt på arbete](#)

[Skatt på företagande](#)

[Skatt på ägande](#)

Infrastruktur & IT

Infrastruktur

En modern och väl fungerande infrastruktur och effektiva transporter till konkurrenskraftiga priser är nödvändigt för att Sverige ska stå starkt i den internationella konkurrensen. Infrastrukturen utgör ryggraden i en modern marknadsekonomi i ständig omvandling.

[En klimatneutral och hållbar transportsektor](#)

[Infrastrukturskulden](#)

Digital policy

Den teknologiska utvecklingen och digitaliseringen i stort ritar om kartan för hur företag gör affärer och hur samhället fungerar.

Digitalisering och smart teknologi innebär nya förutsättningar och en stor förändring av ekonomi och samhälle. Möjligheterna är många när samhället klarar att omfamna förändringarna och dra nytta av nya lösningar.

[Artificiell Intelligens](#)

[Dataanvändning](#)

[Digital infrastruktur](#)

[Reglering av digitala plattformar](#)

Internationellt

Internationell handel

Utan handel med omvärlden stannar Sverige. Värde av svensk export av varor och tjänster uppgår till nästan hälften av Sveriges BNP.

Transparenta och tydliga regelverk, tillgängliga marknader, ambitiösa frihandelsavtal, ett effektivt handelsfrämjande och ett väl fungerande multilateralt handelssystem är förutsättningar för att svenska företag ska kunna växa.

[Brexit](#)

[Frihandel](#)

[Frihandelsavtal](#)

[Internationalisering och handelsfrämjande](#)

[WTO](#)

EU:s utveckling

Handel och ekonomisk integration har lagt grunden till EU:s konkurrenskraft. EU:s medlemsländer, EU-kommissionen och Europaparlamentet bör därför sätta utvecklingen av den inre marknaden högst på dagordningen.

[Arbetskraftsinvandring](#)

[Delaktighet och påverkan i EU](#)

[Den inre marknaden](#)

[EU-samordning](#)

Forskning & utbildning

Forskning och Innovation

Ett litet land som Sverige måste ha en forsknings- och innovationspolitik i världsklass. Det är nödvändigt om Sverige ska fortsätta vara en ledande kunskapsnation med framstående kunskapsintensiva företag och framgångsrik forskning.

[Forskningspolitik](#)

Utbildning

Vart fjärde rekryteringsförsök ute i de svenska företagen misslyckas, ofta på grund av det inte finns kandidater med rätt kompetens.

Kompetenskrisen finns i hela landet, i alla branscher och oavsett vilken utbildningsbakgrund som söks.

[Grundskolan och fritidshemmet](#)

[Gymnasieskolan](#)

[Yrkehögskolan](#)

[Högskolan](#)

[Kompetensförsörjning och kompetensutveckling](#)

[Samverkan mellan utbildning och näringsliv](#)

[Entreprenörskap i skolan](#)

[Fristående skolor](#)

Hållbarhet

Hållbar utveckling, miljö och energi

Agenda 2030 med sina 17 hållbarhetsmål och klimatmål på nationell, europeisk samt global nivå förutsätter cirkulära kretslopp, optimerad energi- och resursanvändning men också stora utsläppsreduktioner.

Samtidigt förväntas en starkt växande världsbefolkning kunna leva ett allt bättre liv under det kommande seklet.

[Cirkulär ekonomi](#)

[Efterbehandling och sanering](#)

[Elsystemet](#)

[Hållbar utveckling genom Agenda 2030](#)

[Klimat](#)

[Luft och Vatten](#)

[Näringslivets konstruktiva klimatagenda](#)

[Projekt Kraftsamling Elförsörjning](#)

[Projekt Miljötillstånd](#)

[Tillstånd till miljöfarlig verksamhet](#)

[Vattenlagstiftning](#)

**Innehållet i: Sven Winnell 27 februari 2010 + 3 april 2014:
Fackföreningar och arbetsgivareföreningar 2014. Statistik om
arbete och näringar. Arbetsförmedlingens hemsida.
<http://winnell.com/omr658f.pdf>**

Innehåll

Sid

	Innehållet hämtat från Internet 2-3 april 2014.
3	LO, LANDSORGANISATIONEN I SVERIGE http://www.lo.se
40	TCO. Tjänstemännens Centralorganisation. TCO
74	SACO, Sveriges akademikers centralorganisation. http://www.saco.se
99	SN. Svenskt Näringsliv. http://www.svensktnaringsliv.se/
132	Företagarna. http://www.foretagarna.se
149	Statistisk årsbok för Sverige 2014. Statistik om arbetsmarknad och näringsverksamhet
152	Arbetsförmedlingen 3 april 2014 http://www.arbetsformedlingen.se
161	Andra företagareföreningar
163	Arbetsrätten på bordet under ett unikt möte

Sammanställningen är gammal och innehållet förmodligen delvis föråldrat. Men det har epostadresser som kan leda till aktuella förhållanden.

**Svenskt Näringslivs hemsida på internet kan inte
kopieras på vanligt sätt.**

**Tag länken till deras hemsida och läs där:
<https://www.svensktnaringsliv.se>**

Många artiklar 4-14 oktober 2020 om inrikes förhållanden som kan anses som viktiga, om anknytning till statsbudgeten och om annat som har betydelse för framtiden.

Mer artiklar finns under Inrikes i kapitel 3.

" Ministern pressas på svar om SMHI-försäljningen

DN SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

SMHI:s försäljning av sjöfartsverksamheten till en ex-chef höljs i dunkel. Efter DN:s avslöjanden pressas miljöminister Isabella Lövin (MP) på svar. – Det som framkommit är anmärkningsvärt. Det här måste diskuteras i riksdagen, säger KD-ledamoten Mikael Oscarsson.

DN avslöjade i somras att Statens meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI, sålt ut den verksamhet som säljer prognoser till internationell sjöfart – till en före detta chef för just den verksamheten. Affären skedde i samband med att chefen slutade på myndigheten.

Mikael Oscarsson är riksdagsledamot för Kristdemokraterna och jobbar främst med försvarsfrågor. Han har reagerat starkt på DN:s avslöjanden om SMHI.

Affären har anmälts till JO, polisen och Konkurrensverket, som dock lagt ner ärendet då man hänvisar till EU:s regelverk.

Förfarandet är även anmält till EU-kommissionen.

Experter i förvaltningsrätt, upphandling och offentlighetsprincipen har kritiserat sättet på vilket affären genomförts och bristen på dokumentation och transparens.

Nu har Mikael Oscarsson ställt en interpellation till miljöminister Isabella Lövin (MP).

”Har ministern vidtagit åtgärder för riktlinjer till de myndigheter som lyder under miljödepartementet, när det gäller frågan om att knoppa av verksamhet och sälja till före detta chefer? Finns det riktlinjer i fråga om försäljningsprocesser och transparens? Vilka åtgärder avser ministern att vidta för att stävja korruption och liknande olämpligt beteende vid de myndigheter som lyder under miljödepartementet?”, skriver Oscarsson i frågan till ministern.

– Jag tycker det är anmärkningsvärt, det som framkommit. Kan en statlig expertmyndighet få bete sig så här? Det finns alldeles på tok för många konstigheter i det här. Det förtjänar en diskussion i riksdagen. Anser miljöministern att detta har skötts på rätt sätt, och vilket förtroende har hon för myndighetschefen? säger Oscarsson till DN. Oscarsson har gått igenom budgeten för SMHI och konstaterar att myndigheten får 294 miljoner kronor i statligt stöd.

– Man har dessutom fräckheten att begära 20 miljoner kronor extra i anslag för kostnader i samband med att man till synes till underpris säljer ut något som tidigare varit en kassako.

Han anser att det saknas ett tydligt regelverk mot att företrädare för myndigheter snabbt byter fot.

– Kan det finnas andra såna här avknoppningar med ”extrapriser”? Det har ett värde att diskutera både det enskilda fallet men även principiellt. Det blir särskilt allvarligt som i det här fallet där det uppenbarligen är tillgångar som skattebetalarna indirekt har som kan slumpas bort på det här viset utan att andra får chansen.

DN har sökt Isabella Lövin, som meddelar:

”Eftersom affären ligger inom SMHI:s mandat hänvisar jag frågor om detta tillbaka till dem”.

Lisa Röstlund

lisa.rostlund@dn.se "

"Fakta. SMHI

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) har anor från 1873 och grundades 1919.

2019 hade SMHI hade 670 anställda och omsatte 916 miljoner kronor. Verksamheten finansieras genom anslag från staten, uppdrag från andra myndigheter, affärsverksamhet samt forskning betald av svenska finansiärer och EU.

SMHI är så kallad kontaktpunkt i Sverige för FN:s klimatpanel. "

"Lööf hoppas på avtal – trots allt

DN SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

Trots de kraschade förhandlingarna om arbetsrätten hoppas centerledaren Annie Lööf fortfarande att arbetsmarknadens parter ska nå en överenskommelse. Annars gäller den statliga arbetsrättsutredningens förslag, slår hon fast i Ekots lördagsintervju.

Sedan förhandlingarna om arbetsrätten mellan LO, PTK och Svenskt Näringsliv brutit samman sitter statsminister Löfven fast i ett skruvstäd. För nu ska – enligt januariöverenskommelsen mellan regeringen, C och L – ändringar i arbetsrätten komma till stånd genom lagstiftning, som bygger på utredningsförslag som LO inte kan svälja.

Ett av förslagen är att arbetsgivare får undanta fem personer från turordningsreglerna vid uppsägningar.

Även S anser att utredningsförslaget inte upprätthåller balansen mellan arbetsmarknadens parter.

Men Lööf pekar på partiernas överenskommelse.

– Det handlar i grund och botten om ifall man kan lita på S när man sluter avtal. Är det man skriver under på och skakar hand på någonting värt? Jag tycker att det är en efterhandskonstruktion från S att nu försöka skjuta ner utredningen som vi gemensamt har tillsatt, med en utredare som de har föreslagit, säger hon i Lördagsintervjun.

Hoppet för den pressade Löfven är att LO eller Svenskt Näringsliv på något sätt ska enas om att återuppta de kraschade förhandlingarna, trots att parterna inte ser den möjligheten. C är berett att ge parterna ytterligare några veckors respit, lyckas inte det ska arbetsrättsutredningens förslag omsättas i lag, klargör Lööf.

Men hon föredrar ändå att parterna når fram till ett avtal. Enligt henne var de förslag som låg på förhandlingsbordet till och med bättre än utredningsförslagen.

TT "

"Fakta. Utredningens förslag

Arbetsgivare får undanta fem personer från turordningsreglerna vid uppsägningar. I dag gäller max två personer och då enbart för företag med högst tio anställda.

För att få omplaceras ska en person kunna ta sig an de arbetsuppgifter som erbjuds utan upplärning.

Kompetensutveckling ska erbjudas alla som varit anställda i minst sex månader ”i skälig utsträckning”. Arbetsgivare som inte följer det kan bli skadeståndskyldiga.

Möjligheten att ogiltigförklara en uppsägning av personliga skäl tas bort i företag med färre än 15 anställda.

Förtur till fast anställning föreslås gälla för personer som varit vikarier i nio månader. I dag gäller tolv månader.

Källa: Utredningen om en moderniserad arbetsrätt "

"Tidsgräns för unga häktade får ny kritik

DN SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

Flera partier ansluter sig till kritiken mot en lägre maxgräns för häktning av minderåriga. Förslaget kan äventyra utredningar, menar M, KD och SD. Samtidigt har Sverige kritiserats hårt internationellt för de långa häktningstiderna.

Hur länge ska minderåriga kunna sitta häktade?

Efter långvarig kritik mot de svenska häktesreglerna har regeringen i en proposition föreslagit en maxtid för häktning av vuxna på sex månader. Men efter kritik har inrikesminister Mikael Damberg (S) öppnat för att i stället höja maxtiden till nio månader.

För unga under 18 år föreslås gränsen vara tre månader. Tiden ska bara få överskridas om det finns synnerliga skäl, som att det misstänkta brottet är särskilt svårutrett.

Den lägre gränsen för unga fick i somras kritik från Moderaterna, men även Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna säger nu nej, rapporterar Sveriges Radio Ekot.

– Vi tycker att det är ett dåligt förslag. Vi delar Åklagarmyndighetens uppfattning i den delen att det kan äventyra utredningarna för åklagare, säger Adam Marttinen, SD:s rättspolitiska talesperson, till radion.

Vänsterpartiet vill däremot se en kortare maxgräns, 30 dagar.

– Att sitta häktad som barn kan jämföras med tortyr, säger partiets rättspolitiska talesperson Linda Westerlund Snecker till Ekot.

I dagsläget finns det ingen gräns för hur länge någon kan sitta häktad – vilket har kritiserats i flera år av olika organisationer. Bland annat Europarådet och FN:s kommitté mot tortyr har klandrat Sverige dels för de långa häktningstiderna, dels för omfattande användning av restriktioner.

I en rapport från 2013 skrev Barnombudsmannen att det fanns systematiska och långtgående brister i hur frihetsberövade barns mänskliga rättigheter efterlevdes. Kritik har även riktats från bland annat FN:s kommitté för barnets rättigheter, JO och Advokatsamfundet.

TT"

"Fakta. Häktningar

Åklagare kan begära en person häktad som på sannolika skäl är misstänkt för ett brott som kan ge fängelse i minst ett år, om det finns risk att personen håller sig undan, undanröjer bevis eller fortsätta sin brottsliga verksamhet.

Det är domstolen som beslutar om häktning. Rätten kan även ge åklagaren tillstånd att besluta om restriktioner, som kan handla om begränsad rätt att umgås med andra, besök, läsa tidningar, se på tv eller ringa/skicka brev.

Jämfört med Danmark och Norge använder sig Sverige betydligt mer av restriktioner. Det beror bland annat på att stor vikt läggs vid vad parterna säger vid själva rättegången.
Källa: Åklagarmyndigheten, Brå

"Höjning av a-kassan leder till ökade medlemsavgifter

DN SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

Det tillfälliga coronataket i a-kassan förlängs med två år. Nu vittnar flera av Sveriges a-kassor att de tvingas höja sina medlemsavgifter.– Om man får en högre ersättning måste man bidra mer till systemet genom att betala in en högre avgift, säger Kim Sandberg, kassaföreståndare på Handels a-kassa.

I våras beslutade regeringen att tillfälligt höja ersättningsnivåerna i a-kassan, för att dämpa de ekonomiska konsekvenserna till följd av coronapandemin. Nu förlängs de höjda nivåerna med två år.

Ersättningstaket för de första 100 dagarna är höjt från 910 kronor till 1 200 kronor och även från dag 101 har summan höjts från 760 kronor till 1 000 kronor.

Flera a-kassor vittnar nu om att det höjda taket i sin tur leder till att de tvingas höja sina medlemsavgifter. Exempelvis höjde Kommunals a-kassa i sommar sin avgift med 7 kronor och Journalisternas a-kassa höjde sin avgift med 15 kronor.

Akademikernas a-kassa är nu näst på tur att höja sin medlemsavgift: från och med oktober höjs den från 110 kronor till 140 kronor. Enligt dem beror höjningen på regeringens höjda tak, som gör att majoriteten av deras medlemmar nu får högre ersättning – vilket i sin tur leder till att staten tar mer pengar från a-kassan.

– Man räknar ut hur stor genomsnittlig dagpenning en a-kassas medlemmar har, sedan finns en formel som utifrån det bestämmer hur mycket vi ska betala in. Därefter bestäms vilken avgift vi måste sätta för att få in de pengarna, säger Annika Stenberg, marknads- och kommunikationschef på Akademikernas a-kassa.

Hon upplever att medlemmarna har förståelse för den höjda avgiften. – Många tycker det är bra att taket i försäkringen höjs. Nu kan man få 80 procent av sin lön upp till 33 000 kronor, innan var det 25 000. Av våra medlemmar är det många fler som får mer pengar nu, säger Annika Stenberg och fortsätter.

Inom Handels a-kassa har man ännu inte höjt medlemsavgiften. Men kassaordförande Kim Sandberg menar att även de – med största sannolikhet – kommer behöva höja i framtiden.

– Vi hade ett ganska starkt kapital inledningsvis som har gjort att vi inte behövt höja i år. Men eftersom de behåller de höjda ersättningsnivåerna kommer vi nog behöva se över medlemsavgiften framöver, säger Kim Sandberg, kassaföreståndare på Handels a-kassa.

Maja Andersson
maja.andersson@dn.se "

"Välfyllda lager – för tre miljarder

DN MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

Från bristvaror till välfyllda lager. Under coronapandemin har landets regioner och kommuner gjort stora och dyra beställningar av skyddsutrustning. Nu bedöms den nationella beredskapen för nya utbrott vara god – till en kostnad på närmare tre miljarder kronor.

En av de stora frågorna i början av coronapandemin handlade om skyddsmateriel. I mitten av mars uppgav över hälften av regionerna för DN att bristen på skyddsutrustning och materiel var deras då största utmaning.

Med egen lagerhållning ersatt av ”just in time”-leveranser på många håll i landet visade sig sårbarheten vara stor när hela världen plötsligt konkurrerade om att köpa visir, andningsmasker och munskydd.

Men nu är läget ett annat. I en rapport från Socialstyrelsen bedöms att det nationella behovet av personlig skyddsutrustning är säkerställt – även om det finns stora skillnader mellan olika kommuner och regioners lagerhållning.

– Läget ser bra ut utifrån de scenarier som Folkhälsomyndigheten har målat upp som sträcker sig ett år framåt, säger Erik Magnusson som är inköpschef på Socialstyrelsen.

Regionerna och kommunerna har haft extra utgifter på sammanlagt drygt 2,7 miljarder kronor för personlig skyddsutrustning mellan februari och augusti. Det enligt bidragsansökningar till Socialstyrelsen

som har fått i uppdrag att fördela statsbidrag för att täcka merkostnader.

Hur den nationella beredskapssituationen av skyddsmateriel och läkemedel kommer att se ut när pandemin en dag är över är oklart.

– Svaret saknas på lång sikt när vi går tillbaks till ett normalläge. Hur lagerhåller regioner och kommuner det som de har ansvar för då? Det är en annan fråga som ligger utanför vårt uppdrag inom ramen för de här inköpen, säger Erik Magnusson.

För två år sedan tillsattes den senaste utredningen i ämnet. I april presenterades det första betänkandet av utredarna. Enligt socialminister Lena Hallengren (S) finns det flera frågor att reda ut.

– Det måste byggas väldigt sofistikerat. Var i landet ska det finnas? Hur tätt ska de här lagren ligga? Och vad ska de innehålla?

Senast den första april 2021 ska utredningen stå klar.

– Sedan tar det tid att bygga upp. Det handlar om stora volymer som ska användas samtidigt som man ska bygga upp lager. Det är viktigt att det görs på rätt sätt. Vi kan inte bara lägga in någonting som sedan kasseras, det måste vara omsättningslager. Det är så man har beskrivit det, säger Lena Hallengren.

Stefan Bjarnefors
stefan.bjarnefors@dn.se

"Socialstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att fördela bidrag till regioner och kommuner för merkostnader i spåren av covid-19. Totalt har myndigheten fått 305 ansökningar som gäller merkostnader för perioden 1 februari till 31 augusti. Totalsumman är 11,2 miljarder kronor.

Regionerna står för 7,7 miljarder kronor – kommunerna för 3,5 miljarder kronor.

Här är merkostnaderna uppdelade efter kategori:

Personal inom hälso- och sjukvård 4,4 miljarder kronor
Personal inom socialtjänsten 1,3 miljarder kronor
Provtagning av personal 44,3 miljoner kronor
Smittskyddsåtgärder 361,1 miljoner kronor
Personlig skyddsutrustning 2,7 miljarder kronor
Provtagningsmaterial 82,4 miljoner kronor
Medicinteknisk utrustning 267,7 miljoner kronor
Läkemedel 195 miljoner kronor
Sjukvårdsrådgivning 55,3 miljoner kronor
Informationsinsatser 122,6 miljoner kronor
Anpassningar i verksamheterna 1,4 miljarder kronor
Skyndsamma transporter 143,7 miljoner kronor

Källa: Socialstyrelsen "

" Hallengren vill varna andra regioner

DN MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

Socialminister Lena Hallengren (S) säger att hon blev "förbannad" när hon läste om hur vårdbolaget Kry har listat patienter på sina nya vårdcentraler i Stockholm. – Jag vill varna andra regioner att se över sina regelverk, att man inte gör som regionstyret i Stockholm, öppnar upp utan att kunna hanterat situationen, säger hon.

DN kunde på onsdagen berätta att Krys etablering av vårdcentraler i Stockholm satt primärvården i gungning. Detta då Krys ökning av antalet patienter – 10 000 patienter på en månad – saknar motstycke. Patienter uppger sig vara omedvetna om att de blivit listade, det vill säga valt att tillhöra den specifika vårdcentralen, och vårdcentraler som förlorat patienter varnar om överhängande hot om nedläggning.

Socialministern Lena Hallengren (S) säger att hon följt DN:s rapportering och berättelser som delats i sociala medier.

– När jag läste det blev jag förbannad. Jag undrar också hur moderatstyret i Stockholm tänker när man inte har beredskap och regelverk för den här situationen. Det är verkligen upprörande att patienter faktiskt blivit av med sin fasta läkare, det som vi velat åstadkomma, trygghet och kontinuitet. Det går om intet när man inte rustar sig bättre.

Det är ett bristande regelverk som gjort detta möjligt, enligt Hallengren.

– Man måste försäkra sig om att regelverket kring etablering, listning, byte av läkare och vårdgivare är väldigt tydligt. Man ska som patient inte bli överraskad.

– Omlistningar ska ske på rätt sätt och jag tycker att mycket talar för att så inte har skett i det här fallet.

Krys ansökan att öppna vårdcentraler i Stockholm godkändes i avtalsutskottet i början av maj. Vänsterpartiet deltog ej i beslutet. Socialdemokraterna röstade för.

Även Socialdemokraterna röstade för Krys etablering och det enda ni lyfte fram då var att man behövde försäkra sig om de inte skulle begära utomlänssättning. Hur ser du på det?

– Att se till att hela landet har möjlighet till såväl fysisk som digital vård, det är en uppfattning som vi har, och som jag hoppas att vi är brett överens om. Men regelverket runt detta, det ansvaret tycker jag inte att man kan lägga på någon annan än det moderatledda styret i Stockholm.

Det första som mött stockholmare som öppnat Krys app är ett erbjudande att lista om sig till Kry, som måste klickas bort innan man kan få hjälp i appen. De som endast velat förnya recept har mötts av budskapet att de nu måste lista sig hos Kry för att använda tjänsten. Trots att detta strider mot patientlagen.

– Det får inte vara så att man som patient känner sig kränkt eller har minsta misstanke om att man har aktörer eller företag inom primärvården för att tjäna pengar. Det är väldigt viktigt för trovärdigheten i primärvården.

Distriktsläkarföreningen vill att ett digitalt byte av vårdcentral endast ska kunna ske på en neutral plattform, som 1177, och inte i vårdgivarnas egna appar. Och att det ska bli tydligt för patienten att en omlistning innebär att patienten förlorar kontakten med sin gamla vårdcentral.

– Vilka appar och plattformar, det lämnar jag till administratörer och vården att hantera. Men regelverket kring både etablering, listning, byte av läkare och vårdgivare måste vara väldigt tydligt, säger Lena Hallengren.

Vad anser du om hur Kry har agerat?

– De patientröster som säger att de inte visste att de listade om sig, och nu befinner sig i en situation där de inte kan lista sig hos den läkare de kanske varit hos i många år, för de patienterna har det inte gått rätt till.

Marijana Dragic

marijana.dragic@dn.se

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se "

”Vårddirektiv kan ha drabbat dementa”

DN MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

"Region Stockholms riktlinje för prioriteringar av sjuka äldre på äldreboende diskvalificerade alla med demens från sjukhusvård. Riktlinjen med en siffersatt skörhetsskala reviderades efter påstötningar från forskare. – Riktlinjens formulering var diskriminerande för personer med demenssjukdom, säger Anders Wimo, professor emeritus och forskare i demenssjukdomar.

I Region Stockholms riktlinje, som gällde från 20 mars för att ge rätt vårdnivå för patienter under covid-19, användes en internationell skala, clinical fragility scale, som skattar äldres skörhet och som Ekuriren var först med att beskriva.

I de riktlinje som antogs av Region Stockholm 20 mars uppges att personer som befann sig mellan 1 och 4 på den niogradiga skalan var prioriterade för sjukhusvård. För äldre som inte klarade vardagen på egen hand skulle sjukhusvård vara aktuellt bara för akuta insatser, som kirurgiska åtgärder. Varje fall skulle bedömas individuellt men målet var att avlasta akutsjukhusen och att vårda äldre i hemmet.

Enligt skalan skattas en äldre som befinner sig på ett som vital medan en fyra är skör men ändå klarar vardagen på egen hand. Fem på skalan innebär att en person är "lindrigt skör" och behöver viss hjälp med att klara vardagssysslor som att gå ut och handla, laga mat och utföra lindrigt hushållsarbete och nio är terminalt sjuk.

I svenska instruktioner om skalan finns hänvisningar om hur skalan ska användas vid skattning av personer med demens. Att personer mellan 5

och 9 på skalan var nedprioriterade innebar att inga dementa prioriterades för sjukhusvård, säger Anders Wimo, professor emeritus, familjeläkare och specialist i allmänmedicin, som forskar om demenssjukdomar.

– Har man en demenssjukdom så hör man i princip till kategorierna 5–8 som inte skulle prioriteras för sjukhusvård. Alla demenssjuka i särskilt boende blev därmed drabbade av styrdokumentet, säger Anders Wimo.

Cirka två tredjedelar av alla i särskilt boende har en demenssjukdom, enligt Wimo.

– Riktlinjens formulering var diskriminerande för personer med demenssjukdom, sedan fanns ju en reservation att alla skulle bedömas individuellt. Ivos granskning får väl visa hur det tillämpades. Maria Eriksdotter, professor i geriatrik på Karolinska institutet, berättar att hon reagerade på utformningen av styrdokumentet.

– Man har använt den här CFS-skalan som handlar om hur sårbar man är. Baserat på skalan sattes siffervärden för olika vårdnivåer som var lite för låga. Det blev inte bra. En bedömning baserat på en skala för skörhet kan inte användas på det sättet.

Hon tar upp att dokumentets formulering, utöver skalan, att läkare ska göra en individuell bedömning av de medicinska behoven, i situationen kan glömmas bort.

– Ibland när det blir stressigt finns det en risk att bedömningen mer fokuserar på siffervärden än på en individuell helhetsbedömning.

Maria Eriksdotter uppger att hon kontaktade chefsläkaren i Region Stockholm i maj och upplevde att hon fick gehör.

– Jag uppfattade att frågan redan var uppe till diskussion, och i nästa version försvann siffervärden för olika vårdnivåer. Det är verkligen viktigt att skrivningen ändrades.

I den version av riktlinjen som togs fram den 20 maj står i stället att CFS-skalan kan användas ”som vägledning vid läkarens bedömning”, av medicinska behov och nytta av vård, ”om denne har tillräcklig kunskap och erfarenhet av verktyget”.

Regionens chefsläkare Johan Bratt, säger att CFS är ett enkelt och snabbt sätt för medarbetare inom vården att beskriva tillståndet hos en patient, men bekräftar att riktlinjen ändrades i maj efter påstötningar från KI.

– Vi fick synpunkter som vi tog till oss av, och efter det gjorde vi en snabb revidering. Vi ville undvika att de som inte hade kunskap och erfarenhet av verktyget skulle känna kravet i den här pressade situationen att börja skaffa sig kunskap om skalan. Därför tonades den ner i versionen i maj.

Man har undanhållit alla dementa sjukhusvård genom att prioritera mellan 1 och 4 på skalan, enligt forskare. Vad säger du om det?

– Det som hela tiden betonas i de olika versionerna är den individuella medicinska bedömningen. Ingen på särskilt boende ska vara diskvalificerad för sjukhusvård eller geriatrisk vård utan att man gjort en samlad medicinsk bedömning.

Hur ser ni på risken för negativa konsekvenser för äldre som befann sig på den övre delen av skalan?

– Det är det vi ska utvärdera nu, i regionens utvärdering av dödsfallen på särskilda boenden. Och Ivo gör sin utredning. Vi ska titta på vilket utfall riktlinjerna kan ha fått i enskilda fall.

Lisa Röstlund

lisa.rostlund@dn.se

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se "

"Demente Bengt skulle "somna in" på boendet

DN MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

Regionen och läkarbolagen uppger att alla äldre har fått individuella bedömningar. Inspelade samtal med läkare från ett läkarbolag avslöjar dock att demente Bengt Larsson "i princip" varken kunde räkna med sjukhusvård eller läkarbesök.

Amanda Larssons morfar Bengt Larsson, 96 år, bor på demensboendet Postiljonen i Svedmyra i södra Stockholm. Amanda beskriver att morfadern är förvirrad, med bättre och sämre dagar – men att han är en i grunden positiv person.

– Han sitter ofta och sjunger i sitt rum. Han är en viktig del i vårt liv, för mig och mina döttrar – även om vi inte besöker honom så ofta som vi skulle vilja. Varje gång vi pratar i telefon så blir jag glad, säger Amanda Larsson.

När Bengt smittades med covid-19 i början av april fick Amanda av en sjuksköterska veta att han inte skulle föras till sjukhus om han blev sämre och fick andningssvårigheter, något som även tidningen ETC har beskrivit.

Familjeläkarna i Saltsjöbaden AB ansvarar för läkarvården på boendet. I ett inspelat samtal med ansvarig läkare från bolaget som DN tagit del av, beskriver Amanda hur sjuksköterskan berättat att han vid försämring skulle få "somna in med morfin". Läkaren bekräftar på bandet:

– I princip ja, vi har sådana riktlinjer, vi ska inte skicka in. Han ska inte ligga i respirator, han har alzheimers och så pass hög ålder, det blir ingen effekt. Vi brukar vårda sådana patienter på plats med symtomlindrande mediciner, på äldreboendet.

Amanda svarar läkaren att det är anmärkningsvärt att de som anhöriga inte får veta att beslut tagits om att morfadern inte ska få någon form av andningshjälp vid behov.

I samtalet framkommer även att läkaren ansvarar för 270 patienter på flera äldreboenden och att Bengt Larsson inte kunde räkna med en läkarundersökning, då läkaren och hennes kollegor jobbade på distans under pandemin. Läkarbedömningar gjordes med vägledning av sjuksköterskan.

– Ja, vi jobbar hemifrån för att inte sprida smittan under pandemin, säger läkaren på inspelningen till Amanda.

Amanda Larsson ville inte acceptera beskedet om palliativ vård utan får ett löfte från läkaren att Bengt Larsson vid en försämring ska läggas in på geriatriken där man kan ge hjälp med syrgas.

Amanda säger att hon uppfattade att läkarna övergivit både de boende och personalen på Postiljonen, som haft ett stort antal avlidna.

– Det hade jag verkligen inte kunnat drömma om under en pandemi, att läkarna skulle dra sig tillbaka.

Familjeläkarnas vd Stefan Amér säger i ett bandat samtal med Amanda Larsson, att det nya arbetssättet kommit till för att minska smittspridningen.

– Men om covid blir långdraget, så måste vi göra besök som vi nu har flyttat på, säger Stefan Amér.

DN har sökt enhetschefen för Postiljonen, som hänvisar till Familjeläkarna. Företagets vd Stefan Amér har sedan i maj inte velat ge en intervju om kritik mot bolagets läkares hantering av covidsjuka på särskilda boenden. När Amér ger intervju till en reporter på DN i ett annat ämne skickas frågan med, och då svarar han:

– Det är sant att både regionen och Socialstyrelsen har tagit fram vissa riktlinjer under pandemin som begränsar vissa typer av insatser. Men vår utgångspunkt har hela tiden varit att varje patient måste få en individuell bedömning och att vi aldrig accepterar att man kan använda till exempel någon typ av skala, katastrofläge eller någonting annat som en slags metod för att utesluta bästa möjliga vård för patienten. Sedan är det klart att det är bäst för äldre patienter att vårdas på äldreboenden. I vissa fall får man då höja vårdnivån på platsen.

Amér hänvisar bland annat till regionens styrdokument för att ge rätt vårdnivå för covidpatienter där en skala som skattar äldres skörhet används.

Hos Inspektionen för vård och omsorg pågår en omfattande tillsyn av vården av äldre på äldreboenden, för att säkerställa att äldre personer fått en individuell bedömning och att de fått sina vårdbehov tillgodosedda.

Bengt Larsson tillfrisknade utan större behov av vård. Amanda Larsson säger att vetskapen om att andra bedöms efter samma styrdokument inte ger henne någon ro.

– Jag skulle vilja att de trycker på stoppknappen för de här styrdokumentet, så att ingen behöver drabbas medan Ivo utreder, säger hon.

Lisa Röstlund

lisa.rostlund@dn.se

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se "

" Region Stockholms särskilda sjukhusledning beslutade 20 mars om riktlinjer, "Styrande regelverk för patientflöden mellan vårdgivare i region Stockholm", för att avlasta akutsjukhusen under pandemin.

Inriktningen var att utöka vården utanför akutsjukhusen och att äldre på särskilt boende skulle vårdas där. För prioritering användes en niogradig skala för skattning av äldres skörhet som verktyg.

Riktlinjen ändrades vid tre tillfällen under våren. Den 22 maj ändrades riktlinjen för att säkerställa att de svårast sjuka i covid-19 skulle få tillgång till akutsjukhusens resurser. "

"Ledare: M måste sluta sabotera svensk klimatpolitik"

DN TISDAG 6 OKTOBER 2020

Moderaterna är ett stort parti som gör anspråk på statsministerposten. Då håller det inte att bete sig som klimatförnekande populister i bensinfrågan. Särskilt inte när det egna förslaget – en satsning på laddstolpar – visserligen är bra, men långt ifrån tillräckligt.

Trots det är det vad M gör. I helgen pratade partiets skattepolitiska talesperson, Niklas Wykman, om "skattechocken på bilen" (Aftonbladet 3/10).

Han menade att delar av regeringens klimatpolitik "jäklas med folk" och föreslog att skatten på bensin och diesel ska sänkas med en krona, vilket är usel klimatpolitik och M borde i stället flytta fram sina positioner åt andra hållet.

Förra året, när Klimatpolitiska rådets rapport hade transportsektorn i fokus eftersom den står för en tredjedel av Sveriges utsläpp, föreslogs flera åtgärder. Bland annat en ökad styrning mot mer klimateffektiva fordon, att flytande bränslen ska kosta mer, samt slopade subventioner av bilägarande och bilkörning.

Alltså precis det som regeringen och samarbetspartierna åstadkommer genom att göra det mindre förmånligt att ha förmånsbil, förstärka det så kallade bonus malus-systemet och tvinga bolagen att blanda in mer förnybara bränslen i tanken. Allt i enlighet med Sveriges klimat-

politiska ramverk, som går ut på att varje regering är skyldig att föra en politik som utgår från klimatmålen, och som M står bakom.

Lägg till att transportsektorn, enligt fjolårets rapport, bara kommer att nå halvvägs till målet att minska utsläppen med minst 70 procent till 2030. Samtidigt menar Trafikverket att biltrafiken samma år kan ha minskat med upp till 40 procent, utan att tillgängligheten försämrats. Men det kommer inte att ske av sig självt, utan kräver mer politisk styrning.

Det stora behovet av kraftfulla och målinriktade åtgärder visar varför det inte fungerar att ett så kallat statsbärande parti försöker vinna billiga politiska poäng. Särskilt inte när det delvis spinner på myten att det är extremt dyrt att köra bil i Sverige, vilket inte är sant. Det finns många EU-länder där bensinpriset är högre (SVT 9/5 2019) och svenskarna lägger 35 procent mindre av sin inkomst på bensin i dag än för 20 år sedan, eftersom bilarna drar mindre samtidigt som reallönerna har stigit (SvD 12/5 2019).

Med det sagt är det rimligt att boende på landsbygden kompenseras för en del skattehöjningar, eftersom många är beroende av att köra bil längre sträckor för att ta sig till jobbet. Det kan lösas med ett riktat reseavdrag eller, ännu hellre, genom att riksdagen beslutar om en enhetlig kommunalskatt som är lika för alla. Det gynnar framför allt dem som bor glest, eftersom de i snitt betalar högre inkomstskatt än storstadsbor.

Dessutom skulle det vara bra om seriösa partier kunde enas om att sluta med klimatpopulism. Ingen riksdagspolitiker föreslår utsläppsminskande reformer i syfte att göra "livet surt för vanligt folk" och det är bara dumt att låtsas att klimatmålen kommer att nås utan att någon tvingas betala.

Tiden när den klimatpolitiska talespersonen kom undan med att sitta i baksätet och gnälla är förbi. **DN 6/10 2020 "**

"SD:s cash sponsrar moskéer

DNTISDAG 6 OKTOBER 2020

Folk borde få ett coronabidrag direkt i handen i vår, det meddelar Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson och den ekonomiskpolitiska talespersonen Oscar Sjöstedt (DN Debatt 5/10). Partiet föreslår nu ett "centralt administrerat stöd till hushållen – Cash" som ska utgå till alla svenskar: 10 000 kronor till de stora, och 5 000 till de små.

Skattemedel som ompaketeras med SD som generös avsändare – vid en första anblick framstår detta som en mycket lyckad pr-kampanj. Frågan är bara om partiet verkligen tänkt igenom hur denna skänk från ovan kommer att användas.

Det är nämligen ett återkommande problem med verklighetens svenskar att de har väldigt lite med det sverigedemokratiska begreppet "svenskar" att göra, och svenskarnas intressen skiljer sig väsentligt från "svenskarnas".

Säkert finns det någon som gärna lägger pengarna på näverbräda, kvaddans och andra traditionella nöjen som Sverigedemokraterna framhållit som önskvärda. Men som svenskar räknas ju även de nya medborgarnas storfamiljer. Tänk om de tar sina cash och bygger en moské?

Eller om pensionärsparet Svensson går på libanesisk restaurang i stället för att äta äktsvenska sillmackor av det slag som fick den gamle sverigedemokraten Björn Söder att, enligt egen utsago, börja gråta av fosterlandskärlek en gång. Om de unga väljer Harry Potter i stället för

Eddan, och koreansk pop i stället för folkmusik. Och om barnfamiljen hellre vill ha en platt-tv från nederländska Philips än gå den kurs i vikingaschacket hnefatafl som Oscar Sjöstedt erbjöd på SD:s festival häromåret.

Veganerna fikar med sojalatte, batikhäxorna investerar i henna, och vad gör feministerna med sina pengar? Det blir förstås menskonst för hela slanten. Så skulle SD:s cash sponsra just den mångfald som partiet bittert avskyr.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se "

"Elevernas chock efter lovet: Lärarna pratar bara engelska

DN TISDAG 6 OKTOBER 2020

Den norskägda skolkoncernen Dibber köpte Norrvikens skola i Sollentuna och anställde lärare som bara talade engelska. Syftet var att skapa en internationell profil. När eleverna kom tillbaka till skolan efter sommaren fick de en chock. – Det känns som om de använder våra barn i ett experiment, säger Erika Gulliksson, mamma till en 11-åring på skolan.

För ungefär två år sedan köpte den norska friskolekoncernen Dibber upp Norrvikens skola, en grundskola med knappt 300 elever i Sollentuna.

Dibber är en av Norges största skolkoncerner som driver 14 skolor i Sverige och som förra året tog emot mer än 33 miljoner kronor i svenska statsbidrag.

Dibber driver dessutom ett 70-tal förskolor i Sverige.

I februari i år kallades föräldrar och elever vid Norrvikens skola till ett informationsmöte där ledningen berättade att skolan från och med i höst byter namn till Dibber international Sollentuna.

Skolan skulle få en internationell profil genom att lärarna successivt började undervisa på engelska i samtliga ämnen utom svenska, fick föräldrarna veta.

Samtidigt som Dibber international i Sollentuna öppnar startar Dibber international i Helsingborg med samma koncept.

Syftet med den internationella profilen är att locka nya elevgrupper, enligt skolchefen Sara Lundberg.

– För att det efterfrågas i dag både av elever och vårdnadshavare. Man blir mer världsmedborgare, säger hon.

Målet på sikt är att följa den svenska läroplanen samtidigt med en internationell läroplan som kallas IB, där man övergår till viss undervisning på engelska, berättar Sara Lundberg.

– Det vi ville göra när vi tog över skolan var att hitta en lite ny profilering och kanske locka lite andra elevgrupper.

På mötet i februari handlade informationen om att övergången skulle ske stegvis.

– Det kändes ganska tryggt, det skulle inte bli några stora förändringar, kanske någon lektion i veckan som skulle vara på engelska, säger Erika Gulliksson som har en elvaårig son på skolan.

Vi träffar henne utanför skolan tillsammans med två andra föräldrar som ingår i en liten grupp som anmält skolan till Skolinspektionen. Under senvåren och sommaren började skolan rekrytera lärare från olika delar av världen som hade jobbat på internationella skolor och som var intresserade av att komma till Sverige.

Så när elever som gick i mellanstadiet kom till skolan efter sommaren hade de lärare i NO, SO och matematik som inte bara undervisade på engelska, de kunde inte ett ord svenska.

– Våra barn kom hem och var alldeles chockade, ”pappa, allt är på engelska och jag fattar ingenting”, säger Jonas Sandberg som har en elvaårig son i skolan.

Hans sons lärare i NO-ämnena och matematik kom från Nederländerna men undervisade på engelska, och läraren i SO-ämnena använde en engelska med en stark indisk brytning.

– Det var i stort sett alla ämnen utom svenska och idrott, säger Jonas Sandberg och berättar att hans son har gråtit och sagt att ”jag är dum som inte förstår”.

Ulrika Enocksson som har en 11-åring i samma klass berättar att hennes son fick en panikångestattack mitt i natten och kunde inte andas.

Han hade varit hemma från skolan några dagar och när han kom tillbaka till klassen hade han försökt ta reda på vad han hade missat och behövde ta igen.

– Han grät när han kom hem, och vi fattade först inte vad det var. Men efter panikångestattacken berättade pojken hur desperat han hade känt sig när han skulle försöka ta reda på vad de andra hade gjort för att han skulle kunna jobba ikapp.

”Jag kunde inte fråga för jag visste ju inte hur jag skulle säga det”, förklarade han för sina föräldrar.

– Läraren hade ju också förbjudit eleverna att prata svenska med varandra på lektionerna, så det var riktigt svårt, säger Ulrika Enocksson.

Barnen tappade inte bara lusten att gå till skolan utan också sin självkänsla, berättar föräldrarna.

Efter någon vecka sökte de kontakt med rektorn och fick svaret att man skulle se över situationen. Men sedan blev det tyst, och rektor gjorde sig oanträffbar, enligt Jonas Sandberg.

Några veckor efter skolstart börjar föräldrarna känna att de inte blivit felinformerade, utan snarare lurade.

– Det var aldrig tänkt att det skulle vara någon successiv övergång till engelska, planen var att köra i gång med ett stålbad direkt, säger Jonas Sandberg.

Då trodde föräldrarna fortfarande att skolan hade tillstånd att undervisa på engelska, men att den gjorde övertramp från det tillståndet. För även om skolan hade haft tillstånd så får högst 50 procent av undervisningen på en svensk grundskola vara på engelska.

När föräldrarna i början av september inser att skolan inte ens har tillstånd att undervisa på engelska så lämnar de in en anmälan till Skolinspektionen.

– Vi hade levt i föreställningen att skolan i alla fall har någon tanke med detta. Men den enda visionen är att alla ska prata engelska och att det får kosta vad fan det vill, säger Jonas Sandberg.

Först den 7 september, efter att föräldrarna anmält Dibber international i Sollentuna, skickar skolan in en ansökan om att få undervisa på engelska.

Det gör också den internationella skolan i Helsingborg som också startat utan tillstånd.

Skolchefen Sara Lundberg säger att de inte hade hunnit tidigare eftersom det var ett sådant stort söktryck till skolan.

– Vi blev tagna på sängen av det stora intresset. Men med facit i hand borde vi ha gjort det redan i våras, säger Sara Lundberg.

Vi har träffat föräldrar som säger att det blev för tufft för deras barn, hur ser du på deras kritik?

– Att det var olyckligt under de första veckorna, det var inte så det var tänkt att vara, säger Sara Lundberg.

I väntan på tillståndet har skolan satt in ”personal som stödjer, tolkar eller undervisar på lektionerna” parallellt med de lärare som inte kan prata annat än engelska, enligt Sara Lundberg.

De föräldrar vi träffar säger att de tänker fortsätta att kämpa för att skolan ska bli bra och att deras barn ska kunna gå kvar.

Tillsynen av friskolor måste skärpas så att det inte händer liknande saker på andra håll, menar de.

– Kontrollen är själva förutsättningen för att det svenska systemet med friskolor ska fungera, och att de som bryter mot lagen ska straffas.

Det är inte heller enkelt att bara flytta sina barn, menar de.
– Om det fortsätter så här så måste vi naturligtvis göra det. Men det är här vi bor, barnen alltid har gått i den här skolan, det är här de har sina kompisar.

Peter Letmark
peter.letmark@dn.se"

"Fakta. Skolor behöver tillstånd för engelska

Förra året fick elva grundskolor tillstånd att delvis undervisa på engelska jämfört med åtta skolor året innan.

Exempel på skolor som undervisar till viss del på engelska är Internationella engelska skolan, IES.

Även antalet grundskolor som fick Skolinspektionens tillstånd att bedriva internationell skola där huvuddelen av undervisning får ske på engelska ökade från två till tre skolor mellan 2018 och 2019.

Dessa skolor riktar sig framför allt till utländska elever som befinner sig tillfälligt i Sverige, och lyder under andra lagstöd för tvåspråkig undervisning. Dessa skolor måste även söka ackreditering hos organisationen IBO.

En internationell skola på grundskolenivå måste dessutom ge undervisning i svenska språket och om Sverige.

Källor: Skolinspektionen, 24 kap. 2-7 §§ skollagen och förordning (2015:810) om internationella skolor. "

"Svenska språket ska ha en viktig ställning i skolan"

DN TISDAG 6 OKTOBER 2020

Utbildningsminister Anna Ekström (S) är starkt kritisk till att friskolekoncernen Dibber dragit i gång undervisning på engelska utan tillstånd.– För eleverna är det viktigt att ha lärare som undervisar i och lyfter fram svenskan, säger Anna Ekström.

Dibber international Sollentuna och Helsingborg bytte ut svenska mot engelska på lektionerna utan Skolinspektionens godkännande.

– Det är självklart att de som driver skolor i Sverige ska följa svenska lagar och förordningar. I Sverige är huvudregeln att undervisningen ska vara på svenska, det är huvudspråket och det ska ha en viktig ställning i svenska klassrum, säger Anna Ekström (S) men påpekar också att hon som minister inte kan uttala sig mer specifikt om de båda fallen eftersom de är pågående myndighetsärenden.

– Men vi har en språklag som säger att det allmänna, och dit räknas skolan, har ett särskilt ansvar att inte bara använda utan även utveckla det svenska språket. För eleverna är det viktigt att ha lärare som undervisar i och lyfter fram svenskan, säger Anna Ekström.

Enligt skollagen får högst 50 procent av undervisningen på en svensk grundskola vara på engelska. Skälet är att alla barn ska ha en chans att följa med i undervisningen.

De måste även få med sig alla de svenska begrepp som de behöver för att klara av att nå kunskapsmålen som finns i den svenska läroplanen, enligt Carin Clevesjö som är chef vid Skolinspektionens tillståndsenhet.

– Det betyder att läraren under en övergångsperiod kanske måste förklara alla begrepp både på svenska och i engelska.

På Dibber international i Sollentuna hade mellanstadieelever lärare som inte kunde ett ord svenska. Barnen har också berättat att de var förbjudna att prata svenska med varandra på lektionerna.

Liberalernas skolpolitiska talesperson Roger Haddad instämmer i kritiken från Anna Ekström. Han menar att huvudproblemet i den svenska skolan inte är att eleverna lär sig för litet engelska.

– Däremot har vi bekymmer med barns färdigheter i svenska språket, särskilt i förskolan och grundskolan. Det har vi sett i flera studier och mätningar, säger Roger Haddad.

– Vi bor i Sverige och därför är det självklart att kärnan i skolsammanhang ska vara det svenska språket, och att det är de svenska läroplanerna och kunskapsmålen som gäller.

Regeringen och samarbetspartierna har initierat en utredning om att ge Skolinspektionen större möjligheter att ingripa mot skolor som har allvarliga och återkommande brister.

Om det blir en sådan regeländring kommer den inte att kunna användas i det här fallet, enligt Carin Clevesjö.

– Om vi ser att det är brister och att man inte följer bestämmelserna så kan vi förelägga skolan att upphöra med att bedriva undervisning på engelska.

Det låter inte som att en skola har så mycket att förlora på att starta utan tillstånd. Vad krävs för att en skola som bryter mot lagen ska behöva stänga?

– Det återstår att se om den här typen av förseelser kommer att bedömas vara tillräckligt allvarliga, säger Carin Clevesjö.

I dag uppger skolan att den fortfarande har lärare som inte kan svenska, men att det finns annan personal i klassrummet som kan tolka. Räcker det?

– Det kan finnas olika sätt att lösa det på för att eleverna ska kunna tillgodogöra sig undervisningen, mer kan jag inte säga innan vi undersökt det här.

Peter Letmark
peter.letmark@dn.se "

" SD vill se stödåtgärder för 150 miljarder

DN TISDAG 6 OKTOBER 2020

Sverigedemokraterna lägger förslag för 150 miljarder kronor nästa år i sin skuggbudget. Mer än hälften föreslås gå till kontantstöd till alla medborgare. – Det är offensiva reformer – mer offensiva än regeringens, säger Oscar Sjöstedt (SD).

När regeringen lade fram sin höstbudget för två veckor sedan summerades reformer och förslag till historiskt höga 105 miljarder kronor. Sverigedemokraterna vill gå ännu längre och föreslår i sin skuggbudget stimulanser på 150,5 miljarder kronor. Satsningarna ska betalas genom att staten lånar upp pengar.

– Det finansieras genom en ökad statsskuld, men det kan vi hantera, säger Oscar Sjöstedt (SD), ekonomisk-politisk talesperson.

Han menar att det finns goda skäl att kortsiktigt öka skuldsättningen mer än vad regeringen gör, men att SD samtidigt har en plan för att komma tillbaka till överskott. Planen omfattar besparingar på bland annat klimat och miljö, bistånd och arbetsmarknadspolitik.

Den största satsningen i SD-budgeten är ett kontantstöd till alla svenska medborgare som är folkbokförda i Sverige.

Förslaget lanserades på DN Debatt och innebär att 10 000 kronor ska delas ut till alla över fem års ålder. De yngre barnen får 5 000 kronor. – Det syftar till att sparka i gång konsumtionen, säger Oscar Sjöstedt.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se "

" Staten begärs på 11,2 miljarder för merkostnader under pandemin

DN TISDAG 6 OKTOBER 2020

Region Skåne ansöker om den näst högsta summan i statlig ersättning för merkostnader under pandemin. 1,1 miljarder kronor är drygt 300 miljoner kronor mer än Västra Götalandsregionen som drabbades hårdare. – Vi har gjort stora omställningar för att vi ville vara förberedda på en högre nivå på den här pandemin, säger verksamhetscontroller Anders Lundin.

Mellan februari och augusti har Sveriges regioner och kommuner haft merkostnader på 11,2 miljarder kronor till följd av coronapandemin.

Det handlar om lön till personal, inköp av skyddsutrustning, anpassning av lokaler och andra smittskyddsåtgärder. Det framkommer i de ansökningar om ersättning som hittills har skickats in till Socialstyrelsen.

Region Stockholm söker, inte oväntat givet den höga smittspridningen, den högsta ersättningen – 2,1 miljarder kronor.

Tvåan på listan är dock inte Västra Götalandsregionen – som har näst flest bekräftade fall och iva-inläggningar i landet – utan Region Skåne. De ansöker om 1,1 miljarder kronor i ersättning, vilket kan jämföras med de dryga 780 miljoner som Västra Götalandsregionen ansökt om.

Anders Lundin, verksamhetscontroller på koncernstab ekonomistyrning i Region Skåne, säger att skälet till de höga kostnaderna är att de har förberett sig för en stor smittspridning.

– Vi har fem nivåer och har tagit höjd för eskaleringsnivå fem när det gäller beredskap, att bygga upp lager och annat. Nu blev det inte riktigt så illa – tack och lov.

Han uppskattar regionens nuvarande beredskap för nya utbrott som god.

– Vi har förberett oss väldigt noga och har gjort rätt stora omställningar för att öka kapaciteten och säkerställa att det blir ett bra omhändertagande om det skulle bli den här höga nivån på smittan.

Anders Lundin utesluter inte att de kunde ha varit bättre förberedda inför pandemin – något som skulle innebära att den summa de ansöker om i statsbidrag kunde ha blivit lägre.

– Det hade man säkert kunna tänka sig. Men jag tror inte att det bara gäller Region Skåne.

– Sen kan man alltid diskutera omfattning. Men det är en annan femma. Det vi har gjort är att sikta på den högsta beredskapen. Där av har det varit väldigt stora inköp och en stor omställning i verksamheten.

Socialstyrelsen har nu inlett ett arbete med att kvalitetsgranska och utreda ansökningarna och kommer därefter fatta beslut om fördelning av bidraget. Något som beräknas bli klart under hösten.

Regeringen har avsatt 10 miljarder kronor för att täcka statsbidragen, enligt socialminister Lena Hallengren (S).

– Men det är inte alls osannolikt att vi får avsätta ytterligare medel.

Det får vi återkomma till har finansministern sagt. Vi kan inte skriva ett evighetstecken i budgeten, man måste prognostisera någonting och det har vi gjort, säger hon och påpekar att Socialstyrelsen nu ska granska ansökningarna – och att summan därmed kan minska.

Under återstoden av året finns det ytterligare en period där regioner och kommuner kan söka ersättning för merkostnader – men sedan är det stopp.

– Det kommer inte vara ett sådant förfarande under 2021. Det är därför man i vården kommer ha fyra miljarder om året för uppskjuten vård. Där får man också täcka in de covidkostnader man får. Som det ser ut nu blir det en del av den ordinarie vården, säger Lena Hallengren.

Stefan Bjarnefors
stefan.bjarnefors@dn.se "

"Fakta. Tio-i-topp

Socialstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att fördela bidrag till regioner och kommuner för merkostnader i spåren av covid-19. Totalt har myndigheten fått 305 ansökningar för perioden 1 februari till 31 augusti. Totalsumman är 11,2 miljarder kronor. Regionerna står för 7,7 miljarder kronor – kommunerna för 3,5 miljarder kronor.

Här är de tio ansökningar med högst belopp:

- 1 Region Stockholm: 2,1 miljarder kr
- 2 Region Skåne: 1,1 miljarder kr
- 3 Västra Götalandsregionen: 783,8 miljoner kr
- 4 Region Uppsala: 523,7 miljoner kr
- 5 Region Östergötland: 497,2 miljoner kr
- 6 Stockholms stad: 334,2 miljoner kr
- 7 Region Sörmland: 331,4 miljoner kr
- 8 Region Norrbotten: 241,7 miljoner kr
- 9 Region Värmland: 234,7 miljoner kr
- 10 Region Västernorrland: 215,9 miljoner kr "

" Majoritet vill lagstifta om företags ansvar

DN TISDAG 6 OKTOBER 2020

Sju av tio svenskar vill se lagstiftning om företags ansvar för mänskliga rättigheter. Det visar en undersökning som gjorts av Sifo på uppdrag av Fairtrade Sverige och Amnesty international Sverige.

– En lag skulle innebära att företags hållbarhetspolicyer leder till mer verkstad, säger Fairtrades generalsekreterare Hewan Temesghen i en kommentar.

Bakgrunden till undersökningen är enligt Fairtrade att svenska företag har verksamhet i, eller köper produkter från, regioner där mänskliga rättigheter kränks.

En orsak till att företags arbete med mänskliga rättigheter inte är mer långtgående kan bero på att det finns en stor osäkerhet om hur man ska hantera frågan. Det säger Rasmus Kløcker Larsen, som i sin forskning vid Stockholm environment institute fokuserat på etik och policyfrågor.

En granskning som gjorts av forskningsprojektet Alliance for corporate transparency visade att 80 procent av de 1 000 granskade företagen hade en policy för mänskliga rättigheter, samtidigt som bara en femtedel rapporterade hur de arbetar för att säkerställa att den följs.

– Det är en utmaning att gå från pappersprodukt till faktiskt genomförande. Man kan ha vetskap om problem som man inte vill

rapportera om, och man gör sig sårbar om man berättar om en process som man inte är helt säker på än, säger Rasmus Kløcker Larsen.

Incitamenten för att jobba med mänskliga rättigheter skiljer sig åt mellan olika sektorer och regioner. Ibland finns en direkt vinning i att skapa långsiktiga relationer, men i andra fall måste kraven komma uppifrån, säger Kløcker Larsen. Han ser ett behov av reglering.

– Min egen reflektion är att man gärna vill att det ska finnas en win/win, att företag gynnas av att satsa på mänskliga rättigheter. Men jag tror tyvärr enbart att det är fördelaktigt om det finns en tydlig spelplan med tydliga krav.

Lovisa Ternby
lovisa.ternby@dn.se

"Fakta. Undersökningen

Undersökningen har genomförts av Sifo på uppdrag av Fairtrade Sverige och Amnesty international Sverige, genom en slumpmässigt dragen webbpanel. Resultatet baseras på svar från 1 012 personer i åldern 18–79 år. "

"Tegnell: Att kalla det en andra våg är att ta i

DN TISDAG 6 OKTOBER 2020

Statsepidemiolog Anders Tegnell menar att KTH:s analys av avloppsvattnet bara bekräftar vad man redan vet – att covid-19-smittan ökar i Stockholm. Men det handlar inte om någon andra virusvåg. – Det är att ta i alldeles för mycket, säger statsepidemiolog Anders Tegnell.

Forskare på KTH har i avloppsvattnet från Stockholmsregionen sett att coronaviruset ökar och att virusnivån närmar sig den som var i våras. Statsepidemiolog Anders Tegnell säger att resultatet matchar det man redan har sett.

– Vi har fått information från region Stockholm att man har en ökning där och det är väl intressant att den också kan speglas i avloppsvattnet.

Han tror dock inte att det är början på en andra våg vi ser.

– En andra våg implicerar något större, att det går över hela landet, som i Italien och Spanien. Vi har en ökning i Stockholm som vi absolut ska hålla koll på och ta på allvar. Men den är inte rasande snabb och har inte drabbat sjukvården alls.

Tror du att Sverige slipper en andra våg?

– Jag tror det finns goda skäl att vi kan slippa en andra våg på det omfattande sätt vi ser i andra länder just nu. Vi har inte haft väldigt strikta åtgärder, det tror jag är en viktig aspekt.

Behöver Stockholm fler restriktioner?

– Nej, vi har en dialog med Stockholm, men det gäller att hitta något som har effekt. Vi vet att mycket av smittan sprids på arbetsplatsen. Därför försöker vi trycka på att alla som kan ska jobba hemifrån.

Jessica Ritzén
jessica.ritzen@dn.se "

" Lotta Olsson: När inte ens skolan har tillräckligt med böcker kommer inte barnen att läsa

DN TISDAG 6 OKTOBER 2020

Tänk om barnens minskade läsning inte beror på mobilerna, inte på föräldrarna och inte på regeringen. Tänk om det faktiskt handlar om skolans resurser.

Nu är den årliga läsdebatten avklarad. Först sände UR ett reportage om att ungdomar skriver dålig svenska ("Skrivglappet", finns på UR Play) och för ett par veckor sedan kom en undersökning från Förläggareföreningen, "Läsandets årsringar", om att barn läser allt mindre. Några debattörer blev upprörda: Jens Liljestrand i Expressen ansåg att barnen borde tvingas till läsning, jag själv tjatade som vanligt om att läskunnigheten är viktig för demokratin. Sam Sundberg i Svenska Dagbladet påpekade att journalister är dåliga på att analysera undersökningar, och till slut framförde barnboksförläggaren Mattias Fyrenius i DN att barn kanske inte läser så mycket när vuxensamhället inte heller bryr sig så mycket om böcker. Särskilt inte om barnböcker. Där tar det slut. Där tar debatten slut varje år.

Ibland verkar debatten vara en gigantisk "Måndag hela veckan", som startar om varje år, med samma upprörda förvåning. Va? Ägnar sig barnen mer åt sina mobiler än åt att läsa böcker? Det var som tusan, hörni, det måste vi göra något åt.

Varpå regeringen skickar nya miljoner till läsfrämjande på alla håll och kanter, och skolorna får ytterligare pålagor om vad de ska göra, och allt ska förstås också dokumenteras till förbannelse och vara mätbart, för om det är något vi har tid till i dessa dagar är det att räkna debet och kredit.

Ju mer jag lär mig om barn och läsning, desto mer inser jag hur komplex frågan är. Och samtidigt skrämmande enkel.

Läsning handlar om språk, språk handlar om samtal och samtalen är vi alla ansvariga för. Vi behöver lyssna mer på barnen, förstås, och be dem utveckla sina resonemang när vi inte förstår. Det är genom samtalet vi lär oss hur viktigt språket är, och läsning är den bästa genvägen till ett rikare språk: litteraturen är vårt bästa sätt att definiera tankar.

Det är tyvärr inte regeringens fel om barn inte läser (det vore väldigt mycket enklare om det var så). Det är allas ansvar. Om barnen inte möter böcker och läsning i hemmet minskar chanserna att de ska bli intresserade själva. Om det offentliga samtalet nästan alltid handlar om annat än litteratur, böcker, språk och läsning så kommer barnen inte att uppfatta läsning som särskilt väsentligt.

Men viktigast av allt är skolan. I tidskriften Svensk Bokhandel skrev Per Kornhall, ordförande för Läromedelsförfattarna, i förra veckan (28/9) om ett av skolans största problem när det gäller att uppmuntra till läsning. Det primära är inte elevernas ointresse, inte heller lärarnas.

Problemet är bristen på böcker. En av fem lärare i Sveriges skolor har inte tillräckliga resurser att köpa in nödvändiga läromedel. Läromedlen

blir allt mer digitala, och det finns helt enkelt inte särskilt många böcker kvar i skolan. Det ska finnas skolbibliotek i alla skolor, men ett skolbibliotek utan en kunnig barnbibliotekarie är bara en boksamling och räcker inte långt. Vilka böcker är det då meningen att lärarna ska sätta i händerna på sina elever?

Det är här frågan om läskunnighet blir komplex: det handlar både om ekonomi och pedagogik, och om en farlig inriktning på de spännande digitala möjligheterna.

Vi kan naturligtvis uppmana föräldrar att läsa mer för och med sina barn, men sanningen är att svensklärarna är den grupp i Sverige som verkligen försöker ge barn och ungdomar bra grundkunskaper. De lyckas imponerande bra, trots begränsade resurser och tilltagande krav från det omgivande samhället.

Så vad sägs om att satsa på att stötta svensklärarna mer? Jag lovar att det kommer att ge resultat: det är i klassrummen de stora samhällsförändringarna börjar.

Lotta Olsson
lotta.olsson@dn.se "

" Äldre i kläm när pandemin driver på digitaliseringen

DN TISDAG 6 OKTOBER 2020

Under pandemin har fler vänt sig till nätet för att uträtta ärenden. Men den pådrivande effekt situationen har haft på det digitala skiftet riskerar att lämna vissa grupper utanför. – I slutändan är det en demokratisk fråga. Får bara personer som är digitala delta i samhällsdebatten? säger Peter Sikström, generalsekreterare för SPF Seniorerna.

Omkring 400 000 personer lever i digitalt utanförskap, enligt en rapport från Socialstyrelsen som hänvisar till en siffra från 2017.

Avsaknaden av social delaktighet tas upp som en risk för psykisk ohälsa. Digitala kunskaper kan motverka social isolering och kan stärka självkänslan, enligt rapporten. Carina Gustafsson från Socialstyrelsen har tidigare arbetat med frågor om äldres psykiska hälsa. Hon oroas över att framför allt äldre påverkas av att pandemin snabbar på den digitala utvecklingen.

– Sjukdom eller funktionsnedsättning kan göra det omöjligt eller svårt att använda digitala verktyg. Det är inte heller säkert att den äldre personen har tillgång till internet eller dator i hemmet eller om man exempelvis bor på ett äldreboende, säger Carina Gustafsson.

Enligt Peter Sikström, generalsekreterare för SPF Seniorerna, är det stor skillnad i digitala kunskaper bland äldre.

– Det finns personer som aldrig har rört något digitalt, som smarta telefoner eller Ipads och så finns det sådana som faktiskt var med och byggde upp internet i Sverige som nu går i pension, säger han.

Yngre seniorer är generellt sett kunniga och villiga att ta till sig ny teknik och moderna sätt att arbeta och tänka på, enligt Peter Sikström. Svårare kan det vara för personer som passerat 80 år som inte använt datorer i arbetet.

– Några är intresserade och har lärt sig men många har ett skeptiskt förhållande till den digitala utvecklingen, säger Peter Sikström. Personer med akademisk bakgrund har ett större digitalt kunnande medan personer som saknar längre utbildning kan ha det knepigare.

– Undersköterskor, vårdbiträden, vaktmästare och personer med liknande yrken har inte heller haft datorer i sina arbeten och har heller inte fått hjälp via samhället. Det märker vi tydligt.

Det finns också personer som varit digitala under arbetslivet men som efter pensionen inte längre vill vara det.

– Efter tio år kanske de står helt utanför det digitala samhället. De har lämnat det, kanske för att det aldrig fanns ett naturligt intresse. Peter Sikström anser att det finns brister i tillgången till vidareutbildning efter arbetslivets slut.

– När man blir pensionär finns ingen naturlig vidareutbildning som inte grundar sig på frivilliga insatser, säger han.

Den genomsnittliga pensionen per månad före skatt i Sverige är 14 500 kronor för kvinnor och 21 000 kronor för män. Peter Sikström säger att

även kostnaden för att vara digital är ett bekymmer. Enligt hans beräkningar kostar det omkring 6 000 kronor per år att vara digital.

– Om du inte har en bra pension har du inte råd att hänga med i den digitala utvecklingen, säger han.

När äldre fått rekommendationen att begränsa fysiska kontakter under pandemin har digitala videosamtal varit ett sätt att hålla kontakt med familj och vänner. För personer som inte är digitala har den sociala utmaningen blivit ännu mer påfrestande. SPF ringer stundtals upp medlemmar. Organisationen har märkt att personer som inte har haft förutsättningar att vara digitala har blivit ännu mer ensamma och socialt isolerade.

– De vågar inte gå ut och träffa släkten, säger Peter Sikström. I stället har Folkhälsomyndighetens dagliga pressträff fått bli sällskap. – Vi hör ofta uttrycket att man ”fikar med Anders”. Det innebär att sätta sig framför tv:n med en kopp kaffe klockan två och lyssna på Anders Tegnell.

Organisationen har fått många förfrågningar från medlemmar om hur de kan möta sina anhöriga digitalt. Peter Sikström anser inte att tillräckligt har gjorts för att möta behovet av kunskap som krävs för att kunna verka i det digitala samhälle som Sverige är i dag.

– Det finns ett strukturellt fel. Samhällsfunktioner har flyttat över till nätet och mycket information finns bara tillgängligt digitalt. Man har glömt bort att det inte finns någon statlig vidareutbildning för personer som lämnat arbetslivet. Samtidigt förväntas människor exempelvis logga in på 1177 med mobilt bank-id för att få se ett provsvar. Där saknas offentliga insatser.

– I slutändan är det en demokratisk fråga. Får bara personer som är digitala delta i samhällsdebatten?

Vad hade du velat se?

– Vi vet att välinformerade personer klarar sig bättre själva. Det är smidigare att ta kontakt med en läkare eller sjuksköterska digitalt. Det finns en samhällsvinst i det. Men då krävs förutsättningar för att det ska vara möjligt att göra den samhällsvinsten, säger Peter Sikström.

Ida Yttergren

ida.yttergren@dn.se "

"Här finns kurser för dig som är senior

Den ideella föreningen Seniornet håller i kurser för personer som vill lära sig digital teknik. Det finns 45 klubbar i Sverige.

Medlemsavgiften är 250 kronor för 12 månader. Seniornet går att nå på telefonnummer 0760-27 27 17 eller epost kansli@seniornet.se.

UR-programmet "Seniorsurfarna" erbjuder hjälp med bland annat att skicka e-post, skicka sms, ladda ner bank-id och använda sig av Swish. Programmet finns på urplay.se."

" Räkan lika stor klimatbov som biffen

DN ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Räkor, havskräftor och hummer har lika stor påverkan på klimatet som nötkött. Det visar en rapport från Rise, Research institutes of Sweden, som har sammanställt sjömatens näringsinnehåll och klimatpåverkan. Den som vill äta klimatsmart från havet ska sikta på sill, strömming och makrill.

Att äta sjömat framhålls ofta som ett hälsosamt alternativ till att äta proteiner från landdjur. Men när det gäller klimatpåverkan är skillnaden stor mellan våra vanligaste fiskar och skaldjur.

Vissa skaldjur har en klimatpåverkan som ligger på samma höga nivå som nötkött som hålls fram som en klimatvänlig mat med stora utsläpp av växthusgaser.

– Räka, havskräfta och hummer ligger nära nötkött när det gäller påverkan på klimatet, säger Friederike Ziegler, forskare på Rise. I en studie publicerad i Journal of cleaner production har forskare vid Rise granskat hur näringsinnehållet respektive klimatavtrycket av fiske eller fiskodling varierar mellan ett 40-tal arter som vi ofta äter i Sverige.

De har kartlagt ursprung och produktionsmetod från befintliga livscykelanalyser för att få fram klimatavtrycket som produktionen av varje art orsakar. Detta har sedan kombinerats med ett sammanvägt mått för näringsinnehållet i varje art.

Ostron hade högst näringstäthet av all sjömat i studien – deras näringsvärde är fem gånger så högt som torsk. En portion ostron ger alltså samma sammanvägda näringsvärde som fem portioner torsk. Men den ätliga delen av ett ostron är liten, därför får den högre klimatpåverkan än vissa andra arter.

Huvudorsaken till att vissa skaldjur hamnar högt när det gäller klimatpåverkan är fångstmetoderna. Fartygens bränsleåtgång är avgörande.

– Det har att göra med hur skaldjuren lever. De lever inte i stim utan de lever på botten och det tar lång tid att fånga in dem. Räkor och havskräfta fiskas med bottentrål. Det är ett fiske med ganska lite fångst per tråltimme. Fiskemetoden är bränsleintensiv eftersom det går åt mycket bränsle i förhållande till fångst per timme, säger Friederike Ziegler.

– För både havskräfta och hummer finns även burfiske, då går det åt mindre bränsle men det är fortfarande ganska högt. Det är bättre än trål, men räkor och kräftor är inte klimatsmart mat.

En bidragande orsak till att skaldjur hamnar högt när det gäller klimatpåverkan är att studien räknar om klimatavtrycket av produktionen till per kilo ätlig del (det vill säga filé eller skaldjur utan skal).

– Räkor och kräftor har en ganska liten andel som är ätlig, den är omkring 30–40 procent. Resten, 60–70 procent, är skal och huvud.

Medan räkor, havskräftor och hummer har en lika hög klimatpåverkan som biffen har de flesta andra sjömatarter betydligt lägre påverkan.

De ligger under nivån för kyckling, gris, och nötkött. Minst klimatpåverkan i förhållande till näringsinnehåll har sill, makrill, skarpsill och strömming.

– De lever uppe i vattenmassan och i stora stim vilket gör att man kan fiska dem på ett annat sätt. Du behöver inte dra redskapet längs botten, teknik som exempelvis ekolod gör att du hittar fisken och kan åka dit och lägga i dina redskap. Det blir mer effektivt ur bränslesynpunkt.

Den klimatpåverkan som har räknats in handlar enbart om själva produktionen och gäller både vild och odlad fisk. De transporter som tillkommer när fiskarna och skaldjuren har fiskats upp är inte medräknade.

– Rent generellt har transporterna en mindre betydelse för klimatet än själva fisket och vattenbruket. Det är viktigare att sjömaten är hållbart producerad än var den är producerad. Men det finns undantag, som flygtransporter när till exempel levande hummer importeras. Det bästa är naturligtvis alltid att undvika onödiga transporter, säger Friederike Ziegler.

Våra matvanor har stor betydelse för klimatet. Maten står för nästan en fjärdedel av de globala utsläppen av växthusgaser. I början på förra året kom en rapport, EAT-Lancet, som visar vad som krävs för att maten ska räcka till 10 miljarder människor som beräknas leva på jorden år 2050, om den dessutom ska vara hållbart producerad.

I grova drag innehöll den hållbara och näringsriktiga dieten mindre rött kött och fortsatt konsumtion av sjömat på ungefär den nivå som vi äter i dag. Men studien visade inte på de stora skillnaderna mellan olika arter av sjömat när det gäller såväl näring som klimat och miljö.

Den sjömat vi äter mest i Sverige är lax som odlats i Norge som kommer hit med lastbil eller tåg. Har den transporterats på tåg är klimatpåverkan av transporten försumbar, på lastbil mycket liten.

– I Norge odlas laxen i kassar i havet och när det gäller klimatpåverkan ligger laxen mellan kyckling och gris, men näringsinnehållet är betydligt högre.

Studien konstaterar att en vanlig fråga är om sjömat från fiske är bättre eller sämre än odlad sjömat. Svaret är att det beror på vad man jämför och hur. Eftersom fisket inte kan ökas i någon större omfattning, behöver ökad efterfrågan på sjömat tillgodoses genom ökad odling.

De vilda bestånden av lax täcker inte dagens efterfrågan utan den tillgodoses genom fiskodling, som förväntas öka kraftigt. Vild lax från Östersjön innehåller sexton gånger mer dioxin än odlad, varför Livsmedelsverket rekommenderar begränsad konsumtion.

Studien har enbart granskat sjömatens klimatpåverkan men mat från havet kan ha andra problem, till exempel fiskodlingars miljöpåverkan och bestånd som är överfiskade. Men klimatpåverkan kan ofta fungera som en indikator för annan påverkan på miljön

– Ofta hänger en hög klimatpåverkan ihop med hög miljöbelastning eller andra ekosystemeffekter, till exempel den bottenpåverkan som bottentrålning efter räka och havskräfta har, men det finns också undantag från detta.

Om vi ska lockas att äta mer av fiskar med låg klimatpåverkan tror Friederike Ziegler att det krävs nytänk i producentledet.
– Man skulle behöva använda fantasin för att göra de fiskarna mer tilltalande. Inte bara sälja hela färska fiskar eller filéer utan ta fram bekväma färdiga produkter som är enkla att göra i ordning – och framför allt jättegoda!

Hon nämner att både i Finland och Sverige har det på senare år dykt upp mört- och braxenbiffar i fiskdiskarna och att det finns fler möjligheter att utöka fiskmenyn.

– I vår studie har vi tagit med de arter vi äter mycket av redan i dag. Men det finns några som vi inte äter så mycket av som vi kanske skulle kunna använda mer, exempelvis sötvattenfiskar och inte minst alger och musslor – nu äter vi mest lax, torsk och räkor, säger Friederike Ziegler.

Jannike Kihlberg
jannike.kihlberg@dn.se

"89 gram nötkött = 89 gram räkor

En räksmörgås med 89 gram skalade räkor har samma klimatpåverkan som en hamburgare med 89 gram nötkött.

Det gäller en räkmacka utan ägg, tillkommer ägg blir klimatpåverkan större.

Köttet och räkorna står för högst klimatpåverkan. Tillbehören till hamburgare och räkmacka (bröd, sallad, tomat, majonnäs/dressing) är ungefär likvärdiga när det gäller klimatpåverkan.

Sjömat

Konsumtionen av sjömat har fördubblats sedan 1960-talet. Globalt äts i genomsnitt drygt 20 kilo per person och år.

I Sverige äter vi i genomsnitt 25–27 kilo hel fisk eller skaldjur varje år. Det motsvarar cirka 13 kilo ätlig del per person och år, eller sjömat 1–2 gånger i veckan.

Livsmedelsverket rekommenderar att äta sjömat 2–3 gånger per vecka baserat på att vi får i oss många viktiga näringsämnen från sjömat, framför allt vitamin D, selen, jod och omega-3-fettsyror. "

" Kristersson dömer ut SD:s budget: "De lånar och spretar för mycket"

DN ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Moderaterna har öppnat för budgetsamarbete med Sverigedemokraterna, men partiernas budgetförslag visar på en djup klyfta i synen på den ekonomiska politiken. – De attackerar helt fel problem, säger Ulf Kristersson (M).

När Moderaterna som sista oppositionsparti lade fram sin skuggbudget på tisdagen stod två frågor i fokus: bekämpa arbetslösheten och bekämpa kriminaliteten. Med riktade satsningar på rättsväsendet, sänkta bidrag och sänkta skatter vill M träda in på en annan väg än den som regeringen och samarbetspartierna valt i sin rekordstora höstbudget.

– De lånar för mycket och spretar för mycket. De lägger 105 miljarder som i huvudsak används för att förverkliga olika önskelistor. Det är fel väg att gå, säger M-ledaren Ulf Kristersson.

M föreslår i sin budget 82 miljarder kronor i stödåtgärder och reformer – pengar som ska lånas och därmed öka statsskulden. Därutöver vill M ha en buffert på drygt 20 miljarder som ska användas om coronakrisen tar ny fart.

– Vi använder mindre pengar nu så att vi har mer pengar i beredskap om corona blir ännu värre, säger Ulf Kristersson.

Moderatledaren anser att det egentligen finns stöd i riksdagen för den budget som hans parti lägger fram.

– Mycket av det vi tycker finns det i grund och botten stöd för i olika partier. Vi skulle ha ganska lätt att förhandla fram en budget med den här huvudinriktningen, säger han.

Samtidigt visar DN:s genomgång av oppositionens budgetar att olikheterna är stora mellan partierna.

Moderaterna ser Kristdemokraterna som en framtida regeringspartner och har öppnat för att budgetsamarbeta med Sverigedemokraterna. Men M och SD står långt ifrån varandra på många punkter i den ekonomiska politiken. SD:s största budgetsatsning är ett kontantstöd på 10 000 kronor till samtliga medborgare, vars kostnad för staten summerar till dryga 90 miljarder kronor brutto. SD motiverar detta med att folk behöver stimuleras att konsumera mer på grund av coronakrisen.

Ett förslag som Ulf Kristersson avfärdar totalt.

– Det är bara dålig politik. De attackerar helt fel problem. Att nu lansera ett gigantiskt system för mer omfattande bidragsgivning till människor som kan arbeta är helt fel väg att gå, säger han. Moderaterna lägger i stället nästan allt krut på ett ytterligare jobbskatteavdrag som kostar staten 24 miljarder kronor nästa år.

Sänkningen görs på inkomster upp till 32 000 kronor per månad och ska i det inkomstskiktet ge 550 kronor mer i plånboken. Det motiveras med att drivkrafterna till arbete ska stärkas.

Därutöver vill Moderaterna sänka bolagsskatten permanent till 19,6 procent (i dag 21,4).

Ytterligare en skiljelinje mellan M och SD finns i synen på hur mycket Sverige bör låna. Det råder bred enighet om att Sverige ska utnyttja sin goda kreditvärdighet för att bemöta coronakrisen, men Moderaterna anser att regeringen och samarbetspartierna Centern och Liberalerna dragit iväg för långt med sitt reformutrymme på 105 miljarder kronor.

SD vill dock spendera ännu mer nästa år, nästan dubbelt så mycket pengar som Moderaterna – 150 miljarder att jämföra med M:s 82.

SD vill å andra sidan förstärka statskassan genom att fördubbla momsen för den hårt ansatta restaurangbranschen till 25 procent – något som partiet räknar med ska ge 15 miljarder kronor. Något sådant förslag har inte M.

På en viktig punkt är emellertid M och SD eniga: bägge partierna vill minska det svenska biståndet till 0,7 procent av bruttonationalinkomsten, bni. Det skulle ge nästan 16 miljarder kronor att använda till andra ändamål. Här är SD och M på kollisionkurs med Kristdemokraterna som vill ligga kvar på dagens biståndsnivå på 1 procent av bni.

Annars finns som väntat många beröringspunkter mellan M och KD. Profilen på KD:s skattesänkningar är visserligen något annorlunda men omfattningen är mycket likartad.

KD:s vill se ett avdrag på inkomstskatten för alla, men det är så konstruerat att de som jobbar eller lever på pension får en större sänkning än de som går på a-kassa eller andra ersättningar. Som

tidigare vill KD också ha ett särskilt jobbskatteavdrag för småbarnsföräldrar.

M och KD säger bägge nej till förslaget om fortsatt generösare regler och högre ersättning i a-kassan, något som SD däremot bejakar. De tre högerpartierna har varit eniga i sin kritik mot regeringens insatser mot kriminaliteten och det avspeglar sig också i deras budgetförslag. Samtliga vill skjuta till mer pengar till rättsväsende.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

"I korthet. Skuggbudgetarna

Sverigedemokraterna

Upplånat reformutrymme: 150 miljarder kronor.

Profilfråga: Ett engångsstöd på 10 000 kronor till alla svenska medborgare över 5 år (därunder 5 000). Kostnad brutto: 92 miljarder kronor.

Största skattesänkning: Sänkt arbetsgivaravgift, 32 miljarder kronor. A-kassan: Accepterar regeringens förlängning av generösare regler och höjd ersättning.

Rättsväsendet: Större satsningar än regeringen på bland annat Polismyndigheten, Kriminalvården och Åklagarmyndigheten.

Moderaterna

Upplånat reformutrymme: 82 miljarder kronor, med reservation för ytterligare 23 miljarder vid behov.

Profilfråga: Ett enklare skattesystem, där sänkningarna renodlats till två huvudsakliga poster, bolagsskatten och ett jobbskatteavdrag.

Största skattesänkning: Jobbskatteavdraget, 24 miljarder kronor.

A-kassan: Säger nej till regeringens förlängning av generösare regler och höjd ersättning.

Rättsväsendet: Större satsningar än regeringen på bland annat Polismyndigheten, Kriminalvården och Åklagarmyndigheten.

Kristdemokraterna

Upplånat reformutrymme: 105 miljarder kronor (som regeringen).
Profilfråga: Satsar 9 miljarder kronor extra på äldreomsorgen.

Största skattesänkning: Bred sänkning av inkomstskatten i varierande grad för arbete, pension och ersättningar, 14,5 miljarder kronor.

A-kassan: Säger nej till regeringens förlängning av generösare regler och höjd ersättning.

Rättsväsendet: Större satsningar än regeringen på bland annat Polismyndigheten, Kriminalvården och Åklagarmyndigheten. "

" Ewa Stenberg: Åkesson är inte så lätt att tämja som M trott

DN ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Moderaterna kritiserar regeringens budget för att vara en spretig önskelista. Men Ulf Kristersson får liknande problem om han ska bli statsminister. SD går nu i motsatt riktning mot vad M gör.

Analys

Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna har skällt på regeringen och deras januarisamarbete från första dagen. Politiken har ingen riktning när två liberala partier ska göra upp med ett grönt och ett rött, brukar de påpeka.

De har haft lätt att hitta exempel – senast splittringen om arbetsrätten. Moderaternas Ulf Kristersson och Kristdemokraternas Ebba Busch får det ofta att låta som att de däremot har ett färdigt regeringsalternativ som inte kommer att dra åt olika håll.

”Jag skulle aldrig komma på iden att leda en regering på det sättet Stefan Löfven leder en, att aktivt göra saker som jag själv tycker är riktigt felaktigt, rent dålig politik”, sade till exempel Ulf Kristersson i Ekots lördagsintervju den 12 september.

Men om Kristersson ska kunna bli statsminister räcker det inte att komma överens med Kristdemokraterna. Det krävs ett budgetsamarbete med Sverigedemokraterna, såvida det inte sker omvälvande förändringar i väljaropinionen.

De senaste dagarna har oppositionspartierna presenterat sina skuggbudgetar. De överraskade. Sedan SD kom in i riksdagen har huvudriktningen varit att M, KD och SD har kommit närmare varandra. Men i år presenterade Sverigedemokraterna ett radikalt förslag som går i motsatt riktning.

Partiet vill slå svenskt rekord i nya bidrag nästa år och dela ut 10 000 kronor till varje svensk medborgare över fem år (och 5 000 till barn under fem). "Centralt administrerat stöd till hushåll" kallar SD-ledaren Jimmie Åkesson förslaget som kostar 92 miljarder kronor brutto.

Grundprincipen i Moderaternas ekonomiska politik är och har varit att det ska löna sig bättre att jobba och bli svårare att leva på bidrag. Men SD vill ge alla medborgare tio tusenlappar oavsett om de sitter i fängelse eller är egenföretagare.

"Det är bara dålig politik", sade Ulf KristerSSon om förslaget.

Som lök på laxen för M vill SD dessutom att staten ska låna upp hela 150 miljarder kronor för reformer nästa år. Också det går rakt emot Moderaternas syn, partiet har ju kritiserat regeringen hårt för att den vill låna 105 miljarder kronor.

Moderaterna har tidigare ofta talat om relationen till SD i termer av att "ta stöd av". Naturligtvis har stödet en prislapp. Om M och KD inte vill dela med sig av ministerposterna till SD behöver de, likt regeringen Löfven, ge partiet något annat. Åkesson kommer inte att ge bort partiets röster gratis, då skulle han svika sina väljare.

Ewa Stenberg ewa.stenberg@dn.se "

" Eleverna: "Svårare än man tror att lära sig svenska språket"

DN ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Det är lätt att man glömmer bort hur viktigt det är att lära sig behärska det svenska språket. Det säger tre elever som går Engelska skolan efter att de läst DN:s artikel om skolan i Sollentuna som började undervisa 11-åringar på engelska utan tillstånd.

På Internationella engelska skolan i Huddinge var det många som blev förvånade när de läste DN:s artikel om Dibber international i Sollentuna som började undervisa elvaåringar på engelska utan att ha tillstånd från Skolinspektionen.

Skolan bröt inte bara mot svenska lagar utan gjorde också att elever blev alldeles förtvivlade eftersom deras lärare inte förstod ett enda ord svenska.

– Eleverna var bara 11 år vad jag förstår. Då har man inte hunnit lära sig så mycket engelska, säger Celine Järdestam som är 15 år och går i nian på Internationella engelska skolan i Huddinge.

Enligt regelverket får högst 50 procent av undervisningen på en svensk grundskola ske på engelska.

På Internationella engelska skolan har man därför valt att dela upp det så att undervisningen i de samhällsorienterande ämnena (samhällskunskap, historia, geografi, religion) sker på svenska.

Medan lärarna i de naturorienterande ämnena (fysik, kemi, biologi) samt matematik och engelska språket får undervisa på engelska.

– Det var svårt med termerna när man började här, men vi hade ju ändå valt den här skolan så vi visste vad vi gav oss in på, säger Axel Dahlroth.

Andelen engelska ökade också gradvis i takt med att de flyttade upp i årskurserna, berättar de.

Så vad är vitsen med att alla SO-ämnen ska undervisas på svenska?

– Det är ämnen som man behöver kunna om på svenska, i samhället och med sina vänner. Att man lär sig de svenska termerna gör också att man får litet djupare kunskaper, säger Axel Dahlroth.

För två år sedan gjorde Skolverket en utredning om användningen av engelskspråkig undervisning på gymnasiet. Den kom fram till att eleverna inte alltid utvecklar sina färdigheter i svenska tillräckligt bra. Det finns också en risk att de halkar efter när det kommer till den ämnesrelaterade svenskan.

Finns det en sådan risk?

– Nej, eftersom man har svenska språket och alla de samhällsorienterade ämnena på svenska, säger Axel Dahlroth.

Albert Chigbu är född i Spanien och har engelska som modersmål. Han är inte rädd för att han inte ska lära sig svenska tillräckligt bra.

– Det är ingen risk eftersom vi hela tiden är omgivna av svenska språket, det finns i reklamen och överallt, säger han.

Celinne Jartetun ser däremot en sådan risk.

– Jag är lite rädd faktiskt att man kan tappa svenskan om man bara använder termer på engelska i vissa ämnen, säger hon.

I en kommentar till skolan i Sollentuna säger utbildningsminister Anna Ekström (S) att det är viktigt att det finns lärare som lyfter fram och utvecklar svenskan i undervisningen.

Alla tre eleverna håller med om det. De tycker också att det är allvarigare generellt om elever inte lär sig att behärska det svenska språket, än om de inte lär sig tillräckligt bra engelska.

– Man kan tro att svenskan är enkel, att man inte behöver jobba så mycket. Men den är svårare än man tror, säger Celinne Jartetun.

Snart ska de välja gymnasium. Celinne Jartetun kommer att välja en skola där undervisningen i den naturorienterande är på svenska.

– Jag har lagt grunden på engelska genom att gå på den här skolan. Nu vill jag balansera upp genom att lära mig mer svenska, även i de naturvetenskapliga ämnena.

Peter Letmark

peter.letmark@dn.se "

" Handelskammaren: Köp tillbaka Arlandabanan

DN ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Stockholms handelskammare skriver i en ny rapport att staten bör friköpa Arlandabanan för att sänka priset på tågresor till flygplatsen. – Klimatfrågan är en av vår tids stora ödesfrågor och andelen bilresor till Arlanda är för hög. Då kan vi inte ha en situation där en tågbiljett enkel väg kostar 300 kronor och bara ett fåtal kan använda tåget. Priset måste ner, säger Carl Bergkvist, näringspolitisk expert på Handelskammaren.

Före coronapandemin reste cirka 60 000 personer till eller från Arlanda varje dag. I takt med att flyget återhämtar sig är det, enligt Handelskammaren, sannolikt att resorna också ökar till motsvarande nivåer.

Kollektivtrafikandelen för resor till Arlanda är i dag cirka 50 procent, varav 28 procent reser med tåg och 22 procent med buss. Det är en låg kollektivtrafikandel jämfört med andra större flygplatser i Sveriges närområde. I Trafikverkets analys av kapaciteten för väg- och spårinfrastruktur eftersträvas en kollektivtrafikandel på 60 procent varav 40 procent är spårburen.

Biljettpriset med tåg från centrala Stockholm måste vara lägre, anser Handelskammaren. I dag är det billigare för två personer att åka taxi än att ta tåget om man startar från Stockholms innerstad.

– Stockholmare behöver ha liknande tider som i våra grannländer när de ska ta sig till flygplatsen. Kastrup i Köpenhamn är kopplad till tunnelbanan och till Gardemoen i Oslo är tågpriserna mycket lägre än här, säger Carl Bergkvist.

Om det går att friköpa Arlandabanan till ett pris om högst 8 miljarder kronor menar han att den höga kostnaden motiveras av de samhällsnyttor – till exempel minskade utsläpp från bilar och fler snabbare resor – som uppstår.

– Det statligt helägda Arlanda Infrastructure (som äger Arlandabanan, reds anm) beslutade förra året om att förlänga avtalet med bolaget A-Train med tio år, till 2050. Det här borde självklart regeringen ha stoppat. Vi menar att staten bör inleda förhandlingar om att köpa loss den. Vi anser att det är ett attraktivt förslag om man är seriös när det gäller klimatmålen, säger Carl Bergkvist.

Arlandabanan byggdes i samverkan mellan staten och ett antal privata aktörer. Staten äger banan men A-Train som byggde den får ersättning för byggkostnaderna genom att de får disponera banan. A-Train äger också rätten att ta ut avgifter för andra som vill nyttja banan.

Prissättningen på Arlanda express är, enligt Handelskammaren, sannolikt företagsekonomiskt mycket gynnsam, men den är högst sannolikt samhällsekonomiskt negativ.

Varför skulle företaget vilja göra sig av med en så lönsam verksamhet? – De köpte spåren för fyra miljarder och skulle göra en ganska bra affär på relativt kort tid, säger Carl Bergkvist.

Givet de räkneexempel som företaget Ramboll och Handelskammaren har använt i rapporten menar de att det är svårt att beräkna ett exakt värde för samhället av att köpa ut A-Train, men beräkningarna visar att en samhällsnytta på omkring 6–8 miljarder inte är orimlig om biljettpriset sänks till 100–150 kronor enkel resa.

Vid sidan av satsningen på Arlandabanan föreslår Handelskammaren även åtgärder för att förbättra flygbussarnas situation. I rusningstid kan resan till Arlanda ta en halvtimme längre från Stockholms Centralstation än i lågtrafik. Det gör att bussen inte blir ett alternativ för den som har små tidsmarginaler.

I dag är E4 mot Arlanda bitvis tvåfilig vilket gör den mycket känslig för störningar, med stora köer till följd. Situationen är redan dålig men, menar Handelskammaren, riskerar att försvåras ytterligare när Förbifart Stockholm öppnar år 2030.

– En breddning av E4 finns i den nationella planen men den ligger väldigt långt fram i tiden och behöver påskyndas, säger Carl Bergkvist.

Handelskammaren föreslår också att ett körfält i vardera riktningen görs till ett så kallat dynamiskt körfält. Då kan det användas som kollektivtrafikkörfält, antingen permanent eller vid behov under högtrafik.

De vill också utreda en förlängning av Roslagsbanan.

– Det är intressant, om den kan avgrenas från Vallentuna centrum till Arlanda. Men det bör utredas vidare, säger Carl Bergkvist.

Mia Tottmar mia.tottmar@dn.se "

"Fakta. Arlandabanan

Den cirka 19 kilometer långa Arlandabanan öppnade för trafik 1999. Cirka 5 kilometer av banan går i tunnel under Arlanda flygplats.

Banan ansluter före och efter flygplatsen till Ostkustbanan, som är järnvägen mellan Stockholm och Sundsvall.

Arlandabanan ägs av svenska staten genom bolaget Arlanda Infrastructure men A-Train står för underhåll och drift med trafikering av sträckan Stockholms central till Arlanda flygplats genom Arlanda express.

Även vissa fjärrtåg och pendeltåg passerar och stannar vid flygplatsen."

"Ledare: Valfärden behöver ett etiskt regelverk som alla följer"

DN TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Barn är bra på att hitta kryphål. Även när de förstår precis vad föräldern menar kan de med en paragrafryttares precision slingra sig med att "du sa inte att jag skulle gå och lägga mig i min egen säng eller att det var just mina tänder som skulle borstas". Att alla inblandade vet att intentionen knappast var att 6-åringen skulle klättra ner i lillasysters spjäsäng med en docka som har tandkräm runt munnen hör liksom inte hit.

Men så kan inte vuxna agera. Då fungerar varken samhället eller det sociala samspelet människor emellan, och framför allt leder det till att regelverken måste detaljregleras, vilket skapar stelbenta system utan flexibilitet.

Därför har en del branscher, exempelvis medierna, valt att införa etiska regler. Därmed möjliggörs lösare tyglar, samtidigt som det skapas en medvetenhet om att hela kåren har ett gemensamt intresse av – och ansvar för – att behålla allmänhetens förtroende. Annars kan konsekvensen bli att lagstiftaren krymper spelrummet för alla. Men också att den enes dumhet blir den andres problem.

Ta Kry som exempel. Självklart är det bra om människor snabbt kan förnya recept digitalt.

Däremot är det få skattebetalare som tycker att det är rimligt att vårdcentraler som har ett friskare klientel överkompenseras ekonomiskt

medan vårdcentraler där många sjuka är listade får skära ner. Att det blir så beror på att ersättningen till stor del utgörs av en schablon som utgår ifrån vad en genomsnittlig patient kostar.

Den modellen fungerar bara så länge alla har ett någorlunda likvärdigt uppdrag. Det håller inte om någon "är fenomenal på att hitta små konstigheter i systemet som de kan utnyttja till sin fördel", som Lina Maria Ellegård, nationalekonom på Lunds universitet som forskar på vårdsystemet, påpekat.

Samma sak gäller utbildningsväsendet. I Sverige har alla barn rätt till en likvärdig utbildning, och precis som i fallet med vårdcentraler finns många fristående aktörer som sköter sig utmärkt och bidrar till att skolsystemet blir bättre.

Men det finns även de som inte gör det. Som inte har allmänintresset i fokus och som inte tycker att de måste följa regelverket.

En del erbjuder undermålig undervisning. Andra låtsas att de inte förstår att deras uppgift är att ge bästa möjliga förutsättningar till varje elev – inte att skaffa sig ett högt betygssnitt genom att välja bort barn, som då rimligtvis måste få sin utbildning av någon annan i branschen.

Ett tredje exempel är ebo-lagen. Alltså lagen som innebär att en asylsökande får ordna sitt boende på egen hand. När tillräckligt många kommuner hade larmat tillräckligt länge om att detta skapade problem i vissa områden, fick ett 30-tal som tagit emot många nyanlända möjlighet att undanta enskilda stadsdelar.

Tyvärr klarade inte alla av att förvalta förtroendet. I stället för att göra som det var tänkt – lista områden som har stora socioekonomiska

utmaningar – valde flera att undanta hela kommunen. Resultatet blev att regeringen ledsnade och satte in länsstyrelsen som kontrollinstans, vilket visar varför det är bättre när alla följer intentionen.

Varje gång en offentlig eller fristående aktör försöker smita, plocka russin ur kakan eller lämpa över tunga uppgifter på branschkollegor, leder det till att regelverken skruvas, kontrollerna utökas och allmänhetens förtroende minskar. Därför borde det ligga i både kårens och politikens intresse att försöka få till etiska regler som alla inblandade måste följa.

Samhället fungerar inte när vuxna beter sig som barn som inte vill gå och lägga sig.

DN 8/10 2020 "

"Budgeten visar att MP borde vara Kristerssons förstahandsval

DN TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Ulf Kristersson (M) har lovat att göra allt han kan för att bilda en borgerlig regering efter nästa val. Då räcker det inte med 27 procent, som M och KD fick i den senaste DN/Ipsos-mätningen. Om det ska bli något regeringsunderlag behöver koalitionen locka fler partier och på senare tid har blickarna framför allt riktats mot ett budgetsamarbete med Sverigedemokraterna, vilket är synd.

Dels eftersom SD inte har förändrats nämnvärt sedan de kom in i riksdagen. Dels eftersom SD inte är ett borgerligt parti, och det finns ingen idé- eller värdegemenskap mellan Jimmie Åkesson (SD) och Ulf Kristersson.

Det märktes, om inte förr, när partierna nyligen presenterade sina budgetmotioner. I SD:s fanns inte bara mellan 5 000 och 10 000 kronor till varje svensk medborgare. SD:s bidragsregn sprängde dessutom regeringens och samarbetspartiernas budget med råge när de la fram förslag för 150 miljarder kronor, vilket sannolikt inte imponerar på Kristersson som menar att Stefan Löfvens i sammanhanget modesta 105 miljarder "urholkar Sveriges krisberedskap".

Lyckligtvis finns det andra samarbeten inom räckhåll.

Åsiktsgemenskapen mellan M, KD, C och L är fortfarande tillräckligt stor för att det ska gå att återknyta till varandra. Lägg till att de forna allianspartierna på många håll har framgångsrika samarbeten med

Miljöpartiet. Där finns ett regeringsunderlag som samlar 43 procent i DN/Ipsos, och som inte först och främst behöver vara ett resonemangsäktenskap, utan tvärtom kan utvecklas till ett samarbete där de olika partierna bidrar med sina styrkor.

Exempelvis är MP:s klimatpolitik betydligt bättre än sitt rykte och till skillnad från M, som inte nämner klimatsatsningar bland sina mest prioriterade budgetreformer (DN Debatt 6/10), placerar de gröna den allt viktigare frågan i första rummet. I den andra vågskålen finns att det inte var någon höjdare när MP satt på utbildningsdepartementet, där L gott kan göra comeback, medan M sköter finans- och utrikesdepartementet, och C tar hand om migration, integration och näringsliv.

För MP vore ett blågrönt samarbete ett sätt att lösgöra sig från vänsterkanten och hitta tillbaka till sin liberala sida tillsammans med C och L, som också gillar småskalighet och mångfald. För Nyamko Sabuni (L) är det troligtvis det enda regeringsalternativet som hon kan få med sig hela sitt parti på. Och för M och KD är det upp till bevis att visa att de verkligen vill ha ett regeringsunderlag som består av så många blåa partier som möjligt.

Ulf Kristersson har trots allt lovat att han ska göra allt han kan för att bilda en borgerlig regering.

Susanne Nyström
susanne.nystrom@dn.se "

"Risk för ökad dödlighet när tester försenas

DN TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Över hälften av de enheter som samordnar screening för bröstcancer i Sverige rapporterar att kvinnor på grund av pandemin tvingas vänta längre än de lagstadgade 24 månaderna för en rutinkontroll. – Vi vet att det här betyder en högre dödlighet, säger Joakim Ramos, ordförande i den nationella arbetsgruppen för mammografi.

Röda block lyser starkt i den statistik som Joakim Ramos skickar till DN. Han vet vad det betyder och det ger honom ont i magen.

– För oss är de här röda siffrorna mer panik än ni kan ana, säger han. Joakim Ramos är överläkare i bröstradiologi vid Västmanlands sjukhus i Västerås och ordförande i den nationella arbetsgruppen för mammografi.

Varje rött block i hans statistik betyder att en av de 29 enheter som är organisatoriskt ansvariga för programmet ligger efter med kontrollerna.

23 av de 29 enheterna har lämnat siffror till samordnaren, och av dem är det 16 som inte har förmått att erbjuda den rutinmässiga mammografiundersökning som alla kvinnor mellan 40 och 74 år enligt lag ska kallas till minst en gång var 24:e månad.

– Det signalerar att screeningen har bromsat. Innan corona var det ett fåtal enheter så det har ökat jättemycket, säger Joakim Ramos.

Exakt hur många undersökningar som inte blivit av sedan pandemin drabbade Sverige kan Joakim Ramos inte svara på eftersom landets 21 regioner inte sammanställer någon nationell statistik utifrån sina olika journalsystem. I normala fall görs runt 700 000 undersökningar varje år.

Hur många som har genomförts hittills i år är det ingen som vet, men enligt Joakim Ramos är det färre än vanligt.

Nio av de 23 enheter som har svarat ligger fyra månader eller mer efter 24-månadersintervallet. Två av dem ligger sex månader efter.

I Stockholm ligger intervallet nu på 27,5 månader (S:t Göran) respektive 28 månader (Karolinska och Södersjukhuset). För Skåne rapporteras att yngre kvinnor har kunnat erbjudas screening i tid medan intervallet för äldre kvinnor nu är mellan 25 och 26,5 månader.

– I de här röda siffrorna ligger en hel del kvinnor som får en fördröjd diagnos. Det finns en hel del kvinnor här som har tumörer som växer till sig och det kommer att påverka överlevnaden på sikt. Det enda syftet med screeningen är att minska dödligheten i bröstcancer och när vi inte upprätthåller den så kommer fler kvinnor att dö, säger Joakim Ramos.

I Västra Götaland har Sahlgrenska klarat att hålla sig inom 24 månader men NU-sjukvården, den del av regionen som består av sjukhusen i Trollhättan och Uddevalla, har halkat efter med en vecka. Att anledningen till de röda siffrorna är coronapandemin råder det inget tvivel om. Rädslan för, och arbetet mot, smittan har påverkat screeningprogrammet på flera sätt. Dels genom att regionernas möjligheter att erbjuda screening har minskat när sjuksköterskor och -

läkare kallats in för att arbeta med andra pressande uppgifter. Och dels genom att många kvinnor inte vågar besöka sjukhus av rädsla för att smittas av det nya coronaviruset.

– Vi har haft lite olika förutsättningar i regionen. I Västra Götaland är en stor del av mammografin upphandlad, men i NU-sjukvården har vi ganska mycket av mammografin kvar själva. Våra sjuksköterskor blev tvångsrekryterade och det drabbades inte de privata mottagningarna av, säger Maria Edegran, överläkare i mammografi vid Uddevalla sjukhus och Västra Götalands ledamot i den arbetsgrupp som samordnar screening mot bröstcancer i Sverige.

Att intervallet mellan mammografiundersökningar sträcks ut med några månader oroar henne mindre än att många kvinnor inte hör samman sina kallelser.

– Det finns en mycket större risk för de kvinnor som väljer att inte delta i mammografin, och det är många, säger hon.

Innan pandemin kom runt 85 procent av kvinnorna i Västra Götaland när de kallades till mammografi. Enligt Maria Edegran sjönk andelen till runt 60 procent när spridningen av covid-19 ökade under våren.

– Nu är det något bättre igen, men ungefär var fjärde kvinna uteblir fortfarande från sin undersökning. Vi har börjat skicka påminnelser och ser att det ändå är några som inte kommer. Om man helt missar sin undersökning finns en risk för att man måste vänta på nästa - screeningomgång, alltså ytterligare två år, säger Maria Edegran. Joakim Ramos ser samma mönster även på nationell nivå.

– Det är många som blir kallade som väljer att inte gå. Det händer till och med att trots att man känner en knöl i bröstet så vill man inte åka till sjukhus, säger Joakim Ramos.

Långt innan coronasmittan fanns problem med kapaciteten på landets enheter för mammografi. Susanne Dieroff Hay, ordförande i Bröstcancerförbundet, oroar sig över att den vårdskuld som nu byggs upp inom screeningprogrammet kan ta lång tid att beta av.

– Det är en väldigt utmanande situation för dem, särskilt med bakgrund mot att det finns en resursbrist vad gäller bröstradiologer, säger hon.

Bröstcancerförbundet publicerade nyligen en rapport som uppmärksammar en skriande brist på specialister inom bröstradiologi, de läkare som bland annat studerar röntgenbilder från mammografiundersökningar för att hitta tecken på bröstcancer.

Enligt förbundets rapport uppger 86 procent av Sveriges mammografienheter att de i dag har en brist på bröstradiologer, eller att de kommer att ha det inom ett till fem år.

– Det vi vet är att man i dag tar in hyrläkare och eller på olika sätt försöker lösa bristen. Det är hög medelålder på bröstradiologer i Sverige så det kommer att bli ännu svårare längre fram. Man måste börja tänka på det här nu, för det tar minst 14 år att utbilda sig till bröstradiolog, säger Susanne Dieroff Hay.

Carl Cato
carl.cato@dn.se

"En kompromiss som skjuter upp striden om migrationen"

DN TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Analys, Regeringspartierna har gjort en kompromiss om migrationspolitiken, men skjuter sannolikt bara upp den stora striden. Socialdemokraterna remitterar den migrationspolitik partiet vill se – och MP får lägga till några förslag. Avgörandet dröjer tills i vår.

Regeringen Löfven har slitits av två infekterade interna konflikter i sommar och höst.

Den första har rört om Preem ska få tillstånd för att bygga ut sitt oljeraffinaderi vid Brofjorden. Den andra gäller framtidens invandringspolitik.

Förra veckan löste sig Preemkonflikten – i alla fall tills vidare – när oljebolaget drog tillbaka sin ansökan.

Miljöpartiet kunde utropa en seger för en klimatpolitik som gör fossila bränslen allt mer olönsamma. Det gynnade pragmatikerna i partiet, de som vill stanna kvar i regeringen och genom idogt gnetandet förändra klimat- och miljöpolitiken.

Migrationspolitiken har varit ännu svårare för regeringen. För Socialdemokraterna är det viktigt att föra en fortsatt stram politik. För den gröna regeringspartnern är det minst lika viktigt att gå tillbaka till mer generösa regler.

Socialdemokraternas förslag vann störst stöd i den nyligen avslutade migrationspolitiska kommittén där alla riksdagspartier ingick. S stod bakom samtliga 26 förslag – medan MP bara stod bakom tre.

De gröna sade tvärt nej till att skicka ut hela förslaget på remiss, statsministern lovade tvärt emot att det skulle remitteras. Sent på onsdagseftermiddagen fick ekvationen sin lösning.

Då berättade migrationsminister Morgan Johansson (S) och vice statsminister Isabella Lövin (MP) att regeringen just skickat utredningen på remiss.

Men de i Miljöpartiets ögon så kontroversiella förslagen får sällskap av några nya, mer liberala. Kraven för de ensamkommande som fått stanna i Sverige för att gå klart gymnasiet för att få stanna kvar ska till exempel sänkas. I dag måste de ha fått ett jobb som varar i minst två år. Nu kortas gränsen till ett år.

Men frågan är vad det löftet betyder i praktiken. Pandemin har utlöst en djup ekonomisk kris som drabbat servicejobben hårdast, de har varit enklast att få för nyanlända.

Regeringen remitterar också förslag som ger större möjligheter att bevilja uppehållstillstånd under särskilt ömmande omständigheter. De liberala förslagen kan bli besvärande för Socialdemokraterna. Partiet har förklarat en del av sina tidigare väljarförluster med att S-väljarna ogillat kompromisserna med MP om migrationen.

Det är värt att notera att Isabella Lövin inte ville ställa sig bakom migrationskommitténs förslag i samband med pressträffen. Det är

alltså tveksamt om partierna verkligen är överens om hur ett kommande lagförslag ska se ut.

Den stora striden mellan S och MP kan mycket väl skjutas upp tills i vår, när propositionen ska skrivas och Miljöpartiet valt ett nytt och möjligen radikalare kvinnligt språkrör. Faran för regeringskris är alltså inte över.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se "

" Hård kritik mot beskedet

DN TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Moderaterna är mycket kritiska till regeringens nya förslag om migrationen. – Socialdemokraterna har helt klappat igenom i migrationsfrågan, säger Maria Malmer Stenergard (M).

Migrationskommitténs förslag ska skickas ut på remiss, men MP och S har även kommit överens om att komplettera det med flera egna förslag. Det handlar om nya möjligheter att stanna för den som har särskilt stark anknytning till Sverige, men också att kraven mjukas upp för de ungdomar som fått stanna tack vare den så kallade gymnasielagen.

Beskeden får direkt hård kritik.

– På tio månader har man gått från att Stefan Löfven sade att vi skulle minska antalet asylsökande drastiskt till att vilja öka invandringen väsentligen, säger partiets migrationspolitiska talesperson Maria Malmer Stenergard till DN.

Sverigedemokraternas Jimmie Åkesson kallar regeringens överenskommelse för "haveri".

– Löfven visar återigen att det är Miljöpartiet som håller i taktpinnen i invandringspolitiken, säger han.

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se"

" De vill göra det olagligt att tvingas dölja sitt hår

DN TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Hedersrelaterade kränkningar ska omfattas av en ny lag och kunna leda till fängelse, föreslår regeringens utredare. Exempel på kränkningar är att tvingas dölja sitt hår och att inte få delta i sim- eller idrottsundervisning.– Det här ett sätt att markera mot oacceptabla beteenden, säger utredaren Petra Lundh.

I juli förra 2019 meddelade regeringen tillsammans med Liberalerna och Centerpartiet att man tillsatt en utredning för att se över hedersbrott.

Under onsdagen presenterade riksåklagaren och Petra Lundh, Liberalernas Juno Blom och migrations- och justitieminister Morgan Johansson (S) utredningen. Den föreslår att det ska införas ett särskilt hedersbrott. Förslaget är inspirerat av grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning.

– Det handlar om upprepade kränkningar. De allra grövsta brotten som mord, grov misshandel, våldtäkt och andra grova brott faller in under annan lagstiftning, säger Petra Lundh.

En skillnad på kvinnofridskränkning och fridskränkning med det förslaget som Petra Lundh presenterade är att gärningspersonen inte behöver vara närstående till offret.

Förslaget innehåller samma tolkning av heder som finns i en straffskärpning för hedersbrott från i somras. Utredaren Petra Lundh menar att lagen ska innebära att systematiska kränkningar är oacceptabelt och att även lindrigare kränkningar ska leda till fängelse.

Utredningen har listat vad som är typiskt för en hedersrelaterad kränkning. Det handlar om att man kan bli tvingad att ha en viss klädsel, tvingad till att dölja sitt hår och att man inte får delta i simning eller idrottsundervisning.

– Normalt så krävs det tre gärningar för att det ska uppfattas som systematiskt och därmed för att kunna bli dömd, säger Petra Lundh. Utredningen föreslår att minimistraffet bör ligga på nio månaders fängelse och maxstraffet på sex år. Det är på samma nivå som straffskalan för kvinnofridskränkning och fridskränkning.

Förslaget ska nu ut på remiss och regeringen vill att lagen träder i kraft 1 januari 2022.

Sebastian Orre
sebastian.orre@dn.se "

"Nätjättar hotade stämma staten

DN TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Regeringens proposition som skulle ge elnätbolagen rätt att ta ut 28 miljarder kronor stoppas. Sex av åtta riksdagspartier går emot. Nu kan DN avslöja att elnätbolaget hotat stämma staten om de inte fick igenom sina krav.

De senaste fem åren har elnätsbolagen ökat avgifterna femfaldigt mer än konsumentprisindex. De två största, Eon och Vattenfall, har ökat vinsterna i monopolnät till nivåer där upp mot hälften är ren vinst – som till stor del gått till moderbolagen och inte till investeringar i elnäten.

Upptakten är att elnätsbolagen de senaste decennierna överklagat myndighetsbeslut och därmed kunnat höja elnätsavgifterna.

Energiminister Anders Ygeman (S) ville få slut på rättsprocesserna genom en överenskommelse med elnätsbolagen. Det som blev en proposition som kan ge bolagen 28 miljarder kronor i mer intäkter åren framöver. Men den stoppades på onsdagen av en majoritet i riksdagen efter DN:s tidigare avslöjanden.

DN kan nu, med hittills okända dokument, berätta om det hemliga spelet bakom uppgörelsen.

Den blev delvis känd på en presskonferens den 25 oktober i fjol.

Energiminister Anders Ygeman (S) stod tillsammans med dåvarande vd för Eon Energidistribution, Johan Mörnstam, på Pågens bageri i Malmö och deklarerade att de löst effektbristen i Skåne.

På papperet skulle bolagen investera mer i elnäten. Men enligt den ansvariga myndigheten Energimarknadsinspektionen (Ei) och flera experter kan elnätsbolagen ta ut de extra miljarderna av kunderna – utan att uppnå syftet att öka kapaciteten i elnäten.

Allt inleddes den 14 juni förra året, enligt de hittills okända dokumenten.

Branschorganisationen Energiföretagen, i vilken Eon och Vattenfall ingår, hade ett internt arbetsmöte. I något de själva säger är ett utkast spaltade man upp följderna om regeringen inte gick med på deras krav: Elnätsbranschen kommer att sannolikt stämna staten för grundlagsbrott.

Investeringarna i elnäten ska minska med ”uppskattningsvis 35–40 procent” åren 2020 till 2023.

Branschen ska stoppa lagstiftning som går emot dem i lagrådet och riksdagen.

Alla beslut från Energimarknadsinspektionen ska överklagas i Förvaltningsdomstolen.

Pernilla Winnhed är vd på Energiföretagen:

– Det finns olyckliga ordval, men vi har aldrig hotat regeringen i frågan på något sätt, säger hon.

Efter elnätsbolagens interna möte träffar de infrastrukturdepartementet. Enligt dokumenten som DN tagit del av träffar de statssekreteraren – som heter Sebastian de Toro – och en enhetschef den 20 juni 2019.

Parterna tycks snabbt komma nära en hemlig överenskommelse. En dryg vecka senare bekräftar Energiföretagen skriftligt till departementet att de kommer att sluta överklaga – om de får igenom kraven. Det framgår i ett brev som DN tagit del av.

I augusti startas en arbetsgrupp, som leds av en tjänsteman från departementet. Även Ei, Energiföretagen, Eon och finansdepartementet deltar.

Därefter går det snabbt. DN kan avslöja att många togs på sängen av den slutliga överenskommelsen mellan departementets politiska ledning och elnätsbolagen när den under viss förvirring presenterades den 25 oktober.

Enligt en källa med insyn visste flera i regeringens egen interna arbetsgrupp inte om det.

Ansvariga inom Svenska kraftnät som samtidigt arbetade på en egen lösning som löste effektbristen i Skåne var ovetande. Även ordföranden i Näringsutskottet Lars Hjalmered (M) togs på sängen av uppgörelsen.

När Lars Hjalmered begärde ut dokument om den högprofilerade uppgörelsen möts han av beskedet: det finns inga.

Något som blivit sprängstoff är att uppgörelsen enligt att tillsynsmyndigheten Ei inte får någon effekt. Ei pekar på att nuvarande

elnätsreglering redan ger full kostnadstäckning vid investeringar – och att propositionen till och med innebär att elnätbolagen kan få mer intäkter och minska investeringarna på en monopolmarknad.

De får medhåll av Stefan Yard, professor emeritus i företagsekonomi vid Lunds universitet och en av Sveriges största auktoriteter på elnätsregleringar:

– Villkoren i propositionen är sådana att nog alla kan utnyttja de gamla intäktsramarna utan att öka sina investeringar. Man kan höja avgifterna och stoppa varenda öre i egen ficka, säger han.

Branschorganisationen Energiföretagens vd Pernilla Winnhed:
Vad säger du om det?

– De tycker att det ställs för låga krav i propositionen. Man kan alltid diskutera var kraven ska ligga. Men regeringen har presenterat propositionen och vi tycker att det är ett bra förslag.

Men om krav är så låga att de inte behöver investera – varför ska man då ha det?

– Därför att man behöver de här pengarna för att göra nödvändiga investeringar långsiktigt. Men vi är öppna att prata med riksdagens partier om nivåerna.

Eon är det bolag där mest pengar står på spel: 8 miljarder kronor. År 2019 hade Eon 51 procents rörelsevinstmarginal och gav 75 procent av rörelsevinsten i koncernbidrag i stället för exempelvis att göra investeringar.

Varför ska era företag ta medel från kunderna och inte via lån eller via ägare – på en monopolmarknad?

– Företagen tar också lån men lån ska också finansieras på sikt. Att få medel för att investera kommer att vara avgörande för att svenska

samhällen ska kunna ställa om till ett fossilfritt samhälle. Vi tycker att den intäktsram som gäller från i år är för snäv.

Efter DN:s tidigare avslöjande har nu C, L, KD, M, V och SD beslutat att inte stötta regeringsförslaget som därmed faller.

DN har gett energiminister Anders Ygeman tillfälle att kommentera – han hade dock inte återkommit vid denna upplagas pressläggning.

Jonas Fröberg
jonas.froberg@dn.se "

"Fakta. Bakgrund till elnätbolagens krav

Bolagens krav tillkom efter att regeringen lagstiftat för att sänka elnätsavgifterna med 20 procent från 2020 efter höga prishöjningar och folkstorm.

Men regeringen förbjöd även bolagen möjligheten att kunna flytta fram så kallade outnyttjade intäkter. Bolagen har tidigare nämligen fått "rulla över" intäkter på 28 miljarder kronor som de inte nyttjat tidigare.

Det är kring detta allt kretsar. Eon med 8 miljarder hade mest att vinna. Branschen avsåg att överklaga allt i rättsprocesser.

Det var därför elnätsbolagen i monopolnäten och regeringen försökte hitta en gemensam nämnare förra sommaren: Branschen skulle sluta överklaga – om de bara fick igenom sina krav på extra 28 miljarder av regeringen. "

"Regeringens förslag stoppas av riksdagen"

DN TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Sex av åtta partier går emot regeringens proposition om miljardrullningen till elnätsbolagen.– Propositionen är död. Det väldigt väldigt ovanligt att så många stoppar en proposition, säger näringsutskottets ordförande Lars Hjärnered (M).

Vid lunchtid på onsdagen kom beskedet: sex av åtta partier stoppar regeringens omstridda proposition där elnätsbolagen skulle få använda gamla vinster för att investera i elnäten – men där kunderna skulle få högre avgifter utan att nätet byggdes ut.

Det sker efter en granskande serie artiklar i DN som bland annat avslöjat att Svenska kraftnät redan hade en lösning för effektbristen i Skåne och att Eon hotat regeringen med uteblivna investeringar. Tidigare stod det klart att C och SD skulle gå emot. Men på onsdagen gick även V emot liksom L, KD och M.

– På onsdagen gick motionstiden ut. Då måste vi bestämma oss för om vi ska stödja propositionen eller inte, säger näringsutskottets ordförande Lars Hjärnered (M).

Han nämner tre anledningar till att M, KD och L nu röstar nej: Det handlar dels om oklarheter med olika krispaket, som DN kunnat avslöja. Dels om själva förslaget från regeringen.

– Anders Ygemans förslag pratar om höjda elnätsinvesteringar, men det är inte det förslag han lagt i riksdagen. Hans förslag innebär ökade kostnader för kunderna utan att man att man säkra att det blir mer

investeringar i elnäten. De måste komma tillbaka med något mer genomarbetat.

Dessutom pekar de borgerliga partierna på att det behövs en mer långsiktig plan.

DN har också sökt Vänsterpartiet och energiminister Anders Ygeman (S) som inte återkommit vid denna upplagas pressläggning.

Jonas Fröberg
jonas.froberg@dn.se "

"Svensk ekonomi klarar sig bättre än väntat"

DNTORS DAG 8 OKTOBER 2020

Handelsbankens ekonomer justerar upp sin BNP-prognos för svensk ekonomi. "Det ser ut som att svensk ekonomi kommer klara sig bättre än väntat. BNP-fallet för helåret blir mindre än vi räknade med tidigare", skriver Handelsbanken i en uppdaterad konjunkturrapport.

I år beräknas BNP-nedgången bli 3,2 procent, följd av en tillväxt på 4,2 procent 2021. I bankens förra prognos beräknades svensk BNP falla med 4,6 procent i år och återhämta sig till plus 3,7 procent 2021.

TT "

"Bara kollektivtrafiken och vården får mer pengar"

DN TORS DAG 8 OKTOBER 2020

Sjukvården och kollektivtrafiken är de enda områden som får mer pengar i Region Stockholms budget för nästa år. För att spara pengar flyttar även politikerna ut ur landstingshuset på Kungsholmen.– Vår stenhårda prioritering är kollektivtrafiken och sjukvården. Allt annat får stå tillbaka, säger Irene Svenonius (M), finansregionråd.

Den grönbåla majoriteten presenterade på onsdagen en budget för 2021 på 113 miljarder kronor. Skattesatsen är oförändrad och ligger kvar på 12,08 kronor.

Budskapet var tydligt. Prioriteringen är hälso- och sjukvård och kollektivtrafik. Hälso- och sjukvården får 2,9 procent i kostnadsuppräknings och kollektivtrafiken 3,3 procent. Alla andra verksamheter får klara sig på samma budget som förra året och ska dessutom effektivisera administrationen.

– Vi prioriterar kärnan i våra verksamheter, vi ska ha en god hälso- och sjukvård och en kollektivtrafik som är kapacitetsstark. Vi minskar därför den politiska verksamheten, 126 politiska uppdrag upphör, vi ska effektivisera organisationen för att frigöra pengar och tid till vård och trafik, säger Irene Svenonius (M), finansregionråd.

Regionen letar även besparingar i lokalkostnader. Inte ens landstingshuset på Kungsholmen från 1800-talet är heligt.

– Vi försöker ju dra vårt strå till stacken. Vi lämnar ett uppdrag till regiondirektören om att få lämna landstingshuset. Det är inte handikappanpassat och vi räknar med att hitta mer kostnadseffektiva lokaler. Det finns inga siffror i budgeten på hur stor besparingen kan bli, säger Irene Svenonius.

Regionen tillför 1,8 miljarder till sjukvården och extrapengarna går framför allt till primärvården. Patientavgiften för besök hos läkare på specialistmottagning höjs från årsskiftet till 400 kronor och avgiften för besök efter remiss till 200 kronor. Det blir även skärpta krav på remiss i vissa vårdval och den planerade förlossningskliniken vid S:t Görans sjukhus och två nya närakuter senareläggs.

Sjukvården har varit extremt belastad under pandemin och en stor del av extrakostnaderna, exempelvis den omfattande provtagningen för covid-19, ersätts av staten. Men långt ifrån allt betalas av staten och nu väntar även en stor vårdskuld som beräknas till två miljarder kronor bara i år.

– Det är mycket pengar men vi har en kostnadsökning som är ännu högre och det betyder att vi kommer att få göra tuffa prioriteringar. Vi satsar dock på att öka budgeten för husläkarmottagningarna med 3,3 procent, säger hälso- och sjukvårdsregionrådet Anna Starbrink (L). Även vårdvalen kommer att ses över för att hitta besparingar.

– Vissa vårdval har en kostnadsutveckling som är orimlig, bland annat barn- och ungdomsmedicinska mottagningar. Det är en viktig verksamhet för barn som har behov men det finns patienter som kan få lika bra vård på våra vårdcentraler, säger Anna Starbrink (L).

Oppositionen är långt ifrån nöjd med prioriteringarna i budgeten. Sjukhusen får samma uppräkningsprocent som 2020, 1,5 procent, vilket de facto innebär en besparing.

– Jag saknar en tydlig prioritering av sjukhusen. Vi behöver fler anställda, inte färre och vi behöver fler vårdplatser för att korta köerna. Vårdskulden är väldigt stor och jag befärar att nedskärningen på sjukhusen kommer att leda till fler varsel, säger Aida Hadzialic (S). Att vårdcentralerna får 3 procents påslag välkomnas av Socialdemokraterna.

– Samtidigt beslutar man i dag om fortsatt etablering av Kry. Vi hade velat sätta den här etableringen på paus tills man har regelverket på plats. Nu befärar jag att vi kommer att få se nedläggningar av vårdcentraler runt om i Stockholm, säger Aida Hadzialic. Även Sverigedemokraterna kritiserar budgetförslaget.

– Det är en svältbudget som knappt låter sjukvården hålla näsan ovanför vattenytan. Tillskotten täcker knappt de årliga pris- och löneökningarna för sjukhusvården och primärvården. För att ta oss ur vårdkrisen måste första steget vara att tillföra mer pengar till vårdverksamheterna. Andra steget är att se över och utveckla sjukvårdssystemet. Inget av detta sker, vilket kommer att vara ett hårt slag för de allra sjukaste patienterna, säger Gabriel Kroon, gruppleadare för Sverigedemokraterna i Region Stockholm.

SL, som tappat en stor del av resenärerna under pandemin, blöder kraftigt. Intäktstappet för kollektivtrafiken väntas i år bli hela fyra miljarder kronor. Kollektivtrafiken får 333 miljoner kronor ur budgeten.

– SL-taxan höjs inte mer än vi tidigare kommit överens om, det handlar om 20 kronor. Stockholmarna ska kunna känna sig trygga att kollektivtrafik och vård finns där för dem, även i tuffa tider, säger miljö- och kollektivtrafikregionrådet Tomas Eriksson (MP).

Tidigare beslutade investeringar i infrastruktur, som tvärbanan till Bromma Blocks ligger kvar, men det blir inga nya investeringar. Däremot inrättas en klimatanvänd nästa år som ska arbeta med klimatfrågor.

Budgeten klubbas i landstingsfullmäktige den 18 november.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se "

”Föreningar utnyttjas lätt av kriminella”

DN FREDAG 9 OKTOBER 2020

"Polisen varnar för okontrollerad pengarullning till föreningslivet i de utsatta områdena. Enbart i Södra Järva finns tusen ideella föreningar, varav en stor del bedöms ha oklar verksamhet. – Bristande insyn och låg kontroll öppnar för kriminalitet, säger underrättelseexperterna Kristian Halldin och Henrik Ahlström.

Den lönebidragshärva i Tensta som DN berättat om kan vara toppen av ett isberg. Det är polisens slutsats efter att ha kartlagt föreningslivet i de utsatta områdena i huvudstadsregionen.

– Just här finns enormt många ideella föreningar som får bidrag från väldigt många olika håll. I kombination med att insynen i föreningarna är ytterst begränsad betyder det en påtaglig risk, säger Kristian Halldin, samordnare vid polisens regionala underrättelsecentrum i Stockholm.

Tillsammans med kollegan Henrik Ahlström är det hans uppgift att ta fram underlag till det myndighetsgemensamma arbetet mot organiserad brottslighet. Redan för tre år sedan såg de skäl att zooma in på det lokala föreningslivet.

– När vi började räkna kom vi snabbt fram till överraskande höga tal. Särskilt i Rinkeby och Tensta, där det fanns cirka tusen ideella föreningar inom ett område med drygt 30 000 invånare, berättar Henrik Ahlström och Kristian Halldin.

sserad av föreningsverksamhet. Eller fanns det andra orsaker.

Den fortsatta karläggningen visade flera avvikande kännetecken. Inte sällan var det oklart vad föreningarna egentligen ägnade sig åt.

– I många fall verkade det handlade om ett slags zombieföreningar, som inte hade någon vettig verksamhet men hölls vid liv ändå, säger Kristian Halldin.

Gemensamt i många fall är också att föreningarna inte finansieras av medlemsavgifter. I stället kommer intäkterna från myndigheter, stadsdelsnämnder, studieförbund, länsstyrelsen, Allmänna arvsfonden och andra i form av olika bidrag – utan att någon av dessa har en övergripande bild.

– Utbetalarna har inte rätt att få se inte vad någon annan ger, trots att det i grunden handlar om skattemedel.

Vad bidragsgivarna inte heller kan se per automatik är årsredovisningar, årsmötesprotokoll eller vilka som sitter i styrelsen. – Till skillnad från företag registreras detta inte någonstans, utan ska bara visas upp på förfrågan, säger Kristian Halldin.

Utöver detta är det i praktiken riskfritt för ideella föreningar att strunta i att bokföra sina inkomster och utgifter, vilket fallet med de granskade föreningarna i Tensta visar. Bokföringslagen gäller nämligen bara föreningar som också bedriver näringsverksamhet.

– Allt detta gör det lätt att använda ideella föreningar som brottsverktyg. Bristande insyn och låg kontroll öppnar för kriminalitet, vilket vi också har sett i flera fall, säger Henrik Ahlström.

Förutom Tenstaföreningarna finns ytterligare aktuella fall i just Södra Järva. En av områdets största församlingar har till exempel upptaxerats med drygt 200 000 kronor efter avslöjande om oredovisade intäkter.

Studiefrämjandet, som förmedlar skattemedel från Folkbildningsrådet, har i sin tur nyligen tvingats betala tillbaka fem miljoner kronor som anses ha gått till fejkade studiecirklar och lokaler som inte använts. Även Medborgarskolan har upptäckt så mycket felaktigheter att man beslutat att stänga ner all verksamhet i området.

– Det viktigaste är så klart att stoppa felaktiga betalningar innan de går i väg. När pengar väl betalats ut är det otroligt svårt att få någonting tillbaka, påpekar Henrik Ahlström.

Ann-Katrin Åslund (L) är andre vice ordförande i Stockholms kommunfullmäktige och har lång erfarenhet även från Spånga-Tensta stadsdelsnämnd.

Hennes förklaring till att en osund kultur kan ha uppstått är att Storstadssatsningen och andra statliga integrationsprojekt byggde på att det fanns en flora av föreningar att stimulera ekonomiskt.

– På något sätt lärde man då upp föreningarna att man skulle ha kommunala pengar och andra bidrag. Att polisen nu inlett den här kartläggningen tycker jag är bra och de får gärna berätta för oss vad de kommer fram till, säger Ann-Katrin Åslund till DN.

Lasse Wierup
lasse.wierup@dn.se "

2019 fanns cirka 3 100 ideella föreningar i landets 15 särskilt utsatta områden. En tredjedel av var registrerade i Rinkeby/Tensta.

Föreningarnas uppgiftsskyldighet är starkt begränsad, vilket försvårar insyn och kontroll samt identifiering av faktiska företrädare. Föreningar utan näringsverksamhet är inte heller bokföringsskyldiga.

Källa: Polisen "

"Myndigheten vill se en brottsutredning"

DN FREDAG 9 OKTOBER 2020

Samarbetet mellan Arbetsförmedlingen och de ideella - föreningarna fungerade först bra. Men när föreningarna agerade bedrägligt hängde kontrollerna inte med. Den analysen gör Arbetsförmedlingens chef efter DN:s artiklar om bidragshärvan i Tensta. – Det här är ju brottsliga handlingar, säger Maria Mindhammar.

Chefen för Arbetsförmedlingen säger att hon uppskattar att DN:s läsare fått insyn i hur myndigheten det senaste året har agerat gentemot Kurdiska föreningen och sju andra ideella föreningar i Tensta i västra Stockholm. Men generaldirektör Maria Mindhammar syftar inte på hur 21,2 miljoner kronor kunde betalas ut i lönebidrag till föreningarna på misstänkt felaktiga grunder, utan att Arbetsförmedlingen till slut drog i handbromsen.

– Det var faktiskt vi som upptäckte det här i egna kontroller. Sedan har vi förmedlat det man sett till andra myndigheter, säger Maria Mindhammar när DN träffar henne på myndighetens huvudkontor i Solna.

Härifrån är det bara cirka tio minuters bilväg till Nydalsparken i Tensta, där de aktuella föreningarna haft sin verksamhet. Ändå skulle det dröja i sju år innan några av huvudkontorets cirka 1 400 anställda tog sig ut till Tensta för att undersöka om de många arbetslösa som placerats där verkligen utförde något arbete.

– Ja, det är en lång tid och det måste vi naturligtvis ta till oss och fundera över, kommenterar Maria Mindhammar.

Det första oanmälda besöket hos föreningarna skedde för lite drygt ett år sedan.

Som DN berättat påträffade verksamhetscontroller Christina Thuvander och hennes kollegor då inte en enda av de cirka 15 personer som vid tidpunkten mottog lönebidrag om drygt 20 000 kronor i månaden. Generaldirektören kallar det hela för ”våldigt, väldigt allvarligt”.

– Det här är ju brottsliga handlingar att man i bedrägligt syfte ger oss uppgifter och skriver under saker som man inte uppfyller, säger Maria Mindhammar.

– Jag utgår ifrån att det här blir en polisinsats på ett eller annat sätt. När lönebidragssatsningen i Tensta drogs i gång 2012 hade Arbetsförmedlingen redan kritiserats för att prioritera resultat framför kontroll. Men Maria Mindhammar, som då själv jobbade på Kronofogden, säger att hon fått rapport om att de ansvariga handläggarna verkligen gjorde alla nödvändiga undersökningar.

– Man kontrollerade betalningsanmärkningar, att det fanns försäkringar, att arbetsgivaren var registrerad på rätt sätt och så vidare. Och sen skrev arbetsgivaren under en försäkran.

Samarbetet mellan Arbetsförmedlingen och föreningarna blev också internt omhuldat, enligt DN:s källor. Personer som länge gått arbetslösa och dessutom hade funktionsnedsättningar kom plötsligt i arbete en efter en. Föreningarna fick, enligt sin egen beskrivning, ständigt nya propåer från de lokala AF-kontoren. Att de även var

beredda att ta emot män som under lång tid suttit i fängelse ska ha setts som särskilt positivt.

– Även om man är dömd för någonting kan man rehabiliteras till att bli en arbetstagare, som kan få ett bra liv. Och det är också en viktig arbetsuppgift, kommenterar Maria Mindhammar.

Hennes bild är att Kurdiska föreningen och dess sju systerföreningar verkligen bedömdes ha behov av totalt cirka 60 anställda för ”trygghetsskapande” och hjälp till nyanlända under sjuårsperioden. Polisens råd om försiktighet ifråga om bidragsutbetalningar till ideella föreningar hade, enligt henne, inte haft någon relevans här.

– Det finns väldigt många ideella föreningar som är väldigt seriösa och gör en stor samhällsnytta. Det viktiga är att vi kontrollerar initialt och sen gör uppföljningskontroller.

Och enligt Maria Mindhammar var det alltså det sistnämnda som brast. Varför och på vilket sätt går hon inte närmare in på. Men bilden hon ger är att ett successivt ökat fusk inte upptäcktes på grund av bristande rutiner.

En av de arbetsförmedlare som DN pratat med säger att ”en grön pinne trumfar allt” och då menar han att jobbstatistiken varit det viktigaste. Kan det vara så?

– Absolut inte. Vi måste ha kvalitet i våra beslut. Sen är det alltid en balans naturligtvis, för vi vill ju stötta de arbetslösa så att de kommer i aktivitet.

Hur tror du att förtroendet för Arbetsförmedlingen har påverkats?

– Det är aldrig bra när man upplever att en myndighet inte har kontrollerat på en längre tid. Men vi har faktiskt upptäckt det här och vi har också avslutat relationerna.

Hur ser din plan ut för att Arbetsförmedlingen inte ska begå nya misstag?

– Vi har utvecklat och fortsätter utveckla vårt kontrollsystem. Vi håller på att koncentrera olika delar för att få det mer effektivt. Och nu ser vi i budgetpropositionen att vi kommer att få ytterligare medel och det kommer vi att nyttja till att fortsätta att samverka med andra myndigheter.

Lasse Wierup
lasse.wierup@dn.se"

"Utsågs till generaldirektör för Arbetsförmedlingen i december 2019 efter Mikael Sjöberg. Hon hade då varit överdirektör inom myndigheten i två år.

Dessförinnan var Maria Mindhammar, som är juristutbildad, regionskattechef inom Skatteverket i Västra Götaland.

I hennes cv ingår även långa anställningar inom Kronofogden, Skolverket och Hovrätten för Västra Sverige."

"V skjuter på misstroendeförklaring

DN FREDAG 9 OKTOBER 2020

Vänsterpartiet skjuter fram hotet om misstroendeförklaring mot statsminister Stefan Löfven. V ger Löfven ytterligare tid för att stoppa förändringarna av arbetsrätten. – Han måste lösa detta inom de närmaste veckorna, säger V-ledaren Jonas Sjöstedt.

För en vecka sedan bröt förhandlingarna mellan arbetsmarknadens parter samman om förändringar av arbetsrätten. Vänsterpartiet krävde då svar inom en vecka från Stefan Löfven om hur han skulle gå vidare.

– Vi har inte fått något besked av Stefan Löfven. Vårt intryck är att han håller sig undan, säger Jonas Sjöstedt.

V:s krav är att statsministern ska skrota den utredning om arbetsrätten som nu ligger på regeringens bord. Utredningen är en del av januariavtalet och föreslår bland annat fler undantag från turordningsreglerna.

På söndag möts partiledarna i debatt i SVT och Sjöstedt ska då fråga Löfven om hur han ser på att låta utredningens förslag bli ny lagstiftning. Sjöstedt vill dock inte ge någon exakt deadline för när han måste få ett svar.

– Inom de närmaste veckorna måste detta lösas. Det kommer att finnas en dag när vi måste sätta en deadline men nu ligger bollen hos Stefan Löfven, säger Jonas Sjöstedt.

V har sedan tidigare hotat med misstroende mot Stefan Löfven om hans regering lägger fram förslag som försämrar anställningstryggheten. Jonas Sjöstedt understryker att det hotet ligger fast.

– Om regeringen väljer att gå vidare med utredningens förslag är vår bedömning att Sverige går mot extra val, säger Jonas Sjöstedt.

För att väcka misstroende i riksdagen krävs att V får med sig minst ytterligare ett parti. Enligt Jonas Sjöstedt kommer han att vända sig till Kristdemokraterna om det blir aktuellt med en misstroendeförklaring. KD-ledaren Ebba Busch har förklarat att hon kommer att ta varje chans att fälla regeringen Löfven.

– Det finns de som ifrågasätter om vi har möjlighet att utlösa ett extra val i Sverige. Vår bedömning är att vi har det, säger Jonas Sjöstedt.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se "

"Efter överenskommelsen – nu är MP och S öppet oense

DN FREDAG 9 OKTOBER 2020

S och MP meddelade att de enats om nästa steg för migrationspolitiken. 24 timmar senare är partierna oense om vad överenskommelsen egentligen innebär – ett lagförslag eller inte. – Vi har en stor diskussion kvar, säger partisekreteraren Märta Stenevi (MP). – Det är inte min bild, säger Rikard Larsson (S).

Med 27 minuters varsel kallade regeringen i onsdags till pressträff om migrationsfrågan. Sida vid sida stod migrations- och justitieminister Morgan Johansson (S) och Miljöpartiets språkrör Isabella Lövin och berättade att de hade enats om att gå vidare med migrationskommitténs 26 förslag – en stramare politik än det som gällde innan hösten 2015.

Förslagen skickades ut på remiss till berörda myndigheter och organisationer samma dag. De har nu två månader på sig att inkomma med synpunkter.

Miljöpartisterna, som för bara några veckor sedan sa tvärt nej till att skicka iväg hela förslaget eftersom de anser att det går i en för restriktiv riktning, övertalades med hjälp av en rad kompletteringar.

Det rör sig bland annat om en ny skyddsgrund och lättnader i gymnasielagen. Planen är att lägga fram ett lagförslag till riksdagen i vår.

Enligt partisekreteraren Märta Stenevi – som också kandiderar till att ta över som språkrör efter Isabella Lövin – väntar dock en förhandling mellan S och MP innan regeringen kan fatta ett beslut om vad som faktiskt ska ingå i ett lagförslag.

– Det är inte avgjort. Vi har kommit överens om att skicka ut kommitténs betänkande på remiss tillsammans med ett antal förbättringar som vi förhandlat fram för att få remissinstansernas syn på hur betänkandet påverkar rätten till asyl och möjligheterna till integration, säger hon.

Först när myndigheter och organisationer lämnat sina synpunkter i december kan regeringen återta sina förhandlingar, hävdar Stenevi. Hon pekar till exempel på att det är viktigt att få veta vilka konsekvenser förslagen kan få för barn eller för våldsutsatta kvinnor.

– Vi har en stor diskussion att vänta kring vad som ska ingå i ett lagförslag. Den diskussionen kommer delvis hänga på vad remissinstanserna säger.

Men Socialdemokraterna gör en helt annan tolkning; överenskommelsen gör gällande att kommitténs ursprungliga förslag ska utgöra grunden i ett lagförslag som läggs fram inför riksdagen i vår.

– Betänkandet remitteras och ska sen bli en proposition. Vi har kommit överens om att genomföra en politik som ligger i linje med det som kommittén har beslutat om. Sen föreslås ändringar i gymnasielagen men det är en diskussion som pågått länge vid sidan av kommitténs betänkande, säger Rikard Larsson, (S), som satt i migrationskommittén.

Enligt MP måste ni diskutera vad som ska ingå i ett lagförslag?

– Det är inte min bild. Min bild är att man kommit överens om att man ska lägga fram en proposition baserat på det man har presenterat, säger han.

Är det en inte märkligt att ni har olika bilder av vad ni kommit överens om när ni sitter i samma regering?

– Vi har olika syn på migrationspolitiken och det har vi fortfarande. Det är klart att MP väljer att betona de delarna som de tycker är bra. För oss har det varit viktigt att det är migrationskommitténs betänkande som utgör grunden för hur vi hanterar lagstiftningen. Det är inte lika angeläget för MP men det är vad detta faktiskt innebär.

Delar av oppositionen kritiserar er för att vika er för Miljöpartiet, vad svarar du på det?

– Vi var väldigt nära att komma överens med de fyra borgerliga partierna om många av de förslagen som finns i kommitténs betänkande. Jag förstår att de är besvikna och jag förstår att Moderaterna försöker hålla liv i konfliktnivån.

När DN ber justitiedepartementet om att få se den skriftliga överenskommelsen hänvisar Morgan Johanssons pressekreterare till ett pressmeddelande på regeringens hemsida. Där beskrivs överenskommelsen som ett ”viktigt steg” mot ett lagförslag utifrån huvudinriktningen i migrationskommitténs betänkande.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

" Bakgrund. Migrationskonflikten mellan S och MP

Nästa sommar upphör den tillfälliga asyllagstiftningen som trädde i kraft efter flyktingkrisen 2015 att gälla. Om ingen ny lag läggs fram börjar den tidigare mer generösa lagstiftningen gälla igen.

Förra hösten påbörjade migrationskommittén sitt arbete. Målet var en bred överenskommelse med så många partier som möjligt. Så blev det inte. I september lämnade migrationskommittén ett förslag med hoppande majoritet till regeringen.

I onsdags kom partierna överens om att skicka utredningens 26 förslag vidare samt lägga till några kompletteringar. Det rör sig bland annat om en ny skyddsgrund, särskilt ömmande skäl, där en person som varit länge i Sverige med tillfälligt uppehållstillstånd men där

skyddsbehovet inte finns kvar, ska få stanna. MP har också fått igenom lättnader i gymnasielagen, kraven på att hitta ett arbete efter examen föreslås ändras från sex månader till ett år och kravet på att anställningen ska vara i två år sänks till ett år. "

"Regionen som går mot strömmen – här fortsätter smittan att öka

DN FREDAG 9 OKTOBER 2020

I riket i stort anas en möjlig avmattning i ökningen av antalet nya covidfall, men Folkhälsomyndighetens Karin Tegmark Wisell kallar situationen i Sverige för allvarlig. Uppsala sticker ut som extra drabbat – och där ser spridningen ut att fortsätta eskalera.

Inom sjukvården syns nu en svag ökning av personer som vårdas för covid-19 på andra avdelningar än intensivvårdsavdelningarna, enligt Socialstyrelsen.

I Sverige i stort ser ökningen av nya bekräftade fall ut att avta något. – Det ser ut att mattas av och som att ökningen kommer att stanna på samma nivå som förra veckan, säger Karin Tegmark Wisell, enhetschef på Folkhälsomyndigheten.

I dagsläget är smittspridningen koncentrerad till yrkesverksamma personer, mellan 20 och 60 år. Antalet nya dödsfall har inte ökat i samma takt som nya bekräftade fall.

– Men vi förväntar oss en eftersläpning i ökningen av dödsfall. I bästa fall, som vi ska absolut ska eftersträva, får vi kontroll på smittan innan den når de sårbara i samhället, säger hon och betonade vikten av allas ansvar att följa de allmänna rekommendationerna.

Smittspridningen skiljer sig mycket mellan olika regioner i Sverige och Uppsala sticker ut som extra hårt drabbat. I Uppsala ligger nu det totala

antalet bekräftade fall under två veckor per 100 000 invånare på 125 – att jämföra med samma siffra i riket som är 68.

Antalet bekräftade fall i Uppsala mer än fördubblades mellan 39 och vecka 40, som var förra veckan. Ökningen ser ut att öka ytterligare denna vecka, baserat på hur många fall som bekräftat i regionen hittills.

– Här ser vi tecken på en kraftigare ökning, säger Karin Tegmark Wisell.

I Stockholm och Skåne, som de senaste veckorna också har sett en ökning, ser nu förhöjningen ut att stanna av. Stockholms totala antal bekräftade fall under två veckor per hundra tusen invånare ligger nu på 100, i Skåne är samma siffra 52.

Folkhälsomyndigheten hoppas att den immunitet som finns i samhället kan hjälpa att bromsa smittspridningen något, men Karin Tegmark Wisell betonar att det skyddet inte finns i hela samhället.

– Det är väldigt fläckvis och det visar sårbarheten i samhället, när vi nu börjar röra på oss med. I vissa grupper finns ett lite högre skydd för att smittan ska få samma fäste som i våras men vi kan på inget sätt tro att det skyddet finns i hela samhället.

Trots den ökade smittspridningen finns inga planer på att återinföra det nationella besöksförbudet på äldreboenden. Mattias Fredricson, enhetschef på Socialstyrelsen, menar att kompetensen och rutinerna på boendena är mycket bättre nu än i våras.

– Man måste också väga in de negativa effekterna med ett besöksförbud. Alla beslut vi tar kan naturligtvis bli föremål för omprövning men just nu är vår bedömning att det är rätt att häva det tillfälliga besöksförbudet, säger han.

Amanda Dahl

amanda.dahl@dn.se "

"Fakta. Läget just nu

Totalt har 97532 personer bekräftats smittade av covid-19 i Sverige. Hittills har 5 892 av de smittade avlidit.

25 personer får intensivvård för covid-19 och ytterligare 152 personer vårdas på andra sjukhusavdelningar.

Folkhälsomyndigheten "

"KD vill slopa undervisning i hemspråk

DN FREDAG 9 OKTOBER 2020

Kristdemokraterna vill lägga ner modersmålsundervisningen i samtliga skolor i Sverige. Enligt KD kan inte forskningen bevisa nyttan av undervisningen, och idén om den behöver omprövas. Förslaget ska behandlas av partiets partifullmäktige, i dag, fredag, rapporterar Ekot.

TT "

"Rekordmånga oroliga över brottsligheten"

DN FREDAG 9 OKTOBER 2020

Andelen som uppger att de oroas över brottsligheten i samhället är nu den högsta sedan Brottsförebyggande rådet började sina undersökningar. Särskilt ökar oron bland unga män.

Efter en stabil nivå de senaste åren har oron för brottslighet ökat det senaste året. 2019 uppgav 43 procent att de var oroliga över brottsligheten i samhället – i år ligger den siffran på 47 procent, visar den nationella trygghetsundersökningen från Brottsförebyggande rådet.

Särskilt bland unga män 16–19 år har oron ökat de senaste åren.
– Om man ser till utvecklingen just bland unga män har oron över en treårsperiod ökat med 10 procentenheter, från 22 till 32 procent, säger Sofie Lifvin, utredare på Brå.

I den gruppen syns även en stor ökning under samma treårsperiod vad gäller oro för att utsättas för personrån.

Av de brott mot enskild person som mäts i undersökningen är hot den brottstyp flest uppger att de utsattes för 2019, medan det är minst vanligt att uppges utsatt för just personrån.

TT "

"Krisen har försenat de ungas inträde på arbetsmarknaden"

DN FREDAG 9 OKTOBER 2020

Unga som ska ta steget ut i arbetslivet under coronakrisen får räkna med att det kommer att ta längre tid för dem att bli etablerade på arbetsmarknaden.– Och det får långsiktiga konsekvenser för dem, säger professor Anders Forslund och pekar på sämre löneutveckling än för unga som går ut under en högkonjunktur.

Unga tillhör de som har sämst fotfäste på arbetsmarknaden – och det märks särskilt under en lågkonjunktur.

I en studie för några år sedan gjordes en jämförelse mellan syskon som gick ut gymnasiet under åren 1991–1994, där ett syskon gick ut i arbetslivet och ett annat i arbetslöshet. Därefter studerades de ekonomiska effekterna på syskonen efter fem år.

– Det man ser är att det finns skillnader mellan syskonens ekonomiska utfall som överlever hela den perioden. De är inte dramatiskt stora, men de finns där, säger Anders Forslund, professor vid Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU).

Syskonen som gick ut i arbetslöshet under en lågkonjunktur har inte hunnit få mer arbetslivserfarenhet och de sätter spår i löneutvecklingen flera år senare – trots att ungas perioder av arbetslöshet vanligtvis är korta.

Krisen på 1990-talet var också långdragen, vilket försvårade för de unga.

– Arbetsmarknaden på 90-talet var ju permanent dålig i sju-åtta år. Det är varaktigheten i 90-talskrisen som är det mest karakteristiska för den, menar Anders Forslund.

Under finanskrisen 2007–2009 steg ungdomsarbetslösheten med 25 procent. Efter krisen sjönk den dock tillbaka för att till och med ligga något under nivån från 2006 året innan krisen märktes internationellt.

– Jag tror att det vi ser är resultatet av att vi har haft en ganska lång högkonjunktur som bröts först under 2019, säger Anders Forslund. Coronakrisen kommer att påverka de ungas inträde på arbetsmarknaden men frågan är om krisen kommer att likna finanskrisen eller 90-talskrisen.

– Det är 10 000-kronorsfrågan! Vi har inte minsta aning hur långdraget det här kommer att bli, för vi vet inte hur smittan kommer att bete sig och vilka åtgärder som sätts in för att minska spridningen, säger Forslund.

Men att en genomsnittlig ung människas inträde på arbetsmarknaden skjuts upp, det är han övertygad om.

– Man kan beskriva det som att det finns en kö till de befintliga jobben. Den kön blir längre, ju längre krisen varar, säger Forslund.

– De som försvinner ut ur kön är de som har lättast att få jobb – de som blir kvar i kön är de som har svårare att få jobb. Kön blir inte bara

längre – det blir sämre och sämre att stå långt bak i kön dessutom, tillägger han.

Arbetslösheten, och då inte enbart för unga, har pressats uppåt under de senaste decennierna. Under 1970- och 1980-talen pendlade arbetslösheten mellan knappt en och knappt fyra procent.

– När vi vid mitten av 1980-talet hade en arbetslöshet på 3,5 procent så betraktades det som en katastrof, berättar Forslund.

– Men hela det här intervallet har flyttats uppåt. Efter 90-talskrisen har vi snarare legat mellan fyra och tio procent än mellan en och fyra, fortsätter han.

Det finns många skäl till det, både mättekniska – sättet att mäta arbetslöshet har ändrats – och strukturella. Det senare gäller i synnerhet de unga där förändringar inom skolväsendet skjutit upp tillträdet till arbetsmarknaden.

Det har bland annat lett till en ökad andel unga som dels inte kommer in på de nationella gymnasieprogrammen, dels de som kommer in men inte går ut med fullständiga betyg.

– Vi har fått nya betygssystem under 90-talet där man helt plötsligt kunde bli underkänd, vilket satte käppar i hjulet för den som ville gå vidare till gymnasiet.

– Och har man inte gymnasiet med sig i bagaget så blir etableringen på arbetsmarknaden mycket, mycket svårare. Så min gissning är att det här har blivit ett värre problem över tid, tillägger Forslund.

Dan Lucas dan.lucas@dn.se "

"Kulturbranschen kritisk efter utebliven publikhöjning"

DN FREDAG 9 OKTOBER 2020

Beslutet om utökad publikgräns vid kulturevenemang skjuts fram. Det meddelade regeringen under en presskonferens på torsdagen. Kungliga Operans vd och operachef Birgitta Svendén ifrågasätter beslutet. Branschen behöver framförhållning och "förhållandet av ett beslut är till föga hjälp", säger hon till DN.

Regeringen meddelade på torsdagen att den aviserade höjningen av publikgränsen för kulturevenemang skjuts på framtiden, på grund av det ökade smittläget både i Sverige och i Europa. Det innebär att maxgränsen för publik vid sittande evenemang fortsatt ligger på 50 personer.

Vid presskonferensen medverkade socialminister Lena Hallengren och Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson. Kulturminister Amanda Lind deltog via länk på grund av förkylningssymtom.

– Regeringen har en nära dialog med Folkhälsomyndigheten och de rekommenderade regeringen att inte fatta beslut i dag om förändringar i förbudsförordningen med hänvisning till rådande läge. Därför flyttar regeringen fram beslutet om de planerade ändringarna, säger Amanda Lind.

Hon framhöll att hon förstår att beskedet gör väldigt många människor besvikna samt att regeringen är medveten om den väldigt hårt

ansträngda ekonomin hos alla sektorer som är beroende av möten bland människor.

– Jag hade precis som ni helst sett att vi hade haft möjlighet att fatta ett beslut i dag men så ser inte läget ut och det är ett väldigt tråkigt besked att behöva ge. Vi planerar att fatta ett nytt beslut så snart det är möjligt. Och även kommande förändringar ska göras i dialog med Folkhälsomyndigheten, säger Amanda Lind.

Beskedet möts av stor frustration från branschhåll. Kungliga Operans vd och operachef Birgitta Svendén säger till DN att hon inte förstår - logiken i beslutet. Hon pekar på att teatrar är byggda för att hantera - organiserade publikflöden.

– Vad gör att scenkonstbranschen fortfarande skulle utgöra den största smittorisken i samhället jämfört med restauranger, köpcentra, transportmedel eller fester?

Hon jämför med andra länder och hänvisar till en tysk undersökning.

– Operan i München har gjort en grundlig studie för att ta reda på hur publiken reagerat i en salong med 800 personer och 94 procent svarar att man känner sig helt trygg med de åtgärder teatern vidtagit för att minimera risk för smittspridning. Både publikens upplevelse och det faktiska resultatet av evenemanget gav positiva resultat, ingen smittades och publiken kände sig trygga.

Birgitta Svendén betonar att branschen behöver framförhållning och säger att "förhållandet av ett beslut är till föga hjälp".

– Vi har djup kunskap och erfarenhet kring just den frågan och är väl förberedda sedan länge. Det är också svårt att förstå varför man tror att

ett nytt besked så snart som möjligt skulle göra någon skillnad, säger operachefen Birgitta Svendén.

Calle Nathanson, vd för Folkets hus och parker, säger att beslutet är väntat. Samtidigt är han kritisk till regeringens sätt att hantera situationen.

– Det blir mycket fram och tillbaka nu. Förra veckan sa de att de ska fatta beslutet i dag och att det ska börja gälla nästa vecka. Och nu skjuter de det på framtiden. Varför tar de inte beslutet i dag med tillägget att det ska införas när läget är rätt? Så att vi vet att det kommer att bli av. Så som det är nu är det alldeles för ovisst, säger Calle Nathanson.

Även Peter Fornstam, vd för Svenska Bio tillika ordförande för Sveriges biografägareförbund, är inne på samma linje.

– Så sent som i söndags var Johan Carlson i SVT:s Agenda och sa att man diskuterade en höjning till 500 personer och att det handlar om att finkalibrera eftersom vissa branscher drabbas och andra inte, vilket ju är ett logiskt och klokt resonemang och då undrar man vad som har hänt sedan dess som förändrat läget? säger Peter Fornstam.

Vad tror du att regeringens besked ger för omedelbara effekter för biografnäringen?

– När vi har publika filmer under helgerna, framför allt familjefilm, så kan vi ju inte ta emot de besökare som vill gå på bio. Jag vet att vi förrförra helgen hade 142 föreställningar där vi slog i 50-taket. Det innebär att våra möjligheter att få en ekonomisk överlevnad och spara ihop till våra hyror och löner inte fungerar. Vi går back. Det handlar

om miljoner i förluster sett över tid. När vi väl har öppnat biograferna nu och märker att vi har en publiktillströmning som vi inte kan emot så känns det bistert, säger Peter Fornstam.

Svenska filminstitutets vd Anna Serner sammanfattar regeringens besked som olyckligt.

– Samtidigt är det inget konstigt beslut givet att smittan går åt fel håll. Vi har precis fått 375 miljoner i stöd för att stärka den svenska filmindustrin och det här kommer vi naturligtvis väga in när vi ska fördela dessa pengar. Vi ska nu säkerställa att pengarna går till hela - ekosystemet. Det är inte bara biografer utan även produktioner, säger hon.

Regeringen ger i nuläget inga besked kring eventuellt datum för utökad publikgräns.

Mohamed Yussuf
mohamed.yussuf@dn.se
Georg Cederskog
georg.cederskog@dn.se "

"Nu avgörs var Sveriges nya regementen ska placeras"

DN LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Falun och Sollefteå får Sveriges två nya regementen. Östersund som tidigare pekats ut får i stället en mindre utbildningsenhet. Detta uppger flera DN-källor med insyn i förhandlingarna mellan S-MP-regeringen och januaripartierna C och L.

Fyra städer har tävlat om de två nya arméregementena: Östersund, Sollefteå, Härnösand och Falun.

Sent på fredagen blev det klart att Dalregementet återuppstår i Falun och Västernorrlands regemente i Sollefteå. I Östersund återinrättas ett detachment kallat Jämtlands fältjägarkår.

Inför höstens försvarsbeslut har det funnits en bred politisk enighet om en rad satsningar runt om i Sverige. Marinen får åter ett amfibie-regemente i Göteborg, arméns jägarutbildning utvidgas i Arvidsjaur där regementet K 4 återuppstår, liksom Upplands flygflottilj F 16 i Uppsala.

Men i in i det sista har det varit oklart var de två nya arméregementena ska placeras. De nya förbanden behövs därför att Sverige de senaste 30 åren lagt ner nästan hela arméns försvar av territoriet. Mellan Ledningsregementet i Enköping och Norrbottens regemente I 19 i Boden – en sträcka på 90 mil – finns i dag inget regemente.

Försvarsberedningen konstaterade 2019 att två nya regementen behövs för ”skyddet av de västliga förbindelserna via västra Svealand till Osloområdet samt via Jämtlands län till Trondheim. Det finns också behov av förband för skyddet av viktiga totalförsvarsanläggningar”. När Försvarsberedningen förhandlade under försommaren i år räckte pengarna endast till ett av dessa två regementen. Försvarsminister Peter Hultqvist (S) ville lägga det i Östersund.

– Östersund är en väldigt central militärstrategisk placering i den händelse av att Sverige behöver understöd i en konfliktsituation, förklarade Peter Hultqvist (S) i juli.

I klartext - Östersund ligger nära Nato-grannen Norge och Trondheim med sin hamn och berggrum där USA:s marinkår förhandslagar stridsvagnar och tung utrustning.

Försvarsmakten fick i juli regeringens uppdrag att beräkna kostnaderna för, och förbereda, en återetablering i Östersund åren 2026–30. När S-MP-regeringen i mitten av september gjorde upp med Centern och Liberalerna inför försvarsbeslutet så blev det mer pengar till försvaret. Därmed kan det bli två nya regementen, som dessutom ska etableras snabbare. ”Två nya infanteriregementen återetableras 2022 och når full kapacitet 2026-30”, står det i principöverenskommelsen, som DN har läst.

Men plötsligt nämndes inte längre Östersund. Var regementena ska ligga angavs inte alls - här var de fyra partierna oeniga. Avgörandet sköts framåt: ”Vilka regementen det blir avgörs i samband med inriktningspropositionen”, som alltså läggs fram nästa torsdag.

Ett försvarsbeslut måste förankras brett i riksdagen. Samtliga fyra kommuner som nu kandiderar bearbetar intensivt de politiska partierna med broschyrer, mejl, telefonsamtal och personliga nätverk. ”Det här tar allt syre i rummet”, suckar en försvarspolitikern.

Senaste gången riksdagen beslutade om att återetablera ett regemente var i försvarsbeslutet 2015, och då på Gotland. Det har blivit en dyrköpt erfarenhet.

Gotlands regemente P 18 lades ner 2005 och dess område i Visby såldes av staten för 40 miljoner kronor. Det nya regementet söder om Visby kostar 780 miljoner, enbart i byggkostnader. Dessutom har miljöprövningen av skjutfältet i Tofta dragit ut i årtal så att halva skjutfältet inte kan utnyttjas som tidigare.

Därför blir de fyra kommunernas förutsättningar viktiga (se grafiken). De nya infanteriregementena ska utbilda 250 värnpliktiga per år som sedan bildar fyra skyttebataljoner på vardera cirka 1 000 soldater och officerare. Det ska också finnas förutsättningar att i framtiden utbilda till brigader (en brigad är cirka 4 000 personer).

– Man bör satsa där man får mest pang för pengarna. Det får man i tveklöst i Falun och Sollefteå. Jag har som officer ansvarat för övnings- och skjutfält så jag har en viss erfarenhet av vad det kan kosta, säger Roger Richthoff, Sverigedemokraternas försvarspolitikern.

Richthoff uppskattar att byggnation i Falun kostar 100 miljoner och i Sollefteå 850 miljoner. I Östersund krävs däremot nybyggnader för strax under två miljarder vilket tar 5–6 år. Det är tid som vi inte har på grund av det säkerhetspolitiska läget, understryker Roger Richthoff.

I Falun har de aldrig plockat ned det nedlagda Dalregementets skylt och vägskyltarna dit står kvar. Förutom SD så stöder M, KD och L en återetablering där.

– Man skulle kunna ha en lösning med till exempel Falun och Östersund. Vi kommer att ta slutgiltig ställning när vi har sett propositionen. Vi är inte låsta i någon lösning men militärstrategiska överväganden bör avgöra var regementena ska ligga, säger Pål Jonson, Moderaterna.

– Det ska vara Falun och ett regemente till. Då är det inte helt avgörande för oss om det blir Östersund eller Sollefteå, säger Mikael Oscarsson, Kristdemokraterna.

– Falun stöder jag absolut. Valet mellan Östersund och Sollefteå vill jag återkomma till. Jag försöker tänka ur ett sakligt och strategiskt perspektiv. Naturligtvis måste man också ta hänsyn till de lokala förutsättningarna när det gäller infrastruktur och rekryteringskraft, sade Allan Widman från Liberalerna innan uppgörelsen blev klar.

Det som talat för Falun är inte bara närheten till Oslo-området utan också de ”viktiga totalförsvarsanläggningar” som enligt Försvarsberedningen måste skyddas. Det vill säga hemliga berganläggningar i Svealand för rikets politiska och militära ledning i krig.

Peter Hultqvist vill inte kommentera läget innan regeringen fattat sitt beslut vilket ska ske på ett extra regeringssammanträde på onsdag i nästa vecka. Klart är att Centern haft en nyckelroll inför avgörandet. – Jag avstår från att kommentera med hänsyn till de pågående förhandlingarna, sade Centerns försvarspolitikern Daniel Bäckström tidigare till DN.

Hans och Centerpartiets ställningstagande har komplicerats av att i såväl Östersund, Sollefteå som Falun har de sina partivänner på den tyngsta posten som kommunstyrelsens ordförande. I Härnösand är det däremot en socialdemokrat.

Slutligt beslut fattar riksdagen i december.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se "

"Bakgrund. Armén hårt bantad under flera år

1989 vid Berlinmurens fall kunde Sveriges militära försvar mobilisera 725 000 personer, varav 600 000 i armén. Med Sovjetimperiets upplösning 1991 och Sveriges inträde i EU 1995 övergavs neutralitetspolitiken. Försvaret hårdbantades i försvarsbesluten 1992, 1996, 2001 och 2004.

2009 var nio av tio – 93 procent – av de arméförband som fanns 1989 helt nedlagda. Arméns numerär hade krympt till 7 000 soldater och officerare. Värnplikten avskaffades i försvarsbeslutet samma år.

2015 års försvarsbeslut innebar helt om efter Rysslands angrepp på Ukraina 2014. Med försvarsbeslutet 2015 återinfördes värnplikten och försvarsanslagen ökade.

2020 års försvarsbeslut i höst bygger på Försvarsberedningens rapporter Motståndskraft (2017) och Värnkraft (2019) om hur både det civila och militära försvaret ska rustas upp till och med 2030.

Källa: Fakta om totalförsvaret 1988-1989, Den dolda alliansen, The Military Balance 2019 "

" Ewa Stenberg: Regeringen är inträngd i ett hörn och kan falla

DN LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Sverige kan snart komma att kastas in i en regeringskris. Statsminister Stefan Löfven (S) är inträngd i ett hörn om Vänsterpartiet gör allvar av sitt hot att avsätta honom. I så fall backas Vänstern upp av KD, M och SD. Då behövs ett mästarprov på politisk kreativitet för att Löfven ska ta sig ur knipan.

Nu har Vänsterledaren Jonas Sjöstedt i praktiken fått backning av Kristdemokraterna, Moderaterna och Sverigedemokraterna för att kunna sätta kraft bakom sitt hot mot regeringen. Sjöstedt har lovat att avsätta statsminister Löfven om han inte lovar att aldrig lägga fram det lagförslag om en liberaliserad arbetsrätt som regeringen, Centern och Liberalerna beställt.

På fredagsförmiddagen gav KD-ledaren Ebba Busch besked om att hennes riksdagsgrupp är beredd att hjälpa Vänsterpartiet att driva fram en misstroendeomröstning i riksdagen.

Vid lunchtid deklarerade så Moderaternas Ulf Kristersson att hans riksdagsgrupp inte kommer att tveka om att rösta mot statsminister Stefan Löfven om det blir omröstning. Också SD stämde in.

Tillsammans har V, KD, M och SD en majoritet i riksdagen och kan alltså fälla regeringen.

Fullföljer Vänsterledaren sitt hot står statsministern inträngd i ett hörn. Om Löfven står fast vid det som han lovat Centern och Liberalerna kommer Vänsterpartiet att fälla honom med stöd av högerpartierna.

Om regeringen i stället backar från löftet (under applåder från den samlade fackföreningsrörelsen) har Annie Lööf (C) och Nyamko Sabuni (L) deklarerat att de anser januariavtalet brutet. Då spricker Löfvens regeringsunderlag. Regeringen faller alltså om den lägger fram lagförslaget och den faller om den inte lägger fram det, som det ser ut nu. Det är en klassisk rävsax.

Ändå är en regeringskris inte oundviklig. Det är till att börja med inte säkert att vänstern verkligen vill avsätta en rödgrön regering när allt kommer till kritan.

Möjligen kan arbetsmarknadens parter förmås att göra ett nytt försök att träffa avtal om arbetsrätten. I så fall vore januarisamarbetets problem löst, ett avtal sådant är det alla partier helst vill se.

Januaripartierna kan också göra en ny förhandling, även om det ser mycket svårt ut. En av Stefan Löfvens allra starkaste sidor är att överraska, det såg vi när oppositionen hotade tre ministrar med misstroendeförklaringar under Transportstyrelseskandalen 2017 och innan decemberöverenskommelsen ingicks 2014.

Frågan är dock om det inte finns en gräns för hur gärna S och MP vill regera. Om Vänsterpartiet återkommande går samman med M, SD och KD och röstar ner regeringens förslag fungerar inte januarisamarbetet. Kanske anser statsministern då att ett extraval är en bättre lösning än att fortsätta snubbla sig fram.

Men både i det fallet och om Vänstern verkligen menar allvar riskerar Sverige att stå utan regering mitt under en pandemi."

"De ställer sig bakom V:s misstroende mot Löfven"

DN LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Statsminister Stefan Löfven (S) hotas nu på allvar av en misstroendeförklaring. Hela den borgerliga oppositionen ställer sig bakom att tillsammans med V avsätta statsministern i en omröstning i riksdagen.– Vi står inför en historisk möjlighet att fälla den nu sittande regeringen. Det är en skyldighet som jag menar att vi måste ta, säger KD-ledaren Ebba Busch.

För en dryg vecka sedan kapsejsade förhandlingarna mellan arbetsmarknadens parter om utformningen av en ny arbetsrätt. Det innebär att regeringen kan tvingas gå vidare med de förslag som finns i utredningen om en moderniserad arbetsrätt som är en del av januariavtalet.

För V-ledaren Jonas Sjöstedt är det ett rött skynke. Han har lovat att väcka misstroende mot Stefan Löfven om regeringen lagstiftar utifrån utredningens förslag. Sjöstedt kräver att Löfven löser frågan "inom de närmaste veckorna", annars väntar misstroendeförklaring.

För att väcka misstroende i riksdagen krävs att V får stöd av ytterligare något parti och nu bekräftar KD-ledaren Ebba Busch att hon kommer att ställa sig bakom en misstroendeförklaring mot Stefan Löfven.

– Ingen tvekan råder i vår riksdagsgrupp – i går svarade vi enhälligt ja. Sverige förtjänar bättre. Sverige behöver en ny regering, säger Ebba Busch.

Enligt KD-ledaren är regeringen så splittrad, rådvill, och sönderförhandlad att den saknar förmågan att möta nya problem.

– Vårt fokus nu är att göra allt vi kan av den här historiska och kanske enda realistiska chansen under den här mandatperioden att få till ett misstroende. Det är den bästa chansen som finns och vi kommer att ta den, säger Ebba Busch.

Moderaterna har hittills sagt nej till att väcka misstroende mot regeringen Löfven på grund av förändringar i arbetsrätten. Men om V och KD begär en misstroendestämning i riksdagen så kommer M ändå att rösta för att avsätta Stefan Löfven.

– Om Vänsterpartiet på allvar vill avsätta nuvarande regering så finns det majoritet för det varje dag i veckan. Låt det vara helt glasklart: varje gång riksdagen ska ta ställning till om den här regeringen ska vara kvar eller inte, så kommer Moderaterna rösta för att avsätta den, skriver M-ledaren Ulf Kristersson på Facebook.

Enligt M-ledaren har regeringen misslyckats med arbetslösheten och kriminaliteten och kidnappats av Miljöpartiet i migrationspolitiken.

– Vi röstade mot den här regeringen när den tillträdde efter valet och vi kommer självklart alltid rösta för att avsätta den. Den här regeringen är dålig för Sverige och Stefan Löfven är en dålig statsminister, kommenterar Ulf Kristersson.

Om V gör allvar av sitt hot kommer Sverigedemokraterna också att ansluta till en misstroendeförklaring mot regeringen Löfven.

– Vänsterpartiet har en historik av att göra utspel och utfästelser utan att följa upp i handling. Vi har därför svårt att tro på att Jonas Sjöstedt

verkligen är beredd att avsätta Stefan Löfven. Bluffen borde synas, men självklart kommer vi att rösta för att avsätta regeringen om ett sådant förslag läggs fram på riksdagens bord, kommenterar Jimmie Åkesson.

Statsminister Stefan Löfven lägger nu ett tungt ansvar på Jonas Sjöstedt.

– Fackföreningsrörelsen har lämnat dörren öppen för fortsatta förhandlingar. Den dörren vill Jonas Sjöstedt stänga, låsa och ge nyckeln till Ulf Kristersson och Jimmie Åkesson. Det skulle få enorma konsekvenser för Sveriges löntagare, skriver Stefan Löfven till DN. Arbetsmarknadens parter har ännu inte gett besked om de är beredda att återuppta förhandlingarna om arbetsrätten.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se"

"Bakgrund. Arbetsrätten i januariavtalet

I januariavtalet mellan S, MP, C och L står att arbetsrätten ska reformeras, bland annat genom tydligt utökade undantag från turordningsreglerna.

Om arbetsmarknadens parter kommer fram till en lösning ska den vara vägledande, annars ska regeringen genomföra de förslag som finns i utredningen "En moderniserad arbetsrätt".

Parternas förhandlingar bröt samman natten till den 1 oktober och det är ännu oklart om de är beredda att återvända till förhandlingsbordet. "

"Moderaterna och regeringen satsar lika mycket pengar på klimatet"

DN LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Moderaterna vill satsa lika mycket som regeringen på klimat och miljö, medan Sverigedemokraterna planerar för en miljardbantning. Men de två oppositionspartierna är överens om mer kärnkraft och sänkt bensinskatt. Det visar DN:s granskning av - oppositionens klimatbudgetar.

Moderaterna är redo att budgetförhandla med Sverigedemokraterna om det krävs för att Ulf Kristersson ska bli statsminister. På klimatområdet finns i så fall betydande motsättningar att övervinna. Oenigheten gäller inte bara pengar. Även principerna för politiken är partierna oense om.

Regeringen och samarbetspartierna Centern och Liberalerna har lagt fram en rekordstor budget för 2021 på utgiftsområdet allmän miljövard som summerar till 16 miljarder kronor. Där finns huvuddelen av de direkta klimatsatsningarna. Räknat i pengar lägger sig Moderaterna på ungefär samma nivå.

Moderaterna framhäver att de lägger 1 miljard kronor vardera på två nya anslagposter, utbyggd laddinfrastruktur och grönt bränslestöd.

Det skall dock vägas mot att M stryker liknande satsningar i regeringens budget. Det som kallas Klimatklivet, bidrag till lokala gröna investeringar, stryks helt (2 miljarder kronor) liksom ett anslag för elektrifierade transporter.

Jessica Rosencrantz, Moderaternas klimatpolitiska talesperson, kallar regeringens politik för ofokuserad.

– Vi vill fokusera tydligare på det som vi anser att staten ska göra, nämligen stödja investeringar i en publik laddinfrastruktur och utveckling av gröna bränslen.

Skulle Sverigedemokraterna få inflytande över klimatpolitiken skulle budgeten däremot utsättas för ett stålbad. Nästan 6 miljarder ska bort enligt deras budgetförslag. Dessutom har SD inte ställt sig bakom de svenska klimatmålen.

Moderaternas Jessica Rosencrantz är kritisk.

– Vi har helt olika syn här, det är uppenbart, säger hon.

SD:s största ingrepp görs på bonusen till den som köper en bil med inga eller låga utsläpp (3 miljarder kronor) och Klimatklivet (2 miljarder). Martin Kinnunen, SD:s klimatpolitiska talesperson, hänvisar till kritik som kommit från bland andra Konjunkturinstitutet och Riksrevisionen mot dessa åtgärder.

– De här stöden är alldeles för generella, de handlar mest om att bränna så mycket pengar som möjligt, säger han.

En annan skarp skillnad mellan M och SD handlar om reduktionsplikten, även kallat bränslebytet, som innebär att mer biobränsle ska blandas in i bensin och diesel. Regeringen och samarbetspartierna C och L har kommit överens om att skärpa systemet på ett sätt som gör att klimatmålet för transporter till 2030 nu är inom räckhåll.

SD säger nej till detta. Martin Kinnunen pekar på att det kan bli dyrt för bilisterna och att det råder brist på klimatsäkrad råvara till biobränsle.

– En moderat regering kommer att stå bakom reduktionsplikten, lovar dock Jessica Rosencrantz.

På andra punkter är M och SD överens, i motsättning till regeringen och samarbetspartierna. Enigheten gäller exempelvis klimatskatter, bland annat en sänkning på bensin och diesel.

– Vi vill skapa alternativ för människor att kunna ställa om och våga köpa den där elbilen. Men under tiden måste vi se till att de får ihop sin vardag och kan ta bilen till jobbet, säger Jessica Rosencrantz.

M och SD är också ense om att mer kärnkraft är nödvändigt för att få ner utsläppen. Moderaterna har liksom Kristdemokraterna vänt i frågan och hoppat av den fempartiuppgörelse som satte upp målet att kärnkraften skall fasa ut.

Nu vill M liksom SD och L stoppa stängningen av Ringhals 1 och 2 och planera för fler reaktorer. Hittills har investeringar i ny kärnkraft bedömts som olönsamma. Moderaterna menar dock att det är fullt möjligt att nya reaktorer kan tas i bruk snart nog för att bidra till att Sveriges nettoutsläpp är noll år 2045.

– A och O för Moderaterna är att vi inte stänger ner fossilfri elproduktion när vi behöver mer för att lyckas med klimatomställningen, säger Jessica Rosencrantz.

Åsiktsskillnaderna till trots menar Martin Kinnunen att SD och M har goda förutsättningar att komma överens.

– Jag bedömer att vi har en likartad syn på regeringens ineffektiva politik, säger han.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se "

"Fakta. Oppositionens klimatbudgetar i korthet

Moderaterna

Så mycket satsar de: 16 miljarder kronor

Vill dra ner på: Lokala klimatinvesteringar

Vill lägga mer pengar på: Infångning och lagring av koldioxid (CCS)

Står bakom Sveriges klimatmål: Ja

Vill bygga ut kärnkraften: Ja

Vill sänka bensinskatten: Ja

Sverigedemokraterna

Så mycket satsar de: 10 miljarder kronor

Vill dra ner på: Bonus till bilar med låga utsläpp

Vill lägga mer pengar på: Internationella klimatinvesteringar

Står bakom Sveriges klimatmål: Nej

Vill bygga ut kärnkraften: Ja

Vill sänka bensinskatten: Ja

Kristdemokraterna

Så mycket satsar de: 14 miljarder kronor

Vill dra ner på: Lokala klimatinvesteringar

Vill lägga mer pengar på: Skrotningspremie

Står bakom Sveriges klimatmål: Ja
Vill bygga ut kärnkraften: Ja
Vill sänka bensinskatten: Nej

Vänsterpartiet

Så mycket satsar de: 18 miljarder kronor
Vill dra ner på: –
Vill lägga mer pengar på: Nytt stöd till näringslivets klimatomställning
Står bakom Sveriges klimatmål: Ja
Vill bygga ut kärnkraften: Nej
Vill sänka bensinskatten: Nej

***Fotnot:** Siffror och jämförelser gäller utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård i statsbudgeten för 2021. Regeringens budget är på 16 mdr kr. Budgetanslag med betydelse för klimatet finns även på andra utgiftsområden. "*

"Ministern ger studenterna bakläxa: "Ni måste skärpa er"

DN LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Matilda Ernkrans (S), minister för högre utbildning och forskning, ger landets studenter en rejäl åthutning efter flera virusutbrott i samband med höstens insparksfester.– Ni måste skärpa er och ta ert ansvar.

För att kunna återgå till en mer normal undervisning efter vårens distansundervisning har regeringen tillåtit en försiktig öppning av universitet och högskolor i höst. Men det har missbrukats av vissa studenter och har tolkats som att allt är som vanligt igen, enligt Matilda Ernkrans.

Det har resulterat i en ökande smittspridning bland landets 400 000 studenter. Runt 200 studenter har insjuknat i covid-19 sedan terminsstarten. I de flesta fall är det studenternas egna aktiviteter som ligger bakom utbrotten.

Smittspridningen är oroande, anser Matilda Ernkrans.

– Vi har sett utbrott vid ett antal av landets universitet och högskolor, vilket ofta är kopplat till studentfester.

För att få studenterna att inse allvaret hade Ernkrans på fredagen kallat till en pressträff tillsammans med Folkhälsomyndigheten (FHM) och Sveriges Förenade Studentkårer där hon läxade upp de festande studenterna rejält.

– Jag uppmanar samtliga studenter att ta sitt ansvar. Det är inte rimligt att vissa fester bort sin och andras utbildning, säger ministern.

Enligt Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson har åtta regioner rapporterat om smittspridning kopplat till högskolor och universitet, men smittan förekommer väldigt ojämnt bland lärosätena. Vilka lärosäten har de 200 studenter insjuknat på?

– Det är i huvudsak på de stora universiteten men det är spritt överallt, säger han.

Smittspridningen bland studenter riskerar att snabbt sprida sig till andra delar i samhället, något som man har sett i andra länder, samt återigen sätta sjukvården under stor press.

– Vi har sett att universitetsutbrott har varit en drivande kraft i smittspridningen på många håll i Europa, säger Johan Carlson.

Folkhälsomyndighetens råd till partysugna studenter är att umgås i mindre grupper, och helst med samma personer som man vanligtvis träffar, samt att hålla avstånd. Dessutom uppmanas alla att följa FHM:s rekommendationer och stanna hemma om man känner sig sjuk.

– Allt för många tar för lätt på sitt eget ansvar när det till exempel gäller fester, säger Johan Carlson.

Den psykiska ohälsan bland studenterna har ökat i och med distansundervisningen. Sveriges Förenade Studentkårers ordförande Simon Edström tycker därför inte att det är bäst att ställa in evenemang utan att istället ställa om och umgås under säkra omständigheter.

– Vi ser det som bättre att ha så coronasäkra och väl genomtänkta evenemang som möjligt, för att minska fester där reglerna inte följs, exempelvis korridorffester.

– Jag förstår den vilja som finns att återgå till det normala och börja ses igen fysiskt, men tiden för det är inte nu. Det som står på spel är så klart din egen, men även andras liv och hälsa. Vi bär alla ett personligt ansvar att begränsa smittspridningen, säger Simon Edström.

Matilda Ernkrans hoppas att dagens uppsträckning ska ha effekt eftersom ”det handlar om vuxna människor som kan ta sitt ansvar”. Hon utesluter dock inte att det kan bli aktuellt att stänga ner universitetsområden igen om det inte sker en förändring.

– Det budskap som jag vill skicka i dag är att om vi inte kan hålla smittspridningen nere är det att återgå till distansundervisning som återstår. Jag vill kunna hålla campus öppna, men det bygger på att alla tar sitt ansvar och slutar festa helt oregerligt, säger ministern.

Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se "

"Fakta. Läget just nu

Ytterligare två personer med bekräftad covid-19 har rapporterats döda i Sverige, enligt Folkhälsomyndigheten. Därmed har totalt 5 894 smittade avlidit i landet.

Sammanlagt har 98 451 personer bekräftats smittade av covid-19."

"Braxen kan vara fina fisken för klimatet"

DN LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Medan vissa populära skaldjur har lika stor klimatpåverkan som nötkött, kastas andra mer klimatsmarta fiskar tillbaks om de fångas. Men nu pågår projekt för att göra ratade fiskarna attraktiva.

Sverige har gott om olika arter av sjömat. Men av ett sjuttiotal arter som konsumeras står de tio som äts mest för 80 procent av konsumtionen. Och det mesta som äts, 70 procent, är importerat.

Inhemska fiskar som mört, id och braxen har historiskt varit vanliga matfiskar men är nu sällsynta i fiskdisken. De har låg klimatpåverkan men har konkurrerats ut av torsk, lax och räkor med större påverkan på klimat och miljö.

En anledning är att fiskar som braxen och id har mycket småben och måste hanteras på annat sätt än fiskar som kan säljas i filéer som är enkla att hantera.

Men nu pågår försök för att göra bland annat braxen mer attraktiv i köket.

– Braxen är stor, fjällig och hård med mycket ben, att filea den är inte att tänka på. Därför har vi börjat titta på andra metoder, säger Andrea Giesecke, projektledare för Framtidens mat på Axfoundation.

Tillsammans med bland annat länsstyrelsen Stockholm och Insjöfiskarnas centralförbund driver de ett projekt för hur en

underutnyttjad fiskart som braxen ska kunna bli populär hos konsumenter. En del i projektet är att ta fram nya produkter.

– Vi använder en köttbensapparat som manglar ut fjäll och ben åt ett håll och köttet åt ett annat. Köttet blir en massa som man göra fiskfärs av och på så sätt nyttjar vi ungefär 50–55 procent av den totala fisken, säger Andrea Giesecke.

Att just braxen är intressant beror på att den är en bifångst till det MSC-certifierade gösfisket i Mälaren och Vänern. I stället för att som i dag slänga tillbaka den i sjön kan den tas upp och få ett värde som matfisk. Något som också yrkesfiskarna uppskattar.

– Det blir en art till för oss att fiska på förutom gös, gädda och abborre. Och den tillkommer med samma frakter, det behövs inga nya insatser, säger Mats Eriksson, ordförande i Insjöfiskarnas centralförbund.

– Om man ska starta en ny art att fiska på har man inga flöden utan det måste startas nya. Nu finns transporterna med lådor och fisk redan, det är bara att lyfta på braxen i den produktionskedja som redan är på plats.

Som DN har berättat visar studier att bränsleåtgången vid fisket är avgörande för sjömatens klimatpåverkan. Det faktum att det går åt stora mängder bränsle för att tråla efter räkor och havskräftor gör att utsläppen från de skaldjuren har en klimatpåverkan som är lika stor som nötkött. Fisket av braxen har en låg klimatpåverkan.

– Eftersom braxen är en bifångst på det msc-märkta gösfisket går det inte åt något extra bränsle – tvärtom. Den bränsleåtgång vi har kan delas upp på fler arter, säger Mats Eriksson.

Insjöfisket är småskaligt och har generellt en låg påverkan på klimat och miljö.

– De flesta som fiskar är själva i båten och det handlar om mindre båtar på fem till åtta meter. De åker ut och vittjar sina bottengarn som är fasta redskap där all fisk samlas i längst ut i en kasse där den håvas upp.

Mattias Lindström i Kvicksund är en av de fiskare som har sålt braxen till projektet.

– Varje gång vi är ute och vittjar får vi en viss mängd braxen. Normalt slänger vi tillbaka den i sjön, men ibland har vi sålt lite till Parken Zoo i Eskilstuna till djurfoder.

Braxen blir kanske inte den fisk han får mest betalt för men han tycker att projektet är intressant.

– Det är en jättebra idé och braxen är en bra fisk med bra näringsinnehåll, det är synd att inte ta tillvara på den, säger Mattias Lindström.

– Vi har smakat på de produkterna som har tagits fram och är positivt överraskad, det var jättegott.

Fiskfärsen har bland annat blivit braxenburgare som har testats i bland annat skolor och även braxenprinskorv. Hittills har resultaten varit positiva.

– Braxen har en ren och relativt mild smak av fisk. När vi provlagat och serverat den i olika former har folk generellt blivit väldigt positivt överraskade, ofta har man kanske inte någon association alls eller i värsta fall en negativ bild av braxen, berättar Andrea Giesecke.

Jannike Kihlberg
jannike.kihlberg@dn.se

"Fakta. Mat från sjöar och hav

I Sverige äter vi i genomsnitt mellan 25 och 27 kilo hel fisk eller skaldjur varje år. Det motsvarar cirka 13 kilo ätlig del. I genomsnitt äter vi fisk och skaldjur 1-2 gånger i veckan.

70 procent av den så kallade sjömat vi äter är importerad.

Ett sjuttiofem olika arter konsumeras i Sverige, men den största delen av det som äts utgörs av några få arter. De tio mest konsumerade står för 80 procent av allt som äts.

Livsmedelsverket rekommenderar sjömat 2–3 gånger per vecka baserat på att vi får i oss många viktiga näringsämnen därifrån, framför allt vitamin D, selen, jod och omega-3-fettsyror.

Källa: RISE, Livsmedelsverket "

"Operationssal står tom trots att kön av patienter är lång

DN LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

642 patienter har stått i kö för öron-näsa-hals-operation i mer än 90 dagar på Sahlgrenska sjukhuset. Somliga har väntat i fem år. Samtidigt står operationsavdelningen på ett av de privata sjukhusen, som har vårdavtal med regionen, i det närmaste tom.

Västra Götalandsregionens ledning och politiker har länge suckat över de långa vårdköerna som under pandemin i många fall vuxit sig ännu längre. Redan före pandemin hade 8000 patienter väntat i mer än vårdgarantins 90 dagar. För någon vecka sedan fick Kaarina Sundelin uppdraget att leda ett arbete för att kapa köerna, en så kallad "regional särskild tillgänglighetsledning".

Samtidigt skickade läkaren Anders Nordkvist nyligen ett brev till såväl socialminister Lena Hallengren (S) som till regiondirektören Ann-Sofi Lodin och regionstyrelsens ordförande Johnny Magnusson (M).

Anders Nordkvist, chef för privata Citysjukhuset +7 i Göteborg, undrar hur det kan komma sig att de, trots att kliniken har ett avtal om att få ta hand om öron-näsa-hals-patienter för upp till 19 miljoner kronor, inte får en större möjlighet att kapa till exempel Sahlgrenskas köer.

Sjukhuset har 22 läkare knutna till sig och har en nyrenoverad operationsavdelning. Dess avtal går ut vid årsskiftet och hittills har regionen enbart skickat patienter till ett värde av 8,5 miljoner, alltså mindre än hälften, enligt Anders Nordkvist.

Kaarina Sundelin är under regiondirektören ansvarig för alla vårdöverenskommelser och avtal. På frågan om varför inte fler öron-näsa-hals-remitter skickats från Sahlgrenska sjukhuset till Citysjukhuset hänvisar hon till Sahlgrenskas klinikchef. Kaarina Sundelin menar att det varit en speciell period i och med pandemin.

Men just därför kan man tycka att det är extra angeläget att kapa köerna. Bekymrar inte larmrapporter som den från Citysjukhuset?

– Det ligger självklart i vårt liksom i invånarnas intresse att alla avtal nyttjas där det är köer, tveklöst är det så. Men vi har inte patienterna här hos oss vid koncernkontoret och har därmed inte inblick i varje detalj, säger Kaarina Sundelin.

Upplever ni någon form av motstånd hos regionens sjukhus att släppa iväg patienter till privata vårdgivare för att det skulle indikera att man inte klarar sin uppgift?

– Det vi tittar på från vårt perspektiv, är hur mycket som utförs utifrån de tecknade avtalen med vårdgivarna. Det är så att avtalen generellt och på totalen inte nyttjas till hundra procent. Eftersom matchningsarbetet sker på enskilda kliniker blir det svårt från vårt perspektiv att exakt veta vad det beror på.

Erik Renvall, chef för Sahlgrenskas öron-näsa-hals-klinik, säger till DN att de har ett stort köproblem.

– Det är absolut inte bra och jag förstår att det är jättebesvärligt för många. Men jag vill ändå säga att vi har en positiv trend. Det beror bland annat på att vi har fått god hjälp av flera andra utförare, däribland Citysjukhuset, men även av Capio Lundby och andra.

I september förra året stod 1161 patienter på väntelistan, nu har det sjunkit till 934 personer. Av dem har 642 väntat i mer än 90 dagar.

– Vi går återkommande igenom våra väntelistor och ser över vilka remisser som vi kan skicka iväg. Vi skickar så många som vi kan. Kan ni inte bara skicka iväg fler remisser?

– Vi skickar iväg det som *går* att skicka iväg. I somras gick vi igenom operationsväntelistan för de som väntat ända sedan 2015, vilket är förskräckligt. Kunde någon annan ha tagit dem? Nej, patienten har varit alltför sjuk. Det handlar inte sällan om i övrigt inte fullt friska personer som vi bedömer har svårt att behandlas utanför ett större sjukhus.

Så patienter sitter inte fast i någon byråkrati?

– Nej, men om vi ska remittera någon vill vi vara säkra på att operationen verkligen behöver utföras.

Vad säger du då om larmet i brevet från Citysjukhuset, om att de skulle kunna utföra fler behandlingar?

– Att det är klart att vi ska använda alla avtal vi kan.

Hur ser regionledningen på att vissa patienter har väntat i fem år på behandling? DN ställer frågan till vårdavtalsansvariga Kaarina Sundelin. Hon säger:

– Det blir väldigt svårt att kommentera när jag inte har information om hur deras köer ser ut i detalj.

Lars Näslund
lars.naslund@dn.se "

" **2 000 asylsökande kan tvingas flytta**

DN LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Upp till 2 000 asylsökande kan tvingas flytta när Migrationsverket nästan halverar antalet lägenheter och anläggningsplatser.

Verket fortsätter banta sin organisation eftersom antalet asylsökande fortsätter att minska.

– I dagsläget har vi färre än 10 000 öppna ärenden med förstagångs-asylsökande, vilket kan jämföras med 163 000 som vi hade 2015. Det gör att vi nu kan börja handlägga ett asylärende inom en vecka eller en månad medan det tidigare kunde dröja två år, säger Magnus Önnestig, chef för nationella operativa avdelningen vid Migrationsverket.

På torsdagen kom beskedet att ett hundratal medarbetare varslas om uppsägning och tidigare i år har ett 80-tal anställda sagts upp på grund av arbetsbrist.

Men det är inte bara anställda som berörs av nedskärningarna och centraliseringen till Stockholm, Uppsala, Malmö, Boden och Göteborg där det finns både mottagningsenheter och asylprövning. Magnus Önnestig uppskattar att upp till 2 000 asylsökande kan behöva flytta när Migrationsverket nästan ska halvera antalet lägenheter och anläggningsplatser till drygt 10 000 platser till slutet av nästa år.

I Jönköping tvingas 300–400 asylsökande flytta, och enligt Sveriges Radio har de asylsökande inför flytten nästa år fått ett informationsbrev som lett till oro. I brevet står det att de bara får ta med sig 25 kilos packning, vilket ifrågasätts av asylsökande som hunnit rota sig.

– Det är en riktlinje, sedan får vi ha en dialog med alla sökande. Om man har en barnvagn får man förstås ta med den. Men man ska komma ihåg att vi tillhandahåller tillfälliga bostäder som är fullt möblerade och utrustade, säger Magnus Önnestig.

Han förstår att asylsökande som har bott flera år på samma ställe och hunnit rota sig ifrågasätter att de ska behöva flytta.

– Ja, det är klart att man reagerar starkare om man har bott där flera år, då kan man ha etablerat sig och fått vänner. Den typen av reaktioner har vi upplevt tidigare när vi avvecklat boenden.

För att möta de som är upprörda försöker Migrationsverket få till en dialog.

– Vi försöker lyssna på deras behov. Om en familj med skolbarn behöver flytta försöker vi exempelvis göra det vid terminsstart, säger Magnus Önnestig.

Men de asylsökande får inte välja vart de ska flytta.

– Antingen skaffar man boende själv, enligt den så kallade ebo-lagen, och kan man inte göra det kan vi tillhandahålla bostad. Men de får inte välja var bostaden ska vara.

TT"

"Fakta. Varsel och nedläggning

Till följd av ett minskat antal asylsökande och ett förändrat uppdrag fortsätter Migrationsverket anpassa verksamheten efter de nya förutsättningarna. Därför varslar myndigheten om att 172 medarbetare. Hur många av de 172 som faktiskt kommer att sägas upp är ännu oklart. Nu inleds centrala förhandlingar med arbetstagarorganisationerna. Varslet, som påverkar fem län, berör både operativ verksamhet och huvudkontorets avdelningar.

Tidigare i år sades ett 80-tal medarbetare upp från myndigheten. Generaldirektören fattade i september beslut om att lägga ned myndighetens verksamhet i Jönköping, Borås, Mariestad och Högsby.

Källa: Migrationsverket "

"Fler dog i infarkt under pandemitopp

DN LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Dubbelt så många patienter dog av stora hjärtinfarkter i Stockholm i våras när smittspridningen var som värst. Antagligen sökte en del patienter vård för sent.

Under perioden 1 mars till 7 maj var dödligheten i så kallade ST-höjningsinfarkter 12,3 procent, att jämföra med endast 5,9 procent i snitt under de fem förutvarande åren. Det visar en studie från registret Swedeheart, skriver Dagens Medicin.

– Det här är svårt att förklara, men en del av de här fallen tror jag kan bero på att patienter sökte vård för sent, säger Jonas Persson, kardiolog vid Danderyds sjukhus och medförfattare till studien, till tidningen.

TT"

"Så blir den nya bilskatten

DN LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

För att nå klimatmålen till 2030 höjs nu malusskatten rejält för bränsletörstiga bilar – men även bilar som fram till nu betraktats som snåla och miljövänliga drabbas av höjningen. Här får du exempel på hur hög skatten för flera populära bilmodeller kan bli nästa år.

Bonus malus-skatten både höjs och sänks nästa år. Bonusen höjs från 60 000 kronor till 70 000 kronor för renodlade elbilar, medan laddhybrider får mindre bonus. För en Volkswagen Passat GTE innebär de nya reglerna att bonusen sänks med nästan en tredjedel, från 37 800 kronor till 27 000 kronor.

Den nya malusskatten innebär att fordonsskatten på nya bilar höjs de första tre åren efter första registreringen.

Vi har tittat på vad den nya skatten betyder för våra mest sålda bilar.

För populära Volvo XC60 med fyrcylindrig tvålitersdiesel går malusskatten upp från 9 567 kronor till 12 177 kronor per år. Det betyder att Volvoägaren ska betala 36 531 kronor i malusskatt under de tre första åren eftersom det är en törstig bil.

De nya riktlinjerna innebär att gränsen för när bilar drabbas av maluskatten sänks med fem gram, från 95 gram till 90 gram.

Det betyder flera tusen kronor extra i skatt även för relativt snåla bilar.

Toyota Corolla med bensinmotor på 1,8 liter och hybridsystem som inte laddas med sladd drar under 0,5 liter bensin per mil vid blandad körning. För några år sedan hade vi betraktat den som en snål bil.

Nästa år betyder det 2 714 kronor per år i malusskatt, eller totalt 8 142 kronor under tre år.

Gränsen för när det börjar svida är förstås individuell och olika för varje hushåll. Men gissningsvis infinner sig ett visst köpmotstånd när bilarna drar mer än 0,55 liter bensin per mil och kostar mer än 4 000 kronor per år i malusskatt.

För den som siktar in sig på fyrhjulsdrivna modeller i mellanklassen blir skatten väldigt påtaglig, speciellt om bilen drivs av en dieselmotor. Höga koldioxidutsläpp ger en total skatt på närmare 40 000 kronor under treårsperioden som skatten tas ut. Högst procentuell ökning blir det för de snålaste bilarna eftersom gränsen sänks för när skatten börjar tas ut.

I tabellen nedan utgår vi från de tio mest sålda bilmodellerna i Sverige, och vad de drar med relativt snåla motorer. Men man behöver inte leta bland extrema modeller för att hitta riktigt högt beskattade modeller.

Audi A6 allroad med en treliters dieselmotor drar 0,77 liter per mil och släpper ut 202 gram koldioxid per kilometer. Skattekostnaden för denna Audi-kombi blir 17 125 kronor per år, sammanlagt 51 375 kronor efter tre år.

Stora suvar kostar ännu mer. BMW X5 xDrive40d drar 0,85 liter per mil och straffas med 20 181 kronor i malusskatt. Det blir över 60 000 kronor på tre år.

Regeringen menar att bonus-malus-systemet är självfinansierat, att de höga skatterna på malussidan balanserar bonusutbetalningarna. Men flera regeringar har underskattat konsumenternas vilja att lyssna till plånboken. I Frankrike, som var första land att introducera bonus-malus-skatter, blev systemet underfinansierat redan första året.

Mikael Stjerna "

"Fakta. Malus 2020 vs malus 2021

Effekt Förbrukning CO2 Malus Malus Ökning Skatt under
Modell Bränsle (hk) (l/mil) (g/km) 2020 (kr) 2021 (kr) (%) 3 år (kr)

Volvo V60 B4 bensin 197 0,68 152 5 334 7 544 41 22 632

Volvo XC60 B4 AWD diesel 197 0,64 168 9 567 12 177 27 36 531

Volvo V90 B5 bensin 250 0,70 159 6 083 8 468 39 25 404

Volkswagen Golf 1,5 TSI bensin 150 0,55 124 2 738 3 998 46 11 994

Kia Niro Hybrid bensin 141 0,48 110 1 590 2 500 57 7 500

Volvo XC40 T3 bensin 163 0,70 159 6 083 8 468 39 25 404

Volkswagen Passat 1,5 TSI bensin 150 0,65 147 4 799 6 884 43 20 652

Volkswagen Tiguan 2,0 TDI 4Motion diesel 200 0,65 169 9 687 12 323 27 36 969

Kia Ceed SW 1,4 bensin 140 0,62 141 4 157 6 092 47 18 276

Toyota Corolla Touring Sports 1,8 Hybrid bensin 122 0,49 112 1 754 2 714 54 8 142

Så räknas den nya malusskatten ut

I regeringsförslaget sänks gränsen från när malusskatten ska räknas från 95 gram till 90 gram. Den extra skatten föreslås uppgå till 107 kronor per gram över 90 gram, och 132 kronor per gram för utsläpp över 130 gram, en höjning med 30 respektive 23 procent. I dag är skattenivån 82 respektive 107 kronor. I skatten tillkommer ett grundbelopp på 360 kronor och för dieseldrivna bilar två dieseltillägg: Ett fast miljötilägg om 250 kronor, samt ett bränsletillägg på 13,52 kronor per gram koldioxid. Malusskatten tas ut de tre första åren efter nyregistrering.

På bonussidan föreslår regeringen att renodlade elbilar får 10 000 kronor extra i stöd. Bonusen ökar från 60 000 kronor till 70 000 kronor. Samtidigt minskar bonusen till laddhybrider. I det nuvarande systemet ges bonus till laddhybrider som släpper ut upp till 70 gram koldioxid per kilometer. I det nya systemet sänks gränsen till det gamla gränsvärdet 60 gram. Dessutom sänks bonusnivån. Den högsta bonus som utbetalas till en bil som inte är en renodlad elbil sänks från knappt 60 000 kronor till 45 000 kronor.

Regeringen menar att det kommande förslaget ska kunna träda i kraft 1 april 2021."

" AB Volvo avslutar samtliga permitteringar

DN LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Lastbilstillverkaren AB Volvo avslutar samtliga permitteringar med omedelbar verkan. Omkring 20 000 anställda i Sverige har berörts av de permitteringar som AB Volvo införde när coronapandemin slog till mot Sverige.– Den förra perioden gick ut 31 augusti och vi kommer inte att lämna in en ny ansökan om korttidspermittering, säger AB Volvos presschef Claes Eliasson till DN.

En stor del av de anställda hos lastbilstillverkaren AB Volvo permitterades när produktionen i mars i år drogs ner som ett svar på covid-19-pandemin.

Cirka 20 000 anställda påverkades i Sverige. Många av dessa permitterades på 60 procent enligt avtal om statligt permitteringsstöd.

Nu hävs permitteringarna, vilket SVT Väst var först att rapportera om.
– Vi ser att coronarestriktionerna har lättat i flera länder sedan i somras. Aktivitetsnivån hos våra kunder har gått upp och då måste vi möta det med ökad aktivitetsnivå själv, säger AB Volvos presschef Claes Eliasson till DN.

Claes Eliasson säger dock att de hävda permitteringarna inte betyder att AB Volvo kan andas ut och betonar att det kommer att vara "fortsatt jättefokus på kostnader framåt".

– Vi ser oroande tecken på ökad smittspridning och vet inte vad som kan komma i spåren av det om det blir nya nedstängningar.

– Så faran är inte över. Det är mer ett tecken på att aktiviteten är högre. När AB Volvo i somras presenterade sitt halvårsresultat manade företagets vd Martin Lundstedt alltjämt till försiktighet och kallade

marknaden "osäker". Medan förra årets andra kvartal gav AB Volvo en vinst före skatt på 14,6 miljarder kronor var resultatet i år minus 90 miljoner kronor.

– Vi måste fortsätta att ha en bra balans mellan efterfrågenivå och aktivitetsnivå i bolaget. Det är viktigt att bibehålla starkt manöverutrymme för att komma starkare ur krisen, säger Martin Lundstedt, sade han då till DN.

I juni meddelade AB Volvo att 4 100 tjänstemän, varav 1 250 i Sverige, skulle sägas upp.

– Vi gör det för att anpassa oss till den nedgång som coronaviruset har orsakat. Men vi prioriterar satsningen med eldrift och självkörande fordon för att ta marknad när detta är över, sade Martin Lundstedt då. För det andra Volvobolaget Volvo Cars har en återhämtning efter nedgången i våras börjat synas. Vid en paneldiskussion anordnad av Västsvenska handelskammaren i onsdags sade Volvo Cars vd Håkan Samuelsson att företaget ser ut att öka sin försäljning under årets avslutande kvartal, jämfört med samma period förra året:

– Vi sa rätt tidigt att vi måste försöka återstarta, vi gjorde det lite före de flesta andra. Första halvåret kan vi lägga åt sidan, vi hade ett katastrofalt volymtapp helt enkelt. Men vi har lyckats börja andra halvåret bra, jag tror att vi ligger sex-sju procent högre i försäljning än vid samma tid i fjol.

Carl Cato

carl.cato@dn.se

Erik Ask

erik.ask@dn.se "

"Drygt 2 000 flyktingar till Stockholms län nästa år"

DN LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Under 2021 ska 2 097 nyanlända anvisas till Stockholms län. Det är något färre än i år. Förutom dem uppskattar Länsstyrelsen att ungefär 1 500 nyanlända med uppehållstillstånd kommer att självbosätta sig i länet nästa år.

Bosättningslagen – som regeringen införde i mars 2016 – innebär att kommuner ska ta emot anvisade nyanlända i kommunen och ordna bostad till dem. I länsstyrelsens rapport "Bostad sist? Om bosättningslagen och nyanländas boendesituation i Stockholms län", som släpptes i juni, framgår att bosättningslagen över tid har bidragit till att jämna ut mottagandet mellan såväl kommunerna i Stockholms län som mellan länen.

De flesta kommunerna i länet erbjuder tidsbegränsade bostadskontrakt till anvisade nyanlända. Även om mottagandet av nyanlända har utjämnats betydligt kan fördelningen se annorlunda ut efter en tid. Länsstyrelsen ser att det finns en risk att tidsbegränsade kontrakt i länet sätter den proportionerliga fördelningen mellan kommuner ur spel.

– Av de nyanlända som togs emot i länet på anvisning år 2017 hade två tredjedelar efter drygt två år lämnat de kommuner som tillämpar de striktaste tidsgränserna vid bosättningen. De allra flesta som flyttat har också lämnat länet, säger Annelie Rostedt, utvecklingsledare på länsstyrelsen.

Flest flyktingar ska Stockholm ta emot med 790, följt av Nacka 131 och Täby 110.

Mia Tottmar mia.tottmar@dn.se "

"Ledare: Malmö är given plats för Förintelsemuseet

DN SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

I slutet av september skrev representanter för den grönbå majoriteten i Stockholm ett brev till kulturminister Amanda Lind där de pläderade för att placera det kommande Förintelsemuseet där. Det handlade bland annat om huvudstadens kompetens på kultur- och museiområdet, om tillgången till bra lokaler och om möjlighet till "klusterbildning" där olika aktörer kan arbeta tillsammans.

Det finns inga sakfel i det resonemanget, även om det går att invända att allt detta även borde gälla Malmö. Men med Förintelsemuseet handlar det inte bara om praktiska argument. Det finns större värden än så. I just detta fall är symbolvärdet det största av dem alla.

Att lägga Förintelsemuseet i Malmö skulle vara att ge tydligt stöd åt stadens judiska minoritet. Det skulle vara en klar markering: Sverige accepterar inte antisemitism i någon form, med några ursäkter eller försök till förklaringar.

Listan över antisemitiska incidenter i Malmö är lång och välkänd. För tio år sedan rapporterade Niklas Orrenius i Sydsvenskan om rabbinen Shneur Kesselman som i sin vardag ständigt utsattes för hat. Varför? Polisens förklaring: "Man ser så tydligt att han är jude."

Det var i Malmö som stadens dåvarande starke man, Ilmar Reepalu (S), gång på gång gjorde grova övertramp i resonemang bland annat om hur Malmös judar borde ta avstånd från staten Israels övergrepp.

Vilket blev en bidragande orsak till att dåvarande presidenten Barack Obama år 2015 kände sig tvungen att skicka sitt speciella sändebud mot antisemitism till staden.

Det var i Malmö som en demonstration mot beslutet att flytta USA:s ambassad till Jerusalem fick demonstranter att utlysa "intifada" och skandera: "Vi ska skjuta judarna".

Det var i Malmö som en judisk lärare utsattes för nazisthälsningar och "Heil Hitler"-rop. "Den judiska gruppen i Malmö är liten och känner sig alltmer utsatt och trängd", sa läraren sedan i en intervju med Sydsvenskan.

Och, så nyligen som på sensommaren: Det var i Malmö, i Rosengård, som en folksamling som protesterade mot den planerade Koranbränningen började skrika en antijudisk ramsa.

Exemplen är bara ett fåtal ur den svarta lista som gör det angeläget att placera Förintelsemuseet i staden. Man kan addera Malmös historiska betydelse för Europas judenhet; det var dit många danska judar flydde under andra världskriget, och det var också dit ett stort antal kom med de vita bussarna sedan de evakuerats från de nazistiska döds- och arbetslägren.

Det räcker förstås inte med att förlägga ett museum i staden.

Egentligen borde alla Malmös skolbarn årligen få besöka Förintelsemuseet, som ett vaccin mot de fördomar som kommer inte minst från Mellanöstern och som ger några den bisarra tanken att svenska judar borde sota för israeliska och andra oförrätter.

Museet borde ha en avdelning som behandlar den moderna antisemitismen. Där skulle till exempel en vägg kunna ägnas åt namn och bild på dem som mördas i denna dag bara för att de är judar.

Offren i kosherbutiken i Paris vid attacken på Charlie Hebdo. Den obehäpnade vakten utanför synagogan i Köpenhamn som sköts ihjäl i samband med attentatet mot Lars Vilks 2015. De elva som 2018 dömdes i synagogan Tree of Life i Pittsburgh. De tre barnen som mördades med sin lärare utanför den judiska skolan i Toulouse år 2012.

Det skulle bli en mycket omfattande vägg. Förmodligen blev man tvungen att tapetsera hela museet med offren för det judehat som ännu gräskar, inte minst i Skånes största stad.

DN 11/10 2020 "

" DN/Ipsos: Var tredje säger nej till coronavaccin

DN SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

Mer än var tredje uppger att de troligen eller helt säkert kommer att avstå från att vaccinera sig mot covid-19. Det visar en undersökning från DN/Ipsos. Drygt sex av tio ser risker med att vaccinet tas fram ovanligt snabbt.

Runtom i världen arbetas det febrilt med att få fram vaccin mot coronaviruset som orsakat den nuvarande pandemin. 40 olika vacciner testas redan på människor och 10 är inne i den sista fasen av utvärderingen. Någon gång i början av 2021 ska svenskarna kunna börja vaccineras, uppger regeringens samordnare Richard Bergström. Sverige utmärker sig internationellt med att det allmänna vaccinationsprogrammet har mycket hög täckning i befolkningen.

Enligt Folkhälsomyndighetens siffror för 2019 hade över 97 procent av barnen fått minst tre doser vaccin mot difteri, stelkramp, kikhosta med mera.

Globalt däremot är vaccinet motståndet ett problem.

Världshälsoorganisationen WHO har listat det som ett av de tio största hoten mot folkhälsan internationellt. Och även i Sverige finns negativa erfarenheter. För tio år sedan ledde vaccineringen mot svininfluensa till att nästan 500 barn och unga drabbades av sjukdomen narkolepsi.

Nu ska en annan pandemi stoppas med en bred vaccinationskampanj och DN/Ipsos har därför ställt frågor om svenskarnas syn på detta.

Undersökningen visar att en betydande minoritet är skeptisk. Drygt hälften svarar visserligen att man troligen eller helt säkert kommer att vaccinera sig. Men mer än var tredje uppger att man överväger att avstå eller redan har bestämt sig för det.

En möjlig förklaring till skepsisen framkommer när DN/Ipsos frågar om man ser några särskilda risker med att coronavaccinet tas fram ovanligt snabbt. Ungefär sex av tio ser en fara i detta och merparten är bekymrade för eventuella biverkningar.

När DN/Ipsos frågar specifikt om hur man bedömer risken för biverkningar svarar nästan hälften att man ser risken som ganska eller mycket stor. Endast var fjärde ser risken som liten.

Nicklas Källebring är opinionsanalytiker på Ipsos.

– Det är inte konstigt att det finns frågetecken för det som är nytt och som tas fram snabbt och med nya metoder. Det upplevs inte som lika tryggt som de vacciner som de flesta har fått mot barnsjukdomar och som det finns lång erfarenhet av. Dessutom finns erfarenheterna efter svininfluensan, med allvarliga biverkningar, säger han.

En tydlig majoritet har dock förtroende för de svenska myndigheternas förmåga att se till att Sverige får en tillräcklig tilldelning av vaccin.

Förtroendet är också stort för sjukvårdens förmåga att snabbt vaccinera dem som vill.

DN/Ipsos undersökning visar att män i högre grad än kvinnor är redo att låta sig vaccineras. Åldersgruppen över 60 är också mer positiv än de yngre. Möjligen finns ett samband med att män och äldre har blivit

sjukare och haft högre dödlighet när de blivit smittade av coronaviruset än andra grupper. De bedömer också riskerna för biverkningar som mindre.

Vissa geografiska skillnader finns också. Boende i storstäder, som drabbats hårdare av pandemin, är mer positiva till vaccin och mindre bekymrade över biverkningar än andra.

Politiska sympatier sätter vissa spår i synen på vaccinet. Framför allt handlar det om en klart större skepsis bland Sverigedemokraternas väljare. Det är i linje med andra undersökningar som visat på en klart lägre tilltro till myndigheter och samhället i stort i denna väljargrupp.

DN/Ipsos mätning visar på en mer negativ inställning till coronavaccinet än en liknande undersökning som gjordes på uppdrag av MSB i somras. Nicklas Källebring ser flera möjliga förklaringar till skillnaden. Enligt honom har DN/Ipsos ställt en mer balanserad fråga, där alternativet att inte vaccinera sig finns med redan i frågeställningen.

Dessutom kom nyheten att Astra Zeneca tvingats göra en paus i testningen av sitt vaccin under tiden som DN/Ipsos undersökning pågick.

– Det är svårt att bedöma om det har en effekt och i så fall hur stor, men det är i vilket fall svårt att tro att det har en positiv effekt på viljan att vaccinera sig, säger Nicklas Källebring.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se "

"Fakta. Undersökningen

Ipsos har under perioden 8–21 september genomfört 1 222 intervjuer med röstberättigade väljare. 401 intervjuer gjordes via SMS-länk med ett slumpmässigt urval. 821 intervjuer gjordes med ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel.

Frågorna som ställdes var:

Som du känner det i dag, tror du att du kommer att vaccinera dig mot coronaviruset eller kommer du inte att göra det, när det finns ett godkänt vaccin tillgängligt?

Ser du några särskilda risker med att vaccinen mot coronaviruset tas fram snabbare än vanligt?

Hur bedömer du risken att de vaccin som tas fram mot coronaviruset riskerar att ge allvarliga biverkningar? "

"Sveriges samordnare: "Det ryska vaccinet är intressant"

DN SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

Alla väntar på ett vaccin mot covid-19. Och allas ögon är riktade mot Sverige. Det märker särskilt Richard Bergström, den nationella samordnaren som ska se till att svenskarna får vaccin. Kampen om vaccinet utspelar sig mellan världens stormakter – och på internets mörka avkrokar.– Det ryska vaccinet är intressant, jag kommer att kontakta dem, säger Richard Bergström.

"Vi säljer coronavirusvaccin för att skydda dig mot CORONA-VIRUSET. Israeliska forskare och teknologiministern Ofir Akunis bekräftar att forskare håller på att utveckla det första vaccinet mot det nya coronaviruset. Vaccinet är färdigt inom några dagar och kan skickas till alla länder i världen. SPRID LÄNKEN SÅ ALLA FÅR EN CHANS!"

DN:s reporter får snabbt kontakt med personen bakom Darknetannonsen. Han vill ha motsvarande 1 000 euro i bitcoin för tio paket med färskt coronavaccin. Frågor om säkerhet och garantier får inga svar.

Men så jobbar han också i en riskfylld business. Tidigare har han annonserat att han säljer kvinnor, droger, vapen – och beställningsmord.

○ ○ ○

Richard Bergström, Sveriges nationella vaccinsamordnare, är ledigt klädd och har en oupphörligt plingande mobiltelefon. Han flög in till Stockholm sent kvällen innan och åker hem till Schweiz igen nästa dag. Då ska tiotals möten, både rumsliga och digitala, ha bockats av i hans papperskalender.

– Här är min förhandlingsbok förresten! Här finns alla hemligheter om förhandlingarna. Den lägger jag under kudden när jag sover, säger Richard Bergström glatt och håller fram ett oansenligt skrivhäfte med svart pärm.

På riktigt?

– Nej, jag skojade bara. Allting finns förstås digitalt också, men jag gillar att ha det på papper.

Bergström är farmaceut och har tidigare varit vd för både den svenska läkemedelsindustriföreningen och dess europeiska motsvarighet. Han utnämndes till Sveriges vaccinsamordnare av regeringen i mitten av juni. Nu är det september och han kommer direkt från ett möte med sin expertgrupp. Vi har ont om tid, Richard Bergström måste snart i väg på nästa möte hos Utrikesdepartementet.

Vaccinsamordnaren ska enligt regeringen ”identifiera strategiska vägval för att skapa förutsättningar för en nationell tillgång till vaccin mot covid-19 och utarbeta en handlingsplan för Sveriges agerande för tillgång till vaccin så snabbt och effektivt som möjligt”. Hur gör man det? Enkelt förklarar handlar det om att samarbeta med andra länder – och helgardera sig.

– Det gäller att inte satsa allt på ett kort. Jag hade en kollega som sa ”nu har vi skrivit det där avtalet med Astra Zeneca, då är vi färdiga”. Då fick vi alla andra säga ”nej nej nej, vänta nu, du har inte förstått det här. Vi vet inte alls om det här kommer att fungera och är tillräckligt bra i alla patientgrupper”, säger Richard Bergström.

Han märker av ett stort intresse för sitt arbete, internationellt sett.
– Många tittar på Sverige. Sverige har en stark ställning i internationell hälsa. Många är nyfikna. Jag träffade USA:s ambassadör häromveckan, ”All eyes are on Sweden”, sa han. ”Varför då?” frågade jag och då svarade han ”uppenbarligen har ni gjort saker väldigt annorlunda”, säger Bergström och skrattar.

Han tillägger att Sverige inte gör så mycket annorlunda gällande vaccinet, strategin är inte svensk, utan gemensam för EU.

– Men jag tycker det är intressant, det där. Jag har hört samma sak från Storbritannien och många andra länder.

Vad svarar du när du får frågor om vad du tycker om den svenska strategin?

– Jag brukar inte kommentera eller recensera det svenska arbetet, säger Richard Bergström.

Du måste ha haft en bra möjlighet att jämföra med tanke på att du bor i Schweiz och ofta reser hit?

– Ja, men jag vill inte säga något om det. Det är stor skillnad att man inte behöver ha mask här. Jag har ju en mask i varenda ficka i väskan, titta här! Jag sa det förut när jag och en kollega gick på lunch att det

känns så konstigt att inte ha mask på sig. Jag har vant mig vid att ha det.

Många alternativ ligger på bordet. En annan sak som ligger på Richard Bergströms bord är ett brev från ryska ambassaden. Det handlar om vaccinet Sputnik V.

○ ○ ○

I samma stund som det nya coronavirusets genetiska kod blev offentlig började forskare världen över att arbeta för att utveckla ett vaccin. I dag har 40 vaccinkandidater börjat testas på människor, en rekordsnabb utveckling. Tio är redan i det sista stadiet innan godkännande.

Det sista stadiet, så kallad fas 3, är det mest tidskrävande och utmanande. Då testar tiotusentals människor vaccinet. Hälften får ett placebovaccin. Sedan jämför forskarna om det är fler som har smittas av viruset i gruppen som har fått det överksamma vaccinet än i gruppen som har fått coronavaccinet.

Innan en fas 3-studie vet ingen om vaccinet verkligen skyddar mot en infektion. Tidigare studier har bara undersökt om vaccinet ger en så kallad immunrespons. Försökspersonerna får rapportera minsta lilla förkylning eller symtom, i det här stadiet undersöks om vaccinet ger några ovanliga biverkningar. För dåligt skydd eller allvarliga biverkningar kan göra att vaccinkandidaten skrotas.

Resultat från de första fas 3-studierna väntas under hösten. Sedan måste ett vaccin granskas och godkännas av myndigheter.

Det har inte hindrat vissa länder från att börja använda vaccinerna.

○ ○ ○

I början av augusti meddelade Rysslands president Vladimir Putin att landet hade ett vaccin mot covid-19. Hans egen dotter hade testat det.

Därmed blev Ryssland det första land som godkände ett vaccin för bredare användning. Vaccinet fick namnet Sputnik V – en hyllning till den första satelliten i omloppsbana runt jorden och en påminnelse om att Sovjetunionen blev det första landet att ta ett steg ut i rymden.

Kritiken lät inte vänta på sig. Det ryska vaccinet hade bara testats i tidiga studier på 76 personer i mindre än två månader, och det saknades en placebokontroll. Inga data var heller publicerade. Kritiken avfärdades, men ansvariga vid forskningsinstitutet förklarade att godkännandet var beroende av resultatet från den fas 3-studie som snart skulle starta.

Kort därefter publicerades två små studier i den högt rankade tidskriften Lancet. Den ryska vaccinkandidaten gav en immunrespons hos alla försökspersoner och inga allvarliga biverkningar sågs.

Men när andra forskare granskade studierna upptäckte de avvikelser. De skrev därför ett öppet brev på en blogg och en kommentar i Lancet där de bad de ryska forskarna att förtydliga.

– Det var för osannolika resultat för att stämma, bland annat hade flera personer identiska antikroppssvar. Vi vet inte om slutsatserna påverkas av detta, men vi ville se data. Inom modern vetenskap och för så här viktiga studier måste man kunna visa primärdata, säger Anders Björkman, professor vid Karolinska institutet och en av de forskare som skrev under det öppna brevet.

De ryska forskarna har avfärdat kritiken, men inte tillgängliggjort data. Anders Björkman reagerar även på allt för långdragna positiva slutsatser avseende vaccinetts effekt och säkerhet från en så liten studie. Han är också tveksam till att Lancet publicerade studien.

– Det finns ett starkt politiskt tryck och marknadsekonomiska intressen kring ett vaccin mot covid-19. Då behövs verkligen den neutrala vetenskapliga analysen och den måste vara av toppkvalitet. Det är anmärkningsvärt att man publicerar en studie med så här mycket tveksamheter i en så här viktig fråga, säger Anders Björkman.

○ ○ ○

Hela världen har påverkats av det nya coronaviruset. Ett vaccin mot covid-19 skulle göra stor skillnad.

Men alla vill ha det först, och det kommer att ta tid att producera de miljarder vaccindoser som krävs. Den här gången ska rika länder inte heller kunna köpa upp alla doser i början, som man gjorde under svininfluensapandemin 2009. WHO försöker få världens länder att rättvist fördela de första vaccindoserna genom en global vaccinallians. USA och Ryssland är inte med.

I somras anklagade Storbritannien, USA och Kanada ryska hackare för att försöka stjäla information om vaccin mot covid-19.

– Medan andra ägnar sig åt egenintresse genom hänsynslöst beteende fortsätter Storbritannien och dess allierade med det hårda arbetet att hitta ett vaccin och skydda den globala hälsan, sa Storbritanniens utrikesminister Dominic Raab då.

○ ○ ○

Personen bakom kontot på Darknet, som försöker sälja ”coronavaccin” till DN:s reporter, duckar alla frågor om garantier för att hans produkt fungerar.

”Det är helt legitimt”, skriver han på engelska och ber oss föra över bitcoins snabbt för att säkra vår beställning. Andra användare på Darknet varnar för honom, skriver att han är en ökad bedragare som inte levererar något av det han utger sig för att sälja. Vilket kanske är tur – med tanke på att han enbart saluför olagliga och våldsamma saker.

– Jag är inte inne på Darknet, så jag vet ingenting om vad som finns där, men falska läkemedel bekymrar mig väldigt mycket, säger Richard Bergström.

En av hans farhågor är att det är så enkelt att låtsas sälja just vaccin.

– Det kommer ofta i enkla, vita förpackningar. Det är bara att hälla vatten i en liten glasflaska så lurar man lätt många. Vi har sett det tidigare med falska cancerläkemedel. Eftersom effekten inte kommer med en gång märker man ingenting innan man dör. Och då kan andra tänka att det lika gärna kan ha varit cancer som dödade en, säger Bergström.

I Sverige och i EU finns numera ett system som ser till att endast äkta läkemedel finns på marknaden. Även Ryssland har infört kontrollsystemet och USA är på gång, men i många andra länder saknas det. Richard Bergström är oroad.

– Jag har jobbat med det här tidigare och vet att det är ett stort problem. Det är en inkomstkälla för exempelvis terrororganisationer,

man har sett att den här typen av falska läkemedel har kommit från Syrien, säger Richard Bergström.

Däremot tror han inte att efterfrågan på svarta marknaden-vaccin är så hög i Sverige. För Sverige blir kanske utmaningen snarare att förmå befolkningen att vaccinera sig i en så hög grad som kommer att krävas – hur hög den är, är för tidigt att säga, enligt Bergström.

○ ○ ○

Brevet som ligger på Richard Bergströms bord inleds såhär: ”Ryska federationens ambassad i Kungariket Sverige betygar sin högaktning till Kungariket Sveriges utrikesdepartement och har äran att meddela följande: I Moskvas Gamaleja-institut för epidemiologi och mikrobiologi har man utvecklat det första vaccinet mot det nya coronaviruset (covid-19) under namnet Sputnik V.”

Det har förutom till Utrikesdepartementet skickats till Sveriges kommuner och regioner, Folkhälsomyndigheten och Socialdepartementet och innehåller ett erbjudande om att köpa det ryska vaccinet.

– Jag kommer att kontakta dem. Jag vill prata med alla som kan vara av intresse, säger Richard Bergström.

Det gläder den ryska ambassadören Viktor Tatarintsev – men han har ett råd till både Bergström och Sverige:

– Det vore jättebra om han kontaktade oss snarast. Jag skulle rekommendera den svenska sidan att bestämma sig snabbt. Vi har redan beställningar på en miljard doser och våra resurser är inte obegränsade, säger Viktor Tatarintsev.

Enligt ambassadören har exempelvis Indien beställt 100 miljoner doser, Brasilien ska ha beställt 50 miljoner, Uzbekistan 35 miljoner och Mexiko 32 miljoner. Men intresset kommer från hela världen. Tatarintsev säger att samtal även pågår med USA.

– Även länder i Afrika har visat intresse och det finns som du vet många länder där. Leveranserna kan inledas i november redan, men huvudfokus ligger nu på vår egen befolkning.

Fas 3-studien på Sputnik V inleddes enligt den ryska ambassadören den 9 september.

– Preliminära resultat väntas vara publicerade i oktober-november i år. Rysslands hälsovårdsministerium har meddelat att läkare kommer att följa deltagarna i fas 3 under 180 dagar, det ska rapporteras senast i juli 2021. Alla eventuella biverkningar skickas över till ett särskilt informationssystem.

Än så länge har vaccinering bara inletts i Ryssland i ”en liten skala”, berättar Tatarintsev, men massvaccinering väntas inledas i slutet av november.

– Jag vill speciellt betona att vi inte eftersträvar att sko oss på ett teknologiskt genombrott. Vi föreslår ett samarbete med alla berörda länder, för att tillverka tillräckliga mängder för hela mänsklighetens behov. Ryssland är, i motsats till våra huvudkonkurrenter i detta område, beredda att åta sig ansvaret för eventuella biverkningar. Vi tar på oss förpliktelser att bära ansvar för eventuella risker.

Hur ska ni bära det ansvaret?

– Jag vet inte exakt hur, men man är redo att bära ansvar på olika sätt. Betala eller så, bära ansvar på ett juridiskt strängt sätt. Men det viktiga är att vi är öppna för ett samarbete med alla vaccintillverkare i hela världen.

○ ○ ○

Avtal tecknas redan med läkemedelsföretagen. Sverige har tillsammans med EU i dagsläget tecknat avtal om tre vaccin mot covid-19. Fyra till är i slutförhandling, enligt Richard Bergström.

Vilka som kommer att användas beror på hur fas 3-studierna går. EU:s läkemedelsmyndighet EMA kommer inte att kompromissa med effektivitet, säkerhet och kvalitet för ett vaccin mot covid-19 bara för att det är en pandemi. Däremot kommer godkännandeprocessen att snabbas på.

– Vi gör allting precis som vi gör i vanliga fall, fast vi gör det snabbare. Jag tror att vi kommer att ha ett vaccin i Sverige i början av nästa år. Jag är visserligen alltid optimist, men jag är positivt inställd, vi har kommit så långt sedan i februari-mars när ingen visste vad vi stod inför, säger Richard Bergström.

Hur väl hans hemligheter i den svarta anteckningsboken kommer att fungera är det fortfarande ingen som vet. Men han har som sagt en ljus syn på livet.

– Historieböckerna kommer att peka på detta som ett exempel då EU verkligen fungerade, säger Richard Bergström.

Emma Bouvin

emma.bouvin@dn.se

Amina Manzoor

amina.manzoor@dn.se

Hugo Ewald

hugo.ewald@dn.se "

"WHO har bildat vaccinalliansen Covax tillsammans med organisationerna Gavi och Cepi.

Syftet är att fördela vaccin rättvist mellan länder, utifrån befolkning. Låg- och medelinkomstländer får vaccindoser donerade, medan höginkomstländer får betala själva.

Länderna som ingår i Covax får också teckna egna avtal med vaccinföretag, men argumentet för att vara med är att de inte riskerar att stå utan vaccin till sin befolkning om något misslyckas i fas 3-studien. I Covax ingår många vaccinkandidater.

168 länder har hittills sagt att de ska delta i Covax. Sverige deltar genom EU.

Källa: gavi.org "

"Tre smittskyddsläkare om den största oron i höst"

DN SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

En ny smittovåg på landets äldreboenden, en hårt belastad sjukvård och en allmänhet som börjar tröttna på restriktionerna. DN har talat med tre smittskyddsläkare om vad som oroar dem mest inför hösten och vintern.

I flera europeiska länder har smittspridningen av covid-19 ökat markant de senaste veckorna. Och även i Sverige kan man se en viss ökning, om än inte lika stor.

Thomas Wahlberg, smittskyddsläkare i Västra Götalandsregionen, kopplar smittökningen till att folk har börjat skolan igen och är tillbaka på jobbet efter sommaren, och att "man träffar mer folk".

– Vi har tröttnat på pandemin, folk tar mer risker och tänker kanske inte alltid på att hålla avstånd, säger Thomas Wahlberg. Västra Götaland är en stor region och Thomas Wahlberg tror att smittspridningen kommer att se olika ut inom regionen framöver.

– Vi ser lokala utbrott redan i dag men det är svårt att avgöra om det kommer att öka eller minska. Den största oron är om vi inte upptäcker om det pågår många olika utbrott så att det blir en ökad samhällsspridning igen, det vill vi inte ha. Man är rädd för en ökad belastning på sjukvården och att det skulle sprida sig på äldreboenden.

Han får medhåll från sin kollega i huvudstaden, Maria Rotzén Östlund som är tillförordnad smittskyddsläkare i Region Stockholm. Även hon uttrycker oro över att smittan än en gång ska ta fart på landets äldreboenden.

I Stockholm har smittspridningen ökat kraftigare än i Västra Götaland de senaste veckorna och det går att se ett trendbrott efter en sommar med lägre siffror.

– Om en bred samhällsspridning skulle uppstå är min största oro att det skulle få fäste på äldreboenden igen. Och om det skulle inträffa blir konsekvenserna för varje enskild patient som drabbas väldigt stor och kan leda till ökat antal vårdade på sjukhus, säger Maria Rotzén Östlund men betonar att hon tror att såväl vården som landets äldreboenden är bättre förberedda den här gången.

I Östergötland har man bland annat spårat den ökade smittspridningen till studentfester. Karin Festin, biträdande smittskyddsläkare i regionen, berömmar vårdpersonalens insats under pandemin.

– Den största oron jag har är att den ökade smittspridningen leder till en ökad sjukhusbörda. Vårdpersonalen har hållit fanan högt under hela våren och sommaren. Vi måste undvika att pressen på sjukvården ökar igen, säger Karin Festin.

Smittskyddsläkarna som DN talat med betonar vikten av att allmänheten håller ut och hjälps åt för att situationen inte ska bli som tidigare i år.

– Vi gör nu allt för att återigen informera och poängtera vikten av att hålla våra rekommendationer. Det viktigaste, och kanske tråkigaste, är

fysiskt avstånd. Det är så otroligt viktigt att vi alla hjälps åt, så att vi inte får det som hände i våras, säger Maria Rotzén Östlund.

Thomas Wahlberg säger att tuffa uppoffringar har gjorts under coronapandemin, speciellt bland de över 70 år.

– Men det är jätteviktigt att fortsätta hålla avstånd och att provta sig tidigt för att bryta smittkedjor, säger han.

– Smittspridningen finns där och det är viktigt att vi inte sänker garden för tidigt för då kommer vi att få en ökning.

Ellinor Svensson "

"Fakta. Nya råd för äldre

Folkhälsomyndigheten håller på att ta fram nya råd till äldre och andra med förhöjd risk vid covid-19. De nya råden ska betona att det är möjligt även för den i riskgrupp att vara ute och träffa folk.

Det säger statsepidemiolog Anders Tegnell i en intervju med SVT: "Många äldre har isolerat sig ännu mer än vad man skulle behöva. Man kan vara ute och träffa folk utan några problem så länge man håller avstånd. Det finns modeller där man faktiskt kan ha ett socialt liv även under de här omständigheterna."

Enligt statsepidemiologen är arbetet med de nya råden "nästan klart", men de senaste veckornas något ökande smittspridning har gjort att Folkhälsomyndigheten vill avvakta med att göra för stora ändringar.

TT "

" Ministern nöjd med inställd fest

DN SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

Stockholms nation i Uppsala ställer in den utskällda men traditionsenliga oktoberfesten "Stocktoberfest", rapporterar flera medier. Högscoleminister Matilda Ernkrans (S) är nöjd över att "studenterna tar sitt ansvar".

Fram till just innan festen skulle inledas var beskedet att den skulle bli av med 400 personer, i en av de städer där smittspridningen nu ökar snabbt.

Tidigare har Marcus Hellgren vid Stockholms nation känt sig trygg med att det inte blir någon smittspridning.

– Det är väldigt hårt på att sällskap bokar i förväg. De kommer att sitta vid bord med avstånd emellan, sade han till SVT Uppsala. Men i dag är det alltså andra besked.

– Det är ett tråkigt men rimligt beslut att ta, säger Hellgren nu till SVT. På fredagen höll högscoleminister Matilda Ernkrans (S) en presskonferens där hon riktade sig till studenter.

– Ni är tyvärr alldeles för många studenter som inte tar ansvar och nu måste ni skärpa er. Ni har ett stort ansvar för att minska smittspridningen och det är ett ansvar som jag förväntar mig att ni tar, sade ministern.

Ernkrans kommenterar nu studenternas besked skriftligt:

”Det här visar att studenterna förstår allvaret i situationen och att de tar sitt ansvar, precis som jag förväntade mig. Pandemin är inte över. Nu gäller det att vi håller i och håller ut. Jag litar på att studenterna fortsätter att ta sitt ansvar, för minskad smittspridning och för sin egen och andras utbildning.”

TT "

”Det är mer folk på Ica än hos oss”

DN SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

Regeringen föreslår att ge regioner större handlingskraft vid lokala utbrott. Exempel kan vara uppmaningar till allmänheten att undvika köpcentrum. På Gekås Ullared är man fullt medveten om att man har ögonen på sig, men man jagar inte upp sig över beskedet. – Det är mer folk på Ica än det är hos oss, säger vd Boris Lennerhov.

Regeringen och Folkhälsomyndigheten har skjutit höjningen av maxgränsen för sittande publik på framtiden. Oroväckande siffror vad gäller antalet smittade ligger bakom, där det framför allt handlar om lokala utbrott.

Med anledning av den illavarslande kurvan berättade Folkhälsomyndigheten generaldirektör Johan Carlson mer om det förslag som gått ut på remiss, som handlar om att ge regioner större mandat att skärpa regler vid eventuella lokala utbrott.

Man skulle i ett sådant fall, i samråd med Folkhälsomyndigheten, kunna besluta om lokala anvisningar på regionsnivå.

– Ett exempel på sådana är att var och en i det berörda området ska undvika att resa i lokaltrafik, att undvika att besöka restauranger köpcentrum, gym eller andra idrottsmiljöer där människor samlas, sade Johan Carlson i SVT:s Aktuellt.

Förbudet mot allmänna sammankomster om fler än 50 personer gäller inte handelsplatser, men undantag kan nu alltså bli aktuella.

Ullareds vd Boris Lennerhov säger att man är väl medveten om att man har ögonen på sig i perioder av ökad smittspridning.

– I början var det ju mycket bevakning på hur trångt det var hos oss. Och jag har uppfattat det hela tiden som man haft lite speciell bevakning på vissa ställen. Men jag hade nya landshövdingen på besök i veckan och hon rapporterade att det hade gått väldigt bra för oss. Jag har inte upplevt oss som någon riskzon, säger han.

Han är inte särskild bekymrad över nya anvisningar från regionen. En större utmaning skulle vara en eventuell smitta bland de 1 600 personerna på Ullareds lönelista.

– Vi har ju inte haft några coronafall vilket är anmärkningsvärt eftersom vi har tusentals besökare per dag. Men om vi i verksamheten skulle drabbas av coronafall på en avdelning, då hamnar vi i ett beslut om att vi får stänga.

Fördelen när man är stor, säger Boris Lennerhov, är att rutinerna redan är på plats.

– När jag talar om de antal människor som är inne hos oss kan det låta mycket för vem som helst. Men vi är tolv gånger större än största (Ica) maxibutiken i landet. Och varje kund har minst 12 kvadratmeter till sitt förfogande. Det blir liksom lite enklare att relatera till då. Det är mer folk på Ica än det är hos oss, säger han.

Boris Lennerhov är av den fasta uppfattningen att varje individ har ansvar för sin egen hälsa.

– Bland annat får jag frågor om varför vi inte kan öppna tidigare för pensionärer och låta dem handla i lugn och ro. Mitt svar blir då i huvudsak att de inte ska vara här. Att skapa några specialarrangemang för en riskgrupp är ju uteslutet. För då blir det nästan som en uppmaning att komma hit.

– Är man orolig och rädd så åk inte till Ullared då. Det är inte mer med det.

Johanna Wiechel-Steier, kommunikationschef på region Halland säger att man mottagit remissen från Folkhälsomyndigheten men tror inte att den kommer att innebära någon stor förändring.

Regionen har sett en ökad smittspridning de senaste två veckorna, säger hon.

– Vi ser med oro på det men än så länge är det inte så illa som det var under en period. Vi följer läget och får se vilka åtgärder som kan bli aktuella.

Jonas Desai

jonas.desai@dn.se "

"Bakgrund. Sammankomster

Regeringen hade i veckan planerat att fatta beslut om undantag i förbudet för allmänna sammankomster och offentliga tillställningar på fler än 50 personer och i vissa fall höja gränsen till 500 personer. Planen var att det skulle ha trätt i kraft den 15 oktober. Men på grund av smittskyddsläget så skjuts beslutet upp. Orsaken är en rädsla för att den ökande smittspridningen åter ska öka trycket på sjukvården.

" Tre generationer flyttade ihop för att kunna köpa villa

DN SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

Att köpa en villa i en storstadsnära förort är knappast billigt. Helene MalmLöf och hennes man tog till en alternativ metod: de frågade hennes föräldrar om de ville flytta ihop. – När jag räknade på det insåg jag att det skulle halvera kostnaden för våra två familjer, säger hon.

Tanken kom till Helene MalmLöf en kväll när hon och maken var ute på promenad. De såg ett hus till salu som väckte deras längtan efter att bo i villa.

– Tänk om mina föräldrar skulle kunna bo med oss. Ja, varför inte? säger hon om frågan som blev början på ett nytt kapitel i deras liv. Maken Dennis Lundqvist skrattar när han erkänner att han inte var överförtjust i tanken på att flytta in med sina svärföräldrar.

– Det kändes konstigt först, men sedan när vi pratade om det märkte vi att det fanns så mycket positivt, säger han.

Helene har bott i Nacka nästan hela sitt liv och ville fortsätta bo där. Samtidigt är huspriserna i området höga och paret insåg att de inte hade råd att själva köpa en villa. Men kanske skulle det fungera om de flyttade ihop med föräldrarna? ”Ekonomichefen”, som Dennis kallar Helene, gick hem och räknade. Hon kom fram till att det inte bara skulle fungera – det skulle till och med löna sig.

Att flera generationer flyttar ihop är ovanligt i Sverige. Ändå blev mamma och mormor Ann-Catrin MalmLöf inte förvånad över dotterns fråga. Hon nappade nästan omedelbart.

– Jag tyckte att det var ett bra initiativ, det var liksom tänkvärt. Jag kände att inte behöver vi ha den här stora lägenheten själva. Det är ju mest förvaring av grejer, säger hon.

Alla fyra var överens om att de ville bo kvar i området, så det gick snabbt att hitta ett hus som alla tyckte om. Det vinnande budet föll på ett rött enplanshus med stor veranda och en liten trädgård. Eftersom det är ganska litet för att vara en villa – 120 kvadratmeter – var tanken att familjen skulle bygga om garaget till en lägenhet där den äldsta generationen skulle bo. Men i väntan på bygglov och finansiering flyttade alla in under samma tak. Kort därpå lades planerna på hyllan.

– Vi tyckte att det funkade så bra att bo som vi gör nu, säger Helene.

Huset är byggt i en vinkel med sovrummen i olika ändar. Nu bor paren i var sin ”vinge”, som de säger, medan Simon MalmLöf, som är yngst, sover i ett ombyggt förråd. De gemensamma ytorna som kök, vardagsrum och veranda samsas i mitten.

– Här kan vi ha hur stora fester som helst, säger Ann-Catrin och pekar mot verandans soffgrupp.

I det rymliga köket finns ytterligare ett spår av familjens planer: kyl och frys i två uppsättningar. Men också de planerna fick kasseras. – Eftersom vi äter tillsammans så behövdes det inte, säger Ann-Catrin. Det gemensamma matkontot behövdes inte heller – de turas om att handla och laga mat. Däremot betalar alla samma summa till ett

”huskonto”, som ska täcka både löpande kostnader och framtida investeringar.

Formellt är det Helene MalmLöf och Dennis Lundqvist som äger huset, men Helenes föräldrar har betalat en insats genom förskott på arv. De räknas nu som inneboende – ett upplägg som alla verkar se fördelar med.

– När säljare ringer för att höra vad jag har för bredband säger jag bara att det inte är jag som har hand om det, säger Ann-Catrin.

– Och vi behöver inte städa och laga mat lika ofta, säger Helene.

Att fördela kostnader sinsemellan har varit lätt, tycker de. Desto svårare var juridiken. Innan husköpet gick igenom kontaktade familjen en jurist för att säkerställa att allt blev korrekt. Nu har de samboavtal, framtidsfullmakt och testamenten. De har också skrivit in ett villkor som säger att om Helene och Dennis säljer huset måste de köpa en lägenhet till föräldrarna. Men avsikten är att bo kvar under en lång tid framöver.

– Det är skönt att veta att när mamma och pappa blir äldre behöver de inte flytta in på hem eller sälja lägenheten. Allt sådant är klart nu, säger Helene.

Deras generationsboende har väckt reaktioner i umgängeskretsen. En del uttrycker att de aldrig skulle kunna tänka sig att flytta ihop med sina släktingar, medan andra säger att det låter klokt. Under coronapandemin har de märkt ett litet skifte.

– Det är många äldre som är avundsjuka på att vi bor så här, som inte träffar sina barn och barnbarn nu, säger Helene.

Att dela hushållets gemensamma kostnader på flera och att alltid kunna laga storkok har sparat oanat mycket pengar. Det är alla överens om. Ändå är den största vinningen av annan karaktär – att de får umgås och får en högre levnadsstandard i hus.

Visst finns det utmaningar, men både Dennis och Helene tycker att allt har gått smidigare än förväntat. Deras bästa tips till den som vill flytta in i ett generationsboende är att sätta upp tydliga regler redan före inflyttningen.

– Vi har till exempel en matlista och städning varannan vecka, så att ekonomi och städning är klart. Som jag har förstått är det ju mest det man bråkar om, säger Helene.

– Jag tycker det är roligt att vi är ett gäng. Att bo så här kollektivt är lite mysigt, säger Dennis och tillägger:

– Vill man testa på så ska man våga. Det är bara att gasa!

Lovisa Ternby
lovisa.ternby@dn.se "

"Fakta. Räkna ut om generationsboende lönar sig

När Helena beräknade kostnaden för hushållen separat och gemensamt ingick följande: el, städ, drift, försäkring, tv och bredband, avgift till bostadsrättsföreningen, mat, ränta, amortering och fastighetsavgift. Hon kom fram till att det gemensamma boendet skulle ge de båda paren lägre månadskostnader jämfört med att bo i var sin lägenhet.

”De sparar mest på de löpande utgifterna

DN SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

Visst ökar fler parter köpförmågan. Det gör generationsboende till ett attraktivt alternativ för dem som vill bo större eller bättre. Men det är inte bostadskostnaden som är den främsta besparingen, enligt Arturo Arques, privatekonom på Swedbank.

– De största kostnadsbesparingarna handlar om de löpande utgifterna. Du behöver bara en hemförsäkring och du kan spara pengar på möbler, bil och mat, säger Arturo Arques.

Matkostnaden är ofta förbisedd, men i en familj är det vanligtvis den näst största utgiftsposten per månad. Att laga eget i stället för att köpa färdig- eller utemat kan spara mycket pengar. En orsak till spontana lunchrestaurangsbesök kan vara att tiden tryter, men det kan generationsboende råda bot på.

– Är man en stor familj är förutsättningarna goda för att det alltid ska finnas någon som kan laga maten. Dessutom är det ofta billigare med storpak, säger Arturo Arques.

Näst efter maten är ofta bilägnande och tillhörande kostnader bland de största utgifterna. Ju fler som bor i ett hushåll desto mer effektivt kan bilen nyttjas, samtidigt som utgiften per person minskar.

– Det är en stor kostnad att bära själv, men på fyra personer blir det förstås billigare.

Den klart största utgiften för de allra flesta hushåll är dock boendet. Det är inte självklart att den kostnaden minskar när en släkt flyttar ihop, menar Arturo Arques.

– En utmaning är att det kräver en stor bostadsyta för att inhysa en så stor familj. Med dagens bostadspriser är det inte så lätt, även om du vill, säger han.

Det beror dels på var huset ligger geografiskt och dels på hur många som ska flytta in. I storstadsområden är det förstås dyrt att köpa ett hus där alla kan bo bekvämt. Men om det är så pass få personer att ett vardagsrum är tillräckligt och att några extra badrum inte behövs går det att komma ner i pris.

– Då kan man spara pengar eftersom den genomsnittliga bostadsytan per capita blir mindre, säger Arturo Arques.

– En viktig fråga man alltid bör ställa sig, oavsett vilka som flyttar ihop, är hur man ska dela på kostnaderna, säger han.

– En bra utgångspunkt är att försöka dela på kostnaderna proportionerligt efter inkomst. Man kanske inte kan kräva lika mycket av en farmor som går på garantipension.

Han tipsar också om att se över avtal och ”läsa det finstilta” i alla försäkringar.

– Du kan spara en hel del pengar på att bo ihop, absolut. Men man ska kunna samsas också, säger Arturo Arques.

Lovisa Ternby. lovisa.ternby@dn.se

" Stängningen av kulturen är signalpolitik

DN SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

Det är absurt att människor trängs nästan överallt i samhället – utom på våra kulturinstitutioner. Du är mer skyddad från viruset på kulturens platser än i en affär. Häv den orättvisa 50-gränsen, skriver regissören Jacob Hirdwall.

Det svenska kulturlivet är en kunskapsbank som det tagit många, många generationer att bygga upp. Minskade anslag under många år gör att teatrarna pressas till självfinansiering: man måste sälja ännu fler biljetter. Det är en generell trend. Fortsätter den negativa trenden så kommer det att få effekter; vikten av kvalitet sjunker, vikten av volym ökar.

Vi dränks i dag samtidigt av ett kommersiellt brus. Många aktörer producerar precis samma sak, det kallas den fria marknadens konkurrens. Vi möter bruset snart sagt överallt.

Kommersiella intressen har för längesedan insett att man kan tjäna pengar på ytlighet. Media talar till oss som om vi vore barn. Kulturen är en viktig motkraft – en av få verksamma motkrafter i dag – och därför får den inte bli tandlös. Då blir vi alla förlorare. Vi lever i en tid som intresserar sig för ytan, förpackningen. Men vi som arbetar med innehållet är djupt oroade över att regeringen vidhåller restriktioner som slår orättvist hårt mot svenska kulturinstitutioner och i nästa led de fria kulturskaparna. Vi måste sälja biljetter för att överleva, mer än någonsin, just nu kan vi knappt sälja några biljetter alls.

I ett samhälle som präglas av mätbarhet – allt ska ju kunna mätas i kronor – så är det inte så enkelt att tala om de värden som är svåra att mäta nationalekonomiskt, *de immateriella värdena*. Ändå är det just de

värdena, som man skulle kunna benämna ett lands andliga infrastruktur, som utgör en av ett lands verkligt stora tillgångar.

Flera kulturskapare har vittnat om det absurda i det faktum att människor trängs på restauranger, i detaljhandeln, ja i stort sett överallt – utom på våra kulturinstitutioner. Regeln om max 50 i publiken tar branschen på djupt allvar: kommer man till exempel till en teater från en restaurang så går man från trängsel in i något som mer liknar ett desinficerat, glest jätterum där social distans på 2 meter är en självklarhet. Är det någonstans i samhället vi kan mötas under strikt reglerade former så är det i kulturens lokaler.

I en tid då vi alla prövas av den pågående pandemin så är behovet av gemenskap stort. ”Jag tror på livet före döden”, som en chef för ett äldreboende sa, som inte ville stänga helt för besök. Ändå är kulturinstitutionerna i hög grad stängda. Är det just för att vi ser på de platserna som en social mötesplats, en plats för ett mänskligt möte – som de måste hållas stängda? Medan ett besök till Hemköp eller Ikea inte definieras som en social händelse. Det här förefaller vara signalpolitik (som vi förstår ansvarsfullt vill mana till försiktighet) som drabbar just kulturen – inte andra.

Det finns i dag en oro att den utarmning av kulturen som pågått i många år redan innan pandemin nu ska stänga kulturplatser i vårt samhälle *för gott*. Vi ser det ske redan runt om i Europa. Det drabbar hårt vårt samhälles andliga infrastruktur. Ska vi vara ett land där vi sjunker allt längre ned i Netflix-soffan? Vi behöver trots allt varandra och behöver träffas, på ett virussäkert avstånd. Du är mer skyddad från covid-19 på kulturens platser än på Coop och Zara. Jag tror på livet före döden. Häv den orättvisa 50-gränsen.

Mer om en kulturbransch i kris i coronatider på dn.se/kultur.

Jacob Hirdwall "

" Ledare: Därför behöver Sverige en liberaliserad arbetsrätt

DN MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Sveriges regering kan inom kort falla på frågan om arbetsrätten. S, MP, C och L har kommit överens om att den ska moderniseras och "anpassas efter dagens arbetsmarknad" och att förändringarna ska vara på plats 2021. Varför är detta så viktigt?

Jo, därför att svensk arbetsmarknad är stel och tudelad. Inne i värmen finns fastanställda människor. På utsidan märks öppet arbetslösa, men där finns också de som studerar, vikarierar, frilansar eller driver företag för att de inte har några bättre alternativ.

I augusti hade 5 116 000 människor sysselsättning och av dem hade 3 849 200 en fast anställning, 768 200 en visstidsanställning och 498 800 var företagare. Totalt saknade nästan en halv miljon svenskar jobb.

Bland ungdomar var arbetslösheten 22,5 procent. Även äldre arbetslösa samt flykting- och anhöriginvandrare har mycket svårt att få ett arbete, enligt IFAU.

Det behövs en ökad och mer jämt fördelad rörlighet på arbetsmarknaden. Dels för att fler ska kunna försörja sig genom att jobba, dels för att matchningen ska bli bättre.

I Danmark, ett grannland med en lika omfattande välfärdsstat som den svenska, har man valt en modell med "flexicurity" på arbetsmarknaden. Arbetsgivare kan relativt enkelt säga upp personal,

men danskarna har samtidigt lättare att få en ny tjänst eftersom fler rör på sig och företagen har mindre att förlora på att pröva ett samarbete. Flyktinginvandrare har också fått jobb i högre utsträckning, medan lågutbildade infödda har fått mer kvalificerade arbeten. Detta visar en SNS-rapport på området.

I en föränderlig värld är status quo varken den bästa lösningen för den enskilde eller för arbetsgivare. Många fastanställda i Sverige är "inlåsta" på en arbetsplats och i en bransch där de inte trivs, men de stannar ändå därför att arbetsmarknaden är så stel. Forskning visar att det inte är gynnsamt för hälsan och att sjukskrivningarna är högre i denna grupp.

I mitten av 1900-talet myntade LO:s egna ekonomer begreppet "vingarnas trygghet" om vikten av att kunna röra sig på arbetsmarknaden. Men 1974 föreslogs – i strid med Saltsjöbadsandan – en lagstiftad arbetsrätt. Lagen om anställningsskydd kom sedermera att bli helig för facken och nu hotar systemförsvararna i LO och Vänsterpartiet att fälla statsminister Stefan Löfven.

Den 1 juni presenterade justitierådet Gudmund Toijer det 700-sidiga - betänkandet "En moderniserad arbetsrätt" på regeringens uppdrag. Ett av utredningens förslag är att arbetsgivare ska få undanta fem medarbetare från turordningsregeln "sist in, först ut" vid uppsägningar – nu får företag med högst tio anställda göra undantag för två personer.

Samtidigt föreslås en lagstadgad skyldighet för arbetsgivare att erbjuda kompetensutveckling till alla sina arbetstagare, som har minst sex månaders sammanlagd anställningstid – oavsett anställningsform. Det handlar alltså inte om ett förödande systemskifte – vilket vissa nu vill få det att framstå som – utan om att möjliggöra för fler att hitta sin

rätta plats på arbetsmarknaden. Fler ska kunna försörja sig, trivas och utvecklas. Arbetsgivare ska kunna ha så kunniga och motiverade medarbetare som möjligt. Och samhällsekonomin ska få bättre förutsättningar att växa mer.

Kanske kommer parterna ändå sätta sig ner igen och verkligen komma överens om spelreglerna. För som ordförandena för LO och Arbetsgivareföreningen sa när de skakade hand i Saltsjöbaden 1938: "Vi sitter ju på samma gren." Då, liksom nu, skakades världen av rejäl turbulens. Fler svenskar behöver sannerligen vingarnas trygghet i arbetslivet.

DN 12/10 2020 "

" Ny kritik mot polisens lista över utsatta områden

DN MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

I slutet av 2021 väntas polisens nya lista över Sveriges utsatta - områden. Redan nu riktas skarp kritik från kommuner, forskare – och internt inom polisen – mot hur listan tas fram. – Bristen på transparens har varit ett problem. Hur ska vi kunna vidta åtgärder om vi inte vet orsakerna? säger Erik Pelling, (S) i Uppsala som har ett särskilt utsatt område.

Åsikterna om polisens lista över utsatta områden har gått isär sedan polismyndigheten för första gången 2015 kartlade utsatta områden och offentliggjorde resultatet. Då var det 55, i dag kategoriseras 60 områden som utsatta, riskområden och särskilt utsatta.

Nästa uppdatering kommer sannolikt i slutet av 2021, enligt Linda Staaf, chef för underrättelseenheten på Noa, Polisens nationella operativa avdelning.

– Det är mycket som påverkar tidplanen men det är den planeringen jag ser framför mig. Vi har tagit fram detta för att vi ska ha en enhetlig nationell lägesbild och för att få veta var vi behöver förstärka polisen närvaron och satsa än mer på lokal samverkan, säger hon.

Kartläggningen sker i flera steg och utgörs av en kombination av lokal informationsinsamling om till exempel vilka typer av kriminalitet som förekommer, hur omfattande den är och på vilka platser det handlas öppet med narkotika. Dessutom görs en skattning av de kriminellas

kapacitet samt en skriftlig beskrivning av läget. Uppgifterna sammanställs av Noa som gör en samlad bedömning. Enligt Linda Staaf ses processen och kriterierna över varje gång myndigheten tar fram en ny lista.

– Det handlar mycket om vilka nya kunskaper vi har och hur världen såg ut 2015 jämfört med i dag. Vi följer det löpande. Vi ställer oss frågan om det fortfarande är rätt kriterier och om vi tittar på rätt saker utifrån problematiken, säger Staaf.

Grunden ska dock kvarstå: En kartläggning av kriminellas påverkan på de boende i dessa områden, sammanlagt rör det sig om drygt en halv miljon människor.

– Om vi ändrar kriterierna blir det inte jämförbart med bedömningarna vi gjorde 2015, 2017 och 2019 och då kan vi plötsligt inte följa utvecklingen längre, säger Linda Staaf.

Kriminologen Manne Gerell på Malmö universitet var med och utvecklade polisens metod för att kategorisera utsatta områden. Trots det anser han att modellen i alltför stor utsträckning bygger på polisens subjektiva bedömning och efterlyser en mer objektiv variant.

– I dag gör lokalpolisområdet en bedömning utifrån hur de upplever situationen. De är fria att ta in statistik och många gör säkert det. Men det vore nyttigt om de i stället blev serverade statistik över området. Sen kan de fylla på med sin bedömning om hur de upplever problemen, säger han.

Manne Gerell skulle hellre se att Sverige tog efter den danska modellen som utgår mer från statistik.

– Det kan handla om brottsstatistik eller att vidareutveckla arbetet med hur man använder arbetslöshetsstatistik.

Kommunpolisen Peter Johansson i Norrköping, med två utsatta områden, är inne på samma spår. Listan är nödvändig men polisen måste bjuda in fler aktörer, anser han.

– Vi skulle få en mer sann bild och inte bara polisens bild. Då kan vi få reda på saker som vi inte vet.

Norrköpingspolisen samarbetar i dag redan med kommunen och andra samhällsaktörer i kampen mot brottsligheten och det ser ut att ha gett resultat. 2019 ströks ett av Norrköpings utsatta områden från listan och Peter Johansson hoppas att Noa kan avföra ytterligare ett område nästa år. Men när det kommer till underlaget till listan har det mest baserats på polisens bedömning.

– Det skulle bli bättre om vi kunde sätta oss ner med kommunen, fastighetsägare och andra till exempel trossamfund som finns på plats. Men uppdraget från Noa måste komma i ett tidigare skede så att vi hinner göra det på ett bättre och mer strukturerat sätt, säger han.

Uppsala är ett exempel på hur det kan bli när kommunen inte varit delaktig i underlaget. När Noa klassade stadsdelen Gottsunda som ett särskilt utsatt område 2017 kom det som en chock för kommunen som kallade till krismöte.

– De första åren damp listan ner från klar himmel, inte ens polisen lokalt kände till den timmarna innan. Det var inte optimalt, säger Erik Pelling (S), kommunstyrelsens ordförande.

Nu har polisen blivit bättre på att informera, men det räcker inte. Pelling säger att han flera gånger påpekat för rikspolischef Anders Thornberg att bristen på transparens har varit ett problem.

– Om vi ska få till ett effektivt samarbete mellan polis, kommun och andra så måste polisen öppna upp och vara tydliga med hur de tar fram listan och efter vilka kriterier. Hur mäter vi till exempel om det finns en tystnadskultur och hur kan vi på kommunen bidra för att bryta den?

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

"Fakta. Utsatta områden

Ett utsatt område karaktäriseras av en låg socioekonomisk status där kriminella inverkar på lokalsamhället, exempelvis genom hot och utpressning eller offentliga våldshandlingar som riskerar att skada tredje man, öppen handel med narkotika och ett utåtagerande missnöje med samhället.

Ett riskområde uppfyller samtliga kriterier för ett utsatt område men når inte upp till de kriterier som kännetecknar ett särskilt utsatt område.

Ett särskilt utsatt område kännetecknas av en obenägenhet att delta i rättsprocessen. Det kan förekomma systematiska hot och våldshandlingar mot vittnen, målsägare och anmälare i området. Här kan det också finnas parallella samhällsstrukturer, extremism, personer som reser för att strida i konfliktområden samt en hög koncentration av kriminella.

Särskilt utsatta områden

Vivalla, Örebro

Gottsunda, Uppsala

Alby, Botkyrka

Fittja, Botkyrka

Hallunda/Norsborg, Botkyrka

Husby, Stockholm

Rinkeby/Tensta, Stockholm

Ronna/Geneta/Lina, Södertälje

Araby, Växjö

Karlslund, Landskrona

Nydala/Hermosdal/Lindängen, Malmö

Rosengård söder om Amiralsgatan, Malmö

Södra Sofielund (Seved), Malmö

Hammarkullen, Göteborg

Bergsjön, Göteborg

Biskopsgården, Göteborg

Hjällbo, Göteborg

Lövgärdet, Göteborg

Tynnered/Grevgård/Opaltorget, Västra Frölunda

Hässelholmen/Hulta, Borås

Norrby, Borås

Skäggetorp, Linköping

Riskområden

Gårdsten, Göteborg (tidigare (SUO))

Holma/Kroksbäck/Bellevuegården, Malmö

Oxhagen/Varberga, Örebro Söder, Helsingborg

Tjärna Ängar, Borlänge

Tureberg, Sollentuna

Dalhem/Drottninghög/ Fredriksdal, Helsingborg Fornhöjden,

Södertälje (tidigare UO)

Hovsjö, Södertälje (Tidigare UO)
Rissne/Hallonbergen, Sundbyberg (tidigare UO)
Utsatta områden
Fröslunda, Eskilstuna
Klockaretorpet, Norrköping
Lagersberg, Eskilstuna
Navestad, Norrköping
Rannebergen, Göteborg
Skogås, Huddinge
Vårby, Huddinge
Älvsjö/Solberga, Stockholm
Andersberg, Halmstad
Brandbergen, Haninge
Bredäng, Stockholm
Bäckby, Västerås
Charlottesborg, Kristianstad
Edsberg, Sollentuna
Finnsta, Upplands Bro
Gamlegården, Kristianstad
Hagsätra/Rågsved, Stockholm
Hisings Backa, Göteborg
Hässelby/Vällingby, Stockholm
Råslätt, Jönköping
Skiftinge, Eskilstuna
Sångvägen, Järfälla
Termovägen, Järfälla
Vårberg, Stockholm
Östberga, Stockholm
Jordbro, Haninge
Kronogården/Lextorp/Sylte, Trollhättan
Storvreten/Tumba.

Källa: Polisen "

"Så ska byggboom ta förorterna från polisens lista

DN MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Om fem år ska alla Göteborgsförorterna vara borta från polisens lista över särskilt utsatta områden. Prislappen för den kommunala bostadskoncernen AB Framtiden: elva miljarder. – Vi ser det som en affärsmässig investering, säger vd:n Terje Johansson.

En jättelik byggkran avtecknar sig mot skyn framför Gårdstens centrum, som ligger i nordöstra Göteborg. Vid det nya torget ska bostadsrättsföreningen Utsiktens 13 våningar höga hus stå klart sent nästa år. Vårdcentralen är numer öppen alla dagar i veckan och förhandlingarna om att få hit ett apotek är inne i slutskedet.

– Och där ska vårt nya huvudkontor ligga. Vi ska finnas mitt bland dem som bor här 24 timmar om dygnet. Närvaro, närvaro, närvaro, det är det absolut viktigaste, säger Gårdstensbostäders vd Michael Piroso och pekar ut över byggarbetsplatsen.

Mannen som utsågs till "Årets samhällsbyggare" 2019 har spelat en avgörande roll för att Gårdsten gått från problembarn till förebild. Efter ett långsiktigt arbete avfördes förorten i nordöstra Göteborg i fjol från polisens Nationella operativa avdelnings lista över landets särskilt utsatta områden och återfinns numer i kategorin riskområden.

Det fanns en tid när upp mot 1 000 lägenheter stod tomma här. Nu råder det byggboom i förorten. Över 1 200 nya bostäder är på gång:

radhus, seniorboenden, hyreslägenheter och bostadsrätter. Det slitna och problemtyngda området ska förvandlas till en attraktiv blandstad.
– Det ska inte vara något vi och de, säger Pirosanto, som ser byggkranarna som symboler för den framtidstro som skapats.

Han konstaterar att mycket återstår att göra.

– Skolresultaten är fortfarande långt ifrån tillfredsställande och skolan är ett område som måste prioriteras, men jag tror att vi kommer att lyckas här också, säger han.

Av de 22 områden i Sverige som är kvar på den listan över särskilt utsatta områden återfinns sex i Göteborg. Med Gårdsten som förebild är kommunens mål att även Bergsjön, Biskopsgården, Hammarkullen, Hjällbo, Lövgärdet och Tynnered ska vara borta 2025.

Enligt ett beslut i kommunfullmäktige satsar allmännyttans bolag AB Framtiden elva miljarder för att skapa trygghet i bostadsområden, som i dag präglas av kriminalitet och segregation. Det som har tagit över 20 år att genomföra i Gårdsten ska klaras av på fem år i sex olika områden.

– Klart att vi ställt oss frågan: Är det verkligen möjligt? Och svaret är: Ja, det är möjligt, säger Terje Johansson, Framtidens vd.

Nyckelordet i satsningen är superförvaltning. Bakom detta begrepp döljer sig insatser som trygghetssäkring av koncernens fastigheter, riktiga hyresförhållanden i samtliga lägenheter, nolltolerans mot kriminell verksamhet, klottersanering inom 24 timmar och sophantering av högsta kvalitet.

Det är långt ifrån första gången som staden gör stora satsningar för att bryta segregationen. Alla har inte varit lyckade. Terje Johansson tror att detta storslagna projekt kommer att ha framgång bland annat eftersom det bygger på affärsmässiga principer.

– Om tryggheten ökar så har alla något att vinna på det, inte minst fastighetsägarna. De största potentiella värdeökningarna finns inte i innerstan utan i de områden som vi pratar om och där tror jag även att privata aktörer har samma synsätt, säger Johansson.

Drygt sju av de elva miljarderna kommer att gå till nyproduktion och renoveringar. Samma framtidstro som finns i Gårdsten ska skapas i andra utsatta delar av Göteborg.

Terje Johansson säger att staden hittills inte gjort tillräckligt och att Göteborg har glidit isär.

– Vi kommer inte att kunna skapa ett helt jämlikt Göteborg, men vi kommer att skapa ett mindre ojämlikt Göteborg, säger han.

Ulf Merlander, chef för det nordöstra polisdistriktet i Göteborg, där många av de särskilt utsatta områdena finns, säger att framgången i Gårdsten har ett viktigt symbolvärde. Han medger att det där tårtkalaset som anordnades innan området officiellt avförts från listan var att ”ta ut segern i förskott”. Samtidigt konstaterar han att det fanns fog för hans rekommendation och att antalet anmälda brott minskat successivt i Gårdsten efter att polisens arbete enligt den så kallade fasmodellen inleddes.

2016 anmäldes 899 brott och i fjol var siffran 664. Även efter beslutet att flytta Gårdsten från listan har trenden fortsatt. Så här långt i år är antalet strax över 500.

Merlander håller med om att verktygen för att bedöma ett områdes status till en början var trubbiga och byggde på ett stort mått av subjektivitet, men han anser att det numer med hjälp av statistik kring brottslighet, skolresultat och socioekonomiska förhållanden går att skapa sig en rättvisande bild.

– Jag skulle säga att vi i dag har en väldigt bra kunskap om de här områdena, säger polischefen.

Jens Littorin
jens.littorin@dn.se "

" Ewa Stenberg: En spänstig debatt som ändå inte gav några besked

DN MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

På söndagskvällen hettade det till mer än vanligt i SVT:s partiledardebatt, efter att Vänsterpartiet hade hotat med regeringskris om inte statsministern gav rätt svar.DN:s politikkomentator Ewa Stenberg svarar på tre frågor om hur det gick.

1 Vänsterpartiets Jonas Sjöstedt hade ju verkligen byggt upp spänningen inför debatten, vad hände?

Jonas Sjöstedt hade satt en egen agenda inför ”Agenda”-debatten. Den skapade både spänning och spänst, men dessvärre inga klara besked.

V-ledaren hade krävt att statsminister Stefan Löfven i direktsändning skulle lova att släppa en viktig del av januariavtalet. Det handlar om löftet att lägga ett lagförslag som gör det lättare för arbetsgivare att säga upp anställda. Om statsministern inte uppfyllde Vänsterpartiets krav har Sjöstedt hotat med en misstroendeomröstning som kan avsätta regeringen. Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna har backat upp Sjöstedts hot och sagt att de kommer att rösta för en misstroendeförklaring.

KD:s Ebba Busch viftade till och med med en lista på riksdagsledamöter som är beredda att omedelbart skriva under en sådan begäran.

Men statsministern var inte beredd att ställa frågan på sin spets. Stefan Löfven kallade förvisso utredningen som januaripartierna genomdrivit för obalanserad och pekade på ett förslag han vill förändra. Men han underströk att utredningen fortfarande är ute på remiss och att arbetsmarknadens parter har tid att fortsätta förhandla. ”Då ska de få den möjligheten”, sade Löfven och höjde pekfingret mot oppositionen till höger och till vänster. ”Då träder de här in och vill ställa till ett politiskt käbbel”. En ovanligt temperamentsfull Löfven uppmanade oppositionspartierna att ”ta det lite lugnt och försök att behålla sansen.”

2 Accepterade Vänsterns Jonas Sjöstedt det beskedet?

Nej, han anklagade Stefan Löfven för att ”lurva till det”, när han inte lovade att släppa den av alla fackförbund sågade utredningens förslag. ”Det är sorgligt att se en gammal Metallordförande som inte kan ställa sig bakom metallarbetarna”, sade Jonas Sjöstedt till Stefan Löfven.

Men samtidigt ”lurvade” också Sjöstedt till det genom att inte ge tydliga besked om när hans parti tänker driva fram en misstroendeomröstning mot statsministern. Sjöstedt talade om ett beslut inom några veckor, det är den tid som återstår av hans eget partiledarskap.

Detta var nämligen hans tack-och-adjö-föreställning.

Man kan väl säga att hans sista insats blev lite av ett antiklimax.

Vänstern har höjt tonläget mot regeringen sedan förhandlingarna mellan arbetsmarknadens parter bröt samman för en och en halv vecka sedan. Inför denna tv-debatt var spänningen på topp. Men Sjöstedt

hade inget att kontra med när statsministern inte gjorde som Sjöstedt krävt och backade från löftet till januaripartierna om att liberalisera arbetsrätten.

3 Hur var tonläget under debatten? Har den ökade smittspridningen minskat konfliktnivån?

Nej, borgfreden från våren är långt borta. När coronakrisen kom ökade förtroendet kraftigt för regeringen och myndigheterna och alla partier drog slutsatsen att väljarna vill se samarbete och ansvar. Nu rör sig stämningen i väljarkåren mer mot hur det var före pandemin.

Trots att smittspridningen ökar gör hoten om att avsätta regeringen detsamma. Statsministern och hans samarbetspartier kritiserade oppositionen för att vara oansvarig genom att inte ta hänsyn till pandemin.

Striden i den svenska demokratin är tillbaka och tonläget är lika högt som innan det nya coronaviruset gjorde entré.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se "

" Hundratals sjuka hotas av utförsäkring

DN MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Hundratals långtidssjuka i covid-19 hotas under hösten av utförsäkring. Kunskaperna om sjukdomen brister och nu slår Försäkringskassan larm om att den behöver hjälp för att hantera problematiken. – Sjukförsäkringen medger inga generella undantag för vissa patientgrupper, säger generaldirektör Nils Öberg.

Sverige drabbades hårt när coronaepidemin drog in över landet i mars. Bland dem som först blev sjuka finns en grupp som i dag – nästan sju månader senare – fortfarande lider av sviterna av sjukdomen.

– Vi ser att några av dem som drabbats av den här sjukdomen fortsätter att vara sjuka länge. Det verkar som att det här viruset inte uppträder på samma vis som andra virus, och slår väldigt hårt mot vissa individer, säger Försäkringskassans generaldirektör Nils Öberg.

Många av dessa långtidssjuka med covid-19-symtom närmar sig nu den kritiska 180-dagarsgränsen i sjukförsäkringen, när arbetsförmågan provas mot hela arbetsmarknaden. Bara under september passerade mellan 500–600 personer gränsen, enligt Försäkringskassan.

– Problemet är att den här sjukdomen har överrumplat hela systemet. Sjukförsäkringen bygger ju på solid läkarvetenskap. Vi lutar oss tungt mot vården och läkarvetenskapen för att kunna navigera rätt. Nu är vi i ett läge där vi har en ny sjukdom där det fortfarande är mycket vi inte vet, säger Nils Öberg.

Svenska covidföreningen, som startades i slutet av augusti och hittills samlat cirka 1 100 medlemmar, har krävt att 180-dagarsgränsen omgående förlängs för personer med långtidssymtom på covid-19. Men Nils Öberg påpekar att några sådana undantag inte är möjliga.

– Sjukförsäkringens regelverk medger inga generella undantag för vissa patientgrupper. Den är inte konstruerad på det sättet. Det finns regler som definierar oskälighet, och så finns det ett regelverk som medger undantag om det finns särskilda skäl. Men inget av dessa undantag går att tillämpa på den här gruppen och det är inte så att det finns ett generellt undantag för långtidssjuka i covid. Samma regler gäller för covidsjuka som för alla andra patienter, säger han.

En av de som är långtidssjuk efter förmodad covid-19 är Annika Hellberg, 56, i Varberg. Sedan hon insjuknade i vad hon tror var covid-19 har livet inte varit sig likt. Hon – som tidigare arbetade heltid, var fysiskt aktiv och gärna deltog i sociala engagemang med vänner och familj – blir plötsligt utmattad av minsta lilla. Än i dag lider hon av feber som kommer och går, trötthet, yrsel och koncentrationssvårigheter.

Hon har inte några påvisbara antikroppar. I hennes papper står det ”ospecificerad virusinfektion”. Prover hon tagit har inte visat på någon särskild ohälsa.

– Jag har blivit utskälld av läkare och jag har blivit hånad av läkare. Jag får höra att allt är jättebra, att vårderna är fantastiska. Men jag mår ju fortfarande inte bra.

Annika Hellberg anser att Försäkringskassan borde se förbi 180-dagarsregeln för gruppen långtidssjuka med covid-19-symtom.

– Jag skulle önska att de kunde släppa på den tills vi vet vad det här är för någonting. Vi vet ju inte, vi kanske inte ens blir bra. Det är det ingen som vet. Det har inte ens gått ett år sedan det här viruset dök upp.

TT "

"Fakta. Sjukförsäkringen

Rehabiliteringskedjan infördes 2008 och innebär att Försäkringskassan prövar den sjukes arbetsförmåga vid fasta tidpunkter.

Under de första 90 dagarna av sjukperioden bedöms om den anställda kan klara av sitt vanliga arbete.

Efter 90 dagar prövas om personen kan arbeta med något annat hos arbetsgivaren.

Efter 180 dagar prövas förmågan mot hela arbetsmarknaden, dock ej om det finns särskilda skäl mot det.

Efter dag 365 i rehabiliteringskedjan bedöms arbetsförmågan mot hela arbetsmarknaden, men med skillnaden att särskilda skäl inte tillämpas. Undantag kan dock göras.

Källa: ISF "

" Åklagarmyndigheten tilldelas mer pengar

DN MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Regeringen och samarbetspartierna är överens om att skjuta mer pengar till Åklagarmyndigheten nästa år, rapporterar Sveriges Radio Ekot. I regeringens budgetproposition i september fick myndigheten 50 miljoner kronor mindre än begärt. Men enligt riksdagsledamoten Johan Pehrson (L) finns nu en överenskommelse som ska säkra att mer pengar skjuts till.

– Då klarar sig åklagarverksamheten, man behöver inte göra några förändringar, man kan fortsätta rekrytera fler nya åklagare för att bekämpa brott och det är ett viktigt besked, säger Pehrson till Ekot.

TT "

" Grön omställning i fokus för ministrerna nya expertgrupp

DN MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

En ny expertgrupp ska bidra med inspel om handelspolitiken till utrikeshandelsminister Anna Hallberg (S). Gruppen består av flera välkända namn och ska bland annat diskutera hur en grön omställning kan se ut i praktiken.

Den globala handeln har mött många hinder de senaste åren. Coronapandemin förstärkte ytterligare de tendenser till protektionism och deglobalisering som fanns tidigare, när till och med EU:s inre marknad begränsades.

För att få hjälp att utforma framtidens handelspolitik har utrikeshandelsminister Anna Hallberg (S) tillsatt en ny expertgrupp, som sammanträder första gången i slutet av oktober.

– Många frågor ställs på sin spets nu och vi har också stora möjligheter att, i en uppstart och omstart av ekonomin, ta plats med en handelspolitisk agenda, säger Anna Hallberg om varför hon tillsatt gruppen.

Tio personer med erfarenhet från olika områden ska träffas fyra gånger per år för att diskutera utmaningar och lösningar utifrån olika teman. Bland namnen finns LO:s ordförande Susanna Gideonsson, Volvo Group AB:s styrelseordförande Carl-Henric Svanberg och Johan Kuylenstierna, vice ordförande för Klimatpolitiska rådet.

– Det här kommer bli en grupp som är ganska fragmenterad på det viset att man kommer ha olika åsikter om vilken väg man ska gå, vad som är viktigt och vilka värderingar som styr. Det är det jag vill ha, säger Hallberg.

Kommerskollegium konstaterade nyligen i en rapport att handelspolitiken är ett underutnyttjat verktyg i klimatarbetet. Att diskutera hur man kan främja en ”grön omstart” av ekonomin är därför ett prioriterat område för gruppen.

– Det visar det som jag själv länge argumenterat för, nämligen att klimat-, miljö- och hållbarhetsfrågor är en alltmer integrerad del av den samlade politiken och inte ett separat område, säger Johan Kuylenstierna, som är den gruppmedlem som ska bidra med spetskompetens i klimatfrågan.

Han ser en fungerande och öppen frihandel som en förutsättning för en hållbar utveckling, eftersom en snabb omställning kräver att resurser och nya innovationer sprids. Samtidigt medger han att frågan om vilka styrmedel handelspolitiken ska använda är komplex.

– Inom EU ser man att ambitiösa klimatmål medför en risk för konkurrens från länder som inte har samma krav och därmed kan ha en billigare produktion. En lösning kan vara gränstullar och andra importavgifter för att justera för det. Jag hoppas att man inte ska behöva komma dit, men det är självklart inte uteslutet eftersom man heller inte ska vinna på att vara sämst i klassen, säger Johan Kuylenstierna.

Klimatpolitiska rådet, som Kuylenstierna är ordförande för, har i uppgift att granska regeringens politik ur klimatsynpunkt. Men Kuylenstierna ser ingen motsättning mellan uppdragen.

– Vi ska inte ta fram några gemensamma ställningstaganden, utan bidra med vår kompetens i en diskussion med ministern. Sedan är det politikerna som fattar beslut eller går vidare på det sätt som de önskar, säger han.

Som utrikeshandelsminister har Anna Hallberg redan tillgång till en expertmyndighet – Kommerskollegium. Men hon tycker att det är motiverat att ha ytterligare ett forum för expertis.

– Det är en förmån att som handelsminister i Sverige ha tillgång till en sådan myndighet som gör löpande analyser med evidensbaserade underlag som vi sedan kan använda för att forma politiken. Men den här gruppen ger mig inspel inte bara från ett akademiskt perspektiv, utan från många olika områden, säger hon.

På frågan om hur mycket Sverige kan påverka EU:s framtida vägval svarar Anna Hallberg positivt:

– Vi är ett litet land och vi ska inte vara naiva och tro att alla lyssnar på Sverige varje dag, men jag är övertygad om att vi kan göra skillnad på handelspolitikens område.

Lovisa Ternby
lovisa.ternby@dn.se "

"Fakta. Expertgruppen som ska forma handelspolitiken

Carin Jämtin, generaldirektör för Sida.

Carl-Henric Svanberg, styrelseordförande för Volvo Group AB.

Hanne Melin Olbe, global competition counsel på Ebay.

Johan Kuylensstierna, vice ordförande för Klimatpolitiska rådet.

Mattias Perjos, vd och koncernchef för Getinge.

Frédéric Cho, vice ordförande för Sweden-China trade council.

Rune Bjerke, styrelsemedlem för Norsk Hydro.

Susanna Gideonsson, ordförande för LO.

Anders Ahnlid, generaldirektör Kommerskollegium. "

" Postnord rustar för att klara julhandeln på nätet

DN MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Fler ombud, extraanställd personal, lördagsleveranser och söndagssortering. Så ska Postnord hantera ökade paketvolymen inför jul. – Ökningstaken har tilltagit i år, säger Peter Hesslin, chef för e-handel och logistik på Postnord.

Social distansering och mer tid hemma är några av orsakerna som förklarar en rekordstor ökning i e-handeln. Under andra kvartalet ökade e-handeln med 49 procent, enligt Postnord. Prognosen för fjärde kvartalet där julhandeln ingår är en tillväxt på 33 procent, jämfört med motsvarande period förra året.

I fjol beräknades 40 procent av den totala julklappshandeln komma från inköp på nätet, en ökning på två procent jämfört med 2018. I år väntas andelen öka ännu mer.

– Den totala konsumtionen har inte dragit i väg. Det är e-handeln som ökar, säger Peter Hesslin.

Readagen Black Friday, som numera brukar sträcka sig över mer eller mindre en vecka, infaller i slutet av november och ses som ett slags startskott för julhandeln.

– Black Friday är den absolut största shoppinghelgen på hela året och de senaste åren har det blivit mer och mer att man planerar julinköp då, säger Peter Hesslin.

Under Black Friday 2019 hanterade Postnord 728 000 paket under ett dygn. I år räknar man med en ökning på 30 procent. Det senaste halvåret, då trycket på e-handeln varit ovanligt högt, har Postnord i snitt hanterat 600 000 till 750 000 paket dagligen.

– Intåget av pandemin har gjort att e-handeln har ökat och jag tror att det här kommer att vara det nya normala. Man har märkt hur enkelt det är att handla hemma och nya generationer, fler äldre, har börjat handla via nätet, säger Hesslin.

I år tar Postnord in 3 000 extra medarbetare inför högtiden. 38 tillfälliga ombud öppnar och paket kommer att sorteras även på söndagar från och med Black Friday och fram till jul. Paket kommer även att levereras på lördagar från den 8 november till 21 december där underlag för det finns.

TT"

" Här får invånarna sämst service i landet

DN MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Moskosel. Samtidigt som Sveriges befolkning ökar avfolkas Norrlands inland i bestämd takt. Lappländska Moskosel har förlorat nästan sju av tio invånare på 50 år och ingen samhälls-service finns kvar. Byborna känner sig övergivna och har tagit saken i egna händer – men kämpar de emot en kraft som är större än de kan hantera?

78-årige Sune Pettersson visar oss runt i sin silvergrå kombi. Björkarna utanför bilfönstret har fått en blekgul nyans som kontrasterar mot de mörkgröna tallarna. Längs vägen står ödehus efter ödehus.

Ett har helt fallit samman, ett annat har förlorat färgen på träfasaden. På en kulle står ett par tomma lägenhetsbyggnader med persiennerna halvt neddragna i flera fönster.

– Där var det en matbutik, där låg en biograf, där var det en förskola. Och där ligger brandstationen som nu är till salu.

Han är född och uppvuxen i byn och bor i dag ett stenkast från sitt barndomshem. När Sune Pettersson var ung levde omkring 1 000 personer i den då livskraftiga sågverksorten med fyra mataffärer, modebutik, skola upp till högstadiet och distriktssköterska.

Mycket har förändrats sedan dess. Det lilla lappländska samhället vid Inlandsbanan, beläget fyra och en halv mil norr om Arvidsjaur, har i dag strax under 200 invånare – många av dem i Sune Petterssons ålder.

Mönstret går att se i stora delar av landet. Samtidigt som Sveriges befolkning ökar – på 40 år har vi blivit två miljoner fler – töms glesbygden på sina yngre invånare, som flyttar till stora och medelstora städer i söder och längs kusterna.

Moskosel är en av hundratals småorter som har förlorat en stor del av sin befolkning de senaste 50 åren. I Kristineberg i Västerbotten, Karlsborg i Norrbotten och Rönneby i Härjedalen har invånarantalet minskat med mer än 70 procent sedan 1970 – i Moskosel ligger siffran på 68 procent, enligt tidningen Hem och hyra.

Avfolkningen sätter press på både invånarna och kommunerna. Ju färre som bor på en ort, desto svårare blir det för affärer, skolor och andra verksamheter att överleva – vilket gör det besvärligare att leva på platsen.

I Hem och hyras granskning fick Moskosel och Porjus, som också ligger i Lappland, sämst betyg vad det gäller samhällsservice. Närmaste livsmedelsbutik, restaurang, postombud, systembolag och skola finns i Arvidsjaur 40 minuter bort med bil.

Ett par hundra meter från Sune Petterssons hus bor 34-åriga Stefan Isaksson och hans två barn Hardy, 7, och Sälla Isaksson, 9, i en tidigare förskolebyggnad. När DN är på besök lagar Stefan köttfärssås och makaroner medan Hardy tittar på en legofilm på tv.

Familjen går upp klockan kvart över fem varje morgon för att åka till Arvidsjaur, där Stefans jobb och barnens skola ligger. 34-åringen är vaktmästare åt Svenska kyrkan, och när han inte arbetar får Sälla och Hardy ta skolbussen som avgår klockan sju.

– Efter jobbet hämtar jag dem och så far vi hem och lagar mat. Vi hinner inte göra så mycket efter att vi ätit innan det är dags att sova så att de orkar stiga upp, säger Stefan Isaksson.

Han älskar Moskosel och närheten till naturen, men Hardy är inte lika förtjust.

– Det är tråkigt här. Jag hade hellre bott i Arvidsjaur.

Skolan i Moskosel har stängt i etapper och 2013 upphörde till slut lågstadiet med sin verksamhet. Anledningen var att det inte gick att hitta personal och att barnen blivit för få.

Sune Pettersson är förbannad på att det har blivit som det har blivit. Enligt honom, och flera andra Moskoselsbor, är avfolkningen delvis ett resultat av att kommunen övergett orten och att all service försvunnit. De bestämde sig för att själva agera.

Eftersom Arvidsjaur kommun inte ville låta byborna öppna en digital lanthandel i ortens tidigare skolbyggnad beslutade de att söka EU-bidrag för att göra det på en annan plats i Moskosel.

Vi parkerar med bilen utanför vad som ska bli bygdens nya samlingslokal: Spånålan. Inne i den faluröda byggnaden är det full verksamhet. På golvet ligger täckpapper och slipmaskiner, Peder Johansson målar väggarna vita medan Eva Granström och Britt-Inger Lindgren visar oss runt.

– Det har varit en väldig uppslutning och många vill hjälpa till, säger Britt-Inger Lindgren.

Byggnaden står intill bensinpumpen vid landsvägen mellan Jokkmokk och Arvidsjaur. Men den har inte alltid gjort det. I somras fraktades det 306 kvadratmeter stora envåningshuset tre kilometer genom byn. Det var ursprungligen byggt som ett kontor för traktens sågverk och låg på en kulle en bit utanför samhället.

Spånhålan ska rymma en servicepunkt, mötesplats och digital lanthandel. Eva Granström leder in oss i hörnrummet närmast parkeringen, där butiken ska vara.

– Det ska gå att komma in i butiken med bank-id eller nyckelblipp. Den ska vara obemannad och kommer att ha öppet dygnet runt. Byborna hoppas att butiken ska göra det mer attraktivt att bo i Moskosel.

Samtidigt har kulturparet Linda Remahl och Goncalo Rodrigues Marques fått stöd av kommunen för att ta över den tidigare skolfastigheten för att öppna en form av kulturhus och ”kreativt labb”.

När DN kommer på besök i den tegelröda skolbyggnaden spelas minimalistisk pianomusik i högtalarna. Vid ett bord sitter den ungerska konstnären Balint Holecz och arbetar på sin dator. Han är på en så kallad residensvistelse och ska bo i byn i ett par månader.

– Helst ville vi ha ett samarbete med bygruppen, men de var inte intresserade, säger Linda Remahl.

I flera av klassrummen visas konstverk av internationella och lokala konstnärer och på baksidan av huset håller paret på att bygga ett antal mindre stugor som de tänker hyra ut.

Förhoppningen är att projektet ska göra Moskosel till en besöksdestination, dit frilansare och kreativa människor kan åka för att arbeta och njuta av naturen – vilket kan skapa arbetstillfällen i bygden.

– Det är en trend i dag att större företag vill åka på intensiva workshopar där man bor och lever ihop. Man kan fokusera på jobbet och njuta av naturen, säger Goncalo Rodrigues Marques.

Kommunen ser positivt på båda projekten. Även om byborna inte fick ta över skolbyggnaden så gav kommunen ett ekonomiskt stöd även till lanthandeln. Kommunalrådet Sara Lundberg (S) hoppas att de två inrättningarna ska stärka byn.

– Vad det gäller skolan var det en tävling om vilket projekt som skulle betyda mest för ortens utveckling. Då vann de som fick ta över skolan. Lundberg beklagar att utvecklingen blivit som den blivit i Moskosel, men menar att det är svårt att motverka att servicen försvinner – eftersom så många flyttar därifrån.

– De som driver serviceinrättningar kommersiellt behöver ett visst kundunderlag. Det är svårt att få ihop det annars. Och vi kan inte kommendera fram utveckling.

Går det att bromsa urbaniseringen och få folk att flytta till glesbygdsorter? Charlotta Mellander, professor i nationalekonomi vid Internationella handelshögskolan i Jönköping, har forskat om regional utveckling – och tror att det blir tufft för Moskosel.

– Ju mindre orten är och ju längre bort den ligger, desto mindre är sannolikheten att den kan växa. Det finns de som väljer att bosätta sig på landsbygden, men då är det primärt nära större städer.

Hon uppfattar att den politiska visionen om att "hela Sverige ska leva" hittills mest visat sig vara tomt prat. Enligt henne är det mer realistiskt för staten och politikerna att fokusera på att göra det möjligt att bo på glesbygden för de som vill, än att hoppas på att utvecklingen ska vända.

– På många platser är det väldigt svårt att vända trenden. Men Moskoselborna ser hoppfullt på framtiden. Planen är att Spånålan ska öppna i oktober – och då blir det fest för hela byn.
– Affären och skolan kommer att ge byn ett lyft. Men Rom byggdes inte på en dag. Allting tar tid, säger Tage Lidström.

John Falkirk
john.falkirk@dn.se "

" Så vill politikerna stärka Norrbotten

DN MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Bygg ut Norrbottenbanan hela vägen till Luleå, stoppa nedläggningarna av skolor i avfolkningsorter – och öka den statliga närvaron i hela länet. Detta vill Norrbottens politiker göra för att stärka regionen.

1 Infrastruktur

I september påbörjades arbetet med bygget av Norrbottenbanan, den järnväg som ska gå norrut från Umeå. Hittills har regeringen anslagit pengar till sträckan Umeå–Skellefteå, men förhoppningen är att den ska dras ännu längre.

I dag finns det ingen järnväg mellan kuststäderna norr om Umeå, och det råder bred politisk enighet om att banan skulle gagna regionens ekonomi.

– Norrbottenbanan, en 2+1-väg på E10:an och dubbelspår på Malmbanan behövs för att stärka hela regionen, säger Fredrik Lundström, partiombudsman för Moderaterna i Norrbotten.

– Det ska vara attraktivt att driva företag i Norrbotten, och då är bra kommunikationer som Norrbottenbanan väldigt viktiga, säger Johan Gröhn, distriktsordförande i Centerpartiet och kommunalråd i Bodens kommun.

Men politikerna är eniga om att även annan infrastruktur måste förbättras. Det rör sig bland annat om undermåliga vägar och dåligt

bredband i mindre tätbebyggda områden. S och V tycker att staten borde ta ett större ansvar för infrastrukturen.

– Det finns jätligt många potthål som måste åtgärdas, säger Fredrik Lundh Sammeli, riksdagsledamot och ordförande i Socialdemokraterna i Norrbotten.

2 Myndighetsnärvaro och samhällsservice

Förra sommaren fanns det bara en polispatrull i Kiruna, Gällivare respektive Jokkmokk, Sveriges till ytan tre största kommuner. Socialdemokraterna anser att det är viktigt att visa att servicen och den offentliga sektorn är lika bra oavsett var man bor.

– I Norrbotten är inte gängkriminalitet och skjutningar den stora oron, men det finns en otrygghet i att inte veta om polisen kommer ifall det sker ett brott. Man ska känna att det som ingår i samhällskontraktet ska vara tillgängligt oavsett var man bor, säger Fredrik Lundh Sammeli (S).

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen är andra statliga myndigheter som flera politiker hade velat se att de haft en bättre närvaro i Norrbotten. Vänsterpartiet menar att det är ett sätt för staten att visa att de tar glesbygden på allvar.

– Myndigheterna behövs på plats. Det räcker inte med att man ska gå in på webben och ha kontakt med sin arbetsförmedlare, säger Bertil Bartholdson, ombudsman för Vänsterpartiet i Norrbotten.

3 Vården

I landstingsvalet 2018 blev Sjukvårdspartiet störst i Norrbotten, med 34 procent av rösterna. Som namnet antyder är vården deras viktigaste fråga.

– Många upplever att alltmer centraliseras kring kusten och Luleå kommun. Distriktssköterskor försvinner och man måste åka långt bara för att göra enkla blodprov, säger Kenneth Backgård, ordförande i partiet.

En stor utmaning för regionen är att de har en åldrande befolkning, samtidigt som de har svårt att rekrytera sjukvårdspersonal till glesbygdsområden. Därför har flera projekt som ska lösa situationen på teknisk väg lanserats.

– Det måste gå snabbt och enkelt att få vård. Vi har sådan teknik, så det är märkligt att man ska behöva åka långt för enklare vård, säger Johan Gröhn (C).

Region Norrbotten har stora skulder och kan tvingas att genomföra omfattande besparingar. Enligt ett förslag från en konsultbyrå måste upp till 350 vårdanställda sägas upp.

– Medborgarna ska inte märka någon avsevärd skillnad, snarare tvärtom. Enligt konsultrapporterna finns det mycket att göra med strukturen, säger Fredrik Lundström (M).

4 Skolorna

I Moskosel finns varken förskola eller skola, i Porjus kämpar man för att behålla lågstadieundervisningen i byn. För att få folk att flytta till

avfolkningsorterna är det avgörande att ha undervisning och barnomsorg, menar många politiker i Norrbotten.

– I Älvsbyns kommun har man dragit in högstadiet på de flesta orter, säger Per Göransson, distriktsordförande för Sverigedemokraterna. Utbildningen tar lätt stryk när kommuner har svag ekonomi, enligt Vänsterpartiet. De vill lösa situationen genom ett förstatligande av skolan.

– Det hade underlättat för kommuner med sämre ekonomi, säger Bertil Bartholdson (V).

Centerpartiet vill se ändringar i skollagen som möjliggör mer undervisning på distans.

– Skolor är en viktig sak för att det ska vara attraktivt att bo här. Familjer måste ha barnomsorg. Och då måste man tänka nytt, till exempel med digitala lösningar, säger Johan Gröhn.

5 Ekonomin

I Norrbotten har många kommuner ekonomiska bekymmer på grund av en åldrande befolkning och för att många i arbetsför ålder flyttar därifrån. Det gör att kommunalskatten är betydligt högre än i storstadsregioner – trots att samhällsservicen inte är bättre.

Många norrländska politiker vill att det kommunala utjämnningssystemet förändras.

– Staten borde finansiera mer, så att vi får en bättre regional utjämning. Den har misslyckats med att jämna ut de strukturella skillnaderna, säger Bertil Bartholdson (V).

Båda Centerpartiet, Sverigedemokraterna och Sjukvårdspartiet anser att en större del av intäkterna från gruvnäringen och vattenkraften i Norrland borde tillfalla kommunerna där industrin finns.

– En viss procent borde gå till kommunerna i något slags råvaruskatt, säger Per Göransson (SD).

Fredrik Lundh Sammeli (S) anser att regeringens extra tillskott till kommuner och regioner i år är bra.

– Människors trygghet bygger mycket på den lokala välfärden. Och där har många av våra mindre kommuner oerhört tufft att få pengarna att räcka till.

John Falkirk

john.falkirk@dn.se "

"Så styrs Norrbotten

I Region Norrbotten bildar M, C och Sjukvårdspartiet majoritet. Sjukvårdspartiet blev störst i landstingsvalet 2018, med 34 procent. Samtliga kommuner i Norrbotten förutom Kiruna styrs av S med ett eller flera stödpartier. I Kiruna kommun är kommun- styrelsens ordförande centerpartist. "

" Ny teknik ska minska avstånden i vården

DN MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Lycksele. Medicindrönare, gps-klockor och virtuella provtagningsrum ska rädda Sveriges vårdmässigt svårast prövade regioner i norr. Men de ansvariga i området tror att deras lösningar kommer att användas i hela landet.– I framtiden kommer vi att kunna ha provtagningsrum på arbetsplatser och flygplatser, säger Pia Kristiansson, projektledare i närsjukvården södra Lappland.

Omställningen med stort O. Så beskriver Katarzyna Wikström det hon håller på med. Vi möts inne på Lycksele lasarett, ett akutsjukhus med ett upptagningsområde till ytan lika stort som landet Schweiz. Utanför fönstren skiner en frisk höstsol.

– Det blir mycket bilåkning för mig just nu, men det var mer tidigare. I och med pandemin har vi börjat sköta många möten på distans.

Hon har bara en knapp timme på sig innan hon måste åka vidare till sjukstugan i Åsele för en föreläsning. Katarzyna Wikström leder omställningsarbetet för en "God och nära vård" i södra Lappland. I praktiken innebär det att hon hjälper kommuner och regioner med hur de i framtiden ska kunna ge sina invånare den vård och omsorg de har rätt till.

Regionen har stora utmaningar. Över en fjärdedel av befolkningen i södra Lappland är över 65 år och många har ett stort behov av omsorg. Samtidigt blir de som bor där alltmer utspridda och vården har bekymmer med att hitta personal. I flera sjukstugor, ett slags

mellanting mellan sjukhus och vårdcentral, är en stor del av tjänsterna helt obesatta.

– På 20–30 år har många kommuner förlorat 25 procent av sina invånare. Och de som stannar kvar är ofta äldre, säger Katarzyna Wikström.

Som exempel är det nio mil mellan Saxnäs i inlandet och närmaste vårdinrättning i Vilhelmina. För en äldre Saxnäsbo, som behöver enklare vård, skulle det innebära flera timmars bilåkning varje vecka – förutsatt att han eller hon är kry nog att köra bil. Förr i tiden fanns det distriktssköterskor i flera samhällen, men de har blivit färre och färre.

Katarzyna Wikström och hennes kollegor uppfattar att vården och omsorgen måste börja använda mer digital teknik för att klara sitt uppdrag. Redan i dag finns det ett slags virtuella vådrum, så kallade samhällsrum, i Saxnäs och sju andra orter i Västerbotten, där det går att göra enklare provtagningar och ha videosamtal med läkare och på så vis slippa att åka till närmaste centralort. Under pandemin har rummen däremot varit stängda.

– De långa avstånden blir väldigt påfrestande för vården och hemtjänsten. Tekniken finns för att kunna överbrygga många problem som finns.

Ett annat bekymmer är hur proverna som tas i samhällsrummen ska skickas till labben – ofta är det många mil till närmaste vårdinrättning. Men även för detta har de hittat en snillrik lösning: drönare.

Just nu pågår provflygningar mellan Storuman och Slussfors 6,5 mil bort. Projektet kallas Morgondagens brevduvor och drönaren ska

kunna bära en last på upp till åtta kilo. Tanken är att den ska frakta både mediciner och prover.

– Vi testflyger nu. Sedan behöver vi söka permanenta tillstånd, så om två år kan drönaren vara i drift, säger Pia Kristiansson.

På sikt vill de att mycket av vården ska kunna skötas från hemmet. Deras senaste projekt handlar om att förenkla för sjuka att ta hand om sig själva, bland annat genom att ge dem redskap för att själva ta prover och kontrollera sina värden.

– Det kan vara att en dement får en gps-klocka som gör att han eller hon kan röra sig fritt och få hjälp att hitta hem, eller att en hjärtsjuk får en digital våg så att vi i vården kan följa vikten, säger Pia Kristiansson.

Hon tror att självmonitoreringen kan leda till att brukarna blir bättre på att ta hand om sig.

– Det har vi redan märkt i samhällsrummet i Slussfors. Många som tar prover i rummet kan fråga om ett värde är bra eller dåligt och vad de kan göra för att det ska bli bättre. Och har man utrustning i hemmet tror jag att engagemanget ökar.

Även i Region Norrbotten har man tagit fram nya sätt att hantera vårdbehoven. I februari lanserade de en digital tjänst som fungerar ungefär som en nätläkare, och senare i höst ska en mobil vårdbuss börja åka till mindre glesbygdsorter.

– Vi har även ett projekt som går ut på att personer med hjärtsvikt själva rapporterar in sin egen vikt digitalt, säger Pia Näsvall, chefsläkare i Region Norrbotten.

Katarzyna Wikström och Pia Kristiansson hoppas att de lösningar som de har tagit fram på sikt kan användas i hela landet. Om runt tio år kommer den stora befolkningskull som föddes på 1940-talet att vara över 80 år – vilket kan innebära stora påfrestningar för vården.

– Jag tror att många stadsdelar i större städer skulle kunna ha nytta av samhällsrum. I framtiden kanske man kan ha dem på arbetsplatser och flygplatser också, så det går att mäta sina värden där, säger Pia Kristiansson.

John Falkirk
john.falkirk@dn.se "

" C vill påskynda beslut om Bromma

DN MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Centern i Stockholm öppnar för att lägga ner Bromma flygplats i förtid. – Men om vi ska flytta flyget från Bromma före 2038 beror helt på om regeringen beslutar sig för att bygga ut och satsa på Arlanda. Vi ser hellre långsiktiga investeringar där, säger arbetsmarknadsborgarrådet Karin Ernlund.

Tillväxtregionrådet Gustav Hemming tror inte att någon blir ledsen över en tidigare nedläggning av Bromma, om det sker på ett strukturerat sätt.

– Bromma kan läggas ner tidigare än 2038, när avtalet mellan Swedavia och Stockholms stad löper ut, om staten ser nyttan av att flytta trafiken till Arlanda. Det går att få lika bra tillgänglighet till inrikesflyget på Arlanda, säger tillväxtregionrådet Gustav Hemming.

Men Centern är inte enig i Brommafrågan, ni har inte alla i partiet med er.

– Det finns centerpartister ute i landet som känner en oro. Men som vår trafikpolitiska talesperson Anders Åkesson uttryckte det i Dagens industri häromdagen så behöver funktionen Bromma finnas kvar, men den behöver inte ligga just på Bromma, säger Gustav Hemming.

Med Arlanda express tar det 20 minuter till centrala Stockholm och Gustav Hemming tvivlar på att det går lika fort med taxi från Bromma i rusningstrafik.

– Men det är svindyrt och förlängningen av avtalet med A-train, som driver Arlandabanan, till 2050 visar att regeringen helt saknar strategi för inrikesflygets tillgänglighet. Det är viktigt att vi får en rimligare prislapp på Arlanda express.

Det kommer inte att bli gratis att köpa loss Arlandabanan, eller att betala A-train för att sänka priserna, menar Gustav Hemming.

– En forskare från Luleå eller en affärsman från Gotland vill inte betala en biljettkostnad på 300 kronor. Jag väljer själv ofta flygbussen eftersom jag inte vill lämna in ett kvitto på den kostnaden, man känner en olust över det både när det gäller egna och andras pengar.

Karin Ernlund menar att det finns ett stort tryck på att lägga ner Bromma just nu, och pekar på rapporterna från Swedavia, som beskriver framtida trafik på Bromma som olönsam, och från Stockholms handelskammare, som ser stora samhällsnyttor i att flytta trafiken till Arlanda.

– Det finns mycket som sammantaget gör att regeringen borde se det som ett fönster att lösa flygkapaciteten. Det kan finnas öppningar för att lägga ner Bromma tidigare, men jag vill inte säga ett årtal innan regeringen har fattat ett investeringsbeslut om Arlanda, säger hon.

Centern ser, enligt Karin Ernlund, stora vinster i att göra om Bromma flygplats till ett stadsutvecklingsområde.

– Men det kommer att ta lång tid, så ju tidigare vi får ett beslut desto snabbare kan den första flytta in på Bromma.

2016 gjorde Stockholms stadsledningskontor en genomlysning som landade i att det är möjligt för Stockholm att bygga 38 000 bostäder på Bromma om flyget flyttas. I Stockholms långsiktiga översiktsplan är Bromma utpekad som stadsutvecklingsområde.

– Antalet bostäder går säkert att skala upp. Vi behöver bygga många fler bostäder för att säkra Stockholms tillväxt, så vi vill påskynda ett beslut om att investera på Arlanda, vi ser gärna att det kommer så fort som möjligt, säger Karin Ernlund.

Gustav Hemming vill också att staten ser till att även andra flygbolag än SAS får möjlighet att använda Arlanda, så att det inte uppstår en monopolsituation för inrikesflyget.

– Arlanda bör få den ställning flygplatsen förtjänar i Skandinavien. Jag förstår de som är tveksamma till att bygga en ny landningsbana just nu, vi måste ha en kontrollstation för att se om pandemin förändrar resmönster, säger han.

Mia Tottmar
mia.tottmar@dn.se "

"Fakta. Bromma flygplats

Bromma flygplats invigdes den 13 maj 1936 av kung Gustav V. Avståndet till Stockholm city är cirka 9,6 kilometer och det går att ta sig till Bromma med kollektivtrafiken.

Bromma har destinationer både i Sverige och i utlandet. de tre som ligger i topp är Malmö, Göteborg och Visby."

"Här misstänks polisen och hans fru ha tjänat miljoner på sexhandel

DN MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Polisen och hans fru drev enligt tipset en bordell i Vasastan där thailändska kvinnor "behandlades som slavar". I förhör framgår hur polisen beskrivs som "en nörd" – samtidigt misstänks paret ha dragit in miljontals kronor om året. Nu avslutas rättegången där polismannen riskerar flera års fängelse för grovt koppleri.

Tillslaget mot den misstänkta bordellen i Vasastan i centrala Stockholm i maj i år väckte uppmärksamhet bland boende i närheten. Enligt ett vittne dubbelparkerade stora suvar vid entrén och polisens tekniker började genast säkra spår på platsen.

Samtidigt var polisens agerande ingen direkt överraskning för boende i kvarteret, enligt uppgifter till DN. En granne beskriver det som att "torskar trålar upp och ner för gatan" i väntan på att bli insläppta i lokalen – som förment erbjuder thaimassage.

Det uppseendeväckande är att en polis nu sitter på den anklagades bänk i Stockholms tingsrätt.

– Det är ju väldigt ovanligt att en polis åtalas för något som kan ge flera års fängelse, säger åklagaren Per Nichols.

Tillsammans med sin fru ska polisen, enligt Per Nichols, ha bedrivit koppleriverksamhet på adressen under två års tid och fått in cirka 400

000 kronor i månaden. Totalt ska paret ha dragit in åtminstone elva miljoner kronor.

Polisen nekar till brott och bedyrar sin oskuld genom sin advokat Patric Lindblom.

– Min klient har inte känt till eller förstått att det har sålts sex i den här salongen. Han är helt chockad över de här uppgifterna, sa advokaten tidigare till DN.

Samtidigt har utredningen inneburit att flera komprometterande detaljer har avslöjats.

Polisen – en man i 40-årsåldern – och hans fru var bevakade av polisens spanare under lång tid. Redan den 17 oktober 2018 inkom ett tips till polisen. En anonym inringare larmade då om människohandel på den aktuella thaisalongen. ”Ägaren uppgav flera gånger att hennes man är polis”, säger då tipsaren och lägger till att massörerna på salongen ”bara fick betalt om de utförde sexuella tjänster”, enligt förundersökningsprotokollet.

Ett annat tips som inkom i februari i år är rakt på sak angående de thailändska kvinnorna som jobbade på salongen: ”De behandlas som slavar.”

Den misstänkte polisen har arbetat i yttre tjänst i södra Stockholmsområdet under tiden som hans fru – som är i samma ålder – i utredningen uppges ha drivit massagesalongen i Vasastan. Under de senaste två åren ska stora summor ha flutit in till paret, men det har inte lämnat spår i deras kortkonsumtion.

Enligt utredningen har polisen under förra året köpt mat med kort för totalt 3 226 kronor – och denna summa inkluderar restaurangbesök. För hans fru gäller en liknande summa.

De ska inte heller ha betalt bensin till sina bilar med kort, utan använt kontanter för detta. Polisen medger i förhör att han har sett stora summor kontanter som har varit inslagna i folie.

– Jag vet att frugan har en förkärlek till att slå in pengarna, säger han. Han vill inte medge att han har förstått att det är svarta pengar det handlade om, och berättar att paret har bråkat om stora summor som frun har förvarat.

– Hon har sagt att hon samlar till sin morsa, säger han i förhör.

Mannen kom in på Polishögskolan på nionde försöket. I processen kan man spåra en frustration över att han har blivit nekad utbildningsplats. Efter att ha sökt sex gånger gjorde han en anmälan till Diskrimineringsombudsmannen, DO, 2011 för att kritisera påstådd könskvotering. Den avslutande formuleringen i hans DO-anmälan lyder: ”Att PHS låter mindre lämpliga personer påbörja utbildningen med den anledningen av dessa är kvinnor kommer resultera i att vi får sämre poliser ute på gatan framöver.”

Innan han blev polis arbetade mannen bland annat som dörrvakt och för ett säkerhetsföretag. En tidigare kollega beskriver den åtalade mannen som ”våldigt privat” och att det var svårt att lära känna honom. Kollegan menar vidare att mannen verkade oerfaren bland kvinnor, att han var ”en kuf och en total nörd”. I utredningen framträder bilden av en man som har få vänner, gillar tekniska prylar

och håller privatlivet hemligt för andra. Han har också beskrivits som blåögd.

Under perioden som han arbetade som dörrvakt åkte den nu åtalade polisen, enligt förhöret med kollegan, ofta till Thailand där han även träffade sin fru – kvinnan som nu har åtalats. Paret gifte sig 2010.

Efter en tid blev det tydligt att frun tjänade ”orimligt mycket pengar”, berättar kollegan vidare i förhöret. Det hela ska ha blivit en snackis på jobbet, men när någon tog upp ämnet med mannen så ska denne ha blivit ”sur och förnärad”.

Enligt mannens advokat Patric Lindblom ska mannen inte ha förstått att de stora summorna som ska ha kommit in i hushållet kom från brottslig verksamhet.

– Ingenting har flutit in på hans konto, det kan jag ju säga. Han har inte vetat om att det har bedrivits en bordell, som det påstås. Om han hade känt till det så skulle han ha varit tvungen att agera, sa advokaten tidigare till DN.

Polisens tillslag mot adressen i Vasastan den 18 maj i år blottlägger en verksamhet som kontinuerligt har haft en strid ström kunder. En rapport från en av polisens spanare vittnar om en homogen kundskara: samtliga är män.

I de trånga och mörka lokalerna kan man se enkla bäddar placerade direkt på golvet. Rummen är sparsamt dekorerade och på olika ställen är flyttbara element utställda. Verksamheten har saluförts på nätet med bilder på unga, leende kvinnor.

I utredningen framgår att runt åtta kvinnor har arbetat på salongen. I förhör med en kvinna som sökte jobb där ska den åtalade kvinnan ha varit relativt öppen med att det krävdes att man utför sexuella tjänster om man ville jobba på salongen. Polisens spaning visade också flera andra tecken som indikerade vilken typ av verksamhet som egentligen pågick i lokalerna. Bland annat finns flera hänvisningar till hur kvinnor som arbetade där köpte stora mängder kondomer i affärer i närheten.

De ska också ha slängt använda kondomer på olika ställen. I åtalet finns tre av kvinnorna som ska ha arbetat i salongen som målsägande.

Under rättegången, som avslutas nu i veckan, har mannen förnekat brott, berättar åklagaren Per Nichols.

Enligt åtalet misstänks mannen även för medhjälp till grovt bokföringsbrott, dopningsbrott och vapenbrott efter att skarp ammunition hittades hemma hos honom. Vid husrannsakan hittades även fyra militära så kallade larmminor, vilket innebär att han dessutom misstänks för brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor.

Det har tidigare varit känt att frun har gjort vissa medgivanden. Bland annat har hon i förhör erkänt att hon även själv har sålt sexuella tjänster, men hon framhåller sin roll som massör.

– Det vill jag understryka, att jag är en person som masserar bra, säger hon i förhör.

Hon åtalas även för grovt bokföringsbrott för att systematiskt ha dolt stora intäkter i verksamheten i Vasastan.

Rättegången planeras att avslutas på onsdagen och dom väntas falla två veckor efter detta.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se "

"Bakgrund.

31 augusti 2020 Åtal väcks mot polisen och hans fru.

18 maj 2020 Polisen och hans fru grips misstänkta för grovt koppleri.

17 maj 2020 Frun anhålls i sin frånvaro.

15 maj 2020 Polisen anhålls i sin frånvaro.

11 februari 2020 Ett anonymt mejl om massagesalongen kom till polisen.

5 december 2019 En tidigare anställd berättar för polisen att det förekommer prostitution på salongen.

17 oktober 2018 En anonym inringare tipsar om bordellverksamhet på adressen.

24 augusti 2011 Den misstänkte mannens DO-anmälan angående påstådd könskvotering på Polishögskolan registreras.

2 december 2010 Det misstänkta paret gifter sig. "

" Arkitektens makt är begränsad i dag

DN MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Det är lätt att hålla med om att det saknas skönhet i det samtida byggandet.

Att luta sig mot ett vackert citat av den konservative filosofen Roger Scruton som Peter Elmlund och Torbjörn Hultsberg gör (DN 7/10) säger ändå väldigt lite. Typiskt för Scruton, när det kom till sak, var att försköna klassisk och nedvärdera modernistisk arkitektur. En ensidig bild.

De vill dessutom ge ett sken av att klassicism är folkets stil.

Klassicismen har alltid varit överhetens stil. En stil som använts för att glorifiera makten. Den har också alltid utvecklats av arkitekterna.

Albert Speer var en av dessa.

Men att fokusera på en viss stil löser inte saker i grunden. Det skrapar bara på ytan.

Om Peter Elmlund och Torbjörn Hultsberg vill skylla på en elit är de ute efter fel elit. Arkitektens makt är begränsad i dag. Andra grupper, inte minst byggbolag, fastighetsutvecklare och politiker styr utvecklingen. Ett rationellt byggande gäller, där vinster i alla led prioriteras, och estetik, hållbarhet och sociala värden hamnar i skymundan.

Framför allt bostadsarkitekturen har lidit sedan sena 1960-talet.

Arkitekterna har själva varit duktiga på att vara kritiska. På 1970-talet förordades ett kulturellt förankrat byggande som skulle vara tätt och lågt. På 1980-talet ville många arkitekter se byggnader som bättre kommunicerade med folket, gärna med klassicistiska inslag. Men alltför få exempel från den tiden och fram till i dag har förändrat byggandet krassa villkor.

Modernismen före miljonprogrammet var en arkitektur för folket och oftast genomarbetat in i minsta detalj. Arkitekterna hade under perioden en mer ansvarsfull roll. De var med i produktionen och tilläts kontrollera utformningen.

Mycket av vår tids tongivande internationella arkitektur griper tillbaka till de här åren. Gunnar Asplund och Sigurd Lewerentz är viktiga referenser, vilket visade sig på senaste Arkitekturbiennalen i Venedig där de ägnades varsitt hyllningsprojekt.

Intressant är att båda började som stora klassicister och slutade som stora modernister. Stil avgjorde aldrig arkitekturens kvalitet för dem.

Tomas Lauri "

"För och mot funktionalismen

DN MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Redaktör Gotthard Johansson drog på lördagskvällen på Publicistklubben en lans för den omdebatterade funktionalismen, som inte alls, enligt talaren, söker förstöra Stockholms stadsbild. Särskilt framhöll han den nya öppna bebyggelsens fördelar gentemot de gamla slutna kvarteren med massor av ohygieniska gårdshus, och visade vackra bilder från hur man har det i Frankfurt am Main, vars stadsstyrelse går i spetsen för den nya riktningen.

Den efterföljande diskussionen, som blev synnerligen livlig, inleddes av stadsplanedirektör Lilienberg, som kritiserade inledarens synpunkter.

Namn och Nytt den 12 oktober 1930 "

" Medelålders svenskar blir alltmer överviktiga

DN MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Flera riskfaktorer för hjärtkärlsjukdomar bland kvinnor i 50-årsåldern minskar, visar en ny studie från Sahlgrenska universitetssjukhuset. Samtidigt har kvinnorna blivit mer överviktiga, och för män är ökningen ännu större. Träning är ett sätt att förebygga kardiovaskulära sjukdomar. Men vilken sorts träning är bäst för att sänka riskfaktorerna?

Kvinnor i 50-årsåldern röker mindre, har lägre genomsnittligt blodtryck och bättre kolesterolvärden i dag jämfört med för 40 år sedan. Det visar en ny studie från Sahlgrenska universitetssjukhuset i Göteborg som nyligen publicerades i tidskriften BMC Public Health.

I studien har forskarna undersökt hur riskfaktorer för hjärtkärlsjukdomar har förändrats hos 50-åriga kvinnor mellan 1980 och 2014. Data har inhämtats från sex studiegrupper av totalt 2 294 slumpvis utvalda kvinnor i Göteborg. Uppgifter om rökning och fysisk aktivitet samlades in via frågeformulär, och kvinnorna genomgick en hälsoundersökning.

– Det är glädjande och inspirerande att förekomst av dessa tre viktiga riskfaktorer faktiskt har minskat. Rökning, kolesterol och blodtryck är kända riskfaktorer, så visst ser det gynnsamt ut att 50-åriga kvinnor i genomsnitt har lägre risk nu jämfört med tidigare mätningar, säger Carina U Persson, docent i rehabiliteringsmedicin vid Institutionen för

neurovetenskap och fysiologi vid Göteborgs Universitet och huvudförfattare till studien.

Andelen rökare minskade från 35 procent till 13 procent och andelen kvinnor med högt blodtryck gick ner från 38 procent till 24 procent. Det genomsnittliga kolesterolvärdet i blodet minskade också.

– På det stora hela är det ett positivt budskap. Vi har sedan många år sett att rökning och kolesterol har gått ner, vilket också har slagit igenom på insjuknandet i hjärtkärlsjukdomar. Framför allt när det gäller hjärtinfarkt har man sett en minskning i hela västvärlden, säger medförfattaren Per-Olof Hansson, chefläkare vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset, docent vid Institutionen för medicin vid Göteborgs universitet och huvudansvarig för forskargruppen som genomfört studien.

Smolket i glädjebägaren är att övervikten och fetman ökar. 2014 vägde en 50-årig kvinna i genomsnitt 4,5 kilo mer än hon gjorde 1980.

Genomsnittligt BMI (body mass index) ökade under samma tid från 24,7 till 25,7, medan andelen individer med fetma i undersökningsgruppen ökade från 10 procent till 17 procent. Ett BMI på 25 eller högre klassas som övervikt medan ett BMI på 30 eller högre räknas som fetma.

– Vi vet inte var fetman kommer att landa. Då fetma har en stark korrelation med högt blodtryck, så är det inte osannolikt att det höga blodtrycket kommer att öka igen framgent. Och det är en stark riskfaktor för hjärtkärlsjukdomar, säger Carina U Persson.

Också diabetes går vanligtvis hand i hand med övervikt och fetma. I den senaste undersökningsgruppen hade förekomsten av diabetes dock inte ökat. Enligt Per-Olof Hansson utesluter det inte att de undersökta kvinnorna kan utveckla diabetes senare:

– Man ska komma ihåg att vi tittar på hälsan vid 50 års ålder och vid 50 är de flesta fortfarande ganska friska. Hjärtinfarkt och andra sjukdomar som diabetes kommer oftast senare. Vi vet från andra studier att de som är överviktiga har en kraftigt ökad risk för att få diabetes typ 2, säger han.

För fyra år sedan publicerade forskargruppen en liknande studie baserad på undersökning av 50-åriga män, som i stort bekräftar mönstret från kvinnostudien. En skillnad är dock att männens övervikt ökar ännu mer. Mellan 1963 och 2013 blev män i genomsnitt över 10 kilo tyngre.

En annan skillnad mellan de undersökta männen och kvinnorna är att man ser en tydlig ökning av fysisk aktivitet på fritiden hos kvinnor. Föreställningen att det mestadels är medelålders män i lycra som ägnar sig åt fysisk aktivitet stämmer alltså inte, enligt dessa studier.

– Bland deltagarna i våra studier var det på 80-talet dubbelt så stor andel av män som tränade regelbundet jämfört med kvinnor under samma period. Vid den senaste undersökningen var det lika vanligt bland kvinnor som bland män att motionera i 50-årsåldern, säger Per-Olof Hansson.

Att övervikten samtidigt ökar kan tyckas paradoxalt. Men svenskarnas bonuskilon förklaras inte bara av hur mycket de tränar, utan även av faktorer som vardagsrörelse samt kost och stress, framhåller forskarna.

– I dag går folk och tränar, men förr i tiden hade många fysiskt tyngre arbeten. Långt ifrån alla hade bil på 1960-talet och många cyklade till jobbet. Nu sitter vi stilla större delen av arbetstiden och tycker vi är duktiga när vi tränar. Men vi rör oss sannolikt mindre, samtidigt som kaloriintaget är större, säger Per-Olof Hansson.

Bland både män och kvinnor har upplevd permanent stress ökat de senaste decennierna.

– Också kosten och balansen i levnadsvanorna spelar roll. Det är bra att vi tränar mer, men att låta bli bullen i första ledet är förstås en snabbare väg för att uppnå denna balans jämfört med att förbränna bullen, säger Carina U Persson.

Att träning ändå har effekt på riskfaktorerna för hjärtkärlsjukdomar är forskarna eniga om. En förklaring till att diabetes inte blir vanligare bland 50-åriga kvinnor trots att övervikten har gått upp kan till exempel bero på den ökade träningsvolymen under fritiden.

– Om man är överviktig och rör på sig har man inte lika stor risk. Vi tror att ökningen av fysisk aktivitet motverkar diabetes, säger Per-Olof Hansson, och Carina U Persson lägger till:

– Det är bättre att vara överviktig och vältränad än smal och otränad. Träning förbättrar kroppens förmåga att transportera syre till musklerna, och musklernas förmåga att använda syret. Fysisk aktivitet och träning är bra för alla organ i kroppen och bidrar till förbättrad hälsa och livskvalitet.

Men vilken sorts träning är bäst för att förebygga hjärtkärlsjukdomar? Mats Börjesson är professor i idrottsfysiologi, hjärtläkare och

föreståndare för forskningslabbet Centrum för hälsa och prestation vid Sahlgrenska Akademien.

– För att skriva ett recept på träning behöver man veta vilken typ av träning som är effektiv och hur länge man ska hålla på. Mycket av den träning som rekommenderas för diabetes, högt blodtryck, övervikt och hjärtkärlsjukdomar är i grunden rätt lik. Sedan måste ordinationerna alltid individualiseras, säger Mats Börjesson.

I förebyggandet av hjärtkärlsjukdomar finns det enligt Mats Börjesson starka bevis för att konditionsträning har störst effekt.

– Du sänker blodtrycket, du minskar risken för diabetes, eller behandlar diabetes om du redan har det. Du sänker blodfetter, du får en ökad energiförbrukning som kan minska övervikt och du minskar din stress. Konditionsträning har goda effekter på åderförkalkningsprocessen och därmed på risken för hjärtkärlsjukdom, säger han.

Grunden i konditionsträningen bör vara minst 30 minuter medelintensiv aktivitet fem dagar i veckan. Det är också den träningsvolym som WHO och Folkhälsomyndigheten rekommenderar. Om det även handlar om övervikt bör träningsdosen dubblas till 60 minuter, enligt Mats Börjesson.

– Har man en kraftig övervikt handlar det om att öka energiförbrukningen ännu mer. Men i sådana fall fungerar faktiskt även lågintensiv aktivitet som promenad. Det gäller att börja försiktigt och öka successivt, säger Mats Börjesson.

Hur vet man då vad som är låg, medel respektive hög intensitet? Det beror på individen och träningsbakgrunden.

– Är man äldre, väldigt otränad eller kraftigt överviktig kan promenad på plan mark vara en medelintensiv aktivitet. Och för en elittränad individ är jogging kanske lågintensivt.

Lågintensiv aktivitet brukar definieras som 40–60 procent av maxpulsen, medelintensiv som 60–74 procent medan högintensiva aktiviteter utförs med en puls på minst 75 procent av maxpulsen (enligt Fyss 2017). Men maxpulsen kan variera stort från individ till individ.

Ett enkelt knep är därför att mäta intensiteten genom ansträngningsnivån, tipsar Mats Börjesson. Om man inte blir andfådd är den fysiska aktiviteten lågintensiv. Om man blir andfådd men fortfarande kan prata är den medelintensiv. Och när man inte längre kan prata är det högintensivt.

– Det kallas också walk and talk-test. Om du är ute och springer med en kompis som är i bättre form än dig, och han pratar under hela träningsrundan medan du har svårt att kunna prata, då är aktiviteten troligen medelintensiv för din kompis men högintensiv för dig. För gemene man som inte har testat sin maxpuls är det här testet egentligen säkrare än en pulsklocka, säger Mats Börjesson.

Även styrketräning kan påverka riskfaktorerna för hjärtkärlsjukdom. WHO rekommenderar muskelstärkande fysisk aktivitet två gånger i veckan, och för äldre även balansträning. Enligt Mats Börjesson har träning med vikter effekt på dels blodtrycket, dels kroppens sockerbalans, som i sin tur minskar risken för övervikt och diabetes.

– Om man har högt blodtryck är rekommendationen cirkelträning med låga vikter och många repetitioner.

Att motionera mer än 150 minuter i veckan kan enligt Mats Börjesson ge ännu större effekt för den som redan är frisk och någorlunda tränad, men det är inte alla som har möjlighet till det. Mer träning ger ytterligare effekter, framför allt för yngre där konditionsvärdet kan ha stor betydelse på längre sikt.

– Den största effekten av fysisk aktivitet får de som är mest fysiskt inaktiva. De behöver bara röra sig lite grann för att få tydliga positiva resultat på hälsan.

Sverker Lenas

sverker.lenas@dn.se"

"Träningstips.

Så kan du träna för att minska risken för hjärtkärlsjukdom:

150 minuter i veckan bör man vara fysiskt aktiv i någon form på en medelintensiv ansträngningsnivå. Om träningen är högintensiv räcker det med minst 75 minuter, enligt WHO:s rekommendationer, som även Folkhälsomyndigheten följer.

30 minuter, minst, fem dagar i veckan kan träningen med fördel delas upp i. Varje omgång med konditionsstärkande aktivitet bör vara i minst 10 minuter.

300 minuter medelintensiv eller 150 minuter högintensiv träning, alltså en dubblering, rekommenderar WHO den som har möjlighet att utöka tiden till för att få ytterligare effekt.

Lågintensiv träning är ett tempo där du inte blir andfådd. Vid medelintensiv träning blir du andfådd men kan fortfarande prata. När du inte längre kan prata är det högintensivt.

2 gånger i veckan, minst, bör man utföra styrketräning av större muskelgrupper (som ben, rygg och bål原因skulatur).

Äldre personer (över 65) med dålig rörlighet bör enligt WHO även träna balans minst tre dagar i veckan.

Studien

Sex grupper av slumpvis utvalda kvinnor i Göteborg i åldern 45-54 år har undersökts mellan 1980 och 2014. "

" L kräver beslut om kärnavfallet före årsskiftet

DN TISDAG 13 OKTOBER 2020

Östhammars kommun väntas i dag, tisdag, säga ja till att Forsmark blir platsen där Sverige ska förvara utbränt kärnbränsle. Därmed landar avgörandet på regeringens bord. Flera partier vill att miljödepartementet snabbar på beslutet men i Miljöpartiet finns ett internt motstånd. – Det går inte att sätta en fast tidsplan, säger ansvariga ministern Isabella Lövin (MP).

I kväll, tisdag, samlas Östhammars kommunfullmäktige för ett ovanligt beslut: rösta ja till att upplåta kommunens mark till att slutförvara kärnbränsle. Redan i förväg står det klart att en majoritet inte vill använda kommunens veto och stoppa planerna.

Fyrtio år efter Sveriges folkomröstning om kärnkraften har Åsa Lindstrand, som ordförande för Opinionsgruppen för säker slutförvaring i Östhammar, undertecknat ett stort antal skrivelser till kommunen där hon uppmanar till att vänta med beslutet.

– Slutförvaret måste göras säkert och SKB (Svensk kärnbränslehantering AB) har inte övertygat mig om att det här är tryggt, säger hon när vi sitter på Adas kafé och bageri i Östhammar en förmiddag.

Ingen tvingar Östhammar att fatta beslut innan regeringen har ställt frågan till kommunen om den är redo att ta emot avfallet, anser hon.

– Så fort man talar om kärnkraft ska man alltid ställa motfrågan: vad gör vi med avfallet? säger Åsa Lindstrand om frågan som blivit hängande i luften i decennier.

År 2020 finns det fortfarande inget slutförvar av använt kärnbränsle i drift, någonstans i världen.

Men några årtionden är en tidsmässig bagatell jämfört med en slutförvaring. Där på kaféet i Östhammar hisnar tidsperspektivet – behållarna med kärnavfall, i kopparkapslar omgärdade av så kallad bentonitlera och nedsänkta 500 meter ner i berggrunden, ska helst hålla tätt i hundra tusen år.

Går man tillbaka i historien var det för ungefär hundra tusen år sedan som människosläktet beräknas ha börjat spridas från Afrika över resten av världen. Ett mer utvecklat språkbruk skilde homo sapiens från sina föregångare. Kunskaper och erfarenheter spreds som med tiden ledde till att arten kunde tämja kraften i atomkärnor.

– Undra vad framtida generationer tror när de stöter på vår tids nedsänkta kärnavfall insprängt här bland naturreservaten. Det finns väl alltid en nyfikenhet och vilja att gräva upp det man stöter på, säger Åsa Lindstrand vid vägbommarna in till Forsmark, där platsen för slutförvaring planeras i Söderviken strax sydost om kärnkraftverket. En varning till kommande generationer vore på sin plats för slutförvaringen, tycker hon.

Framför allt säger hon:

– Det går inte att vara efterklok i den här frågan. Om radioaktivitet läcker ut och kontaminerar Östhammar så drabbar det kommande generationer i regionen.

Johan Dasht, vd för Svensk kärnbränslehantering AB, SKB, är förhoppningsfull.

– Vi har forskat om det här i nästan 40 år och jag tycker frågan är färdigutredd. Den har passerat precis alla instanser som finns. Sverige har också varit föregångsland i mycket när det gäller miljö och miljöskyddsprojekt. Så nu är vi redo för beslut, säger Johan Dasht.

– Sverige var länge världsledande på kärnavfall, nu har Finland hunnit förbi och godkänt metoden, men det är med vår metodik.

Det vetenskapliga underlaget, särskilt kring kopparkapslarnas funktion, har emellertid ifrågasatts av mark- och miljödomstolen och kärnavfallsrådet, som är regeringens vetenskapliga råd i frågan.

Experter pekar på risken för korrosion i kopparkapslarna.

– Det finns i all vetenskap alltid forskare som har en annan uppfattning. Vi har publicerat vår forskning i vetenskapliga tidskrifter och fått bekräftelse av andra forskare. Vi har gjort kompletteringar, säger Johan Dasht, som menar att alla frågetecken rätats ut.

Bolaget ligger i startgroparna för att investera de 19 miljarder kronor som redan finns fonderade för att bygga anläggningen för kärnavfall. Tio år efter ett ja från regeringen kan anläggningen börja användas. Efter att Östhammar lägger ner sitt veto vilar det formella beslutsansvaret tungt på regeringens bord. Frågan bereds på miljödepartementet men det finns inga besked om när regeringen tänker sätta ned foten. På Regeringskansliet beskrivs den som mycket komplicerad.

”Det går inte att sätta en fast tidsplan”, skriver miljö- och klimatminister Isabella Lövin i en kommentar till DN. Beslutet ska hålla i flera hundra tusen år, betonar hon.

”Då måste vi ge det den tid det tar för att veta med så absolut stor säkerhet som möjligt att lösningen kommer att hålla”, påpekar hon. Flera partier, M, SD, KD och L, anser att regeringen bör agera inom kort. Liberalernas energipolitiska talesperson Arman Teimouri anser att Lövin (MP) måste få fram ett beslut före årsskiftet, innan hon avgår i slutet av januari.

– Det är bland det viktigaste hon gör som statsråd. Det skulle innebära att Sverige äntligen får en långvarig lösning.

Hans motsvarighet i Moderaterna, Lars Hjälmered, ger regeringen ett något längre tidsfönster: under pågående mandatperiod räcker.

– Med beslutet i Östhammars kommun samt de tekniska kompletteringar SKB gjort under året är alla steg tagna för att regeringen ska kunna fatta ett beslut om att godkänna slutförvaret, säger han.

I regeringspartierna råder delade meningar. Enligt Isabella Lövin har hennes parti ännu inte tagit ställning till vilken plats i Sverige som är bäst lämpad för slutförvaret. S välkomnar beskedet från Östhammar, enligt Niklas Karlsson (S), vice ordförande i försvarsutskottet, som också hanterar strålsäkerhetsfrågor.

”Vi är positiva till det förslag till beslut som Östhammars kommunstyrelse lägger fram till kommunfullmäktige”, konstaterar han.

Margareta Widén Berggren (S) är den typ av kommunalråd som i tjänsten undertecknar sina sms med Maggan. Hon har varit kommunalråd i Östhammar i 18 år och frågan om kärnbränsleförvar har hon arbetat med under hela sin politiska karriär.

– Nu är det dags att sluta, det har jag sagt att jag ska göra, men det här ska bli ett beslut först, säger hon utanför kommunhuset.

För elva år sedan pekade SKB ut Östhammar som platsen för slutförvaret. Då hade undersökningar av den svenska berggrunden pågått sedan 1970-talet. Potentiellt lämpliga platser ansågs finnas på många håll. Att det blev kustkommunen i Uppland hör till stor del ihop med att befolkningen var positiv.

På andra platser skedde protester och invånarna sa nej i kommunala folkomröstningar. I Östhammar har undersökningar genom åren visat att runt 80 procent av invånarna är för att ta emot kärnbränslet. Någon folkomröstning har aldrig ägt rum.

Margareta Widén Berggren är säker på att närheten till kärnkraftverket i Forsmark haft stor betydelse för inställningen.

– I en kommun där man har ett kärnkraftverk är man hemma i frågan, säger hon.

Vad Östhammar vinner på att ta emot avfallet har inte direkt med arbetstillfällen att göra, påpekar hon. Eftersom arbetslösheten på orten är låg råder det inte brist på jobb.

Så varför ska Östhammar säga ja till slutförvaret?

– Vem ska annars ta hand om det här? Vi har sagt ja till kärnkraft i Sverige, det här är en nationell fråga, ingen lokal fråga. Vi gör det för nationens skull, inte för Östhammar kommuns skull. Vi säger ja till platsen, inte till att granska säkerheten, det är myndigheternas ansvar, säger Margareta Widén Berggren.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

Torbjörn Petersson

torbjorn.petersson@dn.se "

"Fakta. Östhammar

Östhammars kommun med centralorten Östhammar ligger i Uppsala län. Kommunen har en folkmängd på 22 294 invånare.

Kärnkraftverket Forsmark ligger cirka två mil norr om centralorten. I dag, tisdag, hålls ett extrainsatt kommunfullmäktigemöte där ledamöterna ska rösta om eventuell etablering av ett slutförvar för använt kärnbränsle i Forsmark.

"Fakta. Mellanlager i Simpevarp

I Simpevarp några mil norr om Oskarshamn ligger Clab (Centralt mellanlager för använt kärnbränsle). Där mellanlagras Sveriges använda kärnbränsle i väntan på slutförvar.

Efter fem års användning i kärnkraftsreaktorn är kärnbränslet förbrukat. Den första tiden lagras bränslet på kraftverken, men efter cirka ett år flyttas det till Clab. Där mellanlagras det i djupa vattenbassänger drygt 30 meter ner i berget. Genom att bränslet är täckt med åtta meter vatten skärmas strålningen av och det heta bränslet kyls. Med tiden minskar radioaktiviteten och bränslet blir

därmed enklare att hantera i det framtida slutförvar som SKB planerar att bygga i Forsmark. Källa: SKB "

Kommentar: Det är mycket energi kvar i kärnavfallet och det bör tas tillvara i nya kärnkraftverk som kan utformas så att det är möjligt att använda avfallet från de äldsta verken.

Det nuvarande avfallet bör alltså inte grävas ner med de enorma kostnaderna och med de stora svårigheterna och riskerna det innebär.

"Maria Gunther: Vi måste ju ta hand om det vi har ställt till med"

DN TISDAG 13 OKTOBER 2020

Allt vi gör producerar avfall, och det måste vi ta hand om.

En varm julidag för åtta år sedan stod jag i en tunnel, 420 meter under jord, och tittade ner i ett nästan två meter brett och åtta meter djupt borrarhål, lagom stort för en kopparkapsel med utbränt kärnbränsle.

Jag var på besök i Onkalo, där Finland redan höll på att bygga världens första slutförvar för högaktivt kärnavfall. Där, nedgrävt i urberget på ön Olkiluoto i Östersjön i Euraåminne kommun, i höjd med Söderhamn på den svenska sidan av Bottenhavet, ska landets utbrända kärnbränsle ligga säkert, i kopparkapslar inbäddade i bentonitlera, tills strålningen har klingat av och det blir ofarligt. Om 100 000 år.

100 000 år är en ofattbart lång tid, tänkte jag där nere i underjorden. Ingenting vi människor har konstruerat hittills har varat så länge. Det hade vi knappast hunnit – de äldsta av Egyptens pyramider är bara 4 500 år gamla. Vad som kommer att ha hänt och vilka som kommer att leva här om 100 000 år är omöjligt att föreställa sig.

Å andra sidan: allt vi gör producerar avfall. Det är en konsekvens av att leva.

”Så fort man talar om kärnkraft ska man alltid ställa motfrågan: vad gör vi med avfallet?” sägs det i texten här intill. Det är sant. Men den frågan bör vi alltid ställa. Vad gör vi med koldioxiden från våra fossila

bränslen? Vad gör vi med metanet och de andra växthusgaserna från vår matproduktion? Vad gör vi med gifterna från kläd- och elektroniktillverkning – gifter som fortsätter att vara giftiga för alltid, inte ”bara” i 100 000 år?

Ingenting vi gör går obemärkt förbi. Det mest ansvarsfulla vi människor kan göra är att försöka ta hand om det vi har ställt till med, efter bästa förmåga. Och för det högaktiva avfallet från våra kärnkraftverk har länder som Sverige, Finland och Frankrike faktiskt konkreta planer för vad vi ska göra. Avfallet finns ju redan här, och nu måste vi ta hand om det.

Man kan diskutera om vi borde vänta med att gräva ned avfallet tills vi har utvecklat en bättre metod, eller om kopparkapslar, bentonitlera och själva berget utanför kommer att klara av framtida istider och jordbävningar. Den största faran med slutförvaret kanske ändå är att medlemmar av en framtida civilisation, som inte förstår våra varningsskyltar, öppnar grottorna igen utan att inse att avfallet som ligger där nere kan vara livsfarligt. Då har den värsta strålningen klingat av – det är ju en fördel med kärnavfall, att faran minskar med tiden – men det skulle ändå vara farligt för dem, och området omkring förvaret, särskilt om avfallet läcker ut i deras dricksvatten eller de får i sig det på annat sätt. Men det skulle inte leda till någon massförstörelse.

Att släppa ut koldioxid från fossila bränslen i atmosfären värmer däremot upp klimatet på hela planeten, och påverkar allt levande. Det är oerhört mycket mer oansvarigt än att gräva ned kärnavfall i berggrunden.

Maria Gunther. maria.gunther@dn.se "

"Skolans ledning krävs på svar efter hårda kritiken

DN TISDAG 13 OKTOBER 2020

Kommunen ser allvarligt på uppgifterna om att den norskägda grundskolan Dibber international Sollentuna började undervisa på engelska utan att ha tillstånd från Skolinspektionen. Nu kallas ledningen till utbildningsnämnden för att förklara sig. – Vi behöver information om vad det är som har gått snett, säger utbildningsnämndens ordförande Soley Aksöz Lithborn (M).

Det var i förra veckan som DN avslöjade att grundskolan Dibber international Sollentuna började undervisa på engelska utan att ha tillstånd från Skolinspektionen.

När en klass med 11-åriga elever kom tillbaka efter sommarlovet möttes de av lärare som inte kunde ett ord svenska. Några av föräldrarna anmälde skolan till Skolinspektionen som har startat en utredning.

Nu har även kommunen reagerat på uppgifterna och på måndagen krävde bland annat ordföranden för utbildningsnämnden, Soley Aksöz Lithborn (M), att skolledningen kommer till arbetsutskottet och utbildningsnämnden för att förklara sig.

– Vi ser oerhört allvarligt på de här uppgifterna som framkommit och menar att ledningen behöver komma och förklara vad det är som ligger bakom det här haveriet, säger Soley Aksöz Lithborn.

Samtliga av kommunens politiker måste få all information på bordet, menar hon.

– För oss är oerhört viktigt att våra skolor, både de kommunala och de fristående, håller en hög kvalitet eftersom vi är en av Sveriges bästa skolkommuner. Från politiskt håll har vi varit väldigt tydliga med att alla barn i Sollentuna är allas vårt gemensamma ansvar, säger Soley Aksöz Lithborn.

En av de viktigaste frågorna som behöver besvaras är hur det gick till när ledningen fattade beslutet om att skolan ska undervisa på engelska och hur ledningen sedan informerade vårdnadshavare och elever om detta, menar hon.

– Därför att vi har en valfrihet i den svenska skolan som gör att det är vårdnadshavarna som själva ska bedöma vad som är bäst för deras barn. För att kunna göra ett bra och upplyst val måste de ha all fakta på bordet.

Under veckan fick också de båda skolorna Dibber international Sollentuna och Dibber international Helsingborg bakläxa av Skolinspektionen.

Ansökningarna om att få undervisa på engelska höll inte måttet och därför skickade Skolinspektionen tillbaka en lång lista med uppföljande frågor. Bland annat om vilka ämnen och årskurser som skolan ska undervisa i på engelska eftersom högst 50 procent av undervisningen i grundskolan får vara på engelska.

Skolinspektionen har också ställt sig frågande till uppgiften att skolan planerar att undervisa enligt den svenska läroplanen, men också i enlighet med en internationell läroplan som kallas IB.

Då måste den även uppfylla andra krav enligt en helt annan tillståndsprocess.

På måndagen svarade ledningen för Dibber att cirka 40 procent av undervisningen planeras att vara på engelska.

Barnen i årskurserna 1–6 ska undervisas av två lärare i parallella klasser där den ena håller undervisning på svenska och den andra på engelska.

”Lärarna kommer att samplanera och undervisa tillsammans”, skriver skolan i svaret till Skolinspektionen.

Alla elever som undervisas på engelska inom något ämne ska också ha undervisning på svenska i det ämnet, enligt skolans ledning. Elever i årskurserna 7–9 kommer bara att ha idrott och hälsa, bild, musik och teknik på engelska.

På frågan om lärares behörighet skriver skolan bland annat att ”en lärare som saknar svensk lärarlegitimation har alltid en legitimerad lärare att planera och bedöma tillsammans med”.

Peter Letmark
peter.letmark@dn.se

"Bakgrund.

När eleverna på den norskägda friskolan Dibber international i Sollentuna kom tillbaka efter sommarlovet möttes de av nya lärare som bara pratade engelska.

Deras föräldrar har berättat hur barnen grät när de kom hem från skolan. De tappade lusten att gå till skolan och även självkänslan, enligt föräldrarna.

Utbildningsminister Anna Ekström riktade kritik mot skolan som inte hade tillstånd att undervisa på engelska från Skolinspektionen.

Därmed bryter den mot den svenska skollagen och språklagen som säger att skolan har ett särskilt ansvar att lyfta fram och utveckla det svenska språket. "

"Fler värnpliktiga kan rekryteras när försvaret utökas

DN TISDAG 13 OKTOBER 2020

Satsningen på sex nya militära förband lägger grunden för att kalla in fler värnpliktiga, utöver de 8 000 som riksdagen beslutar om i höst. Det framhåller partierna bakom regeringens förslag.

På måndagen bekräftade regeringen DN:s nyhet från i fredags: nya regementen sätts upp i Falun och Sollefteå medan Östersund får en mindre enhet, Jämtlands fältjägarbatal.

– Jag är glad. Detta är en viktig signal till svenska folket, till Försvarsmakten, till myndigheterna men också till andra länder. Både till våra partner som vi samarbetar med och till Ryssland som utökar sin militära förmåga, säger försvarsminister Peter Hultqvist (S).

Uppgåelsen mellan S, MP, C och L lägger de sista bitarna på plats inför riksdagens försvarsbeslut i höst för åren 2021–2025. Sex nya förband återetableras. Men erfarenheterna från tidigare försvarsbeslut är att de varit underfinansierade.

Kommer pengarna att räcka till allt?

– Ja. 27 miljarder är en oerhört stor summa pengar. Det är ju den största satsningen sedan 1950-talets början. Det är en nivåökning för Försvarsmakten med över 40 procent. Vi har försökt väga in Försvarsmaktens beräkningar och enligt dem ska vi klara ekonomin, svarar Peter Hultqvist.

Försvarsmakten var emot nya regementen och ville i stället utbilda soldater på dagens förband. Riksdagens beslut i höst innebär att dagens 4 000 värnpliktiga ökar till 8 000 år 2025. De nya regementena gör det möjligt att utöka antalet värnpliktiga ytterligare i nästa riksdagsbeslut, 2025.

– Etableringarna borgar för en långsiktighet. Nu får vi tillbaka utbildning och permanent verksamhet som kan växa vidare i kommande försvarsbeslut, säger Centerns försvarspolitiker Daniel Bäckström.

– Jag ser möjligheter för Försvarsmakten att växa i den kostym som vi redovisar nu, bekräftar Peter Hultqvist.

– Det är viktigt att vi fått en bred enighet med betoning på våra arméstridskrafter som varit anorektiska, säger Liberalernas försvarspolitiker Allan Widman.

Han understryker att det nu ska bli bättre kostnadskontroll samt att skattebetalarna kommer att märka av en ökad militär närvaro.

Försvarsmakten ska säkra att flygplatsen Frösön vid Östersund kan användas som framtida bas. Här finns en modern hangar för Gripen-plan från Jämtlands flygflottilj F 4, nedlagd 2004. I nästa försvarsbeslut kan det även bli en återetablering i Arktis, där Lapplands jägarregemente i Kiruna lades ner år 2000.

– Det är viktigt att utreda vad som kommer att behövas i övre Norrland med tanke på klimatförändringarna och att isarna smälter. Det är många som vill komma åt naturresurserna där och vi vet inte hur det

kan påverka hela vår säkerhetspolitik, säger Miljöpartiets försvarspolitiker Elisabeth Falkhaven.

Försvarsmakten har brist på officerare, men politikerna hoppas att de nya etableringarna ska locka tillbaka anställda som slutat, vilket skett på Gotland.

Oppositionspartierna till höger, M, KD och SD, välkomnar satsningarna men varnar för att mer pengar behövs:

– Regeringen agerar inte ansvarsfullt. Det är som att köpa en bil, men inte ha luft i däcken, säger Mikael Oscarsson, Kristdemokraterna.

Mikael Holmström

mikael.holmstrom@dn.se "

"Fakta. Återstart av sex förband

De sex förband som ska starta 2021–25 är:

Norrlands dragonregemente K 4 i Arvidsjaur.

Älvsborgs amfibieregemente Amf 4 i Göteborg.

Upplands flygflottilj F 16 i Uppsala.

Bergslagens artilleriregemente A 9 i Kristinehamn.

Dalregementet I 13 i Falun.

Västernorrlands regemente I 21 i Sollefteå med utbildningsdetachement i Östersund. "

"Coronaviruset kan överleva 28 dagar

DN TISDAG 13 OKTOBER 2020

I ideala förhållanden i ett laboratorium kan viruset sars-cov-2, som orsakar covid-19, överleva i 28 dagar på släta ytor, som mobilskärmar och sedlar. Det visar en studie publicerad i Virology Journal, rapporterar BBC.

Experimentet utfördes i mörker och i 20 graders värme. På porösare ytor, som kläder, överlevde viruset i 14 dagar. Ju varmare det är, desto kortare tid smittar viruset. Dessutom är det känt att solljus dödar viruset.

TT "

" Parterna passar på frågan om nya lasförhandlingar

DN TISDAG 13 OKTOBER 2020

Statsminister Stefan Löfven vill att fack och arbetsgivare ska fortsätta förhandla om arbetsrätten. Men parterna vill inte svara på om de är beredda att återgå till förhandlingsbordet eller vad som skulle krävas för att få dem dit.

Las-förhandlingarna bröt samman natten till den 1 oktober efter en och en halv månads intensiva samtal. Alla inblandade – LO, PTK och Svenskt Näringsliv – ville skriva ett historiskt avtal för arbetsmarknaden, men misslyckades. Dagen efter startade den uppskjutna lönerörelsen.

En av de viktigaste stridspunkterna var förtursreglerna, alltså hur många som ska kunna undantas från regeln "sist in först ut".

Nu har las-frågan i stället blivit en het politisk fråga, och en rävsax för Stefan Löfven, vilket blev tydligt i söndagens partiledardebatt i SVT:s "Agenda".

Vänsterpartiet säger sig vilja fälla honom om regeringen driver igenom en lag som försämrar arbetsrätten. Men gör han inte det försvinner stödet från de borgerliga partierna i januariöverenskommelsen. Bakom lagförslaget finns en utredning, som är ute på remiss till slutet av månaden.

Statsministern upprepade på söndagen att han menar att det finns tid att fortsätta förhandla, och att parterna ska få den chansen. Men frågan är om parterna är beredda att återgå till förhandlingsbordet.

Emilia Emtell är kommunikationsansvarig på PTK, som förhandlar åt tjänstemän från TCO och Saco:

– Vi har inga kommentarer på den frågan. Men en sak är klar, nu pågår avtalsrörelsen och alla våra centrala förhandlare är upptagna med den. Vad skulle kunna sätta i gång en sådan process?

– Det kan jag inte svara på, det förs väl diskussioner på diverse ställen, men det är inget vi kommenterar utåt.

”Diverse ställen” – är det andra parter eller regeringen?

– Det är ju bara att konstatera efter ”Agenda” att detta är en fråga som verkligen är uppe på bordet, men vem som pratar med vem och om vad kan inte jag kommentera, säger Emilia Emtell.

Svenskt Näringsliv vill inte heller uppge vad som skulle kunna få parterna att börja prata las igen:

– Det är inget som har förändrats sedan sist. Parterna nådde inte ända fram – och det handlade inte om tid utan om sakfrågor, säger presschef Cherine Khalil.

Ledande företrädare för LO har tidigare sagt till DN ”frågorna kördes i botten” innan förhandlingarna havererade.

Nu meddelar LO:s pressekreterare Malin Fagerberg Wikström via sms: ”Nu har ju avtalsrörelsen dragit i gång, vilket försvårar läget. Inga dörrar är stängda, om det öppnas för nya förhandlingar kommer att vi ta ställning till det då.”

Hans Strandberg
hans.strandberg@dn.se "

"Mataffär utan personal håller landsbygden vid liv

DN TISDAG 13 OKTOBER 2020

Nedlagda fabriker, stängda butiker och en befolkning som har mer än halverats. Det är verkligheten i den öländska sommar-idyllen Degerhamn. Men nu vill invånarna själva bygga upp sitt lokalsamhälle. Första satsningen: En mataffär utan personal.

I Mörbylånga kommun slingrar sig vägen fram bland savannliknande fält och med väderkvarnar som prytt omgivningen sedan flera århundraden. ”Ett semesterparadis” har det beskrivits som, med ett landskap som klassas som ett av Sveriges tionde världsarv.

Det är förmiddag en tisdag i september och inte en enda turist syns till – inte heller syns några lokalbor när vi passerar vägskylden där det står ”Södra Möckleby”. Ett mindre område med stängda butiker och en ödslig skola dyker upp, och mitt i allt – en låst matbutik.

”Logga in dig med mobilt bank-id”, står det utanför ingången till Automat – mataffären som öppnats på lokalbefolkningens eget initiativ.

Det var efter att Ica gick i konkurs i vintras som bland annat en läkare, en präst, en statstjänsteman och en brandman inte längre tänkte förlika sig med att samhällsservicen långsamt bommar igen. Tillsammans med resten av lokalbefolkningen öppnade de därför Automat, den enda matbutiken inom mils avstånd, för att hålla landsbygden vid liv.

Bolagets stiftare är människor med vitt skilda bakgrunder – men det som knyter dem samman är ett outtröttligt engagemang för att den lokala infrastrukturen och livet inte ska dö ut.

– Vi ser att utanför städerna håller Sverige på att försvinna, säger Eva Hansson Törngren när DN kliver in i butiken.

Hon är sockenföreningens ordförande och en av projektledarna för Automat här i Södra Möckleby.

– Bit för bit av Degerhamns och Sydölands samhällsservice faller bort. Ett ålderdomshem har stängt ner och en av ortens största källor till arbetstillfällen, cementfabriken som har livnärt människor i årtionden, har försvunnit delvis.

Öland är det givna valet för hundratusentals svenskar på sommarsemestern – men de bofasta lämnar ön, särskilt Mörbylånga kommun som ligger söder ut. Det visar nya siffror från tidningen Hem&Hyra.

Sedan 1970-talet har invånarna minskat med 54 procent. Det rör sig om minskning från 684 till 314 personer på drygt 50 år.

Siffrorna har sina förklaringar, menar Eva Hansson Törngren som även medverkar i ett nytt nätverk kallat ”Kraftsamling Sydöland”.

– I nära anslutning till att omkring 70 anställda förlorade jobbet på fabriken CEMENTA i fjol gick även bygdens enda Ica-butik i konkurs.

Därefter engagerade sig Mörbylånga kommun genom Kraftsamling Sydöland att bygga på en gemensam vision om hur vi vill att Sydöland ska vara, tillsammans med lokalbefolkningen.

Motgångarna har väckt nytt liv i lokalbefolkningen, menar hon. I december satte ideella krafter full fart med att starta den nya matbutiken i Södra Möckleby. En mataffär till största delen utan personal dygnet runt där kunderna själva ansvarar för att handla, skanna och betala sina inköp.

– Du öppnar entrédörren med mobilt bank-id och sedan sköter du allt själv, det är en förutsättning som har möjliggjort för lokalbefolkningen att ha en lokal butik. En så kallad förtroendeaffär som bygger på människors ärlighet, säger Eva Hansson Törngren och visar runt bland hyllor fulla av matvaror.

Butiken har i dag också en kaféhörna där lokalbefolkningen gärna samlas över en kopp kaffe och samtalar om lösningar för att göra - butiken än bättre på att möta kundernas behov och önskemål.

– Hela socknen är investerad i den här butiken. Vi lägger även stor vikt vid att det ska vara hållbart med bland annat närproducerade och säsongsbetonade varor.

Nästan tvåhundra invånare har köpt aktier i bolaget och har tillsammans satsat 400 000 kronor. Trots en brant uppförsbacke i och med öppningen av butiken i juli menar brandmannen och styrelseledamoten Johan Persson att det hårda arbetet har lönat sig.

– Jag sov förmodligen två timmar per natt i början, men det var det värt för att i någon riktning hjälpa invånarna som faktiskt bor kvar i landsbygden. Själv är jag uppväxt här och har svårt att tänka mig att lämna Öland, säger han.

Johan Persson var en av de 70 som förlorade sin anställning hos cementfabriken när företaget avvecklade sin cement- och klinker-

produktion. Bakgrunden var otillräcklig lönsamhet och ökade klimat- och energikrav.

I dag arbetar bara omkring sju personer kvar där, då Cementa behållit bland annat hamnverksamheten för att kunna fortsätta leverera anläggningcement från Degerhamn, förklarar han.

– Jag var mycket frustrerad när jag var tvungen att gå, alla vi som bor här levde med Cementa, våra föräldrar och släktingar har jobbat där. Men efter det har jag varit delaktig i det mesta i Degerhamn, bland annat som hamnansvarig för att försöka sy ihop utvecklingsmöjligheter och nu i Automat.

Han arbetar även som deltidsanställd hos räddningstjänsten i Degerhamn som har varit underbemannad sedan en längre tid. Men nu hotas även den av nedskärningar.

– Det här är egentligen något man ser i flera delar av Sverige, att landsbygden bortprioriteras, säger Johan Persson

Han berättar vidare att även i denna fråga engagerar sig lokalbefolkning i dialoger med kommunen och kommunalförbundet. Claes Elinder i Grönhögen har arbetat som kammarrättsråd i Sundsvall, men lockades som fågelentusiast ut till Öland när han gick i pension. Inte lång tid senare insåg han att Sydöland var eftersatt och började undersöka siffrorna närmre.

– Problematiken berör inte bara Öland, utan speglar hela den svenska landsbygdsdebatten. Kommunen har inte gjort något på 50 år, och nu minskar befolkningen så snabbt att situationen snart inte längre är hanterbar. Den siste bofaste ölänningen lämnar sannolikt Sydöland omkring år 2040, säger han.

– Då är majoriteten av invånarna över 90 år enligt kommunens statistik.

Diana Sta Ana är den enda anställda i mataffären som är på plats några timmar på förmiddagen och eftermiddagen då flest kunder handlar. Den övriga tiden fungerar självbetjäningen vid kassan vilket gör det möjligt att hålla öppet från 05 till 23.

Hon har bott i Degerhamn i snart tre år och drev tidigare sin egen klinik i Filippinerna där hon själv arbetade som kirurg. Kontrasten i hennes nuvarande vardag är stor, konstaterar hon.

– Jag blev så trött på telefonen ständigt ringde, jag var framgångsrik men det betyder inte så mycket för mig. När jag flyttade med min man till Sverige så insåg jag att om min läkarlegitimation skulle vara giltig här, så skulle det innebära ytterligare fem års studier.

– Mina nära tyckte inte alls om idén att jag skulle byta ut läkaryrket till en butiksanställning men jag trivs, säger hon och hjälper två glada turister att registrera de sista varorna.

Weine Agné och Marianne Agné närmar sig även de självscanningskassan. Marianne väger försiktigt en citron, men lyckas inte hitta knappen för priset. Paret upplever att det nya systemet är lite krångligt – men butiken har samtidigt ett mycket stort värde för dem.

– Vi bor precis runt hörnet och har gjort det i många år. Det är ovärderligt för oss att kunna komma och handla här, utan butik blir det svårt, säger Marianne Agné. Service i glesbygd.

Johanna Sundbeck
johanna.sundbeck@dn.se "

" Kommuners knep för att locka nya invånare

DN TISDAG 13 OKTOBER 2020

Billiga bostäder, fast jobb och nedskrivning av studielånen. I jakten på lärare, läkare och sjuksköterskor tar glesbygdskommuner till flera knep. Men de flesta åtgärder har liten effekt, menar kulturgeografen Thomas Nedomysl. Det viktigaste är jobben.

Nedskrivna studielån

I Kommunutredningen som blev färdig i år kom man fram till att den ekonomiska finansieringen och kompetensförsörjningen är de två huvudsakliga problem som avfolkningsorter kämpar med. Många glesbygdsområden har brist på lärare, läkare, sjuksköterskor och ingenjörer – listan kan göras lång.

Utredarna tog fram ett specifikt förslag för att locka folk i bristyrken till mindre orter: att erbjuda en avskrivning av delar av studielånet. Hittills har riksdagen inte fattat beslut om åtgärden.

Men Thomas Nedomysl, kulturgeograf vid Stockholms universitet, tror inte att förslaget har någon verkan på lång sikt.

– Ur statligt perspektiv handlar det om relativt lite pengar, så det kostar inte så mycket att pröva. Men många mindre kommuner har mer strukturella problem och en åldrande befolkning, och det är svårt att vända utvecklingen med nedskrivna studielån.

Rekryteringsresor och hemvändarträffar

För ett par år sedan gjorde representanter för Skellefteå kommun en resa till London för att ragga lärare. Situationen var sådan att de hade

behövt stänga avdelningar på skolor om de inte fick tag i mer kvalificerad personal. Resan kostade en kvarts miljon kronor och med sig hem till Västerbotten fick de fem brittiska lärare.

Flera andra kommuner har gjort resor eller bjudit in utländska lärare på studiebesök. Bland annat valde Borås kommun i fjol ut åtta spanska lärarkandidater till intervju och besök. Mora kommun har anställt sex lärare från Nederländerna och Grekland.

Ett problem är att många av de som väljer att flytta är barnfamiljer, och för att kunna locka dem krävs att det finns jobb för två personer, enligt Thomas Nedomysl. Han tror inte att rekryteringsresor kan hjälpa kommunerna i längden.

– Sådana initiativ har funnits tidigare. ”Kvinnobussarna” i Pajala i slutet av 1980-talet är väl det kändaste exemplet, när kommunen skickade upp utländska kvinnor eftersom det var så många fler män än kvinnor där. Det blev ingen större förändring i det långa loppet. Stöd till adoption

Härjedalen har haft ett negativt födelseto, alltså att fler dör än föds, i årtionden. 2003 fattade kommunen därför beslut om att ge bidrag till provrörsbefruktnings för de som är skrivna där. I samma veva införde de även ett bidrag på upp till 20 000 kronor till par som vill adoptera. Även Strömsunds kommun erbjuder att skjuta till pengar till de som vill adoptera ett barn.

– Även det tror jag inte har någon effekt i längden, säger Thomas Nedomysl.

Billigt boende

Lägre boendekostnader är ofta en anledning till att svenskar väljer bort de mest populära storstadsområdena. Att köpa ett hus i Arvidsjaur kan kosta en bråkdel av vad det gör i en villaförort i Stockholm. Många avfolkningsstäder har dessutom tomma lägenheter och hus.

Samtidigt finns det problem med för få och för undermåliga bostäder i vissa mindre orter. Det beror på att det är svårt att beviljas lån för att renovera eller bygga nytt, eftersom värdeminskningen är så stor, enligt Niklas Karlsson (S), ordförande i den tvärpolitiska kommitté som ledde Kommunutredningen.

– Om du vill bygga ett hus i en mindre kommun kan det bli så att marknadsvärdet uppgår till hälften av byggkostnaden. Detta problem har även kommunala bostadsbolag.

Stora arbetsgivare

När företaget Northvolt förra året beslutade att bygga sin batterifabrik i Skellefteå var det en glädjens dag för många politiker i kommunen. Satsningen beräknas innebära omkring 2 500 till 3 000 nya jobb bara på anläggningen – och kan få ringar på vattnet i form av ett ökat behov av service, restauranger och barnomsorg åt de som ska arbeta med att tillverka batterier.

Enligt Thomas Niedomysl är det sådana händelser som på sikt kan ge en bestående förändring.

– Alla jobb som tillkommer har en positiv effekt. Problemet är att det går åt andra hållet i många områden, och från företagens perspektiv kan det vara svårt att lokalisera sig där behovet är som störst, eftersom det är svårt att hitta arbetskraft.

John Falkirk

john.falkirk@dn.se "

"Skulle du flytta till landsbygden om ditt studielån skrevs ner?"

DN TISDAG 13 OKTOBER 2020

Flytt till en landsbygdskommun skulle i framtiden kunna ge snabbare nedskrivning av studielånet. Enligt kommunutredningens förslag kan det handla om 30 000 kronor om året.

Naomi Carter, 26, Kungsholmen, arbetar i butik:

– Jag kan inte bara svara ja eller nej rakt av, jag har bott på landsbygden och längtar tillbaka till landet men skulle inte flytta till landet bara på grund av den anledningen. Kanske om jag fick ett jobberbjudande. Resten av livet måste passa in. Om jag hade varit i en superekonomisk kris hade det kanske sett annorlunda ut.

Daniel Froman, 28, Vällingby, lagerarbetare:

– Jo det är ett förslag som tilltalar mig, men jag älskar ju också naturen och lugnet mer än stadslivet. Jag hade kunnat bo avlägset uppe i norr om det innebar att man fick tillbaka 30 000 kronor årligen på studielånet.

Rebecka Campbell, 26, Vällingby, arbetar i butik:

– Jag är från landsbygden, men vet inte om det hade lockat ut mig igen. Möjligtvis när man får barn och det har jag ju inte ännu. Annars hade - möjligtvis ett större belopp än 30 000 lockat ut mig.

Ida Pils, 43, Kungsholmen, kvalitetsobservatör:

– Nej det hade jag inte kunnat tänka mig. Det är viktigt för mig att jag har närheten till vänner och till jobb, att allt det praktiska för mig funkar. Det gör det ju inte på landsbygden.

– Det finns inget som skulle kunna få mig att bo på landsbygden, jag är uppvuxen där som tonåring och vill inte flytta dit igen. Jag har precis fått en lägenhet i Liljeholmen.

Fabian Kavaljer, 19, Skogås, arbetar på Filmstaden:

– Jag har egentligen aldrig haft något emot att flytta ut till landsbygden för att plugga eller jobba, så ja. Jag bor i en förort nära stan och lockas av tanken att se något annat och att bo i ett mindre samhälle där alla känner varandra bra. Har kollat på universitet uppe i Luleå, sen får vi se vart vi bär. Jag kan tänka mig att stanna där om studieskulden betalas av snabbare.

Johanna Sundbeck

johanna.sundbeck@dn.se "

"Så vill partierna rädda glesbygden

DN TISDAG 13 OKTOBER 2020

DN har ställt tre frågor till riksdagens partier om nedmonteringen av samhällsservice i glesbygd.

1. Vad ser ni som den främsta orsaken till att samhällsservicen monteras ner?

2. Vad vill ni göra åt det?

3. Vilken fråga bör prioriteras?

Socialdemokraterna

1 Samhället har under lång tid dragit sig tillbaka, och det beror på flera stora samhällsförändringar. Det är problematiskt att servicen brister på delar av landsbygden.

2 Regeringen har satsat på att bygga ut servicekontor för att stärka den statliga servicen i hela landet. Vi har satsat på driftstöd till lanthandlar och annat stöd till kommersiell service för att se till att den kan utvecklas också på landsbygden. Vi har också investerat, och fortsätter att investera, i väg och järnväg, digital infrastruktur samt företagsfrämjande.

3 Det finns inte en enkel åtgärd. Det handlar om att kraftsamla brett över alla politikområden och med olika verktyg, men det är klart att vi måste klara den grundläggande infrastrukturen, både fysisk och digital, för att klara att utveckla samhällsservice i hela landet.

Vänsterpartiet

1 Minskad befolkning och orättfärdig exploatering av naturresurser som inte ger tillbaka rättfärdigt, samt EU:s jordbrukspolitik. Och avsaknad av regionalpolitik under decennier.

2 Rättvisare skattepolitik, som även rör mineralavgift, bygdepeng vindkraft återföring av vinster som skapas på glesbygden från naturresurser, investeringar i samhällsbygget även på glesbygden och nationell jordbrukspolitik.

3 Alla dessa ovan!

Miljöpartiet

1 Den främsta orsaken är urbaniseringen. Landsbygden måste befolkas, för det krävs ett aktivt arbete med att främja möjligheter för skolor, dagligvaruhandel, företagande, lantbruk, livsmedelstillverkning, vård och omsorg. På en liten ort är varje enskilt arbetstillfälle som försvinner ett stort problem.

2 Genomföra landsbygdskommitténs förslag. Landsbygderna har också en central roll för omställningen till ett mer hållbart samhälle, som är mer robust när krisen kommer. Här finns vår lantbruksproduktion och livsmedelsindustri. Vi vill främja företagande och sysselsättning på ett långsiktigt hållbart sätt, med fokus på mat, energi, levande natur och resurshållning.

3 Bredbandsutbyggnad är oerhört viktig eftersom det kan göra digitala lösningar i allt från vård, utbildning till företagande möjligt. Vi vill också stärka glesbygdens ekonomiska villkor genom att skatter från vindkraft och vattenkraft stannar kvar lokalt.

Liberalerna

1 Urbaniseringen, som är ett globalt fenomen, har pågått under lång tid. När industriorter inte längre kan erbjuda sysselsättning flyttar unga till storstäderna. Internationell konkurrens, mekanisering och, på senare tid, digitalisering är orsakerna. De äldre blir kvar. Skattebetalarna blir färre. Köpkraft och efterfrågan minskar, vilket leder till att kommersiell och offentlig service successivt försvinner.

2 För att motverka utarmningen bör en samordning av offentlig service ske i statliga servicekontor i orter där de försvunnit. Infrastrukturen ska rustas och byggas ut. De så kallade BK4-vägarna, som är viktiga vägar för råvarutransporter i glesbygden, bör förstärkas liksom järnvägsnätet där vi vill se ett färdigställande av den så kallade Norrbottenbanan.

3 Skatteregler för att underlätta generationsskiften i småföretag, minskad byråkrati och lägre företagsskatter gynnar företagandet i glesbygden. För att kunna bo och driva företag i hela landet krävs en digital uppkoppling av hög klass.

Centerpartiet

1 I den mån utbudet av skattefinansierade tjänster minskar i vissa delar av landet står det sannolikt i direkt relation till utbudet av personer som de facto efterfrågar och nyttjar tjänsten. Samtidigt ser vi att nya strukturer går in i form av obemannade butiker där man legitimerar sig genom till exempel bank-id. Då är tillgången till stabila och säkra uppkopplingar minst lika viktigt som en bemannad bank.

2 Centerpartiet är drivande för att både landsbygd och stad har samma och goda förutsättningar för människor att bo och verka i. Budgeten för år 2021 vittnar inte minst om detta med stora satsningar på vägar, bredband och kommunikationer över hela landet.

3 Vi menar att det goda samhället bygger på att man kan upprätta goda relationer oavsett var man bor. Här kommer investeringar som rör vägar och järnvägar, bredbandsuppkoppling, regionala flygplatser och kollektivtrafik. En annan del är att Sveriges tillgångar med skog, malm, vattenkraft och livsmedelsproduktion fortsätter att värnas och utvecklas.

Moderaterna

1 Den övergripande orsaken är den snabba och pågående urbaniseringen. Utvecklingen har skyndats på av brister i grundläggande samhällsfunktioner, till exempel i form av eftersatt infrastruktur. Tyvärr har regeringen också genomfört skattehöjningar som slår hårt mot vardagslivet utanför storstaden. Dessutom finns viktiga frågor, såsom strandskyddet, där regeringen inte agerat alls, och det drabbar landsbygden.

2 Moderaterna vill att hela Sveriges potential ska tas till vara. Gör vi rätt prioriteringar kommer det finnas goda möjligheter att skapa ett gott liv och en fungerande vardag för alla människor över hela landet.

3 Vi vill se prioriteringar vad gäller infrastruktur. Det krävs en upprustning av vägar, både statliga och enskilda, stöd till regionala flygplatser, bättre kollektivtrafik för arbetspendling samt tillgång till bredband och postutdelning i hela landet. Välfärd såsom skola och omsorg måste prioriteras.

Kristdemokraterna

1 En del rationaliseras utifrån att man försöker fokusera på verksamhet framför lokaler och kontor. Tillgänglighet förändras från mötesplatser i receptioner till hemsidors chatt-funktioner. Detta är dock en avståndsskapande försämring där människor upplever sig övergivna utifrån till exempel stängda poliskontor.

2 Vore vi i regering skulle våra instruktioner till myndigheterna som just nu retirerar från landsbygden vara att de inte uppnår några genvägar genom digitalisering och nedlagda kontor.

3 Till de mest centrala funktionerna hör polisens närvaro. Många känner sig övergivna, flera mil från ensamma polisbilar som ska täcka stora områden. Kristdemokraterna vill öppna möjligheten för kommuner att delfinansiera polistjänster, fortfarande med Polismyndigheten som huvudman, för att på sätt ersätta väktare med fler poliser.

Sverigedemokraterna

1 Centralisering och stordrift av skolor, vårdinrättningar och arbetsplatser, att människor handlar och uträttar ärenden där det större utbudet finns, utvecklingen av digitala tjänster via dator eller telefon, varför behovet av fysiska kontor och butiker minskat.

2 Sänka skatten på "avstånd" (drivmedel, reseavdrag, flyg, kilometerskatt) för att underlätta att driva företag och bo i glesbygd. Dessutom behövs: Att statliga myndigheter prioriterar digitala lösningar, "digitala servicekontor", en utredning av eventuellt utökat stöd för kommersiell service, översyn av ersättningsnivåerna och regelverket för statliga bolags ombud i glesbygd, regionalisering av fastighetsskatten för industrifastigheter och elproduktionsenheter, att stärka infrastrukturen i vid mening.

3 Minskade skatter på avstånd, infrastruktursatsningar i hela landet, ett helhetsgrepp avseende kommersiell service inklusive dess funktion som ombud för statliga bolag och att öppna upp för fler digitala lösningar.

Johanna Sundbeck
johanna.sundbeck@dn.se "

"Fler nätläkare på väg att öppna vårdcentraler

DN TISDAG 13 OKTOBER 2020

Flera nätläkare är på väg att etablera fysiska vårdcentraler i Stockholm. Doktor.se och Min Doktor ligger båda i startgroparna för att få bedriva vårdcentral i region Stockholm. Det framkom under avtalsutskottets möte på onsdagen.

På bara en månad har Kryss öppnande av fysiska vårdcentraler i Stockholm skapat stor oro inom primärvården, och regionen har lovat ett stramare regelverk för listning, efter att patienter uppgett att de inte känt till att de listats hos Kry vid ett digitalt besök i vårdappen. På en månad har den tidigare vårdappen listat cirka 10 500 patienter, en utveckling som oftast tar flera år.

På avtalsutskottets möte under onsdagen framkom som en informationspunkt att fler nätläkarbolag är på väg att öppna så kallade digi-fysiska vårdcentraler i Region Stockholm.

Doktor.se har lämnat in en ansökan om att starta vårdcentral i Norra Djurgårdsstaden och har köpt två vårdcentraler. Samtidigt har Min Doktor två ansökningar om att få bedriva husläkarverksamhet under behandling hos hälso- och sjukvårdsförvaltningen. En vårdcentral ska Min Doktor öppna i Bromma under nästa år. Den andra ska öppna i Järfälla.

På mötet godkändes ansökan av Kryns tredje fysiska vårdcentral i Sickla. Sedan tidigare är det känt att Kry köpt upp vårdbolaget Helsas sex vårdcentraler.

– Det här följer egentligen ett bredare arbete där vi tycker att det är bättre att skapa direktavtal än att vi betalar nätläkarna via utomlänstaxan. Vi vill ju ha ett brett utbud så vi välkomnar ny duktiga vårdgivare, säger Tobias Nässén (M), vård- och valfrihetsregionråd i Region Stockholm.

De nya vårdcentralerna startar inom LOV, lagen om valfrihet, och det är upp till vårdgivarna att avgöra var de vill etablera sig. Då det rör sig om nya mottagningar är vårdbolagen berättigade till nyetableringsstöd, som ger 50 procent högre ersättning per läkarbesök under de första 12 månaderna.

På mötet framgick även hur patientströmmarna rört sig mellan augusti och september, då 166 av totalt 200 vårdcentraler har förlorat listade patienter. Största tappet har Stureplans vårdcentral gjort, som förlorat 288 patienter följt av Capios vårdcentral Ringen med 271.

– Den här etableringen har nog gjort att det varit större rörelse än vanligt. Den största rörelsen har sannolikt skapats genom att många har listat sig på Kryns vårdcentral i Gallerian.

Enligt Tobias Nässén har de flesta listningar skett genom att personer som tidigare inte varit listade valt att lista sig.

– Det handlar om 2 600 patienter som tidigare inte varit listade någonstans.

Vänsterpartiet, som är kritiskt till utvecklingen, konstaterar att Kryns etablering inte är ett isolerat fenomen och befarar att nätläkarbolagen riskerar att slå ut många vårdcentraler i regionen.

– Jag tror att de här aktörerna har insett att deras existens enbart som digitala aktörer är körd. Det blir väldigt mycket på deras villkor. De är inte här för att bygga upp primärvården, utan för att tjäna pengar. De etablerar sig i områden där hälsan och vårdutbudet redan är bra, säger Jonas Lindberg, Vänsterpartiets talesperson i sjukvårdsfrågor och fortsätter:

– Listningen måste ske på neutral plats, eftersom det handlar om aggressiv marknadsföring. Att betala ut nyetableringsstöd måste regionen sluta med.

I stället föreslår V att regionen utnyttjar en undantagsbestämmelse i hälso- och sjukvårdslagen för att stimulera att vårdcentraler öppnar i områden med stora vårdbehov, något Riksrevisionen rekommenderade redan 2014.

Tobias Nässén är dock försiktig med att dra slutsatser av att Kry kritiserats för fullistning, och att vårdcentraler varnar om att de kan tvingas lägga ner.

– Det här är preliminära siffror och det är patienter som väljer vilken mottagning de vill vara listade på.

När och om förvaltningen kommer att lämna över ansökningarna till avtalsutskottet för godkännande är oklart, enligt Christofer Bernsköld, ansvarig för vårdavtal på Region Stockholm. Vanligtvis tar det mellan

sex månader och upp till ett år från ansökan till godkännande, men handläggningstiden är förlängd på grund av pandemin.

– Vi måste vara helt säkra på att de uppfyller alla krav så att man som patient kan känna sig helt trygg med att alla vårdgivare som vi har avtal med är godkända och håller en hög kvalitet.

Om de får öppna kommer de också att vara berättigade för nyetableringsstödet.

– Hela grunden för LOV är att det är samma villkor och krav som gäller för alla. Det har ju funnits en tydlig budgetinriktning om att man vill att det blir fler vårdcentraler i Stockholm, säger Christoffer Bernsköld.

Marijana Dragic

marijana.dragic@dn.se

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se "

"Så kickar du i gång ditt barns läslust

DN TISDAG 13 OKTOBER 2020

Dåligt samvete för ditt barns läsande? Glöm det. Det är nästan aldrig för sent att komma i gång och sätta fart på lusten till böckernas värld. DN har talat med tre experter om hur du som förälder kan tänka.

En sak går inte att duka för.

Läsning är bra för fantasin, ordförrådet, språket och ger en person begrepp och kunskaper som är användbara i många sammanhang. I årtal har det dock kommit larmrapporter om att barns och ungas läsande minskar, vilket ökar risken för en sämre läsförståelse.

Det här gör mammor och pappor oroliga, och det blir lätt ett dåligt föräldrasamvete.

Ett klassiskt misstag att begå när den oron slår till är att ta fram en bok och säga att "nu måste du läsa".

– Att säga "måste" fungerar inte, det väcker bara motstånd. Och kom ihåg att det inte är boken som väcker det motståndet, utan hur du som vuxen har uttryckt dig, säger Anne-Marie Körling, på vars visitkort står lärare, författare och tidigare Läsamambassadör, ett uppdrag som Kulturrådet ger en person för att sprida läslust.

Hon varnar också för att lägga högläsningens ribba för högt. Att ta fram Sagan om ringen, eftersom det var en egen stor läsupplevelse, kan slå fel. Risken är att högläsningen går lite trögt och skjuts upp till nästa kväll, och nästa kväll – och efter några dagar "glöms" boken bort.

När barnet kommer i gång med egen läsning är det viktigt att inte värdera insatsen, och att du är intresserad och ställer frågor om boken. Undvik listor på böcker som ska betas av, eller att göra en stor sak av att barnet läser allt snabbare och ge allt svårare böcker. En uppskattad bok kan gärna läsas flera gånger.

Den vanligaste kommentaren Anne-Marie Körling får från föräldrar är att de inte hinner med läsning med sina barn. För många är säkert tidsschemat pressat, men då är rådet att i alla fall läsa något kort:

– Ta en Alfons-bok, den tar tio minuter att läsa, eller en faktatext eller bara ett stycke ur en bok. Läs vad som helst, kanske något intressant i tidningen. Tro inte att du måste vara duktig på att högläsa, det bedömer inte barnet.

Visa att du lockas av det som ni läser, att du också är nyfiken på vad som ska hända. Bli inte heller besviken och ge upp om ditt barn inte visar samma intresse från början.

En som har knäckt koden om hur man får barn att sluka böcker är Martin Widmark, som med sina titlar om bland annat LasseMajas Detektivbyrå närmast har rotat sig på toppen av utlånings- och försäljningslistor. Han är också engagerad i projekt om barns läsande. På sitt skrivkontor i ett hus från 1700-talet i centrala Stockholm konstaterar Martin Widmark, vänligt, att detta riskerar att bli en ointressant artikel:

– Frågan om hur vi ska få barn att läsa är uttjatad. Vi vet vad som är viktigt och vad som behövs. De frälsta är redan frälsta. Jag tror vi behöver ta en annan väg för att öka läsandet.

Lösningen är att hitta berättelserna i de ungas värld; på skolgården, i dataspelet, i filmer, i låtarna, på TikTok, i relationerna. Och inte minst, att fånga allt i vardagen som föder en berättelse hos ett barn; en nyckelpiga, en spännande port eller en krum gammal dam.

– Fråga vad de unga gör, vad det handlar om och prata om det. Vi kan mycket väl vara inne i ett skifte inom barn- och ungdomslitteratur, framtvingat av den stora konkurrensen från flödet på nätet. Jag läser själv mindre nu än för 15 år sedan. Det är fortfarande berättelser som vi konsumerar, fast inte i bokform, men det skulle de kunna vara. Vi måste nog börja fundera på om vi ska välja bort något, tänka på ett nytt sätt om hur vi skriver böcker, och på så sätt få unga att vilja läsa.

Det är i 12–13-årsåldern som den stora utmaningen kommer. Då pockar mycket annat på barnens uppmärksamhet. Ett tips är att titta på film tillsammans. Då väcks ett samtal om en berättelse, när ni diskuterar undertexterna i handlingen. Varför gjorde hon så? Menade han det? En dimension till öppnas, vilken underlättar vägen fram till boken, menar Martin Widmark

För att läsa med lust behövs vanligen förmågan att se det som skrivs mellan raderna. Utan blicken som ser det dolda går läsningen trögare.

– Sedan måste föräldrar själva visa att de gillar att läsa och att prata om texten. Du kan ju inte själv sitta där med en tallrik pommes frites och hamburgare, men ge barnet morötter och säga ”ät det här, det är nyttigt för dig”, säger Martin Widmark.

En bok måste beröra eller vara igenkännande, betonar Carina Fast, författare, doktor i pedagogik och föreläsare om barns läs- och skrivutveckling:

– Det måste vara värt att ta till sig berättelsen på en lite knöligare väg än att till exempel se en film.

– Kom också ihåg att börja tidigt med att väcka det här intresset. Barn är omgivna av symboler. Titta på trafikmärken eller vilka symboler som finns på leksaksförpackningar eller spel. Att avläsa och förstå symboler är grunden för fortsatt läsande.

Andra sätt att odla det informella läsandet, som Carina Fast kallar det, är att skriva meddelanden eller skicka sms till barnet, gå igenom receptet när ni bakar eller göra listor när ni ska handla:

– Allt sådant tränar upp läsandet. Dessutom är det odramatiskt och skapar sällan spänningar mellan vuxna och barn.

Annika Carlsson "

"12 tips för att locka till läsning.

1. Visa att du själv läser, det är lätt att barnen inte ser att det sker eftersom du läser när du inte är med dem. Barn vill gärna härma vuxna.
2. Prata om det som du eller barnet läser. Visa ditt intresse, det smittar av sig.
3. Döm inte det som barnet läser.
4. Läs samma bok som barnet samtidigt och prata om den, då utvecklas den fördjupade läsförståelsen.
5. Gör inte läsningen till en prestation, den ska handla om lust, glädje och nyfikenhet.
6. Glöm inte faktaböckerna, många barn tycker om att läsa eller höra den genren.
7. Högläs även för det äldre barnet. Förutom att ni kan prata om berättelsen blir det lätt en stund för värdefulla förtroliga samtal om tankar, känslor och funderingar om vad som har hänt under dagen.

8. Titta på skyltar när ni är ute, läs dem. Läs spelreglerna när ni ska börja spela någonting. Text finns nästan överallt och all läsning ger träning.

9. Ge inte upp om läsningen eller högläsningen går trögt i början och ditt barn hellre vill göra något annat. Visa ditt engagemang, det kommer att belöna sig.

10. I dag talas det mycket om att pojkar kan bli mer peppade att greppa en bok om pappan är med och högläser eller läser själv.

11. Far- och morföräldrar kan läsa högt för barnbarnen via Skype eller liknande. Eller bilda en liten bokklubb, läs ett kapitel i taget på varsitt håll och diskutera en gång i veckan.

12. Slutligen: Ha inte dåligt samvete, det är ingen bra grund för att sprida läsglädje.

Källa: Carina Fast, Ann-Marie Körling, Anna Lundh (forskare) och Martin Widmark "

"Fakta. Ungas läsande

Den senaste stora satsningen på ungas läsande är ett läspaket där cirka 200 miljoner kronor årligen ska stärka barns och ungas läsförmåga. Bland annat inrättas Läsrådet som tar ett brett grepp om aktörer och insatser i samhället kopplade till barns och ungas läsning.

I Statens medieråds rapport "Ungar & medier 2019" uppgav 11 procent av 13-19-åringarna att de dagligen läste böcker eller tidningar på fritiden. En större andel, 15-16 procent, svarade att de aldrig läste böcker eller tidningar och en tredjedel gjorde det mer sällan än en gång i veckan.

Bland 9-12-åringarna svarade 22 procent att de dagligen läste böcker eller tidningar på fritiden och 8 procent gjorde det aldrig. "

"Stor efterfrågan på böcker för barn och ungdomar"

DN TISDAG 13 OKTOBER 2020

Barn som läser böcker ofta tenderar även att läsa tidningar i högre utsträckning än de som inte gör det. Men generellt läser barn mycket, visar Mediebarometern 2019. På folkbiblioteken gör en fjärdedel av alla barn minst ett lån per år och efterfrågan på barn- och ungdomslitteraturen är stor.

Varje år genomför Nordicom vid Göteborgs universitet en omfattande undersökning av svenskars medievanor. Den kallas för Mediebarometern och de läs- eller textmedier som man tittar på är böcker – både tryckta, e-böcker och ljudböcker, tidningar och tidskrifter. Den yngsta åldersgruppen som undersöks är 9–14 åringar och den näst yngsta är 15–24 åringar.

Enligt Mediebarometern 2019 läser den yngsta åldersgruppen böcker oftast. 62 procent av barnen läser böcker dagligen och 87 procent minst någon gång varje vecka. Det att jämföra med genomsnittet av alla mellan 9 och 79 år som undersöks, där 43 procent läser varje dag och 63 procent varje vecka.

– Sociala medier, strömningstjänster och podcasts tar naturligtvis mer och mer av medietiden bland unga och har gjort det över tid. Men bokläsningen är rätt så stabil bland 9–14 åringar i och med att de läser mycket i skolan. Skolböcker ingår ju i vår mätning, säger Karin Hellingwerf, forskare vid Nordicom samt medförfattare och databearbetare till Mediebarometern.

I september i år släpptes rapporten "Läsandets årsringar" av Förläggarföreningen. I den uppgavs att andelen elever som i PISA-undersökningarna uppger att de bara läser för att de måste ökat från 17 procent 2009 till 57 procent 2018.

Särskilt impopulära verkar tidningar och tidskrifter vara bland 9–14 åringarna, enligt Mediebarometern, då inte ens hälften av dem tar del av dessa medier under en vanlig vecka. Tryckta böcker är vanligast och skönlitteratur och läroböcker är de bokgenrer som barn läser mest. Ungefär en av fem i åldersgruppen läser barnböcker. En lite högre andel pojkar läser dagligen, enligt Mediebarometern. Läsandet av böcker minskar senare i tonåren.

Bokläsare i åldersgrupperna 9–14 och 15–24 år tenderar att, under en vanlig vecka, ta del av andra läsmidier i högre utsträckning än personer som inte läser böcker. Det framgår av en korstabell som Nordicom tagit fram och som DN fått ta del av. Exempelvis tar 45 procent av bokläsarna i den yngre åldersgruppen även del av dagstidningar, medan bara 35 procent av dem som inte läser någon bok en genomsnittlig vecka, läser dagstidning.

Förutom skolan spelar också biblioteken en central roll i barn och ungas läsning. Enligt bibliotekslagen ska folkbiblioteken främja barn och ungas språkutveckling och stimulera till läsning.

Färska statistik från Kungliga biblioteket visar att 23 procent av alla barn mellan 0–17 år i Sverige är aktiva låntagare på folkbiblioteken. Det kan jämföras med 26 procent av den totala befolkningen.

Med aktiva låntagare menas alla som gör minst ett fysiskt lån per år. Cecilia Ranemo, statistikansvarig vid Kungliga biblioteket, påpekar att en del barn lånar på sina föräldrars lånekort.

Andelen aktiva låntagare som är barn skiljer sig mycket mellan kommunerna. Cecilia Ranemo berättar att hon försökt hitta en förklaring, till exempel genom att se om det finns samband mellan hur vuxna i de olika kommunerna röstar, men utan resultat. Däremot kan lättillgänglighet vara en nyckel till framgång. Fler utlåningar görs om biblioteket ligger nära invånarna, har flera medarbetare per invånare och köper in många nya böcker.

– Tillfället gör tjuven. Går du förbi ett bibliotek är chansen större att du går in i det, säger hon.

Även öppettiderna spelar roll. Fler har möjlighet att besöka ett bibliotek om det har öppet på kvällar och helger.

I genomsnitt lånas 12,4 böcker och seriella publikationer, som serier, magasin och tidningar, per barn och år. Det är enligt Cecilia Ranemo en något sjunkande siffra. Men alla lån blir heller inte registrerade. I dag är det exempelvis vanligt att biblioteken skickar ut bokkassar till förskolor. Föräldrar kan välja att låna hem böcker från förskolan när de hämtar upp sina barn, i stället för att själva gå till biblioteket.

Böckerna kan alltså läsas flera gånger, utan att lånen registreras.

Att det finns en efterfrågan på bibliotekens barn- och ungdomslitteratur, råder det ingen tvekan om. Förra året låg utlånen på 211 procent av motsvarande bestånd, vilket innebär att varje bok eller seriell publikation i snitt lånades lite över två gånger.

Christian Youhana
christian.youhana@dn.se "

" Kungen: Det är imponerande att samarbetet fungerat så väl

DN ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Kungaparet har brutit sin långa isolering. På sitt första officiella besök sedan åtta månader träffade drottning Silvia och kungen läkare och forskare som kämpat under coronapandemin. Drottningen undrade varför vi inte använder munskydd i Sverige och kungen uttryckte oro för en andra våg. – Vi måste fortsätta hålla i nu, säger kungen.

För första gången sedan den 6 februari genomförde det svenska kungaparet på måndagen flera officiella besök i Stockholm. Alla gick i spåren av coronakrisen, initiativet till dem kom från kungen själv.

– Vi vill med egna ögon se vilka insatser som gjorts av olika aktörer, säger han till DN när kungaparet anländer till Karolinska institutets Aula Medica, på Nobels väg i Solna.

Det är önskvärt folktomt. Få utanför den invigda kretsen känner till det specialutformade programmet, i syfte att undvika riskerna för ökad smittspridning.

Dagen inleddes med en presentation av den forskning på corona som bedrivs på Karolinska institutet.

– För oss är det viktigt att ta reda på så mycket fakta som möjligt kring det som sker, men också kring det som har skett. Vi lever i en tid som har varit drabbande på många sätt, vi behöver alla lära av det, säger

kungen som i princip levit i karantän tillsammans med drottning Silvia på Stenhamra gods utanför Flen sedan i februari.

Därifrån har de arbetat via telefon och videolänk, och de har inte träffat barnbarnen, eftersom kungaparet tillhör riskgruppen 70-plussare.

– En vänlig granne har handlat till oss. Annars har vi skött oss själva och försökt vara försiktiga, berättade drottningen.

KI:s rektor Ole Petter Ottersen är mycket glad över kungaparets intresse för de närmare 200 olika forskningsprojekt som pågår kring covid-19.

– Vi är lika stolta som vi är ödmjuka inför det vi står inför. Mycket är fortfarande nytt och vi vet att vi har med ett lömskt virus att göra, säger rektorn.

När Lars I Eriksson, professor och överläkare i anestesi, berättade om hur man sedan i mitten av mars organiserat sig i olika expertgrupper för att så snabbt som möjligt ta fram riktlinjer för den intensivvårdsbehandling som getts – ja, då spetsar kungen öronen.

– Ursäkta, får vi avbryta? frågar kungen och ber överläkaren backa bandet eftersom han önskar en mer detaljerad genomgång av de grafer som visas på en skärm.

Såväl kungen som drottningen visar sig snart vara engagerade och pålästa.

– Är det något jag funderat över så är det om ni inte mycket tidigare än när ni fick er första iva-patient anade och kunde förbereda er på att det skulle kunna bli mycket stora påfrestningar för vården? säger kungen.

Visst hade man mängder med information från utlandet, men samtidigt var det svårt att förutspå vad som skulle ske, får han veta.

– Vi hade aldrig sett någonting liknande, så är det, säger Lars I Eriksson och berättar att 70 procent av de patienter som intensivvårdades vid Karolinska universitetssjukhuset i mars och april överlevde. I det hårt drabbade Lombardiet i Italien överlevde 39 procent av patienterna på universitetssjukhusen, som jämförelse.

– Genom intensivt lagarbete kom vi snabbt fram till att sätta in blodförtunnande och antiinflammatorisk behandling. Vi anpassade också intensiv- och respiratorbehandlingen. I dag överlever 85 procent av de få kvarvarande iva-patienterna, säger Lars I Eriksson.

Drottningen är mycket intresserad av diskussionerna kring vaccin och antikroppar och undrar hur länge ”de håller”. Professor Gunilla Karlsson Hedestam ger beskedet att även påvisbara antikropparna ska klinga av, men att kroppens immunologiska minne finns kvar och att det generella svaret är att har man haft påvisade antikroppar smittar man inte.

Ett kvarter bort, på andra sidan Solnavägen, tar Karolinska universitetssjukhuset sedan emot i den lokal som kom att fungera som ”command center” under krisen. Här samlades regionens styrkor, främst i syfte att få fram tillräckligt med skyddsmaterial och iva-platser.

– Jag inser att det var en väldigt pressad situation. Möjligen kom regionen i gång lite sent, men det är uppenbart att man lyckades etablera ett samarbete som gjorde att allt fungerade efter omständigheterna väl. Det är imponerande, säger kungen efteråt.

Det få kanske vet är att lastbilstillverkaren Scania kom att spela en nyckelroll då man bidrog med sina erfarenheter av global logistik.

Lager av skyddsmateriel upprättades såväl i Kina som på Arlanda, tack vare Scania. Totalt hanterades 75 miljoner kollin, 90 000 olika donationer togs om hand och 4 500 tips från privatpersoner och företag gick igenom. Andra företag, som H&M, SAS och Ikea, bidrog också. – De skyddsförkläden som skänktes av Ikea – fick man bygga ihop dem själv eller? skämtar kungen.

Här vill drottning Silvia prata om användningen av munskydd:

– Jag tror att många vill veta varför vi inte rekommenderas att bära dem, eftersom det finns krav på dem i så många andra länder, säger hon.

Drottningen får det svar vi hört så många gånger nu – att Folkhälsomyndighetens bedömning är att de inte ger tillräckligt skydd, utan snarare tvärtom, eftersom det är svårt att använda dem på rätt sätt. Det får kungen att skaka lätt på huvudet och ge uttryck för något som känns igen av de flesta.

– Jag tycker inte det verkar som att någon kan förklara det där så att man faktiskt förstår, säger han.

I en väl tilltagen ring träffar sedan kungaparet sjukvårdspersonal från flera olika intensivvårdskliniker. Samtalet handlar om 12,5 timmar tunga arbetspass, om hård belastning och stress – men också om ett sällan skådat lagarbete som skapat en känsla av stolthet.

– Jag hoppas verkligen att ni fått det beröm ni förtjänar för era beundransvärda insatser. Och jag hoppas också – missförstå mig rätt – att vi inte ses igen, säger kungen när det är dags att ta adjö.

Efter det åker kungaparet vidare till Försvarshögskolan där de får ta del av den forskning som pågår kring det som i dag kallas för "smygande kriser". Kungen visar sig vara väl bekant med uttrycket. Professor Magnus Ekengren konstaterar att vi i dagens upplysta värld ofta har en ganska god bild av vad som är på gång – ändå blir det kris och kaos när utmaningarna blir konkreta.

– Myndigheter har en tendens att agera senfärdigt, vi forskar kring de mekanismer som gör att man till slut faktiskt drar i gång, säger Ekengren vilket tas emot uppskattande av kungaparet.

Resten av eftermiddagen ägnas åt den ekonomiska kris som drabbat turist- och besöksnäringen i Stockholm. På hotell Hasselbacken tar bland andra affärsmannen Björn Ulvaeus och Jonas Abrahamsson, vd för Swedavia, emot och här blir det uppenbart att de röda siffrorna skapat ett kris-tänk som lett till kreativitet och framtidstro.

Efter en intensiv dag är kungaparet nöjt med vad de fått se och veta. – Alla vi mött har visat prov på engagemang och kompetens. Jag tycker vi ska se framtiden an med tillförsikt. Och hoppas på att vi så småningom kommer tillbaka till en normal situation. I bästa fall blir det redan till våren, säger kungen och far hem.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se

"Fakta. Kungafamiljen besöker samtliga län

Med anledning av den pågående covid-19-pandemin planerar kungafamiljen att besöka Sveriges 21 län. Kungen vill genom besöken visa deltagande med de drabbade och uppmärksamma lokala insatser inom olika samhällssektorer.

De första nio besöken genomförs under hösten 2020. Måndagen den 12 oktober besökte kungaparet Stockholms län. Årets övriga besök är planerade enligt följande:

- Torsdagen den 15 oktober besöker kronprinsessparet Västmanlands län.
 - Torsdagen den 22 oktober besöker kronprinsessparet Södermanlands län.
 - Onsdagen den 28 oktober besöker prinsparet Värmlands län.
 - Torsdagen den 5 november besöker kronprinsessparet Örebro län.
 - Onsdagen den 11 november besöker kronprinsessparet Uppsala län.
 - Torsdagen den 19 november besöker prinsparet Dalarnas län.
 - Onsdagen den 25 november besöker kronprinsessparet Östergötlands län.
 - Fredagen den 4 december besöker kronprinsessparet Gävleborgs län.
- Samtliga besök genomförs under former anpassade efter den pågående pandemin och i enlighet med Folkhälsomyndighetens rekommendationer. "

" Professorers mejlkonton utslagna

DN ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Göteborg. Tyvärr fungerar inte universitetets mejlkonton. Sedan nästan en månad. Det budskapet tvingas professorer vid Göteborgs universitet ge kollegor i andra delar av landet och världen, för att sedan be dem att mejla till en privat adress. – Folk är väldigt förvånade. Det är det minsta man kan säga, säger Mats Ekström, professor på Institutionen för journalistik och medier.

Den sista gången Mats Ekström loggade in på sitt mejlkonto var på torsdagskvällen den 17 september. Nästa gång han försökte kom han inte in.

– Då tänkte jag att det måste ha blivit något fel, att de nog fixar det snabbt. När helgen gick, och sedan ytterligare några dagar, blev jag fundersam. Men jag hade inte i min vildaste fantasi kunnat föreställa mig att det skulle ta så här lång tid, säger professorn på Institutionen för journalistik och medier.

Natten till den 19 september kraschade flera av de servrar som Göteborgs universitets medarbetares mejlkonton ligger på. Till en början låstes ungefär hälften av universitetets konton – 6 000 stycken. Knappt en månad senare är ungefär 3 000 av dessa återigen nåbara.

Enligt Göteborgs universitet beror kraschen på ett fel i den inbyggda programvaran, som skadat servrarna. Händelsen ska granskas av externa utredare, enligt ett beslut från universitetets styrelseordförande och rektor.

Professor Mats Ekström är orolig för att en stor del av det arbetsmaterial som är kopplat till hans e-post inte kommer att kunna återställas. Under veckorna som gått har han missat en rad möten, eftersom han inte fått information om dem.

– Det här leder till oerhört mycket merarbete för de anställda. Risken är att man förlorar viktig information, säger han.

En annan risk är att kraschen gör att universitetet bryter mot arkivlagen. Som myndighet är universitetet skyldigt att arkivera allmänna handlingar, vilket bland annat innefattar mejl som medarbetare skickar eller tar emot. De mejl som nu ”studsar”, alltså inte kommer fram till mottagare, kan inte heller arkiveras.

Rektor vid Göteborgs universitet, Eva Wiberg, säger att arkiveringen av de mejl som kommer fram till medarbetare och de som skickas i väg sköts som den ska.

– Jag kan inte gå in exakt i detalj på hur, men vi har gjort vissa prioriteringar, för att se till att myndighetsfunktionen upprätthålls.

Lovisa Herold
lovisa.herold@dn.se "

”Samhällets misslyckande kostade Lilla hjärtat livet”

DN ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Norrköpings kommun begick en rad allvarliga fel i handläggningen av Lilla hjärtats ärende, visar Inspektionen för vård och omsorgs tillsyn. ”Ett kapitalt misslyckande från samhällets sida som kostat barnet livet”, enligt generaldirektören Sofia Wallström. – Det här är en viktig signal till alla landets kommuner att använda de verktyg som finns för att ta tillvara varje barns bästa, säger hon till DN.

Flickan som kallades Lilla hjärtat omhändertogs redan på BB och placerades i familjehem. När hon var 2,5 år gammal beslutade kammarrätten att tvångsvården skulle upphöra – trots socialtjänstens oro och uppgifter om missbruk i familjen.

I januari i år hittades flickan död, inlindad i plast och handdukar, under en barnsäng i sina föräldrars lägenhet. Hon hade skador över hela kroppen och flera narkotikaklassade substanser i blodet.

Fallet har väckt stor uppmärksamhet. Många har frågat sig: Varför klarade samhället inte av att skydda flickan?

Inspektionen för vård och omsorg har sedan i maj granskat kommunens handläggning av flickans ärende. På tisdagen presenterade myndigheten sitt beslut och riktar omfattande kritik mot socialnämnden i Norrköpings kommun.

Myndigheten pekar på en lång rad allvarliga fel och brister i handläggningen.

– Man har inte använt hela det utrymme som finns inom befintlig lagstiftning för att vidta åtgärder och åstadkomma skydd, säger Ivos generaldirektör Sofia Wallström.

– Det är ett kapitalt misslyckande från samhällets sida och det har kostat barnet livet.

Enligt Ivo har nämnden bland annat låtit föräldrarna styra över planeringen kring hur hemflytten skulle gå till. Nämnden har också backat från krav när föräldrarna motsatt sig dem. Man har heller inte övervägt om det funnits skäl för att ansöka om flyttningsförbud på rätt grunder.

– Nämnden bedömde att det inte fanns skäl att gå vidare med flyttningsförbud eftersom föräldrarna gick med på vårdplanen. Den hade dock anpassats helt efter föräldrarnas önskemål, säger Ingela Larsson.

Under flickans sista veckor i livet inkom två orosanmälningar till socialtjänsten, bland annat med uppgifter om att flickan skulle ha sett drogad ut på julafton. När socialtjänsten kom till lägenheten på juldagen släpptes de inte in, med hänvisning till att flickan låg och sov. I polisförhör har en handläggare berättat att flickans pappa var hotfull och att hen noterade att flickans yngre bror, som låg i mammans famn, verkade ”avstängd”.

”Pojken gav inte ett knyst ifrån sig, han rörde sig inte och verkade helt avstängd /.../ Mamman verkade påverkad av något och gav ett intryck av att vara väldigt slö.”

Ändå gjorde socialtjänsten inget akut omhändertagande. När handläggarna kom tillbaka dagen efter, på annandagen, släpptes de in. Men utifrån iakttagelserna i lägenheten gjordes bedömningen att det inte fanns någon akut oro om flickans hälsotillstånd.

Ett par veckor senare, i början av januari 2020, kom en ny oros-anmälan. Socialtjänsten bokade in ett hembesök, som sedan avbokades av pappan.

Ivo anser i sitt beslut att socialnämnden varken utrett orosanmälningar eller inhämtat information på ett korrekt sätt.

Vilken betydelse en korrekt hantering hade fått för händelseförloppet vill generaldirektör Sofia Wallström inte spekulera i.

– Men vi kan konstatera att kommunen inte använt hela det utrymme som finns inom befintlig lagstiftning för att säkerställa barnets skydd. Det är en väldigt viktig lärdom.

Ivo menar att socialnämnden i Norrköpings kommun handlägger ärenden på ett sådant sätt att det även kan skada andra barn. Med ett vite om en miljon kronor förelägger Ivo Norrköpings kommun att vidta åtgärder för att säkerställa att barns behov och rättigheter tillgodoses.

– Vi använder våra skarpaste verktyg. Men det här är också ett ärende som är väldigt allvarligt, säger Sofia Wallström. Sofia Wallström menar att Ivos beslut också är en viktig signal till landets övriga kommuner:

– Jag tänker att Lilla hjärtat-ärendet måste få kommunerna att bli mer framgångsrika i att inom befintlig lagstiftning använda sig av de verktyg som finns för att ta tillvara varje barns bästa.

I ett pressmeddelande från Norrköpings kommun säger socialdirektör Yvonne Thilander:

– Vi tar till oss den allvarliga kritik som framförts från Ivo gällande vår dokumentation och vi kommer nu att vidta de åtgärder som krävs för att efterfölja Ivo:s föreläggande.

I tingsrätten dömdes Lilla hjärtats mamma till 1 år och 9 månaders fängelse för vållande till annans död. Domen har överklagats till hovrätten.

Josefin Sköld
josefin.skold@dn.se
Hugo Ewald
hugo.ewald@dn.se

"Detta har hänt.

Flickan som kallades Lilla hjärtat omhändertogs av socialtjänsten på BB och placerades i familjehem. Några veckor före sin treårsdag tvingades hon lämna familjen hon växt upp hos för gott, efter en dom i kammarrätten. Domstolen ansåg inte att det fanns en påtaglig risk för flickan att bo hos sina föräldrar, trots myndigheternas oro och uppgifter om missbruk.

Tio månader efter hemflytten hittades flickan död.

De ansvariga handläggarna har berättat, bland annat i DN, att de försökte skydda flickan på alla sätt de kunde, men att socialtjänstens befogenheter var begränsade i och med domstolsbeslutet. Något som nu tillbakavisas av Ivo. "

" Ygeman drar tillbaka omstritt elnätsförslag

DN ONSDAG 14 OKTOBER 2020

På tisdagen stod det klart att infrastrukturminister Anders Ygeman (S) drar tillbaka ett omstritt regeringsförslag efter en granskning av DN. Förslaget byggde på en överenskommelse med elnätsbolagen som skulle ge dem möjlighet att ta ut 28 miljarder kronor av elkunderna. Ygeman är nu beredd att skärpa kraven på Eon och Vattenfall så att pengarna går till ytterligare investeringar och inte vinster.

Regeringsförslag som nu stoppas efter en DN-granskning innebär att elnätsbolag som Eon och Vattenfall skulle få ta ut 28 miljarder kronor av elnätskunderna. Det var så kallat outnyttjat intäktsöverskott från perioden 2012–2015. Propositionen stoppades av sex av de åtta riksdagspartierna den 7 oktober. Nu drar infrastrukturministern tillbaka den helt.

– Det finns saker de andra partierna vill justera. De menar att de inte har kapacitet att göra det i riksdagsförhandlingen. Därför drar vi tillbaka propositionen, säger Anders Ygeman på tisdagseftermiddagen. En av regeringsförslagets hårdaste kritiker var näringsutskottets ordförande Lars Hjälmered (M).

– Det är bra att de drar tillbaka förslaget. Min förväntan är att energiministern bjuder in samtliga partier till samtal för att i närtid få ett nytt förslag på plats.

Anders Ygeman säger att DN:s granskning påverkat att propositionen nu stoppas.

– Ja, absolut.

Regeringsförslaget skulle låta elnätsbolagen ta ut 28 miljarder kronor av elnätskunderna under åtta år – mot att de investerade i näten.

Men som DN rapporterat får förslaget inte någon effekt.

Energimarknadsinspektionen (Ei) pekar på att nuvarande elnätsreglering redan ger full kostnadstäckning vid investeringar och att propositionen till och med innebär att elnätbolagen kan få mer intäkter och minska investeringarna på en monopolmarknad. Detta har flera partier vänt sig mot.

Anders Ygeman är nu beredd att ändra kraven så att mer pengar investeras i näten. Då blir nivån på det så kallade kapitalbaskravet viktig.

– Kapitalbaskravet är den huvudsakliga gränsen för hur mycket ytterligare investeringar man behöver göra för pengarna och den är vi beredda att titta på, säger Ygeman.

Blev du lurad av elnätsbolagen?

– Nej, men det kravet går absolut att justera.

Upptakten är att elnätsbolagen de senaste decennierna överklagat myndighetsbeslut och därmed kunnat höja elnätsavgifterna. Anders Ygemans ville få slut på rättsprocesserna genom en överenskommelse med elnätsbolagen.

Lars Hjalmered säger att de också måste utvärdera oklarheter i krispaketen i Skåne och Stockholm som DN skrivit om.

– Lagförslaget måste vara mindre kostsamt för kunderna och vi måste få en långsiktig elreglering på plats, säger han.

– Nu ser jag fram emot samtal. Jag har tid i min kalender och kan rensa min kalender i närtid för detta.

Anders Ygeman säger ja till möte:

– Absolut, det här måste gå fort så att frågan inte avgörs i domstol och då tappar vi mycket av det vi uppnått med lägre priser.

Jonas Fröberg

jonas.froberg@dn.se "

"Uppsala kan bli först med lokala rekommendationer mot smitta"

DN ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Stängda gym och stopp för kollektivtrafiken, inga besök i köpcentrum och särskilda boenden. Det är några av de restriktioner som kan bli verklighet när regionerna tillsammans med Folkhälsomyndigheten får bestämma hur stora lokala utbrott ska bekämpas. Uppsala kan bli först ut att använda den nya modellen.

– Vi har beslutat om tillfälliga lokala skärpningar av allmänna råd. Det är en möjlighet för Folkhälsomyndigheten att besluta i samråd med smittskyddsläkare om att vissa åtgärder ska kunna vidtas, sade Bitte Bråstad, chefsjurist på Folkhälsomyndigheten, på tisdagens pressträff.

– Vi kommer till exempel att kunna besluta om att man ska avstå från att åka kollektivtrafik, från att besöka särskilda boenden, avstå från att besöka köpcentrum om det inte är nödvändigt, att över huvud taget vara i inomhusmiljö där många samlas.

– Det kan vara att avstå från restaurangbesök och fysisk kontakt med dem man inte bor med.

De skärpta reglerna kan införas i en region eller del av en region från den 19 oktober. Åtgärderna ska i första hand gälla under en kortare period, två veckor, men kan vid behov förlängas.

Bakgrunden till den nya modellen är den ökade smittspridning som nu ses i flera delar av landet. Tydliga ökningar ses i bland annat

Stockholm, Jämtland Härjedalen och Örebro. I Uppsala, där smittspridningen varit stor i anslutning till studentfester de senaste veckorna, är smittskyddsläkaren Johan Nöjd positiv till den nya möjligheten.

Är det aktuellt att införa lokala rekommendationer i Uppsala?

”Ja, men vi får snacka ihop oss med Folkhälsomyndigheten. Jag försöker få till ett möte med Tegnell i morgon”, skriver han till DN. Sverige har 100 654 bekräftade fall av covid-19. De dagliga siffrorna börjar närma sig nivåerna från mars och april, men enligt statsepidemiolog Anders Tegnell är höstens siffror inte jämförbara med vårens.

– I dag provtar vi tre–fyra gånger fler personer varje vecka. Det är inte en jämförbar epidemi på något sätt, vilket man märker inte minst på antalet iva-fall, säger han på pressträffen .

Flera länder i Europa har redan infört olika coronaregler för olika regioner beroende på hur smittspridningen ser ut geografiskt. Spanien har till exempel stängt den hårt drabbade huvudstaden Madrid en andra gång.

På måndagen meddelade Storbritanniens premiärminister Boris Johnson landets nya strategi, där städer och regioner delas in i tre risknivåer – medel, hög och väldigt hög – efter den aktuella situationen. I Liverpool, där risken anses vara högst just nu, kommer bland annat pubar och gym att stänga från och med i dag, onsdag. Enligt Anders Tegnell finns det stora likheter mellan den brittiska och den svenska modellen.

– De bygger på samma grundtänk, att nu måste vi försöka hindra smittan lokalt utifrån de problem och förutsättningar som finns. Man kan göra det mer eller mindre strukturerat. Vi väljer att göra det i en dialogmodell. I Storbritannien vill man i stället ha ett väldigt tydligt system.

Är Sveriges modell mer flexibel?

– Ja, så hoppas vi att det kommer att bli.

Vilket är det största orosmolnet just nu med tanke på den ökade smittspridningen?

– Att vi börjar tröttna på att leva på det här viset och att vi inte tar de råd som vi har på plats på allvar längre, säger Anders Tegnell.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se "

"Fakta. Fem nya dödsfall med covid-19

Fem nya dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats i Sverige, enligt Folkhälsomyndigheten.

Därmed har totalt 5 899 smittade avlidit i landet.

Sammanlagt har 100 654 personer bekräftats smittade av covid-19. "

"Krisen har blivit ett lyft för Ica – tjänar miljarder

DN ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Ica-handlarna drar på nytt in miljarder – vinster på 5–50 miljoner kronor är inte ovanligt i många av butikerna, och totalt ökar vinsten med ett par hundra miljoner, visar DN:s granskning. I år har pandemin dessutom gett affärerna extra skjuts.

Försäljningen för de drygt 1 200 bolag som ingår i DN:s genomgång steg med drygt 5 miljarder till 114,2 mot föregående år, visar de senaste rapporterna. Samtidig ökade vinsten före skatt med omkring 140 miljoner kronor (resultatet efter finansnetto) till knappt 4 miljarder.

Vinsten delas visserligen i de största butikerna med Ica Sverige efter ett visst system, men innebär ändå att många ägare till framför allt Ica Maxi- och Ica Kvantum-butiker kan ha långt större inkomster än en vanlig vd på ett börsbolag.

Till de butiker som lyckats bäst även under 2019 hör Ica Maxi i Jönköping, med över 50 miljoner kronor i vinst på en försäljning på 704 miljoner. Det ger en vinstmarginal på 7,2 procent – vilket räknas som mycket högt för att vara dagligvaruhandel. Ica Maxi Jönköping har toppat listorna även tidigare år, med liknande resultat.

Handlaren Karl Ehn har tidigare pekat ut bland annat läget och att man har ett bra koncept som förklaringar. DN har sökt honom för en kommentar.

Det är naturligt att det är Maxi-butikerna, som ofta ligger på en försäljning från 300 miljoner och uppåt, som genererar de största vinsterna. Livsmedelsförsäljning anses vara en lågmarginalaffär, ofta med bara några få procent i vinst på produkterna, men eftersom försäljningen är desto större blir det ändå stora summor när alla små vinster läggs ihop.

Ica Maxi Söderby i Haninge är den butik som haft överlägset störst försäljning i den senaste årsredovisningen, med 864 miljoner kronor. Marginalen ligger lägre än i Jönköping, på 3,2 procent, men räcker ändå till en vinst på 28 miljoner kronor. Butiken höjde sin försäljning med omkring 90 miljoner.

Ica-butiker i medelstora städer brukar vara bland de mest framgångsrika i den här typen av genomgångar, men i år har några butiker i Stockholmsregionen klättrat uppåt. En nykomling är Maxi Häggvik i Sollentuna, som lite förvånande klivit upp på sjundeplatsen. Det finns en enkel anledning till det, enligt butikschefen Håkan Persson.

– De har rivit ett köpcentrum med Willys och Citygross under 2019. Det håller på att byggas ett nytt, och det är klart att det går bättre för oss när vi tappat två konkurrenter. Sedan vill vi tro att vi är duktiga och att kunderna uppskattar det vi gör, vi håller tummarna för att det går lika bra 2021, men det är ytterst tveksamt, säger han.

En stor majoritet av det drygt 70-tal Maxi-butikerna som finns med i genomgången har mer än 10 miljoner kronor i vinst.

En butik som lyckats kombinera en hög försäljning med en hög marginal är Ica Kvantum-butiken i Liljeholmen i Stockholm.

Omsättningen ligger på 426 miljoner, på samma nivå som många butiker i det större Maxi-konceptet. Vinsten landar på hela 42,7 miljoner, vilket ger en marginal på 10,1 procent. Inte heller den handlaren har velat kommentera affärerna.

Att det gått bra för många Ica-handlare visar sig också genom att anställningarna i bolagen ökat,

Samtidigt som Ica-handlarna haft ett gott år bakom sig verkar 2020 bli ännu bättre. Ica Sverige flaggade i somras för att försäljningen ökar kraftigt, som en effekt av pandemin. Även augustisiffrorna, som offentliggjorts nyligen, ligger högre jämfört med tidigare år. Förklaringen är att när folk slutar gå ut och äta på restaurang, och arbetar mer hemifrån, så gynnar det livsmedelsförsäljningen.

Juan Flores

juan.flores@dn.se "

"Fakta. Så har granskningen av butikerna gjorts

1 228 företag som är kopplade till Ica-butiker ingår i genomgången. Det finns data på 1 170 av företagen.

3,4 miljoner kronor är den genomsnittliga vinsten för företagen. 3,5% är den genomsnittliga marginalen.

Uppgifterna kommer från de tre senaste årsredovisningarna som företagen lämnat. Bisnode har tagit fram data, DN har bearbetat och sammanställt den.

Här är Icabutikerna som drar in allra mest

Topp tio i hela landet

Butik Vinst före skatt, kronor Nettoomsättning, kronor
Ica Maxi, Jönköping 50,3 miljoner 704 miljoner
Ica Kvantum, Stockholm 42,8 miljoner 426 miljoner
Ica Maxi, Nacka 40,5 miljoner 671 miljoner
Ica Maxi, Västra Frölunda 39,1 miljoner 597 miljoner
Ica Maxi, Göteborg 36,4 miljoner 600 miljoner
Ica Maxi, Borlänge 35,5 miljoner 454 miljoner
Ica Maxi, Sollentuna 34,9 miljoner 651 miljoner
Ica Maxi, Västerås 32,5 miljoner 708 miljoner
Ica Kvantum Sickla, Nacka 31,5 miljoner 474 miljoner
Ica Maxi, Alingsås 31,3 miljoner 578 miljoner

Topp tio Icabutiker i Stockholms kommun

Butik Vinst före skatt, kronor Nettoomsättning, kronor
Ica Kvantum, Stockholm 42,8 miljoner 426 miljoner
Ica Kvantum, Enskede 30,0 miljoner 371 miljoner
Ica Supermarket Medborgarplatsen, Stockholm 23,0 miljoner 250 miljoner
Ica Supermarket Aptiten, Stockholm 20,9 miljoner 226 miljoner
Ica Supermarket Brommaplan, Bromma 19,9 miljoner 191 miljoner
Ica Supermarket Årsta, Årsta 14,9 miljoner 131 miljoner
Ica Supermarket Alvikstorg, Bromma 13,6 miljoner 141 miljoner
Ica Maxi, Stockholm 12,5 miljoner 436 miljoner
Ica Supermarket Bromma, Bromma 10,8 miljoner 118 miljoner
Ica Kvantum Kista Galleria, Kista 9,4 miljoner 111 miljoner

Topp tio Icabutiker i Göteborgs kommun

Butik Vinst före skatt, kronor Nettoomsättning, kronor

Ica Maxi, Västra Frölunda 39,1 miljoner 597 miljoner
 Ica Maxi, Göteborg 36,4 miljoner 600 miljoner
 Ica Kvantum, Göteborg 20,7 miljoner 429 miljoner
 Ica Supermarket Olskroken, Göteborg 20,1 miljoner 176 miljoner
 Ica Maxi, Torslanda 14,8 miljoner 414 miljoner
 Ica Kvantum, Hovås 9,7 miljoner 260 miljoner
 Ica Kvantum Focus, Göteborg 9,5 miljoner 263 miljoner
 Ica Kvantum Sannegården, Göteborg 9,4 miljoner 279 miljoner
 Ica Supermarket Kärra, Hisings Kärra 5,2 miljoner 93 miljoner
 Ica Supermarket, Göteborg 4,5 miljoner 108 miljoner "

Topp tio Icabutiker i Malmö kommun

Butik Vinst före skatt, kronor Nettoomsättning, kronor
 Ica Maxi, Malmö 18,6 miljoner 396 miljoner
 Ica Maxi, Malmö 18,2 miljoner 383 miljoner
 Ica Kvantum, Limhamn 14,0 miljoner 338 miljoner
 Ica Kvantum, Malmö 11,7 miljoner 286 miljoner
 Ica Supermarket, Malmö 8,9 miljoner 95 miljoner
 Ica Kvantum Malmborgs Caroli, Malmö 5,2 miljoner 199 miljoner
 Ica Kvantum Erikslust, Malmö 4,8 miljoner 209 miljoner
 Ica Kvantum, Malmö 4,6 miljoner 212 miljoner
 Ica Maxi, Malmö 3,7 miljoner 348 miljoner
 Ica Nära, Malmö 3,6 miljoner 41 miljoner
 På DN.se kan du se fler listor med fakta om landets Ica-butiker.

Källa: Bisnode, sammanställt av DN. Siffrorna är avrundade. 2

"Här odlas framtidens mat – mitt i stan

DN ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Malmö. Det växer grönsaker så det knakar mellan höghusen runt om i städerna – och nu satsar allt fler på att odla kommersiellt. Malmö har på kort tid fått fjorton stadsodlare som säljer sina grödor till restauranger och privatpersoner. – I framtiden hoppas vi kunna leva på det här året runt, säger Fredrik Dovermyr på Gröna Bruk.

En mild höstsol lyser över odlingsbäddarna i Malmöstadsdelen Vintrie. Här växer täta rader av snart skördeklar persilja, spenat och en mängd andra grönsaker. Linda Beckman lirkar försiktig upp ett litet knippe violetta svedjerovor – en gammal kulturväxt som var vanlig innan potatisen slog igenom som basföda i Sverige.

Linda Beckman och sambon Fredrik Dovermyr är inne på sin andra säsong som stadsodlare. De flyttade till Malmö från Sundsvall för tre år sedan och skaffade först en kolonilott. Med en dröm om att i framtiden skaffa egen gård gick de med i Botildensborgs inkubator, som hjälper nykläckta företag i början, och nu har de startat en odling på 2 200 kvadratmeter under namnet Gröna Bruk, som säljer grönsaker både till restauranger och privatpersoner.

– Man kan i princip odla vad som helst, men för att lyckas med stadsodling krävs det stor ruljans eftersom man inte har lika stor areal som de traditionella bönderna ute på landsbygden – därför gäller det att få till flera sådder per säsong i varje bädd, säger Linda Beckman.

Det lilla familjeföretaget är inte ensamt om att satsa på kommersiell stadsodling. Malmö har på kort tid fått inte mindre än fjorton urbana bönder som åtminstone delvis livnär sig på skörden från sina odlingar. Detta mycket tack vare projektet Stadsbruk som inleddes 2014 – ett samarbete mellan bland annat Malmö stad, lantbruksuniversitetet SLU i Alnarp och Botildenberg, en social mötesplats som driver hållbarhetsprojekt inom mat och odling.

– Målet med Stadsbruk är att få fler stadsodlare, och det har fungerat fantastiskt bra i Malmö. Det vi ser nu är en helt ny bransch som kan kopplas till en massa olika mål inom till exempel hållbarhet, säger Cyrille Gaubert, projektledare på Stadsbruk.

Som en del av Stadsbruk startade Botildenberg för tre år sedan Sveriges första inkubator för stadsodlare, med fokus på att hjälpa deltagarna att utveckla en hållbar affärsmodell.

– En stadsodlare är i första hand en entreprenör. Många lägger mycket energi på själva odlingen men inte tillräckligt mycket tid på att utveckla sin affärsmodell. Det går vi igenom under en teoretisk utbildning innan deltagarna går vidare och odlar på en testbädd i några månader.

Deltagare som vill fortsätta efter testsäsongen erbjuds att flytta till Vintrie, där Malmö stad och Botildenberg har skapat ett långsiktigt odlingsområde på fyra hektar.

– Min uppfattning är att det finns ett stort intresse för bra mat i Sverige, men vi har tidigare inte haft en struktur eller kultur på det sätt som man till exempel har med matmarknader i Frankrike. Men nu har vi Reko-

ringarna där odlarna säljer till privatpersoner genom Facebook för flera tusen kronor i veckan, säger Cyrille Gaubert.

Gröna Bruk har hittills framför allt riktat in sig på de lokala restaurangerna. Fredrik Dovermyr är i grunden kock men förlorade sitt fasta jobb när coronapandemin bröt ut i våras.

– Som kock vet jag ju hur viktigt det är med mångfalden och vi lägger mycket tid på att åka runt och snacka med restaurangerna runt om i stan. Traditionella bönder säljer som regel inte sina grödor själva. Men driver du en småskalig odling som vi gör måste du ha koll på hela processen, göra mycket research och förstå vad som händer i matväg, säger han.

I framtiden hoppas paret på att kunna förlänga säsongen och livnära sig helt på odlingarna.

– Hittills har det inte blivit några stora pengar, vi ser det mer som en start som vi siktar på att utveckla. Nu försöker vi skapa en bättre infrastruktur, till exempel bygger vi stuprännor för att kunna ta tillvara regnvattnet bättre. Det kommer att gå, men det krävs mycket arbete, säger Fredrik Dovermyr.

Hanna Grosshög
riksnatverket@dn.se "

"Fakta. Stadsodling

Stadsodling är en trend som växer över hela världen och innebär odling i stadsmiljö – allt från odlingslotter till takodlingar, inomhusodlingar och koloniträdgårdar.

I Malmö startades projektet Stadsbruk 2014 i syfte att få fler att odla i stadsmiljö. Projektet är ett samarbete mellan bland annat Stiftelsen Botildenberg, Malmö stad och SLU och modellen används nu av flera städer runtom i Sverige och Europa.

Botildenberg, en hållbar gård och social mötesplats i Malmö, driver flera hållbarhetsprojekt inom mat och odling och startade 2017 Sveriges första inkubator för stadsodlare.

Tack vare satsningarna har Malmö i dag fjorton kommersiella stadsodlare som säljer sina grönsaker till restauranger och privatpersoner. En av dem är Gröna Bruk som drivs av paret Linda Beckman och Fredrik Dovermyr. De är inne på sin andra säsong som kommersiella stadsodlare."

" Elva dödade i mordvågen – noll gripna

DN ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Stockholmsregionen har drabbats av en mordvåg som reser frågor kring rättsväsendets förmåga. Inte en enda misstänkt sitter frihetsberövad efter att en 12-årig flicka och tio män misstänks ha dödats i uppgörelser sedan i juli. – Vi jobbar stenhårt med alla ärenden, säger polischefen Robert Karlsson.

I fredags kväll hittades en narkotikadömd man i 30-årsåldern avliden på De Geersgatan i stadsdelen Östermalm efter att ha huggits med kniv. En person anhölls, misstänkt för mord, men frigavs två dygn därpå.

Det här är det elfte mordet i Stockholmsregionen sedan halvårsskiftet som tros bottna i kriminella konflikter. Inte i något av fallen ser polisen i nuläget ut att vara på väg mot en lösning.

Facit för dagen: noll frihetsberövade.

– Jag är oroad över att den uppklaringsprocenten är låg. Men det är också ett resultat av att det är väldigt svåra ärenden. Inte sällan sker de här morderna i organiserad form, där man använder en gärningsman som är ung och inte så välkänd av polisen och sen ordnar fram vapen, bilar och lägenheter.

Det säger Robert Karlsson, som är tillförordnad biträdande region-polismästare i Stockholm. De senaste veckorna har han och övriga ledningen fått dagliga genomgångar av utredningsläget och av vilka resurser som finns tillgängliga för de rekordmånga spaningsmorden.

– Kommer man in tidigt och kan göra snabba gripanden så är det förstås en fördel. Men vi har absolut inte släppt något av de här ärendena utan vi jobbar stenhårt och har fått förstärkningar från både Nationella operativa avdelningen och andra regioner, fortsätter Robert Karlsson.

Det fall som fått i särklass störst uppmärksamhet är dödsskjutningen av en 12-årig flicka utanför McDonald's i Norsborg natten till den 2 augusti. Gärningsmännen svängde upp i en stulen bil och öppnade eld mot två förmodade fiender. De tilltänkta offren klarade sig oskadda medan flickan, som var ute med sin hund, dödades av en eller flera förlupna kulor.

Trots vädjanden om tips har polisen ännu inte nått något genombrott i jakten på männen i bilen.

– Vi är ett trettiotal som jobbar med fallet. I övrigt vill jag inte svara på några frågor, säger utredningsledare Lukas Molander.

Fyra av de elva spaningsmorden tros ha skett inom ramen för en gängkonflikt i Järvaområdet. Den förmodade händelsekedjan startade den 1 juli i år när en 21-årig man från Husby blev misshandlad till döds i Nydalsparken i Tensta. Därefter tros offrets vänner ha hämnats genom olika attacker, bland annat dödsskjutningar av en 22-åring i Rinkeby respektive en 21-åring i Spånga i mitten av augusti.

Tenstagrupperingen antas i sin tur ha begett sig till Husby och skjutit ihjäl en man i tjugoårsåldern någon vecka senare.

– Hur dessa eventuellt kan hänga ihop vill jag inte uttala mig om, säger kammaråklagare Carl Mellberg, som leder tre av de fyra mordutredningarna.

Ytterligare fem män har sedan halvårsskiftet skjutits ihjäl i Märsta, Vällingby, Skogås, Årsta och på Lidingö. Offren var mellan 18 och 29 år gamla och kända av polisen för olika typer av brottslighet. Inget tyder på några kopplingar mellan fallen.

– I mitt ärende finns skäliga misstankar mot ett par unga personer. Men i väntan på den tekniska utredningen har jag valt att släppa dem, berättar kammaråklagare Anders Tordai.

De misstänkta befann sig i närheten av det skogsparti där offret, en 18-årig man, hittades skjuten i mitten av juli. Vad männen sagt i förhör vill åklagaren inte gå in på.

– Men jag kommer inte att väcka åtal på nuvarande misstankar, säger Anders Tordai.

Mordvågen under det tredje och fjärde kvartalet gör att Stockholmsregionen börjar närma sig tidigare rekordnivåer, sett till skottlossningar i gängmiljö med dödlig utgång. Hittills i år har 16 personer skjutits ihjäl jämfört med 17 under 2019, 11 under 2018 och 19 under 2017. Till det kommer ett 30-tal skottskadade under 2020, vilket ligger i nivå med flera tidigare år.

– Stockholm har en ganska lång period av ett högt våldsläge. Sen är vi är inne i en vågtopp i den höga nivån, kommenterar Robert Karlsson, tillförordnad biträdande regionpolischef. Är det riskfritt att mörda i Stockholm i dag?

– Absolut inte. Vi dömer mördare och människor som begår mordförsök. Men det är klart att jag hade önskat att uppkläringen var hundra procent.

Robert Karlsson vill passa på att framhålla att många andra gängrelaterade brott trots allt blir uppklarade, som exempelvis grova narkotikabrott och grova vapenbrott.

– Vi tar väldigt mycket vapen, narkotika och pengar och på senare tid har vi frihetsberövat ett tiotal kriminella ledargestalter. Det paradoxala är att detta kan leda till att antalet mord och mordförsök ökar när det uppstår vakuum och blir rörigt i miljön.

Andra lutar snarare åt att det som drivit på våldet kan vara det faktum att så många gärningsmän ser ut att gå fria.

– Risken för hämndaktioner ökar definitivt när uppkläringen är låg genom att de kriminella själva väljer att, så att säga, straffa och skydda sig mot de skyldiga. Detta är antagligen en viktig förklaring på kort sikt till att dödsskjutningarna blivit så många, säger kriminologen Sven Granath, tjänstledig expert på dödligt våld inom polisen i Region Stockholm.

Sedan 1 juli 2020 har ytterligare minst fem mordfall inträffat i Stockholmsregionen, varav fyra med kvinnliga offer. I flera av dessa utredningar, som inte rör organiserad brottslighet, sitter misstänkta gärningsmän frihetsberövade.

Lasse Wierup

lasse.wierup@dn.se "

" Större oro för skjutningar i södra länet

DN ONSDAG 14 OKTOBER 2020

De som bor i de södra delarna av Stockholms län är mer oroliga för att råka illa ut i samband med skjutningar och våldsdåd än de som bor i de norra delarna, visar en undersökning som Ipsos har gjort för DN.

– Jag tror det kan finnas flera förklaringar till skillnaden. Dels kan det bero på det uppmärksammade fallet med den 12-åriga flickan som sköts ihjäl i Botkyrka för en tid sedan. En händelse som väckte starka reaktioner, inte minst i närområdet, säger Nicklas Källebring, opinionsanalytiker på Ipsos.

– En annan förklaring kan vara att befolkningssammansättning skiljer sig något åt mellan de södra och norra delarna, till exempel bor det en större andel utrikesfödda, relativt sett, i de södra kommunerna än i de norra. En tredje förklaring kan vara att det finns fler utsatta områden i de södra kommunerna än i de norra.

Bland boende i de södra delarna av länet uppger 32 procent att man är orolig för att personligen råka illa ut i samband med skjutningar och våldsdåd. Motsvarande siffra bland boende i de norra delarna är 23 procent.

Oron är också större bland utrikesfödda än bland de som är födda i Sverige. 39 procent av de utrikesfödda uppger att de är mycket eller ganska oroliga. Motsvarande siffra bland de som är födda i Sverige är 25 procent.

Var fjärde person – 26 procent – som deltog i undersökningen svarar att man är mycket eller ganska orolig för att personligen råka illa ut i samband med skjutningar och våldsdåd. Tre av fyra – 74 procent – uppger att man inte är särskilt eller inte alls är orolig för att råka illa ut.

I jämförelse med förra årets mätning så ökar andelen som är orolig med 2 procentenheter samtidigt som andelen som inte är orolig minskar med lika mycket. Förändringarna är så små att opinionen bör betraktas som stabil.

Vad gäller väljarsympatier är oron störst bland anhängare till Sverigedemokraterna, 57 procent säger att de är oroliga, och minst bland de som röstar på Vänsterpartiet och Feministiskt initiativ, 7 procent.

– Jag är inte förvånad över att SD sticker ut, vi ser samma mönster nationellt, oron kring kriminalitet och brottslighet är större bland SD:s väljare.

Det kan dels hänga ihop med att man från SD:s sida prioriterar de frågorna väldigt hårt, menar Nicklas Källebring, och har en tydlig koppling i retoriken mellan invandring och kriminalitet, dels med att SD:s väljargrupp ser annorlunda ut, de är äldre och bor oftare på mindre orter, grupper där den faktiska oron är större.

– En tredje förklaring kan vara en misstro mot myndigheter och etablissemang som kommer till uttryck i den här frågan, säger Nicklas Källebring.

Mia Tottmar
mia.tottmar@dn.se "

"Ipsos har under perioden 14–26 september intervjuat 1 235 röstberättigade väljare, varav 176 via telefon, 772 via sms och 287 via slumpmässigt rekryterad webbpanel. 768 av intervjuerna har genomförts bland boende i Stockholms kommun och 467 av intervjuerna land boende i länet exklusive staden. "

”Rimligt lägga ner Bromma inom 3–5 år”

DN ONSDAG 14 OKTOBER 2020

"Det borde vara rimligt att lägga ner Bromma flygplats inom tre till fem år, men gärna fortare, anser oppositionsborgarrådet Karin Wanngård (S). – Nu måste Moderaterna i Stadshuset bekänna färg. Som jag uppfattar det är det bara de och Sverigedemokraterna som vill ha Bromma kvar, säger hon.

En effekt av pandemin är ett minskat flygande och trafiken på Bromma får plats på Arlanda, menar Karin Wanngård, som hoppas på ett långsiktigt minskat flygande.

– Vi vill naturligtvis stänga ner Bromma och bygga bostäder på och kring flygplatsen. Det är det bästa för Stockholms tillväxt. Nu när Swedavia väldigt tydligt säger att det inte är lönsamt att driva Bromma är det ett ypperligt tillfälle att börja förhandla och lägga ner i förtid, innan avtalet mellan Stockholms stad och Swedavia löper ut 2038, säger hon.

Stockholms handelskammare pekar i en rapport på de stora samhällsnyttor som finns med att flytta trafiken till Arlanda – och Centerns Stockholmsdistrikt vill skynda på ett nedläggningsbeslut. – Nu finns det vind i seglen för att stänga och i stället satsa på Arlanda. Det behövs investeringar och det känns naturligt att göra dem på Arlanda, det är inte ekonomiskt hållbart att fortsätta subventionera två flygplatser, säger Karin Wanngård.

Men det behövs ett besked från regeringen – och det har inte kommit.

– Nej, det är tråkigt, men vi kan inte vänta oss ett besked direkt efter Swedavias rapport, och vi behöver veta vad Centern nationellt tycker. Stockholms kommunstyrelse bör bjuda in Swedavia till förhandlingar, anser Karin Wanngård.

– Vi är ju hyresvärderna här och vi har en hyresgäst som säger att de inte kan betala. Därför är det bra att C i Stockholm går ut med att de vill se en nedläggning, och jag antar att de har en dialog med sitt ”moderskepp”.

Vad anser du om Handelskammaren förslag att köpa tillbaka Arlandabanan?

– Avtalet med A-Train är jättedåligt för resenärerna och jag hoppas att staten har lärt sig den dyra läxan och inte upprepar misstaget när vi får nya tågförbindelser. Att pressa priserna på Arlanda express vore jättebra, om det ska ske genom att köpa tillbaka banan eller genom förhandlingar får vi se, säger Karin Wanngård.

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se "

"Regionen välkomnar granskning om vård på äldreboenden

DN ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Regionens politiker och tjänstemän kritiseras hårt för att ha förvägrat äldre vård under pandemin. Nu svarar regionen att det inte stämmer.– Vi välkomnar Ivos granskning, säger hälso- och sjukvårdsdirektör Björn Eriksson.

I en artikel i DN igår gick journalisten Maciej Zaremba igenom riktlinjer som gått ut från regionen om hur äldre på äldreboenden bör vårdas under pandemin. Riktlinjen satte gränsen för skörhet så lågt att den diskvalificerade alla äldre med demens från sjukhusvård.

Zaremba tar även upp det han menar är effekterna och refererar bland annat till DN:s granskning, som visat att läkarbesöken på äldreboenden sjunkit drastiskt i början av pandemin, att regionen uppger att ”läkarbesök” lika gärna kan ske digitalt eller på telefon och att beslut om palliativ vård med morfin istället för behandling med syrgas och dropp i flera fall tagits på telefon av läkare som aldrig träffat patienten.

Riktlinjen togs fram av den regionala särskilda sjukhusledningen, RSSL, som leddes av hälso- och sjukvårdsdirektör Björn Eriksson. Några timmar efter Zarembas artikel skickade Region Stockholm ut ett pressmeddelande som svar.

”Utgångspunkten för all vård under pandemin var att varje person som är i behov av vård ska erbjudas den vård som bäst gynnar patienten – oavsett ålder eller var personen bor”, inleds meddelandet, som fortsätter med att riktlinjerna ”varit tydliga” med att beslut ska tas individuellt.

Att det skett generella bedömningar av äldres vårdbehov under pandemin motsäger Eriksson. Apropå om den ”skörhetsskala”, som finns i riktlinjen från regionen, användes för att bedöma vissa ”kategorier” av äldre som inte prioriterade för sjukhusvård, säger han:

– Att påstå att patienter skulle klumpas ihop och inte få en individuell bedömning vore en förolämpning mot vårdens och våra äldreboendens alla duktiga medarbetare. Däremot är det riktigt att de mest sköra ska i möjligaste mån få sin vård vid sitt boende.

I regionens pressmeddelande uppges att läkarna som är anlitade för de medicinska insatserna på äldreboenden har tät kontakt med de boende, tillsammans med undersköterskor och sjuksköterskor.

Samtidigt har det framkommit att läkarna under pandemin i hög grad har arbetat på distans. Har det verkligen varit en nära kontakt?

– Man ska ha en nära kontakt. Men det beror också på vilket beslut man ska ta. Men man måste ju ha kunskap om sjukdomshistoria för att kunna fatta medicinska beslut.

Enligt Björn Eriksson går det ännu inte att svara på effekterna av regionens riktlinjer.

– Men jag kan säga att vi började med en sjukdom som vi inte kände till, och att vi lärt oss dag för dag. Därför har också riktlinjerna ändrats kontinuerligt.

Den 22 maj ändrades riktlinjen efter påpekande från forskare om att den var diskriminerande, och för att covidsjuka äldre på äldreboende skulle få tillgång till akutsjukhusens resurser, enligt regionens beslut.

Enligt Björn Eriksson fanns hela tiden vårdplatser lediga, och han lyfter att regionen byggde ut kapaciteten med syrgas. Platser i geriatriken stod tomma, och mobila team från den avancerade

hemsjukvården gjorde få uttryckningar för att leverera syrgas till äldre.

Reagerade ingen varför platser stod tomma, när pandemin var så grasserande på äldreboenden?

– Meningen var att vi skulle ha kapacitet och tomma platser för att vi skulle ligga steget före, för vi visste inte var det skulle sluta.

Inspektionen för vård och omsorg, Ivo, genomför nu en stor granskning av vård för äldre på boenden. Inom ramen granskningen har generella snarare än individuella bedömningar konstaterats, bland annat i Region Stockholm.

Även regionen har tillsatt en granskning.

– Vi vill ju lära oss av det här och hur vi ska behandla den här gruppen på bästa sätt. Och vi välkomnar Ivos granskning. Det är viktigt att utvärdera vad som hänt och vad vi kan förbättra i den händelse att liknande smittspridning inträffar igen, säger Björn Eriksson.

Riktlinjen med skörhetsskalan presenterades vid en muntlig information för hälso- och sjukvårdsnämnden, och finns därför inte protokollförd.

– Vi har diskuterat detta flera gånger under pandemin, och jag är inte insatt i detalj i skalan för det är ett verktyg för professionen, och den ska användas som vägledning vid en individuell medicinsk bedömning och inte ett facit, och jag håller inte riktigt med om bilden som förmedlas i artikeln att alla behandlats i klump, säger sjukvårdsregionrådet Anna Starbrink (L).

Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se
Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se "

"Alkoholhjälp via internet kan fungera lika bra som vanlig terapi"

DN ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Få personer med alkoholberoende söker vård och skam tros vara en vanlig orsak. Kan behandling via internet göra att fler får hjälp? En ny doktorsavhandling pekar mot att internetbaserad kbt fungerar lika bra som traditionell kbt. – För en del kan det vara svårt att berätta saker ansikte mot ansikte, säger Magnus Johansson, doktorand och författare till avhandlingen.

Omkring 300 000 svenskar mellan 17 och 84 år beräknas ha ett alkoholberoende. Det motsvarar 4 procent av den vuxna befolkningen. Andelen män med beroende är högre än andelen kvinnor och alkoholberoende är vanligare bland unga vuxna, oavsett kön. Det enligt en undersökning av bland annat alkoholkonsumtionen i Sverige 2017, som Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, Can, gjorde 2018.

Samtidigt undviker många att söka vård för sina alkoholproblem eller sitt alkoholberoende. En av fem söker vård för sina alkoholproblem, vilket framgår i bland annat en rapport från SOU från 2011 och bekräftas av Magnus Johansson, legitimerad hälso- och sjukvårdskurator samt doktorand vid institutionen för global folkhälsa på Karolinska institutet. Skam pekas ut som en vanlig orsak.

– Ofta skäms man för alkoholproblem, som traditionellt sett förknippats med sociala problem som till exempel arbetslöshet och hemlöshet, säger Magnus Johansson.

De som inte söker traditionell hjälp får man då försöka hitta och fånga upp på ett annat sätt, menar han. Sedan flera år tillbaka har han funderat på om behandlingsprogram på internet skulle kunna vara ett alternativ till traditionell behandling med fysiska möten, för personer med alkoholproblem.

Efter fyra studier med över 5 600 deltagare har han nu kommit fram till att internetbaserad kbt kan fungera lika bra som traditionell kbt med fysiska möten. Resultaten presenterar han i sin nya doktorsavhandling.

I en av studierna undersöktes bland annat effekten av behandling där en grupp fick stöd via internet jämfört med en annan grupp som fick traditionell kbt.

Vid kbt kartläggs och analyseras patientens nuvarande beteenden. – Det kan handla om i vilka situationer patienten dricker, säger Magnus Johansson.

Patienten får sätta mål som kan vara att sluta dricka helt och hållet, eller att lära sig kontrollera sin alkoholkonsumtion. Behandlaren hjälper till att förtydliga vad det är patienten vill förändra och varför. Sedan får patienten en skraddarsydd plan med strategier för att träna på de nya beteendena och nå sina mål. När en förändring väl har skett arbetar man för att hålla i det nya, för att patienten inte ska falla tillbaka i gamla alkoholvanor.

Behandlingsprogrammen i Magnus Johanssons studier innehöll sex delar. Deltagarna rekommenderades att arbeta med dem i tio till tolv veckor och kunde ha kontakt med behandlaren vid varje ny del eller vecka, via textmeddelanden.

– En del tycker det är skönare att uttrycka sig i skrift och tänka efter innan de uttrycker sig. För en del kan det vara svårt att berätta saker ansikte mot ansikte, säger Magnus Johansson.

Han har upptäckt att flexibiliteten, lättillgängligheten och det faktum att patienten inte behöver åka till en mottagning eller känna sig uttittad av behandlaren, uppskattas av de som genomgår kbt-behandlingen via internet.

– Människor behandlar internetterapi på olika sätt. Vissa använder det på ett sätt som är mer likt vanlig kbt, där man har en tid med en till två veckors mellanrum, säger han.

Medan vissa skriver fram och tillbaka med behandlaren i några timmar samma dag, väljer andra att skriva flera korta meddelanden, spridda över hela veckan.

Den internetbaserade kbt-behandlingen har en funktion där patienten får registrera sin alkoholkonsumtion kontinuerligt.

– Bara det är väldigt verksamt. Det blir en ögonöppnare för patienterna, säger Magnus Johansson. Ytterligare en fördel med internetterapi är att fokus hamnar på alkoholkonsumtionen.

– På mottagningar kan andra problem, tankar och ångest lyftas upp, vilket kan vara bra men då finns det också risk att man skiftar bort fokuset från alkohol, säger han.

Men Magnus Johansson påpekar också att internetbaserad kbt inte är för alla. För personer som inte känner sig bekväma med datorer och

tycker att det är krångligt är internetterapi inte lämplig. Vissa har svårt att uttrycka sig i skrift. Andra kan behöva disciplin och yttre krav och kan känna sig mer motiverade om de går till en mottagning och redovisar hur det går för dem. Internetbehandling är exempelvis inte rätt val för dem med svåra abstinensbesvär.

– Det här är ett komplement som kan få fler att känna för att testa ett behandlingsprogram och ändra sitt drickande, säger han.

Men det krävs att den som vill genomgå kbt mot sina alkoholproblem själv vill ändra på sig.

– Yttre krav och motivation utifrån kan vara bra om man även har en inre motivation, men fungerar sällan ensamt. Det går att hitta sätt att komma runt de yttre kraven, poängterar Magnus Johansson.

Alkoholproblem kan se olika ut. Det kan röra sig om känslor av kontrollförlust där kvällarna blir längre och glasen fler än tänkt. För en del kan det vara svårt att låta bli att dricka vid vissa tillfällen eller dagar. Andra har svårt att sluta när de väl börjat dricka och några har en kombination av två eller fler problem. Konsekvenserna kan bli minnesluckor, bråk med personer man tycker om eller en natt i en fyllecell, berättar Magnus Johansson som menar att personer med alkoholproblem ofta vet om de behöver söka hjälp.

– Det finns en föreställning att man förnekar sina problem. Det kanske man gör utåt på grund av stigma som råder, men folk är ofta medvetna om dem, säger han.

Han förklarar att det kan uppfattas som känsligt att ha det och att det inte är något man vill förknippas med. De som har ett beroende eller

problem vill kanske inte ge sig till känna eller dra till sig familjens eller arbetsgivarens uppmärksamhet.

I Sverige finns en tradition av mycket berusningsdrickande.
– Vi blir traditionellt sett ganska fulla när vi dricker, säger Magnus Johansson.

Förra året beräknades den genomsnittliga årskonsumtionen av ren alkohol ligga på 8,7 liter per invånare, 15 år och äldre. Systembolaget har konkretiserat siffran. Den motsvarar antingen 342 halvlitersburkar starköl, 91 vinflaskor eller 32 spritflaskor på 75 respektive 70 centiliter, per år.

Magnus Johansson berättar att alkoholkonsumtionen minskar i Sverige och att det finns en attitydförändring mot alkohol bland yngre. Men den grupp som dricker mycket dricker nästan mer i dag. Enligt Can står den tiondel som dricker mest för omkring hälften av konsumtionen. Andelen vuxna svenskar som uppvisade ett riskbruk låg på 16 procent 2018.

Det finns i dag möjlighet att anmäla sig för internetbaserad kbt-behandling via Beroendecentrum Stockholm. En av Magnus Johanssons förhoppningar är att fler regioner ska införa det nu när avhandlingen publicerats.

Christian Youhana
christian.youhana@dn.se "

"Fakta.

Riktlinjer för riskfyllt drickande

Att dricka alkohol är alltid riskfyllt, men det finns en gräns för när det blir farligare.

Enligt nya riktlinjer som tagits fram för Region Stockholm, ligger gränsen på 10 standardglas i veckan för män och kvinnor, där ett standardglas motsvarar 33 cl starköl eller 10–15 cl vin. Då berusningsdrickande alltid utgör en risk, rekommenderas mindre än fyra standardglas vid samma tillfälle.

Tidigare nationella riktlinjer från 2005 var mer generösa. Särskilt för männen vars gräns låg på 14 standardglas i veckan och mindre än fem glas per tillfälle. Gränsen för kvinnorna låg på nio standardglas i veckan och mindre än fyra glas per tillfälle.

Det pågår en process i nuläget, där regioner och kommuner arbetar för att enas om de nya riktlinjerna.

Källa: Alkoholkonsumtion och risknivåer (2018), Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin; Magnus Johansson
Kognitiv beteendeterapi

Kognitiv beteendeterapi, som kbt står för, går ut på att förändra tankar, känslor och beteenden hos en patient. Syftet med terapin är att patienten ska må bättre. Den bygger på två psykologiska perspektiv, eller teorier:

1 Beteendeperspektivet eller inlärningsteori handlar om hur mänskliga beteenden formas i samspel med miljön. Exempel på beteendeterapi kan vara att låta en patient närma sig sin fobi tills obehaget försvinner.
2 Kognitiva perspektivet eller kognitiv teori handlar om hur tankar påverkar våra beteenden och känslor. Vid kognitiv terapi ligger fokuset på att identifiera och bryta negativa tankemönster.

Källa: Socialstyrelsen "

" Så ser svensk alkoholkultur ut

DN ONSDAG 14 OKTOBER 2020

En vanlig bild av svensk alkoholkultur är nog att när vi väl dricker går vi in för att bli fulla och ha kul. Vad mer kännetecknar den svenska alkoholkulturen – och hur särskiljer den sig från andra länders? DN har talat med två forskare om det.

I Sverige dricker vi ganska lite totalt sett och inte så ofta, men vi har få nykterister jämfört med andra europeiska länder. Tillsammans med övriga Norden och Östeuropa dricker vi störst mängd alkohol vid ett och samma tillfälle, berättar Mats Ramstedt, forskningsansvarig på Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, Can, och adjungerad professor vid Institutionen för folkhälsovetenskap vid Stockholms universitet.

– I Sverige är de vanligaste motiven till att dricka att det är roligt, känslan av att vara berusad och att bli full, säger han.

I det avseendet skiljer vi oss från sydeuropéer. Medan man i Sverige ofta har ett så kallat "parentesbeteende", där det är socialt accepterat att vara berusad och råka göra bort sig, ses det som tabu i andra länder. I Italien till exempel visar man helst inte att man är berusad och att man har tappat kontrollen, berättar forskarna och understryker att de ger en generaliserad bild.

Här finns heller inte en liknande tradition av alkoholindustri som i Sydeuropa, Tyskland och Australien, där vinindustrin är en del av det traditionella jordbruket.

Sverige har tidigare varit ett land som druckit mycket sprit. Men spritdrickandet har minskat över tid.

Globalt sett ökar alkoholkonsumtionen, som i Indien och delar av Sydostasien och Afrika. I Sverige ser trenden annorlunda ut. Vi drack i genomsnitt 10,6 liter ren alkohol per person 2004, jämfört med 8,7 liter 2019. Samtidigt ser man en stor nedgång bland unga.

– Debutåldern för första gången man dricker ett glas alkohol har ökat från 13 till 14 år, sedan 1999, berättar Johan Svensson, forskare vid Can och Institutionen för folkhälsovetenskap vid Stockholms universitet.

Andelen svenska 15–16-åringar som druckit någon gång är lägre än det europeiska genomsnittet – 60 procent kontra 80 procent. Knappt 10 procent av svenska 15–16-åringar har blivit berusade under de senaste 30 dagarna, jämfört med 13 procent i Europa.

Det finns i dag en ökad förståelse för om någon inte vill dricka alkohol. Alkoholfritt förväntas även finnas tillgängligt.

Christian Youhana
christian.youhana@dn.se "

Kapitel 2: DN debattartiklar

4-14 oktober 2020

”Inte enkelt att få enkla jobb för flyktinginvandrare”

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

" DN. DEBATT 201004

För att underlätta för nyanlända att komma in på arbetsmarknaden föreslår vi: en flexibel lönebildning som tillåter lägre löner för enkla jobb, generösa möjligheter till utbildning för att undvika att flyktingar fastnar i lågkvalificerade jobb samt höjd kvalitet på sfi så att arbetsgivare kan lita på att utbildningen ger tillräckliga kunskaper, skriver tre forskare.

Den bristande integrationen av utrikes födda på arbetsmarknaden och den långa tid det tar för många nyanlända att få ett jobb är väl dokumenterad. Under flyktingkrisen åren 2015 och 2016 nådde flykting- och anhöriginvandringen till Sverige historiskt höga nivåer och frågan om hur nyanlända ska etablera sig på arbetsmarknaden har länge stått högt på den politiska agendan.

Behovet av fler jobb med låga kvalifikationskrav samt goda kunskaper i svenska framförs ofta som avgörande faktorer för en lyckosam integration. Men stämmer det?

I dag presenterar vi en ny SNS-rapport, ”Enkla jobb och kunskaper i svenska – nycklar till integration?”, där vi kastar nytt ljus över dessa frågor.

Rapporten fokuserar på hur det har gått på arbetsmarknaden för personer med ursprung i Mellanöstern och i Afrika – en särskilt utsatt

grupp av utrikes födda med låg sysselsättning, hög arbetslöshet och i många fall kort utbildning. Rapporten består av två delar:

I den första delen följer vi, med hjälp av data från Statistiska centralbyrån, arbetsmarknadskarriärerna hos personer från dessa regioner som tidigare anställts i enkla jobb. Vi jämför bland annat personer som vid en viss tidpunkt var anställda på ett nytt jobb med låga kvalifikationskrav (jobb som enbart kräver grundskoleutbildning) med personer som var arbetslösa, samt personer som var anställda på mer kvalificerade jobb vid nämnda tidpunkt.

De som blev anställda i jobb med låga kvalifikationskrav förbättrade i genomsnitt sina arbetsinkomster avsevärt och cirka tre fjärdedelar av dem var kvar i sysselsättning även efter tio år. Vidare har dessa personer i genomsnitt högre framtida årsarbetsinkomster än de som vid samma tidpunkt var kvar i arbetslöshet. Detta gäller även flera år efter att anställningarna skedde.

Men när vi jämför de som anställdes i lågkvalificerade jobb med de som anställdes i mer kvalificerade jobb ser vi bestående skillnader i månadslöner och årsarbetsinkomster mellan grupperna. De som hade ett lågkvalificerat jobb kommer i genomsnitt inte i kapp de som hade mer kvalificerade jobb, tvärtom ökar gapet något. Det är också mer sannolikt att de som var anställda i lågkvalificerade jobb blir arbetslösa längre fram än att de som var anställda i mer kvalificerade jobb blir det.

En slutsats vi drar utifrån dessa resultat är att enkla jobb ofta fungerar som en väg till varaktig sysselsättning för utrikes födda med svag arbetsmarknadsanknytning. Dock verkar dessa jobb inte utgöra någon genväg till mer kvalificerade jobb och till högre löner.

I den andra delen av rapporten studerar vi värdet av erfarenhet från lågkvalificerade jobb och svenskkunskaper för personer med flyktningbakgrund som söker anställning i lågkvalificerade yrken. I ett fältexperiment lät vi fiktiva personer med flyktningbakgrund från Syrien, och med olika mängd erfarenhet från lågkvalificerade jobb och olika kunskaper i svenska (mätt som fullgjord utbildning i svenska för invandrare, sfi), söka jobb med låga kvalifikationskrav. Totalt skickade vi 2 000 jobbansökningar under hela 2019, det vill säga innan coronapandemin lamslog stora delar av arbetsmarknaden. Några resultat från experimentet:

Generellt ingen fördel med språkkunskaper eller tidigare jobberfarenhet. Resultaten ger inget stöd för att vare sig kunskaper i svenska eller tidigare erfarenhet från lågkvalificerade jobb påverkade sannolikheten att bli kallad till anställningsintervju. I den hårda konkurrensen om de relativt få lågkvalificerade jobben är varken tidigare jobberfarenhet eller fullgjord sfi tillräckligt meriterande för att öka möjligheterna till anställning när flyktingar söker efter enkla jobb genom formella kanaler.

Kvinnor kallas oftare till intervju. Ett annat resultat av särskilt intresse är att kvinnliga sökande med flyktningbakgrund hade en större sannolikhet att bli kallade till intervju än manliga. Att utrikes födda kvinnor har lägre sysselsättningsgrad än utrikes födda män verkar alltså inte kunna förklaras av att kvinnorna har svårare att bli kallade till intervju. Detta tyder på att utrikes födda kvinnors integration skulle förbättras om de sökte jobb i större utsträckning. Därför är det centralt att stimulera aktivt jobbsökande bland kvinnor från länder utanför Europa.

Fullgjord sfi inte relevant. Tidigare forskning visar att goda språkkunskaper ger bättre utsikter på arbetsmarknaden för utrikes födda. Trots det kan vi inte belägga att arbetsgivare fäster avseende vid om en arbetssökande fullgjort sfi eller inte. Med andra ord verkar inte arbetsgivarna uppfatta avklarad sfi som ett tecken på tillräckliga svenskkunskaper.

Enkla jobb tycks förbättra den långsiktiga arbetsmarknadsetableringen för utrikes födda från länder i Mellanöstern och Afrika. De enkla jobben är dock inte enkla att få. Nyanlända personer behöver söka många sådana jobb innan de kallas till intervju, vilket sannolikt hänger ihop med konkurrensen om dessa arbeten.

Vår bedömning är att det behövs ett batteri av åtgärder för att underlätta för nyanlända med bristande färdigheter att komma in på arbetsmarknaden och för att öka rörligheten uppåt till mer kvalificerade jobb. Några åtgärdsförslag:

1 Lönebildning. En mer flexibel lönebildning som tillåter lägre löner för enkla jobb kan bidra till att fler sådana arbeten skapas. För utrikes födda är de enkla jobben dessutom mer lättillgängliga än andra jobb eftersom språkraven är lägre.

2 Utbildning. Möjligheterna till utbildning bör vara generösa för att undvika att flyktingar fastnar i lågkvalificerade jobb. Utbildning kan öka möjligheterna för personer med enkla jobb att avancera till mer kvalificerade befattningar. Då blir dessutom de lågkvalificerade jobben mer tillgängliga för personer som saknar tillräckliga kunskaper och färdigheter för att anställas på mer kvalificerade jobb.

3 Sfi-kvalitet. Sfi bör utvecklas och förbättras så att arbetsgivare i högre grad kan förlita sig på att personer som genomgått utbildningen har tillräckliga kunskaper och färdigheter för att kunna hävda sig på arbetsmarknaden.

Vi menar att de åtgärder vi föreslår skulle underlätta inträdet på arbetsmarknaden och öka sysselsättningen i de grupper av utrikes födda som har störst svårigheter att etablera sig i Sverige. Utmaningen ligger inte främst i att skapa karriärvägar för dessa personer, utan att över huvud taget få dem i varaktig sysselsättning.

Längre än så kommer man inte med enbart forskning – ansvaret för att förbättra integrationen ligger nu hos politiker samt hos arbetsmarknadens parter.

Simon Ek, doktorand i nationalekonomi vid Uppsala universitet och affilierad till Institutet för näringslivsforskning (IFN)

Mats Hammarstedt, professor i nationalekonomi vid Linnéuniversitetet i Växjö och affilierad till IFN

Per Skedinger, forskare vid IFN och adjungerad professor i nationalekonomi vid Linnéuniversitetet i Växjö "

"Artikelförfattarna är författare till en ny SNS-rapport, ”Enkla jobb och kunskaper i svenska – nycklar till integration?” Rapportens författare svarar för analys, slutsatser och förslag. SNS som organisation tar inte ställning till dessa. "

Länk till utredningen och en kort beskrivning av den finns i kapitel 1.

”I SD:s budgetförslag får alla svenskar 10 000 kronor”

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201005

I en kris som påverkar alla finns det inte utrymme för profil- och symbolfrågor. Därför går vi fram med åtgärder som omfattar alla medborgare, ung som gammal, sjuk som frisk, arbetstagare som arbetslös. Redan under första halvåret 2021 vill vi se till att alla får 10 000 kronor mer i plånboken, skriver Jimmie Åkesson (SD) och Oscar Sjöstedt (SD) .

Under 2020 har riksdagen antagit tio extra ändringsbudgetar för att hantera akuta problem kopplade till covid-19. Dessa har varit nödvändiga, dels för att väga upp för intäktstapp som är direkt relaterade till de införda restriktionerna men även för att säkerställa att välmående företag kan fortsätta verksamheten när restriktionerna lyfts.

Det krävs dock ytterligare åtgärder för att hantera de långtgående problemen för ekonomin i allmänhet och arbetsmarknaden i synnerhet. Regeringens svar har varit att använda utrymmet i budgeten för att köpa medhåll från stödpartierna. Miljöpartiet har fått miljarder, bland annat för att öka cyklandet, för ineffektiva klimat- och miljösatningar samt för investerings- och effektiviseringsstöd som ingen efterfrågar.

Liberalerna har fått miljarder för verkningslösa integrationsåtgärder och tillfälliga skattesänkningar som inte ger en krona mer i plånboken för någon under nästa år. Centerpartiet har fått miljarder för riktade

satsningar mot unga och nyanlända som skapar alldeles för få jobb till en alldeles för hög kostnad.

Denna symbolpolitik letar finansiering och Socialdemokraterna bistår gärna. Skatt på plastpåsar, skatt på vitvaror, skatt på avfallsförbränning, skatt på flyg, skatt på att åka bil. Inget område är fredat från den ständiga jakten på nya intäktskällor. Skatt på kläder och skor samt skatt på att ta en kaffe på vägen till jobbet finns med i planeringen.

Sverigedemokraterna väljer en annan inriktning för den ekonomiska politiken. Vi säger nej till regeringens ineffektiva åtgärder för att i stället satsa på sådant som stimulerar köpkraft, jobbskapande och tillväxt – på riktigt. I vårt förslag till budget går vi fram med breda, generella, skattesänkningar på att anställa och behålla personal. Vi går fram med resurstillskott till hela rättsväsendet för att stärka tryggheten, med tidigareläggning av infrastrukturprojekt för att skapa långsiktig tillväxt samt med förstärkningar till Sveriges kommuner och regioner.

Inte bara för att hantera problemen som uppstått i sviterna av pandemin, utan också för att permanent höja ambitionsnivån i välfärden.

Bortsett från ovannämnda åtgärder går vi även fram med en satsning på ett markant ekonomiskt tillskott till samtliga svenska medborgare: ett centralt administrerat stöd till hushållen – Cash.

Utgångspunkten för åtgärden är att den ska rikta sig mot individer och hushåll samt öka konsumtionsbenägenheten. Därutöver ska den kunna genomföras skyndsamt för att snabbt ge effekt samt ha ett tydligt slutdatum för att inte leda till oförutsedda kostnader som belastar statsbudgeten under en längre tid. Svaret är ett statligt engångsbidrag

på 10 000 kronor till varje svensk medborgare och 5 000 kronor för barn under fem års ålder.

Alla ska omfattas, ung som gammal, sjuk som frisk, arbetande som arbetslös. Stödet ska heller inte påverka, eller påverkas av, övriga inkomster. Detta för att undvika fusk och tröskeeffekter samt för att minska kostnaden för administration av åtgärden. Alla har drabbats av pandemin och Sverige har ett ansvar för alla sina medborgare, det ansvaret innebär att stödet ska fördelas rättvist.

Med vår åtgärd höjs den ekonomiska standarden mest för hushåll med låg disponibel inkomst, vilka överlag har en högre marginell konsumtionsbenägenhet än hushåll med hög disponibel inkomst. Som exempel kan här nämnas att den halvan av befolkningen som har lägst inkomst får en ökad ekonomisk standard på 5,5–11 procent. Halvan med högst inkomst får en ökad ekonomisk standard på 4,9–1,8 procent.

Fördelarna med åtgärden är många, som även poängterats och förordats av ledande ekonomer i Sverige. Den främsta är att den disponibla inkomsten ökar kraftigt, men tillfälligt, vilket ökar konsumtionen som i sin tur skapar fler arbetstillfällen och en möjlighet för företagen att bygga ut verksamheterna i stället för fortsatta nedskärningar. Åtgärden innebär även att storleken på stimulansen är större än vid skattesänkningar då det går att teckna in utrymmet för hela budgetperioden under det första året. Samtidigt har åtgärden ett tydligt slutdatum vilket innebär att det inte blir några ökade kostnader för staten under en oförutsedd framtid.

Bruttokostnaden för det centralt administrerade stödet till hushållen uppgår till 91,7 miljarder kronor för 2021, staten återfår cirka tio miljarder kronor i form av konsumtionsskatter. Det är en hög kostnad som innebär att statsskulden kommer att öka mer under året än med regeringens budget, vilket ligger i linje med Sverigedemokraternas inriktning för den ekonomiska politiken. En inriktning som innebär kraftiga satsningar redan första året för att undvika en nedåtgående

spiral följt av en mer restriktiv ekonomisk politik under de kommande åren.

Genom att säga nej till vissa av regeringens reformer som sträcker sig över en längre period innebär Sverigedemokraternas budget att det finansiella sparandet för den offentliga sektorn är positivt från 2023. Därefter ökar sparandet i en snabbare takt än för regeringens budget de kommande åren. Detta innebär att vi snabbare kommer tillbaka till skuldankaret – så att vi står med goda finanser även när nästa kris kommer.

Sammantaget innebär Sverigedemokraternas förslag till budget att ekonomin för alla svenska medborgare stärks och att näringslivet får den stimulans som krävs för att kugghjulen ska börja snurra igen. Vårt förslag innebär också att kommunerna och regionerna får efterlängtade tillskott för att hantera vårdskulden och täcka sina pandemirelaterade kostnader. Därutöver stärks rättsväsendet markant för att motarbeta gängkriminaliteten. Vi satsar också på upprustning och utbyggnad av väg och järnväg. Allt detta och mer därtill, samtidigt som vi betalar av statsskulden i en snabbare takt än regeringen så att vi kan vara beredda när nästa kris drabbar Sverige. Det hela möjliggörs genom politiska prioriteringar som regeringen inte vill göra, eller mäktar med, så som exempelvis ett bantat bistånd eller slopande av ineffektiva integrationsåtgärder.

I kristider behöver vi påminnas om att det finns en tid då krisen är över, då livet återgår till det normala. Vi ska dock inte låta den här krisen gå till spillo. Vi ska nyttja den för att stärka landet, infrastrukturen, tryggheten och folket. Vi ska investera i Sverige.

Jimmie Åkesson (SD), partiledare

Oscar Sjöstedt (SD), ekonomisk-politisk talesperson "

”Vi vill ha en krisbuffert i stället för budgetslöseri”

TISDAG 6 OKTOBER 2020

" **DN. DEBATT 201006**

M säger nej till regeringens budget och 105 miljarder långa önskelista. Det är ett historiskt slöseri vars enda tydliga syfte är att hålla ihop januarisamarbetet. I dag presenterar vi ett samlat politiskt alternativ med större resurser till rättsväsendet, en politik som minskar arbetslösheten och en krisbuffert för tuffare tider, skriver Ulf KristerSSon (M) och Elisabeth Svantesson (M).

Coronapandemin har satt enorm press på både välfärden och den globala ekonomin. Tusentals människor sörjer förlusten av nära och kära. Samtidigt är hundratusentals människor permitterade från sina jobb. Framtiden är oviss.

Coronakrisen har förstärkt allvarliga problem som Sverige hade redan före pandemin. Före krisen var Sverige det enda EU-landet som fått en stigande arbetslöshet sedan hösten 2014. För några grupper i Sverige – framför allt bland dem som invandrat – råder nu massarbetslöshet. Varannan invandrad kvinna från Afrika och Mellanöstern jobbar inte. Nu hotar livslångt bidragsberoende och utanförskap.

Samtidigt plågar en allt rårare kriminalitet vårt land. Nästan varje dag sker nya skjutningar. Nästan varje vecka med dödlig utgång. De kriminella gängen terroriserar hela bostadsområden. Barn rånas och förnedras. Polisen bedömer att det finns 5 000 medlemmar i kriminella nätverk – som är beredda att skjuta andra människor.

För att bekämpa arbetslöshet och kriminalitet krävs tre politiska insikter: att det är svårt, att det tar tid och att det går. Men ska Sverige lyckas vända utvecklingen krävs ett samlat grepp och politiskt fokus.

Regeringen och stödpartierna hade chansen att presentera en budget som på allvar tog tag i problemen, men de valde i stället att lägga ihop varje partis egen önskelista.

Moderaterna gör tvärtom. Vi presenterar i dag en budget som fullt ut fokuserar på arbetslösheten, på att återupprätta lag och ordning och på en beredskap för att coronakrisen kan förvärras. Följande reformer är våra mest prioriterade:

1 En plan för att knäcka arbetslösheten. För att pressa tillbaka den arbetslöshet som ökat under coronakrisen behöver de stimulanser som nu kommer på plats få verka fullt ut. Risker som kan störa den ekonomiska återhämtningen bör undanröjas. Därför föreslår Moderaterna att de ökade statsbidragen till kommunernas och regionernas välfärd kopplas samman med ett stopp för kommunala och regionala skattehöjningar.

På samma sätt som efter 90-talskrisen riskerar trendmässigt höjda skatter annars att kraftfullt motverka ekonomins återhämtning. Vi vill därför återinrätta det skattehöjarestopp som Sveriges tidigare statsminister Göran Persson införde efter 90-talskrisen och som innebär att de kommuner och regioner som ändå höjer skatten går miste om hälften av de tillkommande statsbidragen.

Att säkra att stimulanserna kan verka fullt ut är dock långt ifrån det enda svaret på hur man knäcker arbetslösheten i Sverige. Det behövs

också stora strukturella reformer. Framför allt måste bidragspolitiken läggas om.

Den som under en kortare tid är arbetslös ska ha en god ekonomisk trygghet, men det måste också finnas en tydlig avtrappning och skarpa tidsgränser. Den som nyligen har invandrat till Sverige ska gradvis kvalificera sig in till det svenska bidragssystemet, och Moderaterna föreslår att det införs ett bidragstak som motverkar långvarigt bidragsberoende och gör att bidragen aldrig kan bli högre än lönen från att jobba.

Vi föreslår också en jobbskattereform som fokuserar på den enkla men framgångsrika principen: det ska alltid löna sig att arbeta i Sverige. För att få tillbaka Sverige till en långsiktigt hög tillväxtbana föreslår vi även att företagande ska bli mer lönsamt. Och med reformer för längre skoldagar och mer undervisning i svenska och matematik tar vi sikte på att den svenska skolan ska fokusera på ordning och kunskap igen.

2 Mer pengar till rättsväsendet och en mönsterbrytande kriminalpolitik. De kriminella gängen flyttar fram sina positioner och befäster dem med egna vägspärrar. De har blivit mer hänsynslösa och drar sig inte för att utföra skjutningar och spränga bomber där oskyldiga löper stor risk för att skadas och dödas. Det har lett till att flera oskyldiga barn skadats, och nyligen till en 12-årig flickas död.

Samtidigt fortsätter de så kallade förnedringsrånen och blir allt grövre. För att Sverige ska bli tryggare krävs nu en bred politisk mobilisering mot det grova våldet. Och när fler ska dömas och fängslas krävs en politik som konsekvent stärker hela rättsväsendet. Det är därför rent ansvarslöst av regeringen att underfinansiera Åklagarmyndigheten. Om

inte regeringen ändrar detta kommer oppositionen behöva rätta till deras tanklöshet.

Moderaternas plan för ett tryggare Sverige innehåller mönsterbrytande lagstiftning, som har fungerat i Danmark. Det handlar om dubbla straff för gängkriminella, visitationszoner, och att göra det straffbart att vara med i kriminella gäng. Vi gör en särskild satsning på fler polisanställda i yttre tjänst och på återrekrytering av poliser som har slutat. För att göra polisyrket mer attraktivt föreslår vi att utbildningen betalas av staten. Moderaternas budget innebär också en förstärkning av Åklagarmyndigheten, domstolarna och Kriminalvården jämfört med regeringens. Skattebetalarnas pengar ska prioriteras där de behövs mest.

3 Krisbuffert för att stå redo om krisen förvärras. Antalet smittade ökar i Europa och även i Sverige finns tecken på ny smittspridning. Om läget blir sämre måste vi vara redo att snabbt genomföra nya krisåtgärder. Det är rimligt att finanspolitiken är expansiv under de kommande åren, men regeringen och stödpartierna har mest haft det som svepskäl för att spendera 105 miljarder kronor på oprioriterade åtgärdslistor. Det urholkar Sveriges krisberedskap.

Moderaterna föreslår i stället en budget med mer fokuserade stimulanser som gör att vi lånar mindre. Mellanskillnaden – drygt 20 miljarder kronor – mellan vår och regeringens budget vill vi hålla i en krisbuffert för att ha beredskap att snabbt kunna stötta jobb och välfärd om krisen förvärras. Det kan handla om att förlänga omsättningsstödet för att motverka arbetslöshet, eller att se till att välfärden verkligen får full täckning för kostnader som ett mer akut läge kan föra med sig.

Sverige har nu så allvarliga problem att politikens fokus måste ligga på att göra allt för att lösa dem. Med den budget som vi i dag lägger på riksdagens bord skapar vi en krisbuffert som är redo om coronakrisen förvärras. Vår politik för att minska arbetslösheten återupprättar arbetslinjen och genomför reformer som varaktigt höjer tillväxten. Vår mönsterbrytande kriminalpolitik lär av andra länder för att krossa de kriminella gängen.

Genom att nu lägga allt fokus på att lösa de stora problemen kan vi ingjuta framtidstro hos människor som annars börjat förlora hoppet. Vi gör inga önskelistor. Vi tar tag i Sveriges stora problem i dag så att vi i morgon kan ta fasta på Sveriges många möjligheter.

Ulf Kristersson (M), partiledare

Elisabeth Svantesson (M), ekonomisk-politisk talesperson"

”Tullverket behöver nya lagar mot organiserad brottslighet”

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201007

Tullverket har i dag inte den lagstiftning vi behöver för att kunna agera effektivt mot den organiserade brottsligheten. Den redan tidigare snåriga och svårlästa lagregleringen har med tiden blivit allt svårare att tillämpa. Vi vill därför se en bred översyn av lagstiftningen som styr vårt arbete, skriver generaltulldirektör Charlotte Svensson.

Vårt arbete gör skillnad. Varje gram narkotika och varje skjutvapen vi beslagtar innebär minskat mänskligt lidande och en vinst för samhället. När Tullverket stoppar smuglingen vid gränsen så innebär det att illegala och farliga varor aldrig kommer ut i samhället. Varje dag, året runt, pågår vårt arbete vid gränserna. Vi beslagtar mycket men långt ifrån allt. Vi har fått utökade resurser från regering och riksdag för att kunna bli fler tjänstemän vid gränserna och vi försöker hela tiden utveckla vårt arbete och våra metoder för att bli effektivare.

Men det är inte bara vi som flyttar fram våra positioner. Det gör även den organiserade brottsligheten. I dag presenterar vi rapporten ”Lägesbild organiserad brottslighet 2020”. Den ger en allvarlig bild av vad vi står inför.

Smuggling bedrivs i dag i former som påminner om legal affärsverksamhet. Specialiserade brottsentreprenörer arbetar i löst sammansatta nätverk där de säljer sina tjänster för att utföra den del av

smuglingen som de är experter på. Samtidigt försöker de ligor som ligger bakom smuglingen i större utsträckning kontrollera hela logistikkedjan och använda olika transportflöden på ett strategiskt sätt. Allt syftar till att minimera risken för upptäckt och maximera vinsterna från brotten.

Den digitala tekniken med krypterade tjänster har möjliggjort för smugglarna att kommunicera ostört. Det försvårar för oss att upptäcka smugglingsplaner och pågående brott. E-handeln har också inneburit en ökning av den internationella posttrafiken med stora mängder av mindre försändelser. Det utnyttjas av smugglarna eftersom risken för upptäckt minskar i det omfattande postflödet. I genomsnitt kommer det i dag cirka 75 000 försändelser från utlandet under ett dygn.

En annan oroande problematik som vi bedömer kommer att öka smuglingen handlar om våldsutvecklingen i samhället. En indikation är ökningen av personrån som begås av unga. Just personrån är en typ av brott som starkt indikerar en fortsatt högaktiv brottslighet och därmed riskerar antalet högaktivt kriminella att bli fler. På sikt bedöms deras kriminalitet bli mer avancerad och det kan leda till ökad smuggling och annan tullbrottslighet.

Den utveckling vi beskriver i vår lägesbild måste vändas. För att vi ska kunna arbeta effektivt mot den organiserade brottsligheten krävs resurser, kunskap och inte minst att vi har lagstiftning som möjliggör för oss att agera effektivt. Dessvärre har vi i dag inte en lagstiftning som möter samtidens utmaningar.

Dagens lagstiftning är föråldrad och ger oss inte de befogenheter vi behöver. Smugglingslagen är från år 2000 och flera av bestämmelserna härstammar från den ännu äldre varusmuggningslagen. Ett annat

problem är att vi i dag saknar ett sammanhållet regelverk där Tullverkets grundläggande befogenheter regleras. Detta skiljer sig från till exempel Polismyndigheten där en stor del av myndighetens befogenheter finns samlade i polislagen och rättegångsbalken och Kustbevakningen där motsvarande reglering numera finns i kustbevakningslagen.

När de brottsbekämpande myndigheterna arbetar tillsammans är vi väldigt starka. Att vi inte har de befogenheter som behövs ställer till konkreta problem i det brottsbekämpande arbetet. Ett tydligt exempel är att vi har kunnat konstatera att vi vid en gemensam insats inte har rätt att bistå polisen med tvångsåtgärder vid husrannsakan, om inte en åklagare först beslutat om det. Att brottsbekämpande myndigheter kan samarbeta effektivt på fältet är viktigt i kampen mot den organiserade brottsligheten.

Ett annat exempel är att vi i dag inte kan bistå åklagare med åtgärder när vi i smugglingssammanhang upptäcker resenärer med stora mängder kontanter. Vi skulle behöva större möjligheter att kvarhålla kontanter som påträffas vid gränsen när vi misstänker penningtvättsbrott och att i vissa fall bistå åklagare i utredningen av sådana brott. Det finns annars en risk att penningtvättsdelen i den brottsliga verksamheten, och därmed brottsvinsterna, kan behållas av de kriminella nätverken även efter fällande dom.

Ny lagstiftning i april gav Tullverket och andra brottsbekämpande myndigheter möjlighet att i vissa fall genom hemlig dataavläsning avlyssna krypterade tjänster. Men även med den nya lagstiftningen finns begränsningar i den möjligheten och i andra möjligheter att få del av och spara uppgifter som behövs för att utföra uppdraget. Detta är att

betrakta som en väsentlig sårbarhet i såväl det förebyggande under- rättelsearbetet som i det brottsutredande arbetet.

Vår nuvarande lagstiftning är gammal. Den har byggts på efter hand och många av de förändringar som gjorts är var för sig bra och välkomnas. Det senaste året har ett flertal ändringar och utvidgningar av våra befogenheter föreslagits.

I november får vi nya befogenheter att inleda förundersökning mot brott som består i innehav eller bruk av narkotika samt innehav av dopningsmedel.

I december jämställs vapensmuggling med vapenbrott, vilket kommer att ge oss ökade befogenheter att utreda vapensmuggling och effektivare verktyg, som till exempel hemlig avlyssning. Ytterligare lagändringar har aviserats, såsom en möjlighet för oss att ingripa mot stöldgods som är på väg ut ur landet.

Samtidigt ser vi problem när den befintliga lagstiftningen byggs på gång på gång. Ett resultat har blivit att den redan tidigare snåriga och svårlästa lagregleringen i vissa delar blivit ännu svårare att tillämpa. Utformningen av bestämmelserna leder i vissa fall till oklarheter om var gränserna för Tullverkets befogenheter går och det begränsar vår möjlighet att utföra vårt uppdrag.

Vi efterlyser nu en samlad översyn av den lagstiftning som styr vårt arbete. Med en tidsenlig och enhetlig lagstiftning skulle vi kunna bli effektivare och bidra ännu mer i kampen mot den organiserade brottsligheten.

Charlotte Svensson, generaltulldirektör "

”Starkt stöd för vindkraften – kraftig utbyggnad planeras”

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201008

Det folkliga stödet för att bygga ut vindkraften i den egna kommunen är starkt, enligt en färsk undersökning. Men en ny kartläggning visar att drygt hälften av alla ansökta verk avslås eller återkallas och att det startas allt färre nya projekt. Det gör det svårt att nå inriktningen att mer än hälften av elanvändningen ska komma från vindkraft 2040, skriver företrädare för vindkraften.

Vindkraften spelar en helt avgörande roll för en klimatsmart elektrifiering. Dessutom skapar den nya jobb under byggnation och drift, ökar skatteintäkterna, pressar elpriset och attraherar elintensiva anläggningar och företag att etablera sig i Sverige och i de kommuner där vindkraften byggs ut.

Därför är det mycket positivt att Naturvårdsverket och Energimyndigheten, inom ramen för sin strategi för en hållbar vindkraftsutbyggnad, vill skapa förutsättningar för att öka vindkraftens elproduktion från 20 TWh år 2019 till 100 TWh 2040, varav 80 TWh är landbaserad. Det skulle innebära att vindkraften skulle stå för mer än halva Sveriges elanvändning. Ändå kommer det att behövas färre vindkraftverk än vi har i dag, tack vare den tekniska utvecklingen med större, högre och effektivare verk.

Den ökade vindkraftsproduktionen skulle enligt våra beräkningar minska utsläppen av koldioxid med cirka 48 miljoner ton, genom elektrifiering av transportsektorn och industrin i Sverige eller genomlexport som ersätter fossilkraft i våra grannländer. Det är nästan lika mycket som Sveriges territoriella utsläpp, som uppgick till 52 miljoner ton år 2018.

Naturvårdsverket och Energimyndigheten har nu fördelat utbyggnadsbehovet om 80 TWh landbaserad vindkraft på samtliga länsstyrelser. Dessa ska i sin tur, i samarbete med länets kommuner, fortsätta arbetet med att finna lämpliga områden för vindkraften så att utbyggnadsbehovet kan uppnås.

Myndigheternas höga ambitionsnivå för vindkraften har ett starkt stöd bland allmänheten, enligt en ny Sifo-undersökning beställd av nätverket Vindkraftens klimatnytta:

65 procent anser att det är ett bra förslag att ”utöka elproduktionen från vindkraft till år 2040, så att den motsvarar mer än hälften av elanvändningen i Sverige”, medan 26 procent anser att det är ett dåligt förslag.

61 procent svarar ja på frågan ”anser du att din kommun bör bidra till den fortsatta vindkraftsutbyggnaden i Sverige”, medan 25 procent svarar nej.

För samtliga riksdagspartier, utom Sverigedemokraterna, är det minst dubbelt så många sympatisörer som anser att den egna kommunen bör bidra än som inte anser det.

Under de senaste åren har det investerats nära 100 miljarder kronor i ny vindkraft i Sverige. Det innebär att vi inom några år uppnår 45 TWh, mer än halvvägs mot nivån om 80 TWh. Men därefter ser det betydligt mörkare ut.

Konsultföretaget Westander Klimat och Energi har granskat 251 relevanta vindkraftsansökningar (totalt 5 903 verk) som beslutats eller återkallats sedan 2014, samt 53 ansökningar (totalt 1 127 verk) som ännu inte fått slutligt beslut. Kartläggningen är väsentligt mer omfattande än tidigare sammanställningar.

Sammantaget har 39 procent (2 323) av de ansökta verken beviljats tillstånd, 58 procent (3 422) har inte fått tillstånd och 3 procent (158) har återkallats av projektören av okänd anledning.

Om man bara räknar på landbaserad (och inte havsbaserad) vindkraft har 48 procent (2 273) av de ansökta verken beviljats tillstånd, 49 procent (2 292) har inte fått tillstånd och 3 procent (158) har återkallats av projektören av okänd anledning.

Dessutom har det sedan 2014 startats 98 "samråd" om vindkraftsutbyggnad (avseende totalt 2 859 verk) där det inte har lämnats in någon ansökan, som regel på grund av motstånd mot utbyggnaden.

Sett över tid minskar antalet ansökningar och ansökta verk kraftigt. Under treårsperioden 2014 och 2016 lämnades det in ansökningar om att få etablera 2 339 verk och mellan 2017 och 2019 ansöktes det om 708 verk, en minskning med 70 procent. Det är mycket allvarligt med tanke på att klimatkrisen kräver snabba och omfattande utsläppsminskningar.

Vi har två förslag som kan möjliggöra att den nationella strategin för en hållbar vindkraftsutbyggnad blir framgångsrik:

1 Kommunerna måste uppmuntras att delta. Den nya kartläggningen visar att det kommunala vetot sedan 2014 har stoppat minst 1 277 vindkraftverk under pågående tillståndsprocess. Det motsvarar drygt hälften av de 2 323 verk som beviljades tillstånd under samma period.

Dessutom är det många projekt som stoppats av kommunernas motstånd i ett tidigare skede.

Ett sätt att påverka utvecklingen skulle vara att låta kommunerna få ta del av fastighetsskatten från vindkraft, cirka 17 miljoner kronor om året för varje ny TWh vindkraft i kommunen (denna summa reduceras något efter hand). Kommunerna bör också få stöd från staten för att identifiera lämpliga områden för vindkraft samtidigt som beslutet om kommunalt tillstyrkande bör fattas tidigare i tillståndsprocessen, inte ska kunna ändras och endast baseras på om den aktuella platsen är lämplig för vindkraft eller inte.

2 Klimatnyttan måste viktas tyngre i tillståndsprocessen. En tidigare kartläggning visar att vindkraftens klimatnytta spelar en alltför liten roll i tillståndsbeslutet. Mark- och miljööverdomstolen har inte nämnt vindkraftens klimatnytta i ett enda domskäl i sammanlagt 51 relevanta vindkraftsdomar sedan 2016.

Domstolen anger visserligen att vindkraften är en viktig förnybar energikälla och att utbyggnaden ligger i linje med miljömålen, har ett starkt allmänintresse, underlättar att nå de energipolitiska målen samt bidrar till hållbar utveckling. Men vindkraftens allra största fördel, den mycket stora klimatnyttan, nämns alltså inte i domskälen.

Regeringen bör följa Klimatpolitiska rådets förslag om att föra in klimathänsyn i miljöbalkens portalparagraf och miljöbalken bör ange att den klimatomständiga nyttan av vindkraften särskilt ska beaktas. Vi noterar med gillande att Klimaträttsutredningen bland annat ska se över miljöprövningen av ”verksamheter med lokal miljöpåverkan som bidrar till att nå klimatommålen men som i dag har svårt att tillgodoräkna sig klimatomnyttan i prövningen”. Detta gäller definitivt vindkraft.

Sverige har väsentligt bättre förutsättningar för vindkraft än övriga Europa. Vi har bra vindförhållanden, vattenkraft som reglerkraft, goda möjligheter att exportera el, vårt land är glesbefolkat och vi har långa kuststräckor. Vindkraften kan dessutom byggas helt utan subventioner.

Naturvårdsverket och Energimyndigheten anger att Sverige har en låg ”turbintäthet” i jämförelse med andra europeiska länder. Tyskland, med tio gånger högre befolkningstäthet, har 180 kW vindkraft per kvadratkilometer, medan Danmark ligger på 140 kW. Vid en utbyggnad till 100 TWh vindkraft skulle Sverige uppnå cirka 60 kW vindkraft per kvadratkilometer, fortfarande mycket långt under Tysklands och Danmarks nuvarande nivå.

Den ökade elproduktionen från vindkraft kan göra Sverige till ett föregångsland i klimatomställningen, samtidigt som den skapar nya jobb och genom att pressa elpriset attraherar elintensiva anläggningar till Sverige. Regeringen får inte missa denna möjlighet.

Anders Wijkman, ordförande Nätverket vindkraftens klimatomnytta

Linda Burenius, ordförande Svensk vindenergi

Hans Carlsson, vd Siemens Gamesa renewable energy

Maria Röske, vd wpd

Paul Stormoen, vd OX2

Peter Zachrisson, vd Stena renewable

Artikelförfattarna representerar Nätverket vindkraftens klimatomnytta. "

”Minister och RF-ordföranden förstår inte elitidrottens villkor”

FREDAG 9 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201009

Kulturminister Amanda Lind gav i fredags beskedet att föreningar som tidigare under året investerat i sin spelartrupp kan förvänta sig minskat eller helt uteblivet stöd. Detta hejades på av Riksidrottsförbundets ordförande Björn Eriksson. Det tyder på en djup okunskap om hur vi i idrottens elitföreningar bedriver vår verksamhet, skriver Robert Falck, AIK Fotboll.

Coronakrisen har tydligt belyst att Riksidrottsförbundet under Björn Erikssons ledning varken förstår eller klarar av att representera idrottsrörelsens intressen. Det är dags för Riksidrottsförbundet att börja främja Idrottssverige, inte slå undan benen på det. Samtidigt har behovet av en renodlad idrotts- och föreningsminister blottlagts.

För en dryg månad sedan meddelade regeringen att idrotten får ytterligare en miljard kronor i stöd för att hantera coronapandemins effekter. Ett välkommet besked för oss idrottsföreningar. Utifrån dagens restriktioner – som i praktiken innebär ett förbud för oss att ta in publik – och den stagnation krisen medfört på sponsormarknaden, kämpar vi med i stort sett uteblivna intäkter.

I fredags kom ett uppföljande och taktlöst besked från kultur- och demokratiminister Amanda Lind. Att föreningar som tidigare under året investerat i sin spelartrupp kan förvänta sig minskat eller helt uteblivet stöd. Detta hejades på av Riksidrottsförbundets ordförande

Björn Eriksson som menade att regeringens stöd ska användas till de som vårdat sin ekonomi, med det underliggande budskapet att vi som investerat under krisen varit vårdslösa med våra pengar. Detta tyder på en djup okunskap om hur vi i idrottens elitföreningar – de största föreningarna i landets enskilt största folkrörelse – bedriver vår verksamhet. En okunskap som gör mig ledsen och bestört.

Svenska elitfotbollsföreningar har tre huvudsakliga intäktskällor att bygga och utveckla sin verksamhet utifrån: Publik, sponsorintäkter och spelarförsäljningar. I och med pandemin har två av dem, publik och sponsring, försvunnit helt eller delvis. Nu tycks Riksidrottsförbundet och regeringen ta sikte på oss som försöker investera i vårt enda återstående intäktsben.

Utveckling och förädling av talang är en integrerad del av många fotbollsföreningars verksamhet. Särskilt bland oss elitklubbar. Allsvenskan exporterar årligen spelare för 350 miljoner kronor.

Intäkter som bygger och utvecklar den liga som enligt revisionsbyrån EY bidrar med 775 miljoner kronor årligen till statskassan.

Ministern och ordföranden ger uttryck för den vanliga missuppfattningen att köp av spelarkontrakt skulle vara någon form av lyxkonsumtion, snarare än affärsmässiga investeringar. Något som helt enkelt inte stämmer. Handel med spelarkontrakt bygger, likt vilken affärsmässigt investering som helst, på ekonomiska överväganden och den egna förmågan att förädla sin investering. Precis som det är en förutsättning för Volvos överlevnad att fortsätta investera i maskiner eller insatsmaterial, behöver en ansvarsfull elitklubb investera smart i spelarkontrakt.

Vi i AIK Fotboll gick in i året med en mycket god ekonomi. En kassa om cirka 60 miljoner kr som vi under lång tid har byggt upp genom bland annat intäkter från spelarförsäljningar. Som exempel kan landslagsmittfältaren Kristoffer Olsson nämnas: Ett spelarkontrakt som var en stor investering för oss. En investering vi valde att göra i förhoppning om att förädla och sälja med vinst, vilket vi lyckades med. Vinsten affären resulterade i har sedan använts till att bygga buffert samt till nya investeringar. Vi har till exempel skrivit nya spelarkontrakt på både herr- och damsidan, rekryterat en sportchef till vårt damlag och anställt personal för att förbättra besöksupplevelsen på våra hemmamatcher.

I år har vi i AIK Fotboll, liksom övriga elitföreningar, tvingats dra ner kraftigt på våra kostnader. Samtliga spelare och övrig personal har minskat sina löner, vi har pausat utvecklingsprojekt och minskat vår bemanning. Dessa åtgärder har varit tuffa för hela organisationen och jobbiga för mig som ordförande att bevittna. Trots detta ser stora delar av vår kassa, till stor del uppbyggd av spelarförsäljningar, ut att ha gått åt när det blir dags att summera detta ”skitår”.

Att idrottens främsta företrädare då meddelar att stödet inte får användas till den i dag enda intäktsbringande delen av verksamheten gör mig bedrövad. Riksidrottsförbundet och Björn Eriksson har tidigare visat bristande förståelse för elitverksamhet. Gällande bland annat arbetet med den så kallade villkorstrappan och den jävsproblematik han där försatt sig själv i, som företrädare för andra intressen än idrottens. Att Riksidrottsförbundet mot bakgrund av detta nu verkar ha kommit överens med Amanda Lind om att de ska bedöma vilka investeringar som är rimliga i vår verksamhet gör mig orolig.

Antingen förstår inte Amanda Lind och Björn Eriksson vår verksamhet. Eller så väljer de att inte förstå i syfte att vinna kortsiktiga politiska poänger. Oavsett vilket är det mycket ledsamt att idrottsrörelsens främsta företrädare inte visar större förståelse när Sveriges största folkrörelse befinner sig i sin djupaste kris någonsin.

Jag är beredd att ta bladet från munnen och säga att jag anser att Björn Eriksson är olämplig som Riksidrottsförbundets ordförande. Det har under hans ordförandeskap blivit tydligt att han inte har tillräcklig förståelse eller vilja att företräda de största föreningarnas intressen, något som drabbar idrottsrörelsen i stort. Krisen har även blottlagt en otillräcklig arbetsfördelning inom regeringen. För att ställa detta till rätta bör statsminister Stefan Löfven utse en idrotts- och föreningsminister som kan avlasta Amanda Lind och har tid att sätta sig in i idrottspolitiska sakfrågor. Idrotten är Sveriges största och viktigaste folkrörelse. Den förtjänar att tas på allvar.

Robert Falck, ordförande för AIK Fotboll, före detta generalsekreterare, Svenska ishockeyförbundet, före detta kommundirektör i Sundbyberg, före detta ordförande, Korpen Östergötland "

”Privata ambulanser snabbare men fler patienter dör”

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201010

Akut ambulanssjukvård verkar inte lämpa sig väl för privata utförare. Privata ambulanser svarade förvisso fortare på anrop, men patienterna dog i högre utsträckning än om ambulanssjukvården tillhandahölls av offentliga utförare. Det visar vår nya rapport, skriver forskarna Björn Tyrefors och Daniel Knutsson.

Frågan om hur offentligt finansierade välfärdstjänster ska produceras är återkommande inom samhällsvetenskapen. Ska det göras av offentliga eller av privata huvudmän? Frågan diskuteras också flitigt bland allmänheten och folkvalda, inte minst under den pågående pandemin. Vår forskningsrapport undersöker effektiviteten för olika huvudmän inom ambulanssjukvården i Stockholms län mellan åren 2009–2016. Vi har jämfört patienter som haft liknande symtom och hälsobakgrund. Det som skiljer dem åt är att några blivit upphämtade av privata ambulanser och andra av offentliga. Våra resultat visar att privata ambulanser svarade fortare på anrop och även kom fram fortare till patienten, men att patienterna också dog i högre utsträckning.

Förenklat bygger vår forskningsdesign på följande: I Stockholms län kommer en stor del av de patienter som behöver ambulanssjukvård ibland att få hjälp av en privat och ibland av en offentlig ambulans.

Det är nämligen den ambulans som är närmast patienten som ofta blir anropad, oavsett vilket distrikt ambulansen tillhör. SOS-alarm ansvarar

för att avgöra vilken ambulans som skickas vart. Det görs utan att man tar hänsyn till om ambulansen i fråga arbetar för ett privat eller offentligt bolag.

I vår forskning har vi delat in länet i små zoner, som minst 100 gånger 100 meter. Det gör att patienterna har liknande socioekonomisk status och hälsa. Genom att jämföra aspekter såsom hur snabbt ambulansen kom fram till patient och huruvida patienten dog eller inte, kan vi mäta hur resultatet påverkades av om ambulansen var privat eller offentlig.

Vi visar att privata ambulanser svarade i snitt 8 procent snabbare på ett anrop och anlände 7 procent snabbare till patienten. Enligt de kontrakt som gällde kunde ambulansbolagen få böter om de i genomsnitt tog lång tid på sig att starta sina uppdrag. De hade med andra ord starka incitament att vara snabba.

Däremot dog fler patienter vid privata ambulansanrop, trots att de alltså anländer fortare till en patient, vilket i sig är positivt för överlevnaden. Redan efter en dag ökar dödlighetsrisken om man blir upphämtad av en privat ambulans och sett till treårs-dödligheten är sannolikheten att dö 1,4 procent högre. För att använda samma mått som studien om överbelastning på akutmottagningarna i Stockholm som rapporterades i DN 24 september i år, nämligen mortaliteten inom 30 dagar, visar våra resultat att privata företag hade en ökad 30-dagarsdödlighet med cirka 1,3 personer per 1 000 ambulanstransporter.

Eftersom privata utförare transporterar ungefär 100 000 patienter per år under vår studietid leder detta till en årlig överdödlighet på cirka 130 individer.

När vi tillämpar vedertagna sätt (värdet av kvalitetsjusterade levnadsår eller ”QALY”) att försöka uppskatta kostnaden av dessa förlorade

människoliv hamnar vår uppskattning på ungefär 50 procent av den totala kostnaden för hela Stockholm läns ambulansservice.

Det är också viktigt att påpeka att vi kan belägga dessa mortalitetskillnader i genomsnitt eftersom vi har ett stort urval på över en miljon ambulanstransporter mellan åren 2009 och 2016. Vi kan inte uttala oss om en viss transports påverkan på en viss individs dödlighetsrisk.

Vår forskning ger inte exakta svar på varför dödligheten är högre för patienter som hämtas av en privat ambulans. Men en förklaring verkar vara skillnader i anställningsbesluten hos ambulansföretagen. Sämre arbetsvillkor kan under denna period ha orsakat en större personalomsättning och en mindre erfaren personalstyrka vilket kan påverka kvaliteten. Till exempel, så tar privata ambulanser inte med patienter till sjukhus lika ofta, vilket skulle kunna förklara den ökade dödlighetsrisken redan på kort sikt. Vi tror inte det kan förklaras av incitament eftersom privata ambulansers kompensation under större delen av vår studieperiod inte var avhängig antalet utförda uppdrag.

Det skulle kunna vara så att ökade krav på privata ambulansföretag gällande personalpolitiken, till exempel genom incitament relaterade till anställningsvillkor, skulle kunna göra situationen bättre. Ökade krav är också något som har införts vid den senaste upphandlingen.

Men grundproblemet kvarstår. Det är svårt att villkora kontrakten på hälsoutfall. Även om man skulle lösa det juridiskt så finns en risk att kontrakt som på olika vis ska fokusera på hälsa och dödlighet kan föra med sig nya problem. Till exempel, för att undvika böter, skulle ambulanser kunna ta med sig patienter som inte har ett akut vårdbehov till sjukhus, alltså vara överdrivet försiktiga i sina bedömningar. Det

skulle leda till en överbelastning på akutmottagningarna. Därför tror vi att ökade krav i kontrakten inte är tillräckliga. Alltmer detaljerade avtal riskerar också att begränsa privata företags möjligheter att hålla nere kostnaderna.

Vår slutsats är därför att just ambulanssjukvård är en gren av offentlig sektor som inte lämpar sig väl för outsourcing till privata utförare och att beslutsfattare bör ta större hänsyn till en verksamhets lämplighet att utföras av privata aktörer innan beslut fattas.

Björn Tyrefors, docent, Institutet för näringslivsforskning
Daniel Knutsson, fil dr i nationalekonomi, forskare på Institutet för näringslivsforskning och ambulanssjuksköterska "

"Vårt stillasittande liv är den allra farligaste pandemin"

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201011

Alla motionerar inte. Tvärtom blir den stillasittande gruppen allt större. Jag kallar det "livsstilsanalfabetism". Alltså oförmågan att på djupet förstå det man läser om fysisk aktivitet och hälsa och omsätta det till goda livssvanor. Vi har förlorat kunskapen om hur man lever, skriver Johan Holmsäter, regeringens nationella samordnare för att främja ökad fysisk aktivitet.

När vi ser människor jogga är det lätt att tro att alla motionerar. Så är det inte. En liten grupp motionerar flitigt flera gånger i veckan, medan en allt större grupp är helt inaktiv. Den utvecklingen måste vi vända.

För bara några decennier sedan rörde sig de flesta människor tillräckligt varje dag. Man promenerade och cyklade och fick på ett naturligt sätt ihop den rekommenderade dosen fysisk aktivitet.

I dag sker en polarisering: antingen går man på gym och springer i skogen. Eller också sitter man helt still. Den stillasittande gruppen blir allt större.

Samhällsutvecklingen, den "nya" livsstilen och strukturen, stimulerar tråkigt nog till passivitet. Jag kallar det "livsstilsanalfabetism". Alltså oförmågan att på djupet förstå det man läser om fysisk aktivitet och hälsa och omsätta det till goda livssvanor. Vi har förlorat kunskaperna om att leva.

Några skillnader att fundera kring:

Varför hade för 25 år sedan cirka 65 procent av alla yrkesarbetande män tillfredställande kondition, medan bara knappt 40 procent av kvinnorna nådde upp till godkänd nivå i 40-årsåldern (mätt med professor Saltins stegringstest där tillfredställande är en trea på en femgradig skala)?

Varför är försämringen så drastisk hos den yngre generationen i dag?

En undersökning 2018 utförd av Hjärt & lungfonden visade att endast 7 procent av hela vuxna befolkningen var fysiskt aktiva dagligen med en måttligt ansträngande intensitet (som rask promenad eller cykling) enligt de aktivitetsmätare de bar under undersökningsperioden. Före undersökningen hade 60 procent svarat att de var regelbundet aktiva. Ljuger de för sig själva?

I dag är endast 11 procent av alla 14-åriga flickor och 17 procent av pojkarna regelbundet fysiskt aktiva en timma om dagen. Resten är soffpotatisar. Varför? Och varför är det skillnad mellan könen?

Självupptagenhet eller solidaritet? Många rynkar på näsan åt dem som försöker hålla sig i kroppslig och mental form. Det är ett uttryck för osympatisk självupptagenhet att springa på gym, äta groddar och meditera.

Jag kan inte se det så. Att bry sig om sin egen hälsa är i stället att vara solidarisk med dem som är svaga. Att röra på sig, träna och bry sig om sig själv och sitt välbefinnande är en solidarisk handling.

Din kondition kan nämligen ses ur ett samhällsperspektiv: För hur ska samhället i framtiden ha råd att ge vård åt så många människor i dålig form? Man kan också se hälsan ur ett näringslivsperspektiv: Hur ska människor med dåliga fysiska förutsättningar klara sina jobb?

Kondition kan också ses ur ett ekologiskt perspektiv: Orkar naturen med alla våra bilresor? Och ur ett rent mänskligt perspektiv: Är det rimligt att så många av oss ska må så dåligt?

Vad vill vi lära våra barn? I det lilla samhälle där jag nyss bodde krävde föräldrarna i ett bostadsområde att barnen skulle få skolskjuts, trots att avståndet till skolan bara var 2 kilometer! Men det är ju inte alls synd om barn som kan ta sig till skolan för egen maskin. Tvärtom är det en förmån för barn att få 4 kilometers daglig promenad. Det tar totalt 40 minuter.

Barn behöver – som minimum för att utvecklas och må bra – minst en timmes svettig kroppslig ansträngning varje dag.

Skolskjuts är viktigt i glesbygd. Men inte i tätbebyggt område där flera hundra barn bor. Är vi oroade för barnen i trafiken, är utmaningen att utveckla ett system där någon vuxen går med barnen varje dag.

Skolskjuts kostar pengar som kan användas i undervisningen i stället. Skolskjutsen sliter på miljön.

Och framför allt: skjutsande lär barn ett beteende för livet, att det är naturligare att förflytta sig med bil än att gå eller cykla. Utbredd livsstilsanalfabetism. Att skjutsa barn när de lika gärna kan gå eller cykla är alltså missriktad hänsyn. Eller kanske skulle vi kunna ta

till kraftuttryck och kalla det för kvalificerad barnmisshandel sett i ett långtidsperspektiv?

För vem ska bära våra samhällens framtida bördor när ungdomar växer upp utan att vara i stånd att klara vardagslivets belastningar? När vi tar bort barns naturliga chanser till vardagsmotion blir rörelse bara något man gör ombytt i gymnastiksalar om man är med i en idrottsförening.

Men det är de dagliga promenaderna och cykelturerna som har den största betydelsen för hälsan, livet ut. Om en promenad på 2 kilometer anses vara en onormalt lång promenadsträcka för barn, blir jag oroad för nästa generations kondition och allmänna hälsa.

Vi har inte råd. Vi har helt enkelt inte råd med alla dessa rättigheter som samhället erbjuder. Vi måste börja se över vilka skyldigheter var och en har för att lätta på samhällets totala börda.

Även vi vuxna bör reflektera över hur vi transporterar oss från plats till plats och inse vilka konsekvenser det får.

Vinsterna med att gå eller cykla är minst två:

Ger snabbt bättre kondition, hälsa och välbefinnande för oss vuxna. På lång sikt fungerar vi som förebilder för våra barn och vår omgivning.

Chans stoppa livsstilsanalfabetismen. Som nationell samordnare ska jag arbeta för att främja ökad fysisk aktivitet. Utredningen jag leder ska samla, sprida och öka kunskaperna om vinsterna med fysisk rörelse. När jag ser hur mycket positivt som händer i hela Sverige fylls jag – trots det här inläggets smått deppiga innehåll – av framtidstro.

Viljan att vända den negativa utveckling vi befinner oss i sedan några årtionden är enorm.

Därför tror jag att vi tillsammans kan stoppa det jag kallar livsstilsanalfabetismen – en dödligare pandemi än covid-19 – och ersätta den med rörelseglädje, rörelserikedom och en befolkning som kommer i allt bättre form och mår allt bättre.

Den som har genomtänkta, starka och goda strukturella idéer får gärna höra av sig till oss som arbetar med regeringsuppdraget så ska vi se om vi kan tillvara förslagen.

Johan Holmsäter, regeringens nationella samordnare för att främja ökad fysisk aktivitet, idrottsledare och entreprenör med fokus på företagshälsovård, rehabilitering och friskvård "

”Gårdsförsäljning är en bluff av Sveriges största alkoholföretag”

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201012

Inom kort startar en tredje statlig utredning om gårdsförsäljning av alkohol. Gårdsförsäljning påstås rädda landsbygden och gynna små vinproducenter. I en ny granskning visar vi att planerna i verkligheten är långt mer omfattande och vi avslöjar hur Sveriges största alkoholföretag storsatsat på lobbying för förslaget, skriver företrädare för IOGT-NTO.

Förslaget att tillåta gårdsförsäljning av alkohol har debatterats länge. EU-rättsprofessorer och två statliga utredningar har tydligt svarat att gårdsförsäljning inte går att förena med det svenska alkoholmonopolet. Ändå fortsätter debatten att rasa.

I dag, måndag, lanserar IOGT-NTO en ny granskning som ger en unik insikt i vad gårdsförsäljning av alkohol innebär bortom EU-rättsfrågor och som granskar omfattningen av lobbningen för förslaget. Bakom kulisserna hittar vi ett av världens största spritbolag.

Vår granskning visar att förslaget om gårdsförsäljning är betydligt bredare än det först verkar och att bilden av gårdsförsäljning bygger på tre avgörande myter:

1 Tillverkningsbluffen. Gårdsförsäljning handlar, enligt förespråkarna själva, om att ge tillverkare av alkoholdrycker möjlighet att sälja alkohol direkt till kund. För att räknas som ”tillverkare” eller

”producent” av alkoholdryck behöver du däremot inte ens odla råvarorna eller tillverka alkoholen själv. Det räcker exempelvis att tillsätta hallonsmak till 97-procentig fabriksinköpt råsprit, späda med vatten och hälla på flaska.

Gårdsförsäljning innebär alltså att nästan vem som helst, snabbt och enkelt och till en låg investeringskostnad, skulle kunna börja tillverka alkoholdryck och få ansvar för att upprätthålla åldersgränser, öppettider och skattebetalningar.

2 Landsbygdsbluffen. Gårdsförsäljning presenteras som landsbygdens räddning men det finns inget i uttalade förslag som skulle begränsa tillverkning eller försäljning till gårdar eller landsbygd, så som namnet vill påskina. I stället dominerar städerna alkoholtillverkningen och redan i dag ligger den stora majoriteten av landets bryggerier och destillerier nämligen i just storstadsregionerna. I länder med privat alkoholförsäljning är dessutom butikstätheten större i städerna än på landsbygden – vilket är logiskt eftersom efterfrågan är större just där. Förändringen kan alltså bättre beskrivas som garageförsäljning i stad än gårdsförsäljning på landet.

Riktiga landsbygdsfrågor har samtidigt fått stå tillbaka för att ge plats åt gårdsförsäljningsdebatten. Det blir inte minst tydligt när en tredje gårdsförsäljningsutredning snart ska lanseras. I stället för att tillbringa decennier med att försöka hitta kryphål i EU-rätten hade vi kunnat utreda och införa förslag för bättre vägar och bredband, mer tillgänglig vård och butiksverksamhet eller bättre villkor för jordbrukare och småföretagare på glesbygd.

3 Harmlöshetsbluffen. Gårdsförsäljning handlar om att släppa in vinstintressen i alkoholförsäljningen. En bitter försmak av vad det

skulle kunna medföra syns på spelmarknaden. Där har kasinoreklamen exploderat och medier fylls av berättelser om kollegor, vänner eller familjemedlemmar som förlorat sina liv på grund av spelmissbruk.

Gårdsförsäljningens förespråkare spelar ett högt spel med människors liv och hälsa som insats. Det finns nämligen en anledning till att Sverige valt att genom alkoholmonopolet lyfta bort vinstintresset från alkoholförsäljningen. Alla nya privata försäljare skulle ställas inför en oundviklig intressekonflikt: följa lagen eller öka vinsten.

Många kommer att göra rätt för sig, men många kommer också att ta chansen att tumma på åldersgränser och öppettider för att tjäna mer. De som hoppas att tillstånd, tillsyn och inspektion ska minska fusket behöver bara se på restaurangmarknaden. År 2018 fick var fjärde restaurang med alkoholtillstånd aldrig något tillsynsbesök av kommunen och det finns inget som tyder på att tillsynen skulle fungera bättre för detaljhandel med alkohol.

Den största bluffen av alla handlar däremot om vilka aktörer som driver på för gårdsförsäljning.

Det finns ett narrativ om att gårdsförsäljning drivs av ett fåtal vinproducenter. Vid närmare granskning träder betydligt större krafter fram. Globala spritjättar som vodkatillverkaren The Absolut Company är en av gårdsförsäljningens starkaste förespråkare och har investerat stort i lobbning för frågan.

I IOGT-NTO:s nya granskning kartlägger vi hur företaget driver på för gårdsförsäljning genom ett omfattande nät av medlemskap och styrelseposter i inflytelserika företag- och branschorganisationer. Inte minst Sprit & vinleverantörsföreningen, Livsmedelsföretagen och

lokala handelskammare. Storföretagets agerande är ett av de tydligaste bevisen på att förslaget om gårdsförsäljning inte handlar om att gynna små, lokala tillverkare.

Utåt säger The Absolut Companys chefslobbyist att de driver på för gårdsförsäljning eftersom de som jobbar i deras besökscentrum ”tycker det är jobbigt att förklara, särskilt för utländska besökare, att de inte får köpa med sig en flaska hem utan måste gå till Systembolaget”.

Sanningen är dock mer krass än så: med gårdsförsäljning skulle The Absolut Company öka försäljningen av sina egna produkter samtidigt som de kan stå som leverantör av råsprit till nya tillverkare av alkoholdrycker. I andra länder har företaget redan utvecklat försäljningsstrategier anpassade till just den typ av avreglerad marknad de förespråkar. Genom konceptet Our/Vodka har de till exempel satt i system att finansiera och bygga upp nya destillerier för att sedan låta verksamheten skötas under ett annat namn.

Genom de kapitalstarka ägarna Pernod Ricard, världens näst största multinationella vin- och spritföretag, har The Absolut Company också en omätkad kraft att dominera reklamutrymmet, stänga ute småproducenter och köpa upp konkurrenter innan dessa växer sig för stora.

När en tredje utredning om gårdsförsäljning av alkohol nu snart ska lanseras är det hög tid att offentligt klä av förslaget och beskriva det för vad det verkligen är: en trojansk häst skapad av Sveriges största alkoholföretag och som alltför länge tillåtit kväva den svenska landsbygdsdebatten.

Irma Kilim, drogpolitisk chef på IOGT-NTO

Kalle Dramstad, politisk rådgivare i EU-frågor på IOGT-NTO "

”Åsiktskorridorer är en viktig grund för samhällslivet”

DN TISDAG 13 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201013

President Trump anklagar medier och journalister för att systematiskt ljuga och massproducera så kallade fake news. Men även i svensk samhällsdebatt ser vi flera tecken på att kampen om ”sanningen” snarare än kampen om politiska visioner ställs i centrum, skriver statsvetarna Ulf Bjereld och Marie Demker.

Enligt tidningen Washington Post har president Donald Trump under sina snart fyra år som president framfört över 20 000 felaktiga eller vilseledande påståenden. Det ger ett snitt på mer än 15 felaktiga eller vilseledande påståenden varje dag. Samtidigt går president Trump frekvent till storms mot medier och journalister och anklagar dem för att systematiskt ljuga och massproducera så kallade fake news (påhittade nyheter).

Även i svensk samhällsdebatt ser vi flera tecken på att kampen om ”sanningen” snarare än kampen om politiska visioner ställs i centrum.

Debatten om klimatförändringens omfattning och orsaker, om invandringens konsekvenser, om brottslighetens tillväxt och straffskärpningsändamålsenlighet, om påstådda åsiktskorridorer och filterbubblor, om genusvetenskap och om experternas inflytande över de politiska besluten om hanteringen av coronaepidemin tenderar att stanna i frågan om vad som är sant snarare än att ge politiska och ideologiska svar.

I vår nya essä ”Sanningen som politiskt slagfält” (Timbro, 2020) argumenterar vi för att kampen om sanningen i vår tid är ett uttryck för en samhällsförändring där globalisering, digitalisering och individualisering skapar nya förutsättningar för produktion, kommunikation och mellanmänsklig samvaro. I den striden utmanas – eller åsidosätts – även de traditionella kunskapsauktoriteterna.

Kunskap baserad på vetenskap avfärdas med formuleringen ”ja, men jag tror ändå att...” eller med att forskarna själva – till exempel pedagoger, kriminologer, miljövetare och för att inte tala om genusvetare – beskrivs som ideologiproducenter i stället för som forskare.

Ett element i kampen om ”sanningen” är påståendet att medborgarna undanhålles viktig information eftersom medierna ”mörkar” vad som händer. Så hävdade till exempel Anna Hedenmo, programledare för SVT:s samhällsmagasin Agenda och tidigare ordförande för Publicistklubben (Expressen 7/6 2017) att det länge fanns ”en väldigt tydlig men outtalad regel: den som i den offentliga debatten lyfte frågan om invandringens storlek, var snabbt ute i kylan.” Hedenmo argumenterade för att mediernas ”beröringsskräck” inför invandringens negativa konsekvenser måste upphöra.

Men ungefär samtidigt – i en studie för Delmi (Delegationen för migrationsstudier) – visade medieforskarna Jesper Strömbäck, Felicia Andersson och Evelina Nedlund att negativa gestaltningar i medierna av invandring och dess påverkan på Sverige varit betydligt vanligare än positiva gestaltningar. Den vanligaste gestaltningen är att invandring bidrar till att försvaga den sociala sammanhållningen i Sverige. Den näst vanligaste är att invandring bidrar till kriminalitet och till att försvaga Sverige ekonomiskt.

Vår poäng är inte om Hedenmo hade rätt eller fel, utan att hon i sin beskrivning av public service-företagens bevakning av migrationsfrågorna gör sig till tolk för ”det har mörkatsyndromet”.

Diskussionen om huruvida medier medvetet utestänger vissa åsikter utgår från att det finns en ”åsiktskorridor” som sätter gränser för vad som kan sägas eller skrivas. Begreppet ”åsiktskorridor” lanserades av statsvetarprofessorn Henrik Oscarsson och definierades ungefär som den buffertzonen där någon fortfarande har visst svängrum att yttra en åsikt utan behöva ta emot en dagsfärsch diagnos av sitt mentala tillstånd (bloggen Politologerna 10/12 2013).

Begreppet ”åsiktskorridoren” blev snabbt en medial succé. Oftast används numera begreppet för att karaktärisera läget i debatten i frågor som befinner sig på den så kallade gal/tan-dimensionen – det vill säga den frihetlig-auktoritära konfliktdimension som strukturerar väljarnas uppfattningar i frågor som till exempel brott och straff, migration och klimat. Egentligen är begreppet en skicklig popularisering av det snårigare men mer neutrala begreppet ”diskurs” som används som beteckning för den (makt)ordning som strukturerar det offentliga samtalet och som avgör vad som alls kan sägas i olika sammanhang och vilka värderingar som kan framföras utan att bäraren stigmatiseras.

Alla samhällen har sina diskurser och dessa diskurser förändras över tid. I Sverige var homosexuella handlingar olagliga fram till 1944, då homosexualitet i stället karaktäriserades som en mentalsjukdom. År 1979 avskaffades sjukdomsstämpeln på homosexualitet. Den som i dag skulle hävda att homosexualitet är en psykisk störning eller borde straffbeläggas skulle definitivt ställa sig utanför diskursens (eller åsiktskorridorens, om man så vill) gränser. Åsiktskorridoren/diskursen utgör de normer som ligger till grund för samhällslivet och är därmed

också relaterad till samhällets maktordning. En värld utan åsiktskorridorer/diskurser är därför heller inte möjlig.

Kampen om ”sanningen” och diskussionen om ”mörkandet” handlar om diskursens (eller åsiktskorridorens) gränser. Ytterst handlar dessa gränser om makt. Vem eller vilka är diskursens och åsiktskorridorens dörrvakter? Vilka individer eller samhällsaktörer tjänar på att diskursen/åsiktskorridoren har en specifik struktur och därigenom avgränsar debatten och det politiska samtalet på ett specifikt sätt? Hur påverkas medborgarnas rätt till kunskap av diskursens och åsiktskorridorens utformning?

Herbert Tingsten, statsvetare och publicist, menade att verklighetsbeskrivningar och verklighetsomdömen spelade huvudrollen i alla ideologier. Genom att pröva dessa påståenden om verkligheten kunde därför ideologiers rimlighet bedömas; felaktiga verklighetsomdömen kan inte underbygga en rimlig ideologisk ansats. Men den tanken byggde på att det fanns en enighet om hur verklighetsomdömen kunde prövas, en samstämmighet gällande en legitim process för att uttala sig om sant och falskt.

Den samstämmigheten har underminerats i svensk politik. Sanningen har blivit ett politiskt slagfält. Historiskt förankrade ideologiska perspektiv med syfte att skapa förståelse för samhällsutvecklingen och lägga grunden för reformer liksom gedigna kunskaper och bred kompetens inom specifika professionella områden jämföras med infall och tyckanden i den prövningen av sant och falskt. Ideologier och sakkunskap underordnas därmed den kamp om kunskapen som i det digitaliserade, globaliserade och individualiserade samhället vuxit fram som politikens nya centrum.

I en värld där populistiska tankeströmningar växer sig starka riskerar sanningen att reduceras till den verklighetsbeskrivning som bäst motsvarar "folkets" uppfattning i dess konflikt med samhällets "elit". Frågor om statens roll, om vad som är en rättvis resursfördelning, om individens rättigheter och om värdet av internationella samarbeten berövas sin ideologiska laddning och blir i stället del av en ständigt pågående politisk konflikt om "verkligheten".

Alla, och vi menar alla, som deltar i den politiska debatten behöver formulera ett sakligt tilltal som tydliggör samhällets legitima intressekonflikter snarare än att underblåsa konspirationsteorier och jämställa tyckande med professionella bedömningar. Kunskapsförakt och kunskapsrelativism får inte sätta gränsen för vilka politiska lösningar som är möjliga i den framtid som är vår gemensamma.

Ulf Bjereld, professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet
Marie Demker, professor i statsvetenskap och dekan vid humanistisk fakultet, Göteborgs universitet "Kapitel 3 Utrikes och inrikes förhållanden, DN-artiklar 4-12 oktober 2020

"Pseudovetenskap frodas i vården och på universiteten"

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201014

Märkligt nog legitimerar Socialstyrelsen behandlare med ringa kunskap om evidensbaserade behandlingsmetoder för psykiska problem. Lika frapperande är att vårdutbildningar lär ut vad som måste betecknas som pseudovetenskap. Låt oss slippa Freuds teorier i vården och vårdutbildningarna, skriver nio psykologer, psykoterapeuter och organisationsföreträdare.

De senaste femton åren har det skett ett tydligt paradigmskifte i behandlingen av psykiska problem. Gamla metoder som saknat vetenskapligt stöd har fått kliva åt sidan till förmån för evidensbaserade psykologiska behandlingar.

Men fortfarande lever gamla föreställningar kvar om vad psykiska störningar kan bero på, både inom vården och på våra högskolor och universitet. Detta innebär att många vårdsökande förvägras fungerande behandlingar som i vissa fall ganska enkelt skulle ge dem fungerande liv, och i värsta fall kan felbehandlingar riskera livet på svårt sjuka patienter.

Lika upprörande är att flera legitimationsgrundande utbildningar lär ut gamla teorier med ringa eller inget vetenskapligt stöd, vilket är ett slöseri med samhällets resurser. Det kan dessutom skapa yrkesmässiga tragedier för dem som utbildats i de metoder som inte har tillräcklig effektivitet.

I fyra stora svenska utvärderingar (SOU 2004 & 2005 samt Socialstyrelsen 2010 & 2018) har det konstaterats att det finns väl fungerande psykologiska behandlingsmetoder för ett stort antal psykiska störningar. I flera fall har evidensläget bedömts vara så starkt för dessa metoder att de rekommenderats som förstahandsval, före eller i kombination med medicinering. Gemensamt för dessa behandlingsmetoder är att de är strukturerade, lösningsfokuserade och oftast vilar på en solid empirisk forskningsbas.

För närvarande domineras rekommendationerna av kognitiv beteendeterapi (kbt), men även interpersonell terapi (ipt) rekommenderas för depression. Vidare finns lovande studier rörande moderna lösningsfokuserade psykodynamiska korttidsterapier. Socialstyrelsen har varit mycket tydlig i sina rekommendationer och inga stora förändringar har skett mellan 2010 och 2018 i vilken vård man anser ska ges.

De goda behandlingsresultaten för kbt har dessutom varit kända i över 40 år, så man kan faktiskt anse att Socialstyrelsen har varit ordentligt sen på bollen. Liknande riktlinjer finns också i de länder som dominerar psykologisk behandlingsforskning, Storbritannien och USA. Det är väletablerat vad som anses fungera.

Men detta är tyvärr inte vad många vårdsökande får möta. I en nyutkommen bok, "Freuds sista suck", har vetenskapsjournalisten Charlotta Sjöstedt konstaterat att många patienter fortfarande behandlas med metoder som har sin grund i psykoanalys, den lära som representeras av Sigmund Freud och hans efterföljare. Hon exemplifierar med flera gripande autentiska fallhistorier vad som kan hända när patienter felbehandlas med Freudinspirerad terapi eller inte

får evidensbaserad behandling på grund av brist på kompetens i vården. I vissa fall kan det ge fatala konsekvenser.

Sjöstedt har också undersökt vad man lär ut på flera universitetsutbildningar till psykoterapeut. På Göteborgs universitet domineras grundutbildningen till psykodynamisk psykoterapeut av hundra år gammal originallitteratur av Freud med nio (!) böcker på litteraturlistan. På flera andra utbildningsorter finns betydande psykoanalytiska inslag i utbildningarna.

Freuds psykoanalys har ingen relevans i modern vetenskapligt baserad psykologi. Han ägnade sig inte åt vad som i dag skulle betecknas som forskning, utan spekulerade fram tämligen extrema och fantasifulla teorier om hur psykiska störningar uppstod. Inspirationen kom från strömningar under sent 1800-tal, innan psykologin hade blivit en etablerad vetenskap, samt en handfull fallstudier som visat sig vara kraftigt förvanskade av Freud.

I vissa fall är det också uppenbart att han ljög om att hans klienter blivit förbättrade. Det är också mycket magert med evidens för att psykoanalys har någon positiv effekt på patienter med psykiatriska diagnoser. I vissa fall är det snarare kontraindicerat. Inga av de terapiformer som främst rekommenderas av Socialstyrelsen, olika former av kbt samt i enstaka fall ipt, har någon teoretisk förankring i psykoanalys. Rörande moderna psykodynamiska behandlingsmetoder är den psykoanalytiska kopplingen svag.

Även på psykologutbildningarna, som är dubbelt så långa som psykoterapeututbildningarna, är situationen långt ifrån tillfredsställande. På flera utbildningar kan studenter examineras med enbart psykodynamisk grundutbildning. På andra läggs lika stor vikt vid psykodynamisk

terapi som vid kbt, trots att den sistnämnda behandlingsformen sedan länge tydligt har dominerat evidensen.

Psykologer kan alltså efter fem års utbildning examineras utan att ha någon, eller bara ytlig kunskap i de metoder som Socialstyrelsen i tio år tydligt har rekommenderat och som skulle vara till oerhörd hjälp för de patienter som de sedan förväntas kunna behandla.

En legitimerad person inom vårdområdet är skyldig att behandla i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Det är därför oerhört märkligt att Socialstyrelsen, som i tio år gett tydliga riktlinjer om vilka behandlingsmetoder som anses fungerande, samtidigt legitimerar behandlare som inte har någon, eller bara ringa kunskap i dessa metoder. Minst lika frapperande är att vi på välrenommerade universitet har vårdutbildningar som lär ut hundra år gamla teorier som i de flesta sammanhang skulle betecknas som pseudovetenskap. Låt oss slippa Freuds teorier i vården och på våra legitimationsgrundande utbildningar.

Pontus Böckman, ordförande (Vetenskap och folkbildning) VoF

Anna Dåderman, professor i psykologi, Högskolan väst

Mats Fredrikson, professor emeritus i klinisk psykologi, Uppsala universitet

Dan Katz, leg psykolog, leg psykoterapeut, styrelseledamot VoF

Fredrik Malmaeus, leg psykolog, leg psykoterapeut, primärvården Göteborg

Lennart Melin, professor emeritus i psykologi, Uppsala universitet

Björn Skoruppa, leg psykolog, psykiatri Göteborg

Li Wolf, socionom, leg psykoterapeut, privatpraktiserande, Göteborg

Lars-Göran Öst, professor emeritus i klinisk psykologi, Stockholms universitet "

Kapitel 3:Utrikes och inrikes

DN-artiklar 4 - 14 oktober 2020

Utrikes förhållanden. DN-artiklar

4 - 14 oktober 2020

Peter Wolodarski: Måtte Trump bli frisk. Måtte han bli bortröstad.

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

**Donald Trump har behandlat
pandemin med en blandning av
kunskapsförakt och
självömkan. Hans eget
sjukdomsbesked är en
ögonblicksbild av USA:s djupa
kris.**

Det är fredag morgon. Donald Trump har precis meddelat på Twitter att han testats positivt för

covid-19. Det dröjer inte många minuter innan reaktionen dyker upp, reaktionen som för några år sedan hade varit otänkbar.

Jag ser den i sociala medier, får den på sms från vänner, hör den när jag någon timme senare lämnar barnen på förskolan.

Stämmer detta verkligen? Hittar han på nu igen? Så lyder den skeptiska kommentaren efter Trumps dramatiska besked.

Den instinktiva känslan: misstro. Man kan inte lita på vad USA:s president säger, för tänk om detta är ännu en av hans otaliga lögner. Tänk om detta bara är ett försök

från Trumps sida att byta ämne och få sympati. Han ligger ju illa till i opinionen inför presidentvalet den 3 november. Det är något sorgligt med denna reaktion – inte för att den är konstig, den är i själva verket begriplig, utan för att den vittnar om ett större förfall. Attackerna på sanningen har pågått så länge från Vita huset att varje uttalande från USA:s president numera möts med misstro, även ett sjukdomsbesked. Det är ett mått på en större sjuka i vår tid. Man måste hoppas att Trump och hans fru tillfrisknar snart – och att

Joe Biden vinner stort över den sittande presidenten i det kommande valet.

Det finns gott om argument för varför coronaviruset i sig bör fälla Trump, men inga av dessa skäl har att göra med presidentens personliga hälsa.

Det är Trumpadministrationens hantering av pandemin som är ett haveri. Det är den som resulterat i hundratusentals smittade och döda och en allvarligt skadad samhällsekonomi.

Donald Trump och covid-19 sätter hans katastrofala presidentskap i blyxtbelysning: misstro mot fakta

och vetenskap, pepprande mot globalt samarbete, ett dysfunktionellt ledarskap som är besatt av en sak: att tillfredsställa det egna egot.

Först var viruset inget problem. Sedan var viruset att betrakta som en influensa. Sen skulle viruset försvinna till sommaren med värmen. Och förresten: allt är egentligen kinesernas fel, Trumps krishantering är ju som alla vet bäst i världen.

Att presidenten till slut blev smittad är en tragisk ögonblicksbild av en supermakt som skakar i sina grundvalar.

Förfallet syns på så många fronter: personligt, politiskt, globalt.

I en normal situation hade USA:s president för egen del vidtagit helt andra skyddsåtgärder för att minska risken att själv drabbas. Han hade ställt in sina massmöten och aldrig uppmanat folk att ta större risker än expertmyndigheten rekommenderat. Med Trump har det varit tvärtom: New York Times rapporterade i fredags att presidenten och hans närmaste medarbetare slarvat med ansiktsmasker och social distansering.

Under veckans tv-debatt hånade Trump Biden för att han bär ansiktsmask så ofta: ”Jag använder inte mask som han. Varje gång man ser honom har en mask. Han kan tala 60 meter bort och ändå ha på sig den största masken jag sett.”

Den arroganta och självförhärligande attityden, kombinerat med ett konstant förakt för demokratiska normer, ligger som ett raster över allt vad Trump företar sig politiskt. Det var tydligt redan när han kandiderade som president 2016, och till och med gjorde narr av

Hillary Clinton när hon insjuknade i lunginflammation. Beteendet har sedan dess bara eskalerat; människosynen har dock varit konstant vedervärdig. Det påmindes vi om under den aktuella presidentdebatten. Och det har vi kunnat se under hela coronakrisen, som hittills resulterat i över 200 000 döda amerikaner.

Republikanen Olivia Troye arbetade hos vicepresidenten Mike Pence som rådgivare i nationella säkerhetsfrågor. Hon beskrev nyligen sin tid i Vita huset som ”skrämmande”. Och det

gällde i synnerhet
ansträngningarna med att
bekämpa covid-19:

”När vi var i ett arbetsgruppsmöte
sa presidenten: ’Kanske är den här
covid-saken en bra sak. Jag gillar
inte att skaka hand med
människor. Jag behöver inte
skaka hand med dessa
motbjudande människor’”,
berättade hon och fortsatte:

”Dessa motbjudande människor
är samma människor som
(Trump) hävdar att han bryr sig
om, det här är de människor som
fortfarande går till hans möten i

dag och som har fullständig tilltro
till vem han är.”

Det enda vi med säkerhet vet om
fredagens dramatiska besked är
att vi inte vet hur det kommer att
påverka det amerikanska valet.
Men det världen garanterat har
koll på är Donald Trump. Det vi
vet är hur den amerikanske
presidenten förgiftat sitt lands
politiska klimat och demokratiska
institutioner. Det vi vet är att han
förstärkt coronakrisen med en
blandning av chockerande
nonchalans och patetisk
självömkan. Det vi vet är att han
saboterat tilliten mellan USA och
större delen av den demokratiska

världen – en tillit som vi i de här turbulenta tiderna hade behövt mer än någonsin.

Vad händer om Trump får fyra år till på sig i Vita huset? Det är som att fråga: vad händer om man låter en 4-åring leka med motorsåg (förutom att jämförelsen är orättvis mot barnet).

Måtte Trump och alla andra som insjuknat i covid-19 bli friska.

Måtte det amerikanska folket få chansen att rösta bort den nuvarande presidenten med ett rungande tydligt valutslag. USA mår riktigt illa just nu.

Peter Wolodarski

peter.wolodarski@dn.se

DN tippar: Här finns 2020 års pristagare

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

Blir det hepatit-C-läkemedel, bilden av ett svart hål och kemi inne i levande organismer?

DN:s medicinreporter Amina Manzoor och

vetenskapsredaktör Maria

Gunther presenterar sina bästa tips om vilka som får årets naturvetenskapliga Nobelpris.

**Om jag får önska går
Nobelpriset i fysiologi eller
medicin till forskning som lett
till effektiva läkemedel mot
hepatit C.**

**I år bör effektiv hjälp mot hepatit C
belönas**

Det här året har dominerats av medicinsk forskning, men några upptäckter kring det nya coronaviruset kommer sannolikt inte att få Nobelpriset i fysiologi eller medicin. Sista nomineringsdag var nämligen i slutet av januari, då hade världen ännu inte vänts upp och ned. Kanske har det ändå kommit in en

nominering till Max Booker och Jacques Miller. Många tycker att de borde fått Nobelpriset för väldigt många år sedan för sina upptäckter om T-celler och B-celler i immunförsvaret, ett ämne som är högst aktuellt i dag. De fick förvisso Laskerpriset förra året, vilket brukar kunna ge en indikation om vilka som kan få Nobelpriset i fysiologi eller medicin. Men deras chans är nog förbi, de gjorde sina upptäckter på 60-talet. Karolinska institutets Nobelkommitté brukar inte heller vara så trendkänslig. Ofta är det grundforskning som förvisso ger

nya insikter om viktiga processer i kroppen men ännu inte lett till nya behandlingar som prisas.

Jag skulle gärna se ett kliniskt pris i år. Varför inte belöna upptäckter om hur hepatit C-viruset fungerar, vilket har lett till väldigt effektiva (men dyra) läkemedel mot hepatit C. Då kan priset gå till Charles Rice, Ralf Bartenschlager och Michael Sofia.

En annan av mina favoriter är Mary-Claire King. Hon förtjänar ett Nobelpris för upptäckten av den ärftliga bröstcancer-genen BRCA1. Numera screenas kvinnor i familjer där bröstcancer är

vanligt för BRCA1- och BRCA2-generna, något som räddar många liv.

Analysfirman Clarivate har precis som vanligt presenterat en lista över möjliga Nobelpristagare, utifrån hur mycket de har citerats. Min favorit bland årets namn är Huda Zoghbi. Hon upptäckte genen bakom Retts syndrom, en funktionsstörning som främst drabbar flickor, vilket har ökat förståelsen för neurologiska sjukdomar.

För två år sedan spekulerade jag i om David Allis och Michael Grunstein kunde få Nobelpriset.

Deras upptäckter om hur proteiner som kallas histoner påverkar hur gener slås på eller av har gett upphov till forskningsfältet epigenetik. Då hade Allis och Grunstein precis fått Laskerpriset. Nu kan tiden vara mogen för ett Nobelpris för dessa forskare.

När: Måndag den 5 oktober, tidigast kl 11:30, på Karolinska institutet.

Amina Manzoor

amina.manzoor@dn.se

Karin Bojs: Arvet från neandertalare ökar risk för covid-19

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

Till kända riskfaktorer som gör människor allvarligt sjuka i covid-19 kan nu också räknas anlag från neandertalare.

Förutom manligt kön, övervikt, ålder, högt blodtryck ...

Läget för pandemin covid-19 börjar sakta försämrars igen i Sverige efter en lång, lugn sommar. För närvarande klarar vi

oss bättre än många andra länder i Europa, men det finns goda skäl att ta Folkhälsomyndighetens förhållningsorder på allvar. Statistiken har sina brister, särskilt när det gäller antalet döda. Att jämföra enskilda dödsfall mellan olika länder är vanskligt; bättre då att se på samlad överdödlighet som registreras av Euromomo, där 24 europeiska länder deltar. Men det finns annat som bättre går att utläsa av statistiken, såsom hur intensivvård och dödsfall fördelar sig mellan åldersgrupper och kön.

Hittills har många fler män hamnat på intensivvården i Sverige: omkring 1 900 jämfört med drygt 700 kvinnor. Ålder är också en känd riskfaktor, de allra flesta som dör är över 80 år, och de som hamnar på intensivvård har en medianålder på 61 år. Även övervikt och fetma är en riskfaktor. Enligt en färsk sammanställning i Obesity Reviews löper personer med fetma som smittas med covid-19 mer än fördubblad risk att hamna på sjukhus och 50 procents större risk att dö av sjukdomen. Det

finns en rad olika förklaringar, såsom påverkan på lungor och immunförsvar, högre grad av inflammation i kroppen och samverkan med högt blodtryck, typ-2-diabetes med mera.

Dna-studier försöker också ringa in vilka genetiska faktorer som kan påverka. Och här dök en intressant nyhet upp i tidskriften Nature i veckan.

Det finns en särskild dna-sekvens som kraftigt påverkar risken att bli allvarligt sjuk i covid. Vi har ärvt den från neandertalarna. Sekvensen finns i minst en upplaga hos 16 procent av alla

européer och hos hälften av alla människor i Sydasien.

En tidigare studie har pekat ut både blodgrupper och den aktuella dna-sekvensen som påverkande faktorer. Men uppgiften om blodgrupper har inte stått sig i nyare studier.

Dna-sekvensen kan däremot bekräftas. Studien, som Svante Pääbo och Hugo Zeberg nu publicerar i Nature baseras på 3 199 intensivvårdspatienter.

Resultaten visar att genvarianten verkligen är den starkaste kända genetiska faktorn för att drabbas allvarligt av covid-19. Och dna-

sekvensen ingår i arvet som vi fick från neandertalarna för uppåt 60 000 år sedan!

Hugo Zeberg forskade tidigare på Karolinska institutet om helt andra ämnen. Men han har berättat att han läste min bok "Min europeiska familj – de senaste 54 000" och blev så fångad av ämnet att han sökte sig till Svante Pääbos forskningsgrupp i Leipzig, som är världsledande på neandertal-dna. Själv kan jag bara förundras över att dna-släktforskningen, som för tio år sedan kändes som ett udda

och smalt ämne, dyker upp i nya sammanhang.

I veckan dömdes Daniel Nyqvist för dubbelmordet i Linköping för 16 år sedan – tack vare analyser av dna-släktforskaren Peter Sjölund. Jag blir förstås nyfiken på om jag har den aktuella dna-varianten från neandertalarna, som skulle öka min risk för allvarlig covid-19. Det tar ett par minuter att undersöka saken hos företaget FamilyTreeDNA, där jag testade mitt så kallat autosomala dna för över fem sedan.

Tyvärr har företaget ändrat sin analysmetod, så för människor

som har testat sig det senaste året går sekvensen inte att hitta längre.

Men för mig är det lätt. Jag loggar in på företagets hemsida, laddar ner ett excel-ark med mina rådata och skriver in namnet på markören rs10490770 i sökrutan. Det visar sig att jag är "TT". En lättnad! Hade jag varit "CT" eller ännu värre "CC" hade jag burit på denna del av neandertalarvet, och därmed löpt mycket högre risk. Sina gener kan man inte ändra, och inte heller sitt (genetiska) kön. Övervikt och därmed följande tillstånd går att påverka, men det

är ett långsiktigt och krävande projekt.

Återstår att hålla avstånd, tvätta händerna, begränsa sina sociala kontakter ... Allt som vi har fått lära oss. Oavsett om vi i detta avseende brås på neandertalare eller inte.

Karin Bojs

vetenskap@dn.se

Många vördiga pristagare som verkar i gränslandet

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

**Bio-oorganisk kemi, klickkemi
eller kanske, äntligen, gensaxen
i år.**

Sällan har jag blivit så glad som
när min favoritkandidat John
Goodenough, då 97 år, fick priset i
kemi förra året, tillsammans med

Stanley Whittingham och Akira
Yoshino, för utvecklingen av det
laddningsbara litiumjonbatteriet.
Han hade funnits med på min
tipslista för Nobelpriset varje år
sedan 2014, men jag trodde nog
egentligen aldrig att han någonsin
skulle få det. Då har jag varit
mycket säkrare på en annan
gissning jag har haft med lika
länge: att Emmanuelle
Charpentier och Jennifer Doudna
ska få priset i kemi eller medicin.
Deras bedrift, att omvandla en
bakteries försvarssystem mot
virus, Crispr/Cas9, till en gensax
som kan klippa upp, byta ut eller

stänga av bitar av arvs massa, har i grunden förändrat ett helt forskningsfält. Kanske blir det ett pris i år. Kanske får de dela det med Feng Zhang, som var först med att visa att gensaxen går att använda i flercelliga organismer, eller kanske med Virginijus Šikšnys, en biokemist från Litauen som gjorde en liknande upptäckt lite tidigare än Charpentier och Doudna, men inte fick den publicerad i någon vetenskaplig tidskrift lika snabbt. Men det råder ingen brist på andra värdiga priskandidater.

Harry Gray, Richard Holm och Stephen Lippard har lagt grunden till det som kallas bio-oorganisk kemi, ett forskningsområde i gränslandet mellan kemi och biologi, som bland annat handlar om vilken roll framför allt metaller har i levande organismer. Den redan mångfaldigt belönade biokemisten JoAnne Stubbe kan också få priset, för sitt arbete med att avslöja hur enzymerna som sätter ihop byggstenarna till dna fungerar – upptäckter som har många medicinska tillämpningar. Eller så vill Nobelkommittén belöna klick-kemin, metoden att

pussla ihop komplicerade molekyler av enkla byggstenar. Termen myntades 1998 av Barry Sharpless. Han fick Nobelpriset i kemi redan 2001, för sin metod att skilja spegelvända molekyler (så kallade högerhänta och vänsterhänta) från varandra. Nu skulle han alltså kunna få priset igen, kanske tillsammans med Carolyn Bertozzi, som även hon har myntat ett nytt kemiskt begrepp: bioortogonal kemi, som handlar om kemiska reaktioner som sker inne i levande celler utan att cellens normala funktion störs.

När: Onsdag 7 oktober, tidigast klockan 11.45, på Kungliga Vetenskapsakademien.

Maria Gunther

maria.gunther@dn.se

Bilden av det svarta hålet är en svårslagen kandidat

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

Årets fysikpris kan gå till den allra första bilden av ett svart hål.

Den 10 april 2019 fick vi se den första bilden någonsin av ett svart hål. ”Som att titta på helvetets port: slutet för rymden och tiden”,

som astronomen Heino Falcke uttryckte det.

Projektet Event Horizon Telescope, ett samarbete mellan flera hundra astronomer från 40 länder, kopplade ihop åtta teleskop i olika delar av världen under fem nätter. Sedan behövdes nästan två års beräkningar på två superdatorer på två kontinenter för att få fram bilden.

Tidskriften Science utsåg bilden till 2019 års största vetenskapliga genombrott, och Event Horizon Telescope fick 2020 års Breakthrough Prize in Fundamental Physics, som är

instiftat av den ryske internetmogulen och fysikern Yuri Milner, och har en prissumma som är mer än dubbelt så hög som Nobelprisets.

Om Kungliga

Vetenskapsakademien anser att bedriften också är värd ett

Nobelpris kan vi snart få veta.

Fysikkommittén har ju gett priset till det senaste årets mest spektakulära genombrott flera gånger, helt enligt Alfred Nobels vilja att belöna dem ”som under det förlupne året hafva gjort menskligheten den största nytta”. Upptäckten av Higgspartikeln

2012 gav priset till François Englert och Peter Higgs 2013, och detektorn Ligos mätning av kollisionen mellan två svarta hål 2016 gjorde Rainer Weiss, Barry Barish och Kip Thorne till fysikpristagare 2017.

En möjlig invändning kan vara att bilden inte är något belägg för ny fysik, som både Higgspartikeln och Ligos gravitationsvågor var. Å andra sidan har även nya tekniker och metoder belönats tidigare, som 2009 när Charles Kao, Willard Boyle och George Smith fick priset för fiberoptik och CCD-

tekniken som bland annat finns i digitalkameror.

Med Event Horizon Telescope får Nobelkommittén också det vanliga bekymret att utse högst tre pristagare bland många hundra inblandade forskare. Jag gissar på Shep Doeleman, projektets ledare och grundare, och Heino Falcke, som först räknade ut att det kan vara möjligt att ta en bild av ett svart hål och som drev det europeiska projektet Black Hole Cam, som nu är en del av Event Horizon Telescope.

Jag hoppas att de får årets fysikpris. I dessa pandemitider

kan det göra gott att bli påmind om vad vi kan åstadkomma när vi samarbetar.

När: Tisdag 6 oktober, tidigast klockan 11.45, på Kungliga Vetenskapsakademien.

Maria Gunther

maria.gunther@dn.se

Martin Gelin: Kamala Harris ger en glimt av en framtid bortom högerpopulism

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

I fyra år har Kalifornien varit hjärtat av Demokraternas motståndsrörelse mot Donald Trump.

Det är därmed logiskt att partiets vicepresidentkandidat Kamala Harris kommer just

därifrån. Blir hon vicepresident kan vi räkna med att hon försöker genomföra kaliforniska idéer i nationell politik, i synnerhet när det gäller klimatet.

Efter presidentvalet 2016 var det liberala USA förlamat av sorg och förtvivlan.

Men i Kalifornien kavlade demokraterna omedelbart upp ärmarna. Dagen efter valet samlades demokraterna i delstatskongressen för att lansera en omfattande våg av reformer och lagförslag som en konkret motreaktion till Trump-

administrationens politiska agenda.

Kamala Harris nominering till vicepresident för Demokraterna kan därmed betraktas som kulmen på Kaliforniens roll som en progressiv motpol till Trumps högerpopulism.

Ju längre Donald Trump har rört sig högerut under sina fyra år som president, desto mer har Kalifornien stretat emot.

Delstaten har under de senaste åren infört USA:s mest ambitiösa klimatpolitiska reformer, omfattande skydd för papperslösa och radikala förändringar i

brottspolitiken, ofta i enlighet med krav från Black lives matter-rörelsen, som grundades just här. Från Kalifornien bär Kamala Harris även med sig en politisk optimism och en djup, kanske orealistisk, övertygelse om att USA faktiskt går att laga. För demokraterna kan den här kaliforniska energin kanske ge en skjuts av ett självförtroende som partiet länge har saknat.

Äldre demokrater, som Joe Biden och Hillary Clinton, tillhör en generation som formades av partiets nederlag under Reagan- och Bush-åren. De förknippas

med ett defensivt förhållningssätt till politiska strider, som verkar utgå ifrån att USA är ett i grunden konservativt land. Harris kommer däremot från en delstat där progressiva idéer har en oerhörd medvind.

Hon är nu en av många demokrater som hoppas att Donald Trumps tid som president ska bli en parentes i amerikansk historia, snarare än början på en ny högerpopulistisk era.

Det brukar sägas att allt som händer i Kaliforniens politik sker i resten av USA tio år senare.

Harris politiska vision är att hela USA på sikt ska bli mer likt Kalifornien.

Under andra hälften av 1900-talet var Kalifornien känt som ett konservativt fäste, som gav landet två republikanska

presidenter: Richard Nixon och Ronald Reagan. På 1990-talet hade Kalifornien en högerpopulistisk våg, med den öppet främlingsfientliga guvernören Pete Wilson, en klar föregångare till Trump.

Men sedan dess har delstaten rört sig rejält åt vänster, medan republikanerna i princip blivit

utplånade som politisk kraft. Deras allt mer radikala högerpolitik skrämde bort unga väljare och etniska minoriteter, vilket gjorde det möjligt för demokraterna att vinna enorma segrar i Kalifornien och för politiker som Harris att vinna tunga ämbeten, som *attorney general* (motsvarande justitieminister på delstatsnivå) och senator. Det betyder inte att Kamala Harris själv tillhör Kaliforniens vänsterflank. Tvärtom har hon positionerat sig som en pragmatisk mittenpolitiker, vars

politiska resa började i opposition mot mer radikala demokrater. Hennes politiska försiktighet har en del gemensamt med Barack Obama, som också var medveten om den taktiska nödvändigheten i att bibehålla ett diplomatiskt tonläge i ett land där vita väljare ofta ser det som själva villkoret för att rösta på en svart politiker. Precis som Obama, som arbetade upp sig politiskt i södra Chicagos radikala politiska kultur, kommer Harris också från en distinkt vänstermiljö, men valde en mer försiktig mittenpolitik när hon klev ut på den nationella politiska

scenen. Hon växte upp i vänsterradikala Berkeley, med svarta aktivister och poeter som Maya Angelou och Malcolm X i föräldrarnas bekantskapskrets. Men när hon etablerade sig politiskt var det som en moderat politiker, som utmanade en vänsterdemokrat. Som distriktsåklagare i San Francisco och senare som *attorney general* för Kalifornien förespråkade hon hårdare brottspolitik och stod emot vänsterns krav på att legalisera marijuana och upphäva dödsstraff. Som senator och nu vicepresidentkandidat har hon

däremot börjat omfamna delar av den progressiva idealism hon själv kritiserade under början av karriären.

Hon förespråkar nu klimatpolitiska reformer som är självklara i Kalifornien, men som skulle innebära radikala förändringar om de implementerades i resten av USA. Kanske kan just klimatpolitiken också bli det område där Harris kan bidra med den mest väsentliga ideologiska förändringen i amerikansk politik, om hon och Joe Biden skulle vinna valet i november.

Martin Gelin

8

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

tyska naturvårdare befinner sig just nu i Jämtland och Västerbotten för att fånga tjädrar, det rapporterar P4 Jämtland. Fåglarna som fångas in ska placeras ut i södra Brandenburg i Tyskland där den inhemska stammen dog ut under sent 1990-tal.

Projektet att omplacera svenska fåglar till Brandenburg har pågått sedan 2012. Varje år har de tyska naturvårdarna tillstånd att fånga in 60 fåglar.**TT**

Flicka skulle giftas bort – fick utreseförbud

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

En 16-årig flicka i en skånsk ort har fått utreseförbud eftersom myndigheter misstänker planer på att hon ska giftas bort med en äldre kusin i Saudiarabien, rapporterar SVT.

Flickan är placerad i jourhem och berättar att hennes föräldrar pressar henne, medan de å sin

sida menar att det endast handlar om en semester i Saudiarabien – inte ett giftermål.

Det är förvaltningsrätten som fattat beslut om utreseförbud efter begäran från socialnämnden, en åtgärd som blev möjlig från 1 juli då straffen för hedersrelaterade brott skärptes. Händelsen utreds också av polis.

TT

Donald Trumps valkampanj har kollapsat

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

Analys.

**Donald Trumps
presidentkampanj har kollapsat,
med presidenten inlagd på
sjukhus och centrala rådgivare i
karantän. Läkare på Walter
Reed-sjukhuset försäkrar att
presidenten mår bra. Samtidigt
sprids uppgifter som tyder på
raka motsatsen.**

När presidenten flögs till
militärsjukhuset Walter Reed på
fredagskvällen med vad som
beskrevs som feber,
andningsbesvär och
utmattningssymptom började
amerikanska medier omedelbart
kartlägga hans framfart under
veckan som gått. Trump hade
besökt flera delstater och
sammantaget talat inför tusentals
anhängare.

Presidenten stod som värd för ett
ovanligt intimt evenemang i Vita
husets rosenträdgård förra
lördagen, där gräddan av
Washingtons konservativa

etablissemang firade Trumps
nominering till Högsta domstolen,
domare Amy Coney Barrett.
Inför påslagna tv-kameror bröt
många av de 150 gästerna mot
riktlinjer som amerikanska
myndigheter förordar. Höjdare
satt tätt ihop, minglade utan mask
och kramades. Där var förstas
värdparet Donald och Melania
Trump. Men också senatorerna
Mike Lee från Utah och Thom
Tillis från North Carolina, rektorn
John Jenkins från University of
Notre Dame och presidentens
tidigare rådgivare Kellyanne
Conway.

Nu har alla dessa testat positivt, liksom tre journalister som bevakat evenemang i Vita huset. Trumps nära rådgivare Hope Hicks liksom hans kampanjchef Bill Stepien är smittade. Ronna McDaniel, ordförande för den republikanska partiapparaten Republican National Committee, har testat positivt. McDaniel hade minglat med presidenten kvällen innan firandet i Vita huset på lördagen. Chris Christie, den förre guvernören i New Jersey, har också testat positivt. Christie är en av Trumps debattrådgivare.

Coronaviruset är bevisligen svårstoppat. Men Vita huset är en av USA:s mest övervakade fastigheter. En försluten borg som vaktas av världens mest resursstarka militärmakt. Om viruset spreds därinne förra helgen kan det inte uteslutas att Trumps lättsinniga förhållningssätt till den egna statsapparatusens restriktioner spelade in. Även under tisdagens presidentvalsdebatt i Cleveland bröt Trumpkampanjen och presidentfamiljen mot överenskomna restriktioner.

Enligt moderatorn Chris Wallace anlände Trump så sent till debatten att han inte hann testas, ett brott mot de etikettsregler som de respektive kampanjerna kommit överens om. Donald Trumps barn och hustru var iförda masker när de vandrade in i aulan men tog sedan av sig skydden så fort de satt sig ned.

Hope Hicks, en av presidentens allra närmaste medarbetare, uppvisade symtom på väg hem från ett kampanjevenemang i Minnesota på onsdagskvällen, ombord presidentens flygplan Air

Force One. Under torsdagen testade hon positivt.

Det hindrade inte Trump från att vid lunchtid samma dag flyga till Bedminster, hans golfklubb i New Jersey, för att möta republikanska finansiärer. Ett brott mot den regel som säger att man ska isolera sig i 48 timmar om man haft kontakt med en smittad.

I Minnesota, på onsdagskvällen, talade Trump inför omkring 3 000 anhängare. Nu säger lokala myndighetsföreträdare att alla som haft direkt kontakt med presidenten måste testa sig och gå i karantän.

Trumps presidentkampanj är för närvarande kollapsad.

Presidenten är isolerad på sjukhus och hans centrala strateger får inte lämna sina bostäder. Ett hårt slag mot en politiker vars kampanjmetod går ut på att markera ständig närvaro i offentligheten.

Vid lunchtid på lördagen, amerikansk tid, marscherade inte färre än nio läkare i vita rockar ut och försäkrade att presidenten mår ”mycket bra”. Trump själv kände sig redo att ställa sig upp och åka hem, sade läkarna.

Och efter presskonferensen gav presidentens stabschef en motsatt bild av Trumps tillstånd. Läget hade varit svårt under de 24 timmar som passerat. De kommande två dygnen är kritiska, enligt stabschefen.

Det är 30 dagar kvar till valet. Presidenten framstår som en spridare av ett virus som tagit över 200 000 amerikaners liv, en hälsorisk på högsta nivå.

Samtidigt kan man inte utesluta ett sjukdomsförlopp där Trump reser sig på elva. När Boris Johnson tillfrisknade från covid-19 upptäckte många briter

en ”kärlek inom sig till Boris Johnson som de inte trodde fanns”, skrev Katrine Marçal i DN. Brittens popularitetssiffror steg trots att han som premiärminister hanterat pandemin valhänt och lämnat motstridiga besked om hur hans folk skulle skydda sig. En del av Trumps attraktionskraft bottnar i hans överlevnadsförmåga som offentlig person. Han överlever affärer av ett slag som ingen tidigare politiker överlevt. Som skulle kunna ge honom en sista skjuts innan valdagen? En sådan Eriksgata är lätt att föreställa sig.

Björn af Kleen

bjorn.afkleen@dn.se

Fakta. Samtliga kampanjmöten är inställda – eller sker digitalt

Var Donald Trump har smittats av coronaviruset är okänt. Veckan innan han testades positivt deltog han i en mängd evenemang, bland annat vid flera stora kampanjmöten utomhus. Lördagen den 26 september presenterade han sin kandidat till högsta domstolen, Amy Coney Barrett, vid ett evenemang i Vita husets rosenträdgård.

Trumps sjukdom påverkar hans återvalskampanj. Samtliga kampanjmöten som presidenten skulle delta i har för tillfället ställts in eller hålls digitalt.

Nära 7,3 miljoner människor har bekräftats smittade med covid-19 i USA. Drygt 208 000 har dött.

New York är den svårast drabbade delstaten i absoluta tal, med över 33 000 dödsfall, därefter kommer New Jersey och Texas med cirka 16 000 dödsfall var, följt av Kalifornien, med ungefär samma siffra.

Smittspridningen visar i vissa delstater en nedåtgående kurva

vid månadsskiftet september–oktober, men i flera delstater ökar antalet smittade mycket fort.

TT

Olika besked om hur Donald Trump mår

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

Tillståndet för USA:s president Donald Trump har gått från "mycket oroväckande" till "mycket bra" under de senaste två dygnen. Presidenten fick syrgas innan han flögs från Vita huset på fredagen.

– Presidenten mår mycket bra och han har inte längre någon

feber, sa Donald Trumps läkare, Sean Conley, på lördagen.

Presidentens läkare Sean Conley gav en positiv bild av Donald Trumps tillstånd när han höll en presskonferens framför Walter Reed-sjukhuset i Maryland.

Enligt Conley togs beslutet att flytta presidenten från Vita huset till sjukhuset av honom själv och en grupp vid Walter Reed-sjukhuset i Maryland.

– Vi gjorde det för att han är USA:s president, sa Conley som konstaterade att presidenten nu var fri från feber och att hans

hjärta, njurar och lever fungerade som de ska.

Trots de lugnande beskeden från presidentens läkare var budskapen om presidentens hälsa något varierande under lördagen. Samtidigt som Sean Conley sa att presidenten var uppe och gick, att han inte har svårt att andas och att han mådde bättre, svarade han undvikande på frågor om Trump har fått syrgas:

– Han får ingen syrgas i dag, sa Conley.

Enligt källor till CNN, nyhetsbyrån AP och ABC News fick presidenten syrgas innan han

flyttades från Vita huset till sjukhuset.

En av de övriga läkarna i gruppen som ansvarar för presidentens vård på Walter Reed-sjukhuset sa också att man nu arbetade på att motivera Trump att äta och att lämna sängen.

Enligt en annan läkare ska Donald Trump ha sagt att han känner sig så bra att han skulle kunna åka hem redan nu.

– Vi är mycket nöjda med presidentens tillstånd, sa Conley också, men ville inte sätta något datum för när presidenten ska kunna lämna sjukhuset.

Också Vita husets stabschef Mark Meadows gav en annan bild av hur president Trump mått under det senaste dygnet. När han efter presskonferensen träffade en grupp reportrar beskrev Meadows att presidenten genomgått en ”mycket oroväckande” period på fredagen och att de närmaste 48 timmarna kommer att bli avgörande för sjukdomens utveckling.

Under det senaste dygnet har också flera personer som kan kopplas till Donald Trump bekräftats smittade. Hittills har åtta av de, vid sidan av Trump

själv, som deltog vid nomineringen av Amy Coney Barrett som ny domare i Högsta domstolen i Vita husets rosenträdgård den 26 september bekräftats smittade. En av dem är senator Thom Tillis (R) som bar munskydd under ceremonin. En annan är den tidigare guvernören Chris Christie som också varit med i rollspelen inför den första presidentvalsdebatten tidigare i veckan.

Enligt Sean Conley hade presidenten bekräftats smittad ”för 72 timmar sedan”, vilket skulle betyda tidigare än vad som

hittills varit känt. Detta skulle innebära att Donald Trump fortsatte att resa och träffa folk efter det att han fått veta att han smittats. Conley korrigerade senare sitt uttalande och sa att han menade att presidenten nu är inne på sitt tredje dygn.

Enligt Conley har den hosta och snuva som presidenten hade i torsdags blivit bättre och den feber han hade på fredagen är nu borta.

Donald Trump fördes till Walter Reed-sjukhuset i Maryland i helikopter natten till lördagen svensk tid efter att ha bekräftats

smittad tidigt på fredagsmorgonen svensk tid. På sjukhuset fick Trump behandling med en rad läkemedel som läkarna hoppas ska ha en positiv inverkan på sjukdomsförloppet. Ett av dem är det godkända antivirala läkemedlet remdesivir som ska hämma virusets spridning i kroppen.

Men presidenten behandlades också med läkemedelföretaget Regenerons ännu inte godkända regn-cov2 redan innan han lämnade Vita huset. Läkemedlet består av en blandning av två konstgjorda antikroppar som ska

öka kroppens motstånd mot
viruset.

Clas Svahn
clas.svahn@dn.se

”Jag hoppades att Trump skulle få viruset”

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

**San Francisco. Med en
president som smittats av
covid-19 har valkampanjen
ställt på ända. Som alltid går
åsikterna om presidenten djupt
isär.**

– Det är elakt av mig att säga det, men jag hoppades att han skulle få coronaviruset, säger hotellarbetaren Lita Speros i San Francisco.

Här hoppas många på ett maktskifte i november, och de anklagar president Donald Trump för att ha misskött hanteringen av pandemin. Kläddesignern Duval Parker kan bara instämma. Sedan viruset nådde USA i vintras har han sytt tusen masker, och donerat åtskilliga till utsatta människor i San Franciscos fattigare kvarter.

Han tycker att presidenten borde ha föregått med gott exempel för USA och världen, genom att ta på sig munskyddet.

– Donald Trump har inte tagit viruset på allvar. Men det här viruset är allvarligt, säger han. Duval Parker påpekar att Trump så sent som i presidentdebatten i tisdags hackade på motståndaren Joe Bidens vana att ta på sig munskydd i alla sammanhang.

– Men Biden har inte viruset. Donald Trump har viruset eftersom han inte har skyddat sig och gått alldeles för nära inpå folk.

Risken är stor att han och hans fru har smittat många människor.

Vid ett kafé ett kvarter längre upp på gatan väntar David och Sonja Alphonso på sin frukost. De är turister från Louisiana och hängivna Trumpsupportrar. Och de tar nyheten om att Trump har smittats med ro.

– Hela debatten om coronaviruset har sparat ur. Demokraterna har försökt utnyttja detta och stänga ned verksamheten för att kunna säga att ekonomin är usel och att allt är Donald Trumps fel. Men detta hade ju kunnat hända vem som helst, det hade hänt om så

George Washington eller Abraham Lincoln hade varit president, säger David Alphonso.

Hustrun Sonja inflikar att hon är mycket nöjd med hur Vita huset har hanterat covid-19.

– Stimulanspaketet innebar att alla invånare fick stöd direkt.

Människor som blev arbetslösa fick särskild ersättning. Det betydde mycket för oss också, eftersom vi har hyresfastigheter. Om våra hyresgäster inte kan betala för sin bostad, så drabbas vi i nästa led, säger hon.

Chris Siegle, som tar ett bloss i trappan på en bakgata, rycker på axlarna åt hela historien.

– Jag tror inte att det spelar så stor roll för valet om Donald Trump har viruset. Det är många som hatar Trump här i San Francisco. Men jag försöker stå över det. För mig är han det minst onda av två onda ting, och jag vill verkligen inte ha Joe Biden som president.

Karin Eriksson

karin.eriksson@dn.se

Macron vill hejda separatism: ”Islam är en religion i kris”

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

”Islam är i dag en religion i kris i hela världen – inte bara i Frankrike”.

Det sa Emmanuel Macron då han presenterade ett lagpaket

för att bekämpa det han kallar för separatism. Möjligheterna till hemundervisning ska nu bli färre, systemet med imamer som utbildas utomlands avskaffas, och föreningar ska kunna upplösas enklare än i dag.

Paris.

Med 18 månader kvar till nästa presidentval valde Emmanuel Macron på fredagen att hålla ett linjetal om "separatism", med vilket han i första hand avser de strömningar inom islam som han ser som oförenliga med den franska republiken.

– Det finns också en del andra separatistiska, religiösa rörelser, men de är marginella, klargjorde Macron.

– Islam är i dag en religion i kris i hela världen – inte bara i Frankrike. Det är en kris kopplad till fundamentalism och olika religiösa politiska projekt som leder till ökad radikalism, sa presidenten.

Det lagpaket som regeringen nu lägger fram – och som ska debatteras i nationalförsamlingen i december – har förberetts en längre tid, men fått ökad aktualitet av knivdådet utanför

satirtidningen Charlie Hebdos tidigare lokaler i Paris förra veckan. Två personer knivskars allvarligt – och gärningsmannen uppges ha varit motiverad av Charlie Hebdos återpublicering av Mohammedkarikatyrer.

– Vi får inte begå misstaget att dra alla muslimer över en kam. Men vi måste konstatera att det finns en radikal islamism i dag som leder till ett förnekande av republikens lagar och principer. Vår utmaning är att bekämpa denna strömning, samtidigt som det inte får riktas mot dem som vill tro på islam och som sedan årtal är laglydiga

medborgare i vår republik, sa Macron.

Många moskéer i Frankrike har nära band till olika kulturföreningar. Nu ska dessa föreningar tvingas skriva under ett kontrakt om respekt för republikens värderingar när de ansöker om statsbidrag. Bryter föreningen mot kontraktet ska pengarna krävas tillbaka, och befinns den sprida budskap som bryter mot lagar och republikens principer ska den i vissa fall kunna upplösas helt.

På sikt ska ett nytt system med ”legitimerade” franska imamer

skapas, enligt regeringens förslag. Och för att minska risken för att moskéer tas över av radikala grupperingar, införs krav på att förändringar i ledningen ska debatteras offentligt.

För att det ska gå kan det krävas ändringar i lagen om åtskillnad mellan stat och religioner från 1905, något som är en komplicerad juridisk process – och kontroversiellt rent politiskt. Lagpaketet innehåller även en ändring som innebär skolplikt från tre års ålder.

Hemundervisning kommer nu enbart att tillåtas när barn av

hälsoskäl inte kan närvara i skolan. Detta för att minska risken att barn indoktrineras i hemmet.

Några andra delar i lagpaketet: Statliga och kommunala underleverantörer tvingas garantera ”religiös neutralitet”.

Detta sedan enstaka rapporter kommit om fall där busschaufförer kritiserat kvinnors klädsel.

Satsningar görs på undervisning i arabiska i skolan och på ett forskningsinstitut om den islamiska världen.

Stöd riktas till småföretagare och kulturella aktiviteter i utsatta områden.

Macron betonar att ”separatismen” i hög grad skapats av Frankrike, eftersom landet under så många år tillåtit segregationen att breda ut sig och det han kallar en ”gettofiering” av utsatta områden. Inom den franska högern uppskattas dock hans tydliga utpekande av radikal islamism som ett problem. En del vänsterpolitiker och företrädare för muslimska organisationer anklagar å sin sida presidenten för ”triangulering”

och för att försöka minska väljarflykt till högerextrema Marine Le Pen, genom att medvetet stigmatisera Frankrikes fyra miljoner praktiserande muslimer.

Fatima Ouassak, en känd feminist, sociolog och praktiserande muslim, menar att Macrons tal om separatism främst ska ses som en avledande manöver.

– Vi är på väg in i en djup social och ekonomisk kris, och inom regeringen finns det de som vill fylla det mediala utrymmet med annat än det som vi alla borde prata om: de strukturella

orättvisorna, de materiella
levnadsförhållandena och den
ökande arbetslösheten, säger
Fatima Ouassak till tidningen
Mediapart.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se

Salvini inför rätta – höll kvar migranter på fartyg

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

**Människorov eller
gränsförsvar? På lördagen
framträdde högerpopulistiska
Legas partiledare Matteo Salvini
inför rätten, åtalad för att ha
förhindrat över hundra
migranter att gå i land på**

Sicilien 2019. Men en eventuell dom tycks långt borta.

Trots tryckande sol, skabbutbrott och ett misstänkt fall av tuberkulos kvarhölls de 116 migranterna, bland dem 15 ensamkommande barn, ombord på det italienska kustbevakningsfartyget Bruno Gregoretti. Salvini, ledare för ytterhögerpartiet Lega och Italiens dåvarande inrikesminister, gav inte fartyget tillstånd att gå i land. Först närmare en vecka senare tilläts migranterna lämna fartyget. Under lördagen startade de inledande förhandlingarna i

Catania efter att den italienska senaten i februari röstat igenom ett hävande av Salvinis immunitet. Men efter två timmar bakom stängda dörrar kom besked om att rätten ber att få skjuta upp utfrågningarna till den 20 november, skriver La Repubblica. Domaren Nuzio Sarpietro beordrade samtidigt en räkka av ministrar att vittna när förhandlingarna återupptas. Åtalspunkten "människorov i utpressningssyfte" har en straffskala på upp till 15 års fängelse.

I rätten väntas bland annat en nigeriansk familj framträda som uppger sig ha blivit ”behandlade värre än djur” under de sex dagar de hölls kvar ombord.

TT

2

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

miljarder norska kronor satsar Norge i nästa års statsbudget för att fånga och lagra koldioxid, meddelar statsminister Erna Solberg (Høyre). Beskedet kom under Unge Høyres riksmöte på lördagen. Enligt partiet är det den största klimatsatsningen för norsk industri i en statsbudget någonsin.

TT-NTB

Intensiva strider i Nagorno- Karabach

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

Azerbajdzjan/Armenien.
Armenien uppger att Azerbajdzjan
har iscensatt en ny, storskalig
offensiv. Armenienbackade
separatiststyrkor i den omstridda
regionen Nagorno-Karabach ska

ha slagit tillbaka mot en ”massiv”
azerisk attack och sjösatt en
motattack, enligt Armeniens
försvarsdepartement.

Den senaste veckans strider är de
mest intensiva sedan de båda
länderna ingick vapenvila om
Nagorno-Karabach 1994. Nästan
200 människor har bekräftats
döda sedan i söndags, bland dem
fler än 30 civila.

TT-AFP

Folkmordsmiss- tänkta greps i Belgien

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

Rwanda. Tre personer misstänkta för inblandning i folkmordet i Rwanda har gripits och åtalats i Belgien.

– Två män greps i Bryssel i tisdags och den tredje i Hainault i onsdags. Alla tre har åtalats för allvarliga övergrepp på mänskliga rättigheter, säger Eric Van Duyse,

talesperson för Belgiens federala åklagarmyndighet.

Det framgår inte på vilket sätt männen varit inblandade i folkmordet. Två av dem är frihetsberövade och den tredje övervakas nu elektroniskt.

Omkring 800 000 människor dödades under folkmordet i Rwanda våren 1994. Massakrerna leddes av extremnationalister från majoritetsfolket hutu.

TT-AFP

Journalist satte eld på sig själv

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

Ryssland . Den ryska journalisten Irina Slavina har avlidit efter att hon på fredagen satte eld på sig själv framför det ryska inrikesdepartementets lokala avdelning i staden Niznij Novgorod.

”Jag ber er att skylla min död på den ryska federationen”, skrev hon på sin Facebooksida innan

hon tog livet av sig. Slavina var chefredaktör på den lokala sajten Koza Press.

Under torsdagen hävdade Slavina på Facebook att polisen genomstött hennes lägenhet för att leta efter material som kunde kopplas till rörelsen Open Russia. Enligt Slavina beslagtog polisen anteckningsblock, datorer och hennes mans mobiltelefon.

TT-Reuters

Minst två döda i regnkaos

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

Frankrike/Italien.

Minst två personer har omkommit och flera saknas efter det oväder som slagit till mot norra Italien och mot sydöstra Frankrike i området runt Nice. I vissa områden föll 450 millimeter regn under ett dygn. Det motsvarar nästan fyra månaders normal regnmängd så här års, enligt Meteo France, och det är mer

nederbörd än den 3 oktober 2015, då 20 människor dog i översvämningar i och runt staden Cannes, uppger en civilförsvarschef för France Info. Departementet Alpes-Maritimes, som gränsar till Italien, hade röd vädervarning på fredagen när stormen Alex närmade sig.

TT-Reuters

Så köper du hållbart producerade smycken

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

**Larmrapporter om dåliga
arbetsförhållanden och gruvors
skada på miljön har fått
efterfrågan på hållbart
framtagna smycken att öka.
Samtidigt är marknaden för
ädelmetaller och ädelstenar**

**svårnavigerad även för de
insatta. Så vad bör man som
konsument tänka på, och
varför?**

Efterfrågan på smycken som är framtagna på ett ansvarsfullt sätt, utifrån ett etiskt och miljömässigt perspektiv, har tidigare varit begränsad. Men efterfrågan ökar, och branschen rör sig långsamt mot att bli mer hållbar.

Socialantropologen Anette Nyqvist har i sin forskning följt guld från gruvor till slutlig produkt världen över, vilket resulterat i reportageboken "Guld – dess dunkla glans", som ges ut i

november. Hennes slutsats är att det, trots aktörer som strävar efter att bli bättre, inte går att komma ifrån att guldindustrin utgör en stor påfrestning på miljön som dessutom är farlig för arbetarna.

- När man utvinner guld använder man väldigt miljöfarliga substanser. Och trots att det finns miljöregler händer det att olyckor sker. Det kan förorena vattendrag och tvinga bort hela lokalsamhällen, säger hon.

Ett sätt för konsumenter att försäkra sig om att smyckena är hållbara, är att leta efter märkningar. Certifieringen

Fairmined finns till exempel för både silver och guld, och visar att metallerna tagits fram i gruvor med drägliga arbetsförhållanden. Det finns också Fairtrade-certifierat guld, som garanterar att metallen går att spåra hela vägen tillbaka till gruvan.

- Den innebär också att guldet tagits fram utifrån miljöhänsyn och med respekt för mänskliga rättigheter, säger Hewan Temesghen, generalsekreterare för Fairtrade Sverige, och förtydligar att det bland annat omfattar bättre ekonomiska villkor, demokratiskt organiserade

gruvarbetare och ett förbud mot barnarbete.

När Anette Nyqvist påbörjade sitt forskningsprojekt fanns inga återförsäljare av guld med sådana märkningar i Sverige. Nu finns ett fåtal.

– Det är konstigt att vi inte har kommit längre, men det finns en framväxande medvetenhet och tillgänglighet, säger hon.

Att spåra från gruva till guldsmed är dock svårt. Det gör att återvunnet guld blir alltmer populärt

– och det finns fler fördelar. När Anna Wallander startade

smyckesföretaget Akind, som specialiserat sig på hållbara produkter, bestämde hon sig för att bara använda återvunnet guld.

– Fördelen är att det kräver betydligt mindre resursanvändning och miljöpåverkan jämfört med att bryta nytt guld. Dessutom är guld ingen förnybar resurs och återvinningen blir därför central för en hållbar och långsiktig tillgång till metallen.

Huruvida människor vill ha nytt eller återvunnet är dels en fråga om normer – vad som anses vara coolt – men påverkas också av

finansiella intressen. Samma sak gäller diamantindustrin. Där har stenar framställda i laboratorium blivit en vattendelare, trots att det kemiskt sett är samma vara. Enligt Anna Wallander finns bara fördelar med laboratoriediamanter – de är klarare, billigare och går att producera på ett både förutsägbart och hållbart sätt.

- Du slipper vattenföroreningar, luftutsläpp, och markförödelse.

Förespråkare för gruvdiamanter vill helst bara debattera elanvändning, vilket blir missvisande. En labbdiamant har

oftast lägre elförbrukning än en gruvdiamant. Sedan finns den etiska aspekten med gruvarbetarnas arbetsförhållanden. En ytterligare utmaning är brist på spårbarhet av gruvdiamanter.

Framväxten av en parallell industri som kan förse smyckesbranschen med näst intill obegränsade kvantiteter diamanter utgör ett hot för de företag som gynnats av stenarnas exklusivitet. De vill inte att värdet på diamanter ska sjunka.

Anna Wallander exemplifierar med en stor aktör inom diamantindustrin.

– Initialt försökte De Beers driva opinion mot labbodlade diamanter till att senare lansera en egen produktlinje med labbodlade diamanter till en lägre prisbild i ett försök att särskilja de olika diamanterna. Det är i min värld ett försök att vilseleda konsumenten att tro att det finns en kvalitetsskillnad.

Därför är hennes tips till konsumenter som vill köpa hållbara smycken att inte låta sig

luras, och att vara noga med att läsa på.

– Ta reda på vilka material du köper och var det kommer ifrån. Köp inte det som är snabbt och billigt, utan köp av en aktör som jobbar aktivt med hållbarhet, säger hon.

Det bästa är att ställa frågor. Ju mer detaljerad information säljaren kan ge desto bättre.

Gemmologen Elsa, som av säkerhetsskäl inte vill uppge sitt namn, har specialiserat sig på etiska ädelstenar. Hon tycker att kunderna ska be om dokumentation..

– Det gäller att inte bara lita på sin leverantör, utan att ta reda på vad de har för garant för att en ädelsten kommer från den plats de uppger, säger hon.

Själv jobbar hon med diamanter från Australien, som är certifierade och bryts lagligt enligt västerländsk standard. Att spåra produktionen av färgade stenar är däremot svårare och kräver en leverantör med gedigen kunskap. Som grossist arbetar Elsa efter transparensnivåer mellan ett och fyra – där en etta betyder att stenen går att spåra från gruva till slutprodukt.

– Det är väldigt många mellanhänder och svårt att få kontroll, säger hon.

Att konsumenterna kan göra skillnad är både hon och flera andra i branschen övertygade om.

– Ju fler som frågar efter hållbart framtaget guld, desto snabbare går det att driva på en förändring, säger Hewan Temesghen.

Lovisa Ternby

lovisa.ternby@dn.se

**Ädelmetaller och ädelstenar –
så väljer du etiskt**

Guld

Leta efter märkningen Fairmined, som finns för både guld och silver, eller Fairtrade för guld. Exakta villkor går att läsa mer om på respektive webbplats.

Diamanter

Stenar som producerats i laboratorier är lättare att spåra. Gruvdiamanter är svårare att spåra och innebär alltid ett ingrepp i naturen.

Många föredrar ändå sådana stenar. Då finns diamanter från västerländska länder, till exempel Australien, som är brutna med västerländsk standard.

Safirer och rubiner

Det är svårare att hitta färgade stenar som går att spåra och som tillverkats under etiskt försvarbara förhållanden. Välj en kunnig guldsmed eller köp begagnat.

Källa: Fairmined, Fairtrade, Anna Wallander, Diamond Foundry, Times Magazine, Andrea Antonucci

Björn Wiman: Därför är dagens USA ett sjukt land

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

USA kommer inte att bli "friskt" efter valet. *It is what it is.* Det är så här det ser ut.

De flesta reagerade med troskyldig fascination. "Det liknade inget jag tidigare upplevt", sade en kommentator. "Det mest kaosiga jag sett", skrev en annan.

"Ovärdigt", "plågsamt" och "inte klargörande" var andra ord som användes.

I själva verket var den tv-sända debatten mellan USA:s två presidentkandidater i onsdags extremt klargörande. Den visade tydligt på den nuvarande presidentens medvetna strävan efter att underminera tilltron till valet och i slutändan demokratin. Det har ingenting med "käbbel" eller "skolgårdsgräl" att göra. Uppspelet inför den 3 november beskrivs och analyseras med samma språk som ett presidentval, men det är inte ett val. Det är en uppvisning i den sortens auktoritära språkbruk som bereder vägen för en statskupp.

Så långt har det gått. USA är i dag inte bara ett land med en sjuk president. Det är ett sjukt land. Det sistnämnda är inte mitt eget påstående. Det är Yalehistorikern Timothy Snyders – och han menar det bokstavligt. I sin nya bok "Our malady – Lessons in liberty and solidarity" räknar han upp exemplen som skiljer ut folkhälsan i USA från resten av världen. Amerikaner har kortare medellivslängd än nästan samtliga länder med jämförbara förhållanden och är ensamt bland världens rikaste länder om att ha en befolkning där

medellivslängden minskar i stället för att öka.

För en vit amerikan i medelåldern är sannolikheten att dö mer än dubbelt så hög som för en invånare i Sverige. För kvinnor, särskilt i den svarta befolkningen, är risken att dö i barnsäng högre än i jämförbara länder. USA konsumerar 80 procent av världens receptbelagda smärtstillande medel trots att man bara är 5 procent av jordens befolkning. Människor dör av överdoser, av luftföroreningar, av självmord.

Det senaste exemplet på hälsogapet mellan USA och andra länder är coronapandemin, som av den nuvarande administrationen har missköts på ett sätt som inte liknar någon annan demokrati och har lett till över 200.000 amerikaners död. Utgångspunkten för Timothy Snyders bok är hans egen sjukdom, som höll på att ta hans liv för ett knappt år sedan. Efter en blindtarmsinflammation råkade han ut för en allvarlig infektion i levern som resulterade i en svår blodförgiftning. Snyder skildrar sin mardrömsresa genom

det amerikanska sjukvårdssystemet, med läkare som har fått sin yrkesroll komprometterad genom inflytandet från läkemedelsindustrin och privata vårdgivare. Han överlever till slut, med ett nödrop. Bokens titel använder ordet *malady* – ungefär ”illabefinnande” – för att beskriva USA:s sjukdomstillstånd. Ordet ligger betydelsemässigt nära ”svaghet” eller ”kraftlöshet” – en känsla av att ingenting fungerar och att ingenting kan göras åt det. *Malady* har använts i engelskan i

hundratal år; vid tiden för amerikanska revolutionen kunde ordet beteckna både "sjukdom" och "tyranni".

"I dagens USA är illabefinnandet både den fysiska sjukdomen och den politiska ondska som omger den", skriver Timothy Snyder.

Amerikaner är sjuka på ett sätt som kostar dem deras frihet och ofria på ett sätt som kostar dem hälsan – en insikt i gammal god svensk statsindividualism: om individen ska få sin frihet måste kollektivet ta ansvar.

"Our malady" är en djupt och rasande patriotisk bok. Den är

skriven av stark kärlek till USA och i vibrerande förtvivlan över den riktning landet har tagit. Det egentliga temat är krisen för sanningen. Sanningen, menar Snyder, påminner om hälsan: Vi saknar den bara när vi inte har den. Sanningens kris i USA hänger också samman med hälsokrisen; här finns en av anledningarna till att både det utbredda missbruket av opioider och att coronaviruset kunde spridas i tysthet över USA. Stora delar av landet är i dag en nyhetsöken, utan fungerande lokala medier, och där journalistiken försvinner växer

lögner, konspirationsteorier och omotiverad politisk polarisering. Propaganda från Ryssland och Kina ligger i dag närmare samtalet vid många amerikanska middagsbord än den verklighet som finns bara ett kvarter därifrån.

Av samma anledning kommer USA inte att bli ”friskt” efter valet. *It is what it is.* Det är så här det ser ut.

Sverige är inte immunt mot denna långsamt verkande nedbrytningsprocess av demokratin. Också här kan tillståndet inom sjukvården vara

en tidig signal om vart hela systemet är på väg – utan att någon noterar det. Trots att svenska väljare regelbundet rankar sjukvården som den viktigaste politiska frågan präglas dagens offentliga samtal helt av debatten om invandring och lag och ordning. Medan svenska opinionsbildare fastnar i kulturkrig om mjukisbyxor och andra eldfängda symbolfrågor riskerar ett av samhällets verkliga kärnområden att falla i medieskugga.

Också i Sverige finns privata vårdgivare som exploaterar

människors ökande otrygghet – i veckan avslöjade DN:s Anna Gustafsson och Marijana Dragic hur vårdbolaget Kry med tveksamma metoder har satt primärvården i Stockholm i gungning. Sedan tidigare vet vi att det stora systemskiftet i den svenska vården, *new public management*, som låter prislappen gå före patienten, har fått katastrofala konsekvenser. Även i Sverige hänger hälso- och sjukvården samman med sanningen och demokratin. När alla medborgare har tillgång till anständig sjukvård blir det ett

bevis på att samhället i praktiken står för idén om alla människors lika värde. Och motsatt: om hälso- och sjukvård blir ett privilegium för ett fåtal blir det ett bevis för att jämlikhetens idé är upphävd. Det demoraliserar dem som har tillgång till vården och tar livet av dem som inte har det.

Sjukvården är på så sätt demokratins nollpunkt – själva förutsättningen för att den ska fortsätta fungera. Och för att Sverige inte ska bli lika sjukt som USA.

Björn Wiman

bjorn.wiman@dn.se

Ledare: Vackra ord från diktaturer har vi hört förr

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

När snart avgående miljö- och klimatminister Isabella Lövin (MP) gästade Ekots

lördagsintervju diskuterades Sveriges utsläpp, strategier och mål (26/9). Det är inga oviktiga frågor. Sverige bör visa att det går att förena höga ambitioner för välfärd med lika höga för klimatet, även om till och med årets rekordstora klimatbudget är otillräcklig för att göra Sverige klimatneutralt till 2045 (DN 24/9).

Det senare är symboliskt.

Klimatfrågan kommer alltid att vara större än statsbudgeten. I klimatarbetet kan man aldrig runda omvärlden i allmänhet och Kina i synnerhet, eftersom landet

står för 28 procent av koldioxidutsläppen. Det gäller inte minst om Donald Trump vinner presidentvalet i november och USA lämnar Parisavtalet, vilket kommer att påverka såväl klimatpolitiken på USA:s hemmaplan som det internationella klimatsamarbetet (DI 27/9).

I det tomrummet har Kina redan sett sin chans. Det märktes, om inte förr, när president Xi Jinping nyligen flyttade fram positionerna i sitt tal i FN.

Målet sägs numera vara att Kina ska vända utsläppen före 2030

och vara koldioxidneutralt 2060. Det är första gången som Peking sätter ett långsiktigt klimatmål, som dessutom innebär att landet ska landa på noll, vilket tyvärr sannolikt låter bättre än det är. För Kina är inte bara världens största producent av förnybar energiteknik. Landet är också världens största finansiär av ny kolkraft, och ett brutet klimatlöfte skulle knappast vara första gången som det är skillnad på teori och praktik, vilket exempelvis märkts på protesterna i Hongkong. Vidare styrs Peking av en regim som gör det omöjligt för externa

aktörer att kontrollera om orden blir verklighet, och Kinas kommunistparti kommer aldrig sätta miljön framför partiets bästa.

Lägg till att många bedömare menar att klimatsatsningarna inte främst sker av hänsyn till klimatet, utan har drivits på av geopolitiska skäl för att minska importberoendet av fossila bränslen, så blir det tydligt att världen inte kan sätta sitt klimatpolitiska hopp till Kina. Särskilt inte eftersom Xi Jinping inte berättade hur klimatneutraliteten ska uppnås.

Med det sagt är det positivt att Kina retoriskt erkänner klimatförändringarna. Det internationella samarbetet på området, inom exempelvis forskning och utveckling, får gärna öka. Det gäller både mellan Sverige och Kina, och genom att Sverige jobbar hårt i Bryssel, som har större möjligheter att påverka Peking. Dock givetvis utan att sluta framföra nödvändig kritik, framför allt vad gäller landets inställning till mänskliga rättigheter.

Där är det brutala förtrycket av den muslimska minoriteten och

fängslandet av den svenske
förläggaren Gui Minhai två
exempel där Kina precis som i
klimatfrågan måste bedömas
utifrån vad landet gör. Inte utifrån
vad landet säger.

Vackra ord från diktaturer har vi
hört förr.

DN 5/10 2020

Putin vill ha monopol på Belarus

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

Den franske presidenten
Emmanuel Macrons resa till
Baltikum har utlöst hektisk
aktivitet hos Vladimir Putin i
Moskva. I Litauen träffade
Macron den belarusiska
oppositionsledaren Svetlana
Tichanovskaja och lovade henne
en fransk medlingsroll i det
sargade landet.

Macron har sedan länge varit ute på ett sorts enmansuppdrag för att locka in Putin i Europas demokratiska gemenskap. Hittills utan några som helst framsteg. Den här gången blev Putin osedvanligt missnöjd. I ett videoanförande på tisdagen talade den ryske presidenten om ett ”utländskt tryck på en aldrig tidigare skådad nivå” mot Belarus alltsedan ”valet” i augusti. Det val som alltså stals av den sällsamt korrumperade presidenten Aleksandr Lukasjenko. För att budskapet verkligen skulle nå fram upprepade Putin samma

sak i ett telefonsamtal med Macron. I ett uttalande skriver Kreml: ”Alla försök att blanda sig i en suverän stats inre angelägenheter och att från utlandet pressa legitima myndigheter är oacceptabelt.” Alla försök? Orden kommer alltså från en rysk regim som deklarerat att den är villig att ingripa militärt för att försvara den valfuskande Lukasjenko. Som kallat landets demokratiaktivister – ständigt under hot att trakasseras, gripas och torteras – för extremister. Som håller Lukasjenko under armarna med pakter, generösa lån

och demonstrativa
militärövningar.

Mot den bakgrunden får Vladimir Putins budskap en lite annorlunda klang. Vad han säger är: "Låt bli att blanda er i Belarus inre angelägenheter. Det är faktiskt mitt jobb."

För Putin väger den ryska intressesfären tyngre än någon demokratisk process.

Ett enkelt förslag: Varför inte låta Belarus hålla ett nytt val, övervakat av internationella observatörer. Sedan är det bara att följa resultatet och låta landet

närma sig det utländska sällskap som väljarna föredrar.

Erik Helmerson

erik.helmerson@dn.se

”Gyllene veckan” i Kina kan bli guldkantad för turistindustrin

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

Trängsel på restauranger, gator och torg. Fulla tåg och uppbokade hotell. Kineserna är mitt inne i ”gyllene veckan” och covid-19 känns långt borta.

Runt 550 miljoner resor kommer enligt prognoserna att göras under en åtta dagar lång ledighet. Statliga medier hoppas att ”revanschturism” ska lyfta ekonomin.

Peking.

Den kinesiska flaggan vajar längs husraderna, avancerade blomsterarrangemang är på plats och bussresor till kända turistmål är fullbokade.

Kina är mitt inne i något av en superhelg när nationaldagen 1 oktober och höstfestivalen, också kallad månfestivalen, i år sammanfaller. Det innebär åtta

dagars ledighet och ses som ett test på hur Kina mår efter att landet, i alla fall för tillfället, har fått kontroll över covid-19.

För många är det här första tillfället att resa sedan viruset bröt ut och lättningen är stor.

Invånarna behöver inte längre sitta i karantän efter resor inne i landet och är ivriga att bryta isoleringen.

– Det här är första gången vi reser sedan viruset bröt ut. Det är så spännande, säger Yang Li som är på besök i Peking med sin mamma Jin.

Jin äter den lokala specialiteten komage ur en pappersmugg vid ett gatustånd, medan horder av människor passerar förbi på affärsgatan i en gränd intill Hohai-sjön i centrala Peking. Samma gata var helt död när jag besökte den i början av mars. Affärsinnehavare undrade hur länge de skulle överleva och en spöklik tystnad låg som ett sänke över staden.

Nu är ljudbilden ett högljutt sorl. Elmopeder tutar ilsket när de ger sig på det smått omöjliga projektet att ta sig igenom massorna av

turister som inte gör sig någon brådska.

Scenen är en av många som visar att Peking, liksom resten av Kina, är på väg mot någon sorts normalitet efter covid-19.

Kontrasten mot undergångskänslan med stängda affärer och tomma gator tidigare i år är total.

Bakom förändringen ligger allt färre smittade av viruset. Sedan den 15 augusti har inte en enda lokal spridning registrerats i Kina, alla nya fall har importerats och är nere på tvåsiffriga antal per dag.

Många verkar nu lita på att viruset är under kontroll.

– Vi är inte så oroliga att viruset kommer tillbaka igen, säger Yang Li.

För henne var våren en prövning. Hon är privatlärare i engelska för 6–8-åringar och har fram till nu undervisat eleverna på nätet.

– Nu har vi lektioner på riktigt igen och det är jag glad för. Det var färre som ville ha undervisning på nätet och det blir heller inte lika bra lektioner.

Mor och dotter har åkt fem timmar med snabbtåg från provinsen Liaoning i nordöstra

Kina och planerar att stanna i Peking i en vecka.

De är långt ifrån ensamma om att vara på resande fot under den åtta dagar långa ledigheten. Folk klämmer in sig på tåg, på flyg och köar på motorvägar för att besöka kända turistplatser eller släktingar. Sådant som människor i stora delar av världen just nu bara kan drömma om att göra. Totalt beräknas 550 miljoner resa under den gyllene veckan, enligt officiella källor. Från statligt håll är förhoppningen att ledigheten ska ge en välbehövlig injektion i besöksnäringen och

detaljhandeln. Begreppet ”revanschturism” har lanserats i statliga medier. Ett uttryck för en förhoppning om att människor har ett uppdämt behov av att resa och konsumera mer än vanligt efter att ha suttit isolerade.

Riktigt som på räls går det dock inte. Totalt gjordes fler resor, 782 miljoner, under höstledigheten förra året.

Och även om Kina är på väg tillbaka och fabriker är i gång igen har pandemin lämnat djupa spår efter sig. Många kineser fick knapra på sina besparingar när landet isolerades och jobb

försvann. Längs Pekings gator syns affärer och restauranger som tvingats klappa igen.

Värst drabbade är Kinas 289 miljoner migrantarbetare, människor från landsbygden som tar jobb i storstäderna men inte får skriva sig där och heller inte åtnjuter rättigheter som arbetslöshetsersättning. Hur många av dem som förlorat jobbet eller åkt till sina hembyar är oklart, de ingår inte i den officiella statistiken. Men mycket talar för att viruskrisen har ökat de redan stora inkomstklyftorna i Kina.

Samtidigt finns det branscher vars försäljning försvunnit helt.

– Jag har inte haft något jobb alls sedan viruset bröt ut, säger Wang Zheng.

Han jobbar som guide på ett reseföretag som riktar in sig på nordbor som kommer till Kina och kineser som reser till Norden.

Nu ligger turistresorna nere och Wang Zheng har fått hålla till godo med en ersättning på 1 700 yuan i månaden av arbetsgivaren, som också betalat hans sociala avgifter.

Han tackar sin lyckliga stjärna att han är född i Peking och har de

förmåner som invånare i staden får. Dessutom har han låga boendekostnader, pengar på banken och behöver som singel bara försörja sig själv. Däremot har pandemin påverkat honom psykiskt.

– Ibland är det tufft mentalt att vara instängd. Jag är van att resa utomlands flera gånger per år och har tvingats hålla tillbaka det nu. När suget blir för stort tittar han på filmer där folk reser mycket, återupplever flygplatser han varit på och längtar.

Sedan slutet av augusti har han börjat resa inom Kina i stället.

Han upptäckte snart att han inte är den enda kinesen som börjat intressera sig för sitt eget land.

– Ofta är hotellen fulla, inte bara i storstäder som Peking och Shanghai, utan även i mindre städer. Och priserna kan vara jättehöga.

Under den gyllene veckan undviker han trängseln på vägar och hotell och stannar kvar hemma i Peking. New York Times rapporterar att hotellbokningarna i Tibets huvudstad Lhasa har stigit med 600 procent jämfört med förra året. Samtidigt har Wuhan,

där viruset bröt ut, seglat upp som ett av Kinas hetaste turistmål.

Totalt beräknas antalet inhemska turister i Kina bli 43 procent lägre än förra året, enligt China

Tourism Academy. För många räcker det med att kunna vara ute i det fria på hemmaplan.

– Äntligen får vi gå ut, utbrister Pekingbon Yu Xinyua.

På magen bär hon sju månader gamla dottern Meng An Ning som föddes när smittspridningen pågick som värst. Sedan dess har familjen mest hållit sig inne, för att skydda sin nyfödda som inte kan bära munskydd.

– Nu njuter vi av frisk luft. Min dotter vill aldrig gå in, säger Yu Xinyua och får Meng An Ning att skratta när hon tar några danssteg.

För Yu Xinyua innebar covid-19 att hon tvingades föda med munskydd på och endast fick stanna en dag på sjukhuset efter förlossningen. Nu hyser hon och maken Meng Yue viss oro för att viruset kommer tillbaka.

– Helt säker kan man inte vara, säger Meng Yue.

Vi träffar dem vid de gamla klock- och trumtornen i Peking, som är en populär turistattraktion. En

grupp spelar fjäderfotboll, jianzi, på torget och barn springer runt. Chang, som är från den autonoma provinsen Ningzia i nordvästra Kina, är glad över att ha kunnat resa till Peking med sin mamma och svärmor. Dessutom kan hon äntligen gå tillbaka till kontoret där hon jobbar.

– Det känns ganska säkert nu. Här är mycket folk. Men de flesta verkar skydda sig, säger hon och pekar mot munnen.

Munskydd är inte längre ett krav utomhus i Peking, även om många fortfarande har dem på. Social distans känns som historia – i

förra veckan var det fullt på bilmässan i huvudstaden och veckan innan hölls en handelsmessa som lockade tusentals besökare.

Från myndigheterna uppmuntras till konsumtion. ”Ha kul, konsumera för ett vackert liv”, lyder en slogan som kommunistpartiet basunerar ut under en hel månad. De hoppas att gyllene veckan ska stimulera ekonomin, vars fortsatta uppgång är avgörande för partiets legitimitet.

Om årets semesterfirare gör av med lika mycket som förra årets,

85 miljarder kronor, återstår att se.

Marianne Björklund

marianne.bjorklund@dn.se

8 dagars ledighet får kineserna under höstens gyllene vecka.

Donald Trump kan få lämna sjukhuset redan i dag

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

USA:s president Donald Trump kan komma att skrivas ut från sjukhuset redan i dag, måndag. – Om allt fortsätter i rätt riktning kan han återvända till Vita huset, säger presidentens läkare Sean Conley.

Samtidigt medgav Conley att Trump fått syrgas vid två tillfällen.

USA:s president Donald Trump har kunnat fortsätta arbeta från det sjukhus han fördes till i fredags. Och hans läkare Sean Conley målade en ljus bild av presidentens tillstånd vid en presskonferens framför Walter Reed-sjukhuset i Maryland på söndagen.

– Sedan vi talades vid senast har presidentens tillstånd fortsatt att förbättras. Faktum är att han börjar må mycket bra, sa Conley.

Samtidigt medgav Conley att presidenten fått syrgas vid två tillfällen sedan syrenivåerna i blodet fallit på ett oroväckande sätt.

Läkaren sa också att presidenten under ”en kort period” drabbats av hög feber och låg syretillförsel. Han erbjöds då extra syrgas men tackade nej. Däremot fick Donald Trump syrgas tidigare på fredagen då han ännu befann sig i Vita huset. Under lördagen drabbades Trump åter av en nedsättning i syretillförseln och gavs syrgas, men också det under en kort tid.

Trots läkarnas ljusa bild av presidentens tillstånd behandlas Donald Trump med flera läkemedel, bland annat steroiden dexamethasone – som av läkare beskrivits som ett läkemedel som kan skada patienter med milda symtom. Enligt WHO ska steroiden ges till patienter med allvarliga symtom. Presidenten får också remdesivir, som ges till covid-19-patienter med lunginflammation och som kräver extra syrgastillskott. Sean Conley ville inte svara på hur det stod till med presidentens lungor.

Strax efter klockan ett natten mot söndagen svensk tid släppte presidenten själv en video inifrån Walter Reed-sjukhuset där han iförd blå kavaj och vit skjorta, uppknäppt i halsen och utan slips, berättade att han nu mår bättre och snart kommer att vara tillbaka för att fortsätta valkampanjen. Men Trump sa också att han inte mått så bra när han kom till sjukhuset under fredagen. – Jag kom hit, mådde inte så bra, känner mig mycket bättre nu, vi arbetar hårt på att få tillbaka mig, jag behöver komma tillbaka för att vi måste fortsätta att göra USA

stort igen. Jag kommer tillbaka snart, sa Trump bland annat. Samtidigt som Donald Trump vårdas på sjukhus kom nya opinionssiffror från nyhetsbyrån Reuters och Ipsos som visar att hans utmanare om president-posten Joe Biden nu leder med 10 procentenheter över Trump när det gäller vem man tänker rösta på i valet den 3 november. Enligt mätningen leder Biden med 51 procent mot Trumps 41 procent. Mätningen genomfördes den 2 och 3 oktober, alltså under den tid som presidenten vistats på sjukhus.

Under söndagen kom också nya siffror som visar att smittspridningen i USA är allt annat än under kontroll. Under den senaste veckan har nio delstater visat sina högsta siffror över smittade på sju veckor och bara under lördagen rapporterade fyra av dessa – Kentucky, Minnesota, Montana och Wisconsin – sina högsta siffror hittills sedan pandemin började. Siffrorna är oroande eftersom stora delar av USA nu är på väg in i höst och vinter, en period då människor oftare vistas inomhus

och därmed ökar möjligheterna för viruset att sprida sig.

Av de nio delstaterna sticker Wisconsin ut, inte för antalet smittade som fortfarande är lågt, utan för att ökningen är stark och att 22 procent av alla som testas också visar sig vara smittade.

Wisconsin är också en av de delstater där årets presidentval kan komma att avgöras. 2016 vann Donald Trump de tio elektorsrösterna i delstaten med mindre än 1 procents marginal efter att Demokraterna tagit hem delstaten under nästan 30 år.

Frågan är nu om den växande coronapandemin och presidentens egen sjukdom kommer att påverka delstatens väljare, som till 81 procent består av vita. Enligt en färsk opinionsmätning av ABC och Ipsos som genomfördes på fredagen och publicerades på söndagen tycker tre av fyra tillfrågade amerikaner att Donald Trump inte tog risken att själv smittas av coronaviruset på tillräckligt stort allvar.

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se

Massiva protester i Minsk – flera har gripits

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

**Över 100 000 demonstranter
samlades på söndagen i
Belarus huvudstad Minsk,
enligt nyhetsbyrån Interfax
reporter på plats.**

Vattenkanoner sattes in och

**flera personer greps redan
innan protesterna startat.**

Gripandena skedde i samband
med att folk började samlas inför
kvällens protester, rapporterar

Interfax. Enligt ögonvittnen
anlände flera polisbussar i

samband att demonstranterna
börjat samlas i centrala Minsk.

Kort därefter greps ett flertal
människor som var utrustade med
oppositionella flaggor och
symboler.

Kvällens planerade demonstration
var till stöd för landets politiska
fångar, enligt den oppositionella
Telegramkanalen Nexta Live, som

samordnade demonstrationerna och som har över två miljoner följare. Myndigheterna har enligt Nexta öppnat mer än 250 förundersökningar mot oppositionella politiker, aktivister, bloggare och vanliga personer som demonstrerat. Minst 77 personer sitter fortfarande fängslade av rent politiska skäl, enligt människorättsorganisationen Vjasna.

I fredags införde USA och EU nya sanktioner mot Belarus, dock inte mot landets ledare Aleksandr Lukasjenko, som allmänt anses ha fuskat sig till segern i

presidentvalet i augusti. Belarus har svarat med att flagga för motsanktioner, dock utan att gå in på detaljer.

TT-AFP

Striderna förvärras i Nagorno- Karabach

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

**Kriget i södra Kaukasus
förvärrades avsevärt på
söndagen, med armenisk
artillerield mot Azerbajdzjans
näst största stad Gjandzja.
Samtidigt fortsatte striderna i
Nagorno-Karabach med**

**azeriska attacker mot huvud-
staden Stepanakert.**

Från båda länderna kommer uppgifter om döda och skadade. Enligt Azerbajdzjans försvarsdepartement utsattes staden Gjandzja 30 mil väster om huvudstaden Baku och flera andra områden för intensiv armenisk beskjutning under söndagen. Från Stepanakert rapporterades om ett flertal explosioner. Många civila evakuerades under helgen. Azerbajdzjan sade på söndagskvällen att man kommer att svara med attacker mot militära mål inne i Armenien,

vilket skulle innebära ytterligare en upptrappning av konflikten. Den senaste veckans strider är de mest intensiva på flera årtionden i den omstridda utbrytarrepubliken Nagorno-Karabach och fler än 200 människor har bekräftats döda.

Båda länderna gör anspråk på Nagorno-Karabach, som formellt tillhör Azerbajdzjan men som etniskt sett är armeniskt, och i praktiken styrs av Armenien. Vid Sovjetunionens sammanbrott hamnade länderna i krig om Nagorno-Karabach. Kriget har aldrig avslutats, men sedan 1994

råder vapenvila. Konflikten är en av världens mest långvariga. Ryssland och Frankrike har uppmanat Armenien och Azerbajdzjan att lägga ned vapnen och inleda fredssamtal. EU ställer sig bakom kravet.

Omvärlden oroas över risken för ett flerfrontsrig där de regionala stormakterna Turkiet och Ryssland dras in.

Turkiet stöder Azerbajdzjan och det finns uppgifter om att de redan har skickat syriska legosoldater till landet. Ryssland, som säljer vapen till båda länderna,

har en militärbas i Armenien och väntas ställa sig på dess sida.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

Mecka öppnar för "lilla vallfärden"

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

Saudiarabien. Muslimer i munskydd vandrar återigen runt Islams heligaste plats, den kubformade stenbyggnaden Kaba i den stora moskén i Mecka, sedan Saudiarabien gett klartecken till att återuppta den så kallade lilla vallfärden, umra.

Umra, som görs av muslimer från hela världen året runt, avbröts i mars på grund av coronapandemin. Med start på söndagen släpps besökare åter in i moskén, dock under stränga påbud om fysisk distansering. Återöppnandet sker i tre steg, enligt den saudiske hajj-ministern Mohammad Benteen. I det inledande steget tillåts 6 000 personer om dagen att genomföra umra. TT-AFP

Tusentals i protest mot presidenten

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

Mexiko. Flera tusen personer har gått ut på gatorna i Mexico City för att protestera mot landets president Andrés Manuel López Obrador, i en av de största demonstrationerna i sitt slag sedan han tog över makten för snart två år sedan.

Vänsterledaren López Obrador, allmänt känd som Amlo, har relativt höga popularitetssiffror men är också en vattendelare. Hans hantering av ekonomin och den inre säkerheten är enligt kritikerna undermålig.

Uppskattningarna av antalet demonstranter varierar kraftigt – enligt myndigheterna deltog 8 000 personer, medan en av oppositionsgrupperna som står som arrangör talar om över 150 000.

TT-Reuters

Delar av New York kan stängas

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

USA. Antalet coronasmittade har ökat i delar av New York. Nu vill stadens borgmästare Bill de Blasio stänga delar av nio områden i Brooklyn och Queens. Han har begärt att alla kommunala och privata skolor samt all icke nödvändig affärsverksamhet ska stängas i

områdena. Dessutom ska inte matservering tillåtas på restauranger. Åtgärderna ska gälla i mellan två till fyra veckor. Guvernören Andrew Cuomo ska nu ta ställning till de Blasios begäran.

TT-Reuters

Smittan ökar – restriktioner skärps

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

Island. Restriktionerna stramas åt efter en kraftig ökning av antalet smittade med covid-19 sedan mitten av september. Från och med i dag, måndag, måste de flesta sportanläggningar, barer och nattklubbar stänga och folksamlingar om fler än 20

personer förbjuds, enligt hälsodepartementet.

”De senaste dagarna har antalet nya fall legat stadigt på omkring 30–40 per dag, så det är uppenbart att de aktuella åtgärderna inte har varit tillräckliga för att få epidemin under kontroll”, skriver Islands statsepidemiolog Thorolfur Gudnason i ett uttalande. De nya reglerna kommer att gälla under minst två veckor.

TT-AFP

Etablissemang går mot seger

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

Kirgizistan. Partier som står nära Kirgizistans pro-ryske president Sooronbaj Jeenbekov tog hem söndagens parlamentsval i det centralasiatiska bergslandet. När nästan alla röster var räknade hade Birimdik-partiet, som leds av presidentens bror, fått cirka 24 procent av rösterna. Ungefär lika många röster får Kirgizistan-partiet, som också tillhör det politiska etablissemang. Ett

tredje nationalistiskt parti får cirka 9 procent och ytterligare ett med nationalistiskt inriktning, Butun (Enade Kirgizistan), ser ut att precis ha klarat parlamentets 7-procentsspärr. En dalande ekonomi och ständiga korruptionsanklagelser har kantat valrörelsen.

TT-AFP-Reuters

Nya Kaledonien kan förbli franskt

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

Nya Kaledonien. Ögruppen i Stilla havet har för andra gången på två år folkomröstat om självständighet efter 170 år av franskt styre.

Inför omröstningen sade experter att de inte tror på seger för ja-sidan den här gången heller – och de ser ut att få rätt. Efter att två tredjedelar av rösterna räknats leder nej-sidan med 52 procent. Eftersom Nya Kaledonien i stort sett har lyckats undvika spridning av coronaviruset kunde vallokalerna öppna utan restriktioner. De stängde klockan 08 på söndagen svensk tid.

TT-Reuters

Flera saknas efter våldsamt oväder

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

Frankrike/Italien. Förödelsen är stor efter det kraftiga oväder som drabbat sydöstra Frankrike och norra Italien. Flera byar är isolerade på grund av översvämningar efter de våldsamma skyfallen.

Räddningsarbetet pågick för fullt under söndagen. Fortfarande

saknas åtta personer på den franska sidan av gränsen. I den franska byn Breil-sur-Roya , nära den italienska gränsen, är hus och bilar begravda i lera.

Omkring 1 000 brandmän arbetar i området med hjälp av helikoptrar och militär för att hitta överlevande och hjälpa människor som inte kan nå sina bostäder eller har fått sina hem förstörda.

TT-AFP

**Presidentens
ohederlighet har
varit så
djupgående och
grundläggande att
min första reaktion
på nyheten om
Trumps sjukdom
var ... tvivel.**

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

Den amerikanska journalisten och författaren Anne Applebaum – Sverigeaktuell med boken “Demokratins skymning” – skriver i The Atlantic om hur fyra år med Trump har förvandlat verklighetsuppfattningen till ett gungfly. I artikeln kallar hon presidenten för “en superspridare av desinformation”.

Trump har normaliserat lögnerna och desinformationen

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Det var Lisa Lerer på New York Times som gjorde jämförelsen: Expresidenten Barack Obama och Kamala Harris, Demokraternas vicepresidentkandidat, höll en digital insamlingskampanj på fredagen. De började med att sända varma tankar till presidenten, vars insjuknande i covid-19 just blivit känt.

”Till och med mitt i stora politiska konflikter... är vi alla amerikaner och mänskliga varelser. Michelle och jag tänker på presidenten och presidenthustrun i denna svåra tid”, sa Obama. Harris sände sina ”djupaste böner” till Donald Trump.

Nästan samtidigt skickade Trumpkampanjen ett mejl för att å sin sida samla in pengar. Rubriken var ”Lyin’ Obama”, texten handlade om: ”Lögnaren Obama och den falska Kamala Harris”. Några timmar tidigare hade Bidens kampanjledning beslutat att dra in det material som var

negativt och direkt riktat mot Trump. Samtidigt rullade presidentens kampanj vidare med ett budskap om att Biden ”propagerade för extremvänsterns agenda”.

Det är skillnad. Det är inte så att Joe Biden är ärkeängeln Gabriel på sin gyllene tron och Donald Trump en störtad Lucifer som konspirerar för att maximera världens lidanden. Allt Trump gör är inte av ondo. Det finns många exempel där Bidensupportrar korsar anständighetens gränser. Men det är skillnad.

New York Times visar hur Trumps kandidatur och presidentskap normaliserat ett samtalsklimat och en konfliktnivå som borde få alla vettiga människor att fly honom som från en lavin. Helgen blev karaktéristiskt kaotisk. Informationen om Trumps sjukdom var motstridig och märklig. Det är inte ens fastslaget när han insjuknade, en uppgift som är viktig med tanke på dem han träffat den senaste veckan. Presidenten klarar sin sjukdom mycket fint, sa en medarbetare, medan en annan var

bekymrad och sa att den kommande perioden blir kritisk. Det hela är ett spekulativt spektakel som är mer värdigt envåldshärskaren i en banan- eller vodikarepublik än Abraham Lincolns och John F Kennedys efterföljare. Men under epoken Trump har lögnerna och desinformationen normaliserats. I helgen har internet också erinrat om hur Trump vid förra valet hånade Hillary Clintons lunginflammation. Då blev man fortfarande förvånad, och bestört. Nu är det hätska och hatiska tonfallet normaliserat, och vi alla i

olika grad avtrubbade. Det vänligaste man kan säga är att det inte till hundra procent är Trumps fel – men det är till hundra procent inte han som kommer att förändra det och ge efterlängtat syrgas till USA och demokratin.

Erik Helmerson

erik.helmerson@dn.se

Amina Manzoor: De har räddat miljontals liv

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Årets medicinpristagare har räddat miljontals liv. Tack vare att de upptäckte hepatitis C-viruset har blodtester och nya botande läkemedel utvecklats. Detta är ett pris i Alfred Nobels anda.

Analys. DN:s medicinreporter

Vissa Nobelpris känns viktigare än andra. Så är det med årets

Nobelpris i fysiologi eller medicin. Det här är ett pris som verkligen kan sägas ha gjort den största nyttan för mänskligheten så som Alfred Nobel ville, och ett pris som jag önskat flera gånger.

Hepatit C är ett av våra stora globala hälsoproblem och det uppskattas att 71 miljoner människor lever med en kronisk hepatit C-infektion. Många vet inte om att de har hepatit C och det kan gå många år innan sjukdomen upptäcks eftersom den inte alltid ger symtom.

Obehandlad kan sjukdomen leda till skrumplever eller levercancer.

Dessutom kan viruset spridas vidare av till synes friska personer. Omkring 400 000 människor dör varje år till följd av sin hepatit C-infektion. Det finns inget vaccin, men det finns sätt att förebygga att människor blir smittade och det finns också mycket effektiva läkemedel som botar nästan alla. Inget av detta hade varit möjligt utan Harvey Alter, Michael Houghton och Charles Rice. Den vanligaste orsaken till hepatit, inflammation i levern, är virusinfektioner. Det har varit känt sedan 1940-talet. Drygt 20 år senare upptäcktes hepatit B-virus,

vilket ledde till tester och vaccin (samt ett Nobelpris till upptäckaren Baruch Blumberg). Men trots att blodgivare testades för hepatit B var det ändå många människor som fick en kronisk hepatit-infektion. Tester visade att det inte heller var hepatit A-virus som orsakade infektionen. Harvey Alter kunde visa att blod från sjuka människor kunde smitta schimpanser. Efter ytterligare studier kom han till slutsatsen att det måste vara ett tredje, okänt virus som låg bakom sjukdomen. Det skulle dröja mer än tio år innan Michael Houghton kunde

identifiera viruset, hepatit C. Det var en stor bedrift, eftersom dagens verktyg inte fanns. Det nya coronaviruset, sars-cov2, kunde till exempel identifieras och kartläggas på dagar. När han fick Laskerpriset år 2000 tillsammans med Harvey Alter beskrev organisationen det som att han gav sig ut på en vetenskaplig fisketur, utan att veta om han hade vare sig bete eller fisk. Patienter som hade den kroniska leverinflammationen hade antikroppar mot viruset, men forskarna var fortfarande inte säkra på att det var hepatitviruset

ensamt som orsakade sjukdomen. När man injicerade schimpanser med kopierade virus blev de inte sjuka. Viruset var inte komplett. Charles Rice tittade virusets ändrar och skapade olika varianter. Till slut hittade han en version som kunde göra schimpanserna sjuka. Då kunde han bevisa att det var hepatit C-viruset som orsakade sjukdomen.

Nobelförsamlingen vid Karolinska institutet belönar grundupptäckten, att forskarna tillsammans identifierade hepatit C-viruset.

Men upptäckterna ledde snabbt till att blod började testas för hepatit C, i Sverige skedde det 1992. Innan Nobelpristagarnas upptäckter var det som att spela rysk roulette att få en blodtransfusion, beskrev KI-professorn Nils-Göran Larsson det vid presskonferensen då Nobelpriset tillkännagavs. Den potentiellt livräddande transfusionen kunde innehålla en dödlig smitta.

I dag är smitta via blodtransfusioner ett minne blott i stora delar av världen. Det har räddat miljoner liv. Det händer

också att barn blir smittade av sina mödrar i samband med förlossningen i vissa delar av världen. I Sverige är det främst narkotikamissbrukare som blir smittade genom orena injektionssprutor.

För några år sedan ledde Nobelpristagarnas upptäckter också till helt nya antivirala läkemedel.

Tidigare behandlingar gav svåra biverkningar och botade sällan patienterna. De nya läkemedlen botar nästan alla på bara några månader.

Dessa läkemedel är dock dyra. I början kunde det kosta omkring

en miljon kronor att behandla en patient. Då fick bara de svårast sjuka patienterna behandlingen i Sverige. Sedan dess har konkurrens och förhandlingar med företagen lett till en rejäl prissänkning och nu kan alla i Sverige få dessa läkemedel, oavsett hur svår sjukdomen är. Men i många delar av världen är läkemedlen fortfarande är lyxvara som är få förunnade.

Trots att det finns sätt att undvika smittspridning och att det nu finns botande läkemedel smittas mer än 1,7 miljoner människor varje år av hepatit C. Det finns

alltså mycket mer att göra för att människor i hela världen ska få dra nytta av Harvey Alter, Michael Houghton och Charles Rice upptäckter – inte bara de rika.

Amina Manzoor

amina.manzoor@dn.se

Fakta. Pristagarna

Harvey Alter föddes 1935 i New York, USA. Han gjorde sina upptäckter vid National Institutes of Health, NIH, i USA. Han fick Laskerpriset för sina upptäckter år 2000 tillsammans med Michael Houghton.

Michael Houghton föddes 1949 i England. Han gjorde sina upptäckter vid läkemedelsföretagen Chiron. Han är professor vid University of Alberta, Kanada. Han fick Laskerpriset för sina upptäckter år 2000 tillsammans med Harvey Alter.

Charles Rice föddes 1952 i Sacramento, USA. Han är professor vid Rockefeller University, New York. Han fick också Laskerpriset för sina upptäckter om hepatit C, men år 2016 tillsammans med Ralf Bartenschlager och Michael Sofia.

**Källa: Nobelförsamlingen vid Karolinska
institutet och Laskerfoundation.org**

Björn af Kleen: Positivt tänkande är en religion för Trump – och läkarna hakar på

TISDAG 6 OKTOBER 2020

**Washington. När Donald Trump
insjuknar i covid-19 blir halva
statsapparaten medberoende.
Presidentens livläkare
reducerar sig till talesperson för
Trumps ”positiva tänkande”.
Men fansen utanför sjukhuset**

uppskattar hans revolt mot vetenskapssamhället.

Analys. DN:s korrespondent

Sjukhuset Walter Reed strax nordväst om Washington DC är ett stramt militärkomplex med högresta byggnader av sovjetisk karaktär. Utanför denna gravallvarliga miljö kamperar ett hundratal anhängare till presidenten. De skrålar om ”fyra år till” och delar på hämtpizza ur pappkartonger uppslagna direkt på trottoaren. En sjukhuskarneval lagom till halloween, högtiden som förvandlar döden till en festlighet.

I söndags beslutade sig Trump för att ge fansen en present. Han lät sin vaktstyrka köra honom långsamt förbi anhängarna i en pansarsäker bil och gjorde två tummar upp genom rutan. I en film inspelad strax innan Eriks-gatan ägde rum berättade Trump att han lärt sig om covid-19 den hårda vägen – inte genom böcker utan i direkt konfrontation med mikrob.

Foton tagna inifrån president-sviten visar hur Trump arbetar vid ett blankt bord. På ett foto sitter han i skjortärmarna, på ett annat bär han mörk kavaj. Men bilderna

tycktes tagna med tio minuters mellanrum. Vad arbetade presidenten med? På ett foto verkade Trump skriva sitt namn i svart tusch på ett tomt vitt ark. En iscensättning av en arbetsdag. Syftet var att signalera välmående inför sitt folk. En man som döpt sin utmanare till "sömnige Joe" och som älskar att häckla jämnåriga män som "lågenergiska" måste hålla sig på benen. Trumps religion är "positivt tänkande", föreställningen om att man kan hålla sjukdomar stängna genom glada tankar. Sådana

hjärnspöken kan man möjligen unna en kliniskt överviktig 74-åring som åkt på covid-19. Liksom fansen utanför sjukhusgrinden som åt söndagsmiddag med bara händerna ur samma kartong. Men det är oroande när läkare reducerar sig till representanter för samma pseudovetenskap. I söndags erkände Trumps livmedikus Sean Conley svart på vitt att han förvrängt uppgifter om Trumps tillstånd i helgen. "Jag ville återge den positiva känsla som vi och presidenten känner och jag gjorde det för att inte påverka sjukdomens förlopp."

Conley, som är osteopat, framträdde i vad som såg ut som en skräddarsydd läkarrock.

”Institutionerna har inte räddat oss”, heter ett kapitel i den rysk-amerikanska journalisten Masha Gessens nya bok ”Surviving Autocracy”. Helgens desinformation från militärsjukhuset bekräftar den diagnosen.

Trump har gjort halva statsapparaten medberoende. James Phillips, chefen för katastrofmedicin på Walter Reed, kunde inte hålla sig när Trump tvingade Secret service att köra

runt honom utanför sjukhuset.

Presidentens hermetiskt tillslutna fordon maximerar risken för smittospridning. ”Kommenderade av Trump att riskera sina liv för teater”, twittrade Phillips. ”Detta är galenskap.”

Livläkarens lögner om Trumps tillstånd uppdagades när Vita husets stabschef Mark Meadows gav en motstridig bild av presidentens hälsa. Det var i ett bakgrundssamtal med reportrar. Uppgifterna tillskrevs först en anonym källa med ”kännedom om presidentens hälsa”.

Men nyhetsbyrån AP beslutade sig för att namnge Meadows.

Stabschefens sanningslidelse straffades omedelbart av Trump. I en uppföljande intervju med Reuters försäkrade Meadows att Trump mådde fint.

Fansen utanför Walter Reed upprepade på söndagskvällen sitt vanliga beröm: Trump sätter "America First". Flera sade att kritiken mot presidentens vårdslösa hantering av pandemin vilar på ett liberalt hyckleri. Ingen klagade när Black lives matter arrangerade landsomfattande protester i stora städer.

Men när Trump samlar sina vita anhängare i mindre kosmopolitiska miljöer anses det plötsligt livsfarligt. Typiskt den repressiva elit som Trump revolterar mot – också från sjuksängen! En hjälte.

Men Vita husets oförsiktighet kan få konsekvenser för den händelse som skulle kröna Trumps första mandatperiod som president: tillsättningen av Amy Coney Barrett som ledamot av Högsta domstolen. Minst två republikanska senatorer i senatens justitieutskott, som leder utfrågningen av Barrett, har testat positivt.

Nu överväger Demokraterna att försöka förhala förhören med hänvisning till smittorisken. Processen skulle ha inletts den 12 oktober.

Björn af Kleen

bjorn.afkleen@dn.se

Presidenten: ”Jag lämnar sjukhuset”

TISDAG 6 OKTOBER 2020

USA:s president Donald Trump planerade att lämna Walter Reed-sjukhuset natten mot tisdagen svensk tid.

– Även om han inte är på säker mark ännu är vi i gruppen överens om att vi ska låta presidenten återvända hem, sa

Donald Trumps läkare Sean Conley.

Nyheten om att presidenten var på väg att lämna sjukhuset kom inte genom den läkargrupp som vårdar presidenten utan genom ett inlägg på Twitter från Donald Trump själv:

”Jag känner mig verkligen bra! Var inte rädd för covid. Låt det inte dominera era liv. Under Trumpadministrationen har vi utvecklat några riktigt bra läkemedel och kunskaper. Jag känner mig bättre än jag gjort på 20 år!” skrev Trump också.

Trump's meddelande om att han återvänder till Vita huset kom tjugo minuter innan hans läkare skulle hålla presskonferens om Trumps tillstånd.

Under presskonferensen ville läkaren Sean Conley fortfarande inte svara på vad den lungröntgen visat som utförts på presidenten. Läkaren ville heller inte svara på när Trumps senaste negativa coronatest hade varit.

– Det är en del saker vi inte diskuterar.

Däremot ville Conley dela med sig av hur bra presidenten mår:

– Presidentens hälsa har förbättrats stadigt under de senaste 24 timmarna och det är 72 timmar sedan han senast hade feber. Även om han inte är på säker mark ännu är vi i gruppen överens om att vi ska låta presidenten återvända hem, sa Sean Conley och tillade:

– Han är tillbaka.

Det finns inga tecken på att presidenten har några levande virus kvar i kroppen, virus som skulle kunna smitta, sa Conley också.

Donald Trump ges fortfarande en rad mediciner, varav en är en

sådan som normalt måste ges på ett sjukhus. Trump kommer att fortsätta få dexamethasone som ges till patienter med lungproblem. Enligt Sean Conley får Trump medicinen sedan han haft två tillfällen av syrenedsättning.

Conley sa också att stanna på sjukhuset ”är en risk för patienten” och menade att det är säkrare att Trump återvänder hem.

– Men vi är på okänd mark när det gäller en patient som har fått den här typen av vård.

Representanhusets talman Nancy Pelosi (D) sa på måndagskvällen att hon hoppas att det är på läkares inrådan som presidenten lämnar sjukhuset.

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se

Azeriska försök att återta mark kan ligga bakom nya striderna

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Striderna kring Nagorno-Karabach trappas upp ytterligare. Städer på båda sidor

har anfallits. Tiotals civila och hundratals soldater har dödats. DN:s Ingmar Nevéus förklarar varför situationen i den omstridda kaukasiska regionen eskalerat.

1. Vad är det som händer i Nagorno-Karabach?
Azerbajdzjan och Armenien utkämpade ett blodigt krig om detta område mellan 1988 och 1994, då en vapenvila slöts. Sedan dess har strider ändå brutit ut med några års mellanrum. Men aldrig tidigare så allvarliga som den senaste veckan.

Under den gångna helgen skedde ännu en upptrappning. Den armeniska sidan bombarderade Azerbajdzjans näst största stad Gjandzja med missiler varav vissa förstörde bostadshus. Samtidigt fortsatte den azeriska sidan att bombardera Stapanakert, huvudort i Nagorno-Karabach. Båda sidor ger kraftigt överdriven information om sina egna framgångar och samtidigt om den andra sidans brott mot folkrätten. Så det är svårt att värdera siffrorna objektivt. Att tiotals, kanske fler, civila har dödats på

båda sidor är dock uppenbart, liksom hundratals soldater.

2. Vad handlar konflikten om?

Nagorno-Karabach skapades 1923 som en autonom del av sovjetrepubliken Azerbajdzjan, då med över 90 procent armenisk befolkning. År 1988, när Sovjetunionen började krackelera, krävde armenier i området att det skulle anslutas till Armenien. Ett långt krig bröt ut, som slutade 1994 med vapenvila och seger för det då självständiga Armenien. Sedan dess ockuperar landet inte bara Nagorno-Karabach, utan även sju azeriska regioner i

anslutning till området, som en buffertzona.

Området är i dag en utbrytarstat under det armeniska namnet Artsakh, men erkänns inte av något land, inte ens Armenien. I praktiken styrs dock utbrytarstaten och de omkringliggande ockuperade områdena från Jerevan.

Omvärlden betraktar fortfarande Nagorno-Karabach som en del av Azerbajdzjan.

3. Varför blossar striderna upp just nu?

Risken för krig går aldrig att räkna bort här, eftersom frågan om

Nagorno-Karabach står högst på dagordningen i såväl Azerbajdzjan som Armenien. Den anses vara en enande fråga för respektive nation – något som kan plockas fram som ett politiskt verktyg när det behövs.

Striderna inleddes av den azeriska sidan den 26 september.

Analytiker tror att målet var att återerövra Fuzuli och Jabrayil, två av de ockuperade regionerna som ligger söder om Nagorno-Karabach.

Dessa områden har länge varit i det närmaste folktomma, eftersom den azeriska befolkningen flydde

under kriget och någon större armenisk invandring inte har förekommit.

Om Azerbajdzjan skulle lyckas erövra hela eller delar av de här regionerna skulle det trumpetas ut som en stor framgång av diktatorn Ilham Aliyev.

Samtidigt skulle det vara en påminnelse om att de militära styrkeförhållandena mellan länderna har förändrats kraftigt sedan 1990-talets början. På den tiden var Armenien starkast militärt – i dag är det Azerbajdzjan, stärkt av oljepengar, som har överhanden.

4. Finns det någon väg till fred? Tidigare fredsförslag har byggt på att Armenien drar sig tillbaka från ockuperade områden, och att den armeniska befolkningen i Nagorno-Karabach får garanterat självstyre inom Azerbajdzjan. Ingentida sidan skulle acceptera detta i dag. Deras krav har blivit allt mer maximalistiska – trots att båda sidor inte samtidigt kan få allt de vill.

Att uppnå ett slut på fientligheter nu kräver ett större engagemang från omvärlden, inklusive beredskap att ställa upp med fredsbevarande trupp.

Men utöver uppmaningar till omedelbart eldupphör från EU, Ryssland och USA har omvärlden inte gjort mycket.

I stället riskerar nu såväl Ryssland som Turkiet att dras in i konflikten på den armeniska respektive den azeriska sidan.

Ingmar Nevéus

”Maximalt nödläge” i Paris – barer tvingas stänga

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Paris. Barer och många kaféer i Paris tvingas nu slå igen portarna, liksom nattklubbar, kasinon, sim- och idrottshallar. Restauranger och teatrar får dock ha fortsatt öppet, om de följer strikta regleringar.

Detta sedan smittspridningen ökat och den franska huvudstadsregionen försatts i "maximalt nödtillstånd".

De nya restriktionerna träder i kraft på tisdagen, och kommer efter larm om att antalet patienter ökar snabbt på Paris sjukhus. Mer än 35 procent av intensivvårdsplatserna i huvudstadsregionen upptas nu av covid-19-patienter.

– Vi vet att det snart kommer att röra sig om fler än 50 procent av platserna. Många operationer ställs in, varav en hel del skulle ha genomförts i våras och nu alltså

skjuts upp för andra gången. Det är mycket allvarligt, säger Aurilien Rousseau, hälsoansvarig i Parisregionen.

"Maximalt nödtillstånd" (alerte maximale) har tidigare enbart utropats i Marseille i södra Frankrike och i det franska departementet Guadeloupe i Västindien.

I praktiken innebär det att gym, idrotts- och simhallar stängs för allmänheten – med undantag för vissa organiserade aktiviteter för barn – och att nattklubbar, kasinon, barer och många kaféer bommas igen. Teatrar och

biografer får dock hålla öppet, och större butiker och köpcentrum kan släppa in max en person per var fjärde kvadratmeter.

Efter upprörda protester i Marseille – och viss lobbyism i Paris – har reglerna ändrats så att även restauranger och större kaféer med matservering får hålla öppet. Men bara under förutsättning att de respekterar regler om max sex personer per sällskap, handsprit på alla bord, och att alla gäster lämnar namn, kontaktuppgifter och bordsnummer, om någon skulle insjukna.

I Paris registreras nu i snitt 3 500 nya fall per dag (mer än tre gånger så många som för en månad sedan) och fler än 200 aktiva ”kluster” utreds. 40 procent har konstaterats på gymnasium eller högskolor. Men situationen försämras också bland de äldre: misstänkt coronasmitta utreds på 115 av Parisregionens 700 äldreboenden.

Myndigheternas förhoppning är att de nya restriktionerna ska räcka för att undvika en total nedstängning och utegångsförbud, som det som paralyserade hela Frankrike i våras.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se

Vindistriktet i USA svårt brandhärjat

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Än en gång tvingas invånarna i bergen i Kalifornien lämna sina hem på grund av omfattande bränder i skog och mark. Den senaste veckan har elden härjat vindistriktet i Napa och Sonoma.

– Det har varit tufft, säger Marcy Sanders, som vägrar överge sitt hem i Napadalen.

Napa Valley.

Marcy Sanders har vandrat ut till den öde landsvägen vid Silvaradospåret för att försöka kolla de senaste larmen om den så kallade Glass-branden i Napa och Sonoma, norr om San Francisco. Hon har usel täckning på mobilen och ingen elektricitet i huset som hon ser efter. Luften är rökig och lite tung att andas.

Men hon vill inte lämna området.

– När elden var nära, var det ingen annan som kunde vakta vår

egendom. Vi släckte några lågor hos grannarna. Annars hade träden börjat brinna och då hade det brunnit hos oss också, säger hon.

Hon har sällskap av en vän som bor i en villavagn.

– Hans hus brann ned för tre år sedan, så han har sina ägodelar här. Och han har ingen lastbil som kan transportera vagnen till ett säkrare område.

Om Marcy Sanders vänder blicken mot bergen på ena sidan vägen kan hon se helikoptrar bekämpa röken och flammorna från ännu en brand i skog och mark. På

andra sidan vägen leder en allé av svedda cypresser upp till ruinerna av det som fram till för några dagar sedan var Château Boswell Winery, en av de mindre, familjeägda vingårdarna i USA:s mest kända vindistrikt.

De omfattande bränderna i skog och mark längs västkusten kan få långtgående konsekvenser för vinproduktionen och turismen.

Bara i Napa har minst 17 vingårdar skadats, och faran är långt ifrån över i bergen och dalarna norr om San Francisco. Risken finns att druvorna – och inte minst skörden av cabernet

sauvignon – har fått bismak av rök och aska. Stora värden riskerar att gå till spillo för odlarna.

Marcy Sanders ser konsekvenserna av klimatförändringarna.

– Brandsäsongen har blivit längre. Den börjar tidigare eftersom temperaturerna är högre. Och förr brukade vi få regn i oktober. Men nu kommer regnet kanske inte förrän i mitten av november, säger hon.

Den direkta orsaken till Glassbranden är ännu okänd. Men höga temperaturer, svår torka och

starka vindar bidrar till problemen med bränder i skog och mark. Det gör även bostadsbyggandet i eldkänsliga vildmarksområden.

Invånarna i många mindre samhällen i Kalifornien har fått vänja sig vid evakueringar, när bränderna blossar upp. Vid en samlingslokal för nödställda strax intill motorvägen i Napa stad åter Ariadna Montamez och Miguel Garcia frukost på lastbilsflaket ihop med barnen Rogoberto och Giselle Garcia. De har fått lämna sitt hem

i brandområdet i Calistoga norr om Napa.

– Vi vet inte hur det har gått för bostaden eller när vi kan återvända hem, säger Ariadna Montamez.

Några kan återvända hem som vanligt. För andra återstår bara askan. I Valley of the Moon i Sonoma brer det öde svarta landskapet ut sig. Många av bostäderna har bara skorstenen och några förvridna stålkonstruktioner kvar. Golfbanan är kolsvart. Hästgården med ponnyridningen är nedbrunnen. Den lilla verkstaden

med möbler som tillverkats av vintunnor likaså.

– Vi är de enda som är kvar i dalen just nu, säger lantbrukaren Laura Colgate.

Precis som Marcy Sanders hanterar hon katastroferna med ett stoiskt lugn. Hon berättar hur eldsvådorna höll sig i bergen runtom dalen i nio dagar, innan vinden vände och flammorna letade sig ned.

– Vi körde bil genom elden på natten. Sedan återvände vi på morgonen. Det var surrealistiskt. Hon trodde att det mesta av gården hade gått upp i rök, men

det visade sig att brandkåren hade klarat att rädda boningshuset i sten. Även hästarna och hönsen hade klarat sig.

– Men vi fick kontakta grannar och berätta att deras hus var borta, säger Laura Colgate.

Gårdens stall i trä eldhärjades och staketet i plast smälte. Pumphuset gick förlorat och elen försvann.

Men sånt går att fixa.

Familjen har försäkringar, säger Laura Colgate.

– Vi har haft besök av flera reportrar som undrar om vi ska flytta. Men vi stannar. Vi hade

byggt upp alltihop, om vi hade behövt göra det.

Karin Eriksson text

Fakta. 16 500 brandmän bekämpar bränderna

Under måndagen förekom 23 större bränder i Kalifornien. Dessa bekämpas av 16 500 brandmän, uppger delstatens brandmyndighet.

Mer än 1,6 miljoner hektar har hittills brunnit i årets 8 200 bränder. Ytan är dubbelt så stor

som det tidigare rekordet från 2018 på omkring 800 000 hektar. Varma temperaturer och låg luftfuktighet fortsätter att vara problematiska, men förhållandena har förbättrats något under helgen.

DN

Tiotusentals släpps från IS- läger

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Syrien. 25 000 syrier kommer att släppas från al-Hol-läget i Syrien, rapporterar Sveriges Radio.

Omkring 70 000 kvinnor och barn, anhöriga till IS-anhängare, befinner sig i läget som ligger i landets nordöstra delar i ett kurddominerat lokalt självstyre.

– Alla syrier i läget kommer att flyttas, de enda som blir kvar är utländska medborgare som måste behandlas annorlunda, säger Elham Ahmad, ordförande i Syriens demokratiska råd som kontrollerar området och läget, till radion.

TT

EU-bas placerar sig i coronakarantän

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Belgien. EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen sätter sig i självkarantän i ett dygn, meddelar hon via Twitter. Hon testade negativt i torsdags och testades åter på måndagen. I början av förra veckan mötte hon under sitt besök i Portugal en person som nu insjuknat.

Om hon själv skulle visa sig vara smittad kan det få stora konsekvenser för hela EU-politiken med tanke på att hon i torsdags och fredags träffade medlemsländernas alla stats- och regeringschefer – förutom statsminister Stefan Löfven.

TT

Alternativa julfirandet i Oslo ställs in

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Norge. Alternativ jul 2020 är inställt, meddelar de ansvariga i Oslo. Arrangemanget har hållits för utsatta grupper, som ensamman och missbrukare, varje år i över ett halvt sekel. Pandemiregler anses göra det omöjligt att genomföra evenemanget på ett bra sätt i år.

– Vi ska se till att information om att det är inställt sprider sig bland våra gäster, säger Henning Holstad på Alternativ jul.

TT-NTB

Maduros son och syster testar ryskt vaccin

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Venezuela. President Nicolás Maduro meddelar att hans son och hans syster, jämte ungefär 2 000 venezuelaner, kommer att delta i testandet av det ryska covidvaccinet Sputnik V. Den 30-

årige sonen är också politiker. Systemen är läkare. Ryssland möttes delvis av skepsis från omvärlden då man i början av augusti som första land i världen godkände ett coronavirusvaccin.

TT-AFP

Jordbrukskooperativ beväpnas efter stölder

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Nordkoreanska myndigheter beväpnar jordbrukskooperativ och statliga lager för att förhindra stölder av livsmedel och utrustning av invånare som lever under svåra ekonomiska villkor på grund av FN:s sanktioner och den pågående coronapandemin.

– Folk stjäl från förråd vid kooperativa jordbruk och säljer

varorna för att få mat, säger en regeringstjänsteman i nordvästra Nordkorea nära gränsen till Kina till Radio Free Asia.

En annan tjänstemannakälla, i nordöstra delen av Nordkorea, säger till radiostationen att ett landsomfattande projekt nu pågår för att organisera bevakningen av lagerutrymmen vid statliga företag och jordbruk.

Åtgärderna införs efter en rad stölder av bland annat värdefull ginsengrot.

– Säkerhetsministeriet förser statsägda verksamheter och kooperativa jordbruk med vapen

och har gett order om att organisera sig med beväpnade vakter i magasin där stora mängder, inklusive spannmål, lagras, säger den officiella källan i nordvästra Nordkorea, som vill vara anonym för att kunna tala öppet om saken, till Radio Free Asia.

Radio Free Asia är en privat radiostation som ägs av den amerikanska federala myndigheten US Agency for Global Media och sänder nyheter till länder i Asien.

Situationen för människor i allmänhet i Nordkorea

rapporteras ha blivit sämre de senaste månaderna, och orsakerna är flera.

För tre år sedan införde FN sanktioner för att straffa Nordkorea för uppskjutningar av långdistansrobotar och ett kärnvapentest. Sanktionerna har drabbat den nordkoreanska ekonomin och ytterst invånarna, framför allt utanför huvudstaden Pyongyang.

I år har det vanligen isolerade landet nästan helt stängt gränserna mot omvärlden på grund av coronapandemin. Svårigheterna ökade ytterligare

när tre tyfoner drog in över Nordkorea i somras. Ovädren ledde till stora översvämningar, förstörda skördar och höjda matpriser.

I mitten av augusti erkände Kim Jong-Un att den ekonomiska femårsplanen som skulle ha gjort Nordkorea till ett ”enastående socialistiskt land” år 2020 hade misslyckats.

Det är inte varje dag en ledare i den nordkoreanska familjedynastin erkänner ett misstag offentligt. Kims far och farfar, Kim Jong-Il och Kim Il-Sung, gjorde det aldrig.

Den senaste tiden har rapporterna duggat tätt om stölder.

Invånare bröt sig in på ett ginsengfält vid ett kooperativt jordbruk i regionen Ryongchon, nära gränsen till Kina.

– Där stal de under en natt all ginseng som hade tagit flera år att odla, säger den officiella källan i nordvästra Nordkorea till Radio Free Asia.

Den nordkoreanska tjänstemannen berättar för radiokanalen hur dussintals stölder över landet ägt rum mot jordbruk bara under den senaste månaden.

Den andra källan, som hör hemma i regionen North Hamgyong nära gränserna till Kina och Ryssland, avslöjar att beslutet att införa beväpnad bevakning av odlingsfälten, inte enbart välkomnas.

– Invånare klagar på att myndigheterna har misslyckats med åtgärder att hjälpa folk eftersom de är upptagna med att bara se till sig själva, säger tjänstemannen.

Torbjörn Petersson
torbjorn.petersson@dn.se

Gäckande och helvild. Salman Rushdie leker med Don Quijote-figuren

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Salman Rushdie

”Quichotte”

Övers. Amanda Svensson. Albert
Bonniers förlag, 442 sidor.

Den 73-årige Salman Rushdie har ett sprakande intellekt. Något han praktiserat i sitt författarskap sedan debuten 1975 och som har aktiverat hans globala läsekrets sedan det stora genomslaget med "Midnattsbarnen" 1981. När Rushdie på grund av "Satansverserna" 1988 hotades till döden av de iranska mullorna och tvingades till en underjordisk tillvaro, fick han en ny roll som uppmärksam ytttrandefrihetssymbol. Ingenting har dock stoppat Salman Rushdie som författare och samhällskritiker. Han

trotsade hotet och motståndet och blåste på, minst lika skarp som före fatwan. Med historien, världslitteraturen och världspolitiken som litterär spelplan har han i decennier skapat de mest häpnadsväckande romaner.

Det gäller även den senaste "Quichotte" som bland mycket annat är en uppvisning i mångkulturell, populärkulturell, historisk och litterär kunskap. Det enda man här har att hålla sig till är fiktivt. Så är det förstås i alla romaner, men "Quichotte" sätter

både fiktionen och verkligheten på spel.

Ramberättelsen beskriver hur en Indienfödd thrillerförfattare, Sam DuChamps, låter sig inspireras av Cervantes "Don Quijote" och släpper ut sin skapelse på nutida riddarfärder för att slåss mot de väderkvarnar han hittar i den amerikanska, trumpifierade verklighet som blir allt svårare att skilja från fiktionen.

Quichotte, som varit en mindre framgångsrik läkemedelsförsäljare, vill vinna sin Dulcinea, en talkshowvärdinna med indiskt ursprung, Salma R,

och bredvid sig i sin Chevrolet Cruze (hans gamla Rosinante) har han Sancho, en son och vapendragare som han hittar på mitt under pågående berättelse och som delvis betraktas som en fantasi. Men det gäller inte bara Sancho. Alla gestalter i romanen vet att de är påhittade och de förhåller sig då och då till det medan romanen fortskrider. En syster och en bror, båda med indiskt ursprung, får kontakt efter att ha varit åtskilda ett halvt liv. En italiensktalande syrsa spelar stor roll.

Cervantes, Shakespeare och Flaubert är stora inspiratörer till denna roman, men de är verkligen inte ensamma. Salman Rushdies bibliotek har många hyllor.

Allusionerna flyger och (över)smarta kommenterar regnar över sidorna. Rabblandet av populärkulturella referenser är oändligt.

Don Quijote hade förläst sig på riddarromaner, Madame Bovary på kärleksromaner och Salman Rushdies arvtagare Quichotte har förtittat sig på reality-tv. Han lever i den ersättningstillvaro som serveras i tv-kanalerna och

drogerna, de läkemedel han säljer, gör sitt till i den uppluckring av verkligheten som romanen berättar om.

För er som vill läsa en stilistiskt välansad roman där man kan följa en intrig är denna bok inte lämplig. Den är tvärtom i hela sin form en gestaltning av den vanvettiga, uppskruvade och av mediekonsumtion omättligen tid vi lever i. Historien far runt, en helvild, rastlös, gäckande berättelse, som växer över alla breddar. Romanen sväller och sväller. Den blir oformlig. Överlastad. Hialös.

Översättaren Amanda Svensson håller ton och tempo med denna gigantiska saga, som är intelligent och besinningslös på samma gång.

Vem som helst kan bli fartblind när författaren dubblerar sina - gestalter under resans gång.

Och när tv-värdinnan löses upp i knarkdimmor och allt går överstyr framträder det jag uppfattar som Salman Rushdies budskap. Det mest påtagliga vi har att hålla oss till när verkligheten rämnar framför ögonen är fiktionen. Vilket säger en del om våra

livsvillkor. Inte mycket att lita på, med andra ord.

Maria Schottenius

maria.schottenius@dn.se

Därför kan Donald Trump inte ta död på ”den amerikanska drömmen”

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Både Donald Trump och coronapandemin har ställt det klassiska begreppet ”den amerikanska drömmen” inför en stor utmaning. Men i vad -

består egentligen denna dröm? Och kan den överleva i ett land där både ojämlikheten och ohälsan ökar? Det frågar sig professor Erik Åsard.

Alla nationer håller sig med en uppsättning myter eller berättelser, som de vill att omvärlden ska förknippa dem med. USA:s ledande myt är ”den amerikanska drömmen”, vars innebörd har skiftat genom åren. Vem som myntade frasen är okänt, men den som först använde den systematiskt i skrift var den i dag tämligen bortglömde författaren James Truslow Adams

(1878–1948). I en bok utgiven 1931, "The epic of America", gjorde han flitigt bruk av "dröm"-berättelsen. Idén om att skapa ett rikare och mer fullödigt liv för alla medborgare, förkroppsligad i självständighetsförklaringens bevingade ord om "life, liberty and the pursuit of happiness", såg Adams som USA:s tyngsta idépolitiska bidrag till världen. Den vanligaste tolkningen av drömmen är idén om *upward mobility* eller socialt avancemang, att varje medborgare oavsett bakgrund kan nå materiell framgång om man bara

anstränger sig och träget arbetar för att nå dit. Men det finns fler varianter. Martin Luther King betonade starkt behovet av ekonomisk och social jämlikhet, en dröm som har närts av reformister från kväkarna till Bernie Sanders. Dess motsats är drömmen om personligt självförverkligande, att nå framgång för egen del, en gammal dröm som fick nytt liv i början av 2000-talet i takt med medievärldens omvandling. Drömmen om materiella framsteg kan ses som ett slags *mainstream-version*, en idé om det goda livet

som flertalet medborgare oavsett politisk tillhörighet kan omfamna. Den utopiska drömmen om jämlikhet brukar omhuldas av vänstern, medan den individualistiska om personligt självförverkligande i första hand torde locka konservativa. Det är denna mångtydighet som förklarar mytens beständighet. Genom sin tånjbara form har människor från olika politiska läger kunnat fylla den med önskat innehåll.

Den amerikanska drömmen hade sin glansperiod under decennierna efter andra

världskriget. Med en ekonomi som gick på högvarv och en ständigt stigande levnadsstandard framstod idén länge som lockande, särskilt när den ställdes mot de gråmelerade diktaturerna i Sovjetunionen och dess lydstat. Från mitten av 1960-talet och framåt skedde en gradvis förändring som gjorde att föreställningen om en gemensam nationell dröm alltmer ifrågasattes. Bakgrunden var kriget i Sydostasien och framväxten av en rad samhällskritiska rörelser som slogs för kvinnornas, de svartas

och de sexuella minoriteternas rättigheter. Baksidan av det amerikanska experimentet lyftes fram – slaveriet, diskrimineringen, sexismen, fattigdomen, krigen, imperialismen. I en era då det blev viktigare att betona olikheter än likheter fick hela idén om en enhetlig dröm något musealt över sig.

Barack Obama gick mot strömmen när han i sitt genombrottstal på partikonventet 2004 vidhöll tanken på att USA var en enad nation utan oöverstigliga motsättningar. En

vacker men naiv förhoppning, skulle det visa sig. När Trump annonserade sin kandidatur fastslog han tvärtom att ”den amerikanska drömmen är död”, en dom som följdes upp i installationstalet 2017 då han beskrev tillståndet i nationen med det brutala uttrycket ”American carnage”, ett ”blodbad”. Hans ord är nästan uteslutande avsedda att brännmärka och skuldbelägga, inte att inspirera eller ingjuta hopp.

Frågan är hur det står till med drömmen i ett land som under loppet av två decennier genomlevt

upprepade krig och kriser och dessutom snart fyra år med Donald Trump. I en gallupmätning från juli 2019 tillfrågades ett representativt urval om de tror att de kan uppnå den amerikanska drömmen under sin livstid, förutsatt att de "arbetar hårt och följer reglerna". 70 procent av de tillfrågade svarade ja och 29 procent nej. En klar majoritet såg alltså drömmen som nåbar för egen del. Men antalet pessimister har ökat sedan den förra mätningen 2009, och åsikterna skiljer sig avsevärt bland olika medborgargrupper.

Mest pessimistiska är kvinnor i intervallet 18–49 år, där 58 procent besvarade frågan jakande och hela 42 procent nekande. Det överensstämmer med en undersökning från januari 2019, som visade att endast 46 procent av de amerikanska kvinnorna är nöjda med hur de behandlas i dagens USA. I motsvarande mätningar 2002 och 2016 var siffrorna avsevärt högre – 69 respektive 61 procent. Man kan anta att Trump och metoorörelsen inverkat menligt på dessa siffror. Om man går från människors subjektiva åsikter till den faktiska

verkligheten blir bilden än mörkare. Trumps presidentur och coronapandemin har ställt den amerikanska drömmen inför en utmaning som den inte varit utsatt för på årtionden. Hans retorik syftar till att exkludera oönskade människor, och det är inte förvånande att det har skett en kraftig ökning av antalet hatbrott under senare år. Hans praktiska politik har dessutom bidragit till att vidga inkomst- och klassklyftorna. Skattereformen 2017 såldes med argumentet att den särskilt skulle gynna den breda medelklassen. Utfallet blev i

stället att företagen och de rika fick enorma skattesänkningar medan endast småsmulor hamnade i vanliga inkomsttagares fickor.

Inkomstklyftan reducerades visserligen temporärt som ett resultat av den djupa recessionen 2008–2009, men därefter har utvecklingen gått i rakt motsatt riktning. År 2018 tog de 20 procent av hushållen med de högsta årsinkomsterna (130 000 dollar eller mer) in 52 procent av alla inkomster i USA, mer än de övriga fyra femtedelarna tillsammans. Det är en ökning

med nio procentenheter sedan 1968. De fem procenten i toppen av inkomstpyramiden (med årsinkomster på minst 249 000 dollar) ökade mellan 1968 och 2018 sin andel från 16 till 23 procent.

Inkomstgapet mellan vita och svarta medborgare är fortfarande stort. Skillnaden i medelinkomst för vita respektive svarta hushåll ökade från cirka 23 800 dollar 1970 till omkring 33 000 dollar 2018 (mätt i 2018 års penningvärde). Medelklassen, som alla retoriskt värnar om, har det allt kämpigare. Andelen vuxna

amerikaner som lever i medelklasshushåll har sjunkit från 61 procent 1971 till 51 procent 2019. Ojämligheten i inkomster är därmed större i USA än i något av de övriga länderna i G7-gruppen. Ekonomen Raj Chetty har studerat ett stort siffermaterial som visar hur det gått för de cirka 20 miljoner amerikanska barn som föddes i början av 1980-talet. Under 1940- och 50-talen fick nästan alla barn som vuxna en högre levnadsstandard än vad deras föräldrar hade. Men för barn födda 1980 och framåt var andelen endast 50 procent. De har

alltså betydligt sämre möjligheter än tidigare generationer att klättra uppåt på samhällsstegen.

Orsakerna till den växande ojämlikheten är flera. Lönerna för medelinkomsttagare har enligt Chetty legat stilla under de senaste 30 åren. I stället har det mesta av det ökade välståndet i samhället gått till de allra rikaste. Människors födelseplats, utbildningsnivå och hudfärg spelar också en stor roll. Den som föds och växer upp i ett fattigt bostadsområde har enligt hans data små chanser att lyckas i livet. Den som dessutom är svart har än

mindre möjligheter, men löper desto större risk att hamna i brottsregistret. Skillnaderna syns inte bara mellan olika regioner utan även inom enskilda städer. Nästan varenda stad i USA har stora klyftor mellan bostadsområden med hög levnadsstandard, där mobiliteten kan jämföras med den i Kanada och Skandinavien, och sådana där människor sitter fast i arbetslöshet, missbruk och bidragsberoende.

Raj Chetty och andra seriösa forskare är inte bara bekymrade över Trumperans praktiska

politik, eller över de ännu
oöverskådliga effekterna av
coronapandemin och den djupa
ekonomiska krisen. Framför allt
oroas de av den försämrade
sociala rörligheten, en långsiktig
trend som gör att själva
fundamentet för den amerikanska
drömmen riskerar att
undermineras.

Klassklyftorna är synliga även i
människors hälsa, välbefinnande
och förväntade livslängd. Sedan
2010 har medellivslängden i USA
sjunkit bland medborgare i
gemen, oavsett deras etnicitet eller
var de är bosatta. Många av de

avlidna är i medelåldern och har
främst dött till följd av
alkoholskador, drogmissbruk och
själv mord. Utvecklingen lär
förstärkas av pandemin och går på
tvärs med den i många andra
industriländer.

En starkt bidragande orsak till den
ökade dödligheten är
överdoseringen av receptbelagda
smärtstillande preparat, så kallade
opioider. Problemet började
uppmärksammas i slutet av 1990-
talet, då läkemedelsjätten Purdue
Pharma lanserade ett kraftfullt
smärtlindrande botemedel som
blev en försäljningssuccé. I en

senare våg sköt användningen av fentanyl i höjden, en syntetisk drog som om den blandas med andra opioider kan få dödliga följder. Journalisten Jonas Cullberg skriver i boken "En amerikansk epidemi" att över 400 000 amerikaner har dött av överdoser sedan millennieskiftet, vilket gör farsoten till den vanligaste dödsorsaken för människor under 55 år. Den skördar varje år fler offer än till och med bilolyckor och vapenvåld. De högsta dödstalen återfinns i regioner som med stor majoritet röstade på Trump 2016.

Jag tror inte att Donald Trump på egen hand kan lyckas ta död på medborgarnas dröm om ett bättre liv, ens om han skulle tillfriskna och bli omvald. Djupt i amerikanernas sinne ligger hoppet om en vändning, om att nästa val ska resultera i att deras kandidater går segrande fram och ställer allt till rätta. Men för åtskilliga av dem skulle fyra år till med Trump innebära att drömmen förvandlades till en nattsvart mardröm.

Fotnot: Erik Åsad är professor emeritus i nordamerikastudier och författare, aktuell med boken

**”Med lögnen som vapen: Donald Trump och den amerikanska drömmens kris” (Historiska Media).
Erik Åsard**

Sent krisstöd till Storbritanniens kulturliv

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Coronakrisen.

Teatrar, museer och kulturarbetare i Storbritannien befinner sig fortfarande i djup kris på grund av coronapandemin. Hittills har inget av det 19 miljarder stora krispaket som regeringen utlovade i juli betalats ut, enligt The Guardian. Många

hade väntat sig en utbetalning den gångna veckan, men på grund av ”komplexiteten och mängden ansökningar” har stödet skjutits upp i sista minuten.

”Att säga att det är bråttom är ett understatement. Det var bråttom för tre månader sedan. Nu är det nästan för sent för många, med massarbetslöshet och frilansare som inte har några inkomster alls”, säger pjäsförfattaren James Graham, som var en av dem som först efterlyste en ekonomisk räddningsplan för kulturen i landet.

Arts Council England som delar ut pengarna ber om ursäkt för

förseningen av krisstödet men menar att man måste se till att stödet betalas ut på ett ansvarsfullt vis.

Många av landets frilansare och tekniker kommer inte att kunna få del av stödet.

Skådespelerskan Vanessa Redgrave talar utanför the National Theatre i London, och uppmanar folk att samlas utanför teatern varje månad för att uppståda stöd åt den krisande branschen.

TT

Boris Johnson uppmanar till biobesök

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Storbritanniens premiärminister Boris Johnson uppmanar människor att återvända till biograferna, rapporterar flera brittiska medier. Uttalandet kommer sedan landets största biografkedja tillfälligt har stängts ner.

I förra veckan kom beskedet att den nya James Bond-filmen "No time to die" skjuts upp ytterligare en gång och den väntas få biopremiär först den 2 april nästa år, ett år efter det ursprungliga premiärdatumet. Efter beskedet om ännu en uppskjuten storfilm beslutade biojätten Cineworld att tillfälligt stänga 663 biografer i USA och Storbritannien. Totalt påverkas 45 000 anställda av beskedet, och 5 500 av dem finns i Storbritannien, rapporterar BBC. Storbritanniens premiärminister Boris Johnson uppmanar nu människor att gå på bio och stödja sina lokala biografer.

– Jag skulle vilja säga åt människor att lokala biografer nu klarar av att visa filmer på covidsäkra sätt och jag uppmanar människor att gå på bio, roa sig och stödja de verksamheterna, säger Boris Johnson enligt Sky News.

Den brittiska biografkedjan Cineworld bekräftar att man stänger 127 biografer i Storbritannien och 536 i USA på grund av uppskjutna filmpremiärer. Det innebär att omkring 45 000 anställda blir av med sina jobb, rapporterar Sky News. Förhoppningen är att de kan återanställas när biograferna öppnar igen.

Agnes Laurell

Ledare: Därför ska vi hämta barnen från helveteslägret

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Äntligen kommer positiva nyheter om mardrömslägret al-Hol i Syrien. Enligt TT pågår ”samtal” mellan Utrikesdepartementet och det kurdiska självstyret i norra Syrien om att ta hem de svenska

barnen till IS-terrorister som är kvar i lägret.

Expressen skriver att det finns konkreta planer på att sända en delegation från UD till lägret för samtal med barnens mödrar.

Det är lätt att förstå att omsorgen om föräldrarna är minimal. De har inte bara vänt Sverige ryggen utan uttryckligen låtit sig värvas av en armé som föraktar och vill krossa allt som den västliga civilisationen står för. Med barnen är det en annan sak. Här måste Sverige göra allt vi förmår. De ska bara hem.

Men alla är inte överens om att ge barnen en fristad. ”Varför? Kan någon svara på det?”, skrev till exempel SD:s utrikespolitiska talesperson Markus Wiechel på Twitter när de senaste samtalen blev kända.

Och ja, det är mycket lätt att svara på. Det är för att de är barn.

Svenska barn, som har samma rättigheter som alla andra svenska barn, men som har föräldrar som i sin tur valt att ansluta sig till IS terror. Det är för att arvsynd inte är straffbart i den svenska brottsbalken.

Det är för att lägret är en mardröm och ingen vettig människa kan förespråka att minderåriga ska hållas inspärrade på en plats med brist på sjukvård, vatten och elektricitet, en plats där 300 barn dog i föl av hunger, köld och infektionssjukdomar.

Det borde vara svårare att svara på varför Sverige *inte* skulle hämta barnen utan låta dem tyna bort i ett fångläger. Vad är argumenten för att låta dem stanna i helvetet?

Är de inte svenskar på riktigt eftersom föräldrarna är muslimer?

Är även de yngsta på något sätt medskyldiga till föräldrarnas brott och ska straffas för det?

Eller är det kanske, som några av Marcus Wiechels entusiastiska Twitterföljare föreslår, för att det finns en risk att barnen kommer hem till Sverige och utövar terrorism? Det öppnar i så fall för spännande resonemang om arvsynd och prejudikat – ska vi behandla barn till etniskt svenska brottslingar på samma sätt, eller är det förbehållet muslimer?

Och dessutom: Ju längre barnen är kvar i al-Hol, desto större blir risken för framtida radikaliserings,

något som också Säpo vittnat om. Bara det borde vara skäl nog för den mest islamfientlige att kräva att barnen ska hem så fort som möjligt.

Eller vore det rent av inhumant att skilja barn från sina vårdnadshavare, trots att det är föräldrarna som släpat ned dem till livsfara och umbäranden? Det argumentet förekom också flitigt på debattens högerkant, och det var rörande vilken omsorg om familjeband som plötsligt visades av människor som annars inte ger ett rött öre för återförening i Sverige.

Vad kunde man annars tänka sig för argument för att låta barnen försmäktas i öknen? Gissningsvis är det vanligaste tänkesättet i SD-sfären, och längre ut på kanten, att man klumpar ihop alla muslimer till en homogen massa som man inte vill ha att göra med alls och helst håller så långt borta som möjligt. Barn eller vuxna, Irak eller al-Hol – det är egalt. Ett behändigt resonemang, för då slipper man andra argument och kan passera såväl hjärna som hjärta för att gå direkt till magkänslan.

Det är så den främlingsfientliga mobben allt som oftast fungerar när den piskar upp sina opinioner på nätet. Den här gången blir det ännu mer unket än vanligt, för nu är måltavlan barn.

DN 7/10 2020

Gunther: Så avslöjade de universums hemligheter

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

I ett svart hål brakar alla naturlagar samman. Årets Nobelpristagare i fysik har visat att sådana platser kan finnas, och att hela vår galax snurrar kring ett svart hål.

I mitten av vår galax Vintergatan, 26 000 ljusår från jorden, finns det svarta hålet Sagittarius A* som väger fyra miljoner gånger mer än solen. Att svarta hål måste finnas, och att Sagittarius A* finns i Vintergatans mitt, vet vi tack vare årets Nobelpristagare i fysik. Svarta hål är det mest extrema och märkliga som finns i universum. Dessutom gör de sitt yttersta för att gömma sig för oss. Ett svart hål har så stor massa och så stark dragningskraft att själva rummet och tiden kollapsar, och att inte ens ljuset kan lämna det. Allting som passerar hålets gräns, den så

kallade händelsehorisonten, försvinner utom synhåll och kan aldrig återvända. Vid händelsehorisonten tar tiden rummets plats, och pekar bara framåt. Allt som går över den gränsen måste fortsätta rakt fram ner mot hålets mitt, den så kallade singulariteten. Där är gravitationen oändlig, naturlagarna bryter samman och tiden tar slut. Om du sticker in ditt pekfinger över händelsehorisonten kommer det inte längre att peka framåt i rummet, utan i tiden. Att dra ut fingret igen är då lika omöjligt

som att resa bakåt i tiden, som Ulf Danielsson från Kungliga Vetenskapsakademien beskriver det.

Redan på 1700-talet spekulerade den brittiske matematikern och filosofen John Mitchell och den franske forskaren Pierre Simon de Laplace om mörka stjärnor – himlakroppar som är så tunga att de blir osynliga, eftersom inte ens ljuset kan lämna dem.

I november 1915 presenterade Albert Einstein sin allmänna relativitetsteori, där han beskriver universum och hur tunga himlakroppar som solen kröker

rummet och tiden. Mycket snart började andra forskare använda hans teori för att räkna på ifall svarta hål är möjliga, men många, inklusive Albert Einstein själv, tvivlade på att de kunde finnas på riktigt.

Det var först på 1960-talet som Roger Penrose hittade helt nya matematiska metoder för att räkna på Einsteins teori. I januari 1965 visade han att den allmänna relativitetsteorin leder till att svarta hål kan bildas, och han kunde också beskriva dem i detalj. Det var det viktigaste genombrottet sedan Einstein själv

presenterade teorin 1915. Nu, 55 år senare, får Roger Penrose ena halvan av Nobelpriset i fysik för bedriften.

Det finns flera anledningar till att han har fått vänta så länge. Hans beräkningar övertygade de flesta av världens teoretiska fysiker om att svarta hål verkligen existerar. Men bara teoretiska beräkningar räcker inte för ett Nobelpris. Det måste också finnas experiment eller observationer som bekräftar att teorin faktiskt stämmer med verkligheten. Det var det som årets andra pristagare Reinhard

Genzel och Andrea Ghez bidrog med.

På 1960-talet förstod astronomer att de så kallade kvasarerna, de mest ljusstarka himlakroppar som existerar, är unga galaxkärnor som lyser flera hundra gånger starkare än vanliga galaxer. Så småningom stod det klart att det bara är möjligt att alstra så mycket ljus och energi om det finns ett svart hål i kvasarernas mitt.

Kanske fanns det även ett svart hål mitt i de flesta stora galaxer, även i vår egen.

Reinhard Genzel och Andrea Ghez ledde var sin forskargrupp som på

var sitt håll ville undersöka om det kunde stämma. Med hjälp av enorma teleskop och avancerad teknik, som gjorde att de både lyckades se igenom de stora molnen av stoft som omger Vintergatans centrum och alla orenheter och störningar i jordens atmosfär, kunde de till slut kartlägga stjärnornas banor nära galaxens mitt.

Deras slutsats blev att stjärnorna går i banor runt något som inte är större än vårt solsystem men som har en massa som är 4 miljoner gånger större än solens. Vi känner inte till något annat än ett svart

hål som skulle kunna stämma in på den beskrivningen.

Förra året kom den första bilden av ett svart hål, från Event Horizon Telescope, som nu också försöker ta en bild av Sagittarius A* i Vintergatans mitt. Årets Nobelpris i fysik markerar bara början på våra möjligheter att undersöka svarta hål på närmare och närmare håll, och lära oss mer om vad som händer i universums mest hemlighetsfulla och extrema miljöer.

Andrea Ghez är den fjärde kvinnan som får Nobelpriset i fysik, efter Marie Curie 1903,

Maria Goeppert-Mayer 1963 och Donna Strickland 2018.

– Jag hoppas jag kan inspirera unga kvinnor att ägna sig åt fysik, sa hon på telefon på presskonferensen på Kungliga Vetenskapsakademien på tisdagen.

Maria Gunther

maria.gunther@dn.se

Fakta. Pristagarna

Roger Penrose föddes 1931 i Colchester, Storbritannien. Han är professor vid University of Oxford i

Storbritannien. Han får ena hälften av priset.

Reinhard Genzel föddes 1952 i Bad Homburg vor der Höhe, Tyskland. Han är verksam vid Max-Planck-Institut für extraterrestrische Physik i Tyskland och professor vid University of California, Berkeley, i USA.

Andrea Ghez föddes 1965 i New York, USA. Hon är professor vid University of California, Los Angeles, i USA. Reinhard Genzel och Andrea Ghez delar på hälften av priset.

Kungliga Vetenskapsakademien

Presidentens ersättare har lågmäldhet som vapen

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Det är en väckelsekristen republikan på den yttersta högerkanten som tar över om Donald Trump skulle avgå eller avlida. För tio år sedan var Mike Pence nära knuten till den

högerpopulistiska Teapartyrörelsen.

DN:s Michael Winiarski tecknar ett porträtt av en vicepresident som sägs använda sin lågmäldhet som ett vapen.

I USA-val brukar kandidater till vicepresidentposten hamna i skuggan och därmed inte ha någon större betydelse för valutgången. Det gäller också den traditionella valdebatten mellan de två, som i år hålls i Utah. Men i och med att president Donald Trump har smittats av en potentiellt dödlig virusinfektion är intresset för vicepresidenten, den

person som träder in som statschef om presidenten inte kan fullgöra sitt ämbete, betydligt större än vanligt.

Vem är då denne Mike Pence, som befinner sig ett hjärtslag från Ovala rummet?

Senast amerikanerna hade anledning att ställa sig den frågan var för bara ett år sedan: Då var Trump på väg att ställas inför riks rätt, och riskerade att bli avsatt. Han klarade sig, eftersom senaten har republikansk majoritet.

Nu är det Trumps insjuknande i covid-19 som ingen vet hur det utvecklas de kommande veckorna. Skulle Pence ta över får amerikanerna vänja sig vid en president som både är lågmäld och besitter självkontroll. Hans personlighet står i skarp kontrast till Donald Trumps, som frodas i det kaos och drama han själv skapar. Till skillnad från Trump är Pence ingen rabiat twittrare, och han ägnar sig sällan åt giftiga personangrepp. Många säger att Pence är tråkig; en av hans biografiförfattare har lite elakt

sagt att ”tråkighet är hans täckmantel”.

Till skillnad från Trump är Pence yrkespolitiker. Han har suttit i kongressen och har varit guvernör i Indiana. Han är också sedan länge evangelikanskt kristen, och ideologiskt sett mer renlärt konservativ än populist, fastighetsspekulanten och tidigare dokusåpa-arrangören Trump. Till hans profil hör att vara en hårdför motståndare mot rätten till abort, mot samkönade äktenskap och vapenkontroll.

Så har det inte alltid varit. I sin ungdom var Pence aktiv demokrat

och hade president John F Kennedy (i Vita huset 1961–1963) som husgud. Liksom Kennedy föddes Pence som katolik. Han växte upp i en medelklassfamilj som ett av sex syskon och hans förfäder var i huvudsak irländska invandrare. En av anfäderna var tysk och hette Bentz, vilket anglifierades till Pence.

Så sent som 1976 röstade Pence på demokraten Jimmy Carter.

Men snart fann han sig stå närmare de konservativa väckelsekristna än den katolska kyrkan. När republikanen Ronald Reagan dök upp som

presidentkandidat drogs Pence långt åt höger, bytte parti och röstade på Reagan i presidentvalet 1980.

Vid flera tillfällen har Pence sagt: ”Jag är kristen, konservativ, republikan, i exakt den ordningen.”

Han studerade juridik, försökte sig snart på politiken, men misslyckades i två val till kongressens representanthus, 1988 och 1990.

I stället slog han sig på en mediekarriär, bland annat en egen radioshow i hemstaten Indiana, The Mike Pence Show. I sitt

program argumenterade han mot kvinnor och homosexuella i USA:s militär: ”Homosexualitet är inte förenligt med tjänstgöring i militären eftersom närvaron av homosexuella i de militära leden försvagar sammanhållningen i förbandet.”

Det gjorde honom till en lokal kändis, vilket hjälpte honom att år 2000 bli invald i kongressen. Där llerade han sig genast med den mest högerinriktade falangen, och så småningom Teapartyrörelsen, som uppstod 2009 efter att Barack Obama valts till USA:s första svarta president.

Pence kom då att förknippas med begreppet ”teavangelical” – en kombination av teaparty och kristen höger.

Med sitt lågmälda sätt lyckades Pence ändå få inflytande i det republikanska etablissemangen. Enligt en tidigare medarbetare i Indiana har Pence förmågan att få folk att tro att han håller med dem trots att han inte gör det.

Han såg till att dämpa sin image som en extrem moralkonservativ aktivist.

Det hjälpte honom när han siktade på att bli guvernör i Indiana, och han vann det valet

2012. Där regerade han till en början som pragmatisk teknokrat. Men snart kom hans inre högerkristna jag upp till ytan. Han undertecknade en delstatslag som bland annat tillät företag i Indiana att på religiös grund vägra att utföra tjänster i samband med samkönade bröllop. Det utbröt ett ramaskri, och Pence fick backa. När Trump inför valet 2016 skulle utse en vicepresidentkandidat letade han efter någon som kunde täcka upp områden där han själv hade uppenbara brister. Pence passade utmärkt i ett antal avseenden.

Han hade till skillnad från Trump välutvecklade kontakter i kongressen. Och politiskt täckte han upp kärnväljarna på den kristna högerflanken, något som Trump med sitt allt annat än fromma och kyska leverne kunde ha problem med.

I en fråga har Pence en annan uppfattning än Trump: USA:s roll i världen. Pence är inte isolationist, utan en ”etablissemangs-republikan” av den gamla skolan. I det ingår att värna om USA:s allierade och inte gulla med geopolitiska

antagonister som Ryssland och Kina.

Men även på den punkten har Pence valt att ligga lågt och tiga.

Michael Winiarski

Michael Richard ”Mike” Pence
Född 1959 i Columbus, Indiana.
Valdes in i USA:s representanthus 2000.

Guvernör i Indiana 2013–2017.
Suttit som vicepresident sedan januari 2017.

Två skickliga retoriker möts i ovanligt viktig vicepresident-debatt

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

New York. När vicepresident Mike Pence och Demokraternas kandidat Kamala Harris drabbar samman natten mot torsdagen

är det två skickliga retoriker som möts.

Med presidenten sjuk i covid-19 har debatten mellan vicepresidentkandidaterna fått en annan dignitet.

President Donald Trump, 74, har tillbringat de senaste dygnet på sjukhus, men är nu tillbaka i Vita huset.

77-årige demokraten Joe Biden skulle bli den äldsta presidenten någonsin om han vinner valet.

I vanliga fall hör vicepresidentdebatter inte till den amerikanska valspurtens höjdpunkter. Men nu riktas

Washingtons politiska strålkastare mot Mike Pence, en man som i vanliga fall skyr rampljuset.

Trump har än så länge undviktt att ge befälet till Mike Pence medan han själv återhämtar sig, men sjukdomen har aktualiserat frågan om vem som tar över när en president inte kan fullborda en mandatperiod.

Under fyra år har Pence fört en relativt diskret tillvaro som vice-president, men det betyder inte att han saknar politiskt inflytande. Pence har haft en viktig roll i att konsolidera Trumps stöd från den kristna högern och har sedan i

mars haft huvudansvaret för administrationens krisgrupp för coronapandemin.

Det innebär att han nu lär ställas till svars för en humanitär kris som har drabbat 7,4 miljoner amerikaner och skördat mer än 210 000 amerikanska liv. Men om det är något Pence har lärt sig av åren vid Trumps sida så är det konsten att retoriskt slingra sig ur omöjliga situationer.

Även för Kamala Harris är debatten ett viktigt politiskt ögonblick. Om Joe Biden skulle vinna presidentvalet tror många högt uppsatta demokrater att han

kommer att avgå efter en mandatperiod, vilket kan innebära att Harris blir partiets kandidat i nästa val, eller tillträder som president innan dess.

Harris erfarenhet som åklagare innebär att hon också är en retoriskt vässad debattör, som ofta briljerade i Demokraternas primärval.

Det finns även en risk att onsdagens debatt blir den sista tv-debatten inför valet. Om Donald Trump inte tillfrisknar ovanligt snabbt kan de två kommande debatterna med Joe Biden,

planerade till den 15 och 22 oktober, behöva ställas in.

Martin Gelin

Vicepresident Mike Pence och Demokraternas vicepresidentkandidat Kamala Harris möts den 7 oktober på University of Utah i Salt Lake City, med start kl 03 den 8 oktober svensk tid. Moderator är Susan Page, Washingtonkorrespondent för USA Today.

Debattörerna kommer att vara åtskilda av plexiglas och stå fyra meter ifrån varandra – ett större

avstånd än i Trump-Biden-debatten.

Alla utom kandidaterna och moderatorn ska ha munskydd. Samtliga måste uppvisa ett negativt coronatest för att få tillträde till lokalen.

Sociala medier stoppade Trumps inlägg om covid

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Facebook och Twitter tog på tisdagen bort ett inlägg från USA:s president Donald Trump där han tonar ned risken med covid-19 och jämför den med den vanliga influensan.

– Rösta på Joe Biden som om era liv hänger på det, sa Michelle Obama i en kommentar på tisdagen.

På tisdagen fortsatte Donald Trump att twittra om viruset och den influensa som nu är på väg till norra halvklotet:

”Influensasäsongen är på väg! Många dör av influensa varje år, ibland fler än 100 000, och det trots att det finns vaccin. Tänker vi stänga vårt land? Nej, vi har lärt oss att leva med det, precis som vi lär oss att leva med covid, som bland de flesta

befolkningsgrupper är mindre dödligt!!!”, skriver Trump.

Facebook valde på tisdagseftermiddagen att ta bort presidentens inlägg, liksom Twitter som lade till en varning om att det bröt mot mikrobloggens regler om att sprida felaktig information om covid-19. Den amerikanska smittskyddsmyndigheten CDC uppskattar antalet döda under en vanlig influensasäsong till mellan 12 000 och 61 000 beroende på olika faktorer. Mellan åren 2015 och 2020 har omkring 178 000

personer avlidit till följd av influensa i USA.

Just nu ligger antalet avlidna till följd av covid-19 i USA på drygt 210 000, enligt Johns Hopkins-universitetets sammanställning. Trots de höga dödssiffrorna valde Donald Trump att tona ned risken för viruset när han lämnade Walter Reed-sjukhuset natten mot tisdagen svensk tid:

”Var inte rädd för covid. Låt det inte dominera ditt liv”, skrev presidenten i ett inlägg på Twitter som sedan dess har kritiserats hårt, inte minst av hans

motståndare i presidentvalet Joe Biden:

– Jag såg hans tweet, de visade det för mig, han sa ”låt inte covid ta kontrollen över ditt liv”. Säg det till de 205 000 familjer som har mist någon, sa Biden i en intervju med en lokal tv-station i Miami. En annan som reagerade starkt på Trumps ord var Michelle Obama. I ett tal på tisdagen uppmanade hon alla att rösta på Joe Biden:

– Låt oss vara ärliga, just nu är vårt land i kaos och det på grund av en president som inte klarar jobbet. Rösta på Joe Biden som

om era liv hänger på det, sa Michelle Obama.

Enligt Johan Carlson, generaldirektör för svenska Folkhälsomyndigheten, finns det ingen statistik som talar för att säsongsinfluensan skulle vara farligare än coronaviruset:

– Nej, det gör det inte. Här har vi en sjukdom som är aggressivare rakt över. Dödligheten i influensa för människor i arbetsför ålder är ganska låg. Covid-19 slår ju framför allt mot äldre och människor med bakomliggande sjukdomar men då också ganska unga sådana. Det ser vi inte så

mycket av i influensan, säger Johan Carlson.

Han poängterar också att sjukdomsförloppet är ”oerhört mycket längre och ger mycket svårare sjukdomar hos dem som överlever”:

– Dessutom krävs enorma sjukvårdsresurser för att människor ska överleva.

Trumps försök att tona ned allvaret med smittan kommer i ett läge där covid-19 fortsätter att öka i 22 amerikanska delstater och bara minskar i fyra. New York, som åter drabbats, stängde på tisdagen samtliga skolor i nio olika

delar av staden i ett försök att få kontroll.

Och antalet smittade ser inte ut att gå ner. Efter en nedgång av antalet registrerade fall någon vecka in i september har antalet smittade legat på en bit över 40 000 per dag under oktober. En siffra som oroar USA:s främste smittskyddsläkare Anthony Fauci. – Det är ingen nivå man vill ligga på när man försöker få kontroll på en epidemi och få den att minska, sa Fauci till CNN.

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se

Landets demokrati en halvfärdig kostym

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Kirgizistan är det stora demokratiska undantaget i Centralasien. Nu har valresultatet i parlamentsvalet förklarats olagligt. Landet står inför nyval.

**Men problemen kvarstår:
Korruption och
maktfullkomlighet.**

Å ena sidan är det en folkets seger att valresultatet i Kirgizistan ogiltigförklaras. Få tvivlar på att valfusk förekommit.

Å andra sidan är det just det som är problemet – att folket ständigt tvingas rycka ut när de demokratiskt valda ledarna utnyttjar sin maktställning för egen vinning.

I det förra kirgiziska parlamentet satt sex partier. Det är en avspegling av den politiska pluralism som alltid har gjort

Kirgizistan till ett demokratiskt undantag i sin region – för övrigt ett paradiset för diktatorer.

I parlamentsvalet i söndags deltog 16 partier. Fyra partier lyckades ta sig över spärren på 7 procent för att kunna bli invalda. De står alla nära sittande president, Sooronbai Jeenbekov, som är från södra Kirgizistan.

Kirgizisk politik är uppdelad mellan klaner, som i sin tur påverkas starkt av uppdelningen mellan de agrara, traditionella sydliga delarna och de mer urbana norra delarna. Nu upplevde de

norra grupperingarna att maktbalansen har rubbats. Redan medan valet pågick förekom anklagelser om fusk. När resultatet kungjordes blev reaktionen den väntade, nämligen protester. De urartade snabbt i våld. Natten till tisdagen intog demonstranterna parlamentet och presidentadministrationen och satte eld på byggnaden. Den före detta presidenten Almazbek Atambajev, som sitter av ett elvaårigt fängelsestraff för korruption, släpptes fri. Nästa dag meddelade Centralvalnämnden att valresultatet annulleras. Sittande

president Jeenbekov säger att han inte utesluter nyval. Den kirgiziska demokratin kunde liknas vid en halvfärdig kostym. Man har byxbenen, men inte ärmarna. Man har fria val och politisk pluralism, men saknar en fungerande förvaltning och oberoende rättssystem. Resultatet är att ledarna som väljs i fria val samvetslöst försöker manipulera följande val för egen vinning. Det leder till reaktioner hos befolkningen, som ända sedan Sovjetunionens fall har vant sig vid att gå ut på gatan när måttet är rågat.

Protesterna blir snabbt våldsamma. Just nu vårdas 150 personer på sjukhus i Bisjkek. En demonstrant har avlidit av sina skador.

Det är som om ledarna aldrig lär sig. Först lyckas man vinna ett val tack vare de demokratiska institutionerna, sedan gör man sitt bästa för att förstöra samma institutioner genom att samvetslöst bryta mot dess regler. Kirgizistan har genomgått flera så kallade folkliga revolutioner: Tulpanrevolutionen 2005 då sittande president Askar Akajev störtades, en ny revolution 2010

då hans efterträdare Kurmanbek Bakijev gick samma öde till mötes. Bägge tvingades lämna ifrån sig makten efter stora problem med omfattande korruption och nepotism.

I samband med att Bakijev störtades utbröt ett kort inbördeskrig där landets uzbekiska minoritet tvingades fly tillfälligt till grannlandet Uzbekistan.

Men själva systemet har aldrig ändrats. Kirgizistan är ett lysande exempel på varför demokratin inte kan fungera som det är tänkt utan

starka institutioner och ett solitt rättssystem.

Anna-Lena Laurén

Fakta. Kirgizistan

Självständigt: 1991 efter Sovjetunionens fall.

Huvudstad: Bisjkek.

Invånare: 6 miljoner.

Officiella språk: Kirgiziska och ryska.

Religion: Majoriteten är sunni-muslim, utom den ryska minoriteten som är ryskortodox.

Folkgrupper: Kirgizer 73 procent, uzbek 14 procent, ryssar 6

procent, kineser 1,1 procent, uigurer 0,9 procent.

Landets första president Askar Akajev var en respekterad akademiker som med tiden blev alltmer korrumpad. År 2005 störtades Akajev i den så kallade tulpanrevolutionen och blev tvungen att fly landet. Han efterträddes av Kurmanbek Bakijev, som också han störtades i en ny revolution 2010. Därefter utbröt ett kort inbördeskrig mellan kirgizer och uzbek i staden Osj. Cirka 2 000 dog, majoriteten av dem uzbek.

Kirgizistan är det enda land i Centralasien som flera gånger har hållit val som har godkänts av OSSE som någorlunda fria och rättvisa – trots betydande brister i proceduren.

Coronaviruset sprider sig inom EU:s institutioner

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Covid-19 har tagit sig in i EU:s hjärta i Bryssel. Inom EU-kommissionen har över 170 medarbetare testats positiva för viruset. Ordförande Ursula von der Leyen är i karantän sedan hon förra veckan mötte en

portugisisk jurist som var smittad.

Men hon följer inte rekommendationerna från sin egen smittskyddsmyndighet.

På sin första utlandsresa på länge (undantaget hemlandet Tyskland) till Portugal i början av förra veckan kom EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen i kontakt med en person som visade sig ha covid-19.

Mötet var i tisdags i förra veckan. I helgen fick hon information om den smittade och beslutade att stanna i karantän till och med i går kväll. Belgien mildrade sina

karantänsregler så sent som den 1 oktober och rekommenderar nu en vecka.

Tidigare hade landet två veckor, vilket är i linje med vad EU:s smittskyddsmyndighet ECDC rekommenderar liksom världshälsoorganisationen WHO. Ursula von der Leyen satt därför i karantän under måndagen och tisdagen, utan att visa sjukdomssymtom. Hon arbetade från sitt kontor i Bryssel, men deltog inte vid ett toppmöte med Ukrainas premiärminister och avbokade en kommande arbetsresa till Grekland.

– Rutinen är enkel. Ordförande, hennes stab och de som arbetar nära henne testas varje måndag och torsdag, säger Eric Mamer, talesperson för EU-kommissionen.

Vid denna upplagas pressläggning hade något testresultat inte presenterats. Men skulle von der Leyen ändå vara smittad kan det få stora följder. I torsdags i förra veckan deltog hon nämligen i ett EU-toppmöte med medlemsstaternas stats- och regeringschefer. På de bilder som publicerats från mötet bär alla munskydd och hälsar med

armbågen. Sveriges statsminister Stefan Löfven var inte med på mötet eftersom han var på sin mors begravning.

Coronaviruset sprider sig nu inom EU:s institutioner, rapporterar nyhetssajten Euractiv. På måndagen informerade kommissionen att 159 personer testats positiva för covid-19. Hur många som fanns i karantän ville man inte uppge. Enligt Euractiv har smittotalet nu stigit till över 170.

EU-kommissionen, den institution som lägger fram

lagförslag, har cirka 30 000 anställda.

Europaparlamentet, med drygt 7 000 anställda, rapporterar inte hur många som är smittade. Men åtminstone en person har avlidit i covid-19. I parlamentet arbetar de flesta på distans och det är begränsat hur många ledamöter som får delta personligen i debatter. Parlamentet har också tills vidare upphört med sina sessioner i franska Strasbourg. Dock rapporteras om nya fall av covid-19 i den stora kristdemokratiska partigruppen EPP, där M och KD ingår. Vid en

privat middag med EPP-politiker och deras assistenter nyligen ska 17 stycken ha smittats, enligt Euractiv.

I september satt Europeiska rådets ordförande Charles Michel i karantän på grund av att en säkerhetsvakt blivit smittad. Det ledde till att toppmötet fick flyttas fram en vecka.

Bryssel tillhör en av de mest drabbade städerna i Europa. Coronasmittan fortsätter att spridas snabbt med runt 460 nya fall dagligen de senaste veckorna. Sjukhusens intensivvårdplatser

börjar ta slut och patienter skickas till andra delar av landet.

Pia Gripenberg

Oman tillsätter ambassadör i Syrien

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Oman/Syrien. Oman har utsett en ambassadör i Damaskus. Landet blir därmed den första staten på den arabiska halvön som åter tillsätter en ambassadör i Syrien. Vissa stater i Gulf-regionen drog tillbaka sina ambassadörer redan sommaren 2011, några månader efter den syriska revolutionens

utbrott. Men i februari 2012, efter att våldet hade eskalerat mot demonstranterna och Assad-regimen avvisade arabiska ansträngningar för att lösa krisen, beslutade Gulfstaternas samarbetsråd (Oman, Saudi-arabien, Qatar, Förenade Arabemiraten, Kuwait och Bahrain) att dra tillbaka sina ambassadörer, och samtidigt utvisa Syriens ambassadörer. Förenade Arabemiraten och Bahrain återöppnade sina ambassader i Syrien 2018, men utan att utse ambassadörer.

Saeed Alnahhal

Svarta vargar på flykt i oväddret

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Frankrike. Sju svarta vargar har försvunnit sedan deras inhägnad i en djurpark norr om Nice skadats av översvämningar. Vargarna är inte vana vid det vilda och riskerar att svälta om de inte hittas i tid, larmar djurparken, som ligger i nationalparken Mercantour.

Djuren är svarta kanadensiska vargar, en underart till gråvargen. I naturen omkring parken finns vilda gråvargar. En sökinsats pågår i området med hjälp av helikopter.

TT-AFP

”Putin låg bakom förgiftningen”

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Ryssland. Ordern att förgifta Aleksej Navalnyj kom från president Vladimir Putin själv, säger den ryske regimkritikern i en ny intervju. Exakt hur förgiftningen gick till säger sig Navalnyj inte veta. Men han är övertygad om att ordern kom från

Putin, och sedan utfördes av rysk säkerhetstjänst.

– De förstod att det var stora, stora problem som hotar dem inför valet till statsduman, säger Navalnyj under intervjun med den kände ryske youtubern Jurij Dud. Det är första gången Navalnyj visar sig på film efter förgiftningen.

På tisdagen bekräftade även Organisationen för förbud mot kemiska vapen, OPCW, att det verkligen var nervgiftet novitjok som användes för att förgifta regimkritikern. Tidigare har laboratorier i Sverige, Tyskland

och Frankrike kommit till samma resultat.

TT-Reuters

”Jag blev så sjuk för att jag var fet”

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Storbritannien. Boris Johnsons nära-döden-upplevelse med covid-19 berodde på att han var överviktig. Det säger den brittiska premiärministern i ett tal, och jämför sin egen återhämtning med landets.

– Jag måste erkänna att skälet till att jag hade en så otäck upplevelse

med sjukdomen var att, även om jag utåt var hälsan själv när jag smittades, så hade jag en väldigt vanlig riskfaktor – mina vänner, jag var för fet.

Johnson betonade i sitt anförande på Konservativa partiets kongress på tisdagen att han nu lagt om sina vanor.

– Jag har sedan dess gått ner tolv kilo, och jag tänker fortsätta på den vägen.

TT-Reuters

Vi har aldrig tidigare sett så många röster före valdagen.

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Michael McDonald på Floridas universitet om en färsk studie av amerikanskt valdeltagande. Det är en rekordhög siffra – över 50 gånger fler än antalet förtidsröster vid samma tidpunkt inför valet 2016.

TT-Reuters

Ikea vill växa genom att pressa sina priser

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Ikea ska satsa på en global prispress för att inom några år kunna betjäna 3 miljarder människor.

– Det finns fortfarande många som inte har råd att handla hos oss. Det gäller både i Asien och

i vissa delar av Europa, säger Jon Abrahamsson Ring, koncernchef för Inter Ikea.

Han har ett förflutet som assistent hos grundaren Ingvar Kamprad, nu leder han sedan en månad Inter Ikea, som äger varumärket och "hyr" ut det till 12 franchisetagare som driver 445 varuhus.

Hans första bokslut visar att försäljningen i varuhus och andra butiker under räkenskapsåret 1 september 2019 till 31 augusti blev motsvarande 414 miljarder kronor. Det är en minskning med 18 miljarder.

– Jag måste ändå vara nöjd, med tanke på att tre av fyra varuhus var stängda i en månad på grund av pandemin. Det som är positivt är att vi kunde ta igen en del digitalt, vår onlineförsäljning har ökat 45 procent under året. Den har dessutom fortsatt att ligga på en hög nivå även efter att varhusen öppnade igen, säger Jon Abrahamsson Ring.

Ikea har tre huvudmål: hållbarhet, tillgänglighet och "överkomliga priser". Koncernen ska vara klimatneutral till 2030, bygger nya butiker och ökar näthandeln,

men Abrahamsson vill nu sätta extra fokus även på priserna.

– De senaste månaderna har 60 procent av vår försäljning kommit från lågprisprodukter. Vi är redan relevanta för många, men fortfarande är våra priser ett hinder för ett stort antal människor. De flesta av dem finns i Indien och Kina, men också i städer som Stockholm, Berlin och London – de går i dag till andra när det gäller heminredning.

– I dag har vi en infrastruktur med varuhus och e-handel som gör oss tillgängliga för 2 miljarder människor, vi vill nå så nära 3

miljarder som möjligt inom fem år. Och då är priset en viktig fråga, säger Jon Abrahamsson Ring

Hur ska en sådan prispress gå till?

– Vi har ju en fördel i att vi bara säljer vårt eget sortiment. Vi bestämmer själva hur vi ska bli effektivare i allt från design och produktion till paketering, distribution och försäljning.

Ni vill sälja ännu fler grejer – hur går det ihop med klimatmålet?

– Igen, det ligger i våra egna händer. Bättre design, andra råvaror, helt nya material, högre återvinning, klimatvänligare transporter etcetera.

– Ett aktuellt exempel är vår nya ”köttbulle”, där vi nu lanserat en som är gjort på ärter. Den leder till 4 procent i koldioxidutsläpp jämfört med den traditionella, men säljer redan mycket bra. Jag menar att det går att förena våra mål.

I dag drivs det 445 varuhus i Ikeas namn världen över. Under innevarande räkenskapsår ska heminredningsjätten öppna på nya marknader som Filippinerna, Mexiko och Slovenien

– Vi kommer att fortsätta expandera digitalt, men vi släpper inte de fysiska enheterna. Senaste

året har vi öppnat fler än 30 varuhus och mindre butiker. Nästa år handlar det om drygt 50, säger Jon Abrahamsson Ring.

Hans Strandberg

hans.strandberg@dn.se

Fakta. Så ser Ikeas värld ut

Ikea-sfären innehåller två parallella och juridiskt separerade företagskoncerner:

Inter Ikea äger konceptet och varumärket Ikea och tar en

franchiseavgift på 3 procent av de som driver varuhusen.

Ingka Group driver majoriteten av de 445 varuhusen och står för 90 procent av försäljningen.

Båda koncernerna ägs och kontrolleras av stiftelser som etablerats av grundaren Ingvar Kamprad. Det är Interogo i Lichtenstein för Inter Ikea och Stichting Ingka Foundation i Nederländerna för Ingka Group.

Det är rätt tidpunkt att starta ett nytt flygbolag.

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Erik G Braathen som står bakom planerna på ett nytt flygbolag i Norge trots osäkerheten som klimatfrågan och covidpandemin innebär för branschen. Han satt

tidigare i Norwegians styrelse och är vd för Braathens, skriver NTB.

Andersson föreslås bli ordförande inom IMF

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Finansminister Magdalena Andersson (S) föreslås som ny ordförande i IMF:s högsta rådgivande organ IMFC, den internationella monetära och finansiella kommittén. Detta efter

att EU:s finansministrar enats om att stödja Anderssons kandidatur. I IMFC sitter finansministrar eller centralbankschefer som representerar hela IMF:s medlemskap och sammanträder två gånger per år.

TT

Danske Bank spår kraftig BNP-rekyl

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Efter raset på drygt åtta procent – under tredje kvartalet studsar svensk BNP tillbaka, plus fem procent, jämfört med föregående kvartal, enligt Danske Banks konjunkturprognos.

För helåret blir BNP-fallet 3,3 procent, för att sedan stiga 3,8

procent under nästa år, enligt
Danske Banks ekonomer.

TT

9,5

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

miljarder kronor köper Polhem
Infra, ägt av tre AP-fonder,
bolaget Telia Carrier för. Världens
ledande globala fibernät tas
därmed över av svenska
pensionssparare.

”Låt Estonia vila i frid – klippa på botten har troligen orsakat hålet”

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

När Estonia förliste i september 1994 arbetade jag i ett världsledande företag för lasthantering till fartyg, ramper, luckor och portar, däribland också bogvisir.

Jag kom att ta del av delar av utredningen om förlisningen då en av våra medarbetare blev kontaktad av haverikommissionen som expert på konstruktion av bogvisir.

Vi behövde inte lång stund vid granskandet av ritningarna på bogvisiret för att inse dess svagheter: en undermålig detaljkonstruktion och gravt underdimensionerade låsbeslag. Senare beräkningar visade att med moderna regler skulle låsbeslagen ha varit tiofaldigt starkare. Så småningom kartlades haveriet på bogvisiret och rampen in i

minsta detalj. I senare tiders flod av olika konspirationsteorier har man inte förstått funktionen av rampen och visiret eftersom det ibland hävdats att rampen aldrig var öppen. Estonia skulle enligt dessa teorier ha sjunkit av andra orsaker.

Visiret bröts loss från skrovet vid de kraftiga vågor (upp till 14 meter) som Estonia mötte söder om finska Utö eftersom låsreglarna var på tok för svaga. Ett tag hängde visiret kvar i de kraftiga gångjärnen och hydraulikcylindrarna. Visiret studsade upp och ner och åt sig

igenom övre däck som en konservöppnare, tippade det föröver och slog i Estonias bulb (en lökliknande form som skjuter ut från fartygets för med syfte att minska motståndet i vattnet). Bogrampen, som också fungerade som en vattentät barriär, drogs med av visiret. Rampen har en längd som måste nå för om bulben eftersom det inte finns utrymme för rampen i stängt läge under visiret. Tippen av rampen måste då passas in i en ficka i visiret. När visiret föll framåt var alltså rampen instängd i visiret och öppnades. Estonia girade upp mot

vinden när haveriet upptäcktes. Rampen fungerade då som ett öskar, som skeppade in vatten. De höga vågorna torde ha fyllt däckets på nolltid.

Den konspirationsteori som hävdar att rampen är stängd har dragit slutsatsen av filmer på Estonia. Fartyget ligger på sidan, så av ren gravitation vrider sig rampen runt sina gångjärn och ser stängd ut.

Men givetvis har detta undersökts. Ett flertal fakta bevisar händelseförloppet som jag har beskrivit det:

Bogvisiret är bärgat. Färgprover på intryckningen på visiret där det slog i bulben har visat sig matcha med bottenfärgen på Estonia. Av det kan man sluta sig till hur visiret föll av Estonia.

Intryckningar på balkarna under rampen stämmer med att rampen har öppnats och har vilat på bulben.

Alla låsreglar hade gått av, antingen i fästena eller i regeln. Detta måste ses som absoluta fakta lika väl som punkten efter DN i Dagens Nyheters logga. Att då som tidigare estniska Estonia-utredaren Margus Kurm hävda att

en svensk ubåt kan ha rammat Estonia är väldigt långsökt.

Vad skulle en ubåt göra ute i natten i ytläge i den storm som rådde? Var och en som har varit till sjöss i en storm vet att det kan gunga. Hur skulle det då inte kännas i en ubåt i ytläge?

Dessutom borde i så fall ubåten ha fått mycket allvarligare skador än Estonia. En sjunken ubåt är inget som kan mörkas.

Det hål som nu upptäckts i bordläggningen på Estonia har satt fart på konspirationsteorierna. Varför utesluter man den mest sannolika

förklaringen? Estonia har troligen slagit mot en klippa på botten och revan har uppstått då Estonia (15 000 ton) har glidit i väg en liten bit.

Låt Estonia vila i frid!

Hans Lidén, skeppsbyggnadsingenjör, Onsala

Jan Eklund: Julius Caesar twittrade till folket likt en antik Donald Trump

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Antikvetaren Mary Beard är inbjudande och charmig. - Hennes program om Julius Caesar blåser liv i den mest kände romaren i historien. Mannen som blev diktator på livstid – men fick ett snabbt och blodigt slut.

Det lär väl bli värre igen innan det blir bättre. Jag räknar med en höst

i pandemins tecken – och en lång isolerad vinter. Kan man hoppas på våren?

Det värsta är kanske bristen på horisonter. Alla inställda resor, att inte kunna tänka framåt. Och den spontana glädjen i det kollektiva som gått förlorad.

Kulturevenemang, sport, fester – de glada skratten och samtalen i staden alla hörn.

Man får resa i fantasin i stället (det går sådär).

Jag drar till 60-talets London i Agneta Pleijels "Dubbelporträtt" och 90-talets Sydafrika i Klas Östergrens "Renegater". Runt

halva jorden i Henrik Brandão Jönssons sprakande bok om det portugisiska imperiets alla gamla utposter: "Där solen aldrig går ned". Och till Baskien i det bedövande starka HBO-dramat "Patria".

I helgen hängde jag med Mary Beard i Rom. SVT har köpt in den brittiska antikprofessorns BBC-dokumentär "Sanningen om Julius Caesar". Jag var rädd att vi skulle få se ännu en kändis som vandrar runt i ruinerna och vilt gestikulerande ställer sig i vägen för det historiska dramas komplikationer.

Visst, det är mycket ljus på Beard. Iförd gul rock och färgglada gympadojor rör hon sig ledigt i staden och dess tidiga historia. Hon tvingas förstås göra de drastiska förenklingar som formatet kräver, men den här gången köper jag det. För Beard är inbjudande och fräck, lärd och charmig.

Vi får en timmes snabblektion om Roms mördade diktator. Mannen som erövrade Gallien, avskaffade dåtidens demokrati och banade väg för kejsardömet. Historien kopplas dessutom ihop med vår

tid utan att det känns pinsamt krystat.

Julius Caesar behärskade konsten att förföra folket till fullo. Inte bara med bröd och skådespel, utan i sättet att bedriva propaganda och runda den existerande modellen för statens maktutövning. Han slog en båge direkt till Roms massor och utmålade dåtidens maktelit som korrumperade snobbar och isolerade drönare utan verklighetskontakt.

Caesars slagord smattrade likt rubriker: "Veni, vidi, vici." Klart kortare än en normal tweet. Han

tog en selfie och präglade dem på Roms mynt. Det var en nyhet. Alla skramlade runt med Caesars nuna, och bättre reklam gick inte att få.

Beard beskriver honom som en fåfäng bock. Den begynnande flinten kammade han över – "Hello, Donald!" – och lagerkransen dolde lite till.

Författaren Robert Harris skämtar i en intervju om att diktatorn var ett propagandageni som ville göra "Rome great again". I det stora hela håller Harris Julius Caesar högt. "Han tillhör den moderna världens arkitekter."

Mary Beard påminner om att Caesar som förste romare korsade kanalen till Britannien och landsteg i nuvarande Kent redan år 55 f Kr; det var dåtidens motsvarighet till månlandningen, och väckte mersmak. Först år 43 invaderade Rom på allvar. Det eviga snacket om Caesar som en stor erövrare gillar hon inte. Hans legioner gick oerhört brutalt fram och slaktade alla uppstudsiga galler och andra folk som gjorde motstånd. I dag skulle vi kalla det folkmord. Klart man älskade frihetshjältarna Asterix och Obelix när man var liten.

Julius Caesar blev anfader till en kejsardynasti. Och diktatorn som knivades till döds i en sammansvärjning av ledande senatorer 44 f Kr fick självklart evigt liv i konsten, litteraturen och den politiska retorikens historia. Allt det där, och hela efterspelet med Antonius, Kleopatra och Octavianus, finns för övrigt gestaltat i tv-serien "Rome" (2005). Jag kan lova att den är värd att se om – en grym och oemotståndlig saga om makt, kärlek och politik.

Jan Eklund

jan.eklund@dn.se

Per Svensson: Det är föraktet för svaghet som får Donald Trump att slita av sig munskyddet

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Donald Trump har gång på gång hånat människor han betraktar som svaga. Det är i detta svärmande för styrka och dådkraft som man bör söka förklaringen till varför han nu vägrar att acceptera den verklighet som viruset skapat.

I den tredje och sista delen av Hilary Mantels romansvit om Thomas Cromwell och Henrik VIII, "Spegeln och ljuset", talar kungen vid ett tillfälle om den utkorades tunga börda. Alltid måste han, fursten, bevisa för andra och sig själv att han är värdig den ställning Gud har givit honom. Alltid måste han vara den klokaste, den starkaste, den dygdigaste, den manligaste, den flitigaste, den bäste och främste i allt.

Henrik minns hur han en gång som ung visade den franske ambassadören sin vad och frågade

om hans kungs vad var lika
präktig. Hela Europa hade
skrattat.

Men som kungen själv påpekar:
Om Gud hade skänkt stiligare och
starkare ben till den franske
kungen än till den engelske så
hade väl det sagt något om vilken
av furstarna som är hans favorit?
Suveränen var Guds arm på
jorden. Men han hade också en
kropp som andra, en kropp som
kunde vara alltför mänsklig;
opålitlig, svag, skröplig. Inte
underligt att Henrik söker
bekräftelse på sin utvaldhets, inte
bara genom att visa upp den

starka vaden utan också i bön, i ett
slags utvecklingssamtal med sin
enda överordnade.

Donald Trumps gud är hans ego.
Men denna gud kan också stiga
ner på jorden och ta gestalt i
”folket”. Guden kan så att säga
klyva sig själv och vara både ljuset
(Donald) och spegeln (”folket” i
röda kepsar, den jublande
massan, ”patrioterna” som viftar
med Trumpflaggor utanför Walter
Reed-sjukhuset).

Massmötena är Donald Trumps
bönestunder. Han behöver dem.
Han måste ständigt tala med sin
spegel, fråga den vem som är

vackrast och störst och skickligast
och smartast inte bara i landet
utan i hela världen, i
världshistorien, och få svaret: Du,
du, du!

Det är också därför, inte bara på
grund av valtaktisk cynism, som
han med berått mod gör sig till
superspreader-in-chief;
förvandlar sina läkare till hovmän,
tvingar in sina livvakter i en
rullande inkubator, demonstrativt
sliter av sig munskyddet utanför
sitt palats där viruset får lakejerna
att falla som käglor, uppmanar
invånarna att i det hårt prövade
landet följa hans exempel och tro

på sig själva i stället för på
vetenskapen och erfarenheten.
Donald Trump har gång på gång
hånat människor han vill se som
svaga. Han har fysiskt gjort sig
lustig över en reporter som lider
av ledsjukdom. Han har härmat
och drivit med Hillary Clinton när
hon drabbats av
lunginflammation. Han, som själv
slapp militärtjänst tack vare en
”hälsporre”, vägrade att acceptera
att den av tortyr märkta senatoren
McCain var en ”hjälte”, eftersom
McCain hade varit krigsfånge i
Nordvietnam. Han har, uppges

det, kallat stupade amerikanska soldater för "losers". Förakt för "svaghet". Kult av "styrka". Det är två av den fascistiska traditionens och människosynens klassiska karaktärsdrag. Hitler Jugends uppgift var att göra unga tyskar "hårda som Kruppstål". Är den totala brist på empati Donald Trump manifesterar ett tecken på att det pågår en fascistisk smittspridning i Vita huset? Ja, åtminstone i detta avseende; föraktet för svaghet, föraktet för en samhällsordning som också värnar de svagas, eller

förment svagas, värdighet och rättigheter. "Proud boys, stand back and stand by!" Men det är inte alldeles säkert att Donald Trump ser vad som sker, faktiskt förstår vad han gör. Han är ju fullt upptagen av att dyrka sin egen spegelbild. Narcissisters grandiosa självbild brukar sägas ha till uppgift att dölja och skydda ett jag som i själva verket är bräckligt och skört. (Det är därför narcissister är så lättkränkta. Varje ifrågasättande blir till ett dödligt, existentiellt hot.) Donald Trumps brorsdotter Mary Trump, som för en tid sedan gav

ut boken ”Too much and never enough: How my family created the world’s most dangerous man”, vittnade nyligen om hur man i Donald Trumps föräldrahem betraktade sjukdom som ett uttryck för ”oförlåtlig svaghet”. Hans mamma led av benskörhet, osteoporos. Hans pappa brukade, enligt Mary Trump, säga ”everything’s great, right, everything’s great” och lämna rummet när hustrun visade tecken på smärta. Nu vägrar sonen, den amerikanske presidenten, att

acceptera den verklighet viruset skapat.

Per Svensson

per.svensson@dn.se

Maria Gunther: Till slut fick de sina välförtjänta priser

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

**Gensaxen som årets
Nobelpristagare i kemi
utvecklade ur en bakteries
försvarssystem har
revolutionerat stora
forskningsfält, och kommer att
beröra varenda människa på
jorden.**

Vi var bara några få journalister som fick vara med på plats på Kungliga Vetenskapsakademien i år, på grund av pandemin. Stämningen blev ändå påtagligt upphetsad när ständige sekreteraren Göran K Hansson meddelade att årets Nobelpris i kemi går till Emmanuelle Charpentier och Jennifer Doudna. Många av oss har länge hoppats på att just Charpentier och Doudna ska få dela på Nobelpriset. ”De får nog vänta lite till på telefonsamtalet från Nobelkommittén. Men inte så många år, om jag gissar rätt”,

skrev jag i DN 2014, trots att det då bara var två år sedan deras gemensamma artikel hade publicerats i tidskriften Science. Det är mycket ovanligt att det går så snabbt att förstå att en vetenskaplig upptäckt är så banbrytande att den både kommer att revolutionera forskningen och förändra världen.

Sedan dess har Emmanuelle Charpentier och Jennifer Doudna fått nästan alla vetenskapliga priser som finns. Nobelpriset var nog det enda som var kvar, som Claes Gustafsson, ordförande i

Nobelkommittén för kemi, uttryckte det.

Att Emmanuelle Charpentier gjorde sina avgörande upptäckter vid Umeå universitet är förstås extra roligt, liksom att det är första gången någonsin som två kvinnor får dela på ett Nobelpris. Allting började efter middagen vid en konferens i Puerto Rico i mars 2011. Emmanuelle Charpentier sökte upp Jennifer Doudna för att prata om ett intressant protein. Sedan följde ett intensivt samarbete, ofta via Skype, mellan Charpentiers forskargrupp vid Umeå universitet och Doudnas

grupp på Berkeleyuniversitetet i Kalifornien. Efter ett år kunde de presentera sitt epokgörande resultat: Crispr/Cas9, en mycket exakt gensax som kan klippa upp dna-spiralen. Vid snittet i dna kan sedan arvsmassan bytas ut eller stängas av.

Sedan gick allt alltså mycket fort, eftersom detta var precis det verktyg som stora delar av forskarvärlden behövde, och saknade. Redan tidigare gick det att ändra på enskilda gener, men teknikerna som fanns var dyra, tidskrävande och svåra att använda.

Doudna och Charpentier fann att bakterien *Streptococcus pyogenes* hade en snillrik mekanism för att skydda sig mot virus som var redo att användas. Bakterien kan orsaka allt från svinkoppor och halsfluss till barnsängsfeber och så kallad köttätande sjukdom. I en del av sin arvs massa som kallas Crispr sparar bakterien bitar av dna från virus som den har blivit angripen av, som i ett kartotek. Crispr-kartoteket kopieras till rna, dna-molekylens mer okända kusin som är enkel i stället för en dubbelspiral. Ett protein som kallas Cas9 kopplar ihop sig med

rna-strängarna, och börja leta efter likadant främmande dna. Om samma virus angriper bakterien igen känner Cas9-proteinet igen det och klipper genast sönder det.

Charpentier och Doudna insåg att de kunde sätta fast vilken bit rna som helst på proteinet. På så sätt fick de fram en gensax som är enkel att använda och kan programmeras till att klippa upp en dna-sträng precis där vi vill.

Nu används Crispr/Cas9 i alltifrån grundforskning som handlar om att förstå hur enskilda gener fungerar till utveckling av medicinska

behandlingar av och botemedel mot genetiska sjukdomar som Huntingtons sjukdom och sicklecellanemi. Forskare i växtförädlingen menar att tekniken är nödvändig för att hantera klimatförändringarna och se till att maten räcker till världens växande befolkning. På så sätt kommer Crispr/Cas9 att angå varenda människa på jorden. Ett så effektivt och lättanvänt verktyg leder också till svåra etiska dilemman, som när den kinesiske forskaren He Jiankui år 2018 använde det för att ändra arvsanlagen på tvåäggstvillingarna

Lulu och Nana redan när de var embryon. Hans tilltag fördömdes av en enig forskarvärld, och det pågår mycket arbete för att ta fram internationella regelverk och lagar om hur tekniken ska få användas.

Ibland har ytterligare en person nämnts i spekulationerna inför Nobelpriset: Feng Zhang, som var först att visa att gensaxen går att använda i flercelliga organismer. Nobelkommittén svarar aldrig på frågor om hur de har resonerat, men personligen är jag glad att de inte tog med Feng Zhang. Priset kan bara delas i tre lika delar om

alla pristagarna har samarbetat eller jobbat helt självständigt, men ingetdera är fallet här. Det andra alternativet – att ge Zhang halva summan och Doudna och Charpentier en fjärdedel var – tycker jag hade varit djupt orättvist.

Maria Gunther

maria.gunther@dn.se

Fakta. Pristagarna

Emmanuelle Charpentier föddes 1968 i Juvisy-sur-Orge i Frankrike. Hon är verksam vid Max Planck Unit for the Science of Pathogens

i Berlin, Tyskland. Hon var verksam vid Umeå universitet när hon gjorde sina upptäckter. Hon har fått ett stort antal priser, själv och tillsammans med Jennifer Doudna.

Jennifer Doudna föddes 1964 i Washington DC i USA. Hon är professor vid University of California, Berkeley, USA och verksam vid Howard Hughes Medical Institute. Hon har fått många vetenskapliga priser, både själv och tillsammans med Emmanuelle Charpentier.

Flera storstäder drabbas av den nya smittvågen

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

**I flera av Europas storstäder
pekar nu alla kurvor åt fel håll. I
Madrid, Paris och Bryssel införs
nya, hårda restriktioner för att
bromsa smittspridningen. Fler**

läggs in på sjukhus, sängarna på intensivvårdsavdelningarna fylls och dödsfallen har börjat stiga på nytt.

Paris.

Hösten är här – och på sjukhusen i många av Europas storstäder fruktar personalen att den kan bli svår.

I tisdags registrerades 261 nya dödsfall i covid-19 enbart i Spanien. Det är den högsta siffran i landet sedan i maj. Nära hälften av dödsfallen ägde rum i Madrid, den stad som just nu är mest utsatt för pandemin i Europa.

– I Madrid fortsätter tyvärr fallen att öka, sa Spaniens högste hälsoansvarige Fernando Simon när han summerade läget i tisdags.

Icke nödvändiga resor har förbjudits mellan olika kommuner i Madridregionen, för att minska rörelsen utomhus. Det har lett till frustration och förvirring bland många pendlare som bor i förstäder till huvudstaden.

– Allt detta är premiärminister Pedro Sánchez fel. Att inskränka friheter är inte något man gör bara genom att skriva ner något på en servett! säger regionpresidenten

Isabel Díaz Ayuso, som hamnat i öppet gräl med den socialistiska centralregeringen i Spanien.

Det är inte bara i Madrid som nya och omstridda restriktioner införs. I Frankrikes huvudstad Paris har ”maximalt nödläge” (alerte maximale) utropats, sedan fler än 250 fall per 100 000 invånare uppmätts under en vecka. Det kan jämföras med 35 fall per 100 000 invånare i Stockholmsregionen under vecka 39.

Barer, nattklubbar och kasinon har tvingats stänga i Paris, liksom idrotts- och simhallar.

Restauranger kan hålla öppet,

men bara om de följer strikta regler och samlar in gästers namn och telefonnummer – ett system som används i bland annat Belgien och Italien. Namnlistorna kasseras efter fyra veckor och är enbart avsedda för smittspårning. – Det tar upp värdefull arbetstid att samla in kontaktuppgifter, och våra marginaler är redan tajta, säger Antoine Yerochewski, som driver en restaurang i stadsdelen Belleville i norra Paris. Han förstår att myndigheterna måste göra något, men är frustrerad över att restriktionerna ändras så ofta.

– Alla vet ju att vi slappnade av här i Paris i somras. Efter klockan 21 var det inte mycket avstånd vid bardisken och på uteserveringarna, det kan jag intyga. Men regeringen borde ha förutsett att det skulle bli så här och infört restriktioner tidigare som var mer hållbara, säger Antoine Yerochewski, som öppnat en grönsaksbutik i samma kvarter för att försöka rädda sin ekonomi.

– Ärligt talat håller jag restaurangen öppen mest för att inte förlora stamgästerna. De nya reglerna om max sex personer per sällskap, en meter mellan alla

stolar, handsprit på alla bord, masker för alla i personalen och förbud för stående förtäring slår hårt mot kvarterskrogar som vår, säger han.

Precis som i våras är det tätbefolkade storstäder som driver på pandemin – och liksom då går regeringarna en svår balansgång mellan folkhälsa och ekonomi. Så länge det främst var yngre som drabbades i den andra vågen undvek många regeringar restriktioner – men efter sommaren har fallen börjat öka i andra åldersgrupper. Både i Paris

och Madrid utreds nu coronasmitta på äldreboenden. Larm kommer också från Belgiens huvudstad Bryssel.

– Situationen är mycket allvarlig. Vi måste få stopp på det här, sa Belgiens premiärminister Alexander De Croo på tisdagen när han tillkännagav nya restriktioner.

Samtliga kaféer och barer stänger nu i en månad i den belgiska huvudstaden. I Tysklands huvudstad Berlin och finanscentrumet Frankfurt tvingas barer hålla stängt mellan 23 och 06, för att få stopp på ökningen.

Och i Irland varnar premiärminister Leo Varadkar för att en ny nedstängning av landet kan vara att vänta senare i höst.

Samtidigt ökar antalet covid-19-patienter på många av Europas sjukhus. I Parisregionen upptas nu 40 procent av de omkring 2 400 intensivvårdsplatserna av covid-19-patienter. Antalet som vårdas på iva där har mer än tredubblats på en månad.

Myndigheterna fruktar att vården kan överväldigas i början av november.

I våras undveks en kollaps i Paris genom att omkring 600 patienter

evakuerades med tåg. Men den här gången är det inte säkert att det går, för smittan ökar även i städer som Marseille, Bordeaux och Lyon.

Samtidigt växer vårdskulden när planerade operationer ställs in. Vinterns ledighet dras in för många läkare och sjuksköterskor, och när Frankrikes president Emmanuel Macron besökte ett sjukhus i Paris i veckan möttes han av protester från vårdarbetare som kräver mer resurser.

Mycket talar för att den sortens protester kan bli fler i höst.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se

De klarade sig bra i våras – nu slår viruset hårt

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Länderna i Centraleuropa var bland de snabbaste att stänga ner i våras och lyckades begränsa smittspridningen. Men nu slår pandemins andra våg med full kraft mot tidigare relativt förskonade länder som

Tjeckien, Ungern och Slovakien.

I Tjeckien utlystes undantagstillstånd redan den 12 mars, mer än en vecka innan landet noterade sitt första dödsfall i covid-19.

Samma dag stängde grannlandet Slovakien sina gränser, med bara 21 smittade och inga döda av sjukdomen.

Mönstret gick igen i många av de tidigare kommunistländerna i Öst- och Centraleuropa: tidiga nedstängningar, stängda gränser, saftiga böter för regelbrott och

ofta krav på att använda munskydd.

Resultatet sågs som en stor framgång.

Den 9 april, samma dag som antalet döda i covid passerade 1 000-strecket i Sverige, låg motsvarande siffra i Slovakien på 2. I Italien hade denna dag 18 279 fått sätta livet till i pandemin.

Ekonomierna öster om den gamla järnridån är långt svagare än i väst, och därmed är sjukvården i allmänhet sämre där. Många såg det därför som en tvingande nödvändighet för dessa länder att stänga ner snabbt.

Deras vårdapparater hade helt enkelt inte klarat av en anstormning av intensivvårdskrävande patienter lik den i exempelvis Sverige och Italien.

Och anstormningen kom inte heller. Länder som Tjeckien och Slovakien låg kvar längst ner på listorna över drabbade länder. I Prag samlades redan i juni 2 000 personer längs ett 500 meter långt bord på den berömda Karlsbron för en fest lanserad som ”ett symboliskt farväl till pandemin”. Men kanske gjorde vårens framgångsrika smittbekämpning

att dessa länder andades ut för tidigt.

För svagare ekonomi gör också länder mer sårbara för den ekonomiska kris som har följt i pandemins spår.

De centraleuropeiska länderna har därför under sommaren följt övriga Europa och öppnat samhällena igen, om än med vissa undantag. Ekonomin behövde få en nystart.

I Tjeckien uppmuntrades befolkningen att solsemestra i Kroatien och premiärminister Andrej Babis föregick själv med gott exempel. Affärer,

restauranger och skolor öppnade samtidigt som restriktioner på folksamlingar lättades.

Landet har nu drabbats av en andra våg av pandemin, allvarligare än något annat EU-land. Antalet nyupptäckta smittade har den senaste veckan legat runt 3 000 per dag, vilket med tanke på Tjeckiens befolkning (10,7 miljoner) är i Europatopp räknat per capita. Antalet döda pendlar mellan 10 och 20 per dag.

Och nu återinförs undantagstillståndet, om än inte någon total nedstängning. Sedan i

måndags gäller en maxgräns på 10 personer för att samlas inomhus.

Gymnasieskolor och universitet går över till distansundervisning.

En udda bestämmelse är förbud mot alla evenemang där sång förekommer – även i skolor förbjuds sjungande.

Även Slovakien har åter utlyst ett nationellt nödläge med liknande restriktioner, medan Ungern – också svårt drabbat av pandemins andra våg – har stängt sina gränser igen.

Det regeringarna befarar är naturligtvis, precis som i våras, att den hårt pressade sjukvården inte

ska klara av situationen med ett ökande antal covidpatienter. Särskilt oroande är läget i Ungern, där sjukvårdssektorn varit underfinansierad i årtal. Premiärminister Viktor Orbán sa nyligen i parlamentet att regeringen är beredd på ett värsta scenario med 400 000 smittade i november, och landet har enligt uppgift köpt in hela 16 000 respiratorer. Men han talade inte om den kroniska brist på vårdpersonal som Ungern lider av. Péter Álmos, vice ordförande i landets läkarförbund, berättar för den

oberoende sajten HVG att 300 läkare under 40 har gått ur förbundet det senaste året. – De har ofta flyttat utomlands eller bytt yrke. Det är som att en hel årgång läkare bara har försvunnit. Samtidigt fattas sjuksköterskor och annan vårdpersonal. Enligt officiell statistik låg personalbristen inom hälsosektorn på 9 000 personer under andra kvartalet 2020.

Ingmar Nevéus

Så slår nya covidvågen mot länderna

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Belgien. Omkring tio personer dör dagligen i covid-19 just nu. Eftersom fler smittas och fler läggs in på sjukhus väntas dödstalen öka. Nu införs nya begränsningar. Barer och kaféer ska stänga senast klockan 23. I Bryssel stängs de helt den

närmaste månaden. På restauranger får högst fyra personer sitta vid ett bord. Undantagna är familjer som är större. Även privata sammankomster inskränks. Högst fyra gäster utöver egna familjen får tas emot i ett hem.

Danmark. Efter en tid med kraftigt ökade smittotal verkar trenden ha vänt. Nu minskar antalet smittade och hälsominister Magnus Heunicke talar om att kurvan är knäckt. Landet har fortsatt krav på munskydd på många platser. Restauranger och

kaféer ska stänga klockan 22 och uppmanas att ta kontaktuppgifter till sina gäster för att underlätta smittspårning. Privata evenemang utanför hemmet, som bröllop, får ha max 50 deltagare.

Finland. När smittan nu ökar, från låga tal, är det främst i regionerna runt Helsingfors och Vasa och bland unga vuxna. Enstaka dödsfall rapporteras varje vecka. Cirka 40 procent av finländarna har laddat ned en app som visar var coronasmittade har rört sig och kommuner informerar om någon varit på ett gym, en

restaurang, en skola och så vidare under en viss tidpunkt. Skolor som har haft smittade har övergått till distansundervisning.

Italien. Italien har klarat sig bättre än länder som Frankrike, Storbritannien och Spanien. Smittan har dock under den senaste månaden ökat med hela 64 procent. Dödstalen och de som hamnar på intensivvård är fortfarande få. Det är inte tal om lockdown i Italien, däremot är munskydd nu obligatoriskt i hela landet när man är utomhus. Samtidigt reducerar

premiärminister Giuseppe Conte regionernas möjlighet att fatta egna beslut. ”Vi befinner oss åter mitt i en pandemi”, betonar Conte.

Nederländerna. Fler läggs in på intensivvårdsavdelningar, smittan sprids åter på äldreboenden och antivirala läkemedlet remdesivir har tagit slut. Högst 30 personer får delta i organiserade tillställningar, men religiösa sammankomster har hittills varit undantagna. Sedan det framkom att 600 personer deltagit, och sjungit, vid en gudstjänst i

söndags har regeringen uppmanat församlingarna att hålla fler digitala gudstjänster och att avstå från sång i kyrkorna.

Norge. Senaste månaden har antalet smittade ökat, främst i Oslo. I huvudstaden är det nu krav på munskydd i kollektivtrafiken, restauranger måste registrera sina gäster och vissa inomhusevenemang får bara ha 50 deltagare. I slutet av september larmade norska folkhälsoinstitutet FHI om att utvecklingen går åt fel håll. Fortsätter smittan att spridas i nuvarande takt kommer

sjukvården under slutet av året att sättas under stor press, enligt FHI. att vädra inomhus för att begränsa smittspridningen.

Tyskland. Vårens nedstängning anses allmänt ha lett till att pandemin kunde begränsas i Tyskland jämfört med andra stora europeiska länder. Den har nu ersatts av lokala åtgärder, samtidigt som en andra våg drabbar delar av landet. Fyra distrikt i Berlin är nu högriskområden. I riksdagen i Berlin är munskydd obligatoriskt, och Angela Merkel talade för några dagar sedan om vikten av

Pia Gripenberg
pia.gripenberg@dn.se

Ingmar Nevéus

Peter Loewe
loewepeter@gmail.com

Europaparlamentet vill att utsläppen minskas kraftigt

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Europaparlamentet vill se en minskning av utsläppen i Europa med 60 procent fram till 2030 som en del i EU:s klimatlag. Det är en kraftig skärpning mot de 40 procent som gäller i dag. Dessutom vill de ha bindande mål för medlemsländerna att bli klimatneutrala.

– Jag är otroligt glad för att ha fått stöd för en minskning av utsläppen med 60 procent, det är ett väldigt starkt mandat inför de fortsatta förhandlingarna, säger Jytte Guteland, (S), som är parlamentets huvudförhandlare för klimatlagen.

Parlamentets beslut att minska koldioxidutsläppen med 60 procent till år 2030 jämfört med 1990 års nivå är en kraftig skärpning av dagens målsättning på 40 procent under samma tid. Det är också mer ambitiöst än EU-kommissionens förslag på en

minskning med 55 procent till 2030.

– Men deras förslag är ett nettoförslag, i praktiken när kolsänkor har räknats in blir det betydligt mindre, hur mycket mindre är oklart eftersom det inte finns exakta uträkningar än, säger Jytte Guteland.

Inför tisdagens omröstning i parlamentet var spekulationerna att det skulle bli oerhört jämnt och att några få röster skulle kunna avgöra. Nu blev resultatet 352 röster för en minskning på 60 procent, 326 röster mot, medan 18 avstod från att rösta.

Parlamentet röstade också för att EU:s övergripande klimatmål, om att bli klimatneutralt till år 2050, inte bara ska gälla för EU som helhet utan vara bindande för alla enskilda EU-länder. Dessutom vill de ha negativa utsläpp efter 2050. Klimat- och miljörörelsen anser att de skärpta målen för utsläppen är ett steg framåt men inte tillräckligt för att nå målen i Parisavtalet.

– Parlamentets ambitiösa förslag för EU bidrar till att överbygga klyftan mellan EU:s klimatpolitik och vetenskapens besked att det krävs minst 65 procents

minskning av utsläppen, säger Wendel Trio, chef på klimatnätverket, CAN, Climate Action Network.

Även Jytte Guteland skulle helst ha sett ännu skarpare mål.

– En samlad forskarkår är tydlig med att vi behöver göra mer och jag skulle säga att 60 procent egentligen är i underkant men min förhoppning är att stå fast vid det målet och sedan genom sektoriell lagstiftning i framtiden överträffa det och då ligger Parisavtalet inom räckhåll. Enligt Parisavtalet ska världens länder i år lämna in skärpta

klimatåtaganden. Det skulle ha gjorts inför FN:s årliga klimatmöte som skulle ha hållits i Glasgow men som har skjutits upp ett år på grund av coronapandemin. Men även om mötet är uppskjutet ska de skärpta planerna ändå lämnas in. Globalt finns stora förväntningar på att EU och Kina ska kliva fram och ta täten i klimatarbetet när USA under president Trump har gått ur Parisavtalet. Nyligen meddelade Kina överraskande att de ska skärpa sina klimatmål och bland annat bli vara koldioxidneutrala år 2060.

Förväntningarna på att EU ska ha betydligt högre ambitioner är stora.

Hur långt parlamentets skärpta klimatmål räcker när det gäller EU:s nya klimatlag kommer att visa sig. De är EU-parlamentets ställning när det gäller EU:s nya klimatlag. Under hösten väntar förhandlingar med medlemsländernas regeringar och kommissionen som har mindre ambitiösa mål.

– Att parlamentet röstade för en skärpning av utsläppsminskningarna med 60 procent är den bästa

förhandlingspresent jag kunde få. Jag hade drömt om att jag skulle vara på den här platsen i dag, men jag var väldigt orolig att jag inte skulle stå här så jag är väldigt nöjd att ha med mig det här från Europaparlamentet, säger Jytte Guteland.

Jannike Kihlberg

jannike.kihlberg@dn.se

Fakta. EU:s klimatlag

EU-kommissionen lade fram sitt förslag till klimatlag den 4 mars och föreslår där ett bindande mål om att EU kollektivt ska vara

klimatneutralt år 2050. I övrigt består lagen främst av regler för hur utsläppsminskningarna ska granskas och uppdateras fram till dess.

EU-parlamentet har beslutat att deras position ska vara att minska utsläppen med 60 procent till år 2030 jämfört med 1990 års nivå. Dessutom ska målet om ett klimatneutralt EU till år 2050, inte bara ska gälla för EU som helhet utan vara bindande för alla enskilda EU-länder. Dessutom vill de ha negativa utsläpp efter 2050. De vill också ha ett delmål för år 2040, men där har de inte

preciserat hur det målet skulle se ut.

EU-parlamentet tog formellt ställning i frågan under onsdagen, varpå EU:s medlemsländer väntas slå fast vad de tycker, senast vid ett miljöministermöte den 23 oktober.

Därefter avslutas processen genom kompromissförhandlingar mellan parlamentet och ministerrådet.

Källa: DN/TT

Sluttankat för tre kronor litern i Nigeria

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Nigerias oljeberoende anses vara det värsta exemplet i världen på en så kallad råvarufälla. Exportintäkterna för 200 miljoner invånare kommer historiskt till 80 procent från oljan. Men när priset på det svarta guldets kollapsat, tvingas regeringen tänka om. Nu ryker

subventionerna som gjort att nigerianer kunnat fylla tanken för tre kronor litern.

Det var 1975, i spåren av oljekrisen, som den dåvarande militärregimen i Nigeria beslöt att införa ett pristak på bensin, som var tänkt att vara temporärt men blev kvar i 45 år. Nu är det på väg att försvinna. Sedan 1990-talet har flera regeringar försökt slopa subventionerna, men det har knappast varit en valvinnare. Det är först nu som det har blivit möjligt.

– Flera administrationer har försökt att avreglera. Men ibland

saknade några regeringar den politiska viljan och vid andra tillfällen var tiden inte rätt, sade landets oljeminister Timipre Sylva vid en presskonferens i början av september.

En annan förklaring är att regeringen är närmast bankrutt. Nigeria har länge varit en av världens tio största oljeexportörer. Man raffinerar knappt någon råolja själva utan säljer den på världsmarknaden och köper tillbaka bensin som sedan subventioneras vid pumpen där priset är knappt tre kronor litern.

Anledningen till att subventionerna blivit kvar är att de anses vara den enda fördelen vanliga nigerianer någonsin sett av att landet har så stora tillgångar.

I Nigeria kommer nästan 80 procent av alla exportintäkter från oljan. Så när coronakrisen slog till blev det en omedelbart akut situation för regeringen, under ledning av president Buhari. I förra veckan firade landet 60-årsminnet av självständigheten från Storbritannien och presidenten konstaterade i ett tal till nationen att man tappat

hisnande 60 procent av sina statsintäkter från ett prisfall på 40 procent på oljan.

Först vid 140 dollar fatet – sju gånger dagens oljepris – kan statsbudgeten gå ihop. Det finns ingen analytiker vid sina sinnens fulla bruk som tror att oljan kommer nå upp till dessa nivåer. De motsvarande 24 miljarder kronor som subventionerna kostar årligen skulle kunna investeras i skolor och kliniker.

Erik Esbjörnsson

erikesbjornsson@gmail.com

Bilägare frustrerade över de många felen i nya elbilar

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

När Volkswagen ID.3 och Polestar 2 kom ut på marknaden skulle det bli ett epokskifte för elbilarna hette det. I stället vittnar frustrerade kunder om

systemfel, bärgningar och en svårnådd support.

– Det är inte mer än rimligt att det kommer någon ersättning för det här, säger Axel Vänerhav, ägare av en Polestar 2.

När elbilsmodellerna Polestar 2 och Volkswagen ID.3 skulle lanseras tidigare i år pratade man om en revolution för hela elbilsmarknaden. Ett av säljargumenten var att bilarna skulle vara bland de första att använda en centraldator för att styra bilens alla system och som

möjliggör OTA – uppdateringar över nätet via en app i telefonen.

Riktigt så blev det inte.

När det närmade sig bilsläpp gick både Volkswagen och Polestar ut med att de nya bilarna hade problem med mjukvarufunktioner – och dessutom fungerade inte OTA, som beräknas börja fungera tidigast i slutet av året.

Flera bilägare vittnar nu om att problemen är fler – och större – än man tidigare fått information om. Många uttrycker sin frustration på sociala medier. I en Facebookgrupp för ägare av Polestar 2 handlar majoriteten av

inläggen om problem med laddningssystem, 12-voltsproblem, skärmar som hänger sig och bärgningar.

Axel Vänerhav från Lerum fick sin nya Polestar 2 levererad för två veckor sedan. En dag fick han ett meddelande på skärmen om problem med 12-voltsystemet, och efter att ha stannat och pratat med supporten fick han bärga bilen till en verkstad.

Trots händelsen är Axel Vänerhav på många sätt är nöjd med bilen. Men han är missnöjd med att flera av de funktioner Polestar använde

i sin marknadsföring vid lanseringen ännu inte fungerar. Han tycker att Polestar brustit i sin kommunikation.

– Två dagar innan jag hämtade min bil fick jag reda på att jag inte kommer kunna använda förvärmningen av bilen eller den digitala nyckeln förrän nästa år, det är klart det är frustrerande, säger Axel Vänerhav och fortsätter:

– Jag har skrivit till Polestar flera gånger att det inte är mer än rimligt att det kommer någon ersättning för det här, men jag får inga svar.

Geely- och Volvo Carsägda Polestar känner till de systemfelen. I fredags återkallade därför Polestar sina cirka 2 200 bilar – varav ungefär 600 finns i Sverige – och bilägarna uppmanades åka direkt till närmsta verkstad för en säkerhetsuppdatering.

– Det är aldrig trevligt att återkalla en bil och det är ingenting någon vill göra. Men vi är glada att vi nu hittat problemet så att vi kunnat åtgärda de så snabbt som möjligt, säger Brent Ellis, kommunikationschef på Polestar.

Brent Ellis betonar att det är säkert att köra bilen och menar att problemen berott på en bugg i bilens mjukvara – något som enligt honom ska vara enkelt åtgärdat. Han är medveten om att kommunikationen mellan företaget och kunderna inte alltid fungerat som önskat.

– Vi jobbar för att förbättra kommunikationen med våra kunder, säger Brent Ellis.

I dagsläget har Polestar inga planer på att ge kunderna kompensation.

Volkswagen ID.3 har haft liknande problem med mjukvaran

som Polestar 2 – och även deras kunder har uttryckt sitt missnöje i Facebookgrupper.

Enligt Marcus Thomasfolk, kommunikationschef på Volkswagen, känner företaget till fem fall i Sverige där bärgning av VW ID.3 skett.

– Exakt vad det beror på är något som måste utredas när så skett, det kan alltid finnas olika förklaringar till något sådant, säger han.

Volvo Cars har även de en elbil, XC40 Recharge, som delar samma mjukvara som Polestar. Men där

finns ingen oro då bilen inte är klar för leverans än.

– De första exemplaren av Volvo Cars elbil började tillverkas under förra veckan, vilket innebär att de kommer att vara uppdaterade med en annan mjukvara. Därför är inte detta ett problem som påverkar Volvokunderna, säger Karin Wik på Volvo Cars kommunikationsavdelning i ett mail till DN.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

Maja Andersson

maja.andersson@dn.se

Fakta. Det här är OTA

OTA står för over-the-air och innebär att en bil kan uppdateras med nya tjänster och funktioner över nätet – utan att bilen behöver vara på en verkstad.

Det kan även röra sig om uppdateringar och förbättringar av befintliga funktioner.

Tesla är den enda bil som i dag använder OTA för att kunna genomföra uppdateringar av hela bilen.

Källa: Teknikens värld

Flygsiffrorna kvar på historiskt låga nivåer

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Efterfrågan på flygresor ligger kvar på historiskt låga nivåer i Sverige. Under september minskade antalet passagerare vid Swedavias flygplatser med 83 procent jämfört med motsvarande

period i fjol. Enligt Swedavias vd och koncernchef Jonas Abrahamsson har utvecklingen stagnerat i höst efter en svag återhämtning av flygtrafiken under sommaren. Det totala antalet resenärer uppgick till 643 000. Av dessa var 369 000 utrikesresenärer och 274 000 inrikesresenärer.

TT

Rekorddyr T-rex klubbades hem i New York

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Nästan 32 miljoner dollar – motsvarande 285 miljoner kronor. Det blev slutbudet för en nästan komplett T-rex-fossil vid auktionshuset Christie's i New York. Det är nästan fyra gånger så

högt som den tidigare dyraste dinosaurien såld på auktion.

Dinosaurien, som fått namnet Stan efter den person som upptäckte den, hittades 1987 i South Dakota, USA.

Auktionshuset hade gissat att slutbudet skulle bli 8 miljoner dollar, men den uppskattningen passerades med råge.

TT-AFP

2 189

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

dollarmiljardärer finns det, enligt en genomgång som den schweiziska storbanken UBS gjort. För tre år sedan var siffran 2 157.

TT

Singapore vill ha fler barn – ger pengar till nya föräldrar

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Stadsstaten Singapore har ett av världens lägsta födslotal, och coronapandemin har fått flera invånare att skjuta på sina planer på att bli föräldrar, enligt landets

biträdande premiärminister Heng Swee Keat.

– Det är fullt förståeligt, speciellt när man står inför osäkra inkomstförhållanden, säger han enligt CNN.

För att råda bot på problemet kommer Singapore att erbjuda blivande föräldrar ett engångsbidrag, men hur mycket det blir är än så länge oklart.

TT

I coronakrisens spår – en trygg anställning ses som allt viktigare

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Att ha en trygg anställning och flexibla arbetsvillkor är viktigare än någonsin. Det visar Universum Globals årliga karriärundersökning, som

kartlagt unga vuxnas karriärpreferenser och vilka arbetsgivare som har högst status.

– Att känna sig trygg på sin arbetsplats har blivit mycket viktigare under coronapandemin, säger Claes Peyron, vd på Universum Global.

I undersökningen har cirka 20 000 yrkesverksamma akademiker svarat på undersökningsbolaget Universum Globals enkät om drömarbetsplatser och karriärpreferenser. Resultatet visar att det skett ett rejält skifte i

vad människor anser viktigt i val av arbetsplats.

Enligt Claes Peyron är en av de tydligaste förändringarna att preferenser om en trygg anställning ökat ordentligt under det senaste året. Han är övertygad om att förändringen är en direkt effekt av coronakrisen.

– Att ha en trygg anställning har alltid varit viktigt men det har förstärkts i år, och vi ser även att detta är något man aktivt letar i hos sin nästa arbetsgivare. Vi ser i resultatet av undersökningen att jobb inom offentlig sektor och företag som är finansiellt

framgångsrika fått ett rejält uppsving, medan de som syns i media och inte alls gått bra ekonomiskt minskar i popularitet, säger Claes Peyron.

Även önskan om flexibla anställningsvillkor har ökat under coronakrisen – något som Claes Peyron ser som naturligt eftersom många hittat nya, digitala sätt att arbeta på. Det kan handla om att man vill hämta barn på dagis för att senare på kvällen ta upp datorn och fortsätta arbeta.

– När man sedan ska komma tillbaka till mer normala förutsättningar vill man ha en

arbetsgivare som erbjuder stor flexibilitet. Dels att man ska kunna fortsätta jobba hemifrån, men också att man ska kunna utvecklas på ett individanpassat sätt, med mer flexibla lönesättningar som exempel, säger Claes Peyron.

Resultatet i undersökningen visar att svenska företag fortsätter att dominera när unga ekonomer rankar sina drömarbetsplatser. Bland dem toppar Spotify, Google, Ikea, Ica och HM listan. Bland listan för it-arbetare har Google tidigare år legat etta – men i år petas de ner och ersätts av

musikjätten Spotify. På tredje plats kommer Microsoft, tätt följt av Apple och Ikea.

Hotell- och resebranchen har drabbats hårt ekonomiskt under coronapandemin, och många företag inom branschen har tappat rejält i popularitet. På ekonomernas lista har reseföretaget TUI gått ner 60 platser, hotellkedjan Sheraton 33 platser och konkurrenten Scandic 29 platser. Även inom it-världen minskar turistbranschen i popularitet – Resejätten SAS rasade 49 platser i it-arbetarnas

lista och tåg företaget SJ sjönk 33 platser.

– Det här är ingenting annat än en effekt av coronapandemin. Dessa företag var förra året aktiva med att anställa – och attraktiva på marknaden. Nu är det nog många som inte ser det som en framtidsbransch att satsa på, säger Claes Peyron.

Trots de osäkra tiderna visar en analys av undersökningen att 34 procent av deltagarna vill byta jobb inom det närmsta året – en siffra som Claes Peyron vid första anblick fann förvånansvärt hög.

– Men förklaringen är sannolikt att de personer som var på väg att byta jobb redan i mars har fått sitta stilla i båten och avvakta. Om läget stabiliseras hoppas de nog kunna gå vidare, säger Claes Peyron.

Samtidigt som många vill byta arbetsplats ökar de unga akademikernas krav på framtida arbetsgivare. Ungefär 40 procent av de tillfrågade svarade att de aktivt skulle välja bort en arbetsgivare som inte visar engagemang inom hållbarhet.

– Man kunde tro att detta är en plånboksfråga och något man

skulle vilja engagera sig i senare, när läget är mer stabilt. Men det här är ett positivt resultat för vårt samhälle, och jag tror det kommer vara tufft för arbetsgivare och företag som inte kan leva upp till dessa förväntningar, säger Claes Peyron.

Maja Andersson

maja.andersson@dn.se

Så gjordes undersökningen

Universums undersökning besvarades av 10 834 young professionals (yrkesverksamma i

max åtta år och/eller yngre än 40 år) och 8 588 senior professionals (yrkesverksamma i över åtta år och/eller över 40 år).

Datainsamlingen genomfördes oktober 2019–augusti 2020 med hjälp av ett webbaserat formulär via sociala medier, en panel men även partners.

Datamaterialet återspeglar yrkesverksamma akademiker i Sverige i så stor utsträckning som möjligt. Svaren viktas baserat på hur hela populationen är fördelad.

Har priset tappat status? Nio författare, kritiker och litteraturvetare om stormarnas påverkan

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

För två år sedan ställdes priset in. I fjol utbröt upprörda protester mot en av pristagarna både i Bosnien och i Stockholm. Efter ett stormigt slut på 2010-talet ska Svenska

Akademien nu tillkännage det nya decenniets första Nobelpristagare i litteratur. Klockan 13.00 öppnar den ständige sekreteraren dörrarna till Börssalen. Men hur ser litteraturvärlden på priset och Akademiens nuvarande status? Och vem borde få priset? DN har ställt frågorna till författare, litteraturvetare och kritiker.

1. Det har varit mycket diskussioner kring Svenska Akademien de senaste åren. Hur ser du på priset och Akademien i dag?

2. Vilken pristagare tycker du skulle vara ett bra val?

Toril Moi, professor i litteraturvetenskap vid Duke University i USA

1. Svenska Akademien har en lång väg att gå för att återfå mitt förtroende. Det handlar inte enbart om synen på kön och genus utan också om den smala, och enligt min mening gammaldags senmodernistiska estetiska, hållning som de flesta av pristagarna representerar, undantaget Svetlana Aleksijevitj och Bob Dylan. Men om vi ska få

se pristagare som skriver om ras, klass, postkolonialism och klimat måste Akademien sluta premiera traditionell formalism.

2. Jag har beundrat franska Annie Ernauxs böcker sedan 1980-talet. Jag skulle också gärna se att priset gick till Margaret Atwood.

Dessutom tycker jag att Karl Ove Knausgårds Min kamp-serie är bättre än det mesta som skrivits i vårt århundrade.

Göran Greider, författare:

1. Jag tycker att både Akademien och Nobelpriset verkar vara på väg att återhämta sig. Dess skamfilade

rykte och prestige kommer säkert att återuppbyggas inom den litterära världsmakten. Det behövs ett Nobelpris i litteratur. Om det inte redan fanns ett hade vi behövt uppfinna det.

2. Efter att Bob Dylan fick priset är jag nöjd. Nej, men jag säger väl de gamla vanliga kandidaterna: Den arabiska diktaren Adonis har skrivit storslagna dikter och förtjänar priset. När jag träffar folk från arabvärlden märker jag hur stor påverkan han har. Sedan skulle jag bli väldigt glad om Elena Ferrante tilldelas Nobelpriset. Hon är en radikal

samhällsanalytiker och hennes Neapelsvit hör till det starkaste som skrivits inom den berättande litteraturen.

Jes Stein Pedersen, litteraturredaktör på Politiken:

1. Vi är visst många som ser fram emot att en ny tideräkning inleds i den skandaliserade Svenska Akademien. Det är bra för litteraturen att det finns en instans som tar den på allvar. Men självklart krävs självinsikt hos ledamöterna. Att de inte ser sig som del av ett slutet, privilegierat system utan riktar -

uppmärksamheten mot det väsentliga. De närmaste åren kommer att visa om modellen är hållbar. Livstidsuppdrag är mycket problematiska.

2. Det finns dussintals, om inte fler, av kvalificerade Nobelpriskandidater. Favoriter är kanadensiska Margaret Atwood och kenyanen Ngugi wa Thiong'o. Min personliga favorit är Karl Ove Knausgård.

Peter Maass, journalist på webbtidningen The Intercept:

1. När Svenska Akademien gav Nobelpriset till Peter Handke och

det framkom att de tolererat årtal av sexuella trakasserier, visade de att Akademien är en intellektuellt och moraliskt korrupt institution. De borde inte få välja ut vinnaren av världens viktigaste litterära pris. Det enda som hade kunnat förändra detta faktum hade varit att byta ut de ledamöter som varit nyckelpersoner i de tidigare misslyckandena. Men dessa sitter fortfarande kvar på sina stolar.

2. Jag vet inte vem som borde vinna priset. Men jag tycker att ett av de få betydelsefulla val som årets vinnare, och framtida, kan göra är att vägra ta emot priset

innan en jury är tillsatt – en jury som är värdig uppgiften att välja en Nobelpristagare.

**Svante Weyler,
styrelseordförande för
Kulturrådet, fd förläggare:**

1. Priset och Akademien har en lång väg att gå. I fjol tog man ett steg framåt och två tillbaka. I dag kan man, om man avstår från svårbegripliga överraskningar, börja gå åt rätt håll igen.
2. Hilary Mantel. 2 000 sidor om politikens födelse i 1500-talets England. Plus en magisk själv-

biografi. Peter Englund – *do your duty*.

Agneta Pleijel, författare:

1. Det var jävligt trist, det som hände. Det kan inte hjälpas att de händelser du refererar till sänkte glansen runt Akademien. Numera antar jag att Akademien kommer att kunna fungera som förut, även om glansen gått av den. Priset är stort och viktigt för litteraturen. I första hand får ju den vinnande författaren mycket uppmärksamhet. I andra hand tillkommer uppmärksamheten litteraturen som sådan.

2. Det där är alltid svårt, men kvinnliga författare är oerhört missgynnade procentuellt, trots att de bär upp en så stor del av litteraturen. Därför tycker jag att en kvinna ska få priset.

Ursula Andkjær Olsen, poet och ledamot i Danska Akademien:

1. Svenska Akademien är på många sätt en imponerande institution, och det är den trots de senaste årens svåra fall. Vad gäller Akademiens framtida arbete och förmåga att utvecklas sätter jag min tilltro inte minst till de många nya ledamöter som invaldes 2019.

2. Jag önskar mig fler poeter bland pristagarna. Vad sägs om till exempel Hiromi Itô, Gloria Gervitz eller Anne Carson. Det skulle vara något!

David Lagercrantz, författare:

1. Det är väl ganska uppenbart att priset har devalverats. Jag kan bara tala för mig själv men jag känner liksom ingen riktig upphetsning längre. Något punkterades när priset tilldelades Peter Handke. Sedan kan jag också känna att jag inte riktigt har förtroende för det. Ett bra Nobelpris ska ju vara som ett

jättebra litteraturtips, men i stället försöker de staka ut sin egen väg.

2. Jag tycker man ska göra något så folk blir glada. Ge det till Margaret Atwood, kanske? Det vore ett tecken i tiden. Kanske är det dags för någon inom genrelitteraturen. Stephen King eller J K Rowlings. Det går inte att underskatta den betydelse "Harry Potter" haft för vår kultur.

Dorotea Bromberg, förläggare:

1. Jag är tagen av det som hänt, personligen och som förläggare. Men jag är övertygad om Akademien hämtar sig och återfår

sin forna glans. Det är också bilden jag får när jag talar med författare och förläggare utomlands, att man känner till kritiken och debatten i grova drag men inte alla turer och detaljer.

2. Som förläggare hoppas jag på Ian McEwan eller Richard Ford. De är mina författare och enastående båda två. Som läsare vill jag se Joyce Carol Oates som pristagare. Hon är fenomenal på att skildra mänskliga beteenden och moral, också skriver hon på ett sätt som gör att man inte kan lägga boken ifrån sig.

Mohamed Yussuf

mohamed.yussuf@dn.se

Johanna Färlin

Sandra Stiskalo

Hugo Lindkvist

hugo.lindkvist@dn.se

Kajsa Haidl

kajsa.haidl@dn.se

Tio favoriter. Här är årets hetaste kandidater till litteraturpriset

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Maryse Condé, född 1937

Från Guadeloupe men har arbetat
mycket i Afrika och annorstädes.

Hon räknas utan tvekan som en av

de stora postkoloniala författarna, med blick för kulturella hierarkier. 2018 fick hon litteraturpriset av den svenska "Nya akademien", som bildats i protest mot den gamla.

Ljudmila Ulitskaja, född 1943

Rysk författare som strävar efter att formulera försoning mellan religioner och över epoker. I sina romaner och noveller drar hon den andtrutet engagerade läsaren framåt med hjälp av intrikata intriger – en uppdaterad men ändå klassisk rysk romankonst.

Jon Fosse, född 1959

Fosse har sedan romandebuten 1983 sakta men säkert arbetat sig fram till att bli en av samtidens mest uppmärksammade nordiska författare. Han skriver romaner och noveller men har framför allt uppmärksamrats för sin minimalistiskt präglade dramatik.

Jamaica Kincaid, född 1949

Född och uppvuxen på Antigua men nu verksam i USA. Hennes huvudsakliga teman är postkolonialism och kulturell rotlöshet. I den i år på svenska utkomna "Boken om min

trädgård” kan det ta sig så konkreta former som i planterandet av skott och frön för att skapa något nytt och växande.

Laszlo Krasznahorkai, född 1954

En ungrare med rykte om sig att vara ganska svårläst. Han är en notorisk och oförutsägbar kosmopolit med en ofta melankolisk och dystert utblick på världen. Han blev ryktbar redan i och med debutromanen ”Satantango” 1985.

John le Carré, född 1931

Eller David Moore Cornwell som han egentligen heter, tycks aldrig kunna avfärdas från spekulationerna kring Nobelpriset, trots sin popularitet även i breda lager. Engelsmannen har nästan på egen hand uppfunnit den samhällsanalytiska, existentiella spionromanen.

Anne Carson, född 1950

Kanadensisk professor i antikens litteratur. Har länge hyllats för sin förmåga att låta antiken möta samtiden. Hon blandar framför allt essä och poesi, i verk som

”Röd självbiografi” och ”Makens skönhet”. På svenska kom essäboken ”Eros den bitterljuva” så sent som i april.

Louise Glück, född 1943

Hyllad amerikansk poet, från en ungersk-judisk släkt, debuterade märkesåret 1968. Slog igenom under 1980- och 1990-talet och uppmärksammades för sin klara, rena stil. Glück skriver en berättande, tillgänglig poesi och har i flera verk utgått från antika myter. På svenska finns bland annat ”Ararat”.

Yan Lianke, född 1958

Hans romaner och noveller har gett stora priser hemma i Kina – men de har också blivit föremål för censur och förbud. Den med tiden alltmer samhällskritiske Lianke har hyllats för sin humor och sitt egensinne som berättare. På svenska kom senast ”Explosionskrönika”, om Kinas kapitalistiska utveckling.

Pia Tafdrup, född 1952

En av den nordiska poesins viktigaste röster, men också rikligt översatt. Hennes lyriska, känslostarka poesi är flerfaldigt

belönad (som ”Drottningporten” 1999), men hon har också skrivit ett par romaner. Medlem av den på senare år – likt Svenska Akademien – krisdrabbade Danska Akademien.

DN

dn@dn.se

Hur ska vi kunna laga det som har gått sönder?

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

När en politisk flank utmålar den andra som förrädare är det omöjligt att upprätthålla det förtroende som krävs i en demokrati. *Peter Pomerantsev* påminner om att polariseringen döljer att vi oftast är rätt eniga.

Runt om i världen utnyttjar ”populistiska” politiker samma effektiva taktik: skärper motsättningar, förstärker polariseringar och får landet att splittras i ”verklighetens folk” och ”liberaler”; ”patrioter” och ”globalister”, ”vi” och ”dom”. Sådén faller i fruktbar jord: så till exempel visar undersökningar i USA att demokrater och republikaner i allt högre grad tror att människor som röstar annorlunda än de själva vill dem illa. Det blir också allt mindre vanligt att ha vänner på, eller gifta

sig med någon från, den andra sidan.

I Storbritannien visar undersökningsresultat från King’s college att briterarna upplever sig vara mer splittrade av brexit–remain-klyftan än någonsin tidigare. Konsekvenserna för demokratin är förfärliga. När en sida ser den andra sidans företrädare inte bara som ideologiska motståndare utan som förrädare i färd med att smida dolska och livsfarliga planer är det inte möjligt att upprätthålla det förtroende och den respekt som är

nödvändig för att man ska kunna leva tillsammans.

När pluralism övergår i en fraktionslojalitet så extrem att den ena sidan inte vill se att det finns människor också på den andra sidan blir följden kaos och sammanbrott. Samtidigt blir vi mer sårbara för attacker från fientliga stater. Den ryska propagandan spelar på den sociala splittringen i demokratier. I Ukraina har Moskva som ett led i sin pågående invasion och sitt ”hybridkrig” underblåst konflikten mellan den ”proryska” östra landsändan och resten av landet.

Så vad kan göras? Var finns hoppet för dem som fortfarande säger sig värdera en deliberativ demokrati, en demokrati byggd på samtal? Vi hör politiker som Joe Biden i USA förstärka retoriken om det nödvändiga i att enas och hela det som splittrats. Men hur gör man det i praktiken?

Det första man bör notera är att dagens polarisering rymmer en paradoxal dimension. Samtidigt som motsättningarna är stora på det känslomässiga planet är klyftan betydligt mindre i konkreta politiska frågor.

Britterna splittras av känslor, inte

fakta, var slutsatsen i undersökningen från King's college i London. I själva verket har britterna blivit *mer* överens om allt från minoritetsrättigheter till miljö. De har till och med relativt likartade uppfattningar om invandringen; de är ense om att den måste begränsas, men inte stoppas helt.

På samma sätt visar en studie från tankesmedjan Rand att det råder en avsevärd diskrepans mellan den relativa närheten mellan amerikaners ståndpunkter i de flesta frågor och den misstro amerikanerna känner för

varandra. Det gäller också för en så förmodat omtvistad fråga som rätten att bära vapen; de flesta amerikaner anser att regleringar är nödvändiga. På samma sätt är de grupperingar i Ukraina som polariseras av Kremls informationskrig, centrerat kring Sovjetnostalgi, faktiskt ense när det gäller specifika ekonomiska och sociala frågor.

Att flytta fokus från spelet med identiteter till konkreta politiska prioriteringar är ett enkelt första steg bort från den känslomässiga polariseringen. Men det räcker inte. Vi måste också förstå varför

populisternas emotionella attraktionskraft är så stor. Var finns den grundläggande orsaken till att människor behöver identiteter?

Här handlar det inte bara om praktiska politiska frågor utan om det mänskliga psyket.

”Psykoanalytiker är en smula misstänksamma mot ordet identitet”, sa psykoanalytikern Josh Cohen till mig när jag intervjuade honom om brexit.

”Identitet” är något vi greppar efter som barn när vi börjar förstå hur komplex världen är, förklarade han.

”När vi anstränger oss för att hålla ihop den artificiella avgränsade och avrundade version av oss själva som vi talar om som vår ’identitet’ har vi en benägenhet att bli aggressiva. Många psykoanalytiker har noterat hur omöjligt det är att föra en nyanserad, ambivalent diskussion om brexit”, sa Cohen, ”man måste vara för eller emot.”

Identitet är ett bräckligt försvar mot komplexitet och kaos – något som många människor har fått erfara under de senaste decennierna när de sammanhållna föreställningar de tidigare hade

om sig själva har fallit sönder. Den processen har varit som mest radikal i Östeuropa, där en rad yrken och sociala roller, ja ett helt meningsskapande system, försvann tillsammans med Sovjetunionen. När jag nyligen ledde fokusgrupper i Ukraina var det slående att höra sinsemellan polariserade grupper tala på liknande sätt om förlusten av en grundmurad självkänsla på 1990-talet. I beskrivningarna av detta kaos var det inte längre möjligt för mig att särskilja de polariserade grupperna eftersom de alla delade samma trauma.

I väst har processen varit långsammare, men många gamla yrken och sätt att leva har sköljts bort när den stora vågen av ekonomiska och sociala förändringar rullat fram. Ur strömvirveln kan propagandister stiga upp och skapa nya politiska identiteter vars grund är hat mot den (ofta fiktive) "andre". De som vill neutralisera populisternas emotionella förförelseförmåga måste ta fasta på de förluster och det kaos populisterna utnyttjar och lyfta in dessa företeelser i samhällsdebatten för att sedan

söka efter de sakpolitiska frågor som kan hjälpa människor att gå vidare. De måste gräva djupare än populisterna – inte nöja sig med ”mjuka” och ”snälla” frågor.

Det är som skillnaden mellan en sektledare och en psykoterapeut. Båda förhåller sig till människors trauman. Men sektledarna utnyttjar sårigheterna till att manipulera människor och skapa beroendeförhållande utan att någonsin lösa de underliggande problemen. Gjorde de det skulle ju makten de har över andra människor urholkas.

Psykoterapeuten å sin sida hjälper

människor att artikulera traumat och letar sedan efter möjliga vägar ut ur det.

Peter Pomerantsev

Hon var en genial och brutal barockmästare

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

National gallerys utställning med Artemisia Gentileschis barockmåleri hyllas nu som höstens konsthändelse i London. Daniel Birnbaum ser en modern konstnär med

**exceptionellt kraftfulla
hjältinnor.**

"Artemisia"

**National gallery, London. Visas t o m
24/1 2021**

Alla tycks vara överens:

"Artemisia" på National gallery är höstens stora konsthändelse i London. Sällan har en återupptäckt historisk konstnär så uppenbart gett publiken vad den vill ha. Manliga genier, från Tizian till Bruce Nauman, tar samtidigt plats på stadens museer men tas emot med viss trötthet. Det är dags för vad The Telegraph kallar

”konsthistoriens Beyoncé” och jag kan bara hålla med.

Artemisia Gentileschi – född 1593 i Rom, död i Neapel cirka 1654 – var en av den italienska barockens få kvinnliga målare. Europeiska kungligheter och förmögna köpmän förstod redan på 1600-talet hennes storhet. Dåförtiden var hon så gott som den enda kvinnliga målare vars verk handlades till höga priser.

Övertygad om att inom sig bära på samma kraft som Julius Caesar skrev hon till en siciliansk mecenat: ”Jag ska visa ers höghet vad en kvinna förmår.” Några

mindervärdighetskomplex tycks hon inte ha lidit av. Tjugotre år gammal blev hon som första kvinna invald i den florentinska konstakademin, beskyddad av familjen Medici.

Ändå kom Artemisia Gentileschi under årens lopp att reduceras till en fotnot av konsthistorikerna. Hon sågs som en av många konstnärer som i Caravaggios efterföljd skapade naturalistiska målningar med teatraliska ljuseffekter.

Hennes konst har också hamnat i skuggan av ett i sanning dramatiskt livsöde. Som tonåring

gick hon i lära hos sin far, den välkände konstnären Orazio Gentileschi, som fick den dåliga idén att bjuda in målarkollegan Agostino Tassi till ateljén för att ge dottern särskilda lektioner i perspektivlära. Nitton år gammal blev hon våldtagen. Och anmälde det, unikt för tiden. Under den sju månader långa rättsprocessen utsattes hon för gynekologiska undersökningar och tortyr med tumskruvar. Allt för att utesluta att hon ljög i rätten. Tassi dömdes till fängelse men lyckades snart få sitt straff mildrat och bli fri.

Det är inte konstigt att vetenskapen om denna tragedi färgat tolkningen av hennes våldsamma konst – särskilt ett av utställningens huvudnummer, ”Judit halshugger Holofernes” (1612–13). Går det att se denna målning, skapad året efter rättegången, som något annat än en hämnd som inte bara är ljuv utan också spektakulär? De två kvinnorna, Judit och hennes trogna tjänarinna, vältrar sig över fiendefolkets överbefälhavare och kapar hans huvud så att blodet sprutar. Judit har kavlat upp ärmarna så att

sidenklänningen uppvisar de mest fantastiska barocka veck. Hennes blottade armar utstrålar en handlingskraft som brukar vara förbehållen drakdödare.

Den bibliska berättelsen om Judit handlar visserligen inte om personlig hämnd utan om att rädda ett helt folk. Men det är ändå svårt att tro att Holofernes kapade skalle, ett motiv som hon återkommer till i målning efter målning, egentligen föreställer något annat än den förhatlige sexualförbrytaren Tassis håriga huvud.

Redan ett år efter sitt första försök skapar hon en ny version av samma scen, om möjligt ännu mer brutal. Nu sprutar härförarens bloddroppar på ett sätt som fått historikerna att konstatera att den unga målaren var förtrogen med Galileo Galileis ballistik, läran om de banor som kastade kroppar beskriver i luften. Och mycket riktigt umgicks hon i samma kretsar som vetenskapsmannen. Inte ett enda blodstänk når fram till hjältinnans överdådigt veckade gyllene klänning.

Just dessa målningar har anförts som bevis för att Gentileschi i

grund och botten var en osjälvständig elev till Caravaggio, som också tolkat halshuggarscenen. Men det är faktiskt ett helt obegripligt påstående. Caravaggios taniga Judit som beledsagas av en gammal tant till tjänarinna har ingenting av den kraft Gentileschi skänker sina hjältinnor. Hur hans Judit ens orkar lyfta svärdet förblir en gåta.

Att utställningen badar i köttig extas och underhållningsvåld gör den inte unik i dag. Men att allt ses ur den handlande och upplevande kvinnans perspektiv

gör "Artemisia" annorlunda än alla andra utställningar jag sett av europeiska så kallade mästarmålare.

Gentileschi har också gjorts modern genom själva hängningen. Upprepningen av motiv med minimala förändringar får en att tänka på fotografiska tekniker.

När hon iscensätter sig själv som martyr, helgon och lutspelare och intar exakt samma pose trots de olika rollerna, tror jag mig plötsligt ha landat i en sal med Cindy Shermans rollspel.

Det är en sexualiserad värld Artemisia Gentileschi återger med

måleriets alla tänkbara
specialeffekter. Redan som
sjuttonåring målade hon för första
gången av sig själv som den
sårbara Susanna i badet, i
”Susanna och de äldste”, 1610. Två
gamla snuskgubbar smyger sig på
den nakna kvinnan. De kikar fram
bakom en mur och försöker
genom hot lura till sig sexuella
tjänster. Hon vänder sig bort i en
avvärjande gest.

Det är Susannas reaktion och
hennes känsloliv som står i
centrum. Trots att hon är ett
objekt för gubbarnas lystna
blickar och ett offer för sexuellt

ofredande är hon målningens
subjekt. Som betraktare bjuds jag
in att känna vad hon känner. Och
det fungerar: även jag som man
värjer mig.

Fotnot: Svenskar omfattas för
tillfället inte av Storbritanniens
karantänsregler. Mer info på
swedenabroad.se.

Daniel Birnbaum

Ledare: Drönare ingen hjälp för demokratien i Belarus

FREDAG 9 OKTOBER 2020

EU har – naturligtvis – tagit ställning mot Belarus diktator Aleksandr Lukasjenko, hans valfusk och försök att krossa protesterna mot det. Fast ibland verkar den ena handen inte veta vad den andra gör.

Nättidningen EUobserver berättar den sällsamma historien om hur EU har ordnat 15 övervakningsdrönare till Belarus. De levererades den 28 augusti, när belarusiska säkerhetsstyrkor sedan länge var sysselsatta med att slå regimkritiska demonstranter sönder och samman.

EU:s utrikestjänst har stått för pengarna inom ramen för ett projekt som ska stärka samverkan mellan Belarus och grannländer som är medlemmar i unionen. Litauen hjälpte till med gireringen i maj, ett par månader före

Lukasjenkos stulna val den 9 augusti. Riktigt hur drönarna sedan kom till sin adressat har den litauiska polisen gett varierande uppgifter om.

Regeringen i Vilnius har nu i alla fall stoppat ytterligare betalningar till Minsk. EU:s utrikestjänst ger för sin del det betryggande beskedet att drönarna inte alls är avsedda att användas i jakten på oppositionella belarusier.

Möjligen har det bara råkat uppstå något byråkratiskt förbiseende. Eller så har EU-kommissionen alltför svårt att vakna när en

internationell kris kräver att rutinerna ändras.

EU intog fram till i somras en förlåtande attityd mot Lukasjenko, som har haft makten i Belarus sedan han tog den för 26 år sedan. 2016 hävdades de hårda sanktioner som gällt, inte för att diktatorn blivit demokratiskt sinnad utan för att stötta hans distansering från Ryssland. Vladimir Putins militära överfall på Ukraina hade gett Lukasjenko en tankeställare. Massprotesterna efter skandalvalet fick dock raskt Lukasjenko att rata det demokratiska EU och söka sig

tillbaka till sin naturligt allierade:
den auktoritära Putin.

Efter nästan två månader av
splittring och beslutsångest
lyckades EU i förra veckan komma
överens om nya sanktioner, men
klart mildare än de gamla. 40
belarusier kopplade till regimen
förbjöds att resa till unionen och
fick eventuella tillgångar frysta.
När nu EU dröjde så länge med att
komma till beslut lär det inte ha
funnits mycket kvar att beslagta.
Skälet till fördröjningen var att -
Cypern vägrade godkänna
bestraffning av Belarus om inte
Turkiet också belades med

sanktioner på grund av sin
oljeprospektering i östra
Medelhavet.

Men dessutom hade EU svårt att
enas om hur omfattande
åtgärderna mot Belarus skulle bli.
Nu är Lukasjenko oförklarligt
undantagen från sanktionerna,
trots att han personligen är
huvudskyldig till valfusket,
polisvåldet mot demonstranter
och tortyren av politiska fångar.
Storbritannien och Kanada har
båda inkluderat honom på sina
listor.

Lukasjenko och hans regim måste
isoleras. Ekonomiska dusörer

likaväl som ”samarbetsprojekt” ska ställas in på obestämd tid. Diktatorns röst i internationella forum ska motarbetas med full kraft. Den demokratiska oppositionen ska stöttas med både politiskt och finansiellt bistånd. Tyrannen i Minsk saknar legitimitet. Belarusierna förtjänar sin frihet. EU måste kunna bättre än så här. Demokrati, mänskliga rättigheter och yttrandefrihet ingår i unionens fundament. De ska försvaras varhelst de trampas på, inte minst i ett land som faktiskt tillhör Europa.

Det kan tyckas likna musen som röt. EU har ingen armé att skicka för att sätta kraft bakom orden. Men ord är viktiga. Och EU är ingen liten mus.

DN 9/10 2020

Trumps fummel med viruset lägger krokben för ekonomin

FREDAG 9 OKTOBER 2020

Donald Trump, vem annars, har funnit den heliga graalen. Lite hjälp hade han väl av sina doktorer, men den ”antikroppsscocktail” han fick mot sin covid-19 fungerade ”otroligt bra” och botade honom helt. I ett videoklipp lovar han att alla

medborgare ska få samma medicin, gratis, bums.

Om det finns biverkningar av det oprövade läkemedlet? Ett senare problem. Över 210 000 döda amerikaner? Men gissa vad, ”coronaviruset var en Guds välsignelse”, och nu har presidenten klarat skivan. Pandemin är Trumps största akilleshäl inför valet den 3 november, eftersom han har hanterat den med monumental inkompetens och en vild sicksackkurs. I våras var viruset en ”bluff” som skulle ha blåst bort

till påsk. Parallellt har USA:s ekonomi stört dykt.

Men i onsdags stoppade presidenten alla förhandlingar med Demokraterna om ett nytt stimulanspaket mot coronakrisen. I vanlig ordning är budskapet inte helt sammanhängande. För å ena sidan påstås ekonomin vara på väg uppåt i rekordfart, och således inte behöva någon hjälp, och å andra sidan utlovas en rejäl startkick bara han blir återvald. Viss stimulanspolitik hade förstås Trump varit intresserad av även före valet, som att skicka fler kontantcheckar till alla

amerikaner. Gärna signerade av presidenten själv, får man anta. På samma sätt har han försökt fixa rabattkuponger på läkemedel till drygt 30 miljoner äldre väljare. Chefen för centralbanken Fed, Jerome Powell, är däremot genuint orolig för USA:s ekonomi. Arbetslösheten i virusets spår har börjat sjunka, men återhämtningen är ojäm och bräcklig. Tidigare stimulanser håller på att löpa ut. Mer statligt stöd behövs, till de som förlorat jobbet och småföretag inte minst i servicesektorn. Utan att vara någon vän av budgetunderskott

anser Powell det fortfarande bättre att ta i för mycket än för litet.

Knappt fyra veckor före valet var Demokraterna i kongressen knappast angelägna om att ge Trump en deal på hans villkor. Deras krav är betydligt dyrare och skulle bland annat ge en hacka till delstater och kommuner, något som är anatema för Republikanerna. Och inte har Demokraterna blivit medgörligare av det sjaskiga försöket att i ilfart dunka igenom en ny ledamot av Högsta

domstolen. Detta är vad Trump prioriterar i första hand.

I normala fall har presidenter högst begränsat inflytande över konjunkturen. Under Trumps tre första år växte USA hyggligt men inte märkvärdigt – och bara lite sämre än under Obamas sista tre år. Coronakrisen förändrade allt. Den ställde akuta krav på statliga räddningsaktioner.

Trots allt skryt har Trump dessvärre lika svajiga föreställningar om ekonomi som om det dödliga virus han envisas med att bagatellisera. Han skulle få hem jobben från Asien till USA.

Han skulle göra kolindustrin stor igen. Han skulle skapa en vidunderlig tillväxt på 5–6 procent. Inget av det hände. Skattesänkningarna för företag och rika inbringade inget mirakel, ty de lades på hög i stället för att investeras. Budgetunderskottet, som presidenten lovade eliminera hur enkelt som helst, hade exploderat redan innan krisen kom.

Och hur coronaviruset sprids och smittan hanteras är trots allt den avgörande faktorn för hur det går med ekonomin framöver. Donald Trumps oansvariga och livsfarliga

inställning i alla frågor som rör covid-19 får oundvikligen effekter också på jobben och affärerna. Halva Vita huset tycks nu infekterat. För att det enda avstånd presidenten håller är till sund ekonomisk politik.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se

Norge och Danmark avråder från Sverigeresor

FREDAG 9 OKTOBER 2020

Både Norge och Danmark inför nya reserestriktioner för Sverige. Anledningen uppges vara stigande smittofall i flera regioner.

Sverige har den senaste tiden haft ett stigande antal smittofall och

därför avråder danska utrikesdepartementet från icke nödvändiga resor till 8 av Sveriges 21 regioner, rapporterar nyhetsbyrån Ritzau.

Restriktionerna omfattar Halland, Blekinge, Stockholm, Jämtland-Härjedalen, Kronoberg, Uppsala, Västmanland och Örebro.

Normalt avråder danska UD från resor till ett helt land om det överskrider 30 bekräftat smittade fall i veckan per 100 000 invånare. Sverige har den här veckan överskridit den gränsen med 32,4 smittade per 100 000 invånare, men i stället för att avråda från

resor till hela Sverige fattar man beslut region för region. Samtidigt har norska UD uppdaterat sina reserekommendationer och avråder nu från resor till Gotland, Värmland, Västernorrland och Norrbotten. Det betyder att samtliga regioner i Sverige lyser rött, förutom Kalmar. Man inför även reseavrådan för Lettland, Liechtenstein och Cypern.
TT

Pence kom undan kritiken om pandemi-hanteringen

FREDAG 9 OKTOBER 2020

Kommentar

Demokraten Kamala Harris gjorde ett tappert försök att få onsdagens tv-debatt att handla om pandemin och sjukvården i USA. Vicepresidenten Mike Pence gjorde ett minst lika effektivt försök att förhindra att

någon sakpolitik diskuterades över huvud taget.

De politiska sakfrågorna har länge hamnat i skymundan i höstens amerikanska valkampanj. I stället har nyheterna dominerats av Donald Trumps personliga skandaler, hans utspel om högerextrema och senast hans sjukhusvistelse, efter att han själv smittats av covid-19.

Under onsdagens debatt mellan de två vicepresidentkandidaterna gjorde Kamala Harris tappra försök att flytta fokus tillbaka till sakfrågorna.

Harris tydliga mål var att gång på gång hamra in att Trump-administrationen bär ett direkt ansvar för de över 210000 amerikaner som dött av pandemin under året.

– Det amerikanska folket har bevittnat det största misslyckandet av en presidentadministration i det här landets historia, sade Harris. Budskapet fick särskild slagkraft då det är just hennes rival, den sittande vicepresidenten Mike Pence, som haft huvudansvaret för Vita husets krisgrupp för hanteringen av pandemin.

Om Trump och Pence lyckas tillsätta den konservativa domaren Amy Coney Barrett är risken stor att Barack Obamas sjukvårdsreform upphävs, vilket kan leda till att miljontals amerikaner förlorar tillgången till sjukvård under en historisk pandemi.

Harris sade även att Trump och Pence därmed kan förvärpa USA:s hälsokris ytterligare, om de upphäver sjukvårdsreformen. Hon gjorde det glasklart att hon såg det här som debattens allra viktigaste fråga. Det kan bero på att hon har opinionssiffrorna i ryggen just när

det gäller sjukvård. En överväldigande majoritet av väljare säger att de litar på demokraterna Joe Biden och Harris, snarare än Trump och Pence, när det gäller just sjukvården. I en färsk mätning från Fox News säger 64 procent av amerikaner att de vill behålla Obamas sjukvårdsreform, vilket är den högsta siffran någonsin. Bara 32 procent vill upphäva reformen. Mike Pence verkar också ha sett de här siffrorna, för han gjorde minst lika tappra försök att slingra sig ur alla krångliga frågor om just sjukvården och coronapandemin.

Precis som i förra veckans debatt mellan Trump och Biden var moderatorn inte kapabel att styra diskussionen så att kandidaterna faktiskt tvingades svara på frågorna som ställdes. Pence lyckades därmed undvika att svara på minst ett dussintal raka frågor om exempelvis klimatpolitik, aborträtten och Trumps påstådda skattefusk.

Mike Pencés timida framtoning var en bjärt kontrast till Trumps burdusa debattframträdande förra veckan, men de tog sig ungefär samma friheter med fakta. Pence påpekade att den amerikanska

ekonomin återhämtat sig drastiskt, trots alla dystra siffror om arbetsmarknaden under hösten. Han påstod grundlöst att Trump ”alltid följer vetenskapen” när det gäller klimatkrisen, trots att Trump konsekvent förnekat att klimatkrisen över huvud taget existerar. Han sade även att Trump har en plan för att skydda amerikaner som riskerar att förlora sin sjukvård utan Obamacare, men gav inga specifika förklaringar om hur det skulle ske.

Det är kanske talande för nivån på den amerikanska politiska -

debatten inför valet att en fluga som satt på Mike Pence huvud i drygt två minuter dominerade diskussionen på sociala medier efter debatten, men det bestående intrycket var att både Trump och Pence förblir rejält på defensiven när det gäller misslyckandet med pandemin. Det är två av USA:s allra skickligaste politiska kommunikatörer, men de har inte lyckats formulera något sammanhängande budskap om pandemin som inte bottnar i uppenbara lögner. De dubbla plexiglas som skiljde de två kandidaterna åt på scenen blev

i sig en fysisk illustration av hur Trump och Pence misslyckats med att tämja pandemins framfart i USA. Likaså nyhetsrubrikerna som trillade in under kvällen, där det bekräftades att det nu är 34 medarbetare på Vita huset som smittats, varav en säkerhetsvakt ligger på sjukhus och kan vara dödligt sjuk.

Den ansedda tidskriften New England Journal of Medicine, som sällan gör politiska

ställningstaganden, publicerade inför debatten en artikel med dräpande kritik av Trump och Pence hantering av pandemin. Trump-administrationen "förvandlade en kris till en tragedi" skriver redaktörerna. Kamala Harris påminde det amerikanska folket om att det var just mannen bredvid henne som haft huvudansvaret för att stoppa pandemin.

Mike Pence gjorde sitt bästa för att distrahera från den bistra verkligheten, men han lugnade nog inte många av de miljontals amerikaner som förlorat anhöriga,

eller som förtvivlat ser hur smittan fortsätter sprida sig i deras närområden.

En mätning från CNN visade att 59 percent av tillfrågade amerikaner ansåg att Harris vann debatten, medan 38 procent ansåg att Pence vann.

Martin Gelin

Sjuka senatorer skapar en osäker majoritet för Barrett

FREDAG 9 OKTOBER 2020

**Covid-19 kan sätta käppar i
hjulet för republikanernas
snabba godkännande av Amy**

**Coney Barrett, som föreslagits
som ny domare till Högsta
domstolen.**

**Marginalen för omröstning är
liten, och tål inte senatorer som
anmäler sjukfrånvaro.**

Det gick inte många timmar efter
Ruth Bader Ginsburgs död förrän
president Donald Trump
nominerade hennes ersättare som
domare i USA:s högsta domstol.
Trump slog snabbt fast att det
fanns gott om tid för senaten att
hålla sin godkännande
omröstning om den föreslagna
Amy Coney Barrett före valet.

Republikanerna har liten majoritet i senaten, med 53–47, men två republikanska senatorer sade tidigt att de inte vill se en omröstning om Barrett före valet. Nu har minst tre republikanska senatorer testat positivt för coronaviruset, och sitter i karantän. Två av dem, Mike Lee och Thom Tillis, är ledamöter av justitieutskottet, som allra första godkänna nomineringen. Hur sjukdomsförloppet utvecklar sig, eller om fler senatorer insjuknar, kan påverka Barretts godkännandeprocess. Samtliga som testat positivt var närvarande

då Trump presenterade Amy Coney Barrett i trädgården framför Vita huset; åtminstone elva personer som var där har testat positivt – inklusive presidenten själv. Demokraterna vill dra ut på tiden och kräver att en ny domare utses först efter valet. De har även rest krav på att Barrett bör förklara sig jävig i alla eventuella ärenden som rör valresultatet eller hur valet gått till. I telefonsamtal med demokratiska senatorer på onsdagen ska hon dock inte lämnat några sådana löften.

Senator Lindsey Graham, ordförande för justitieutskottet som håller i utfrågningarna av Barrett, har dock sagt att schemat än så länge ligger fast, med utfrågningar som inleds den 12 oktober.

Domstolens sammansättning kan ha betydelse även för presidentvalet. På grund av Trumps ideliga ifrågasättande av tillförlitligheten i poströsterna – och därmed valet – finns en möjlighet att valresultatet kan komma avgöras i domstol. En konservativ övervikt bland domarna kan möjligen gynna

Trump. På den republikanska sidan hävdar man också att risken att domstolen hamnar i dödläge 4-4, bör undvikas – särskilt just nu. Det är ett lappkast från hur republikanerna ställdes sig 2016, då Antonin Scalia avled och Obamas förslag till ersättare förvägrades en normal process. Läsåret för den decimerade domstolen har just inletts, och flera uppmärksammade fall finns på agendan. Dit hör bland annat ett ärende som rör hela framtiden för sjukvårdslagen Affordable Care Act. Fallet ska gås igenom den 10 november, en vecka efter

valet, och påverkar miljoner amerikaner. Amy Coney Barrett har i tidigare skriftliga yttranden varit kritisk till hur lagen är utformad.

En glimt av vad en starkare konservativ övervikt kan få för följder kom redan på måndagen, då två nuvarande domare, Samuel Alito och Clarence Thomas, i ett yttrande skrev att de anser att HD:s tidigare beslut om att legalisera samkönade äktenskap, borde ändras. När det fattades 2015 var de båda skiljaktiga. Ytterligare ett fall som rör synen på homosexualitet och religiös

övertygelse ska höras den 4 november- dagen efter valdagen. Under den första dagen på terminen beslutade domstolen också att godkänna en lag i South Carolina, enligt vilken alla poströster måste bevitnas. Kravet på vittnesunderskrift tillkom på initiativ av delstatens republikaner, men demokraterna menar att det kan försvåra för många väljare, inte minst på grund av de minskade sociala kontakterna under pandemin.
Sanna Torén Björling

Högsta domstolen är en federal domstol med nio livstidsutnämnda domare.

Under senare decennier har - domarnas ideologiska och partipolitiska hemvist blivit allt viktigare.

Efter den progressiva domaren Ruth Bader Ginsburgs död den 18 september är fem av de återstående domarna konservativa, tre liberala.

Efterträds hon av en konservativ domare blir övervikten 6-3.

Amy Coney Barrett, som har nominerats av Donald Trump, är

en välmeriterad, ideologiskt mycket konservativ jurist.

Domstolen tar bland annat upp fall som rör lagars prövning mot konstitutionen, och tvister mellan delstater och det federala USA.

Ett fåtal av alla ärenden är politiskt laddade, men de som är det kan påverka det amerikanska samhället i grunden.

Nya missiler kan visas upp när Nordkoreas arbetarparti firar 75 år

FREDAG 9 OKTOBER 2020

Full aktivitet pågår i Nordkoreas huvudstad Pyongyang för att skapa en festlig atmosfär inför lördagen när det styrande arbetarpartiet firar 75 år. Dagen är också ett tillfälle för den enväldige ledaren Kim

Jong-un att manifestera landets militära styrka. En stor militärparad väntas och det spekuleras i att nya avancerade vapen kommer att visas upp. Kommunistpartiet i Nordkorea arbetar i dagarna intensivt med att skapa feststämning i huvudstaden Pyongyang inför lördagen när landets arbetarparti, det enda tillåtna, firar 75 år. Propagandabilar med budskap som sätter människor i stämning är på plats, skriver sydkoreanska nyhetsbyrån Yonhap. Gator och torg snyggas upp, partirepresentanter från hela

landet har anlänt till huvudstaden och en konstutställning med målningar av hittills tre ledare är på plats.

Allt i ett försök att svetsa samman det nordkoreanska folket och flörta med deras nationella känslor i en tid som är mycket prövande.

Under året som har gått har landets ekonomi skakats av ett trehövdat svärd. Landet tyngs av de hårda internationella FN-sanktioner som ligger fast sedan samtalen om kärnvapennedrustning med den

amerikanska presidenten Donald Trump bröt samman.

Dessutom har covidkrisen och stängda gränser som följt med den fördjupat de ekonomiska svårigheterna ytterligare. Handeln med Nordkoreas viktigaste partner, Kina, har rasat.

Samtidigt har översvämningar och stormar dragit in över landet och försämrat skörden. FN:s speciella rapportör till Nordkorea Tomas Ojea Quintana vädjade i somras till FN:s säkerhetsråd om en lättnad i sanktionerna.

– Ett ökat antal familjer äter bara två gånger om dagen, eller så äter

de bara majs, och en del svälter, sade han.

Till och med Nordkoreas diktator, Kim Jong-un, har i ett ovanligt drag medgett att landets ekonomiska plan har misslyckats. På lördag när arbetarpartiet firar 75 år väntas därför stora ansträngningar göras för att ena befolkningen och försäkra sig om dess lojalitet. Förutom olika kulturella evenemang och uppvisandet av ett nybyggt sjukhus förväntas en massiv militärparad på Kim II Sung's torg. Inför lördagen visar satellitbilder tusentals militärer som övar sig i

att bilda formationer på en flygplats i utkanten av den nordkoreanska huvudstaden, skriver nyhetsbyrån AP.

Och efter att under en ganska lång tid ha legat lågt i provskjutningar spekuleras det i att Nordkorea kommer att visa upp nya strategiska vapen. Bland annat sade Sydkoreas försvarsminister Suh Wook, enligt Yonhap, i onsdags att så kommer att ske. Det är i sådana fall inte bara ett sätt att visa sig stark inför den inhemska publiken utan skulle också sända ett budskap till USA och Sydkorea om att landet

fortsätter att utveckla kärnvapen, sanktionerna till trots.

Om ledaren Kim Jong-un kommer att visa upp sig eller hålla tal är än så länge, som så mycket i Nordkorea, oklart. Landet brukar inta en mindre provokativ hållning när de internationella relationerna är mindre ansträngda. När Nordkorea för två år sedan firade 70 år som socialistiskt land höll sig exempelvis Kim Jong-un i bakgrunden. Då hade han några månader tidigare haft ett första möte med Donald Trump, som ingav förhoppningar.

Men efter ytterligare två möten hade samtalen med USA brakat samman. USA krävde tydligare löften om avrustning i utbyte mot en lättnad i sanktionerna än vad Nordkorea kunde gå med på. Under tiden har utvecklingen av kärnvapen fortgått och på lördag spekuleras det i att landet visar upp nya baltiska missiler och en u-båt som kan skjuta av missiler. Samtidigt pågår spekulationer om hur landet har drabbats av pandemin. Hittills har Nordkorea hävdat att landet inte haft en enda smittad av covid-19. De flesta utomstående bedömare tvivlar på

den uppgiften. Såväl Sydkorea som USA:s försvar hävdar att Nordkoreas militär har order om att skjuta smugglare och andra som tar sig olagligt över gränsen för att hejda viruset.

I förra månaden blev en sydkoreansk man som flöt i vattnet mot Nordkorea skjuten och sedan, enligt Sydkorea, bränd. Enligt den sydkoreanska kustbevakningen ville mannen hoppa av till Nordkorea. Sedan dess har de redan frostiga relationerna med Sydkorea kallnat ytterligare.

Marianne Björklund

marianne.bjorklund@dn.se

Irland kan bli först med att stänga ännu en gång

FREDAG 9 OKTOBER 2020

Ska Irland som första europeiska land gå tillbaka till en mer eller mindre total stängning på grund av pandemin? Det vill Tony Holohan, landets motsvarighet till Anders Tegnell. Men

regeringen stretar emot – än så länge.

Precis som andra europeiska länder tycks Irland ha drabbats av pandemins andra våg under hösten. Antalet smittade närmar sig vårens nivåer, och den 3 oktober rapporterades 10 döda. Siffrorna är inte på långt när så höga som i exempelvis Storbritannien och Frankrike – snarare är de nära ett EU-genomsnitt. Men ändå är landets hälsomyndigheter djupt oroad. Inte minst oroad är Tony Holohan, Irlands högst uppsatta medicinska statstjänsteman och

ordförande i NPHET, den grupp som styr landets hantering av pandemin. En person som kan liknas vid Sveriges Anders Tegnell.

I söndags, efter ett möte med gruppen, skrev Holohan ett brev till regeringen som starkt rekommenderade att Irland införde restriktioner på vad som kallas nivå 5. Detta innebär i princip en total stängning av samhället, med stängda restauranger och företag, liksom förbud att lämna hemmet annat än för motion i närområdet. Även

skolorna kan behöva stängas igen, menade Holohan.

Brevet läckte genast, och regeringen hävdade att den inte hade förvarnats om Holohans ståndpunkt. Bara några dagar tidigare hade NPHET sagt att de rådande restriktionerna, på nivå 2, var tillräckliga.

Vice premiärminister Leo Varadkar var mycket kritisk och hävdade att rekommendationerna kom "från ingenstans" och att de "inte var genomtänkta".

Det offentliga grälet har dominerat nyhetsrapporteringen på Irland och anses särskilt

anmärkningsvärt eftersom regeringen tills nu alltid har följt Holohans råd.

På måndagen beslöt regeringen ändå att skärpa restriktionerna, men bara till nivå 3, vilket bland annat innebär begränsningar av trafiken mellan landets regioner. Runt Dublin vaktas vägarna nu av hundratals poliser som kontrollerar att ingen kör ut eller in utan att ha rätt till det.

Tony Holohan själv sa i en intervju på onsdagskvällen att han står fast vid sin rekommendation.

– Om något så var jag mindre oroad i söndags än vad jag är i dag.

Varken premiärminister Micheál Martin eller Leo Varadkar utesluter nu att en stängning kan bli nödvändig. Om smittspridningen fortsätter att öka kan ett beslut fattas mycket snabbt.

Ingmar Nevéus

Forskare varnar för ”lockdown”

FREDAG 9 OKTOBER 2020

Forskare och hälsoexperter hävdar att stängningen av samhällen, ”lockdowns”, har en förödande effekt på människors fysiska och mentala hälsa, och på samhället i stort.

Rörelsen ”Great Barrington Declaration”, som startade i USA, uppmanar till skydd av svagare

grupper men tycker att övriga kan återgå till att leva normalt, uppger BBC. Nästan 6 000 forskare och medicinska experter runt om i världen har skrivit under en deklARATION, där de menar att "lockdown"-åtgärderna kommer att orsaka "oreparerbara skador" – värst är det för underprivilegierade grupper. De rekommenderar en rad åtgärder för att skydda svaga grupper, som regelbunden testning av anställda på vårdhem och att pensionärer ska få mat levererat till hemmet. Samtidigt bör unga personer som inte tillhör riskgrupp tillåtas

arbeta normalt, skolor och universitet återuppta sin normala undervisning.

Kritiker påpekar dock att risken för långvariga komplikationer av corona innebär att många fler än de som tillhör svagare grupper är i riskzonen. Marit Sundberg

Marit Sundberg

marit.sundberg@dn.se

Politiker riskerar åtal för att ha spridit lögner

FREDAG 9 OKTOBER 2020

Spaniens vice regeringschef Pablo Iglesias riskerar åtal för spridning av lögner och falsk angivelse. En domare i Madrid har rekommenderat Högsta Domstolen att inleda en förundersökning mot Iglesias,

ledare för vänsterradikala Podemos.

Fallet har hamnat inför HD eftersom bara högsta instans kan häva Iglesias parlamentariska immunitet. "Affären Dina", som givit Spaniens skvallerspalter hett stoff i över ett år, började av allt att döma med ett intimt förhållande mellan politikern och hans medhjälpare Dina Bousselham, en ung invandrare från Marocko.

Pablo Iglesias satte punkt för relationen 2015 – bägge hade fasta förbindelser på annat håll. Kort därefter dök inspelningar

upp på sociala medier med sekvenser där den radikale vänsterpolitikern lät undslippa sig politiskt inkorrekta yttranden, bland annat om kvinnor.

Enligt misstankar som ännu ej styrkts var det Bousselham, i besvikelse över att ha ratats, som spred materialet om Iglesias. När saken väckte uppmärksamhet blev hon orolig över att ertappas, hävdade att hennes telefon stulits och att det var telefontjuven som läckt stoffet.

Ett år senare hamnade en kopia av sim-kortet till Bousselhams telefon hos tidskriften "Interviú",

som gav kortet till Iglesias. En annan kopia av samma sim-kort hamnade senare hos en ryktbar utpressare, den numera fängslade polischefen José Manuel Villarejo, som samlade material mot alla politiker.

2019, då materialet påträffades hos Villarejo, föreslog Iglesias – enligt misstankarna – sina medarbetare att partiet skulle slå mynt av detta. Podemos hävade med stort medialt buller att telefonen stulits av Villarejo, på uppdrag av "mörka högerkrafter". Denna version sprack då Podemos advokat avslöjade att detta var ett

rent påhitt, för att framställa partiet som offer.

Det preliminära åtalet mot Iglesias anför ”genus-skäl” som försvårande omständighet, vilket betyder att misstankarna gäller brott som kan tolkas som kvinnoförakt. Han riskerar upp till fyra års fängelse.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

Storbritannien höjer passkrav för EU

FREDAG 9 OKTOBER 2020

Storbritannien.

Nästa år kommer det krävas pass av resande från EU-länderna.

Passkravet införs i oktober 2021 och gäller även resenärer från EES-länder och Schweiz. Det går då inte att använda nationella ID-kort. Det meddelade den brittiska regeringen igår. Enligt

inrikesminister Priti Patel är idkorten en av de mest osäkra handlingarna vid gränsen. Från nyår måste också lastbilar som ska köra in i grevskapet Kent att visa upp giltiga handlingar.

DN

Vem får Nobels fredspris?

FREDAG 9 OKTOBER 2020

Norge.

I dag tillkännager den norska Nobelkommittén Nobels fredspris i Oslo. En av favoriterna att få priset är klimataktivisten Greta Thunberg. Enligt experter finns det en koppling mellan coronaviruset och klimat- och miljöförändringar. Något som

Nobelkommittén eventuellt vill belysa. Thunberg och organisationen Fridays for future tillhörde favoriterna redan i fjol. I år nämns de främst sida vid sida med FN:s världshälsoorganisation, WHO – även det med anledning av coronapandemin.

DN

De kommande tio åren är ett avgörande decennium för förändring. Tiden är mycket viktig, så därför måste vi gå ut med detta väldigt ambitiösa globala pris.

FREDAG 9 OKTOBER 2020

Det sa den brittiska prins Wiliam i samband med lanseringen av hans nya globala miljöpris ”The Earthshot Prize”. I juryn sitter stjärnor som Cate Blanchett, David Attenborough och Shakira.

Prissumman är på 1 miljon pund
(11,5 miljoner kronor).

TT

Kung Harald ska hjärtopereras

FREDAG 9 OKTOBER 2020

Norge.

Norges kung Harald kommer att genomgå en hjärtklaffsoperation, meddelar norska hovet. Kungen läggs under torsdagen in på Rikshospitalet i Oslo, där han kommer att opereras under fredagen. Redan 2005 fick Harald en av sina hjärtklaffar utbytt mot

en konstgjord. Sådana har en livslängd på mellan tio och femton år, och det är därför inte ovanligt att ingreppet måste upprepas efter en viss tid, enligt hovet.

TT-NTB

FN: Risk att fler barn föds döda

FREDAG 9 OKTOBER 2020

Världen.

Två miljoner barn föds döda i världen varje år, och antalet dödsfall riskerar att öka på grund av coronapandemin, visar en ny rapport, enligt FN:s barnfond Unicef. Enligt FN riskerar ytterligare 11 procent – runt 200 000 barn – födas döda under ett

år i låg- och medelinkomstländer,
på grund av coronaviruset.

Minskade eller inställda insatser
inom hälso- och sjukvård uppges
vara anledningen.

TT

Krav på EU- aktion för Dawit Isaak

FREDAG 9 OKTOBER 2020

Bryssel.

EU-parlamentet har antagit en
resolution som kräver att Eritrea
friger den svensk-eritreanske
journalisten Dawit Isaak. Den
svensk-eritreanske journalisten
har nu suttit 19 år i fängelse, utan
varken rättegång eller dom.

Alldeles för mycket, påpekade

många av de talare som tog till
orda när EU-parlamentets
ledamöter på torsdagen
diskuterade hans situation.
TT

1 600 jobb ska bort från Danske Bank

FREDAG 9 OKTOBER 2020

**Storbanken Danske Bank,
nummer fem på den svenska
marknaden, flaggar för
betydande
personalneddragningar i
samband med en
omorganisation. Målet är
inställt på att minska**

personalstyrkan med 1 600 tjänster inom ett år.

– Det blir neddragningar i alla delar av banken, säger presschefen Stefan Singh Kailay. Den planerade neddragningen motsvarar omkring 7 procent av bankens 22 000 anställda, där omkring hälften finns i Danmark. För att få ned personalstyrkan med upp till 1 600 tjänster erbjuder Danske Bank nu till de flesta anställda olika former av kompensationspaket, som betalas ut om de frivilligt väljer att sluta. ”Vi måste anpassa oss till de strukturella förändringarna som

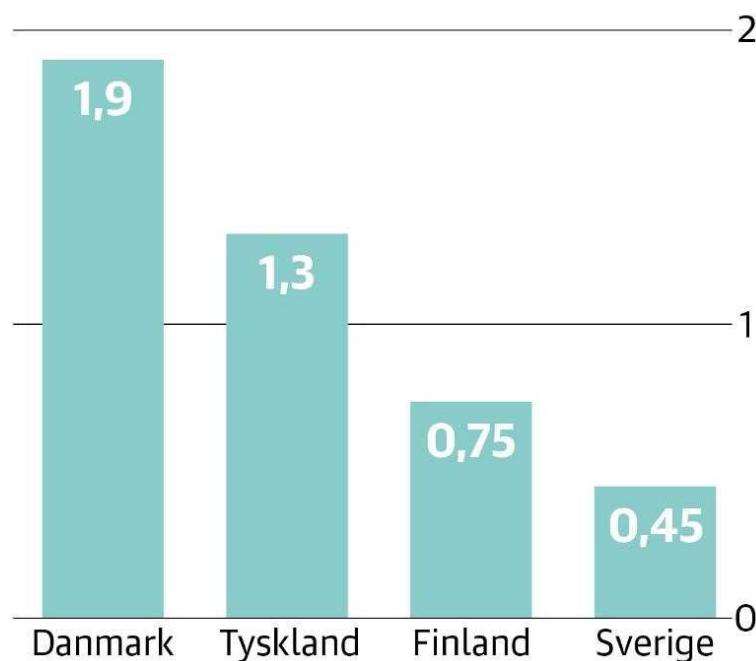
finanssektorn genomgår”, skriver koncernchefen Chris Vogelzang i en kommentar.

Enligt Vogelzang handlar det om att upprätthålla konkurrenskraften på en marknad präglad av låga marginaler och hård konkurrens.

TT

Fakta. Blygsamma gröna stimulanser i Sverige

Gröna stimulanser som annonserats sedan i våras.

Andel av bnp i procent.

Källa: Swedbank

IMF vill se grön stimulans – sen höjda koldioxidskatter

FREDAG 9 OKTOBER 2020

En jättesatsning på förnybar energi – och därefter snabbt stigande koldioxidskatter. Det är Internationella valutafondens, IMF:s, rekommenderade tvåstegsraket för världens ekonomier när

länderna söker en hållbar väg framåt efter pandemikrisen.

De globala koldioxidutsläppen beräknas falla i år, men effekten blir tillfällig. Det slår

Internationella valutafonden, IMF, fast i en ny rapport om klimatpolitikens styrmedel efter pandemikrisen.

IMF rekommenderar därför ett ekonomiskt åtgärds paket i två steg: Först stora offentliga satsningar på förnybar energi och annan klimatvänlig teknik.

Därefter nya skatter på växthusutsläpp, som bör höjas

med 7 procent varje år under de kommande decennierna.

Den kombinationen ”banar väg för nettonollutsläpp år 2050 samtidigt som världen återhämtar sig från covidkrisen”, skriver rapportens författare.

Enligt beräkningarna, som presenteras i samband med IMF:s flaggskeppsrapport World Economic Outlook, kan de gröna stimulanserna höja tillväxten och skapa fler jobb på kort sikt.

Men om politiken utformas rätt lämnar åtgärderna dessutom varaktiga spår i form av ny teknik och billigare förnybara alternativ

för företagen och hushållen. Vilket i sin tur gör att utfasningen av fossil energi blir enklare och mindre kostsam längre fram. De långsiktiga ekonomiska kostnaderna för att nå nettonollutsläpp kan på det sättet bli ”hanterbara”, slår rapporten fast. I synnerhet i Europa behöver omställningen inte bli särskilt dyr. Tvärtom kan den ge ekonomiska fördelar under de kommande decennierna, visar beräkningarna.

- Poängen med gröna stimulanser är att man försöker använda stora stimulerande satsningar för att också snabba på

strukturomvandlingen mot koldioxidneutralitet. Efter tidigare kriser har utsläppen snabbt vänt tillbaka uppåt.

Det säger Maija Kaartinen, makroanalytiker på Swedbank, som har granskat de stimulanspaket som lagts fram av regeringarna i Norden och ringat in det som kan kallas gröna satsningar.

- Generellt är det vettiga åtgärder som täcker olika behov som finns i länderna. Många stöd är också bra för att de kan göras ganska snabbt och är småskaliga. De har nog ganska bra stimulanseffekter.

Sverige och Finland investerar mycket i gröna transporter. Norge, vars regering presenterade sin nya budget på onsdagen, satsar nya miljarder på koldioxidlagring.

Danmark utmärker sig i sin tur i Swedbanks beräkningar med satsningar på energieffektivisering och långsiktiga investeringar i ny vindkraft. De gröna stimulanserna som den danska regeringen har annonserat är sammantaget flera gånger större än de svenska, som andel av bnp.

– I Sverige är de direkta utgifterna mindre. Men här har man också

löften om kreditgarantier, säger Maija Kaartinen.

Carl Johan von Seth

carljohan.vonseth@dn.se

Håller fair play på att försvinna i gentlemanna- sporten tennis?

FREDAG 9 OKTOBER 2020

En diskad världsetta, en spelare som vände matchen trots en dubbelstuds – och en annan som kom till spel med sjukdomssymtom i coronatider. Tennisen har de senaste veckorna skakats av små och stora skandaler. Håller ryktet

som gentlemannasport på att försvinna?

Franska mästerskapen i Paris är framme vid semifinaler.

Rubrikerna har inte bara handlat om Rafael Nadals 15–0 i set eller att 19-åriga Iga Swiatek skrällt sig ända till final.

Utan även om häftiga ordväxlingar, anklagelser om fejkade skador, osportsligt uppträdande och brott mot covid-19-protokollet.

Det är långt ifrån 1982 i Paris, då Mats Wilander i semifinalen mot José Luis Clerc i Franska öppna utropades som segrare – men bad

att få spela om matchbollen.
Wilander tyckte att domaren dömt fel och att Clercs boll varit rätt. Fair play som till och med fanns med i jurybedömningen när Parisvinnaren Wilander tilldelades bragdguldet. Maria Strandlund Tomsvik, före detta tennisproffs och kommentator på Eurosport, är ändå inte orolig över sportens anseende.
– Nej, tennis är fortfarande en klassport där sportsligt beteende uppskattas. Spelarna är inte mer osportsliga än förut. Jag tycker tvärtom att det är härligt med

känslor, folk gillar att se det, säger hon.

En uppmärksam incident skedde när fransyskan Kristina Mladenovic mötte tyskan Laura Siegemund i den första omgången i Paris. Mladenovic hade 5–1 och setboll när hon slog en stoppboll som tydligt studsade två gånger i backen.

Men Siegemund fiskade upp bollen, samtidigt som domaren missade att bollen varit ”död”. Siegemund vann poängen och gamet, och lyckades vända setet och sedan vinna hela matchen.

Reaktionerna blev starka, bland annat twittrade legendaren

Martina Navratilova:

– Det var förfärligt. Förr i tiden hade vi dömt själva men nu för tiden är det annorlunda.

Siegemund visste tydligt att hon inte tog den på första studsens – och, voila, – det vände på matchen totalt. Skamligt.

Den förlorande Mladenovic uttryckte sig mer diplomatiskt:

– Hon hade varit den mest sportsliga spelaren på touren om hon gett bort poängen, men tyvärr gjorde hon inte det.

Maria Strandlund Tomsvik kan inte bedöma om Laura

Siegemund, som nådde kvartsfinal, var medveten om dubbelstudsens när hon rusade fram för att ta stoppbollen.

– Man hoppas att hon inte hann se det, men det är väldigt svårt att veta hur hon upplevde situationen. Det är domaren som tar beslutet, men vissa spelare skulle erkänna att bollen var gammal, säger hon.

Kristina Mladenovic vill nu att tennisen ska införa VAR, videogranskningarna som finns i fotbollen.

Enligt Strandlund Tomsvik är vi snart där.

– Tekniken finns redan. Vi har Hawk Eye-systemet som användes i en tävling innan US Open och som även kan se fotfel och dubbelstudsar. Där behövdes det inga linjedomare. Problemet är att det är en dyr teknik.

I US Open var det just en linjedomare som träffades av en boll från världsettan Novak Djokovic, som diskades efter händelsen.

– Han blev regelrätt diskad, men jag tycker inte att det var osportsligt gjort av Djokovic, han

var inte ens särskilt arg i den situationen, säger Maria Strandlund Tomsvik.

I Franska öppna har det stormat under flera matchdagar. Efter mötet mellan Sara Errani och Kiki Bertens i den andra omgången vägrade Errani att tacka sin motståndare. Hon anklagade efteråt Bertens – som lämnade arenan i rullstol – för att ha fejkat en skada under matchen.

– I en timme är hon skadad, sedan springer hon som aldrig förr. Jag tycker inte om när någon leker med en, sade Errani som ansåg att Bertens krampkänningar var fejk

och som hånade sin motståndare för detta under matchen.

Efter en herrdubbelmatch i första omgången var det nära handgemäng vid ett sidbyte.

Britten Dan Evans blev rasande sedan Matwe Middelkoop i motståndarparet hävdade att bollen tagit på Evans kropp innan den tog på racketen. Domaren fick rusa ner från sin stol och sära på spelarna.

Och på tisdagen kom nyheten att åklagare i Frankrike har öppnat en utredning om misstänkt matchfixning i Franska mästerskapen. Det handlar om en

match i den första omgången i damdubbeln.

Tidigare i år stängdes brasilianaren João Souza av på livstid för matchfixning på ATP- och ITF Futures-touren.

På söndagen hamnade sjätteseedade tysken Alexander Zverev i blåsväder av en helt annan anledning. Efter förlusten mot Jannik Sinner erkände Zverev att han upplevt symtom på covid-19, att han kände sig helt sjuk och inte borde ha spelat. Han uppmärksammade aldrig tävlingsläkarna om sitt tillstånd, helt emot covid-19-protokollet.

– Våldigt oansvarigt av honom i dagens läge, det finns regler att följa och de måste gälla världen över. Ett märkligt val att spela matchen, tycker Maria Strandlund Tomsvik.

Men att fair play är på väg att försvinna från sporten är tennisexperten inte orolig för.

– Nej, och det inte var bättre förr, säger Strandlund Tomsvik och räknar med ett skratt upp hetsporrar som John McEnroe, Ilie Nastase och Jimmy Connors.

Rickard Persson

rickard.persson@dn.se

Djokovic anklagas för att fejka skador

Pablo Carreño Busta anklagar tennisens världsetta Novak Djokovic för att ha fejkat skadebekymmer under duons kvartsfinal i Franska mästerskapen i Paris.

Serben fick sin nacke tejpad under matchen och verkade lite förhindrad i sitt rörelsemönster under första set, som Carreño Busta vann. Djokovic kallade också på sin tränare för att få hjälp med sin vänstra överarm.

Spanjoren ifrågasatte efteråt om Djokovic verkligen hade ont eller om det i stället handlade om mentala bekymmer.

– Varje gång en match blir komplicerad kallar han på medicinsk hjälp. Han har gjort det länge. Jag visste att det skulle hända (när vi möttes) i US Open, jag visste att det skulle hända här och det kommer fortsätta hända, sade spanjoren.TT

Fakta. Franska öppna

Semifinaler, damsingel:
Iga Swiatek, Polen–Nadia Podoroska, Argentina 6–2, 6–1.

Petra Kvitova, Tjeckien–Sofia Kenin, USA

Semifinaler, herrsingel:

Diego Schwartzman, Argentina–
Rafael Nadal, Spanien

Stefanos Tsitsipas, Grekland–
Novak Djokovic, Serbien

Fakta. Stefan Edberg Sportsmanship Award

1995 fick Stefan Edberg för femte gången ATP:s pris för årets mest sportslige spelare på herrtouren. Från 1996 kom priset att heta Stefan Edberg Sportsmanship

Award. ATP nominerar kandidater och sedan röstar spelarna själva fram en vinnare. Sedan 2004 är Roger Federer (13 gånger) och Rafael Nadal (3) de enda som fått ta emot priset.

Fredrik Strage: Akademien borde läsa den vemodiga poeten Lana Del Rey

FREDAG 9 OKTOBER 2020

Texterna på Lana Del Reys sex album borde vara tillräckliga för ett fint litterärt pris. Och nu har hon gett ut en diktsamling. Hon skriver med uppgivet lugn om ett USA som står i lågor. Panik är inte hennes stil.

Lana Del Rey fick inte Nobelpriset i litteratur i år heller. Jag var beredd att öppna en Pepsi (hennes favoritläsk) för att fira men

Svenska Akademien hade inte hunnit läsa hennes diktsamling "Violet bent backwards over the grass".

Texterna på hennes sex album borde i och för sig ha varit tillräckliga. Bob Dylan kunde ju få priset så varför inte Lana Del Rey? Hennes "texter gestaltar ett USA man trodde sig förstå och dikten kastar kilometerlånga käglor av strålkastarljus in i det främmande mörkret", för att låna ett Sara Danius-citat om Dylan.

Det mörkret har sällan känts mer kompakt än när den covid-19-smittade Donald Trump återvände

till Vita huset efter tre nätter på sjukhus. När han tog av sitt munskydd och gjorde honnör, till synes likgiltig inför den fara som han utsatte sina medarbetare för, jublade supportrarna som om presidenten var en osårbar övermänniska.

Kanske skulle jag ha blivit mer upprörd om jag inte reagerat på samma sätt som de jublande Trump-supportrarna när Lana Del Rey trampade i covid-19-klaveret förra helgen. Hon skulle signera sin diktsamling och dök upp med ett munskydd som bestod av ett glittrigt, ihåligt nät. Många fans

fördömde hennes bristfälliga skyddsutrustning. Andra påstod att masken hade ett osynligt filter. Ytterligare några, däribland jag, blev fascinerade av hennes domedagsglamour. För ett ögonblick utstrålade hon samma triumfatoriska idioti som presidenten.

Apelsinerna på omslaget till "Violet bent backwards over the grass" har samma färg som Trumps ansikte. Lana Del Rey avfärdar honom som megalomaniker i en dikt och fantiserar om att stå vid Mount Rushmore, där fyra presidenters

ansikten huggits i berget, och känna fosterlandskärlek. Starkast bultar hennes hjärta, som vanligt, för Kalifornien. I "LA who am I to love you?" ligger hela staden bredvid henne i sängen, "ömsint vejpande", och hon vill – trots att hon inte känner sig värdig – bli dess flickvän, älskare, mor och vän.

Flera dikter handlar om skogsbränderna. Titeln "The land of 1 000 fires" hade passat på hennes senaste skivomslag där hela västkusten stod i lågor.

"Paradiset är ömtåligt", konstaterar hon, men höjer inte

rösten mot klimatuppvärmningen eller neofascismen. Hon skriver med samma uppgivna lugn som när hon under en skogsbrand i december 2017 twittrade: "Ash is falling on my car on the 405." Här bedövar hon sig med en cocktail av nostalgiskt vemod, illustrerat med Edward Hopper-ödsliga fotografier av industriområden, motorvägar och tomma parkeringsplatser: "Jag är en drömmare. Och jag hade stora drömmar för det här landet. Inte om vad det kunde göra utan om vad det kunde känna." Landet borde förmodligen inte känna

något annat än panik. Men den känslan har Lana Del Rey alltid haft långt till, även när hon i en låt frågade sig: "Is this the end of America?"

Efter att Donald Trump blivit president syntes inte stjärnbaneret lika ofta under hennes konserter. Hon draperade sig med flaggan i videon till "Ride" där hon i början säger: "Jag drömde en gång om att bli en vacker poet." Nu är hon officiellt poet, hon kallar sig till och med poet i flera dikter som om hon ville påminna oss om sin nya status, men hennes dikter är inte

djupare än hennes lätttexter,
snarare flyktiga som ångan från en
e-cigarrett: ”Mina tankar handlar
om ingenting. De är vackra. Och
fria.”

Trots det kan jag inte släppa
tanken på att det är hon, bara hon,
som kan göra Amerika great igen.

Fredrik Strage

kulturdebatt@dn.se

Oddsens på Glück sjönk timmarna före beskedet

FREDAG 9 OKTOBER 2020

**När spelbolaget Betsson
presenterade favoriterna till
Nobelpriset i litteratur fanns
inte Louise Glück med i toppen
av listan. Timmarna före
tillkännagivandet sjönk dock**

oddsen snabbt och utdelningen blev bara 2,75 gånger pengarna.

Betssons favoriter var på onsdagen författarna Maryse Condé, Ljudmila Ulitskaja, Haruki Murakami och Margaret Atwood. När vadslagningen stängde, en halvtimme före torsdagens tillkännagivande, var dock toppnamnen utbytta: lägst var oddset på Anne Carson, följd av poeten Louise Glück, som blev årets pristagare.

Vadslagningen kring Nobelpriset i litteratur, som drog i gång tidigt på 2000-talet, har vid minst två tillfällen orsakat spekulationer om

att läckor skett innan pristagaren tillkännagivits. Det gäller åren 2008 och 2014, då författarna Jean-Marie Gustave Le Clézio respektive Patrick Modiano tilldelades priset.

Den tidigare ständige sekreteraren Peter Englund bekräftade senare för DN, i december 2017, att Akademien fick indikationer på att namnen dessa år läckt ut på förhand. Det var uppgifter som styrktes av den advokatutredning som Akademien beställde för att utreda kopplingarna till den så kallade Kulturprofilen.

Anders Olsson, ledamot i Akademien och ordförande i Nobelkommittén, sade i samband med torsdagens tillkännagivande att han inte kände till att oddsen på Louise Glück snabbt hade sjunkit. Han gav inte heller besked om huruvida det är uppgifter som kommer att leda till någon undersökning från Akademiens sida.

– Jag känner inte till det här själv och vi kan inte besvara den frågan just nu. Vi får diskutera det vidare, svarade Anders Olsson på DN:s fråga.

Robin Olenius, presschef på Betsson Sverige, berättar för DN att insatserna i spelen på Louise Glück var små och medelstora. Samma mönster gick enligt honom att se i spelen på författarna Michel Houellebecq och Jamaica Kincaid, som låg trea och fyra på bolagets oddslista när vadslagningen stängde. Betsson har inte sett några tecken på att misstänkt spelande förekommit, enligt Robin Olenius.

– Favoriten var Anne Carson. Det var ungefär lika mycket spel på tvåan, trean och fyran, alla i topp gjorde en resa i oddssänkning.

Glück var väldigt tippad i media, vilket gjorde att hon hade höga odds, men vi satte nog lite för höga odds på just henne. Så hon var ju väldigt attraktiv för insatser, säger han.

Konkurrerande spelbolaget Ladbrokes placerade Louise Glück betydligt längre ned på oddslistan när vadslagningen stängde klockan 12.30. Det brittiska oddset för henne låg vid tidpunkten på 25/1. Det innebar att den som prickade in Glück som pristagare fick 25 kronor tillbaka per satsad krona, samt insatsen.

Jessica O'Reilly, pr-chef på Ladbrokes, skriver i ett mejl till DN att man inte vill kommentera de låga oddsen hos Betsson.

”Louise Glück var en 25/1-outsider under hela tiden som vår marknad var öppen”, skriver hon och tillägger att spelbolaget endast fick in två spel på fem pund vardera till det oddset.

”Man kan säga att hon var utan vänner hos spelarna och hennes vinst är en överraskning”, skriver Jessica O'Reilly.

Flera av de andra frågorna som Anders Olsson möttes av i Börshuset efter tillkännagivandet

av pristagaren handlade om sådana ämnen som Akademien inte ville kommentera. Däribland institutionens anseende efter krisåret 2018, men även om hur man framöver planerar att utforma Nobelkommittén.

– Jag tror att det är för tidigt att dra slutsatser av den här perioden, svarade Anders Olsson på en fråga från Expressen om hur han ser på utformningen av Nobelkommittén de senaste åren, och fortsatte sedan:

– Jag har ju själv goda erfarenheter av det här arbetet. Vi måste vara realistiska. Det här var

en lösning som vi fick konstruera fram under en ganska pressad situation. De externa medlemmarna har gjort ett ypperligt arbete.

Arrangemanget kring tillkännagivandet var i år kraftigt nedskalat på grund av den pågående coronapandemin. I fjol var nära 140 journalister på plats vid tillkännagivandet, men i år fick bara 16 skrivande journalister samt fem kamerateam befinna sig i salen.

Akademien tillhandahöll även munskydd till journalisterna på plats, och rekommenderade

samtliga att hålla stort avstånd mellan varandra. Ledamöterna gjorde efter tillkännagivandet inte heller några enskilda intervjuer. Prisutdelningen kommer senare i år att ske i digital form.

Akademiens ständige sekreterare Mats Malm meddelade dock att Louise Glück är inbjuden att delta i nästa års högtidligheter i Stockholm.

Moa Malmqvist

moa.malmqvist@dn.se

Hugo Lindkvist

hugo.lindkvist@dn.se

Björn Wiman: Valet signalerar en återgång till lugnare vatten

FREDAG 9 OKTOBER 2020

I en understreckare i Svenska Dagbladet 1974 beklagade sig Svenska Akademiens dåvarande ständige sekreterare Karl Ragnar Gierow över journalisternas nyfikenhet kring Nobelpriset i litteratur. På den tiden var tillkännagivandet en angelägenhet

för en mindre grupp reportrar, radiomän och tv-fotografer som med uppgillrade strålkastare och ett fångstnät av sladdar trängdes utanför den ständiga sekreterarens dörrar. Ofta visste de vem pristagaren var redan innan Gierow klev ut med sina solglasögon som skydd mot blixterna. ”Att be dem vänta till dess är som att mana en kapplöpningshäst att springa baklänges”, noterade sekreteraren i sin understreckare. På det sättet var torsdagens kungörelse av 2020 års Nobelpris ett slags återgång till Karl Ragnar

Gierows 1970-tal. Borta var de senaste åren skolklasser från Rinkeby, larmande kvällstidningsmurvlar och torsdagslediga flanörer ur det kulturbärande skiktet. Kvar fanns nu bara ett fåtal representanter från medierna, lika glest utplacerade i bänkraderna som i en svensk kyrka. Det enda som var sig likt var journalisternas berättigade frågor om läckor, efter att oddsen på pristagaren sjunkit som en sten under torsdagen. Om förra årets pris till Peter Handke var ett uppsträckt långfinger åt omgivningen så är

årets val av Nobelpristagare i litteratur om inte en utsträckt hand så åtminstone ett lillfinger till den läsande allmänheten. Louise Glück är en av USA:s stora poeter och följer linjen från Tomas Tranströmer, inte bara för att hon tilldelades priset i hans namn så sent som i våras. ”Trött på alla som kom med ord, ord men inget språk”, skrev Tomas Tranströmer i en berömd dikt. Louise Glück kommer definitivt med ett eget språk. Hennes författarskap är starkt och personligt och följer en tillgänglig centrallyrisk tradition

med talrika referenser till antikens och växtlighetens värld.

Det är inte orimligt att se den nya ledamoten Tua Forsströms inflytande i valet av pristagare; det finns ett distinkt släktskap mellan deras diktvärldar, där den konkreta övertygelsen om att man – trots allt – måste överleva ofta utgår från en konkret fysisk erfarenhet. I Louise Glücks dikt ”Ottesång” rensar diktjaget ogräs för att söka efter hopp och ”fortsätta vidare utan minsta tecken” – en uppfordran till förändring som binder samman

det personliga ödet med världens och naturens.

Med valet av Louise Glück slår Svenska Akademien än en gång vakt om sin integritet mer än sin popularitet. Kanske signalerar det även en återgång till lugnare vatten efter den stormiga seglatsen med Bob Dylan 2016, det inställda priset 2018 och förra årets haveri med Peter Handke. Louise Glück är inte en pristagare som kommer att göra något väsen av sig, vilket i och för sig passar alla inblandade ett år då prisceremonin, som så mycket annat, i princip är inställd. Å

andra sidan kommer de stora läsarskarorna inte heller att invadera vare sig boklådor eller bibliotek i jakt på de tre böcker av henne som finns på svenska. 2020 kommer inte att gå till historien som ett år som breddade eller förnyade Nobelpriset, vare sig genremässigt eller språkligt. Därtill fick tillkännagivandet ett tragikomiskt uppspel, när Sveriges kulturminister hade utlyst en presskonferens till klockan 13.00, det vill säga exakt samma klockslag som tillkännagivandet i Börssalen. Efter många hånskratt flyttades presskonferensen fram

en kvart – men utan att kunna dölja de dåliga nyheterna om att publikrestriktionerna på 50 personer under kulturevenemang ligger fast.

Som den frivilliga isoleringens främsta konstform kommer litteraturen även fortsättningsvis att behövas mer än någonsin.

Björn Wiman

bjorn.wiman@dn.se

Louise Glück. "Först fick jag panik, sedan tänkte jag att jag hallucinerade"

FREDAG 9 OKTOBER 2020

Nobelpristagaren Louise Glück är glad, hedrad – och panikslagen. "Jag trodde aldrig att de skulle ge priset till en vit, - amerikansk poet", säger hon till DN.

Louise Glück lever ett stilla liv. När Dagens Nyheter talar med henne befinner hon sig i sitt hem i Cambridge Massachusetts. Två

olika mobiltelefoner hörs ringa i bakgrunden. Varje gång en signal ljuder tystnar hon och väntar ut den.

– Jag är glad, men det är väldigt märkligt alltsammans. Jag vill inte bli kändis, jag har aldrig haft särskilt mycket med journalister att göra. Jag vill äta goda middagar med mina vänner och skriva en dikt, när den kommer. Är det så du skriver?

– Ja, ungefär. Jag skriver när dikterna kommer till mig. Hon får priset med motiveringen: ”För hennes omisskännliga - poetiska röst, som med sträng

skönhet gör den enskilda människans existens universell.” När Svenska Akademiens ständige sekreterare Mats Malm ringde en kvart före tillkännagivandet var klockan 06.45 i Massachusetts och Louise Glück nyvaken.

– Först fick jag panik, sen tänkte jag att jag hallucinerade. Därefter blev jag otroligt hedrad. Men jag trodde aldrig att de skulle ge priset till en vit, amerikansk poet. Jag sa det till Akademiens ständige sekreterare i telefon och han svarade att de beklagade att jag var vit och amerikan men att

de bara inte kunde förbise mina dikter.

Louise Glück föddes 1943 i New York och växte upp på Long Island. Fadern Daniel Glück, son till ungerska immigranter, var en framgångsrik affärsman, mamman hade en universitetsexamen i språk. Glücks eget intresse för språk och litteratur föddes tidigt och uppmuntrades av föräldrarna. Under tonåren blev hon sjuk i anorexi, hon har beskrivit ätstörningarna som ett resultat av ett försök att göra sig fri från sin mor och har även sagt att det var

genom psykoanalys som hon tillfrisknade.

Efter studier vid bland annat - Columbia University debuterade hon 1968, 25 år gammal, med diktsamlingen "Firstborn". Hon har därefter kommit ut med ett dussintal titlar, såväl lyrik som essäsamlingar. Till svenska har tre böcker översatts: "Ararat", "Averno" och "Vild Iris".

Hennes diktning har beskrivits som centrallyrisk och existentialistisk, ofta i dialog med grekisk mytologi.

Som svar på frågan om hon själv upplever att det finns teman hon

ständigt återvänder till i sitt skrivande kommer först ett skratt. Sedan harklar hon sig och säger: – Dödlighet, det faktum att vi ska dö. Med det är klart att alla mina böcker är olika. Jag vill inte bunta ihop dem, det vill ingen författare. Jag vill att mina böcker ska vara som äventyr, för mig och för läsaren.

Till vardags arbetar Louise Glück som professor i engelska vid Yaleuniversitetet. Bland studenterna är hon känd som en dedikerad, ibland krävande lärare. ”Om jag har en gåva som lärare så kommer den ur en genuin

nyfikenhet på och beundran för mina studenter”, har hon sagt i studenttidningen Yale Daily News. Hon har varit gift två gånger, har precis blivit farmor till två tvillingflickor men bor ensam. Hon lever sitt liv med vänner, åtminstone gjorde hon det före pandemin. De senaste månaderna har de kunnat träffas igen, för en bit mat på en uteservering. Men snart blir det för kallt för det.

– Med dem jag tycker om är jag mycket social. Pandemin har gjort mitt liv ensamt, som för så många andra, och den har fått min hjärna att bli slö, ibland har det känts

helt dött i mitt huvud. Att jag lyckats skriva klart en bok under detta år är rätt obegripligt.

Vanligtvis brukar det vara något festligt arrangemang när jag är klar, så har det inte varit denna gång.

Totalt har elva amerikaner tilldelats Nobelpriset i litteratur. Senast var det Bob Dylan, som fick priset 2016. Och förra gången en amerikansk kvinna prisades var för 27 år sedan när det gick till Toni Morrison.

För prispengarna, tio miljoner kronor – 1,1 miljoner dollar – hoppas Louise Glück kunna köpa

ett litet ställe, en stuga kanske, i Vermont där hon tillbringade mycket tid under uppväxten.

– Pandemin har gjort att jag vill ha ett hus i naturen, någonstans dit jag kan dra mig tillbaka och känna mig säker. Och så vill jag köpa en riktigt vacker kappa. Något kaxigt, en *Commes Des Garçon*.

Tidigare i år tilldelades hon Tranströmerpriset som ges till lyriker som verkar i Tranströmers anda. Louise Glück hade planerat att komma till Sverige då för att ta emot priset och medverka på ceremonin på Västerås konserthus

men prisutdelningen ställdes in till följd av pandemin.

Inte heller Nobelbanketten blir av.

– Jag är väldigt ledsen för det.

Nobelfesten är en så imponerande tillställning och jag skulle så gärna ha velat sitta vid det där bordet och träffat Akademiens ledamöter.

Nu oroar jag mig mest för hur det ska bli med talet, det är väldigt nervöst att behöva skriva ett sådant stycke prosa.

Svenska Akademien och Nobelpriset har debatterats livligt de senaste åren, har du följt den debatten?

– Nej.

Så då känner du inte till kritiken mot Svenska Akademien?

– Hmm, nu när de utsett mig får de väl ännu mer kritik.

Ibland talas det om att Nobelpriset i litteratur kan vara som en dödsstöt för en författare. Några som fått det har beklagat sig, upplevt att de inte kan eller har tid för skrivande efter att de tilldelats priset. Louise Glück känner till det, och hon är rädd.

– Jag fruktar faktiskt att jag ska falna av utmärkelsen, för mycket uppmärksamhet kan ju göra en lite avtrubbad eller bedövad. Och sen det här ringandet, jag vet inte

hur jag ska göra med alla samtal.
Jag kommer väl bli tvungen att
stänga av telefonen.

Kajsa Haidl

kajsa.haidl@dn.se

Sandra Stiskalo

Hon har en fantastisk - förståelse för människans brister

FREDAG 9 OKTOBER 2020

**Årets Nobelpristagare i
litteratur Louise Glück skriver
poesi som på ytan är lätt att
greppa, men som öppnar för
känslomässiga ras. *Anna***

**Hallberg läser en poet som låter
dikterna stå trygga i sig själva
och överlämnar
svindelsprånget till läsaren.**

Man dör när ens ande dör.

Om inte, lever man.

**Man gör det kanske inget vidare,
men man fortsätter –
man har inget val.**

Så börjar dikten "Averno", i boken med samma namn, som också var den första av Louise Glück att översättas till svenska. Lite sent påkommet kanske, men därefter har det gått fort. "Vild iris" som kom nyligen, är den tredje

diktsamlingen på tre år som förlaget Rámus ger ut.

I "Ararat", som gavs ut förra året, skrev översättaren Stewe Claeson att Louise Glück är "en av få amerikanska lyriker som efter John Ashberys död väl kan komma i fråga för 'det stora priset' ". Nu har hon äntligen fått det. Mitt i glädjeruset måste jag ändå erkänna att jag är förvånad. Det är bara några månader sedan Glück tilldelades Tranströmerpriset, där Per Wästberg är juryordförande. Jag trodde inte att hennes författarskap skulle belönas så snart igen.

Men strunta ett ögonblick i priser. Läs de där fyra raderna igen. Med sina prydliga versaler och punkter. Jag tycker att de visar fram något av det jag tycker så mycket om i Glücks poesi. Språket är klart och stadigt, rytmen ledig, tilltalet enkelt och lite krasst. Trots all putsad pondus finns en existentiell ambivalens, den virvlar liksom runt kors och tvärs inuti raderna. Dödsmedvetandet bultar. Dikten är inte alls så tvärsäker som den ser ut att vara. Vad betyder det egentligen att "ens ande dör"?

Louise Glück debuterade som poet 1968 med "Firstborn". Därefter har hon utgivit elva diktsamlingar och två essäsamlingar. I författarskapet återkommer den antika mytologin, vars gestalter hon gärna omtolkar.

"Psykoanalysen lärde mig tänka" skriver hon i en essä, och det är uppenbart att den psykoanalytiska förståelsen spelar roll i hennes dikter. Snart efter debuten gick hon in i universitetsvärlden och började undervisa i poesi och skrivande, i dag är hon knuten till engelska institutionen vid Yaleuniversitetet.

Under de femtio år som har gått sedan debuten har hon blivit en av USA:s mest hyllade poeter. Att förklara hennes storhet för en svensk publik med hjälp av närheten till Tomas Tranströmer är inte så dumt. De har ett liknande sätt att kommunicera. Louise Glück skriver en poesi som på ytan är lätt att greppa, men som öppnar ett känslomässigt ras – eller stigning – när man läser. Hennes författarskap har rört sig från klassiska samlingar av dikter, till alltmer helgjutna poesiböcker. Den berättande storformen passar henne. Ta ”The wild iris” till

exempel, som nyss har givits ut på svenska.

”Vild iris” bygger, som översättaren Jonas Brun skriver, ”på en premiss som är idiotisk: talande växter”. Scilla, vallmo, tusenskönor, olika sorters liljor, plister och treblad, violer och klöver kommer till tals. Det är alltså plistern själv som berättar om sitt kalla hjärta och det framsläpande livet ”på sval sten”. Jo, men det är inte hela sanningen. Snarare är det som om Glück hela tiden byter plats på förutsättningarna för vem eller vad som talar, och vem eller vad

som lyssnar. Många av dikterna har bara titeln
”Ottesång” (morgongudstjänst) eller kvällsmotsvarigheten
”Vesper”. Sen finns här också ett helt vanligt jag som går runt i trädgården och pratar med en som heter Noah och en annan som heter John. Den senare påtalar också det uppenbara:
**att om detta inte var en dikt utan
en verklig trädgård
så hade den röda rosen
inte behövt efterlikna
något annat, vare sig
en annan blomma eller
ett förmörkat hjärta**

”Vild iris” är ingen trädgård, den är en bok som öppnar sig mot läsaren från olika håll. En religiös läsning är möjlig, liksom en psykoanalytisk, men det går utmärkt att läsa på en vardaglig nivå där rosen helt enkelt får vara ros. Det fina är att dikterna står trygga i sig själva, svindelsprånget överlämnas till läsaren. Dikten ”Dörröppningen” beskriver just det gränstillståndet, önskan om att få vara stilla i en värld som aldrig riktigt är det. Att känna den inneboende kraften, ”före blomningen, bemästrandets epok” och stanna där. I det

spänningsläget finns en särskild frihet: ”innan gåvan uppenbarar sig,/innan ägandet”.

När läsaren tar emot dikten är den hennes, men innan dess är den fri. Tolkningen och liknandet vid andra dikter, symboler eller motiv är upp till läsaren att göra. Hos mig väcker ”Vild iris” en ömhet som är svår att formulera. Det har förstås med döden som är överallt att göra. Och de menlösa blommorna som växer ändå.

Omhändertagandets obegripliga känsla av mening, allt arbete, sen kommer frosten oavsett. Det är omöjligt att stå i en dörröppning

hela livet. Det är det bara dikten som kan.

Men så gör den då det! Hur idiotiskt det än är. Med ett barnsligt trots, triumfatoriskt nästan, och Gudsroster och anekdotiska småberättelser får vara med. Scillor kan inte tala, nä men nu pratar de ju här. Inte så gulligt och vänligt kanske, men hör på tusenskönorna, de är ännu värre. Om man bemödar sig att lyssna.

Glück skriver med precision på gränsen. Mellan det konkreta och det drömda, det allvarliga och det lätta. Jag instämmer till fullo med

prismotiveringen, som
uppmärksammar ”hennes
omisskännliga poetiska röst, som
med sträng skönhet gör den
enskilda människans existens
universell”, men jag skulle vilja
lägga till något om humorn. Ingen
som på riktigt har varit nere i
dödsgropen och överlevt, kan låta
bli att då och då skratta åt eländet.
Louise Glucks poesi visar en
fantastisk förståelse för
människans brister och alltför
stora förhoppningar. Den där
”stränga skönheten” är visserligen
vacker att titta på, men framför
allt håller den, så tänker jag, upp

en stadga som låter läsaren vara
mjuk. I ”Averno” skriver hon:

ett svart område

visar

var orden tar slut

som i ett korsord innebär det

att här ska du ta en paus

det svarta området betyder

när du var barn –

I den rutan kan man sitta ganska
länge. Dikten säger att det är okej
att ta en paus. Det känns skönt.

Vad som kommer efter

tankstrecket kan jag fylla i själv,
det blir olika för varje läsning. Det
gör mig nyfiken och lycklig att
föreställa mig alla nya läsare som

nu ska kliva in och ta plats i
Louise Glücks poesi. Det är sant
att många av dikternas rutor är
svarta. Men det är också därifrån
man ser ljuset.

Anna Hallberg

Louise Glück. Blev USA:s officiella poet 2003

FREDAG 9 OKTOBER 2020

1943 Louise Elizabeth Glück föds i
New York City och växer upp på
Long Island. De judiska
farföräldrarna emigrerade till USA
från Ungern. Lider av anorexi i
ungdomen. Studerar på Sarah

Lawrence College och Columbia University. Tar aldrig någon egentlig examen men har ändå vid sidan av det egna skrivandet undervisat i poesi och engelska på olika universitet.

1968 Debuterar med diktsamlingen "Firstborn" och inleder ett centrallyriskt, vackert men ofta mörkt författarskap som hämtar inspiration från såväl trädgårdar som psykoanalys och antikens myter. Sju år senare, efter en tids skrivkramp, kommer nästa bok "The house on

marshland" och karriären är i gång.

1990 Louise Glück skriver ofta självbiografiskt och om sin familj. Samlingen "Ararat", som tycks ha fått titeln från moderns begravningsplats, handlar bland annat om hennes döde far, och hur han mot slutet av sitt liv plötsligt vill ha hennes uppmärksamhet: "När en man är döende/har han fått något att tala om."

1943 Louise Elizabeth Glück föds i New York City och växer upp på Long Island. De judiska farföräldrarna emigrerade till USA från Ungern. Lider av anorexi i ungdomen. Studerar på Sarah Lawrence College och Columbia University. Tar aldrig någon egentlig examen men har ändå vid sidan av det egna skrivandet undervisat i poesi och engelska på olika universitet.

1968 Debuterar med diktsamlingen "Firstborn" och inleder ett centrallyriskt, vackert

men ofta mörkt författarskap som hämtar inspiration från såväl trädgårdar som psykoanalys och antikens myter. Sju år senare, efter en tids skrivkramp, kommer nästa bok "The house on marshland" och karriären är i gång.

1990 Louise Glück skriver ofta självbiografiskt och om sin familj. Samlingen "Ararat", som tycks ha fått titeln från moderns begravningsplats, handlar bland annat om hennes döde far, och hur han mot slutet av sitt liv plötsligt vill ha hennes

uppmärksamhet: ”När en man är döende/har han fått något att tala om.”

1993 Tilldelas Pulitzerpriset i poesi för samlingen ”The wild iris” (”Vild iris” på svenska). Den växtälskande poeten gör ett raskt perspektivbyte och låter trädgårdens blommor och ogräs själva föra dikternas talan. Kritiker jämför hennes verk med Rainer Maria Rilke och Emily Dickinson.

2003 Den ofta skygga Louise Glück utses till Poet laureate av Library of Congress. Posten USA:s

”officiella poet” har funnits sedan 1937. Poeter som Robert Frost och Joseph Brodsky har tidigare haft samma position.

2005 Essäboken ”On Louise Glück: Change what you see” kommer ut. En rad ledande kritiker, forskare och poeter analyserar hennes verk. I en intervju där säger Glück att det är i sin ordning att kalla henne ”bister” men inte ”sträng”, om ”nu inte sträng betyder att hon låter bli att muntra upp eller lindra med sin poesi”.

2014 Belönas med amerikanska National book award för boken "Faithful and virtuous night". En hyllad samling i mörka och vintriga toner där hon apostroferar döden med en fiktiv åldrad målare som huvudperson.

2017 Louise Glück introduceras för första gången på svenska med "Averno" från 2006, hennes tionde diktsamling, i översättning av Jonas Brun. Andra böcker på svenska är "Ararat" och "Vild iris". En fjärde bok på svenska är på väg.

Tilldelas Pulitzerpriset i poesi för samlingen "The wild iris" ("Vild

iris" på svenska). Den växtälskande poeten gör ett raskt perspektivbyte och låter trädgårdens blommor och ogräs själva föra dikternas talan. Kritiker jämför hennes verk med Rainer Maria Rilkes och Emily Dickinsons.

2003 Den ofta skygga Louise Glück utses till Poet laureate av Library of Congress. Posten USA:s "officiella poet" har funnits sedan 1937. Poeter som Robert Frost och Joseph Brodsky har tidigare haft samma position.

2005 Essäboken "On Louise Glück: Change what you see" kommer ut. En rad ledande kritiker, forskare och poeter analyserar hennes verk. I en intervju där säger Glück att det är i sin ordning att kalla henne "bister" men inte "sträng", om "nu inte sträng betyder att hon låter bli att muntra upp eller lindra med sin poesi".

2014 Belönas med amerikanska National book award för boken "Faithful and virtuous night". En hyllad samling i mörka och

vintriga toner där hon apostroferar döden med en fiktiv åldrad målare som huvudperson.

2017 Louise Glück introduceras för första gången på svenska med "Averno" från 2006, hennes tionde diktsamling, i översättning av Jonas Brun. Andra böcker på svenska är "Ararat" och "Vild iris". En fjärde bok på svenska är på väg.

2020 Nobelpriset i litteratur tilldelas en av USA:s mest kända poeter som dock inte nått ut lika

brett utanför hemlandet. Hon är den första kvinnliga poeten som belönats av Svenska Akademien sedan den polska diktaren Wislawa Szymborska 1996.

Helena Lindblad

helena.lindblad@dn.se

**Jubel på förlaget:
”Det känns inte
överraskande alls,
hon är ju bäst”**

FREDAG 9 OKTOBER 2020

**Det lilla Malmöförlaget Rámus
har gett ut årets**

Nobelpristagare i litteratur.

**– Det är fantastiskt roligt att så
många läsare kommer få ta del
av Louise Glücks lyriska värld
och poesi, säger förläggaren
Per Bergström.**

Malmö.

På torsdagen satt han i direktsändning med P1 för att kommentera årets Nobelpristagare i litteratur. Kollegan Thomas Alm befann sig på ett köpcentrum för att panta burkar. Drygt en timme efter tillkännagivandet förenas duon i en gemensam skål i förlagslokalerna i centrala Malmö.

- Det är överväldigande och så oerhört roligt. Jag är lika glad som överraskad, säger Per Bergström.
- Jaså, du har den approachen. Jag har sagt att det inte känns så överraskande alls, hon är ju bäst.

Äntligen! kommenterar Thomas Alm.

Duon bildade förlaget Rámus 2002 och ger ut översatt litteratur inom poesi och prosa av författare från omkring trettio länder. 2017 började de ge ut Louise Glücks verk.

– Jag upptäckte henne tack vare översättaren Jonas Brun som hade läst några dikter av henne. När jag fick läsa hennes ”Averno” blev det en blixtförälskelse, vilken fantastisk poesi, säger Per Bergström.

Vad innebär det för ett litet tvåmannaförlag att ha en Nobelpristagare i sin utgivning?

– Det vet vi ju inte eftersom det är första gången för oss. Men dels kommer det nog innebära att vi säljer betydligt fler böcker än vanligtvis, dels att vår litteratur, som i vanliga fall har en ganska begränsad litterär krets, nu kommer ut till en bredare allmänhet som får upp ögonen för vår utgivning.

Nobelpristagaren har hittills inte haft någon direktkontakt med Malmöförlaget.

– Ändå kan jag säga att hon är den absolut mest närvarande författaren jag varit med om, till exempel har hon varit superengagerad i böckerna vi har gett ut och varit med och valt ut omslagen, via sin agent, säger Thomas Alm.

I dagsläget uppskattar förläggarna att de har omkring 200 exemplar av Louise Glücks böcker i lager.

– Nu kommer det att tryckas en hel del till och under resten av hösten väntar ett intensivt redaktörsarbete med en av hennes diktsamlingar som egentligen var planerad till i vår. Men nu

kommer den före jul, säger Per Bergström.

Hanna Grosshög
riksnatverket@dn.se

Vad ska man läsa? Jonas Thente - väljer fem böcker av årets Nobelpristagare

FREDAG 9 OKTOBER 2020

1. "Ararat"

Övers. Stewe Claeson. Rámus
(1990)

En av tre böcker av Louise Glück
som finns på svenska, hittills. "-
Ararat", översatt av Stewe
Claeson, är en sorts

familjehistoria. Det är en mycket berättande poesi som ibland nästan kan läsas som små noveller. En vuxen blickar tillbaka på det barn hon var, medan barnet lever framåt genom kriser och triumfer. Här visar sig Glück som en ypperlig människoskildrare, när hon hittar de små avslöjande detaljer som gör en människa: ”min mor kastade slängkyssar som vanligt/för det skrämmer henne att en hand inte används till något.”

2. ”Vild iris”

Övers. Jonas Brun. Rámus (1992)

Denna diktsamling utkom i svensk översättning av Jonas Brun för bara ett par veckor sedan och har legat på DN:s kritikerlista sedan dess. En svensk läsare kan lätt - associera till Elsa Beskows klassiska bilderbok ”Blomsterfesten i täppan”, för i ”Vild iris” får blommor och andra växter egna röster. Tusenskönor, klöver och violer får tala ut. Men som alltid med Louise Glücks naturlyriska värld så finns här många bottnar. Man kan läsa ”Vild iris” på många olika sätt. Något religiöst finns här definitivt,

i en trädgård av språk och mörk jord.

3. "Meadowlands"

Ecco Press (1996)

Louise Glück's sjunde diktsamling tar Odyséen som utgångspunkt för en skildring av en parrelations sammanbrott. Här finns vassa bilder från ett modernt äktenskaps vardagliga lunk med dess inslag av småhelveten och ljusfläckar. Och här finns den odödliggjorda myten, spelet mellan den grekiske hjälten och hans hustru Penelope. Ibland faller sonen Telemachos in och

kommenterar föräldrarna. Denna samling har lästs som en självbiografisk bok. Hur det än är med den saken så är den en av Glücks skarpaste och kanske, trots allt, mest humoristiska böcker.

4. "October"

Sarabande Books (2004)

Detta är en så kallad "chapbook", det vill säga ett småtryck. Knappt tjugo sidor lång handlar denna mörka sorgesång om huruvida livet egentligen har varit värt att leva: "Planterade vi inte fröna/var vi inte nödvändiga för Jorden/vinrankorna, blev de skördade?"

Berättarjaget ber också om lov att få slippa uppdraget att skriva vacker poesi som kan ge hopp. Det är oktober och marken ligger i träda. Själva livet också. Och hon vädjar direkt till läsaren om att få slippa stå till tjänst.

5. "Averno"

Övers. Jonas Brun Rámus (2006)
Averno, eller Avernus, är en av portarna till dödsriket i den antika mytologin. Rent konkret är porten en vulkankrater i trakten av Neapel. Diktsamlingens utgångspunkt är myten om Persefone: fruktbarehetsgudinnan

som rövades till underjorden av Hades. Efter en del turer fick hon återvända till livet, men tillbringade vintermånaderna i dödsriket. Louise Glück pendlar mellan myten och det moderna kvinnolivet, men hon fyller samlingen med poetiska krumsprång, en del svart humor, och inbegriper också en sorts omläsning av den engelska poesihistorien. Jonas Brun har översatt till svenska.

Jonas Thente

jonas.thente@dn.se

Konstitutionen blir begriplig i en tid då politiker är aktivister

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Hur kan USA:s president väljas med färre röster än motståndaren? Det blir begripligt om man beaktar avsikterna med författningen och läser mellan raderna i Fredrik Reinfeldts nya bok "Ödesvalet".

I den stora tilltro som moderniteten har till sin egen tids överlägsenhet framställs inte sällan det politiska systemet i USA

som en bisarr gammal anomali och en inskränkning av demokratin. Ett beklagligt hinder för allt nytt och gott som annars kunde förverkligas.

Borde verkligen, kan det heta, en grupp om nio personer – antalet i USA:s högsta domstol – ha avgörande makt över 330 miljoner? Och om nu demokrati är majoritetsstyre och alla människors lika värde, hur kan då presidenten få väljas med färre röster än motståndaren, som Trump 2016, och delstaten Wyoming med 70 gånger färre

invånare ha lika stor makt i senaten som Kalifornien? Är inte detta bara mossigheter som borde rättas till, eller finns det en tanke bakom? Det gör det helt visst, även om grundlagsfäderna när de samlades i Philadelphia sommaren 1787 för att utforma ”en mer fulländad union” än det fördrag som styrt konfederationen ditintills inte kunde förutse befolkningsutvecklingen. Vad de däremot kunde förutse var mänskliga lidelser och svagheter. Förenta staternas konstitution hör till det mer märkvärdiga inom

politisk filosofi. Sin näring hämtar den inte bara från den upplysningstid som grundarna stod mitt uppe i, utan från flertusenåriga kunskaper om statskonsten fotade på insikter om människans oföränderliga natur. I det avseendet står detta på många sätt historielösa samhälle mer än de flesta på urgammal grund. De olika statsgrenarnas inbördes balanserande för att undgå den enes herravälde över den andre kom närmast från Montesquieu men också från Polybios, den grekiska historiker som cirka 150 år före vår

tideräkning beskrev det romerska väldet som en gynnsam förening mellan tre var för sig beprövade modeller: monarki, aristokrati, demokrati.

I den amerikanska författningen där man ville bort från kungamakt och adel tog sig denna idé i stället uttryck i institutionernas utformning. Kongressen delades upp i en mer "aristokratisk" del av äldre och förmodat visare ledamöter, färre till antalet och med längre mandatperioder, och en mer folklig och hetsig med korta mandat och många ledamöter.

Det amerikanska politiska systemet är svårare att förstå sig på om man inte håller i minnet att konstitutionen först och främst syftar till att lagen ska garantera individens naturliga friheter.

Makten behöver hållas i strama tyglar eftersom man vet att styre lätt förfaller i vanstyre och makt i despoti. I ljuset av det kan Högsta domstolens nio ledamöter inte sägas styra över 330 miljoner medborgare; hela dess existensberättigande är att avvärja nämnda förfall.

Även de små delstaternas oproportionerliga inflytande blir

begripligt och odramatiskt om man betänker att demokratin i USA aldrig var avsedd som de storslagna förändringarnas motor, utan utgick från livet sådant det är och levs i vardagen. Det kan synas fantasilöst för den som anser att det är politiker som skapar rättvisa, välstånd och lycka men har den fördelen med sig att politiken inte får full utdelning; tacknämligt i tider då politiker är aktivister, lider av storhetsvansinne eller blir språkrör för destruktiva fraktioner.

Grundarna, The Founders, var noga med delstaternas vikt. Delstaten var amerikanens hembygd, platsen för det jordbundna materiella livet. Unionen och dess konstitution var abstraktionen, idén att tro på och känna gemenskap genom. Om vissa stater då inte hade räknats för att de var för små eller för lantliga kunde man knappast påräkna deras lojalitet mot idén. Således väljs USA:s president, unionens ”monarkiska” gren, av delstaterna genom deras respektive befolkningar. Det är vad elektorssystemet innebär och

är inte konstigare än andra förekomster av majoritetsval i enmansvalkretsar. Att hela kontinenten plus Alaska och Hawaii skulle utgöra en enda gigantisk valkrets, vilket vore fallet om presidenten valdes genom att den som får flest röster totalt vinner, hade varit udda, men också sterilt och förfrämligat. I sin nyutkomna bok "Ödesvalet" (Albert Bonniers, 2020) gestaltar Fredrik Reinfeldt på ett ovanligt sätt just delstatens betydelse för förståelsen av USA. I likhet med oss alla är amerikaner hemmahörande någonstans och

det är från den platsen de sänder sina valda representanter att vaka över unionen.

Delstat för delstat formulerar kalenderbitaren Reinfeldt deras särdrag, hur de har röstat och kommer att rösta i november. Det är så envetet genomfört att monotonin blir till en kvalitet. Inte minst de delstater som ofta föraktas och glöms bort står här levande inför läsaren. Det är i delstaterna det startas företag, i delstaterna det finns tobaksodlingar eller fina universitet, berg eller stränder, liberaler eller rednecks, egenheter

och trotsigheter. Genom själva den torra detaljriikedomen och likabehandlingen framlockar Reinfeldt om inte skiftande folksjälur så ändå mer än vad som står på raderna.

I all enkelhet kan man sammanfatta det som att Förenta staternas grundare utformade sin union så att vissa eviga värden inte skulle kunna gå förlorade i de passionerade opinionsstormar där politiker får för sig att hissa segel. Lena Andersson är författare och fristående kolumnist i Dagens Nyheter.

Lena Andersson

Så har Sverige hjälpt andra länder i krisen

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Munskydd till Norge, vidareförsäljning av vaccin till Schweiz och erbjudande om ecmo-platser på Karolinska universitetssjukhuset. Så ser Sveriges covid-19-hjälp till omvärlden ut.

Sverige har hjälpt och samarbetat med omvärlden på flera olika sätt sedan pandemin startade.

I september slöt Socialstyrelsen ett avtal med sin norska motsvarighet om att sälja 100 000

munskydd till Norge. Maskerna tillhör den högsta skyddsklassen FFP3 och kommer att levereras inom kort. Sverige har ett överskott av munskydden, men om behov uppstår framöver – och Norge har säkrat sin tillgång – ska vi kunna köpa tillbaka motsvarande mängd.

Karolinska universitetssjukhuset samarbetar även med andra EU-länder om ecmo-platser till covid-19-sjuka. Ecmo är en hjärt- och lungmaskin som används vid behandling av svårt sjuka patienter. Om ett land har slut på ecmo-platser kan de be om att

förflytta patienter till ett sjukhus i ett av länderna som deltar i samarbetet.

Sverige har också tagit på sig rollen att sälja vidare vaccindoser från EU:s gemensamma upphandling till Norge, Island och Schweiz. Medlemsländerna har gått med på att släppa cirka tre procent av sina doser till de tre länderna och för att säkra tillgången köper EU in extra doser.

Även stora delar av Sveriges bistånd har riktats om på grund av pandemin. Hittills har Sverige gett sammanlagt 1,56 miljarder kronor

till covid-19-specifika insatser. Det rör sig om 370 miljoner kronor i stöd från regeringskansliet och uppskattningsvis 1,19 miljarder kronor från Sida.

Regeringskansliets stöd har gått till FN, WHO och IMF. Dessutom har statsminister Stefan Löfven aviserat att Sverige ska ge 100 miljoner kronor i stöd till vaccinprogrammet covax, där resursstarka länder ser till att svagare ekonomier får tillgång till vaccin.

Peter Eriksson (MP), som är minister för internationellt utvecklingssamarbete, säger att

pengarna riktats om från insatser som ändå inte gått att genomföra på grund av pandemin. Bland annat har biståndspersonal inte kunnat röra sig inom länder.

– Pandemin får massor av konsekvenser. Hälsovårdsinsatser som behandling av malaria och vaccinering av polio och tuberkulos kan inte genomföras på samma sätt som planerat.

Marit Sundberg

marit.sundberg@dn.se

”Svenskar, sök uppehållstillstånd”

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Det finns tiotusentals svenskar i Storbritannien som efter brexit borde söka uppehållstillstånd, men som ännu inte har gjort det.

Den bedömningen gör Sveriges ambassadör i landet, Torbjörn Sohlström, rapporterar Sveriges Radio Ekot.

– Lite för ofta springer jag på svenskar som inte tänkt på det här, skjutit på det eller tror att det

inte gäller dem, säger Sohlström till radion.

Storbritannien har gett EU-medborgare som är bosatta i Storbritannien före årsskiftet ett undantag till den 30 juni nästa år, men den svenska ambassaden i London uppmanar ändå alla svenskar i landet att snarast söka brittiskt uppehållstillstånd. Det med tanke på att förhandlingarna med EU om ett framtida avtal ännu pågår och att det är ovisst exakt vilka regler som kommer att gälla efter årsskiftet.

– Även om man inte blir utkastad så kan man utan tillstånd få

problem med sjukvård, bidrag och anställningar. Jag tycker att man ska ta det här på allvar, säger Sohlström till Ekot.

Hittills har runt 38 000 svenskar i Storbritannien sökt och fått uppehållstillstånd som gäller från och med årsskiftet. Om man som EU-medborgare vill flytta till Storbritannien efter årsskiftet kommer det att krävas något slags visum, med tillhörande ansökningsprocess, enligt Sohlström.

TT

Fredspristagaren: Fyra gånger fler kan dö av hunger än av covid

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Eskalerande hungersnöd i spåren av coronapandemin. Det spår David Beasley, chef för FN:s livsmedelsprogram, som på fredagen tilldelades Nobels fredspris.

– Nästa år kan mycket väl bli ett av de värsta åren vi sett på mycket mycket länge, säger

**han till DN under en resa i
Burkina Faso.**

Ouagadougou.

När David Beasley på fredagen, under en resa i Niger, fick veta att FN:s livsmedelsprogram (WFP) tilldelats Nobels fredspris blev den vanligtvis talträngde expolitikern förstummad.

– Det är första gången i mitt liv som jag är mållös. Det här är otroligt! Snacka om det mest upphetsande ögonblicket i ens liv – Nobels fredspris! Det här (har vi fått) på grund av WFP-familjen. De befinner sig därute i de mest svåra och komplexa områdena i

världen där det pågår krig, konflikter och extremväder – det spelar ingen roll, de befinner sig där och de förtjänar det här priset. Wow, wow, wow, wow – jag kan inte tro det, säger Beasley i en video som publicerats på Twitter. Två dagar tidigare träffar DN honom i grannlandet Burkina Faso. Han vädrar då en oro för att vi nästa år på allvar kommer att se effekterna av coronapandemins nedstängningar och den sönderslagna världsekonomin. Och de allra värsta effekterna av den ekonomiska krisen i spåren av covid-19 kommer vi att se i Afrika,

som drabbats minst av alla världsdelar av själva sjukdomen. – Fler kommer att dö av behandlingen än av sjukdomen, säger Beasley och syftar på de omfattande nedstängningarna i kampen mot det nya coronaviruset. Vi pratar om fyra gånger fler människor som kan dö av hunger än av covid, säger Beasley till DN. Vi befinner oss i de norra delarna av Burkina Faso, ett av världens tio fattigaste länder som drabbats hårt av det islamistiska våldet i den så kallade Sahel-regionen i Västafrika – det gröna band av

savannlandskap som ligger strax söder om Sahara. David Beasley, en tidigare republikansk guvernör för den amerikanska delstaten South Carolina, befinner sig på resa tillsammans med Sveriges biståndsminister Peter Eriksson. De har begett sig från huvudstaden Ouagadougou norrut mot byarna som tar emot flyktingar från de norra delarna av landet. Han var här i fjol, för att rikta uppmärksamhet mot en kris som orsakats av ökat islamistiskt våld som spillt över från grannlandet

Mali i norr. Då fanns det runt 200 000 internflyktingar i landet.

– Nu är det 1,2 miljoner som tvingats på flykt. Hur många hotades av matbrist i Burkina Faso då? Strax över en halv miljon. Nu är det 3,3 miljoner människor och inget tyder på att det blir bättre, säger David Beasley till DN.

Det är alltså två dagar innan han får beskedet om fredspriset, som tilldelas WFP för ”ansträngningar för att bekämpa hunger, för dess bidrag till bättre förhållanden för fred i konfliktdrabbade områden och för att WFP är en drivande

kraft för att förhindra användandet av hunger som ett vapen i krig”.

○ ○ ○

Priset går i linje med det första som 1901 tilldelades Henri Dunant efter att han grundat Röda korset, en organisation som likt WFP i stor utsträckning hjälper offer för krig. Men situationen i Burkina Faso illustrerar också vad kommittén lyfter fram i sin motivering – att hunger används som ett vapen i krig. Små islamistgrupperingar har medvetet attackerat

civilbefolkningen med syfte att driva människor från landsbygden för att få ökat manöverutrymme. Det är dessa flyktingar som WFP nu hjälper på plats i det fattiga landet.

Men bortom Burkina Faso står världen inför en monumental utmaning som kommer att bli större och anledningen stavas covid-19. Sjukdomen har knappt gjort något medicinskt avtryck i de flesta länder söder om Sahara, där befolkningen är betydligt yngre. Hälften av invånarna är under 18 års ålder och bara en bråkdel av

befolkningen är i riskgruppen för covid-19.

Men effekterna av den igenbommade världsekonomin kommer att kännas som hårdast här. Beasley är starkt kritisk till hur man ensidigt fokuserat på covid-19 utan att se helhetsbilden. – Världens ledare fokuserade på covid från ett strikt sjukvårdsperspektiv.

Nedstängning av ekonomier, störda leveranskedjor – man kan inte lösa den här hälsopandemin i ett vakuum. För då får du en hungerpandemi och fler människor kommer att dö från

den än från sjukdomen, säger han och fortsätter:

– Det måste finnas en balans och vi måste tänka strategiskt och prata om detta. Annars kommer tre, fyra gånger fler att dö från hunger än covid. Se på Nigeria, det är ett bra exempel, de hade en nedstängning under fem veckor. Ett tusen personer har dött i covid-19 medan en miljon människor kastades in i allvarlig, akut matbrist i bara en enda nigeriansk stad, Kano.

David Beasley pratar nästan oavbrutet och det är svårt att skjuta in en fråga. På 1990-talet

var han republikansk guvernör i delstaten South Carolina, men den politiska karriären dog i samband med att han flyttade konfederationsflaggan från taket på delstatskongressen vilket kostade många röster från vita väljare. Men politikergenerna har han kvar och under resan med Peter Eriksson är det två politiska kulturer som möts. Den blyga biståndsministern verkar närmast besvärad av Beasleys skamlösa posering framför den egna telefonen eller selfiekameran samtidigt som det egna kommunikationsteamet tar bilder

av scenerna. Beasley poserar med flyktingar, med kvinnor som driver en kompostanläggning och det är knytnävshälsningar till höger och vänster.

○ ○ ○

WFP-anställda vittnar om en chef som inte vill lägga sig i detaljarbetet utan fokuserar på det han kan: insamling.

– Han frågar oss vad vi behöver, och säger till oss att det är hans uppdrag att fixa pengarna, säger en anställd som DN talar med. Pengarna behövs. Den finansiella krisen består av flera delar:

Mottagarländernas ekonomier har krympt.

De direkta överföringarna av pengar från migranter i norr till familjer i söder, som årligen är större än allt bistånd, har minskat med 100 miljarder dollar hittills i år när jobben försvunnit i Europa. Givarländernas biståndsbudgetar har krympt kraftigt av krisen.

En flera decennier lång positiv trend kommer att brytas och hundratal miljoner människor kan kastas tillbaka i fattigdom. Och hunger.

– Före covid led 135 miljoner människor av akut matbrist. Nu

uppskattar vi att den siffran skjuter upp till 270 miljoner människor. Det är utöver de 690 miljoner människor i världen som är kroniskt hungriga i dag. Så siffrorna har redan gått i fel riktning på grund av konflikter och klimatförändringar men med covid så förstärks en redan dålig situation i några av de mest sårbara regionerna i världen, säger han.

Men det är nästa år som krisen kommer att märkas som mest. Budskapet till världens ledare, som han kommer att hamra in från den nya plattform som

Nobelpriset innebär, är att de rikare länderna inte bara kan se om sitt eget hus utan också måste öka stödet till fattigare länder. Den republikanska administration som för tre år sedan nominerade honom till befattningen har samtidigt dragit in sitt stöd till WFP:s systerorganisation, Världshälsoorganisationen, WHO, under en mycket kritisk period. Om detta är han försiktig med att uttala sig utan talar hellre om att USA under hans ledarskap nästan dubblerat anslaget till WFP.
– Trots de meningsskiljaktigheter som man har med WHO så tror

jag att det är något man kommer att lösa, det tror jag verkligen och jag är hoppfull om att det kommer att lösas. Men när det gäller USA:s stöd till oss så är jag överväldigad över hur republikaner och demokrater som bråkar om allt och inget går samman när det gäller internationellt matstöd, säger han.

○ ○ ○

En negativ effekt av Trump som han medger är den i kampen om uppmärksamhet.

– Lidandet ökar, siffrorna blir värre. Jag tror att om de hårt

arbetande medborgarna i Europa och USA vet hur folk kämpar runt om i världen så kommer de ta ett kliv upp. Men det är svårt att låta dem veta just nu. För när du slog på teven för tre år sedan var det Trump Trump, Brexit, Brexit. För två år sedan var det Trump, Trump, Brexit, Brexit. Och nu är det Trump, Trump, covid, covid. – Jag bryr mig inte om du älskar eller hatar något av de ämnena. Men lämna utrymme för att berätta för tittare och läsare att det finns människor som dör i Jemen, människor som kämpar i Burkina Faso för jag vet att

skattebetalarna från mitt hem i USA, jag vet att de kommer att stiga fram. Och jag tror att människorna i Sverige, Danmark och övriga Europa är likadana – de bryr sig om människor runt om i världen, säger David Beasley.

Erik Esbjörnsson

erikesbjornsson@gmail.com

FN:s World Food Programme (WFP) stödjer nästan 100 miljoner människor i cirka 83 länder varje år och är den ledande humanitära organisationen i världen som arbetar för att utrota hunger. Trots att det internationella samfundet har förbundit sig till att

avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning och förbättrad nutrition innan år 2030, har fortfarande en av nio människor i världen inte tillgång till tillräckligt med mat. Livsmedel och livsmedelsrelaterad assistans är avgörande för att långsiktigt utrota hunger och fattigdom.

Varje år distribuerar WFP cirka 15 miljarder livsmedelsransoner till en uppskattad genomsnittlig kostnad av 2,60 SEK per ranson. Dessa siffror lägger grunden för WFP:s enastående rykte om att vara en organisation som agerar snabbt och effektivt i de allra svåraste situationerna.

WFP:s arbete fokuserar på katastrofassistans, bistånd samt återuppbyggnad, utvecklingsstöd och särskilda stödåtgärder. Utdrag ur den norska Nobelkommitténs motivering: "För dess försök att bekämpa svält och för att de är en drivande kraft i försöken att förhindra användandet av svält som vapen i krig och konflikter."

TT

"Fantastiskt bra val"

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

**"Överraskande",
"okontroversiellt" och
"fantastiskt bra". Valet av årets
fredspris togs emot positivt.**

– Det är ett fantastiskt bra val, det är en så omfattande verksamhet i hela världen och betyder så mycket för så många varje dag, säger Svenska FN-förbundets ordförande Annelie Börjesson.

Hon påpekar att det är viktigt att världen får ögonen på världens hunger som ökat på senare år efter att länge ha haft en nedåtgående trend. Många kritiserar FN för att vara byråkratiskt och fungera dåligt men, hon säger att WFP är ett utmärkt exempel på varför FN behövs.

Peter Wallensteen, professor i freds- och konfliktforskning vid Uppsala universitet, säger att valet av pristagare är överraskande men okontroversiellt.

– Det här är en markering av vikten av internationellt samarbete, hunger är ett globalt

problem och kan bara lösas med globala insatser. Nobelkommittén fick också in FN:s hållbarhetsmål där det ingår att hunger ska avskaffas till 2030, säger han.

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

Michael Winiarski: Priset ett rop på internationell samverkan

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

FN:s livsmedelsorgan World Food Programme har tilldelats årets fredspris av den norska Nobelkommittén. DN:s utrikeskommentator Michael Winiarski svarar på tre frågor om det prestigefyllda priset.

1 Varför tilldelas WFP fredspriset?

Enligt motiveringen ges fredspriset till organisationen för att den har ”agerat som en drivande kraft i ansträngningarna att hunger inte ska användas som ett vapen i krig och konflikter”. Det är uppenbart att priset är ett rop på ökad internationell samverkan i en tid när stormakten USA på område efter område – ett antal handelsavtal, Paris-klimatavtalet, hälsovårdsorgan som WHO, och säkerhetspolitik som i Nato – aktivt underminerar multinationella samarbeten. Det går inte säga annat än att det är en värdig pristagare, särskilt

som prismotiveringen gör en tydlig koppling mellan hunger och krig och fred.

Priset kommer i exakt rätt ögonblick för ett FN-organ som i årtal har varit gravt underfinansierat. Inte för att de 10 miljonerna svenska kronorna i prispengar spelar någon som helst roll – behoven handlar om miljarder kronor. Snarare är det en ökad uppmärksamhet som behövs, så att världssamfundet (där USA är den i särklass största givaren) går in med mer pengar. Så sent som i somras varnade WFP för att man snart inte hade

pengar kvar till akuta nödhjälpsåtgärder. Av de 965 miljoner dollar som krävs för att nödhjälpen ska rulla på fanns bara 178 miljoner dollar till hands.

2 Var det ett överraskande val?

Egentligen inte, och WFP har på senare tid toppat

vadslagningsfirmornas rankinglistor som en favorit.

Dessutom är det inte ovanligt att organisationer ges priset: genom åren har 106 personer fått Nobels fredspris medan 24 organisationer fått det. Det brukar ske när det är svårt att hitta en självklar individ som inte samtidigt är alltför

kontroversiell. Av sådana har till exempel den ryske politikern Aleksej Navalnyj, nyligen utsatt för ett mordattentat, nämnts i spektionerna. Liksom Donald Trump, som nu enligt Vita huset har nominerats för fredspriset år 2021, för att han hjälpte till att få till ett avtal som normaliserade relationerna mellan Israel och de två arabstaterna Bahrain och Förenade Arabemiraten. Årets andra starka favorit var Greta Thunberg och den internationella klimatrörelsen Fridays For Future. Att priset gick till WFP är sannolikt inget som

den redan mångfaldigt prisade unga aktivisten sörjer.

3 Hur har coronapandemin påverkat hungersnöden?

Ska man tro Nobelkommitténs ordförande Berit Reiss-Andersen finns en klar koppling till covid--19. Redan före pandemin levde enligt WFP 135 miljoner människor under akut matbrist, på grund av bland annat krig, flyktingvågor, torka och klimatförändringar.

Därefter tillkom coronapandemin för åtta månader sedan, och enligt en WFP-prognos i våras skulle mängden hungriga öka med ytter-

ligare 130 miljoner människor.

Man talade om en ”hungerpandemi”.

I de fattiga länderna är en stor del av arbetskraften daglönare som skrapar ihop pengar till sin matförsörjning dag för dag. De har inga marginaler och saknar de sociala skyddsnät som finns i större delen av den rika världen.

De minst 65 miljoner människor i världen som lever som flyktingar från konflikter, naturkatastrofer och krig drabbas särskilt hårt.

Bland de mest utsatta länderna återfinns Jemen, Afghanistan, Venezuela och Syrien.

Reiss-Andersen sade att i sitt tal att priset tilldelas WFP därför att man vill ”rikta världens ögon mot de miljoner människor som lider av eller står inför hotet av hunger”. Enligt Reiss-Andersen skulle WFP ha varit en värdig mottagare av priset även utan pandemin, men viruset har stärkt argumenten för att ge det till WFP – inklusive behovet av multilateralism i en tid av global kris.

Michael Winiarski

Sjukvården nära kollaps under en andra våg

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

I två dagar i rad har antalet covidsmittade i Rumänien satt nya rekord. Häromdagen var en fjärdedel av alla som testades positiva.

Nu fruktar många en kollaps för landets sjukvårdssystem – som är EU:s sämsta.

Redan under pandemins första våg i våras slogs larm om det katastrofala tillståndet på Rumäniens sjukhus. Det rapporterades om hemtillverkade skyddsdräkter av svarta sopsäckar och munskydd gjorda av toalettpapper.

Bristen på skyddsutrustning gjorde att ovanligt många vårdanställda insjuknade i covid-19.

Samtidigt fick regeringen kritik för att den satsade på tungt

beväpnad militär som bevakade att folk följde karantänsregler, snarare än att åtgärda brister på sjukhusen.

På listor över sjukvårdssystem i Europa hamnar Rumänien ständigt i botten. På den senaste rankningen Euro health consumer index för 2018 var landet sämst av EU:s medlemsstater. Bara Albanien låg ännu värre till. Nu slår andra vågen hårt mot Rumänien. På torsdagen noterades 3130 nya smittade av covid-19, vilket för andra dagen i rad var ett nytt rekord.

Precis som i andra länder testas betydligt fler i Rumänien nu än för några månader sedan.

Men andelen positiva test sticker ut: härom dagen var hela 24 procent av alla inrapporterade test positiva. Som jämförelse rapporterade

Folkhälsomyndigheten i torsdags att andelen positiva provsvar i Sverige nu är 2,9 procent – en siffra som betraktas som oroande. I många europeiska länder har dödstalen legat förhållandevis lågt under hösten, även där antalet smittade ökar kraftigt, som Frankrike och Storbritannien.

Även här skiljer Rumänien ut sig från mängden, även om siffrorna varierar kraftigt. I onsdags rapporterades 82 döda och på torsdagen 44.

Regeringen har återinfört vissa av de striktare regler som gällde under våren och sommaren.

Exempelvis har restauranger och barer i Bukarest fått stänga.

Intensivvårdsplatserna i huvudstaden är snart fyllda och det kan bli tal om att flytta patienter till mindre drabbade regioner. I onsdags varnade hälsoministern Nelu Tataru i en

tv-intervju för att sjukvården närmar sig bristningsgränsen.

– Det är en sak med 200 nya fall per dag, en annan med 2500, sa han.

Den siffran överträffades med råge redan nästa dag.

Ingmar Nevéus

Anna-Lena Laurén: Putin kan ha velat ge Armenien en knäpp på näsan

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

**Putin väntade i nästan två
veckor medan striderna pågick i
Nagorno-Karabach. Först
därefter agerade han. Mycket
tyder på att han ville ge
Rysslands traditionella allierade
Armenien en knäpp på näsan.**

Armeniens och Azerbajdzjans
utrikesministrar anlände i går,
fredag, till Moskva på president

Vladimir Putins inbjudan.
Officiellt är de inbjudna för
”konsultationer” under
överseende av Rysslands
utrikesminister Sergej Lavrov. I
praktiken handlar det om att
försöka hitta ett sätt att stoppa
blodsutgjutelserna i Nagorno-
Karabach. Området tillhör de jure
Azerbajdzjan, men har varit en
utbrytarrepublik under armeniskt
beskydd ända sedan
inbördeskriget 1988–1994.
För knappt två veckor sedan anföll
Azerbajdzjan området. Sedan dess
har civila områden på bägge sidor
beskjutits med raketer. Det exakta

antalet döda är svårt att fastställa, eftersom oberoende observatörer i området saknas, men det handlar om hundratal.

I över en vecka var Putin tyst. Den här veckan har han dock flera gånger diskuterat per telefon med Armeniens och Azerbajdzjans respektive presidenter Nikol Pasjinjan och Ilham Alijev. Nu uppmanar han bägge länderna att gå med på ett eldupphör.

I Ryssland reagerar många på att Moskva behandlar sin gamla allierade Armenien så kallsinnigt – dels att Putin länge teg, dels att

han inte har uttryckt något tydligt stöd för Armenien.

– Det är en skam! Varför hjälper vi inte Armenien? utropade min granne i Sankt Petersburg då jag mötte henne i trappan häromdagen.

Traditionellt har Moskva alltid stått bakom Armenien. Landet har betraktats som en kristen utpost i Kaukasien, ett folk man hjälper av kulturella, religiösa och historiska skäl. Utan ryskt bistånd är det inte säkert att Armenien hade vunnit kriget mot Azerbajdzjan om Nagorno-Karabach i början av 1990-talet.

Sedan dess har Azerbajdzjan rustat upp. Den azerbajdzjanska framryckningen i Nagorno-Karabach under de senaste veckorna tog Armenien med överraskning, och dess agerande tyder nu på en viss panik. Av dessa två länder är det Azerbajdzjan som är en diktatur och Armenien en demokrati. Men nu har den armeniska regeringen förbjudit offentlig kritik mot regeringens krigspolitik. Det är också förbjudet att uttrycka tvivel när det gäller Armeniens och utbrytarrepubliken Nagorno-

Karabachs förmåga att försvara sig själva.

För några dagar sedan drog - Armenien in ackrediteringen för den ryska journalisten Ilja Azar, utsänd från oberoende Novaja Gazeta. En av de personer Azar har intervjuat i sitt reportage säger att situationen vid fronten är svår och de armeniska förlusterna är betydligt större än regeringen erkänner.

Inför mötet i Moskva har Armenien och Azerbajdzjan gjort vissa inledande fredssteg. Krigsfångar och kroppar har utväxlats. Att man över huvud

taget är villig att mötas på hög nivå är ett tecken på att visst förarbete redan har gjorts. Men parterna står fortfarande långt från varandra.

Två gånger, 1999 och 2011, har man varit nära en lösning i Nagorno-Karabach. Bägge gångerna har modellen gått ut på att Armenien ger ifrån sig stora delar av sitt eget territorium för att istället få kontrollen över Nagorno-Karabach. År 1999 var Armenien berett att ge upp sin gemensamma gräns med Iran. Nu är det inte troligt att någon sådan modell ligger på bordet.

Azerbajdzjan har tydligt signalerat att man är redo att lösa problemet den militära vägen. Det är sannolikt att Ryssland kräver något i utbyte av Armenien för att stoppa dem.

Anna-Lena Laurén

Han räddar filmer om misstänkta krigsbrott innan de raderas

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Fotografen Tamer Turkmane, 30, har räddat nästan två miljoner filmer med misstänkta krigsbrott som begåtts under syriska inbördeskriget – klipp som it-jättarna raderar, men som kan utgöra bevis i en rättegång.

Videor och foton som publicerats på sociala medier av medborgarrättsaktivister i länder som styrs av diktatorer är ofta det enda sättet att dokumentera tortyr, massmord, bombningar och andra typer av förtryck. I de här länderna får oberoende professionella journalister vanligtvis inte arbeta.

Men sociala medieplattformar som Youtube och Facebook har under de senaste åren i allt högre grad kommit att ta bort och begränsat tillgången till den typen av innehåll, med hänvisning till att det anses vara våldsamt,

extremistiskt eller hatiskt. Men det innebär också att dokumentation av viktiga händelser går förlorade, vilket kan skapa problem för rättsskipningen i framtiden.

– En del av innehållet som Facebook, Youtube och andra plattformar tar bort har avgörande och oersättligt värde som bevis på brott mot mänskliga rättigheter, säger Belkis Wille, senior kris- och konfliktforskare vid organisationen Human Rights Watch.

Wille skrev en rapport på 42 sidor med titeln ”Video ej tillgänglig:

sociala medieplattformar tar bort bevis på krigsförbrytelser”, som publicerades i september.

Organisationen upptäckte att en del av det Facebook-, Twitter- och Youtube-innehåll som organisationen citerat i sina rapporter för att stödja anklagelser om övergrepp har tagits bort. Plattformarna godkände heller inte Human Rights Watch begäran om att få tillgång till det borttagna innehållet.

Det är oklart huruvida eller hur länge de största sociala medieföretagen behåller innehåll

de tar bort eller blockerar från sina webbplatser. Human Rights Watch uppmanar därför plattformarna och andra intressenter att se till att detta material arkiveras så att det eventuellt kan användas i framtiden.

Detta fenomen hade fotografen Tamer Turkmane, lagt märke till långt tidigare. Han bor i Turkiet sedan sex år. I början av 2016 noterade han att allt fler videor som dokumenterat den syrisk revolutionen saknats på Youtube. Han började därför arkivera

innehållet, som han kallar för ett ”arv”.

– Vi skyddar vår rätt att hålla förövare ansvariga för kränkningar i Syrien. Vi ska inte upprepa tragedin i staden Hamah, säger han.

Tamer Turkmane syftar på att mycket dokumentation från upproret 1979–1982 i Syrien saknas. Den dåvarande presidenten Hafez al-Assad, Bashars pappa, valde då att radera just staden Hamah och ta livet av många tusen av dess invånare.

– Många aktivister har riskerat sina liv för att fånga unika eller

farliga tillfällen som skildrar det nya Syrien, för att bevara detta för eftervärlden. Min roll nu är att arkivera detta innan Youtube och Facebook hinner ta bort materialet, säger Tamer Turkmane.

Han har hittills arkiverat mer än 1,9 miljoner videor samt tusentals foton och artiklar. De flesta av dessa dokumenterar misstänkta krigsförbrytelser som den syriska regimen begick tillsammans allierade – Ryssland, Iran och miliser från Libanon och Irak. Men en del innehåller misstänkta

brott som oppositionen till regimen begått.

Turkmane har 60 terabyte data som finns i tre säkerhetskopior på hårddiskar i olika länder. Flera medier och organisationer som samlar bevis mot regimen har kontakt honom för att få ta del av material som skildrar tortyr och bombning i Syrien.

Human Rights Watch har dokumenterat minst tio fall där åklagare i Tyskland, Finland, Nederländerna och Sverige säkerställt domar mot individer kopplade till krigsförbrytelser i Irak och Syrien genom videor och

foton som spridits via sociala medier.

I Sverige dömdes en syrisk flykting till livstids fängelse 2017, där en video från 2012, som visade hur han var med och avrättade sju bakbundna män i Syrien, var en del av bevisningen.

De drygt 53000 foton på 11000 torterade, lemlästade, döda fångar i regimen fängelser, som smugglades ut ur Syrien av fotografen Ceasar – ett kodnamn för en syrisk arméfotograf som dokumenterat tortyr och avrättningar i fängelsesystemet – har fungerat som inspiration för

Tamer Turkmanes livsprojekt. Nu hoppas han att hans arkiv ska bidra till att brottslingar, framför allt inom den syriska regimen, ska kunna ställas inför rätta.

– Vi har flera typer av bevis om krigsförbrytelser i Syrien. Världen ska inte kunna undgå att ta sitt ansvar längre.

Saeed Alnahhal

saeed.alnahhal@dn.se

Trump planerar stormöte i Florida

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Donald Trump planerar att återvända till valrörelsen med ett stormöte i Florida i dag, lördag. Detta efter att livläkaren Sean Conley har gett honom klartecken.

”På lördag är det tio dagar sedan torsdagens diagnos och baserat på kurvan i den avancerade diagnostiken, som läkarlaget har utfört, räknar jag med att presidenten riskfritt kan återgå till offentligt deltagande vid den tidpunkten”, skriver presidentens läkare Sean Conley i ett pm som pressekreterare Kayleigh McEnany i sin tur publicerade på Twitter.

Covid-19-utbrottet i Vita huset och runt Trump har dominerat stora delar av den senaste tidens valrörelse och polariserat USA ytterligare, där exempelvis

munskydd i större utsträckning används av Joe Bidens väljare, men ratas av Trumps.

Från flera håll har man vidtagit försiktighetsåtgärder, i synnerhet kring de tv-sända valdebatterna. Samtidigt har Trumpanhängare hållit stormöten där majoriteten av deltagarna inte iakttagit smittskyddsmyndigheternas rekommendationer.

Trump själv sade i en intervju med Fox News på torsdagskvällen att han tror att det blir stormöten för honom under helgen i Florida och i Pennsylvania, två mycket viktiga delstater i presidentvalet.

– Det är otroligt vad som händer, jag mår så bra, sade han till programledaren Sean Hannity. Kritiker har påpekat att Trump så sent som på onsdagen sade att han var ”våldigt sjuk” när han lades in och att flera källor vittnat om att han fick syrgasbehandling. Folkhälsomyndigheten CDC:s säger att patienter under sådana omständigheter kan vara smittsamma i 20 dagar eller mer. Tv-debattsarrangören CPD meddelade på torsdagen att åtminstone den första av de två kvarvarande debatterna mellan Trump och Biden av säkerhetsskäl

ska hållas digitalt. Därpå följde det ena beskedet efter det andra från båda lägren. Trump har uppgett att han inte tänker delta i en digital debatt och han anklagar debattarrangören för att dansa efter rivalen Bidens pipa.

En del som ifrågasätter exakt hur frisk Trump är lyfter fram att presidentens läkare Conley lämnat undvikande svar på presskonferenser, och läkarens medgivande att han försökt ge en förskönande bild av statschefens hälsotillstånd.

Ossi Carp
ossi.carp@dn.se

58

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

miljoner människor i USA såg debatten mellan landets två vicepresidentkandidater – Trumps parhäst Mike Pence och utmanaren Joe Bidens dito Kamala Harris – under natten mot torsdagen, svensk tid. Det är 56 procent fler än som såg debatten mellan vicepresidentkandidaterna 2016. Tittarsiffran för årets vicepresidentdebatt är den näst högsta historiskt sett. Bara 2008

års möte mellan Joe Biden och Sarah Palin lockade fler – nästan 70 miljoner personer.

TT-Reuters

Undantagstillstånd efter sammandrabbningar

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Kirgizistan. Slagsmål, sönder-slagna bilar och skott avfyrades i luften på fredagen i Kirgizistans huvudstad Bisjkek.

Sammandrabbningarna mellan två rivaliserande politiska grupper bröt ut trots nya besked från president Sooronbaj Jeenbekov om att han är beredd att avgå när en ny regering väl har utsetts. Han har utlyst undantagstillstånd.

Den forna Sovjetrepubliken saknar sedan flera dagar tydlig politisk ledning, efter det att landet kastats in i kaos efter parlamentsvalet i söndags.

TT-AFP-Reuters

Tyska storstäder värst drabbade av smitta

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Tyskland. Torsdagens kraftiga ökning av antalet nya covid-19-fall i Tyskland tycks inte ha varit någon isolerad händelse. Även på

fredagsmorgonen rapporterar smittskyddsmyndigheten RKI över 4 000 fall det senaste dygnet – en nivå som inte skådats sedan i april.

Värst drabbade är storstäderna Berlin, Bremen och Frankfurt am Main, som alla har fler än 50 fall per 100 000 invånare de senaste sju dagarna.

TT

Det kan vara bänkar, det kan vara uteserveringar och allt möjligt annat.

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Köpenhamns teknik- och miljöborgmästare Ninna Hedeager Olsen (Enhedslisten) om att kommunens mark behöver användas till annat än elsparkcyklar, som stoppas på gator och trottoarer i stora delar av staden. Uthyrning kan tillåtas i butiker, men då måste

elsparkcykeln lämnas tillbaka där den hyrdes. Chefen för ett av de större uthyrningsföretagen tycker att beslutet är märkligt under pågående pandemi då invånarna avråds från att åka kollektivt.

TT-Ritzau

Därför förbjuds Tiktok-appen i vissa länder

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Stoppat i Indien. I somras förbjöds Tiktok i världens näst folkrikaste land Indien. Snart kan detsamma hända i andra länder. Den populära appen kritiseras för att sprida information om människor.

Tiktok har över en halv miljard användare och är en av världens största appar. Framför allt unga

lockas att göra videor med dans, musik och humor. Men på sistone har vuxna börjat se appen som ett problem. Skälet är att den kan sprida information om sina användare.

Nästan alla appar samlar in information. Till exempel om var användarna befinner sig och vilka de har kontakt med. Men en del menar att Tiktok samlar in extra mycket information, utan att berätta vad den ska användas till. Och att det är extra dåligt eftersom Tiktok ägs av det kinesiska företaget Bytedance. I Kina finns bara ett parti som

bestämmer. Och de som styr har rätt att kräva ut information från företag om de vill.

I somras stoppades därför 58 kinesiska appar i Indien, för att skydda landets invånare. Tiktok var en av dem. Sedan dess har förbud diskuterats i flera andra länder, som Storbritannien och Kanada. I USA kräver regeringen att appens amerikanska del ska säljas till ett amerikanskt företag, annars kommer appen att stoppas även i USA.

I Sverige har vissa företag infört Tiktok-regler. Till exempel får de som jobbar på SVT och SR

(Sveriges radio) inte ha appen i sina jobbtelefoner.

Men för de flesta människor finns inget skäl att vara rädda, menar journalisten Emanuel Karlsten, som skriver om den digitala världen.

– Barn i Sverige behöver inte oroa sig, säger han.

Han menar att det som händer främst handlar om världspolitik.

– Det här är första gången en kinesisk app blir riktigt stor. Det gör många rädda för att Kina ska använda informationen för att öka landets makt. Men att appar samlar in data är inget nytt. Alla

som använder internet råkar ut för sådana.

Emanuel Karlsten tror inte att Tiktok förbjuds i Sverige.

– Vi är ett för litet land för att kunna ställa krav på Tiktok. De som gillar appen kan nog vara lugna. Men det är alltid bra att vara medveten om att appar kartlägger vad man gör.

Josefin Auer

josefin.auer@dn.se

Carl Johan von Seth: Hans lösning på världens största auktion kan bli en vinnare

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Trådlös teknik har gjort luften omkring oss till en nyckelresurs i ekonomin. Paul Milgrom, länge favorittippad till ekonomipriset, kan i år belönas för sina teorier om hur staten ska rigga denna osynliga marknad.

Alla som har lagt bud på en lägenhet eller någon pryl på Tradera vet att auktioner är mer komplicerade än vad de ger sken av. Här finns inslag av spel, strategi och hemlighetsmakeri. Den som riggar processen kan avgöra hur den slutar.

Om detta handlar auktionsteori, ett litet men inflytelserikt fält inom nationalekonomi.

Stanfordprofessorn Paul Milgrom, som har bidragit både till utvecklingen och till tillämpningen av teorierna, är en av lågoddsarna till årets ekonomipris.

Det främsta exemplet på hur hans arbete har omsatts i verkligheten handlar om frekvensauktioner, alltså försäljningen av radiofrekvensband åt högstbjudande etermedier och kommunikationsbolag.

Den digitala tekniken har stegvis gjort denna resurs allt viktigare. Luften omkring oss – eller radiofrekvensbanden i den – är ändlig. Den ägs gemensamt och förvaltas av staten. Att denna osynliga marknad fungerar väl är dessutom avgörande för våra kommunikationer och för hela samhällsekonomin.

Svenska Post- och telestyrelsen förbereder just nu frekvensauktioner för det svenska 5G-nätet, som kommer att ligga i bandet 3,4–3,8 GHz.

Förr brukade sådana frekvenser fördelas gratis mellan användarna. USA:s myndigheter började ta betalt för licenserna i början av 1990-talet. Händelsen kallades historiens största auktion. Paul Milgrom var med och designade upplägget, med målet att åstadkomma rättvisa regler och nå största möjliga nytta för skattebetalare och konsumenterna.

Lösningen var ett slags klumpauktion. Alla frekvenser bjöds ut samtidigt. Milgroms teorier har sedan använts i auktioner över hela världen för att lösa många komplexa problem. Det har handlat om alltifrån tilldelningen av fiskekvoter till telefonnummer.

Flera av Milgroms kolleger, bland dem Robert Wilson, är tänkbara pristagare tillsammans med honom. Kombinationen av avancerad teori och praktisk nytta borde vara starka argument för priset.

Men priskommittén kan också överraska. Förra årets pris avvek något från det vanliga mönstret eftersom det belönade ett relativt nytt fält – fältexperiment kring fattigdomsbekämpning. En av pristagarna, Esther Duflo, var 46 år, vilket är ovanligt ungt.

Förra gången spekulerade jag i att priset i stället skulle gå till ett lite mer etablerat område. Joshua Angrist och David Card, som har gått i spetsen för det som ibland kallas naturliga experiment, är fortfarande mångas favorit i år.

Carl Johan von Seth

carljohan.vonseth@dn.se

Måndag 12 oktober klockan 11.45
tillkännages Sveriges Riksbanks
pris i ekonomisk vetenskap till
Alfred Nobels minne.

Lyxviner från USA riskerar gå upp i rök

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

**Flera lyxviner försvinner från
hyllorna i spåren av
eldhärjningarna i norra
Kalifornien.**

**– Det kommer absolut att få
konsekvenser, säger Magnus
Lindblom, inköpare av
amerikanska viner på
Systembolaget.**

Inte i morgon, men om 4–5 år kommer effekten av de omfattande bränderna. Det handlar nämligen inte om några dussinviner, som tappas upp på dagen.

Det är heller inte säkert att följderna blir så uppenbara. Visserligen är 2020 års skörd förstörd till stora delar, men de kaliforniska vinexportörerna letar nya kunder utanför USA, där efterfrågan gått ner i pandemin. Det kan spilla över i Europa och Sverige.

– Många importörer kan nog få större volymer, säger Magnus Lindblom.

Men då blir det kringliggande årgångar som blir aktuella.

För vinbranschen i Kalifornien är förlusterna enorma.

– Det har nog varit värre i år än någonsin tidigare, är min uppfattning. Och det är röken som är värst, säger vinskribenten Mikael Mölstedt.

För även om inte vinskörden bokstavligen brinner upp, så riskerar druvorna få en rökig ton i smaken och det duger inte för finstämpeln.

De aktuella vinsorterna tillhör de mer exklusiva, från Napa Valley och Sonoma i norra Kalifornien, där bränderna i nuläget är som värst. En snabb titt i Systembolagets lista visar på priser runt 400–500 kronor för en flaska, vissa över 10 000 kronor. Enligt Magnus Lindblom tillhör distrikten topp tio i världen i vinkännarkretsar. Mikael Mölstad beskriver generellt vinkvaliteten som något ojämn, med både toppar och dalar.

TT

Flera stormakter rustar för digital valutakamp

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Kritiker har viftat bort Riksbankens tankar om en "e-krona" som onödig. Men nu rustar Kina, USA och EU för en strid om framtidens elektroniska valutor. Makten över det globala ekonomiska systemet kan stå på spel. I en ny rapport slår Riksbanken och sex andra centralbanker,

bland dem amerikanska Fed och euroländernas ECB, fast att nya elektroniska valutor snart kan bli ett viktigt instrument.

”Vi har en gemensam syn på centrala principer som ska vägleda oss i arbetet med en digital centralbankspeng och en ambition att samarbeta”, skriver Riksbankens förste vicechef Cecilia Skingsley i en kommentar till den gemensamma rapporten. Riksbanken kallar en eventuell svensk variant av denna innovation för e-krona. Behovet har aktualiserats av kontanternas

stadigt minskande betydelse i ekonomin.

En e-krona ska i framtiden ”definiera vad pengar är i Sverige”, som chefen Stefan Ingves har uttryckt det i en intervju med DN.

Skillnaden mot pengar på bankkontot är att e-kronan ska vara direkt kopplad till Riksbanken. Exakt hur det ska fungera är inte klart. Och det är inte säkert att idén blir verklighet. Men Riksbanken ligger i den globala frontlinjen med olika förberedelser och ett pilotprojekt.

Det har också väckt kritik, särskilt från storbankerna.

Men nu har världsekonomins jättar också börjat röra på sig. Europeiska centralbanken, ECB, släppte i förra veckan en egen skiss.

– Om behovet uppstår måste vi vara beredda att lansera en digital euro, sa chefen Christine Lagarde i en kommentar.

Det behovet kan, skriver ECB i sin rapport, uppstå om andra elektroniska valutor börjar utmana euron. Språket i centralbankens rapport är skarpt: Det handlar om att försvara

Europas självstyre, sammanhållning och EU:s position i världen. Euron får inte bli utkonkurrerad av nya alternativ.

Här ligger USA på efterkälken. Profilerade kritiker bakom ett initiativ som kallas The Digital Dollar Projekt drar liknelser till rymdkapplöpningen, då USA först blev omsprunget av Sovjet. I dag är det dollarns dominerande roll i världsekonomin som hotas av teknologiskt mer avancerade lösningar.

Kina är den stormakt som är mest trolig att hinna före. Landets

centralbank har i tysthet satsat hårt och ansökt om 80 olika patent kring en digitala en valuta, enligt en granskning av Financial Times tidigare i år.

Det ekonomiska och politiska värdet av en elektronisk och internationellt gångbar kinesisk valuta är samtidigt tydligt: Den skulle kunna erbjuda Kina en väg ur den dollardominans inom varuhandeln och det globala finansiella systemet som ger USA ett så stort inflytande.

Förutom makt handlar det om konkurrenskraft. Stockholm blir snart en officiell

”innovationshubb” för elektroniska centralbankspengar i ett nätverk som samordnas av samarbetsorganet BIS. Det kan få betydelse för den svenska fintechbranschen.

Kapplöpningen mot digitala centralbankspengar kan samtidigt leda till oförutsedda konsekvenser. Effekter på den finansiella stabiliteten måste analyseras, konstaterar de sex centralbankerna i sin rapport.

Carl Johan von Seth

carljohan.vonseth@dn.se

Anteckningar vittnar om Nixons plan mot Allende

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Ett nyligen publicerat dokument ger direkt inblick i ett dramatiskt skeende – den eftermiddag 1970 då president Richard Nixon bestämde att USA skulle börja arbeta för en statskupp i Chile.

Mötet tog bara tjugo minuter. Mellan klockan 15:25 och 15:45 den 15 september 1970 satt USA:s president Richard Nixon och Richard Helms, chefen för säkerhetstjänsten CIA, tillsammans i ovala rummet i Vita huset och gjorde upp sina planer. Bara kort tid dessförinnan hade Salvador Allende blivit vald till Chiles nya president, vilket gjorde Nixon rasande. Han såg framför sig en utveckling där kommunismen skulle ta över stora delar av Syd- och Centralamerika, vilket skulle hota USA:s intressen i

regionen. Det hela måste alltså stoppas.

Exakt vad som sades vid mötet är inte känt, men CIA-chefen Helms antecknade några korta stolpar i ett linjerat anteckningsblock. ”1 in 10 chance, perhaps, but save Chile”, stod det i en. ”Not concerned [about] risks involved”, i en annan. ”Make the economy scream” stod det i en tredje.

En kopia av just detta dokument har nyligen lagts ut på den amerikanska organisationen National Security Archives hemsida (nsarchive.gwu.edu), ett bland flera som berättar om de

märkliga händelser som följde. Rent konkret diskuterade Nixon och Helms två olika planer. Den ena gick ut på att genast försöka förhindra att Allende ens hann börja sin presidentperiod, medan den andra handlade om att arbeta mer långsiktigt för en militärkupp. Till sist blev det den senare vägen som Nixon och hans män valde. Under de kommande åren arbetade CIA nära grupper inom den chilenska militären som ville avsätta Salvador Allende. I arbetet ingick bland annat att man stöttade mordet på Chiles dåvarande militäre

överbefälhavare, Rene Schneider, som vägrade konspirera mot landets president. Man försökte också försämra landets ekonomi och på andra sätt skapa oreda, för att få människor att ge stöd till en kupp som kunde lova att återställa ordningen. Till sist, i september 1973, skedde också militärkuppen som Richard Nixon ville ha, vilken bland annat krävde president Allendes liv. Den nya diktatoriska regimen i Chile, under ledning av general Augusto Pinochet, styrde sedan landet fram till 1990. Av de dokument som nyligen publicerats framgår också att flera

inom Nixons administration var motståndare till planerna. Vissa för att de inte trodde att ett kuppförsök skulle lyckas, andra för att de var rädda för att sanningen skulle komma fram och att det skulle svärta ner USA:s rykte.

Ytterligare andra ansåg att det av mer principiella skäl var fel att använda sig av lönnmord och sabotage för att ge stöd till en militärkupp mot den demokratiskt valde ledaren för en självständig nation. En sådan var diplomaten Viron Vaky, som i ett pm argumenterade för att sådana

handlingar bara är försvarbara i yttersta nödfall, vilket han inte tyckte var fallet den här gången. Men motståndet hjälpte inte, konstaterar författaren Peter Kornbluh på National Security Archives hemsida, särskilt eftersom Nixons planer fick stöd och uppmuntran av USA:s mäktige utrikesminister Henry Kissinger.

Magnus Västrbro

Två sorters hundar vanliga i forntidens Amerika

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

De människor som för cirka sex tusen år sedan levde längs kusten i det som i dag är nordvästra USA och Kanada var omgivna av tamhundar. Det visar en arkeologisk undersökning, gjord

av forskare vid universitetet i Victoria som nyligen publicerades i The Journal of Anthropological Archaeology. Det framgår också att de hade två olika slags hundar, som man höll noga åtskilda så att de inte parade sig med varandra. Den ena typen, som påminner om dagens spetsar, hade en långhårig päls som man regelbundet klippte och använde för att bland annat göra filtar. Den andra typen var större och användes främst för jakt och som vakthundar.

[illegible]

Svaret på gåtan om Andrée hittades av DN-expedition

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

**Polarexpeditionen. Tre män
försvann spårlöst i en ballong
som skulle ta dem över
Nordpolen 1897. Vad som
egentligen hände**

Andréexpeditionen var en gåta för omvärlden. Men för 90 år sedan bidrog en DN-expedition till att hitta svaren – åtminstone delvis. Det här är berättelsen om ett av svensk historias stora mysterier.

et är mitten av september 1897. Två månader tidigare har de tre polarfararna Salomon August Andrée, Knut Frænkel och Nils Strindberg tvingats nödlanda med sin vätgasballong på väg mot Nordpolen, och sedan dess har de under stora umbäranden kämpat sig fram över drivisen med tre tunga slädar i Arktis med hopp om

att nå land. Nu har de beslutat sig för att övervintra på ett isflak. Då får de plötsligt syn på land. Avståndet uppskattas till tio kilometer. Ska det bli deras räddning?

○ ○ ○

I augusti 1930 gör fartyget Bratvaag ett strandhugg på den ensligt belägna Vitön öster om Spetsbergen i Norra ishavet. Ombord finns norska sälfångare och vetenskapsmän på en expedition. Besättningsmännen Karl Tusvik och Olav Salen kommer tillbaka

till forskarna och visar upp en dagbok som de har hittat i en segelduksbåt full med utrustning. Snart kan man konstatera att man det är resterna efter Andréexpeditionen man funnit. I 33 år har den försvunna polarexpeditionen varit en gåta som gäckt omvärlden. Sommaren 1930 har varit ovanligt mild i Arktis. Under ledning av geologen Gunnar Horn börjar alla på fartyget systematiskt undersöka fyndplatsen. Strax intill lägerplatsen hittas Nils Strindbergs kropp dold av stenar. Besättningen bär ombord så

mycket man kan av fynden på fartyget. Efter två dagar måste man lämna ön då issituationen försämrats kraftigt. Fångstmännen och forskarna inser inte vidden av sina fynd utan fortsätter sin planerade fångst- och forskningsrutt i ishavet. Någon fungerande radiosändare finns inte ombord. Först när man möter ett annat fartyg kommer nyheten att spridas över världen. Journalister från hela världen beger sig till i Tromsö i Nordnorge för att invänta Bratvaags ankomst. Frilansjournalisten Knut Stubbendorff har för DN:s räkning

telegraferat och hyrt
fångstfartyget Isbjörn i Tromsö för
att kunna möta Bratvaag ute till
havs för att få de första
rapporterna.

När han kommer till Tromsö inser
Stubbendorff inser att han ligger
långt efter sina konkurrenter.

Flera journalister har redan gett
sig ut till havs i olika båtar.

Då fattar Stubbendorff det
drastiska beslutet att i stället styra
skutan mot Vitön för att göra ett
reportage direkt från fyndplatsen.
Det visar sig vara en lyckträff som
leder till DN:s kanske största
scoop genom tiderna.

Den 5 september 1930 kan
Stubbendorff och några
besättningsmän gå iland på Vitön.
Nu har ytterligare lämningar från
Andréexpeditionens sista
lägerplats tinat fram ur isen.
Stubbendorff följer inte bara sitt
journalistiska uppdrag, utan
fotograferar och mäter metodiskt
upp fyndplatsen. Han hittar
ytterligare delar av Andrées
skelett, delar av Fränkels kropp,
Fränkels almanacka, Strindbergs
almanacka och loggbok och inte
minst hans exponerade filmrullar.

○ ○ ○

Sjuttio år senare, i augusti 2000, är jag och fotograf Benkt Eurenus med på en kryssning för DN-prenumeranter i Andrées fotspår runt Svalbard, som Spetsbergen numera kallas. Vi har varit på Danskön och sett platsen där luftballongen lyfte. Vi har landstigit på Sjuöarna, där Andréexpeditionen placerat en av sina depåer med förnödenheter. Nu styr vår kapten mot Vitön. Yngst bland passagerarna ombord är illustratören och författaren Bea Uusma. För henne är besöket på Vitön resans höjdpunkt. När fartygets kapten Jury Kondrashov

fyra på morgonen tvingas vända söderut på grund av en allt för kraftig nordanvind och siktande drivis börjar hon gråta.

– Jag stod där på däck mitt i natten och var så jävla besviken. Den ryska besättningen kom ut med vodka för att försöka trösta mig. Jag visste inte det då, men det blev starten på mitt liv med Andréexpeditionen, säger Bea Uusma.

Sedan dess har Bea Uusma gjort flera försök att ta sig i land på Vitön. Det fjärde lyckades. Hon har rest med isbrytare över Arktis och stått på isen på exakt den

plats där Andrée, Fränkel och Strindberg tvingades nödlanda. Hon har utbildat sig till läkare för att bättre kunna utforska vad de tre polarfararna kan ha dött av. Hon har skrivit den Augustprisbelönade boken "Expeditionen: Min kärlekshistoria" (Norstedts 2013), vars filmrättigheter nu har sålts. I dag räknas hon som den mest framstående forskaren på Andréexpeditionens dödsorsak.

○ ○ ○

Tillbaka till 1930. På väg tillbaka mot Tromsö ombord på fartyget

Isbjörn blåser det hårt. I Stubbendorffs hytt stinker det av fynden från lägerplatsen som nu ligger och tinar upp. Där, i den våldsamt rullande ishavsskutan, sitter han i flera dygn utan sömn och sprättar de sidentunna bladen i Strindbergs loggbok från varandra.

Ett och ett låter han dem torka. Därmed räddar DN-journalisten ett detaljerat vittnesmål om de tre männens upplevelser under isvandringen för eftervärlden.

Redan från båten börjar Stubbendorff rapportera om fynden via radio. I Tromsö sitter

DN:s reporter Sten Hedman på telegrafstationen och tar emot sändningarna. Under täcket på sitt hotellrum ringer han in texterna till DN:s redaktion. I Tromsö har alla väggar öron. Här finns nämligen världspressen samlad på jakt efter senaste nytt om Andréexpeditionen.

Söndagen den 7 september 1930, kan DN publicera sitt första scoop med rubriken "Stora fynd på Vitön". I sin rapport på DN:s förstasida skriver Knut Stubbendorff bland annat:

"Under fredagen har jag med hjälp av 'Isbjörns' besättning

undersökt Andrées läger, funnit och frigjort infrusna skelettdelar samt ett kranium av en människa, bärgat kälke, åror, ankardrag, kläder, skodon, mängder av ballongduk, instrument, anteckningsböcker, brev, ammunition, bränsledunkar, kokkärl, konserverburkar och mycket annat."

"Man får ett obestridligt intryck av Andrée och hans kamrater antingen landat med ballongen på själva Vitön eller i dess omedelbara närhet, ty denna mängd bagage, delvis med icke

*nödvändiga föremål, kan icke har
forslats någon nämnvärd sträcka
i skruvisen.”*

Nyheten slår ned som en bomb.
Stubbendorffs rapporter kommer
att dominera DN:s förstasida och
under en hel vecka. I sin spontana
och logiska tolkning ovan skulle
dock DN-skribenten visa sig ha
grundligt fel.

○ ○ ○

Klockan 13.50 den 11 juli 1897
glider Andréés polarexpeditions
ballong ”Örnen” ut ur
ballonghuset på Danskön i
ögruppen Spetsbergen i ishavet.

Äventyrare från många länder
tävlar under den här tiden om att
bli först till Nordpolen. Andréés
plan är att ta sig över den magiska
punkten med en luftballong och
därefter fortsätta mot Alaska,
Kanada eller Sibirien. Det är en
sträcka på 370 mil som beräknas
ta sex dygn.

Redan strax efter start sjunker
ballongen hastigt mot vattenytan.
Gondolen får sig ett rejält dopp.
Det tvingar besättningen att
dumpa en stor del av sin last.
Ballongen stiger igen, men nu allt
för högt. Efter en halvtimme
försvinner ballongen in i ett moln

på väg mot ett okänt område utanför kartan där ingen människa hittills varit.

Dag två hamnar man i dimma och regn. Ballongen blir fuktig och tung. Regnet fryser till is.

Ballongen blir allt tyngre och korgen dunsar i och släpas längs isen. Efter drygt 65 timmars färd nödlandar besättningen på isen.

Det återstår hundra mil till Nordpolen.

En vecka stannar de tre uttröttade männen på landningsplatsen.

Fotograferar, antecknar och förbereder sig för att färdas till fots över isen. De sover

tillsammans i en sovsäck gjord av renskinn. Tre stadsbor i kostym utan erfarenhet av arktiska förhållanden. Brevduvorna flyger iväg.

Längst ned i packningen ligger högtidskläder som sidenhalsdukar, kravatter och älghudshandskar avsedda för en mottagning hos den ryske tsaren. – Själva planen var ut att de inte skulle ner på isen. Det här skulle ju bli en elegant expedition, där de skulle sitta i en ballongkorg av flätat vide och skåla i champagne. Nu blev det ju inte så. De försöker ta med sig tillräckligt mycket mat i

packningen för att inte svälta ihjäl på isvandringen, men samtidigt måste de ju orka släpa på slädarna, berättar Bea Uusma. Att nå Nordpolen har man gett upp. I stället står det mellan att ta sig till Sjuöarna eller Frans Josefs land, där depåer med ammunition och förnödenheter lagts ut. Dit är det är cirka 30 mil. Man bestämmer sig för Frans Josefs land.

Från luften såg isen slät ut. Nu visar den sig från en helt annan sida. Pressad is, råkar och skruvisvallar höga som hus. Med hjälp av en spade och yxa hugger

de spår för de felkonstruerade medarna genom isen.

Ibland tvingas man i omgångar ta de tre slädarna och sig själva över öppna vattenrännor i den rangliga båten klädd i ballongtyg.

Varje släde väger över 200 kilo.

De måste tillsammans dra en släde åt gången några hundra meter, för att sedan gå tillbaka och hämta nästa. Och så nästa...

– På det här sättet blir sträckan fem gånger så lång, säger Bea Uusma.

Efter fyra dagar tvingas de göra sig av med en stor del av packningen. Ändå behåller de till

synes onödiga saker som det tunga uppslags-verk om jordens historia som Fränkel tagit med sig.

Svetten inifrån och dimman och duggregnet utifrån gör dem ständigt blöta. De vandrar genom issörja, halkar ned i isvakar. De är ständigt blöta. Dessutom dras de med ständiga förkylningar och magplågor som diarréer varvade med förstoppning.

– Hela tiden under isvandringen kan man läsa mellan raderna i deras dagböcker hur de försöker hålla någon slags värdighet uppe, som för att inte tappa bort sig

själva i det oändliga disiga islandskapet. De hissar flaggor och skålar i portvin som de släpar med sig. Samtidigt är de otroligt magsjuka, har ont i fötter och knän, och är oroliga för om maten kommer att räcka och om de någonsin kommer komma tillbaka till fast mark, säger Bea Uusma. Värst är kanske upptäckten av isdriften. Strindbergs positionsbestämningar visar att de under fyra dagars strapatser inte tagit sig någonstans. Samtidigt som de strävat söderut har strömmarna fört isen lika långt åt ett annat håll.

En annan påtaglig fara är isbjörnarna. Under isvandringen skjuter man runt 15 björnar. Av dem får man kött, blod, skinn och späck som man gnider in händerna med. Till slut äter de allt på isbjörnen, till och med dess maginnehåll. Rå isbjörnsnjure smakar som ostron, skriver Andrée i sin dagbok.

I mitten av september 1897 skriver Andrée i sin dagbok: "Vår position är ej synnerligen god". I två månader har de tre kämpat sig över is och råkar. Nu börjar matförrådet sina. Polarvintern närmar sig. De sitter på ett

drivande isflak och bestämmer sig för att övervintra där.

Strindberg börjar bygga en hydda av is som får heta "Hemmet". Då siktar de för första gången land – tio kilometer bort. Det är den 17 september. I veckor för strömmarna dem runt den vita ön. På morgonen den 2 oktober spricker isflaket och vatten forsar in i hyddan.

○ ○ ○

Runt Nils Strindbergs hals hänger ett guldhjärta med en hårlock och ett litet fotografi av hans fästmö Anna Charlier. Hon är pianolärare

och guvernant vid en internatskola i Stockholm.

De träffades fem år tidigare. De spelade tillsammans, hon piano, han fiol. Hösten 1896 förlovade de sig. Varje möte inför avresan blev allt ömmare.

Två månader före avresan fotograferade Nils Anna liggande i gräset. Det fotot hittades bland hans tillhörigheter på Vitön 1930. Där fanns också de stenografiska kärleksbrev som Strindberg skrev till sin fästmö under hela vandringen över polarisen.

Den 21 juli skriver han i sitt första brev till sin käresta:

”Innerligt älskade vän! Då jag nu efter hel veckas uppehåll fattar pennan för att skriva till dig och prata med dig vill jag först bedja dig om förlåtelse för den oro och sorg som jag genom denna veckas händelser förorsakat dig. Hur många gånger har jag ej under denna vecka med smärta tänkt härpå; och ändå är jag övertygad om att jag nu lägger grunden till vår framtida lycka.”
Anna Charlier väntar i 13 år på sin trolovade. Sedan han dödförklarats gifter hon sig med engelsmannen Gilbert Hawtrey. När nyheten om att Andrée-

expeditionen är funnen briserar 1930 befinner sig Anna på ett kort besök hos familjen Strindberg i Stockholm.

Hon stannar inte på den stora begravningen i Storkyrkan, men beställer en krans med texten ”Till Nils från Anna”.

Senare under året får Anna post från Nils Strindbergs yngre bror Tore i Sverige. Det är Strindbergs originalstenogram med kärlekshälsningarna till henne. Anna kunde aldrig glömma sin ungdomskärlek. En släkting till Nils Strindberg besökte henne i Torquay i England 1947. Hon

berättade senare i DN att Annas hem var fyllt av ungdomsporträtt på Nils Strindberg.

Två år senare dog Anna. Hon ligger begravd på en liten kyrkogård i England med sin make. De fick inga barn. Maken, som gjort allt för att hjälpa sin hustru i hennes sorg, uppfyllde Annas sista önskan: att hennes hjärta skulle begravas intill Nils Strindberg på Norra kyrkogården i Stockholm. Där ligger det nu i en liten silverkista.

○ ○ ○

Den 5 oktober 1897 tar sig Andrée-expeditionen i land på Vitön. Då upphör plötsligt alla anteckningar. Av Andrées sista nedteckningar går endast några fragment att uttyda. Så vad som egentligen blev nedskrivet mot slutet har ännu inte klarlagts. Andrées sista ord antyder ändå något hoppfullt: ”Å röra på oss litet”.

Hans Arbman

hans.arbman@dn.se

Bea Uusma om dödsorsakerna

Det har funnits många teorier om vad Andrée, Frænkel och Strindberg dog av på Vitön. Här går Bea Uusma igenom de vanligaste teorierna och gör en bedömning av dem:

Trikiner från isbjörnskött

Var länge den vedertagna teorin, som det står om i alla böcker. De hade säkert trikiner i kroppen, eftersom de åt så mycket dåligt uppvärmt isbjörnskött. Men de uppvisar aldrig de klassiska symptomen från en massiv infektion, de nämner till exempel aldrig att de har feber. Trikiner är

inget som tar livet av tre unga friska personer inom loppet av några dagar – dödligheten i trikinos är 0,2 procent.

Nedkylning

De har förutsättningar att klara en övervintring på Vitön, med en sovsäck av renskinn, isbjörnsfällar från skjutna djur och en mängd varma kläder som ännu inte är uppackade. Under de 87 dagar de vandrar över isen nämner de bara tre gånger i sina dagböcker att de fryser, och när alla anteckningar upphör är det ännu inte så kallt på

Vitön. Den sista temperaturangivelsen är -6.2°C .

Skörbjugg

Skörbjugg var en vanlig dödsorsak hos 1800-talets polarfarare. Men Andrée-expeditionen åt hela tiden isbjörnskött och isbjörnsblod, som är rikt på C-vitamin.

Kolmonoxidförgiftning i tältet

Teorin går ut på att de ska ha dött av kolmonoxid genom att ha lagat mat på primusköket, inne i tältet. Gasen är luktlös, färglös och dödlig i höga koncentrationer. Men

när jag mätte upp tältet och jämförde med tältplatsen på Vitön insåg jag att primusköket inte förvarades inne i tältet. Det låg uppe på en klippavsats, en meter ovanför tältet.

Botulism

Clostridium botulinum toxin typ E är ett av världens mest potenta nervgift och kan bildas i konserver eller i lagrat sälkött. Men kroppspositionerna som expeditonsmedlemmarna hittades i talar inte för att de dött i den förlamning, som botulism leder till. Dessutom var det för kallt för att

bakterien *clostridium botulinum* skulle kunna växa till.

Morfin

Ett glaströr med morfin hittades på lägerplatsen. De hade med sig morfin, som intaget i tillräckligt stor mängd (12–20 tabletter) kan ge ett dödligt andningsuppehåll. Det glaströr som hittades hade fortfarande tabletter kvar, så ingen har tömt ett helt rör för att ta livet av sig. Men även intag av några tabletter kan leda till man faller i en djup sömn och på så sätt kan man frysa ihjäl. Jag har inte hittat något i dagböckerna som antyder

att de ville begå självmord.
Samtidigt – det är inte en
osannolik teori för den som blev
allra sist kvar i livet av de tre.

Isbjörnsattack

Detta är en vanlig dödsorsak i
Arktis och särskilt på Vitön, som
är känd för att krylla av isbjörnar. I
dagböckerna blir det tydligt hur de
långsamt trubbas av när de gäller
isbjörnsbesöken kring lägret.
Första gången blir de väldigt
rädda, men det försvinner över tid.
De förstår inte att de utsätter sig
för 100 procent fara varje gång.
Dagen innan alla anteckningar

upphör skriver de att de ser en
isbjörn. Jag har hittat revor i
Strindbergs kläder som
tillsammans med många andra
fakta jag har bildat en
indiciekedja, som kan påvisa att
Nils Strindberg har blivit dödad av
en isbjörn. Dödsorsaken till de
andra två har jag inte knäckt,
ännu. Men det kommer...

Karin Bojs: Ett toapapper av en Nobelpristagare

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

I tisdags fick Roger Penrose äntligen halva Nobelpriset i fysik för forskning om svarta hål som han utförde 1965. Men tänk så mycket annat som skulle ha kunnat hända under dessa 55 år!

Krönika

Om bara Nobelpriskommittén i fysik hade varit lite snabbare, hade Roger Penrose kunnat få

delat fysikpriset med Stephen Hawking.

Det hade varit rättvist; de var båda inblandade i de matematiska arbeten som nu har belönats med Nobelpris.

I Israel gick det mycket snabbare. Redan 1988, för 32 år sedan, fick Penrose och Hawking dela på det israeliska Wolfpriset för vad som kallas Penrose-Hawkings singularitetsteorem. Eller som Wolfpriset skrev i sin motivering: ”För deras briljanta utveckling av allmänna relativitetsteorin, där de har visat nödvändigheten av

kosmologiska singulariteter och klarlagt fysiken hos svarta hål.” Stephen Hawking dog för två år sedan, så nu är det för sent. Nobelpris utdelas inte postumt. Han var, efter Albert Einstein, den mest kända naturvetenskapliga forskare som någonsin har levat. Det skulle ha betytt mycket för allmänhetens förståelse av naturvetenskap om en person med sådan stjärnstatus som Hawking hade fått Nobelpris. Och vilket exempel det hade varit för människor med svåra sjukdomar och funktionshinder.

Jag träffade Stephen Hawking vid ett tillfälle, när han var i Stockholm i samband med en fysikkonferens. Trots att jag hade läst på massor, även om hans sjukdom als, blev jag djupt tagen över i vilket dåligt fysiskt skick han var, där han satt avmagrad i sin rullstol med ett sårigt hål under luftstrupen för att underlätta andningen. Men kommunicera kunde han. Långsamt men målmedvetet knappade han fram meddelanden i en mycket tidig version av röstsynthesiser.

En annan händelseutveckling, som också skulle ha varit teoretiskt tänkbar, är att Roger Penrose hade fått vara med och dela Nobelpriset 2011. Antingen i fysik eller kemi.

Det var på den tiden jag ägnade mig åt att spekulera om Nobelpris i förväg. (Numera har DN:s Maria Gunther och Amina Manzoor tagit över den uppgiften med mycket stor framgång; i år hade de i princip tre rätt av tre möjliga.) Det året gissade jag på så kallade kvasikrystaller. Och det var just vad det blev. Israelen Dan Shechtman fick kemipriset för att

han hade upptäckt att kvasi-krystaller förekommer i naturen. Det vill säga formationer som till skillnad från normala kristaller upprepar sig icke-periodiskt. De bara fortsätter och fortsätter, hela tiden med små variationer.

Jag minns att jag på presskonferensen frågade om ett par matematiker som tidigare hade beskrivit fenomenet på teoretisk grund. En av dessa matematiker är just Roger Penrose.

År 1974 beskrev han vad som på engelska kallas Penrose tilings. Man kan beskriva det som

”kakelplattor” – tvådimensionella bitar som går att lägga i ett mönster med samma egenskaper som kvasikristallerna – det bara fortsätter och fortsätter utan att upprepas identiskt.

Den här upptäckten snappades upp av ett toalettpappersföretag.

Att använda Penrosemönstret innebar fördelar vid toalettpappersproduktionen.

Papperet tog mindre plats på rullen och blev mer slitstarkt.

Det här gillade inte Roger Penrose, som stämde toalettpappersföretaget för patentintrång. Det blev en lång

tvist, omskriven i pressen där den uppburne matematikern Penrose, som redan på den tiden var adlad till sir Penrose, ställdes mot toalettpappret och dess funktion. Till slut kom parterna till en förlikning.

Alldeles bortsett från Hawking och toalettpappret har årets tre naturvetenskapliga priser sällsynt goda möjligheter att nå fram till den breda allmänheten. Därför är det extra synd att banketten och många andra arrangemang i Stockholm ställs in på grund av pandemin.

Karin Bojs vetenskap@dn.se

Allt du vill veta om svarta hål

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

Roger Penrose, Reinhard Genzel och Andrea Ghez delar på årets Nobelpris i fysik för upptäckter om svarta hål. Här kommer svar på de vanligaste frågorna om universums mörka monster.

1 Vad är ett svart hål?

Ett svart hål är en himlakropp som har så stark dragningskraft att ingenting kan lämna den.

Namnet myntades av den amerikanske fysikern Robert Dicke och blev populärt tack vare hans landsman John Wheeler. Dicke ska ha tagit namnet från ett ökänt fängelse: det svarta hålet i Calcutta, en fyra gånger fem meter stor cell där 146 brittiska soldater spärrades in en natt i juni 1756. Nästan alla kvävdes till döds. Ett svart hål har bara tre egenskaper: massa, rotation och elektrisk laddning.

2 Hur bildas ett svart hål?

Svarta hål bildas när stora stjärnor kollapsar och all materia trycks ihop i en enda punkt.

Gravitationen blir så stor att den är starkare än alla krafterna som bygger upp atomerna.

Då finns det inget som kan hålla emot och all materia rasar in mot punkten, som mot ett bottenlöst hål som kan svälja hur mycket som helst.

3 Vad är en singularitet?

Singulariteten är punkten i mitten av det svarta hålet. Där är gravitationen oändligt stor, alla våra kända naturlagar bryter samman och tiden och rummet tar slut.

4 Kommer solen att bli ett svart hål?

Nej, solen har för liten massa för att kunna bli ett svart hål. För att en stjärna ska bli ett svart hål måste den vara minst fem eller tio gånger tyngre. Solen kommer i stället att bli en så kallad vit dvärg, en mycket kompakt dvärgstjärna.

5 Hur stort är ett svart hål?

Ett svart hål omges av en sfärisk gräns som kallas för händelsehorisont. Inget som passerar händelsehorisonten kan återvända, inte ens ljuset. Därför är det omöjligt att se händelsehorisonten och det som finns innanför den.

Hålets massa avgör hur stor gränsen är. Händelsehorisonten för ett svart hål med samma massa som solen skulle ha en radie på tre kilometer. För ett svart hål med jordens massa skulle radien vara nio millimeter. Det svarta hålet i Vintergatans mitt, Sagittarius A*, som är fyra miljoner gånger tyngre än solen har en radie på tolv miljoner kilometer. Det är ungefär hälften så långt som avståndet mellan solens centrum och planeten Merkurius.

6 Vad händer när något passerar händelsehorisonten?

För den som passerar händelsehorisonten finns ingen återvändo. Det är som att paddla kajak vid Niagarafallet, för att låna en liknelse av Stephen Hawking. Så länge du är kvar ovanför vattenfallet, eller utanför händelsehorisonten, kan du fortfarande klara dig om du paddlar motströms. Men så fort du har kommit över kanten är du förlorad. När du har passerat gränsen måste du fortsätta att falla rakt in mot singulariteten. Ett annat sätt att beskriva det är att tiden tar rummets plats vid händelsehorisonten, och bara

pekar framåt, mot singulariteten, där tiden tar slut. Om du sticker in ditt pekfinger över

händelsehorisonten kommer det inte längre att peka framåt i rummet, utan i tiden. Att dra ut fingret igen är lika omöjligt som att resa bakåt i tiden.

Men om vi är utanför händelsehorisonten kan vi aldrig se något passera gränsen och sugas in i hålet. Vi kommer bara att se att det närmar sig, långsammare och långsammare ju närmare händelsehorisonten det kommer, utan att någonsin nå ända fram. Bilden av det, alldeles utanför

gränsen, blir svagare och svagare och kommer till slut att blekna bort.

7 Hur vet vi att svarta hål finns?

År 1965 kunde Roger Penrose visa att Albert Einsteins allmänna relativitetsteori leder till att svarta hål kan bildas. Därför får han nu halva årets Nobelpris i fysik. Långt senare fick vi också direkta bevis på att svarta hål existerar.

Detektorn Ligo fångade upp svallvågor från två enorma svarta hål som kolliderade och smälte ihop (Nobelpriset i fysik 2017). Förra året kom bilden av det svarta hålet i mitten av galaxen

Messier 87, från Event horizon telescope.

8 Hur vet vi att det finns ett svart hål mitt i Vintergatan?

Årets två andra fysikpristagare, Reinhard Genzel och Andrea Ghez, ledde var sin forskargrupp som visade att stjärnor nära Vintergatans centrum går i banor runt något som inte är större än vårt solsystem men som har en massa som är 4 miljoner gånger större än solens. Vi känner inte till något annat än ett svart hål som skulle kunna stämma in på den beskrivningen.

9 Hur ser ett svart hål ut?

Gravitationen från ett svart hål är så stark att själva rummet och tiden förvrängs. Ofta illustrerar vi hålet som ett djupt hål, för att visa att allt som finns i närheten påverkas av det och att ingenting som har passerat händelsehorisonten kan komma upp igen. Det svarta hålets dragningskraft fungerar som en mycket stark lins som böjer av ljuset. Därför går det inte att gömma sig bakom ett svart hål. Vi kan se allt som finns där.

10 Vad tog Event horizon telescope bild av?

Bilden visar området alldeles utanför händelsehorisonten hos

det svarta hålet i galaxen Messier 87.

Det svarta hålet ligger 55 miljoner ljusår bort i stjärnbilden Jungfrun, och är en av de tyngsta himlakroppar vi känner till, med en massa som är 6,5 miljarder gånger större än solens. Det behövs ett riktigt stort teleskop för att få tillräckligt hög upplösning för att studera det. Event horizon telescope kopplade ihop åtta radioteleskop i Nord- och Sydamerika, Europa, Hawaii och Antarktis som tillsammans blev till ett teleskop som är lika stor som jorden.

11 Varför är det så ljust runt det svarta hålet? Borde det inte vara mörkt där?

När gas och laddade partiklar faller in mot ett roterande svart hål hettas gasen upp och samlas i en roterande och starkt lysande skiva innan den antingen sugas in i hålet eller slungas i väg i två smala strålar. Därför är svarta hål några av de starkast lysande objekten på himlen.

12 Ska vi vara rädda att slukas av svarta hål?

Nej. Vårt närmaste kända svarta hål ligger lite mer än 1 000 ljusår bort.

13 Försvinner allt som slukas av ett svart hål för alltid?

På 1970-talet upptäckte Roger Penroses samarbetspartner och forne student Stephen Hawking att svarta hål inte är helt svarta. De avger en mycket svag värmestrålning och kommer till slut, i en mycket avlägsen framtid, att avdunsta och försvinna.

Det skulle innebära att även informationen om allt som har sugits in i hålet försvinner, men det strider mot kvantmekaniken, som säger att information inte kan förstöras. Hawkings och andra har kommit med olika förslag på

lösningar, men paradoxen kvarstår. Kanske sparas informationen i en mycket svårtillgänglig form, som askan efter ett uppeldat uppslagsverk.

14 Vet vi allt om svarta hål nu? Nej! Årets fysikpris är bara början på våra försök att undersöka svarta hål på närmare och närmare håll, och testa våra fysikteorier under universums mest extrema förhållanden.

Maria Gunther

maria.gunther@dn.se

EU köper mer remdesivir – men Sverige avstår

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

Den amerikanska läkemedelstillverkaren Gilead står bakom medicinen remdesivir, som tillsammans med steroiden dexamethasone i nuläget är de enda godkända medicinerna för

behandling av covid-19 i Europa. I slutet av sommaren upphandlade EU 70000 doser remdesivir att fördelas mellan medlemsländerna. I veckan gjordes ytterligare ett inköp.

Sverige anmälde i somras intresse för att köpa in remdesivir till 10 000 patienter. Hittills har Sverige fått drygt 2 600 doser. Enligt Socialstyrelsen gjordes beräkningen efter Folkhälsomyndighetens värsta scenario, men sedan dess har smittspridningen i Sverige avtagit. – Vi har för närvarande tillräckligt för våra behov i Sverige, säger

Thomas Lindén, avdelningschef
på Socialstyrelsen.

Kvinnornas taktik: Utnyttja patriarkala tankemönster

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

**De är omtalade av en hel värld –
Belarus kvinnor som ställer sig
mellan männen och soldaterna.
Bilderna av kvinnliga
demonstranter i vita klänningar
med blommor i händerna tog**

internationella medier med storm.

Kvinnorna hyllas för sin smarta strategi. Men belarusiska feminister anser att de egentligen stryker patriarkatet medhårs.

– När de maskerade soldaterna välldes ut ur bussarna bildade vi kvinnor snabbt en kedja runt männen. Jag hade aldrig varit med förr och visste inte vad jag skulle göra, men några erfarna demonstranter instruerade oss. Soldaterna var svartklädda och hotfulla, det gick inte att tala med dem. Jag var skräckslagen. Men

min man stod bakom mig, så nära att jag kände hans hjärta slå. Då visste jag att jag måste skydda honom.

Julia Kuprijenkos röst på telefon från Minsk nästan bryts.

– Jag är ingen särskilt modig person. Tro mig, jag är världens värsta fegis. Men när man måste så måste man.

Den 6 september ställer Julia Kuprijenko sig i vägen för inrikesministeriets soldater i Minsk då de försöker gripa hennes man på den stora söndagsdemonstrationen i staden. Hon är inte ensam. Hundratal

belarusiska kvinnor har skyddat män under protesterna, dels sina egna, men också rena främlingar. Bilderna av kvinnorna som med sina bara kroppar bildar kedjor kring män har kablats ut över hela världen.

Belarusiernas kamp mot diktatorn Aleksandr Lukasjenko har på många plan blivit kvinnornas kamp. Det handlar inte bara om att de viktigaste ledarna är kvinnor – Svjatlana

Tsichanouskaja (som ställde upp mot Lukasjenko i presidentvalet och tvingades i landsflykt) och Marya Kalesnikava (som nu är

fängslad och kommer att dras inför rätta). Det handlar framför allt om kvinnornas roll ute på gatorna, där de dels har tagit på sig rollen att skydda männen från att gripas av soldaterna, dels ordnat egna kvinno-demonstrationer.

De sistnämnda protesterna är välorganiserade enligt en omsorgsfullt uttänkt estetik. Alla kvinnor klär sig i vitt. De står ofta med blommor i händerna och utslaget hår.

Startskottet gick den 12 augusti i Minsk. Då bildade vitklädda kvinnor för första gången en kedja

på Komarovskijtorget med blommor i händerna. De vädjade fredligt om ett slut på våldet. Kvinnokedjan banade väg för ett nytt skede i protesterna. Efter Lukasjenkos övervåld mot demonstranterna den 9 och 10 augusti blev de här kvinnorna plötsligt en maktfaktor.

– Det var en nyckelhändelse. Kvinnorna lyckades vända på händelseförloppet efter att hundratal demonstranter hade blivit gripna, misshandlade och torterade. Det ledde också till en kedjereaktion där aktionerna följde på varandra, säger

Aljaksandr Klaskouski, som är politisk analytiker och leder Belapan, en oberoende nyhetsbyrå och tankesmedja i Minsk.

Tajmningen var perfekt. Inrikesministeriets elitsoldater hade kritiserats hårt för det sadistiska våldet mot demonstranterna och fått order om att undvika misshandel. Precis då steg dessa blomsterprydda kvinnor in på scenen.

– Myndigheterna var helt oföberedda. De hade aldrig väntat sig den här formen av protester, - konstaterar Klaskouski.

Varför gjorde de här kvinnorna ett sådant intryck?

– För att de var vackra, för att det var kreativt. Kvinnlig kärlek och skönhet är svår att värja sig emot. Soldaterna blev helt avväpnade och visste inte vad de skulle göra. De vågade helt enkelt inte gripa dem, säger Aljaksandr Klaskouski. Belarus är ett patriarkalt samhälle. Kvinnor förväntas vara precis så som de demonstrerande kvinnorna framställer sig själva: ljuva och fredliga. Den här strategin – att spela på patriarkatets villkor – väcker kritik.

– Jag deltar av principskäl inte i de här så kallade kvinnoprotesterna. De är konstruerade, säger Irina Solomatina, som är forskare i genusvetenskap och jobbar på en belarusisk människorättsorganisation vid namn "Trudjasjtjiesia zjensjtjiny" (Arbetande kvinnor). Solomatina har deltagit i demonstrationer mot Lukasjenko i många år, till exempel år 2006 då regimen våldsamt slog ned protesterna mot presidentvalsresultatet. Hon är kritisk mot vad hon kallar en

”konceptualisering” av kampen mot Lukasjenko.

– Allt handlar om att vi ska bli - filmade, vi ska vara vackra, välsminkade, gå med blommor i händerna... kvinnor som barfota sjunger sånger med målet att få regimen ”att somna” till deras vaggvisor. Man gör en poäng av kvinnlig fägring. ”Vi är så vackra att soldaterna inte vågar lyfta sin hand mot oss”.

Den här sortens resonemang har enligt Solomatina ingenting att göra vare sig med jämställdhet eller med politisk frihetskamp.

– Jag har hållit på med jämställdhetsfrågor en längre tid. Att stå i vita kläder och se vacker ut är ingen garanti för att inte gripas. Det här är en politisk kamp.

Den belarusiska kvinnoprotesten är enligt Irina Solomatina delvis en fråga om att bygga ett varumärke. Hon lyfter speciellt upp en artikel på den belarusiska sajten marketing.by, där Marina Mentusova, en av hjärnorna bakom protesten, blir intervjuad. I intervjun säger Mentusova bland annat att det vore synd och skam att inte utnyttja de belarusiska

polismyndigheternas patriarkala tankemönster. Hon säger också att kvinnokampen blev mycket lyckad ur marknadsföringssynpunkt.

Marina Mentusova är en professionell festfixare – så kallad event director – som bor i Moskva, men som reste till sin gamla hemstad Minsk för att vara med under protesterna.

– Vårt innehåll blev mycket Instagramvänligt och aktuellt. Trenden att lyfta fram starka kvinnor växer för varje år. Våra kvinnor i vitt hamnade i BBC:s sändningar, och på Guardians och

New York Times omslag. Det är världens viktigaste medier. Att de uppmärksammade oss visar att vi vinklade grejen rätt säger Marina Mentusova i artikeln.

Själva intervjun är inte längre tillgänglig. Det beror sannolikt på att två av de tre kvinnor Mentusova nämner i texten har blivit gripna.

– Mentusova taggade de här - kvinnorna när hon lade ut intervjun på Facebook. Säkerhetspolisen grep två av dem direkt och anklagade dem för att ha organiserat protesterna. Vår underrättelsetjänst begriper inte

att protesterna är ledarlösa utan letar med ljus och lykta efter organisatörer. När hundratala gripna demonstranter blev förhörda i Okrestina var det uttryckligen ledarna man försökte hitta. Det vet jag, eftersom min man greps och hölls fången där flera dagar. Det är farligt att lyfta fram enskilda människor som Mentusova gjorde, säger Irina Solomatina.

Mentusova har inte svarat på DN:s försök att nå henne. I den nu avlägsnade intervjun på marketing.by (som DN har fått läsa) säger hon att hela poängen

med kvinnokampanjen är att vända patriarkatets eget vapen mot dem själva. På sajten lady.tut.by berättar Mentusova att hon lämnade sin man och sex månader gamla dotter i Moskva för att återvända till sin gamla hemstad Minsk, ”där mitt hjärta är”.

– Vårt syfte är att visa att kvinnor har rätt att protestera, och att vi gör det fredligt. Det visade sig att vitklädda kvinnor med blommor i händerna inte är mindre starka än män. OMON (inrikesministeriets soldater) tror ju att kvinnor inte klarar av något. Därför tänker de

inte på att vi kan utgöra ett hot, - säger Mentusova till lady.tut.by. Också i denna intervju talar hon om vikten av fungerande "innehåll".

– Kvinnor kan skapa ett innehåll som folk vill dela. Varför är det viktigt? Därför att internationella medier betyder internationell uppmärksamhet. Det betyder fler länder som inte godkänner det här valresultatet, förklarar Marina Mentusova.

Marina Mentusova har vid det här laget återvänt till Moskva. Samtidigt har de belarusiska myndigheterna återigen börjat

gripa kvinnor – det går inte längre att skydda manliga demonstranter genom kvinnokedjor. Lukasjenko har svurits in i hemlighet, demonstrationerna fortsätter men diktatorn sitter kvar.

Har kampen misslyckats? Nej, säger Aljaksandr Klaskouski.

– Det stämmer att protesterna nu börjar mattas av. Vi har den psykologiska tröttheten, hösten kommer och dagarna blir kortare. Samtidigt har Lukasjenkos repression visat sig fungera. Många i Belarus lever på låga löner och då har hot alltid en större effekt.

Klaskouski håller det för möjligt att protesterna minskar under vintern, men säger att det kommer en andra våg.

– Det är mycket dynamik i luften nu. Själv betraktade jag tidigare den rödvida belarusiska flaggan som elitistisk, men nu har den blivit en del av protesterna. Och kvinnorna har tagit sin roll och fått smak för politisk kamp. Den här förändringen i medvetenheten hos folk har kommit för att stanna. Jag tror att vi får en het vår.

Anna-Lena Laurén

Blommor mot batonger.

De står, hand i hand på Frihetstorget i Minsk. Här i offentlighetens ljus har hundratal kvinnor klädda i vitt, många med blommor i händerna, samlats. Att bli fotograferade för Dagens Nyheter för en artikel om kvinnors roll i demonstrationerna vill de gärna. Offentligheten ser de som sin styrka, sitt vapen. En svartglänsande staty av Lenin står framåtlutad en bit bort. Snart väntas Lukasjenkos polis dyka

upp, svartklädda med batonger. Kontrasten kunde knappast vara större.

Fakta. De belarusiska kvinnornas kamp

Den 12 augusti bildades den första kvinnliga solidaritetskedjan i centrala Minsk. Sedan dess har kvinnor gått ut och demonstrerat i Belarus huvudstad varje lördag, medan de stora massdemonstrationerna har gått av stapeln om söndagarna.

Till en början lät myndigheterna kvinnorna demonstrera. I mitten av september ändrades detta och nu grips även kvinnor.

Senast i lördags greps hundratal kvinnor som genomförde en så kallade Glittermarsch, där de hade klätt sig i glittrande accessoarer.

Ungefär 2000 kvinnor deltog.

En av de mest kända kvinnliga aktivisterna är den 73-åriga pensionären Nina Baginskaja.

Också hon blev gripen i lördags, men släpptes efter några timmar.

Inställd debatt signal att Trump gett upp hoppet om majoriteten

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

Analys

Donald Trump hoppar av nästa presidentdebatt i protest mot det nya digitala formatet och avstår därmed en potentiell publik på omkring 70 miljoner amerikaner.

En signal om att presidenten har gett upp hoppet om den amerikanska majoriteten.

Washington.

Det är allmänt känt att Donald Trump inte använder sig av dator i sin yrkesutövning.

När arrangörerna bakom den andra presidentdebatten krävde att Trump och utmanaren Joe Biden skulle medverka på distans, på grund av presidentens smittorisk, valde Trump att hoppa av.

– Jag kommer inte ödsla min tid på en digital debatt. Att debattera

bakom en dator är löjeväckande, sade Trump till Fox News.

Den digitala debatten, planerad till den 15 oktober, skulle ha varit mer tekniskt raffinerad än vad Trump gav sken av när han lämnade återbud.

Men distansformatet hade gett moderatorn mer kontroll över debatten. Det hotet kan ha inverkat på Trumps beslut att lämna walkover. (Även om Trumps kampanjchef senare försökte återkalla beslutet, efter att presidentens livläkare i princip friskförklarat presidenten. Men då hade Biden redan bokat in ett

annat tv-framträdande samma kväll. Även Trumpkampanjen uppges nu förhandla med tv-kanaler om ett framträdande istället för debatt).

Trump's framträdanden efter sjukhusvistelsen på Walter Reed förra helgen har varit befriade från motstånd. En debatt mot Biden med publikfrågor skulle ha varit mer utmanande. Kanske tvivlar rådgivare på att Trump är vid tillräckligt god hälsa.

Trump saboterade den första debatten genom att ideligen tala i mun på Biden. Inför den andra drabbningen lanserade

arrangören nya regler.

Moderatorn kommer i fortsättningen ha makt att koppla bort mikrofonen på den debattör som inte äger ordet.

Det är första gången på 70 år som en tv-sänd presidentdebatt ställs in. "Förloraren är det amerikanska folket", sade arrangören.

Trump och Biden går miste om en potentiell publik på omkring 70 miljoner. Den första debatten i förra veckan sågs av 73,1 miljoner. Varför frivilligt avstå en 90 minuter lång tv-sändning som kan locka omkring en femtedel av befolkningen?

Trump ger intryck av att ha gett upp slaget om majoriteten.

Under fredagen valde Trump att hoppa in som vikarie åt radio-demagogen Rush Limbaugh. Han vigde 55 minuter åt en intervju på kanalen Fox Business. På kvällen lät han Fox News husläkare Marc Siegel genomföra en televiserad läkarundersökning av honom på distans.

I dessa format, där han möts av beundrare, läxade han upp sin justitieminister för att denne ännu inte kastat Barack Obama eller Hillary Clinton i fängelse som straff för Rysslandsutredningen.

Trump insinuerade att han var beredd att gå till kärnvapenattack eller liknande mot Iran om inte ärkefienden ligger lågt.

Han lanserade en konspirationsteori om att Kaliforniens vattenbrist är självförvållad eftersom delstaten håller ut dricksvatten i havet för att rädda en liten ovanlig fisk vars artnamn han inte specificerade. Sensationslysten teater som sannolikt inte lockade många nya mittenväljare.

Trump har tagit lätt på sanningen sedan han flyttade in i Vita huset och enligt Washington Post ljugit i

snitt 16 gånger per dygn sedan tillträdet.

Men under den senaste veckan är det som om presidenten kapat alla band till verkligheten och resignerat inför det faktum att presidentskapet är på väg att glida honom ur händerna.

Kampanjkassan sinar och han backar i mätningarna.

”Det är ganska enkelt”, sade en republikansk rådgivare till tidskriften New York Magazine i fredags kväll. ”Han misskötte coronaviruset, han har aldrig varit populär, och han kommer förlora stort”.

Inför hotet om en förlust tycks Trump sky den majoritet av befolkningen som verkar inställd på att rösta bort honom. Det är svårt att tolka den inställda debatten på annat vis.

Björn af Kleen

bjorn.afkleen@dn.se

Fakta. Nästa debatt i Nashville – om den blir av

Debatterna har varit ett stående inslag i amerikanska presidentval sedan 1976. Och sedan år 2000 är det standard att det hålls tre stycken när valkampanjerna närmar sig sitt slut.

Men i år blir det alltså bara två. En har redan hållits och den sista är - planerad till den 22 oktober i Nashville. Valet hålls den 3 november.

TT

Anna-Lena Laurén: En snabb men skör vapenvila inledd

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

**Från och med klockan tolv lokal
tid i går, lördag, är det vapenvila
i Nagorno-Karabach. Det har
Armeniens och Azerbajdzjans**

**utrikesministrar kommit
överens om i Moskva.**

**DN:s korrespondent Anna-Lena
Laurén svarar på tre frågor.**

**1 Varför blev det vapenvila så
snabbt?**

Processen gick verkligen
överraskande snabbt. Parterna
anlände till Moskva fredag
eftermiddag, och efter tio timmars
förhandlingar, klockan tre på
natten, kunde Rysslands
utrikesminister Sergej Lavrov
meddela att man är överens om en
vapenvila.

Armeniens och Azerbajdzjans
utrikeministrar Zohrab

Mnatsakanjan och Jeyhun Bayramov deltog inte i presskonferensen. Lavrov ensam meddelade att vapenvilan är ett faktum.

Det var känt sedan tidigare att Armenien är illa trängt och i behov av vapenvila. Azerbajdzjan har haft övertaget, och flera gånger sagt rent ut att man är beredd att ta tillbaka området med våld. Att Armenien är redo att försvara utbrytarrepubliken Nagorno-Karabach in i det sista har samtidigt hela tiden stått klart, liksom att det armeniska samhället har mobiliserat.

Uppenbarligen ansåg Azerbajdzjan att det ligger även i deras intresse med en paus i våldsamheterna.

2 Vad kommer att hända nu?

Bägge sidor är överens om att byta ut krigsfångar och överlämna stupade till varandra. Därefter ska en fredsprocess ta vid, inom ramen för den OSSE-styrda Minskgruppen som redan tidigare (med blygsamma framgångar) har ansvarat för förhandlingarna.

Sist parterna var nära en lösning för konflikten var 2011. Då gick modellen ut på att beslutet om Nagorno-Karabachs status skulle

skjutas upp med 50 år, var vid en folkomröstning ska genomföras. Armenien var redo att i gengäld ge Azerbajdzjan delar av sitt eget territorium för att förena det fristående azerbajdzjanska territoriet Nachitjevan med moderlandet. Men de här förhandlingarna rann ut i sanden.

3 Hur stor är risken för att det än en gång inte går att komma fram till någon permanent lösning? Risken är överhängande. Sedan de senaste misslyckade förhandlingarna år 2011 har Azerbajdzjan stegvis flyttat fram sina positioner i området.

År 2016 lyckades man ta tillbaka några obetydliga områden, nu har man återigen lyckats knuffa fram frontlinjerna något. Framstegen är visserligen inte avgörande, Azerbajdzjans militära framgångar är främst symboliska. Men med ett aggressivt Turkiet i ryggen och en upprustad armé är det tydligt att president Ilham Alijev har fått ett större självförtroende. Armeniens president Nikol Pasjinjan kan av inrikespolitiska skäl inte visa kompromissvilja just nu.

Det är alltså inte omöjligt att nya oroligheter snart bryter ut.

Anna-Lena Laurén

Lukasjenko i möte med fängslade

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

Aleksandr Lukasjenko, som nyligen lät sig installeras som president i Belarus, har haft ett flera timmar långt möte med landets fängslade oppositionsledare i KGB:s häkte i Minsk, uppger presidentens presstjänst.

Mötet ska ha varat i fyra timmar och Lukasjenko satt vid samma bord som flera medlemmar i det oppositionella koordinationsrådet som myndigheterna tidigare förklarat som olagligt. I rådet ingår personer från oppositionsledaren Svjatlana Tsichanouskajas stab. Samtalen ska ha rört förändringar i Belarus författning.

Det kan vara så att den ryske presidenten Vladimir Putin, som Lukasjenko mötte i Sotji nyligen, kan ligga bakom mötet. En av deltagarna, Viktor Babaryka är en tidigare direktör för

Belgazprombank, ägt av den ryska gasjätten Gazprom. Putin nämnde i Sotji just en författningsreform som en väg ut ur krisen i Belarus. Och han talade också om en ”dialog” i Belarus.

Michael Winiarski

Kirgizistans ex-president inlåst igen

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

President Sooronbaj Jeenbekov försöker stärka sitt grepp om makten i det oroliga Kirgizistan. Han har möblerat om i toppskiktet på landets säkerhetsmyndigheter och har sett till att den korruptionsdömde ex-

presidenten Almazbek Atambajev har gripits igen.

Atambajev är en av den nuvarande presidentens främsta motståndare. Han fritogs av demonstranter för bara några dagar sedan men sitter nu återigen inlåst sedan specialstyrkor stormat hans hem, uppger hans talesperson.

Parlamentet har samtidigt inlett diskussioner om en ny regering, i ett försök att sätta stopp för maktvakuumet i landet.

Kirgizistan saknar tydlig politisk ledning efter det att landet kastats

in i kaos efter det omtvistade
parlamentsvalet den 4 oktober.
TT-AFP-Reuters

Hjälp! Skicka öl!

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

Förstaårsstunder på
Manchester Metropolitan
University där omkring 1 700
studenter i slutet av september
fick beskedet att det var tvungna
att isolera sig i två veckor har
väckt uppmärksamhet genom
meddelanden i sina fönster, med
budskap som ”hjälp”, ”hennes
majestäts fängelse” och ”skicka
öl!”. Karantänen infördes efter att

minst 800 studenter och lärare
testat positivt för covid.

TT

Presidenten lovar stoppa polisbrutalitet

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

Nigeria. President Muhammadu Buhari lovar att polisbrutalitet ska stoppas i Nigeria. Utspelet kommer efter två dagar av växande protester sedan en man dödats i ett polisingripande. Protesterna riktas speciellt mot specialstyrkan Sars, som ofta

anklagas för godtyckliga
gripanden, tortyr och mord.
Som en första åtgärd har
polischefen förbjudit Sars att
genomföra kroppsvisiteringar,
införa vägkontroller samt att
agera polisiärt i civilkläder.

TT

Organisationerna kämpar för mångfald bland anställda

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

**Flera organisationer som Sida,
Unicef och Rädda Barnen
upplever att de brister i
mångfald bland sina anställda –
trots att de riktar sin
verksamhet mot människor från
flera kulturer. Sida startar nu**

därför ett traineeprogram för att bredda kompetensen.

– Vi påbörjar vår förändringsresa, säger Angela Kristiansson, mångfaldsstrateg.

Inom olika organisationer diskuteras behovet av förbättrad mångfald. Det talas om vikten av att ha medarbetare med olika ålder, religion, etnicitet, funktionsvariation, kön och sexuell läggning. Unicef har ett uttalat mål att fortsatt bidra till ökad mångfald men vet inte hur det ser ut hos dem eftersom de inte ”för någon statistik”.

Samtidigt konstaterar Räd

Barnen att de inte har tillräckligt god representation av personer med utländsk bakgrund inom hela chefsgruppen.

Få män söker sig också till organisationerna, vilket gör att en övervägande del av de anställda är kvinnor.

Den svenska biståndsorganisationen Sida arbetar i konfliktzoner och för att människor som lever i fattigdom själva ska kunna förbättra sina levnadsvillkor. För att möta och förstå målgruppernas olika behov är en inkluderande arbetsplats viktig, menar Angela Kristiansson.

– Trots detta har vi haft problem. Vi har bland annat många som arbetat inom organisationen i över 20 år och få nyanställda. Så vi hoppas att programmet ska bidra till att sänka medelåldern, säger hon.

Efter att ha analyserat dagens kompetenser och erfarenheter ser de klart och tydligt att dessa behöver breddas. Det Sida främst vill fokusera på är den demografiska och kunskapsbaserade mångfalden. Men då andelen chefer med utländsk bakgrund är 10 procent är detta något de även vill se över.

– Det är en brist. Men det är minst lika viktigt att öka sakkunskapen hos de anställda, säger Angela Kristiansson.

I dag söker de personer som har erfarenhet av konfliktmiljöer, språk och digital kompetens – och helst yngre personer med max tre års erfarenhet av biståndsarbete. Därför introducerades tjugo trainees på Sida för några veckor sedan – för första gången sedan 1995. Tanken är att de ska bidra till framtidens utvecklingsarbete. Zeenat Kader är en av de 20 som blev utvalda från 1 300 sökande.

Med en bakgrund som civilingenjör i kemi hoppas Zeenat kunna bidra i arbetet mot att nå de globala målen för hållbar utveckling inom Agenda 2030.

– Jag sökte mig framför allt hit för att Sida jobbar med så stora och viktiga frågor. Jag vill personligen föra arbetet framåt, och för att göra det är mångfald även inom organisationen viktig. Med min utbildning inom kemi och kompetenser inom internationella relationer, språk och historia känner jag att jag är relevant för tjänsten som handläggare”.

Pernilla Baralt, generalsekreterare på svenska Unicef, tror att alla organisationer och verksamheter behöver göra mer för en inkluderande arbetsplats.

– Kanske särskilt inom etablerade verksamheter. Det kan vara tufft att förändra detta inom organisationer som Unicef där vi kanske bara rekryterar tre personer per år. Då måste man även arbeta för att öka mångfalden via samverkan och samarbeten. Mångfald är en del av vårt dna eftersom vi arbetar med alla barns rättigheter, och det är viktigt att ta in flera aspekter av

mångfald, till exempel funktionsvariation, säger hon, säger hon. För svenska Röda korset är det viktigt att vara en organisation som många kan känna igen sig i, menar ordförande Margareta Wahlström.

– Utifrån SCB-statistiken så representerar vår organisation samhället i stort men vi hade gärna berikat vår organisation med egna erfarenheter av att komma till Sverige som första eller andra generationens invandrare, för att vi arbetar mycket med integration.

– Vår stora utmaning är att den målgruppen inte ser oss som tänkbar arbetsgivare, men också att vi har tendenser till att bli lite akademiska och storstadsorienterade, säger hon.

Johanna Sundbeck

johanna.sundbeck@dn.se

Fakta. Så ser mångfalden ut

Svenska röda korset

”Bland våra 436 anställda (2017) är 19% utrikes födda. 5% är inrikes födda med två utrikes födda föräldrar. 9% är inrikes födda med en inrikes och en utrikes född förälder. Totalt har

33% av våra anställda utländsk bakgrund dvs födda utomlands eller har en eller två föräldrar som är födda utomlands.”

Unicef

”Vi för ingen statistik inom området då vi inte kartlägger våra medarbetare utifrån exempelvis etnicitet, funktionsvariation eller sexuell läggning. Vi arbetar dock aktivt och systematiskt med mångfald eftersom vi vill vara en inkluderande arbetsplats där alla har samma rättigheter. Det vi vet är att övervägande andelen medarbetare är kvinnor,

fördelningen är 75 procent kvinnor och 25 procent män.”

Rädda Barnen

”Vi har ingen statistik på hur många av våra medarbetare som har utländsk bakgrund, men vi kan konstatera att vi inte uppnått målet att bättre spegla

sammansättningen av Sveriges befolkning. På vissa avdelningar gör vi det mer, framför allt i programavdelningarna, men på ledande positioner, i chefs- och ledningsgrupp, gör vi inte det.”

Sida

”Av alla anställda är 70 procent kvinnor och 30 procent män.

Snittåldern bland Sidaanställda är 48 år. Av alla anställda har 81 procent svensk bakgrund och 19 procent utländsk bakgrund. När det gäller chefer på Sida har 89,8 procent (79 chefer) svensk bakgrund medan 10,2 procent (9 chefer) har utländsk bakgrund.”

49 tips för dig som vill ladda upp inför USA-valet

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

Den 3 november går det amerikanska folket till val – i en dramatisk tid med coronavirus, våldsamma demonstrationer och klimatbränder. Hur ska man förstå dagens USA? På vilket sätt har landet präglats av sin -

historia? DN:s medarbetare listar vad de helst läser, lyssnar och ser på.

Poddar. "Can he *do* that?" reder ut frågetecknen och är nördigt lärorik

"Can he do that?"

Washington Post

Sedan Donald Trump tillträdde har Washington Posts podd utforskat presidentskapets befogenheter: "Kan han (verkligen) göra så?!" Varje avsnitt borrar i en aktuell fråga: vad händer om presidenten inte accepterar en valförlust? Får han skicka polis till vallokalerna? Kan

Högsta domstolen förändra hur elektorskollegiet fungerar? Ofta är svaret ja, men grävandet i alla om och men är nördigt lärorikt.

"USA-podden"

SR

Sveriges Radios nuvarande och tidigare USA-korrespondenter medverkar i USA-podden, under ledning av Sara Stenholm och hennes ständiga gäst, SR:s utrikeschef och USA-kommentator Ginna Lindberg. Fokus på aktualiteter från den senaste veckan, som får större utrymme och ett mer lättsamt

tonfall än i ordinarie program. En generös stämning i studion som fortplantar sig också till lyssnarna.

"Matt Lewis and the news"

mattklewis.com/matt-lewis-and-the-news/

Matt Lewis är journalist och författare som gör intervjuer i en egen podd – ofta med folk från höger, ofta med en fot i universitetsvärlden. Han är själv konservativ, men tar avstånd från presidenten och har ett genuint intresse för vart konservatismen i USA tar vägen under och efter Trump. Hur ser en konservativ

klimatpolitik ut? Hur kan det polariserade USA enas? Alltid med ett öppet sätt att intervjua.

"Politics and more"

The New Yorker

I oregelbundna avsnitt om tjugo minuter intervjuar New Yorkers Dorothy Wickenden tidskriftens egna reportrar om deras längre reportage eller specialområden, med politik som röd tråd och en liberal hållning. Wickendens torra röst och raka frågor går pang på, utan småprat. Det är informativt, kunnigt, med skribenter som håller världsklass, och som kan ge

bakgrund och sammanhang som få andra.

"The Daily"

The New York Times

Michael Barbaros intervjuer med tidningens egna reportrar har blivit stilbildande; han låter dem reda ut komplicerade händelseförlopp och politiska turer och sätta dem i sitt sammanhang. Till skillnad från "två personer med varsin mik" eller, i värsta fall, "två personer, en mik och en på telefon med ohörbart ljud" är detta en väloljad proffsproduktion. Ämnena

spänner över hela fältet, hålls i tajt format.

"Kongressen"

kongressen.libsyn.com

En svenskspråkig USA-podd som inte skäms för sig. Jakob Stenberg, som är redaktör på Svenskt Näringsliv, driver podden på fritiden sedan 2014, och bjuder in en vid krets av USA-kunniga gäster. Han kan mycket själv också - och ställer rappa frågor i aktuella ämnen, varvat med mer tidlösa teman om valsystem, medier och amerikanska fenomen.

Ett avsnitt i veckan, under timmen långt. som vet vad de pratar om utan att tro att de vet allt.

"On point"

NPR/WBUR

Ett radioprogram som sänder två timmar varje vardag. Ett tema per timme, med imponerande variation – som nationell säkerhet, mediernas roll i valet och säsongens litteraturtrender och djupintervjuer – med inbjudna experter. Plus lyssnarkommentarer som ger sällsynt bredd och djup, snyggt styrt av nyfikna, skickliga programledare

Sanna Torén Björling

Fackböcker. Jill Lepores bok om principerna som skapade USA står högst på min önskelista

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

Kamala Harris "The truths we hold"

Penguin

Kritikerna tycker att vicepresidentkandidaten Kamala Harris är tom och ytlig. I självbiografin "The truths we hold: An American journey" försöker hon förstås visa att hon har både djupa drivkrafter och starka värderingar. Kanske blir hennes ståndpunkter inte alltid glasklara. Men humorn och självdistansen framstår faktiskt som äkta. Jag har sällan fnissat så många gånger i läsningen av politiska memoarer.

Tara Westover "Allt jag fått lära mig"

Natur & Kultur

Historien om en barndom i en radikal mormonfamilj i bergen i Idaho under 1990-talet är så suggestivt berättad att det är lätt att sortera in den bland de skönlitterära verken. Men Tara Westover var den lilla flickan som valde världen och kunskapen i stället för familjen och gemenskapen. Hon berättar om ett USA långt från de liberala kusterna – och om bildningens frigörande kraft.

Bob Woodward "Rage"
Simon & Schuster

Recensenterna i USA har haft svårt att smälta att Watergate-veteranen fick 18 intervjuer med presidenten inför uppföljaren till sin bok "Fear" ("Fruktan") – utan att som journalist rapportera direkt om nyheterna som kom fram. Efter de första dagarnas rubriker om Trumps uttalanden om corona har den platta intervjutekniken kritiserats. Men detta är ändå en stilstudie i framgångsrika äldre mäns fåfänga – och säger något fundamentalt om Trump.

Karin Henriksson "USA:s alla presidenter"

Lind & Co

En riktig USA-nörd kan inte bara namnge och placera USA:s samtliga delstater utan också räkna upp republikens 44 presidenter i tur och ordning, från George Washington till Donald Trump. Karin Henriksson, som rapporterat om USA i decennier, hjälper dig i inlärningsprocessen med olika anekdoter om männen i Vita huset. Hur var det nu med James Garfield?

Donald Trump "The art of the deal"

Random House

Ingen sittande president har givit upphov till så många böcker som Donald Trump. Men detta är originalet, affärsmannen Trumps egen bästsäljare, där han ger sin världsbild, tre decennier innan presidentkampanjerna tog fart, före de hängivna supportrarna och de välfyllda arenorna. Ganska lättläst, för som författaren skriver i förordet, det är ingen poäng om det inte är kul.

Steven Levitsky och Daniel Ziblatt "Så dör demokratier"

Studentlitteratur

Det finns de som varnar för inbördeskrig i USA efter den 3 november. Forskarna Steven Levitsky och Daniel Ziblatt, som står bakom den här internationella bästsäljaren, visar att det inte krävs någon kupp av militärer eller makthavare i Washington DC. Det räcker med att samhällsinstitutionerna vittrar sönder och att domstolarna och de fria mediernas oberoende hotas.

Jill Lepore "These truths – history of the United States"

WW Norton & Co

Jill Lepores omtalade bok "These truths" står överst på min egen önskelista. Hon är en prisbelönt historiker som regelbundet skriver i The New Yorker. Boken har beskrivits som ett ambitiöst storverk om principerna som skapade USA – och om personerna som både stöttat och utmanat dem. Lepore börjar med Columbus 1492 och rör sig genom historien till de sociala mediernas genombrott.

Karin Eriksson

karin.eriksson@dn.se

Film & tv. "The Comey rule" är ett rafflande drama om Donald Trumps stresstest

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

"Mrs America"

(Tv-serie, HBO)

Smart, snygg och spännande dramaserie om den kristna

högerens kamp mot feminismen i början av 1970-talet. Cate Blanchett spelar den piffiga konservativa kvinnorrättskämpen Phyllis Schlafly, en tidigare skönhetsdrottning från - Mellanvästern och sexbarnsmamma som inte drar sig för att utmana Gloria Stenheim (Rose Byrne) och andra liberala stjärnfeminister på östkusten.

"The Comey rule"

(Tv-serie, HBO)

Stillsamt rafflande politiskt drama som skildrar hur Donald Trump utsätter de amerikanska

institutionerna för extrema stresstest. "The Comey rule" bygger på boken "A higher loyalty" av den forne FBI-chefen James Comey (spelad av Jeff Daniels) som fick sparken av Trump (Brenden Gleeson) under spektakulära former sedan han vägrade att lova honom total lojalitet under den famösa middagen i Vita huset 2017.

"Murdoch"

(Dokumentärserie, SVT Play)
Har ni redan sett den briljanta serien "Succession" om maktkampen inom en

dysfunktionell medieägarfamilj? Den brittiska mediemogulen Rupert Murdoch och hans närstående är en av inspirationskällorna. En kanske inte så dold men dock sannerligen betydande makthavare som genom sitt medieimperium påverkat storpolitiken. "Murdoch – den dolde makthavaren" bjuder på mycket talande bildmaterial.

"The good fight 4"

(Tv-serie, HBO)
Tänk om det hade blivit så som många trodde inför valet 2016, att USA verkligen var redo för sin

första kvinnliga president? Den smarta och roliga advokatserien "The good fight" satsar hela sin fjärde säsong på en avancerad tankelek som utgår ifrån en alternativ tidslinje. Stjärnjuristen Diane Lockhart (Christine Baranski) tvingas jonglera en historieskrivning som dock inte enbart är positiv för kvinnorörelsen.

"Watchmen"

(Tv-serie, HBO)

"Lost"-skaparens mångfaldigt Emmybelönade serie tillhör årets utropstecken. Ett mångbottnat,

kontrafaktiskt drama som utspelar sig i en alternativ verklighet där skådespelaren Robert Redford är president och den amerikanska liberalismen regerar med hårda nävar. Damon Lindelof stöper om Alan Moores serieroman från 80-talet till en visuellt enastående skildring av rasism med genial musiksättning.

"The trial of Chicago 7"

(Film, Netflix)

Sommaren 1968. Demokraternas partikonvent i Chicago störs av stora demonstrationer mot kriget i Vietnam. Ett år senare åtalas ett

antal vänsterradikala aktivister som Abbie Hoffman och Tom Hayden samt Svarta pantrarnas ledare Bobby Seale, för konspiration och anstiftan till upplöpp. "Vita huset"-geniet Aaron Sorkin knyter ihop då och nu genom att skildra den skandalöst politiserade rättegången.

"Agents of chaos"

(Dokumentär, HBO)

Ett vykort från trollfabriken. I detta filmiska svar på Robert Muellers Rysslandsutredning, gräver Oscarsregissören Alex Gibney och Javier Alberto Botero

ner sig i kopplingarna mellan Donald Trump och Vladimir Putin. Resultatet är en skrämmande skildring av de sofistikerade kampanjer som går ut på att skapa politiskt kaos och i förlängningen underminera de västerländska demokratierna.

Helena Lindblad

helena.lindblad@dn.se

Nicholas Wennö

nicholas.wenno@dn.se

Sajter. Real Clear Politics mätningar gör det möjligt att följa opinionsläget i realtid

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

Brookings Institution

brookings.edu

En av Washington D C:s allra äldsta tankesmedjor, grundad 1916, samlar hundratala experter, många med djup insyn i de

politiska processer som formar USA. Gör djupgående analyser, och har på sistone bland annat skrivit om hur coronapandemin kan få hyperlokal effekt på väljarbeteenden i vågmästarstater.

Fact Checker, Washington Post

[washingtonpost.com/news/fact-checker](https://www.washingtonpost.com/news/fact-checker/)

Pionjärer när det gäller att faktagranska politikernas uttalanden. Ett arbete som ledde till boken "Donald Trump and his assault on truth". I somras passerade presidenten 20 000 felaktiga eller vilseledande uttalanden. Men

även motståndaren granskas, Fact Checker visade nyligen att Joe Biden slirat på sanningen vad gäller Trumps skattepolitik.

Pew Research Center

pewresearch.org

En tankesmedja som blandar egna undersökningar med analyser och journalistik, och flitigt citeras i andra medier. Ger uttömmande svar, som i den undersökning som presenterades i september om befolkningens tilltro till regeringen: bara var femte amerikan tror att regeringen oftast tar rätt beslut.

Heritage foundation

heritage.org

En inflytelserik konservativ tankesmedja som fick sitt uppsving under Ronald Reagan-eran. Dess påverkan har knappast minskat under Donald Trump, ett presidentskap som man tydligt stödjer. Senast i veckan lanserade man en ny mångmiljonsatsning på en reklamkampanj i syfte att bland annat ”avslöja extremvänsterns dystopiska mål”.

Vox

vox.com

Sajten Vox har, i likhet med flera andra fria och rent digitala medier, haft ekonomiska problem de senaste åren, men ambitionen att "förklara nyheterna" kvarstår. Och grundaren Ezra Kleins nya bok "Why we're polarized" är obligatorisk läsning för den som vill borra djupare i det som ofta beskrivs som den "ökade - polariseringen" i USA.

FiveThirtyEight

fivethirtyeight.com

En sajt med fokus på opinionsläget som behöver revansch efter att likt många

andra ha misslyckats med att förutspå valutgången 2016.

Fivethirtyeight och dess skapare Nate Silver har en stark meritlista: 2008 och 2012 prickade man in rätt resultat i varje delstat. De är nu tydligare med osäkerheten – i en chatt om hur Donald Trump coviddiagnos kunde påverka valutgången upprepade analytikerna orden: "Jag vet inte."

Real Clear Politics

realclearpolitics.com

Det ansedda centrumet för opinionsundersökningar, Real Clear Politics, firar 20-

årsjubileum i år. I dag är det en källa för många medier då man sammanställer olika mätningar. Här kan man följa utvecklingen i realtid, såväl gällande valet till presidentposten som valen till senaten och representanthuset. Konkurrerar inte minst med nämnda FiveThirtyEight.

Hugo Lindkvist

hugo.lindkvist@dn.se

Skönlitteratur. Colson Whitehead skriver brutalt och svindlande om USA:s rasistiska historia

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

**Chimamanda Ngozi Adichie
"Americanah"**

Albert Bonniers förlag

Vita författare kan tala klarspråk om ras och vara hur aktivistiska de vill eftersom deras vrede inte

uppfattas som hotfull. Det hävdar en av rösterna i Nigeriafödda - Chimamanda Ngozi Adichies uppgörelse med den moderna rasismen i USA och England. Och Nigeria. Det är en smart, vass och lätt ironisk roman som skildrar rasismens många olika aspekter.

Toni Morrison "De blåaste ögonen"

Albert Bonniers förlag
Många afroamerikanska författare – fler för varje år – har krävt utrymme för den svarta erfarenheten i det förment fria USA. Alla har de mycket att tacka

Toni Morrison för, 1993 års Nobelpristagare i litteratur som bröt ny mark och skänkte mod att berätta. Hennes romandebut handlar om den 12-åriga flickan Pecola som får höra att hon är ful, och därför drömmer sig vara en Shirley Tempel med blå ögon och vit hy.

Valeria Luiselli "De förlorade barnen"

Rámus
I denna märkliga roman berättar Valeria Luiselli om barnen. De som ingår i flyktinggrupper som söker ett bättre liv genom att ta sig

över gränsen till USA från Mexiko. Barnen som försvinner i öknen eller sätts i förvar under osäkra förhållanden. Parallellt reser en familj med bil genom den amerikanska urbefolkningens erövrade territorier. Barnen i baksätet inser efterhand att föräldrarna alltmer slits isär.

Jonathan Franzen "Frihet"

Brombergs

Den amerikanska medelklassen har alltid haft sina uttolkare, men på 2000-talet kom författare som snarare såg tillbaka på en privilegierad klass vars framtid såg

mer osäker ut. Jonathan Franzens "Tillrättalägganden" (2001) och "Frihet" är exempel på romaner som nyktert analyserar de ekonomiska och politiska utmaningar som omvandlar USA och resten av världen.

Colson Whitehead "Den underjordiska järnvägen"

Albert Bonniers förlag

De unga slaverna Cora och Caesar beslutar sig för att fly från en bomullsplantage i Georgia i – och vi följer dem längs den underjordiska järnvägen, genom Amerikas rasistiska historia.

Colson Whitehead har skapat en egen form av fantastisk realism, olidligt brutal och svindlande vacker. En av USA:s största romaner under 10-talet.

Zadie Smith "Grand union"

Albert Bonniers förlag

"Det här sista året tog kål på mina förhoppningar om landet" sade Zadie Smith nyligen i DN om varför hon efter tio år i New York flyttat hem till London. I sin första novellsamling, "Grand union", samlar hon 19 berättelser som delvis utspelar sig USA. Med hjälp av en rad olika stilar och genrer

fångar hon globala människor som rör sig i ett land som är bekant och likväl främmande.

Ocean Vuong "En stund är vi vackra på jorden"

Natur & Kultur

Den unge vietnamesisk-amerikanske författaren betraktas som en av de klarast lysande stjärnorna på USA:s litterära himmel. Debutromanen är skriven som ett brev från en son till en mor som inte är läskunnig. Med stor omsorg om språket rör han vid Vietnamkriget, opiatkrisen och stora klasskillnader. En

personlig berättelse, men också en skildring av ett land på randen till katastrof.

Malin Ullgren

malin.ullgren@dn.se

Jonas Thente

jonas.thente@dn.se

Vid brexitkaos – var god parkera här

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Vid en motorvägsavfart i Kent förbereder sig Storbritannien på brexit. Här i "Englands trädgård" bygger man jättelika -parkeringsplatser för lastbilar. Grevskapet som sträcker sig - mellan Engelska kanalen och Nordsjön kommer att behöva hantera mycket av det väntade

handelskaoset. Frågan är bara hur.

Kyrkan, vars äldsta delar är från 1200-talet, sticker upp till synes övergiven. Motorvägen dundrar fram och just motorvägsavfart 10 i grevskapet Kent är helt central - gällande brexit.

Mot den här platsen kommer världens ögon riktas den 1 januari nästa år. Genom att titta på vad som händer vid avfart 10 kommer handelse experter försöka bedöma nivån på brexitkaoset.

Om det nu blir något sådant.

– Om jag skulle jämföra den 1 januari med något är det höger-

trafikomläggningen i Sverige 1967, säger Peter Sandberg som är vd på Svenska handelskammaren i Storbritannien.

– Det kommer att vara rörigt. I alla fall i början.

Storbritannien har som bekant lämnat EU. Men i praktiken har ingenting förändrats. Det är först den 1 januari som saker och ting blir annorlunda. Om Storbritannien kommer att ha ett handelsavtal med EU i januari är i skrivande stund oklart. Vad gör då alla grävskoporna runt kyrkan i Kent?

De håller på och bygger en jättelik lastbilsparkering.

Skräckscenariot för januari är 7 000 stillastående lastbilar som alla väntar på att få sina papper kontrollerade på väg till Europa. Lastbilsparkeringen i Kent är tänkt att hantera problemet. De nya kontrollerna efter brexit får inte ske på ett sådant sätt att de stoppar trafiken för hela södra England. Tanken med parkeringen här i Kent (som regeringen officiellt inte vill kalla för en "parkering") är att flytta problemet in i landet. Bort från hamnarna.

Därför har man hittat på det som har börjat kallas för "Kermit". Det är den senaste av alla förkortningar som britterna har tvingats lägga på minnet i och med brexit. "Kermit" är inte bara grodan i mupparna, det står för "Kent Access Permit": tillstånd att köra in i grevskapet Kent. Ett sådant kommer lastbilstrafiken nämligen att behöva. De ska kunna köra in i Kent, lösa sina eventuella tullfrågor och sedan fortsätta ner mot vattnet. Frågan blir bara hur man ska kontrollera att lastbilarna verkligen har en

”Kermit” innan de passerar in i grevskapet?

Kommer polisen att behöva patrullera gränsen mot Kent?

Till saken hör att brexits självaste fader, Brexitpartiets grundare, Nigel Farage, kommer från Kent. Han bor fortfarande i grevskapet. Nigel Farage har under hela sin politiska karriär kultiverat en identitet av ”vanlig engelsman”. Någon som bara vill sitta på sin lokala pub, dricka sin öl och eventuellt gå hem och påta lite i trädgården eller kolla på rugby. 59 procent av befolkningen i Kent röstade för att lämna EU men

Kent är något annat än de vita arbetarklasstäder i norra England som brukar associeras till brexitväljare.

Kent är ett rikt grevskap känt för två saker: öl och trädgårdar. Här möts du av gamla hus med höga torn byggda för att torka humle i. Grevskapet titel ”Englands trädgård” går tillbaka över 400 år i tiden. Den har att göra med att kung Henrik VIII en gång påstås ha ätit en skål med körsbär från Kent. Kungen blev så förtjust att grevskapet sedan dess har kunnat rida på saken. Det är till exempel härifrån som jordgubbarna man

äter vid tennisturneringen i Wimbledon produceras. Det finns stränga regler för dessa: gubbarna måste vara mellan 24–45 mm i diameter, fullständigt röda, utan några defekter och alltså producerade i Kent. En kortare bilfärd från grävskoporna utanför Ashford ligger Englands mest besökta trädgård. Storbritannien är ett land där trädgårdsprogram sänds på bästa sändningstid och trädgårdsmästare kan bli nationella kändisar. Sissinghursts trädgård skapades av Vita Sackville West på 1930-talet. Här

utvecklade hon den stil som många av oss tänker på när vi hör om engelska trädgårdar. Författaren Vita Sackville West designade och planterade trädgården själv (när hon inte var upptagen med att ha sex med Virginia Woolf) och Sissinghurst är särskilt berömt för sina planteringar helt i vitt. Vita blommor gillar molniga engelska somrar. I varmare klimat kommer deras färg inte riktigt till sin rätt. Ännu i oktober lyser det vitt i Sissinghurst rabatter.

I torsdags offentliggjorde den brittiska regeringen planer att bygga ytterligare tio lastbilsparkeringar, bland annat en till utanför Ashford i Kent.

Tanken är att de ska vara i bruk i upp till två år.

– Om saker och ting går fel kan ni skylla på mig, sa ansvarig minister Michael Gove.

Det gör folk onekligen redan. Kritikerna kan inte förstå vad poängen är. Varför bygga en jättelik tullbyråkrati för att kontrollera att brittiska varor verkligen följer EU-standard? Det här är ju EU-standard som

Storbritannien i fyra decennier har varit med och beslutat om? Varför är det nu så viktigt att kunna strunta i den? Var inte tanken att brexit skulle leda till mindre krångel?

Å andra sidan kan det hela faktiskt komma att gå smidigare än vad många befarar.

– Hur stora problem det blir nästa år beror mycket på hur det går i förhandlingen mellan EU och Storbritannien, konstaterar Michael Gasiorek. Han är handelsexpert och professor i ekonomi vid University of Sussex.

– Om det blir ett handelsavtal kommer det antagligen göra att parterna agerar på ett mer samarbetsvilligt sätt rent generellt. Men om förhandlingen bryter ihop finns risken att Frankrike från dag ett börjar insistera på att alla nya regler följs på pricken vid gränsen... Det kommer med stor sannolikhet leda till problem på den brittiska gränsen.

Just nu skäller berörda företag på den brittiska regeringen och regeringen skäller på berörda företag. Alla anklagar den andre för att inte ha förberett sig tillräckligt.

Det är ju om mindre än tre månader som det nya ska börja gälla!

– Många företag kunde naturligtvis ha gjort mer, säger professor Michael Gasiorek. Men regeringens system för till exempel lastbilarna är ännu inte färdigt. Hur ska företagen kunna förbereda sig på något som ännu inte är färdigt?

Förhandlingen om handelsavtal fortsätter denna vecka mellan Storbritannien och EU. Tidigare har man sagt att om inget avtal är i hamn den 15 oktober innebär det att man går mot en avtalslös

brexit. Då blir det höga tullar på många varor och risk för stor gränskalabalik.

– Min bild är att de flesta stora företag i dag kallt räknar med en avtalslös brexit, säger Peter Sandberg från Svenska Handelskammaren.

Detta beror på att de måste förbereda sig på vad som i deras perspektiv är värsta tänkbara scenario.

– Problemet är alla små och medelstora företag som inte har samma resurser.

Peter Sandberg fortsätter:

– Covid-19 har inte direkt hjälpt.

Lastbilsparkeringarna i Kent må vara den mest synliga delen av den kommande ekonomiska brexitproblematiken. Men de är långt ifrån den enda.

– För en del svenska bolag, beroende på vilken bransch de verkar inom, uttrycks nästan mer oro för de nya invandringsreglerna, konstaterar Peter Sandberg. Vad ska ett svenska techföretag i London göra nästa år för att få in svensk personal?

Nu kommer vi tillbaka till jordgubbarna. Anledningen till att just jordgubbar är en så viktig del av

den klassiska tennisturneringen i Wimbledon är att den hålls i juni. Detta brukade vara den enda tid på året när det gick att få tag på - brittiska jordgubbar.

Wimbledon blev höjdpunkten på en kort och bitterljuv säsong.

De senaste decennierna har detta förändrats. I dag är britterna nästintill självförsörjande vad gäller jordgubbar hela våren och sommaren. Detta beror på en armé av europeiska arbetare som flygs in. 99 procent kommer från Rumänien och Bulgarien. Vad kommer nu att hända med detta? Regeringen vill att det nya

invandringssystemet som sjösätts ska leda till att brittiska arbetare plockar jordgubbar i stället.

Inrikesminister Priti Patel har pekat på åtta miljoner briter som hon menar är ”ekonomiskt inaktiva”. De borde kunna göra den här typen av jobb istället. Hennes uttalanden har varit kontroversiella.

Oavsett vad som händer har dock de berömda jordgubbarna i Kent onekligen en fördel. Om de lyckas bli plockade och ska gå på export till EU kommer de i alla fall inte behöva ansöka om något tillstånd

att komma in i Kent. De behöver ingen "Kermit".

De är redan en produkt av grevskapet. Precis som brexit självt.

Tack vare Kents store son: Nigel Farage.

Katrine Marçal

katrine.marcal@dn.se

Fakta. Adjö till tullunionen

15 oktober: EU och Storbritannien har sagt sig ha ett handelsavtal färdigt till detta datum. Om förhandlingarna inte lyckas hotar en avtalslös brexit. Men deadlines har flyttats förr i brexitprocessen.

1 januari: Storbritannien lämnar EU:s gemensamma marknad och tullunion. Detta kan antingen ske genom att man övergår till att handla med EU enligt ett frihandelsavtal eller att man "kraschar ut". I det senare scenariot kommer landet gå över till att handla med EU enligt Världshandelsorganisationen WTO:s regler. Den fria rörligheten för arbetskraft mellan EU och Storbritannien slutar också att gälla den 1 januari.

Fakta. Kent

Var? Grevskap i sydöstra England.

Känt för? Öl, trädgårdar, fruktodling.

Berömd invånare? Brexitpartiets grundare Nigel Farage och Bob Geldof, musiker och aktivist.

Uppskattat av? Julius Caesar som inte gav mycket för de brittiska öarna generellt. Men han gillade Kent.

Våldsamt i Minsk efter Lukasjenkos sensationella möte i KGB- fängelset

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Analys.

**Det oväntade mötet mellan
Belarus diktator Aleksandr**

Lukasjenko och en grupp fängslade oppositionspolitiker kan innebära en vändning i den politiska kris som skakar landet sedan två månader. Det är tydligt att Lukasjenko har tvingats att backa, men inget tyder på att han är redo att avgå.

Säkerhetsstyrkor i rånarluvor angrep på söndagen demonstranter med batonger och använde vattenkanoner för att skingra folkmassorna i huvudstaden Minsk.

Söndagens våldsamma ingripanden följde på lördagens

sensationella nyhet: Lukasjenko, som nyligen lät sig installeras som president i Belarus trots landsomfattande protester mot misstänkt valfusk, hade suttit i ett flera timmar långt möte med landets fängslade oppositionsledare i KGB:s häkte i Minsk. Mötet varade enligt statliga medier i fyra och en halv timme. Av ett foto som sänts ut av presidentadministrationen framgår att Lukasjenko sitter vid samma bord som flera medlemmar i oppositionens koordinationsråd – som av myndigheterna har stämplats som

olagligt och ett hot mot rikets säkerhet.

Bordet är ovalt, inte runt. Det är en symbolisk skillnad mot ”runda bordet” i Polen år 1989. där den kommunistiska regimen och folkrörelsen Solidaritet överlade om en fredlig övergång till fria val och demokrati.

Det finns fler, väsentligare, skillnader mellan Warszawa och Minsk:

I Polen hade samtliga politiska fångar släppts ur fängelserna.

I Belarus är i stort sett alla oppositionsledare fortfarande

inspärrade eller har tvingats lämna landet.

Den största skillnaden är att Lukasjenko inte visar några tecken på att vara beredd att lämna ifrån sig makten, eller ens dela den med någon.

Det är förstås absurt att statschefen beger sig till KGB:s häkte för att överlägga om landets framtid med en grupp politiska fångar. Ändå är mötet en historisk händelse.

Under sitt 26 år långa styre har Lukasjenko aldrig gjort något liknande. Hans tillvägagångssätt har annars varit att slå ned

demonstranter med brutalt våld och se till att de mest obekväma motståndarna spårlöst har ”försvunnit”.

Lukasjenko ville enligt statliga nyhetsbyrån Belta diskutera är förändringar i författningen. Med anspelning på de senaste två månadernas massprotester mot det officiella resultatet i presidentvalet den 9 augusti sade han:

– Konstitutionen skrivs inte om på gatan.

Inget har yppats om vad oppositionsledarna sade vid mötet. De hade hastigt och utan

förvarning förts till mötet med Lukasjenko från olika häkten. Bland de som Lukasjenko samtalade med fanns flera personer från det koordinationsråd som Svjatlana Tsichanouskaja, oppositionens presidentkandidat, leder från sin exil i Litauen.

Vid bordet satt Viktor Babaryka, en av de presidentkandidater som fängslades i ett tidigt skede. En annan kandidat, bloggaren Siarhej Tsichanouski (Svjatlanas make, som hon ersatte i valet) var dock inte med.

Det finns flera skäl till att Lukasjenko inleder samtal med delar av oppositionen efter två månaders skoningslös repression mot alla oliktankande.

Ett är att medborgarna trots det brutala förtrycket inte har låtit sig skrämmas, och att han inser att han blivit alltmer isolerad.

En ledtråd kan finnas i att Viktor Babaryka har goda försänkningar i Moskva. Han är en tidigare direktör för Belgazprombank, som ägs av den ryska gasjätten Gazprom.

Den ryske presidenten Vladimir Putin, som Lukasjenko mötte i

Sotji nyligen, kan ha haft ett finger med i spelet bakom mötet.

Det är värt att notera att Putin i Sotji just nämnde en författningsreform som en väg ut ur krisen i Belarus. Och han talade också om behovet av en ”dialog” i Belarus.

Ett tecken på att någonting är på gång är att Svjatlana Tsichanouskaja i lördags, för första gången på fyra månader, fick tala med sin fängslade make i telefon.

– De fredliga protesterna har gett resultat. Regimen har förstått att man måste tala med belarusierna.

Men vi låter oss inte luras. Man kan inte ha en dialog i en fängelsecell. Inför verkliga förhandlingar måste man släppa de politiska fångarna, kommenterade hon på sin sajt i appen Telegram.

Tusentals personer deltog i söndagens regimkritiska demonstrationer i Minsk, enligt nyhetsbyrån Reuters. Minst ett dussintal demonstranter greps.

Michael Winiarski

Polisstation attackerad med järnrör

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Frankrike. Ett 40-tal personer försökte storma en polisstation i Parisförorten Champigny-sur-Marne på lördagskvällen.

Angriparna använde sig av tillhyggen som järnrör och sköt fyrverkerier mot stationen.

– Det var en organiserad attack med personer som ville slåss,

säger borgmästaren Laurent Jeanne.

Utlösande faktor, enligt borgmästaren, var en scooterolycka där invånare gav polisen skulden.

TT-Reuters

Fler än 150 000 nu avlidna i covid

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Brasilien. Fler än 150 000 personer med covid-19 har nu avlidit i Brasilien. Dödstalet är det näst högsta i världen, bara USA – med drygt 213 000 döda, har fler. Landet passerade nyligen en annan mörk milstolpe, då fler än fem miljoner fall registrerats sedan mars.**TT-AFP**

**Mitt recept är
topphemligt, det vill
jag inte berätta om.
Men jag kan gärna
avslöja att det
används massor av
hästgödsel.**

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Jens Peder Skønager i danska Ribe apropå att han odlat fram en pumpa på 970,4 kilo, vilket är nytt nordiskt viktrekord.

TT-Ritzau

45

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

kilo. Så mycket vägde den odetonerade bomb som nyligen bogserades bort – fem månader efter att den först hittades på ett korallrev i Australien. Militära dykare fick upp bomben vars ursprung är oklart till ytan och förde den sedan längre ut i havet, där den släpptes 550 meter ner i vattnet igen.

– Den kommer inte att sköljas upp på revet igen. Inget djuphavsfiske eller trålning är tillåtet därute,

bara fritidsfiske, säger marin-
parkstjänstemannen John
Pritchard.

TT

Donald Trump: Jag är immun

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

**”Det ser ut som jag är immun
lång tid framöver eller kort tid
framöver, jag vet inte... Men jag
är immun”, säger USA:s -
president Donald Trump i en
intervju med Fox News.**

Uttalandet kommer sedan Vita
husets läkare Sean Conley
meddelat att Trump inte längre
bedöms utgöra en smittorisk för
andra. Detta sedan Donald Trump

återigen testades för covid-19 i lördags.

Conley beskriver inte presidenten som fri från covid, men säger att det inte längre finns något som tyder på att viruset aktivt förökar sig. Trump lades in på sjukhus den 2 oktober sedan han smittats av corona.

TT-AFP-Reuters

Minst 20 döda när tåg krockade med buss

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Thailand. Minst 20 personer har omkommit sedan en buss krockat med ett tåg i centrala Thailand. Ytterligare omkring 30 personer har skadats, enligt myndigheterna.

Olyckan skedde på
söndagsmorgonen, nära
tågstationen Khlong Kwaeng Klan
cirka sex mil öster om Bangkok.

TT-AFP

Torbjörn Petersson: Att bojkotta vissa länders varor har varit en lyckad kinesisk strategi

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

**Kina bojkottar varor från
utvalda länder av den enkla
anledningen att metoden visat
sig fungera. Strategin har vuxit i
omfång de senaste åren. Nu
möts Kina av sitt eget vapen
när telekombolaget Huawei
hindras tillträde till utländska**

marknader. Ett avgörande beslut fattas snart i Tyskland som i praktiken väntas stoppa bolagets medverkan i 5G-nätet. Analys.

Det kinesiska tillvägagångssättet har kallats för straffdiplomati. En sanktion mot vissa varor från ett enskilt land införs. Ett tekniskt skäl presenteras. Men bojkotten riktas nästan alltid mot länder som irriterat Kina politiskt – och syftet är att ändra det beteendet. Här är några av de nationer som blivit utsatta under de senaste åren: Norge, Japan, Filippinerna, Sydkorea, Australien, Kanada,

Nya Zeeland, Storbritannien, Frankrike och Tyskland.

Tyskland är senast i raden att råka ut för den kinesiska vedergällningsstrategin. I mitten av september stoppade Kina all import av tyskt fläskkött. Den framkastade orsaken var att ett vildsvin dött i Tyskland av den afrikanska svinpesten – en sjukdom som redan är spridd i Kina.

Av den anledningen drogs också andra slutsatser om det stoppade tyska fläskköttet. Som att det var en kinesisk varning till förbundskanslern Angela Merkel

att sluta kritisera Kina för att bryta mot mänskliga rättigheter. Och ytterst att inte stänga ute Huawei från Tysklands 5G-nät – en stor marknad för den kinesiska telekomjätten – för då kan det vara en annan tysk näring som råkar illa ut nästa gång: den viktiga bilindustrin. Med motivet att Huawei kan spionera åt den kinesiska staten har USA pressat sina allierade i Europa att avbryta leveranserna. I somras fattade Storbritannien beslutet att förbjuda brittiska mobiloperatörer från att köpa

utrustning av Huawei till 5G-nätet från och med nästa år.

Det kinesiska bolaget förnekar anklagelsen och Tyskland har vägrat att hörsamma USA:s uppmaning om ett direkt förbud riktat mot Huawei. Men i höst väntas en förändring som ger Tyskland laglig rätt att utestänga vad som beskrivs som opålitliga leverantörer.

Huawei nämns fortfarande inte direkt i den föreslagna lagtexten, men i praktiken blir, enligt - Financial Times, de byråkratiska svårigheterna så stora att det kinesiska företaget inte kan verka

på den tyska marknaden. Det blir ett stort bakslag för Huawei.

Redan i vintras formulerades den tyska oron för vad följden blir om Tyskland stoppar Huawei. Då

kommer den tyska fordonsindustrin att tvingas ut från den kinesiska marknaden.

Att balansera mellan den tyska underrättelsetjänstens och bilindustrins intressen är nu vad Tyskland försöker göra.

Det sker medan Kina klagar på att syftet att stänga ute Huawei i olika länder är ett helt annat än vad som sägs om nationell säkerhet. I själva verket handlar det, enligt

kommentarerna från Peking, om att sätta käppar i hjulet för världens mest framgångsrika telekombolag.

Genom sig själv känner den kinesiska ledningen kanske andra. När Australien tidigare i år ville se en oberoende utredning av coronautbrottet i Kina dröjde det bara några veckor innan Kina krävde nya certifikat för import av visst australiskt kött, vilket i praktiken stoppade importen. Höga tullar infördes på korn, australisk vinimport började granskas och en varning utgick till kinesiska medborgare för resor till

Australien. Däremot bojkottas inte australisk järnmalm eftersom den är så viktig för Kina. Den importen har i stället ökat i år. Före Australien var det Kanada som hamnade i skottgluggen. Det skedde efter att Huaweis finansdirektör Meng Wanzhou gripits i Kanada på uppdrag av USA. Sedan dess har Kina av hävdade hälsoskäl hindrat import av kanadensiska sojabönor och kött samt fängslat två kanadensiska medborgare i Kina som påstås ha brutit mot säkerhetslagar.

Andra gånger har bojkotter av utländska varor iscensatts efter att nationalistiska strömningar underblåsts i Kina. Som vid gränstvisterna med Japan om en ögrupp i havet mellan länderna 2012.

Försäljningen av japanska bilar i Kina sjönk då. Vissa kinesiska förare i japanska bilar attackerades och Kina såg till att kinesiska turister slutade åka till Japan.

När blicken i stället riktades mot Sydkorea 2017 sedan landet installerat ett amerikanskt missilskydd – som kinesiska

experter menade kunde användas för spionage i Kina – bojkottade kinesiska konsumenter sydkoreanska Lottes varuhus i Kina. Kinesiska turister vägrade att gå av sina kryssningsfartyg i sydkoreanska hamnar för att inte bidra till landets ekonomi.

Tidigt drabbat var Norge sedan den fängslade kinesiske människorättskämpen Liu Xiaobo tilldelats Nobels fredspris av norska Nobelkommittén 2010. Kina svarade med att kräva att färsk norsk lax måste läggas i en slags karantän vid införsel till

Kina för att den kunde bära på smitta. Laxen ruttnade.

Officiellt sjönk Norges marknadsandel av lax i Kina från 94 procent till 3 på fem år. I själva verket fortsatte kineser att äta norsk lax, men den importerades i stället via Vietnam och Hongkong.

Norsk oljeindustri i Kina och andra samarbeten drabbades desto hårdare. Först sex år senare återupptogs normala förbindelser mellan länderna, sedan den norska regeringen bjudit in Kina som observatör i Arktis och backat på kritiska områden.

De kinesiska aktionerna pågår sällan så länge som mot Norge. Efter en tid riktas blickarna åt nya håll. Enligt Kina är landet största handelspartner till 130 länder och regioner i världen. Nationer spelas ut mot varandra och nya bojkotter införs för att tvinga länder att ändra beteende och ta tillbaka kritik mot Kina.

Torbjörn Petersson

torbjorn.petersson@dn.se

Vd:ar: Arbetslöshet största hotet

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Arbetslösheten pekas ut som det största orosmomentet för företagsledare de kommande tio åren, enligt en enkät som Världsekonomiskt forum (WEF) gjort. Näst störst oro vållar spridning av sjukdomar. Det kan jämföras med förra året, då sjukdomsspridning låg på sista

plats av de 30 olika potentiella risker som ingår i undersökningen. Därefter kommer finanskriser, cyberattacker och social oro. Oron för klimatförändringar har också ökat, medan risken för extremistdåd anses minska. Enkäten besvarades av drygt 12 000 personer i 127 länder.

TT-Reuters

Flyger in plockare för att rädda fruktskörd

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Oro för att fruktsköörden ska ruttna gör att odlare på Korsika nu fått grönt ljus för att chartra fem flygplan som kan flyga in marockanska gästarbetare. I vanliga fall säsongsanställs

marockanska plockare men stängda gränser på grund av coronapandemin har gjort att framför allt clementiner riskerar att hänga kvar på fruktträden. Franska myndigheter har nu gett klartecken till att 902 arbetare ska flygas in och dessutom coronatestas på plats.

TT-AFP

”The apprentice” – såpan som byggde en president

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

”You’re fired!” Frasen blev Donald Trumps signum i ”The apprentice”. Tv-serien gjorde Trump folkkär och etablerade bilden av honom som

framgångsrik affärsman – en bild som många nu menar är falsk. Det här är berättelsen om realitysåpan som hjälpte Trump ta plats i Vita huset.

et är januari 2004. Donald Trump – affärsman, medieprofil, kändis – har länge varit ett bekant ansikte för den amerikanska publiken. Hans Trump Tower står över Manhattan. Och nu ska han ta ett avgörande steg, som ska göra hans namn synonymt med framgång: realityserien ”The apprentice” har premiär. Serien inleds med Donald Trumps egen berättarröst. Över snabbt

skiftande klippbilder skryter han om att vara New Yorks mäktigaste fastighetsmagnat. Han berättar att han äger byggnader, kasinon, modellagenturer, Miss America-tävlingen, golfbanor, flygbolag och lyxresorten Mar-a-lago. Han hävdar att verksamheterna är starkare än någonsin.

Skrytet var dock, som New York Times hösten 2020 beskriver det, en bluff. Tidningens avslöjande av Trumps skattedeklarationer har varit en av flera dramatiska händelser bara veckorna före årets presidentval. Nu finns dokumenterade bevis på

presidentens ekonomiska problem. Hans skulder är i dagsläget miljardstora. Tidningen visar samtidigt att det bakom alla misslyckade affärsprojekt har funnits ett tydligt undantag, något som gav Donald Trump en ekonomisk bas under 2000-talet. Nämligen serien "The apprentice". Året före seriepremiären var nettoförlusten i Trumps kärnverksamhet nära 800 miljoner kronor. Med serien vände den ekonomiska lyckan: "The apprentice" har sammanlagt kommit att generera Donald

Trump direkta och indirekta intäkter på knappt fyra miljarder kronor. Samtidigt bidrog serien till att stärka hans plats på den mediala arenan och ge skjuts mot världens mäktigaste ämbete. – Mer än något annat etablerade "The apprentice" bilden av Donald Trump som en framgångsrik affärsman – en alldeles avgörande aspekt av hans politiska profil och en egenskap som hans anhängare på valmöten återkommer till om och om igen i intervjuer, säger Oscar Winberg, USA-forskare och doktorand vid Åbo akademi, till DN.

Varför blev ”The apprentice” en sådan succé, och hur kunde realityserien bidra till att lura det amerikanska folket om vem Trump egentligen var?

Kwame Jackson var en av deltagarna i första säsongen av ”The apprentice”. I dag är affärsmannen 46 år och bosatt i Charlotte, North Carolina. Han berättar över videolänk för DN att han ser sitt liv som en serie av äventyr. Att medverka i dokusåpan blev en både omtumlande och storslagen del av det, säger han.

Kwame Jackson kom till programmet från ett jobb på banken Goldman Sachs på Wall Street. För honom innebar realityserien en chans att befinna sig i ett kreativt och medialt exponerat sammanhang. Genomslaget blev enormt. Kwame Jackson fick fans över hela landet. Bilder på honom och andra deltagare visades på bildskärmarna på Times Square. – Till mina vänner brukar jag säga: ”Om sociala medier funnits på den tiden så hade jag fått 25 miljoner följare.” Jag är glad att jag var med, det var en mäktig

upplevelse. Tyvärr har det blivit något annat 17 år senare, men ingen kunde vid den tiden se så långt in i framtiden, säger han. Tävlingskonceptet han deltog i följde den gängse normen för många andra realityserier. En efter en slogs deltagarna ut i jakten på en ensam vinnare. I "The apprentice" handlade det dock inte om att klara sig på en öde ö eller vara bäst på matlagning, utan om att vara den som Donald Trump ansåg var bäst på entreprenörskap. I varje avsnitt fick deltagarna uppgifter de skulle hitta

inkomstbringande lösningar på. Det kunde handla om att sälja en viss produkt eller skapa en lyckad marknadsföringskampanj, inte sällan för Trumps egna varumärken. Deltagarna tvingades visa snabba resultat. I varje avsnitt fick den som ansågs ha fallerat sparken personligen av Donald Trump, vars replik "You're fired" snabbt blev klassisk.

– Konceptet, med lagtävlingar där man efter förlust måste finna en syndabock, bäddade för de konflikter som gör dokusåpor så lockande, säger Oscar Winberg.

I historien om hur "The apprentice" föddes finns en Sverigekoppling, vilket tidskriften New Yorker berättat om i ett längre reportage om serieskaparen, Hollywoodproducenten Mark Burnett. Han hade några år tidigare sett svenska "Expedition: Robinson", köpt de amerikanska rättigheterna, och gjort storsuccén "Survivor". Han fick idén att överföra tv-konceptet till finansvärlden, och under en inspelning på Trumps egen skridskobana träffade han sin huvudperson.

Annette Hill är professor i medie- och kommunikationsvetenskap vid Lunds universitet och har forskat om realityserier i 20 år. Hon beskriver tävlingsmomenten i "The apprentice", och fokuset på vinnare och förlorare, som typiska för genren. Hon ser samtidigt stora skillnader när hon jämför den amerikanska upplagan av "The apprentice" med den brittiska som år 2005 började sändas i BBC.

– Det är typiskt för amerikanska tv-program att öka på tävlingsmomenten, tidspressen och den emotionella pressen på

deltagarna. Man ser mycket mer negativa känslor från deltagarna. Och entreprenören, i det här fallet Trump, formar sin karaktär och framstår mycket skarpare, med mer negativa och passionerade känslor, säger Annette Hill. Belöningen för vinnaren av "The apprentice" var ett jobb inom Trumps egen verksamhet, något som förstärkte bilden av hans företag som en viktig plats att befinna sig på. Kwame Jackson lyckades ta sig till final men valdes där bort. I ett arkivklipp kan man se hur Trump i stället kastar över

ett anställningskontrakt till seriens förste vinnare, Bill Rancic. Kwame Jackson berättar att han tiden efter första säsongen av "The apprentice" hade en professionell relation med Donald Trump. Egentligen inte mycket annorlunda än den man kan ha med en tidigare chef, efter att ha skilts åt i välmening. Varken hjärtlig eller avståndstagande, utan uppmuntrande och respektfull. – Donald Trump skickade korta meddelanden om han såg mig i medierna. Han var alltid positiv och gav mig även råd kring ett

fastighetsprojekt jag jobbade med. Allt var bra fram till en viss punkt, säger Kwame Jackson.

Hans åsikt om Trump skiftade sedan denne omfamnat konspirationsteorin kring den dåvarande presidenten Barack Obamas födelsebevis. Trump bidrog genom sina offentliga uttalanden i hög grad till att spä på grundlösa påståenden om att Obama egentligen inte var född i USA. För Kwame Jackson kändes det som ett personligt angrepp. – Jag insåg hur han ser på minoriteter. Jag förstod vilken som är hans syn på mig och

människor som mig. Det var en anklagelse. En uppmaning om att man måste visa sina papper för att ens få befinna sig i samma sfär som honom och hans vänner, säger Kwame Jackson.

Kwame Jackson protesterade senare öppet mot Donald Trump. Han och andra tidigare ”The apprentice”-deltagare varnade för att Trumps politiska ambitioner innebar en fara för USA. I dag har Jackson försökt lämna ”The apprentice” bakom sig, men finalen han förlorade år 2004 skulle långt senare få ett medialt efterspel.

I en artikel i Vanity Fair gav Michael Cohen, Trumps tidigare advokat och fixare, en ny förklaring till vad som egentligen avgjorde den första säsongen av serien. Enligt Cohen ska Trump ha förklarat att han inte kunde välja Jackson med orden: "Det finns inte en chans att jag kan låta den här svarta bögen vinna." Vita huset tillbakavisade anklagelsen. Kwame Jackson säger att han själv inte hört kommentaren yttras, men tillägger snabbt att han inte kunde bry sig mindre om vad vare sig

Donald Trump eller Michael Cohen har sagt.

– Ingen av dem har någon betydelse för hur jag ser på mig själv när jag vaknar på morgonen. Människor följer alltför ofta med Donald Trump ner i kaninhålet när han säger sådana saker, i stället för att fokusera på de massiva problemen vi har i det här landet, säger Kwame Jackson. Utöver att de medverkande blev kändisar blev "The apprentice" snabbt även en kommersiell supersuccé. Enligt innehållet i dokumenten som New York Times tagit del av drog Trump in över

100 miljoner kronor redan första året, 2004. Året därpå var hans intäkter från serien än högre, drygt 425 miljoner kronor. De lukrativa affärsuppläggen kring serien var som gjorda för att ge Trump så höga inkomster som bara var möjligt. En överenskommelse med tv-bolaget NBC gav honom och producenten Mark Burnett rätt till stora andelar av produktplaceringspengarna, har New Yorker rapporterat. Och produktplaceringar fanns det minst sagt gott om, visar New York Times granskning. Vissa

månader kunde det vara över 100 stycken; bland annat fick Burnett och Trump dela på miljonbelopp efter att Pepsi betalat för att varumärket skulle synas i dokusåpan. Serien banade även väg för Donald Trump att hitta andra typer av inkomstkällor. Bland annat genom flera kontroversiella licensavtal, där han lånade ut sitt eget personliga varumärke till andra företag. Det handlade om allt från ringsignaler på mobiler till tvättmedel, affärer som gav Trump själv hundratusentals dollar i intäkter.

Dessutom gjordes ideligen reklam för Trumps egna verksamheter och produkter, berättar Oscar Winberg.

– Många av utmaningarna och belöningarna handlade om Trumps produkter och bolag, till exempel Trumps Taj Mahal-kasino eller Trump Ice-vatten. I direkt kontrast mot verkligheten framställdes alla Trumps investeringar som framgångar. Pengarna strömmade in och myten kring Donald Trumps ekonomiska framgång stärktes. Utåt skapades en helt annan bild än den som

produktionsmedarbetare såg på insidan. En av dem berättar i New Yorker att han hade sett fysiska tecken på att Trumps verksamhet var ekonomiskt lidande – till exempel trasiga möbler i Trumpskrapan på Fifth Avenue. För deltagarna i serien var det tydligt hur affärsmannen skulle porträtteras.

– Mark Burnett är ett ont geni: han fick Donald Trump att framstå som en megasuccé. Han hade förmågan att få medel- och underklassen i USA att se honom som symbolen för vad en rik person är och borde vara, oavsett

om det var sant eller inte, säger Kwame Jackson.

Annette Hill säger att det är tydligt att serien fungerar som ett slags trolleritrick, där fokus flyttas från hårda fakta till spektakulära och uppförstorade känslor.

– Det vi ser är ett typiskt exempel på en fokusförflyttning, säger hon. Donald Trump gjorde redan inför presidentvalet år 2000 ett försök att ta sig till den politiska toppen, då som kandidat för det så kallade Reform party. Han drog tillbaka sin kandidatur men skulle efter framgångarna med ”The apprentice” göra ett nytt – och

skulle det visa sig, mer framgångsrikt – försök, femton år senare.

När det hände hade realityserien ”The apprentice” gjorts om (2008 startades ”The celebrity apprentice”) och tittarsiffrorna dalat kraftigt. Men serien hade, som Oscar Winberg beskriver det, utöver att befästa bilden av Trump som framgångsrik även bidragit till att ge honom en betydligt starkare politisk plattform.

– I rollen som dokusåpakändis blev han inbjuden att kommentera politik på CNN och lyckades etablera sig som en röst i

högermedia genom regelbundna besök på Fox News, säger Oscar Winberg.

När Donald Trump offentliggjorde sin kandidatur till presidentposten i juni 2015 var det under en ceremoni i Trumpskrapan. Han kom åkande nedför den guldfärgade rulltrappan. Det var en koreografi, som New Yorker beskriver som hämtad från "The apprentice", där huvudpersonen i princip alltid blev filmad underifrån för att ge sken av makt. Men när Trump tog steget in i politiken hade inkomsterna från "The apprentice" hunnit minska

rejält. New York Times avslöjande visar också att han inte hade hittat något vinnarrecept för sina andra verksamheter. 2016, året när han så småningom vann presidentvalet, betalade han bara 750 dollar i federal inkomstskatt, och året därpå samma summa. I tidningens avslöjande framkommer att Trump har hundratals miljoner dollar i skulder. Det är också skulder som han själv till stor del står som garant för. Det rör sig om mellan 300 och 400 miljoner dollar, alltså motsvarande 2,7 och 3,6 miljarder kronor. Mer pengar än

vad han sammanlagt drog in under åren med ”The apprentice”. Den tidigare ”The apprentice”-vinnaren Randal Pinkett, som arbetat inom Trumps verksamhet, säger i en längre intervju med DN att avslöjandet om skattedeklarationerna tydligt visar hur märklig berättelsen om Trump är.

– Serien skapades för att Donald skulle se framgångsrik ut, och sen tror folk att han är framgångsrik på grund av den. Bara för att sedan inse att det enbart var programmet som gav honom framgång, medan all annan

verksamhet var misslyckad, säger Randal Pinkett.

För tre år sedan lades den amerikanska upplagan av ”The apprentice” slutligen ned. Trots det, och trots att Trump själv inte figurerat i serien sedan 2015, så lever kopplingarna till produktionen kvar i Trumps presidentskap. Senast i augusti tog han hjälp av två tidigare medarbetare från serien för att producera det republikanska partikonventet.

– En del av Trumps sätt att framställa sig själv, kommer från reality-tv – till exempel fokuset på

negativa känslor, det överdrivna skådespelet, marknadsföringsformen. Men andra delar kommer ju från den populistiska handboken. Så han har skapat en hybrid mellan de två, säger Annette Hill. Under mandatperioden har presidenten dragit nytta av att stora delar av befolkningen har förtroende för hans ekonomiska politik, som ses som den allra viktigaste frågan av många väljare. Huruvida New York Times avslöjande av Trumps skattedeklarationer kommer att ha någon reell påverkan på det är

inte känt. Oscar Winberg påpekar att det redan tidigare funnits bevis för att bilden av honom som framgångsrik affärsman inte är sann.

– Frågan är om Trumps anhängare, som stöttat presidenten i vått och torrt, tar till sig eller tror på avslöjanden i New York Times. I högermedier har avslöjandena om Trumps skattedetaljer avfärdats som liberal propaganda, och de låga skatterna han betalat som bevis på Trumps intelligens, säger Oscar Winberg.

Kwame Jackson berättar att han fått mängder av intervjuförfrågningar om sin tid i "The apprentice" och synen på Trump. Nu hoppas han snart att serien slutar att vara en populärkulturell källa att utgå från när man diskuterar vem Trump egentligen är. Det finns, säger Jackson, så mycket viktigare frågor som just nu bidrar till att splittra USA.

– Människor måste växa upp, gå vidare och inse att vi har stora problem som kommer emot oss i hög hastighet. Det har inget med "The apprentice" att göra. Det

handlar om att återigen försöka hitta USA:s bästa sida, säger Kwame Jackson.

Agnes Laurell

agnes.laurell@dn.se

Hugo Lindkvist

hugo.lindkvist@dn.se

Omarosa Manigault Newman.

Omarosa Manigault Newman var med i den allra första säsongen av "The apprentice". Hon slutade på åttonde plats i tävlingen, men blev ett känt ansikte för tv-publiken och återvände 2008 till den första säsongen av "Celebrity apprentice".

I juli 2016 anslöt hon till Donald Trumps valkampanj som ansvarig för att nå ut till afroamerikanska väljare. Senare kom hon att bli en del av presidentens administration, som kommunikationschef på Vita husets sambandscentral.

I januari 2018 lämnade Omarosa Manigault Newman sin post och kort därefter medverkade hon i "Celebrity Big brother". Där hon uttryckte kritik mot Trump och sa att hon inte skulle rösta på honom igen.

Senare under 2018 gav Manigault Newman ut en bok där hon

anklagat presidenten för att vara en rasist som bland annat använt sig av n-ordet. Vita huset avfärdade bokens innehåll och sa att den var full av "lögner och falska anklagelser".

Är "Nobelpriset i ekonomi" verkligen en klok investering för framtiden?

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

I dag måndag tillkännages vem som blir årets mottagare av Sveriges Riksbanks pris i

ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne, populärt kallat Nobelpriset i ekonomi. Priset har många gånger kritiserats både i Sverige och internationellt, bland annat för att vara politiserat och för att vara oförenligt med Alfred Nobels vilja.

Men en fråga som sällan uppmärksammas, är den om dess tillkomst. Nobel, som dog 1896, hade ingenting med det att göra. Priset initierades i stället av Riksbanken för att fira sitt 300-årsjubileum 1968 med stöd av tongivande svenska nationalekonomer, bland andra

Gunnar Myrdal och Bertil Ohlin, som för övrigt båda fick priset 1974 respektive 1977.

Assar Lindbeck hade en ledande roll: Vid sidan av sitt arbete som professor vid familjen Wallenbergs Handelshögskolan i Stockholm, var Lindbeck också rådgivare åt riksbankschef Per Åsbrink, som var den som enligt Lindbeck, i ett samtal med honom, föreslog priset.

Nobelstiftelsen uppvaktades, som efter en tid accepterade förslaget. Där fanns en gynnsam jordmån för idén om ett "Nobelpris i ekonomi": Jacob Wallenberg, själv

utbildad i nationalekonomi på Handelshögskolan, var medlem av styrelsen, så även andra ledande personer i näringslivet, till exempel bankdirektör Tore Browaldh. Man kom också att framgångsrikt driva igenom förslaget hos Kungliga Vetenskapsakademien, som var den tilltänkta prisutdelande institutionen, trots motstånd från andra akademiska discipliner. Grunden för priset är än i dag Riksbankens donationsbrev till Nobelstiftelsen som säger att Riksbanken ska täcka alla kostnader som hör samman med

priset, för all framtid. För 2019 uppgick dessa till 19 miljoner kronor. Till skillnad från de ursprungliga, ur Alfred Nobels privata förmögenhet skapade Nobelprisen, finansieras alltså "Nobelpriset i ekonomi" med offentliga medel.

Tveklöst har priset kommit att bli av central betydelse för nationalekonomins unika status och position i vår tid – inget annat human- eller naturvetenskapligt ämne har lyckats med bedriften att skapa ett eget Nobelpris och därmed bli associerad med en av världens mest respekterade

institutioner, vars grund står att finna i Nobels humanistiska mission att belöna dem som gjort mänskligheten den "största nytta". Även om priset några gånger belönat forskare och forskningsområden med bredare perspektiv och teoribildning än traditionellt nationalekonomiska, och även om några av pristagarna verkat inom andra fält än nationalekonomi, har i allt väsentligt "Nobelpriset i ekonomi" varit ett pris för nationalekonomer, av nationalekonomer – vilket inte minst märkts på att den

priskommitté som förbereder och föreslår pristagare för formellt beslut av Vetenskapsakademien under åren helt dominerats av nationalekonomer. Detta trots att "ekonomi" inte bara är en fråga för ekonomer och "ekonomisk vetenskap" inte bara är någonting nationalekonomiskt.

Att nutida kritiker till priset flera gånger fått mothugg av svenska nationalekonomer, ibland på ett ganska indignerat sätt, är därmed föga förvånande – mycket står på spel. Ett "Nobelpris i ekonomi" ger innehavarna och dem som de representerar, i regel

nationalekonomer, och deras teorier, nästan alltid nationalekonomiska, makt och inflytande i såväl allmän debatt som praktisk politik. Priset upphöjer nationalekonomerna och får dem att framstå som "mer vetenskapliga" och "mer objektiva" än andra humanvetare. Detta handlar mindre om kunskap än om moral, där priset konsekkrerar inte bara nationalekonomin som vetenskapligt ämne utan också legitimerar det nationalekonomiska tänkandet i samhället i stort.

Därför ses det som rimligt att nationalekonomerna ofta får uppdrag som statliga utredare, blir kommissionsexperter och rådgivare till parlament och regeringar, att de är ofta förekommande i samhällsdebatten och att deras institutioner förblir välfinansierade. Också mot bakgrund av Nobelprisets unika aura ter det sig rimligt att nationalekonomer leder centrala samhällsinstitutioner som Riksbanken och Finansdepartementet; detta utifrån en föreställning att

ekonomiska frågor bäst sköts av vetenskapligt skolade ekonomer, och då allra helst av nationalekonomer.

Men nationalekonomerna framstår som väl medvetna om att det symboliska värdet på deras "Nobelpris", och därmed deras egen status och betydelse, raskt kan reduceras – vilket är skälet till att priskommittén alltid bestått av en exklusiv skara nationalekonomiska forskare med allt vad det innebär av gemensamma föreställningar och slutna sociala nätverk, låt vara att någon enstaka företrädare för

annat ämne bjuds in. Av samma skäl måste kritiker av priset ifrågasättas och göras föremål för tvivel.

”Nobelpriset i ekonomi” upprätthåller inte bara nationalekonomernas stora inflytande över analysen och styrningen av samhällsekonomin. Den motverkar också effektivt att andra perspektiv och strategier än de nationalekonomiska får samma uppmärksamhet och genomslag. Priset har hittills inte främjat en bred, humanvetenskaplig förståelse av samhället, vilket skulle ha varit positivt för den

ekonomiska politikens utformning och styrning i en alltmer diversifierad och komplex värld. Med tanke på att alla skattebetalare i Sverige bidrar till finansieringen av detta pris och måste göra så i all framtid, är det tveksamt om det, i sin nuvarande form, är ett uttryck för ett klokt ekonomiskt tänkande, definierat som ett effektivt hushållande med samhällets knappa resurser. Nationalekonomi är förvisso inte en helt enhetlig vetenskap, den inrymmer flera synsätt och strömningar, vilket priset också ibland speglar. Men som få andra

ämnena påverkar nationalekonomin allas vår vardag. Om vi vill att det ska få ännu mer inflytande över oss, då kan "Nobelpriset i ekonomi" ses som en klok investering för framtiden. Men om vi inte vill ha det så, finns det all anledning att ifrågasätta det.

Mikael Holmqvist

Ledare: Trumps bästa chans är att stoppa väljarna

TISDAG 13 OKTOBER 2020

"Lås in henne", skanderade Donald Trumps fans i valrörelsen 2016, påhejade av honom själv. Då var motståndaren Hillary Clinton måltavlan, och skälet allehanda hemska om än vagt definierade brott.

Nu kräver Trump att justitieministern omedelbart sätter i gång en process för att få Barack

Obama och Joe Biden i fängelse. De skulle ha legat bakom "bluffen" om rysk inblandning i det förra valet, alltså den historia amerikanskt underrättelseväsen har konstaterat vara sann.

En del lär avfärda Trumps order om rättslig jakt på politiska rivaler som ännu ett hugskott, inte så illa menat. Men ingen amerikansk president sedan åtminstone Nixon har ens tänkt tanken. Det är sådant som händer i Kina eller arabiska diktaturer.

Dessvärre genomsyras Trumps världsbild av auktoritära mönster. Ett åtal mot Obama eller Biden, på

grundval av konspirationsteorier från Vita huset, är förvisso fria fantasier. Men valprocessen kan saboteras på andra sätt, som att förhindra så många som möjligt att rösta. I den kampen står det republikanska partiet på ett skamligt sätt sida vid sida med presidenten.

Redan tidigare har republikaner runt om i USA försökt göra det krångligt att rösta för svarta, hispanics och unga. De kan alla misstänkas för antitrumpska böjelser. En populär metod är att bara godkänna vissa id-handlingar, och att ändra regler

med kort varsel för att det ska bli lättare för medborgarna att göra fel.

Detta valår har inneburit en explosion av sådana trick. Trump och hans vänner är rädda att förlora. Alltså, ju lägre valdeltagande, desto bättre.

Den republikanske guvernören i Texas har bestämt att det endast får finnas ett ställe per kommun där förtidsröster kan lämnas, oavsett om den har några hundra eller flera miljoner invånare. I Pennsylvania måste varje valsedel läggas i dubbla kuvert på ett särskilt sätt, annars räknas de

inte. På andra platser begränsas antalet vallokaler. Och den som inte bevakar sin plats i röstlängden riskerar att bli av med den i "revisioner".

Ursäkten är vanligtvis att stoppa valfusk. Att göra det är självklart livsviktigt för systemets legitimitet. Men USA har inget problem med den typen av bedrägerier. Studier brukar hitta ett par dussin möjliga fall per 100 miljoner röster, nästan alltid beroende på rena misstag.

Trump hävdade ändå 2016 att Clinton fått flera miljoner olagliga röster, framför allt av papperslösa

invandrare. Det var en myt utan en gnutta bevis. Hans egen undersökningskommission hittade – ingenting.

Nu är han i gång igen, framför allt med attacker mot poströstningen. Det saknas grund för att säga att poströster i sig skulle vara problematiska. De flesta länder, särskilt i västvärlden, brukar klara det galant. USA också. Gissa vem som brukar poströsta? Donald Trump.

Mitt under brinnande pandemi är det naturligt att många fler än tidigare väljer att poströsta eller på annat sätt undviker köerna till

vallokalerna. Coronaviruset borde på motsvarande sätt ha lett till en maximal ansträngning från samhället för att underlätta för alla att rösta på ett sätt som upplevs som säkert. I stället gör Republikanerna sitt bästa för att kidnappa processen.

Därutöver finns ett fundamentalt fel med den amerikanska valorganisationen. Partiska republikanska och demokratiska företrädare beslutar över både valkretsindelning och specialkrav för att få rösta, vilket sedan blir föremål för bittra juridiska fejder.

Ruljangsen borde skötas av oberoende myndigheter. Övermanipulatören själv, Donald Trump, har hotat med att inte acceptera valresultatet om han inte vinner. Det är ännu ett skäl att rösta bort honom.

DN 13/10 2020

Polismannen fick nog av våldet – flydde till Polen

TISDAG 13 OKTOBER 2020

Warszawa. Poliskaptenen Andrej Ostapovitj reagerade när han såg sina landsmän bli brutalt misshandlade av regimens utsända specialpolis. När han ville åtala de skyldiga satte hans chefer stopp. Då

sade han upp sig, och tvingades till en dramatisk flykt över gränsen från Belarus till Polen.

Redan en tid innan brottsutredaren Andrej Ostapovitj flydde sitt land var han en av många belarusier som hade fått nog av landets diktator Aleksandr Lukasjenko, som suttit vid makten sedan 1994. Då var den i dag 27-åriga Andrej bara ett år, och han har inget minne av att ha levt under någon annan ledare.

– I presidentvalet den 9 augusti var jag för Svjatlana Tsichanouskaja. Våra chefer

krävde att vi skulle förhandsrösta på Lukasjenko. Men jag vägrade, berättar Andrej Ostapovitj när jag träffar honom i Warszawa.

Han är en av de belarusier som har fått en fristad i grannlandet under de senaste två månadernas folkuppror mot Lukasjenko. Vi träffas i Centret för solidaritet med Belarus, en ekande lokal två trappor upp i en förkrigsfastighet i centrala Warszawa. Här samlas några av de fler än 100 flyktingar från diktaturen i Belarus.

Hans titel är kapten och äldre utredare inom den statliga utredningskommittén, ungefär

motsvarande amerikanska FBI. Det är ett organ som utreder grov kriminalitet, men också korruption och missförhållanden inom polisen. Andrej Ostapovitj har under sin karriär mest ägnat sig åt våldsbrott.

Under varje söndag efter valet pågick massprotester i Minsk. Ingen tvivlade på att Lukasjenko, som utropat sig till segrare, hade fuskat sig till en valseger.

Demonstranterna var övertygade om att Tsichanouskaja var den verkliga vinnaren. De ökända kravallpoliserna från Omon gick

till våldsamt angrepp mot fredliga demonstranter.

– Jag hade jour och blev inkallad till sjukhuset och fick se en sönderslagen 16-årig pojke i sängen som var medvetslös och hade fått käken bruten, berättar Andrej Ostapovitj.

Pojken var inte kontaktbar, men Andrej Ostapovitj började förhöra vittnen. Det framgick att 16-åringen hade tagits till den lokala polisstationen, där han kastats in i en cell i källaren. Poliserna körde in en gummibatong i munnen på honom och krävde att han skulle

sjunga Omons hymn. När han vägrade började de tortera honom. Sedan dröjde det flera dagar innan pojken kom till sjukhus och fick vård.

Andrej Ostapovitjs position i utredningskommittén ger honom befogenhet att – till skillnad från vanliga poliser – väcka åtal. Och här handlade det om verkligt grova våldsbrott, med poliser i högsta grad inblandade.

Han ville åtala, men fick nej av sina överordnade. I stället åtalades den misshandlade pojken för att ha deltagit i en olaglig demonstration.

Då skrev Andrej Ostapovitj en ”rapport”, en avskedsansökan, till ledningen. Han förklarade att han inte längre kunde tåla, inte ville vara delaktig i att dölja brottslig verksamhet och blunda för misshandeln av fredliga medborgare som bara vill uttrycka sin mening. Han tog avstånd från Lukasjenko och han frågade också: ”Varifrån har dessa sadister krupit fram som våldtar flickor, krossar skallar och annat som jag har sett?”

När han vaknade nästa dag insåg han att han tagit en väldig risk.

– Jag förstod att jag inte längre var säker i Belarus. Så jag åkte till Moskva.

Men väl där fick han ett tips om att den belarusiska säkerhetstjänsten visste var han befann sig. Han måste dra västerut. Första målet var Lettland, men de ryska gränspoliserna släppte inte igenom honom. Då for han till Pskov, men där märkte han att han var skuggad. Samma kväll fick han besök av ryska funktionärer, och han togs till polisstationen och kvarhölls i ett dygn.

– De tänkte utlämna mig till Belarus. Men saken kom ut i medierna, så i stället sade de att de skulle släppa mig.

Det var inte slut på överraskningarna. När han gick mot dörren kastade de sig över honom igen, kedjade en 30-kilos vikt på honom, satte en säck över hans huvud och föste in honom i en bil. Vid det laget befarade han det värsta; som att de skulle dränka honom i ett vattendrag. Efter några timmars bilfärd sattes han av i ett skogsområde, som det visade sig, inne i Belarus. Och han fick tillbaka sina ägodelar. Då

kunde han ringa och meddela att han var släppt, men i samma ögonblick kom från andra hållet en belarusisk polisbil mot honom. – Jag kastade ifrån mig telefonen och sprang in i skogen.

Det tog fem dygns strapatser i skogen tills han lyckades ta sig över gränsen till Polen. Han vill inte säga hur han gjorde. Mer än att han fick vada genom träsk, simma över floder och övervinna rädslan för vargar. En gång rusade ett stort vildsvin mot honom. Till slut, i början av september, kom han till Warszawa, svårt medtagen. Där fick han hjälp av

Solidaritetscentret med boende och läkarvård.

– Än kan jag inte återvända. Det går inte att veta om vi vinner, även om Lukasjenko redan är på väg att förlora makten. Det blir en långdragen process.

Michael Winiarski
Fakta.

Presidentvalet i Belarus den 9 augusti, som den sittande presidenten Aleksandr Lukasjenko sade sig ha vunnit, var varken rättvist eller fritt, enligt internationella bedömare. Flera av oppositionens kandidater förbjöds att delta i valet, några

arresterades och några tvingades fly landet.

En av de gripna var den ledande kandidaten Siarhej Tsichanouski, och då trädde hans hustru Svjatlana in som oppositionens samlade kandidat. Det anses allmänt att hon fick uppemot 60 procent av rösterna, medan Lukasjenko kan ha fått kring 20–25 procent.

Massprotester utbröt när Lukasjenko proklamerade valseger med 80 procent av rösterna. Regimens svar blev brutalt våld och massarresteringar.

De har huvudroller i utfrågningarna

TISDAG 13 OKTOBER 2020

Amy Coney Barrett
President Trump nominerade Amy Coney Barrett till ny HD-domare för ett par veckor sedan. Hon är redan i dag verksam som federal domare, och en jurist med religiös övertygelse, en tro som kan ta sig politiska uttryck. Detta

tänker hon försöka tona ned inför justitieutskottet.

Öppningsanförandet som offentliggjordes i förväg handlade till stor del om hennes familj. Hon har sju barn, två av dem adopterade från Haiti, ett med Downs syndrom. Hon upprepade en lustighet från presskonferensen där hennes nominering offentliggjordes: hon trivs i sällskap av nio, antalet ledamöter i HD liksom i hennes familj. Barrett ersätter Ruth Bader Ginsburg, en av USA:s mest vördade feminister. Barrett är känd som en betydligt mer

konservativ jurist, närmare Ginsburgs intellektuella motpol Antonin Scalia i sin syn på författningen. Men Amy Coney Barrett tänker uttrycka sin tacksamhet till Ruth Bader Ginsburg och inskräpa att hon också bryter ny mark. Hon kan bli den första ledamoten i HD som har barn i skolåldern.

Lindsey Graham
Senator Graham är justitieutskottets ordförande. Men också golfpartner och ett slags politisk mentor åt Trump.

En lyckad installation av Barrett i HD skulle kunna gynna Grahams chanser att bli omvald i South Carolina. Men hans synlighet i utskottet för också med sig risker. Demokraterna kommer att gå till attack för att han väljer att arrangera utfrågningen så nära valet och mitt under pandemin. Även senatoren Thom Tillis från North Carolina (som har testat positivt), Joni Ernst från Iowa och John Cornyn från Texas befinner sig mitt uppe i valprocesser i sina hemstater. Dessa republikaner lär anstränga sig för att utfrågningen ska bli mer

harmonisk jämfört med Kavanaugh 2018. Installationen av Kavanaugh, som präglades av anklagelser om sexuella trakasserier, må ha mobiliserat konservativa republikanska gräsrotter som fann behandlingen av honom ovärdig. Men den kan också ha skrämt bort en och annan moderat kvinnlig väljare.

Kamala Harris

Kamala Harris är en central gestalt både i utfrågningen av domare Barrett och i kulmen av valrörelsen. Hon är Joe Bidens vicepresidentkandidat och

ledamot av senatens
justitieutskott som sköter
utfrågningen av Amy Coney
Barrett.

Harris väntas dock inte närvara
rent fysiskt utan sannolikt delta i
utfrågningen på länk från sitt
kontor.

Vid utfrågningen av Brett Kava-
naugh, Trumps förra nominering
till HD, utmärkte sig Kamala
Harris för sin vassa utfrågningsstil
– orädd och målmedveten som en
förhørsledare. Harris lär köra hårt
även med Barrett. Samtidigt
måste hon agera

”vicepresidentligt” och inte bidra
till scener som kan skada Biden.
I praktiken kommer nog Harris att
fokusera på Barretts inställning
till det allmänna
sjukförsäkringsprogram som ska
prövas i HD strax efter valet. Även
abortfrågan lär behandlas. Men
Harris får försöka undvika frågor
som får henne att verka
religionskritisk. Barrett är liksom
Biden katolik – en väljargrupp
som Biden/Harris inte vill förlora.

Björn af Kleen

bjorn.afkleen@dn.se

Högsta domstolen inrättades 1789 och ska balansera den verkställande (presidentämbetet) och den lagstiftande makten (kongressen).

I praktiken avgör domstolen huruvida lagar och domar är i enlighet med USA:s grundlag som ratificerades 1788 samt dess 27 tillägg.

Domstolen har nio medlemmar som utses på livstid av presidenten, men kan pensionera sig på egen begäran. Domarna måste godkännas av en majoritet av senatens medlemmar.

När man talar om HD:s medlemmar som konservativa eller liberala menar man främst i synen på grundlagstolkning. De konservativa tycker att lagtexten ska tolkas strikt, de liberala anser att aktuella förhållanden får spela in. En president har genom sina nomineringar därmed chans att påverka om domstolen får liberal eller konservativ tyngd.

Källa: Supremecourt.gov

Trumps domarkandidat grillas tre dagar i senaten

TISDAG 13 OKTOBER 2020

Washington. Utfrågningen av domaren Amy Coney Barrett inleddes under måndagen trots att covid-19 härjar i det republikanska partiet.

De kommande tre dagarna kommer hon att grillas av senatens justitieutskott på sin

väg mot att bli godkänd som ny domare USA:s högsta domstol. Senatens justitieutskott består av en åldrad skara ledamöter. De fyra första talarna under måndagens maratonutfrågning är tillsammans 319 år. Ordföranden Lindsey Graham är med sina 65 år församlingens ungdom. Sedan följde Dianne Feinstein, 87, Chuck Grassley, 87, och Patrick Leahy, 80.

Kommer ledamöterna att överleva denna fyra dagar långa utfrågning? Mike Lee, senator från Utah, testade positivt för covid-19 för mindre än en vecka sedan. Lee

befann sig i salen utan mask. De uppenbara hälsoriskerna gör den annars rätt förutsägbara utfrågningen något mer rafflande. En demokratisk senator i utskottet liknade utfrågningen vid ”ett mikrokosmos” av Donald Trumps värld, en spegelbild av presidentens oförmåga att hantera pandemin.

Kommentaren anspelade på nomineringsfesten till Barretts ära i Vita huset den 26 september. Den bidrog sannolikt till att 35 personer i presidentens stab insjuknade i covid-19 (även senator Lee var på plats).

En handfull senatorer, såväl republikaner som demokrater, valde att medverka på länk. Även en hårding som Ted Cruz, ärkekonserverativ senator från Texas, valde att medverka digitalt – en signal om riskerna i salen. För Demokraterna speglar risktagandet i rummet den större och mer långsiktiga faran med Amy Coney Barrett som ledamot i HD. De utmålar domaren som slutet för Obamaregeringens sjukförsäkringsreform. En lag som syftar till att köra över försäkringen ska behandlas i HD redan den 10 november. Barrett

har tidigare under sin karriär ställt sig skeptisk till utformningen av "affordable care act".

Demokraterna bidrog med uppförstörade fotografier av sjuka eller handikappade medborgare från sina delstater som skulle få sina liv försämrade och besparingar utplånade om den allmänna sjukförsäkringen skrotas.

Men denna gång var fotografierna kanske överflödiga. De åldrade senatorerna med sina skröpliga röster förkroppsligade själva samhällets faror. Vad Amy Coney

Barrett tyckte? Hon bar en stor svart ansiktsmask som dolde alla eventuella känslouttryck.

Björn af Kleen

bjorn.afkleen@dn.se

Kina testar nio miljoner på fem dagar efter lokalt utbrott

TISDAG 13 OKTOBER 2020

Efter över två månader utan inhemsk smitta i Kina upptäcktes i helgen ett litet lokalt utbrott i hamnstaden Qingdao. Responsen på de tolv

smittade är massiv – nu ska samtliga nio miljoner invånare i hamnstaden testas – på fem dagar.

Peking.

Att Kina står på tå för att mota bort minsta tendens till att spridningen av coronaviruset tar fart igen är tydligt. I helgen bröts en över två månader lång period utan inhemsk smittspridning.

Det handlar om tolv smittade som alla har kopplingar till ett sjukhus som bland annat behandlar covidpositiva som anlänt från utlandet, den enda typ av

smittspridning som Kina har haft på senare tid.

Svaret på de tolv positiva svaren, varav hälften inte har några symtom, är massivt.

Myndigheterna har bestämt att samtliga nio miljoner invånare i Qingdao ska testas för covid-19. Hundratal testcenter har öppnat och personal har städslats. Redan på söndagskvällen syntes invånare köa till testcentraler, varav flera är öppna från sju på morgonen till elva på kvällen.

Responserna följer samma mönster som Kina har visat ända sedan landet tycktes ha fått kontroll över

viruset. Minsta lilla klusterutbrott möts av masstestning. Exempelvis testades alla 11 miljoner invånare i Wuhan, staden där viruset bröt ut, under en tiodagarsperiod i maj efter att ett kluster hade brutit ut där. På samma sätt inleddes masstestning när ett utbrott registrerades på en marknad i Peking i juni.

Utbrottet i Qindao kommer precis efter Kinas ”gyllene vecka” då kineserna hade åtta dagars ledighet och över en halv miljard kineser befann sig på resande fot. Till Qingdao, som har populära stränder och är högkvarter för

storföretag som ölbryggeriet Tsingtao, reste 4,47 miljoner personer under ledigheten, enligt stadens turistbyrå.

Nu fortskrider masstestningen i hög hastighet och bedöms vara klar på fem dagar. Enligt den statliga tidningen Global Times har redan 114 862 personer, bland annat all sjukhuspersonal, testat sig. Samtliga med negativt svar. För den politiska ledningen vore det en mardröm om landet åter hamnar i en situation liknande den i början av året när det mesta var stängt, invånare höll sig

hemma och ekonomin stannade av.

Sedan dess har samhället öppnat igen och Kina bedöms vara ett av få länder i världen som i år kommer att ha ekonomisk tillväxt. Kineser kan numera åter resa fritt i landet, det mesta är öppet och de flesta restriktioner är borta.

Däremot är kontrollen av resenärer som anländer från utlandet stor. Alla måste sitta i karantän på ett ställe anvisat av staten i två veckor och testa sig innan de släpps ut.

Marianne Björklund

marianne.bjorklund@dn.se

Pubar och gym stängs i Liverpool

TISDAG 13 OKTOBER 2020

Pubar, barer, gym, casinon och vadslagningskontor i Liverpool stängs från och med onsdagen. Människor tillåts inte besöka varandra i sina bostäder.

Premiärminister Boris Johnson presenterade på måndagen ett trestegssystem med nya

restriktioner för att hejda coronapandemin.

Liverpool är det värst drabbade området i Storbritannien. Antalet covidsmittade personer som vårdas på sjukhus är nu fler än i mars, då Storbritannien sattes i karantän. Därför trappas nu åtgärderna upp.

– Vi måste rädda liv, det vore oförlåtligt att inte agera, sade premiärministern i parlamentets underhus på måndagseftermiddagen.

Han beskriver de kommande månaderna som svåra. Det är dock inte aktuellt att stänga hela

samhället på nytt, det skulle vara förödande för landets ekonomi och hålla skolbarn borta från skolan, enligt premiärministern. Enligt den nya strategin delas städer och regioner in i tre risknivåer: medel, hög och väldigt hög – efter den aktuella situationen just där.

I den lägsta kategorin, medel, gäller bara de nationella restriktionerna, som att pubar och restauranger får ha öppet till klockan 22 och att högst sex personer får samlas åt gången.

Enligt premiärministern hamnar

de flesta engelska städer och regioner i den kategorin. I kategorin hög risk skärps reglerna för hur många som får träffas samtidigt. Och i den hårdaste risknivån, väldigt hög, blir det alltså aktuellt med stängningar av delar av samhället, som pubar och gym. Det blir förbjudet att besöka andra människor i deras hem. Enligt Boris Johnson är fokus i områden med väldigt hög risk att stoppa smitta som sprids från hushåll till hushåll. Sex personer får fortfarande träffas utomhus i Liverpool, som

är den hittills enda region som hamnar i den högsta risknivån. De kraftiga åtgärderna träder i kraft i morgon, onsdag, och kommer att utvärderas kontinuerligt.

Nära 13 000 nya fall av covidsmittade registrerades under det senaste dygnet i Storbritannien. Flest är fallen i norra och mellersta England och de centrala delarna av Skottland. Totalt har Storbritannien 600 000 bekräftade fall av sjukdomen. 43 000 personer har avlidit.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se

Italiensk familj köade i 14 timmar för covid-test

TISDAG 13 OKTOBER 2020

Rom. Trycket för att testa sig för covid-19 ökar markant i Italien. Under helgen slogs ett negativt rekord. Efter smitta i en skolklass valde en familj att testa sig. Väntetiden blev 14 timmar.

Att testa sig är i dag på papperet relativt lätt. Detta kan bland annat göras drive-in, direkt i bilen. En praktisk och enkel lösning.

Familjen i fråga åkte till området nära Roms flygplats där man kan göra detta utan bokning.

– Kön såg lång ut redan från början så därför frågade vi och fick beskedet att väntetiden skulle vara fyra timmar, säger företagsledaren Angelo till tidningen Corriere della Sera. Men det blev inte fyra timmars väntan utan 14. Familjen blev tvungen att övernatta i bilen. Vägen där bilisterna köade var så

smal att det inte heller gick att vända och köra iväg. Området är isolerat och det fanns varken mat eller dryck att köpa.

Testningen har ökat enormt mycket i Italien de senaste veckorna då mängder med prover tagits. I huvudstadsregionen Lazio finns hela 50 drive-in-stationer, där man kan testa sig.

Måndagens nationella siffror stannade på 4 619 nya fall av covid-19, men då hade över 100 000 prov tagits. Antalet nya dödsoffer är 39, medan antalet patienter inom intensivvården uppgår till 452.

Det visar att Italien för närvarande befinner sig i en bättre situation än till exempel Frankrike, Storbritannien, Tjeckien och Spanien.

Peter Loewe

loewepeter@gmail.com

Hon prisas för sin kamp för irakiska kvinnors rättigheter

TISDAG 13 OKTOBER 2020

Intisar al-Amyal, kvinnorättskämpe i Irak, har utsatts för sprängattentat och lever sedan många år under ständigt dödshot. Men hon

vägrar låta terrorn tysta henne. På torsdag får hon ta emot årets Per Anger-pris.

På grund av coronapandemin blir det en virtuell prisceremoni, men det verkar Intisar al-Amyal ta med jämnmod där hon sitter framför en dator i Irak och låter sig gratuleras på distans.

– Det är sådana tider vi lever i. Bara att acceptera, säger hon till DN.

Men det finns andra saker som den 48-åriga aktivisten omöjligt kan acceptera. Som att barnäktenskap och hedersmord inte tas på allvar i den irakiska

lagstiftningen. Att kvinnors skolgång nonchaleras och försummas i Irak. Att samhället går mot slöjtvång för kvinnor och att våldtäktsmän och kvinnomisshandlare i princip får strafffrihet.

Alla de här sakerna bekämpar Intisar al-Amyal, stenhårt och outtröttligt. Hennes plattform är en irakisk kvinnoorganisation som heter Rabitat al-Maraa al-Irakia, internationellt går den under namnet Iraqi Women's League (IWL). Hennes mångåriga utbildnings- och opinionsarbete har nu belönat henne med den

svenska utmärkelsen Per Angerpriset.

– Jag är stolt och hedrad. Att vårt arbete uppmärksammas utanför Iraks gränser betyder mycket, säger hon.

IWL anordnar bland annat studiecirkel över hela Irak i privatekonomi, självförsvar och läskunnighet. Deras medlemmar sysslar också med att väcka opinion genom att skriva pamfletter och debattartiklar, och delta i demonstrationer.

Intisar al-Amyal fick med sig oräddheten hemifrån. Hon är född och uppvuxen i staden Najaf som

ligger knappt 20 mil söder om Bagdad. Pappan var lärare, mamman tog hand om Intisar och hennes sex syskon.

– Jag är väldigt inspirerad av min mamma. Hon lärde oss att bli vetgiriga och ifrågasättande, säger Intisar al-Amyal.

I början av 2000-talet började hon läsa på universitetet. När Saddam Hussein störtades år 2003 hoppades Intisar och hennes kamrater på en demokratisk utveckling i Irak. Ett kort tag såg det ljust ut.

– Men från 2006 ungefär tog de religiösa sekteristerna över. Det är

den situationen vi försöker ta oss ur nu, säger hon.

Det är en lång, mödosam och farlig kamp. Varken sunniextremisterna inom terrorsekten IS eller de shiatrogna miliserna har tvekat att använda våld. År 2007 utsattes familjen al-Amyals hus för ett sprängdåd.

Rena turen gjorde att ingen i familjen kom till skada.

Och våldet och hoten har fortsatt. Intisar al-Amyal följer numera strikta säkerhetsrutiner.

Trots det nervpressande och föga uppmuntrande läget i Irak säger Intisar al-Amyal att hon är

optimist. Inte för inte betyder hennes förnamn "seger" på arabiska.

– Jag får energi av alla fantastiska människor jag möter. Det är så många irakier, särskilt kvinnor, som vägrar att låta sig sjunka ner i dysterhet och pessimism. För deras skull kämpar jag vidare. Det finns inget alternativ, säger Intisar al-Amyal.

Erik Ohlsson

TISDAG 13 OKTOBER 2020

Intisar al-Amyal. Konstnär och skribent

Pristagaren Intisar al-Amyal är 48 år. Hon har gått konsthögskolan i Bagdad och arbetar också som skribent, och är drivande kraft i kvinnoorganisationen Rabitat al-Maraa al-Irakia. Hennes närmaste

familj är föräldrarna och syskonen.

Per Anger-priset har delats ut sedan år 2004. Instiftare är den svenska regeringen. Priset går till en person som gjort humanitära och demokratibefrämjande insatser. s

Per Anger var en svensk diplomat som arbetade i Ungerns huvudstad Budapest under andra världskriget. Han startade arbetet att rädda ungerska judar undan Förintelsen genom att utfärda svenska skyddspass.

EU: Enighet om fler sanktioner

TISDAG 13 OKTOBER 2020

EU. EU skärper tonen med ytterligare sanktioner mot både Ryssland och Belarus. Dels för mordförsöket på ryske oppositionspolitikern Aleksej Navalnyj, dels för våldsamheterna mot demonstranter och opposition efter presidentvalet i Belarus i augusti.

Vem som ska utsättas för sanktionerna, i form av visumförbud till EU och frysning av eventuella tillgångar, är ännu inte klart.

För Belarus del handlar det om att ytterligare utöka den sanktionslista på ett 40-tal myndighetsföreträdare som EU-länderna till sist kunde enas om för en dryg vecka sedan.

TT

Dödsstraff för våldtäkt i Bangladesh

TISDAG 13 OKTOBER 2020

Bangladesh. Bangladesh inför dödsstraff för våldtäktsdömda, meddelar landets regering.

Beskedet kommer efter flera dagar av protester, som spridit sig över landet efter det att en video av en gruppvåldtäkt blev viral i sociala medier. Aktivisterna hävdar att bara en försvinnande liten andel

av offren för sexualbrott någonsin får rättvisa.

Premiärministern, Sheikh Hasina, har även fått kritik internt av personer i partiets topp och anklagats för att inte agera mot sexualbrotten. Tidigare har maxstraffet för våldtäkt varit livstids fängelse.

Demonstranterna har krävt hårdare straff men även snabbare rättegångar.

TT-AFP

Dödligt våld får användas mot protester

TISDAG 13 OKTOBER 2020

Polisen och inrikestrupperna i Belarus fick på måndagen klartecken från inrikesdepartementet att använda sig av skarpa vapen och dödligt våld när den ingriper mot demonstranter.

Det uppgav förste biträdande inrikesministern Gennadij

Kazakevitj på myndighetens Telegramkanal.

Kazakevitj beskriver demonstrationerna, som fokuserats till Minsk, som ”organiserade och extremt radikala”.

– Om det blir nödvändigt kommer vi att använda militära vapen. Vi kommer inte att lämna gatorna, sa Kazakevitj också.

Protesterna mot regimen och den auktoritära presidenten Aleksandr Lukasjenko inleddes den 24 maj under valkampanjen till presidentvalet i augusti. Myndigheterna har redan tidigare

slagit ned demonstrationerna med ibland kraftigt våld och FN:s människorättskontor har dokumenterat fler än 450 fall av tortyr och misshandel av gripna.

Clas Svahn

Kung Harald fick lämna sjukhuset

TISDAG 13 OKTOBER 2020

Norge. Norges kung Harald skrevs ut från Rikshospitalet i Oslo under måndagen. I fredags genomgick den 83-årige kungen en hjärtklaffsoperation som beskrivs som lyckad.

”Kungen är i god form”, konstaterar hans livläkare Bjørn Bendz.

Redan 2005 fick kung Harald sin ena hjärtklaff utbytt mot en konstgjord. Det är inte ovanligt att ingreppet måste upprepas då klaffarna har en livslängd på 10–15 år.

Kungen lades in på sjukhus den 25 september sedan han haft svårt att andas.

TT-NTB

Sverige och Danmark tar ”Mullvaden” till FN

TISDAG 13 OKTOBER 2020

Sverige/Danmark Sverige och Danmark kommer att ta den danska dokumentärfilmen ”Mullvaden” om Nordkorea till FN:s sanktionskommitté och EU.

I tio år infiltrerade dansken Ulrich Larsen det slutna Nordkorea och kunde avslöja hur diktaturen ägnade sig åt försäljning av narkotika och missiler för att få in utländsk valuta i landet. Nu tar Danmark och Sverige dokumentären till FN:s sanktionskommitté.

– Det som har kommit fram i dokumentären är djupt oroande, säger Danmarks utrikesminister Jeppe Kofod till DR.

I ett skriftligt uttalande säger svenska utrikesdepartementet att det är viktigt att alla länder

upprätthåller de sanktioner som i dag finns gentemot Nordkorea. Enligt utrikesminister Ann Lindes pressekreterare Klara Watmani har Sverige valt att föra frågan vidare tillsammans med Danmark eftersom en del av dokumentären utspelar sig på svensk mark.

Clas Svahn

Deras forskning är en del av den digitala ekonomin

TISDAG 13 OKTOBER 2020

Stanfordprofessorerna Paul Milgrom och Robert Wilson delar på årets ekonomipris till Nobels minne för ”förbättringar av auktionsteorin och

**uppfinningar av nya
auktionsformat”.**

**Deras forskning har blivit en
viktig pusselbit i den digitala
ekonomin.**

Auktioner har varit en del av våra ekonomier sedan babylonisk tid, minst. Men det är inte förrän under senare decennier som forskare har börjat förstå vilka krafter som faktiskt sätts i spel när människor lägger konkurrerande bud på en vara.

Vilken roll spelar formatet på en auktion? Vad händer under budgivningen? Vad avgör slut-

priset? Och hur riggar man en ”bra” auktion?

Årets ekonomipristagare, Stanfordprofessorerna och auktionsteoretikerna Paul Milgrom och Robert Wilson, har knäckt flera gåtor och hjälpt till att lösa trassliga problem i den moderna ekonomin.

Det har man gjort bland annat med hjälp av spelteori och sofistikerad matematisk grundforskning. Samma forskare har sedan varit delaktiga, väldigt handfast, i att utforma nya auktionsformer.

Just den kombinationen av avancerad akademisk teori och konkret ingenjörskonst är ovanlig – och eftertraktad för priskommittén. Särskilt i den digitala världen har deras auktioner spelat en betydelsefull roll.

Milgrom och Wilson skiljer i sina modeller mellan ”privata” och ”gemensamma” värderingar i en auktion.

Försäljningen av en villa är ett bra exempel. Varje spekulant har en personlig värdering av huset, som beror på smak och individuella behov. Men en

eventuell köpare försöker också göra en uppskattning av det ”gemensamma” värdet på villan. Vilket ungefär är liktydigt med marknadsvärdet.

De flesta som har köpt en bostad känner igen dilemmat. Vad är objektet värt för mig? Och vad är det värt för andra, om jag försöker sälja bostaden om ett år?

Spänningen mellan de två polerna är grundläggande i många auktioner.

En öppen budgivning kan hjälpa spekulanterna att hitta fram till en ”sann” värdering av huset. Det är

en av insikterna som Paul Milgrom har visat teoretiskt. Men efter en budgivning uppstår också ett fenomen som säkert många känner igen: Vinnarens förbannelse. Högstbjudande vinner, men är också den som har gjort den högsta värderingen. Ingen annan tyckte ju att bostaden var värd så mycket. Det väcker misstanken att man har betalat för mycket.

Det är sådana fenomen som Milgrom och Wilson plockade isär, analyserade och byggde in i olika modeller från 1960-talet och framåt.

Professor Tommy Andersson, medlem i priskommittén och själv expert på marknadsdesign, beskriver det som att det blev ”skarpt läge” för auktionsteorierna på 1990-talet.

Det var då internet och mobiltelefonin började slå igenom. Myndigheterna i USA upptäckte att deras gamla modell för att fördela plats i eter inte fungerade. Lösningen blev det som kallades ”historiens största auktion” – försäljningen av radiospektrumutrymme åt medier och telekombolag åt högstbjudande.

Samma upplägg blev global standard. Och numera används Wilsons och Milgroms auktionsformat överallt i ekonomin, från handeln med utsläppsrätter till annonserna vi ser på nätet. Bara spektrumauktionerna drar in många hundra miljarder till stater över hela världen.

Hur riggar man då en ”bra” auktion?

I november håller den svenska staten en spektrumauktion som kommer att lägga grunden för Sveriges 5G-nät. Problemet har många dimensioner. Licenserna

kan inte slumpas bort – det vore slöseri med skattebetalarnas pengar. Men staten ska inte heller ruinera företagen eftersom det kan drabba konsumenterna. Vi vill också ha ett bra 5G-nät. Lagom höga priser, på en flexibel och rättvis marknad, är därför målet. Paul Milgrom har hjälpt Post- och telestyrelsen med upplägget.

Carl Johan von Seth

carljohan.vonseth@dn.se

Fakta. Vanliga auktionsformat

Engelsk auktion

Ett klassiskt format där auktionsförrättaren börjar med ett lågt utrop som spekulanter får höja stegvis i en öppen budgivning.

Holländsk auktion

Här börjar auktionsförrättaren med ett högt utrop, som stegvis sänks tills någon köpare accepterar priset.

Förstaprisauktion

Sker så att spekulanter lämnar in ett enda bud som inte observeras av andra budgivare. Högsta bud vinner.

Andraprisauktion

Här är upplägget detsamma som med förstaprisauktionen och högsta bud vinner – men vinnaren betalar samma summa som det näst högsta budet.

”Ett väldigt spännande område”

TISDAG 13 OKTOBER 2020

Post- och telestyrelsen (PTS) använder sig direkt av ekonomipristagarnas teorier när de ska fördela radiofrekvenser för telekommunikation.

– Det är svårt att inte göra det, säger Jonas Wessel, chef för PTS resursförvaltning.

PTS har i 15 års tid använt sig av auktioner för att fördela frekvenser till olika aktörer och då är det just ekonomipristagarnas teorier som ligger till grund för förfarandet.

– Mycket av den teoribildning som finns på auktionsområdet kommer från den forskning och de teorier som de har kommit med, säger Jonas Wessel.

Han har själv träffat Paul Milgrom och PTS har också använt sig av de format som han har skapat.

Om någon månad är det dags att göra det igen när 5G-frekvenserna ska fördelas.

– Det är svårt att genomföra auktioner på radiospektrumområdet utan att använda sig av dem, säger Wessel.
– För vår del är det ett verktyg för att fördela något som är av ett samhällsvärde – i det här fallet radiofrekvenser – till en marknad på ett effektivt sätt, förklarar han vidare.

Så man kan säga att Milgrom och Wilson har skapat en norm för hur en stat ska gå till väga när den ska privatisera något?

– Ja, lite så är det. I stora delar av världen tillämpar man auktionsförfarande för

radiofrekvenser för 4G och 5G. Det har visat sig vara en effektiv metod för marknaden att prissätta en insatsvara, säger Wessel. Hur reagerade du själv när du fick höra att han var en av ekonomi-pristagarna?

– Ja, men jag blev ju jätteglad! Det är ju ett område som jag har jobbat mycket med själv och tycker är väldigt spännande. Professor emeritus Peter Englund, som själv satt i kommittén för många år sedan, pekar på att båda pristagare är teoretiker, men samtidigt att deras teorier tillämpas – inte minst när det

gäller att auktionera ut nätfrekvenser.

– Det är teori som används så jag tror kommittén är ganska nöjd, säger han.

Kombinationen Milgrom och Wilson är naturlig, anser han

– Wilson gjorde de tidiga och mer fundamentala sakerna. Milgrom har väl varit mer på den praktiska och tillämpande sidan – men båda är spelteoretiker, säger Englund, Englund säger att användningen av pristagarnas teorier är ”ett jätteområde”.

– Det finns egentligen ingen begränsning av tillämpningen när

en stat vill sälja ut rättigheter av
olika slag.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

Tuff strid om EU:s budget – coronafonden kan försenas

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Utbetalningarna från EU:s jättelika coronafond riskerar att försenas. Förhandlingarna med Europaparlamentet har kört fast.

Parlamentet vill ha mer pengar till budgeten och vill inte att

Ungerns Viktor Orbán ska kunna utnyttja EU-medel för att bedriva antieuropeisk politik. I juli, efter mycket mödosamma förhandlingar, kunde EU-ländernas stats- och regeringschefer ena sig dels om en budget för åren 2021–2027, dels om en jättelik coronafond som främst ska hjälpa länder som drabbats hårt av covid-19. Totalt handlar det om drygt 1 800 miljarder euro (19 000 miljarder kronor). Men innan budgeten och coronafonden kan träda i kraft måste Europaparlamentet ge sitt klartecken. Det har man hittills,

efter sex veckor av förhandlingar, vägrat.

– Den senaste rundan var inte den bästa. Vi hade fyra punkter på dagordningen och bröt förhandlingarna innan vi blivit klar med den första, konstaterar Margarida Marques, socialdemokrat från Portugal som är en av de parlamentariker som deltar i förhandlingarna.

De övriga parterna är EU-kommissionen och Tyskland, som just nu är ordförandeland i EU. Parlamentet har i flera år krävt mer pengar till EU:s långtidsbudget. En majoritet av

ledamöterna är därför missnöjda med toppmötets beslut i juli.

Parlamentet pekar ut att 15 områden, bland annat studieutbytet Erasmus och forskningsinitiativet Horizon, borde få ökade resurser. Totalt handlar det om ytterligare 40 miljarder euro.

Tyskland föreslog i förra veckan i en kompromiss en ökning med ”ett ensiffrigt tal”.

– Ett ensiffrigt tal är max nio. Det kan vi inte acceptera, säger Margarida Marques och förväntar sig ett bättre förslag när parterna träffas på onsdag.

Men Tysklands möjlighet att spä på budgeten är begränsad. I juli satte en grupp sparsamma länder, bland annat Sverige och Nederländerna, stopp för en generösare budget. Det gäller fortfarande.

– Jag tror inte att det tyska ordförandeskapet har lovat någon ökning av taket för budgeten, säger EU-minister Hans Dahlgren (S).

Han menar att det tyska förslaget i sådana fall handlar om att omfördela budgetmedel.

En annan stridsfråga mellan parterna är det som heter

rättsstatens principer (rule of law). Det handlar bland annat om ett oberoende rättsväsende, akademisk frihet och respekt för grundläggande mänskliga rättigheter. Där driver parlamentet hårt att EU-medel inte ska betalas ut till stater som bryter mot dessa principer. Nyligen skrev ledarna för de fyra största partigrupperna en gemensam debattartikel för att öka trycket på medlemsstaterna. Vid sitt möte i juli enades medlemsstaterna om sådana formuleringar, men när Tyskland nu konkretiserat förslaget, i en så

kallad mekanism för att skydda rättsstatens principer, är länderna oense. Sverige och några till vill se skarpare skrivningar medan Polen och Ungern vill se mildare.

– Det finns bland annat definitioner om vad som ska utlösa mekanismen som vi anser är för begränsande, säger Hans Dahlgren.

Nederländernas premiärminister Mark Rutte sade nyligen:

– Det tyska förslaget är inte tillräckligt bra och vi hoppas att Europaparlamentet är hårda i sina förhandlingar.

Här är parlamentet alltså på samma sida som Sverige och andra sparsamma länder.

Vad är viktigast för parlamentet, pengarna eller villkoren i rättsstatsprincipen?

– Båda. Jag är inte nöjd med det tyska ordförandeskapets förslag till mekanism om rättsstatens principer, men det finns i alla fall ett förslag. Vi måste hitta en kompromiss där vi försäkrar oss om att pengarna som tillhör Europas invånare används för att främja europeiska värderingar, inte motarbeta dem, säger Margarida Marques.

Ungerns premiärminister Viktor Orbán har å sin sida hotat att blockera coronafonden om skrivningarna inte mildras. Margarida Marques är mycket kritisk till agerandet.

– I juli stod det klart att EU:s invånare var skyddade av EU genom fondens storlek och genom grunderna för hur pengarna skulle betalas ut. Jag kan inte acceptera att en person, som är diktator i sitt land, nu håller hela EU i sitt grepp, säger hon.

Positionerna förefaller alltså låsta. Risken är stor att länder som drabbats hårt av pandemin får

vänta på sina pengar och att långtidsbudgeten inte kan träda i kraft vid årsskiftet.

– Jag tror att det tyska ordförandeskapet vill klara ut det här före oktober månads utgång. Då klarar man med nöd och näppe den utsatta tidtabellen, konstaterar Hans Dahlgren.

Pia Gripenberg

Fakta. Långtidsbudgeten och coronafonden

Toppmötet i juli enades om en långtidsbudget på 1 074,3 miljarder euro samt en särskild

coronafond på högst 750 miljarder euro. EU-ländernas nationella parlament först godkänna.

Toppmötet enades även om att utbetalningar ska kunna stoppas om ett land bryter mot rättsstatens principer.

EU:s ordförandeland Tyskland förhandlar nu med Europaparlamentet om de rättsakter som ska ligga till grund för de slutgiltiga besluten.

Planen är att coronafonden ska finansieras genom att EU-kommissionen får rätt att låna upp pengar på kapitalmarknaden samt införa nya avgifter och skatter, så kallade egna medel. Detta måste

Turkiet och Grekland tillbaka på ruta ett

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Turkiet utmanar EU ännu en gång, efter några veckor av minskande spänning i östra Medelhavet. Forskningsfartyget Oruc Reis siktades på tisdagen bara några tiotal sjömil utanför

den grekiska ön Kastellorizo, eskorterad av två örlogsfartyg.

Efter månader av konflikt i Medelhavet – där vissa talade om risk för krig – inledde Grekland och Turkiet i slutet av september ”tekniska samtal” inom militäralliansen Nato, där båda länderna är medlemmar.

Låt oss ge diplomatin en chans, sa den turkiske presidenten Recep Tayyip Erdogan. Samtalen sågs som ett första steg mot lösning av den infekterade konflikten.

De var också en anledning till att EU:s stats- och regeringschefer avstod från att nämna ordet

”sanktioner” i sitt gemensamma uttalande om Turkiet vid sitt toppmöte i början av oktober. Men nu är parterna tillbaka på ruta ett. I måndags seglade forskningsfartyget Oruc Reis från sin hamn i Antalya. Fartyget har nu återupptagit sitt letande efter gas- och oljefyndigheter på vatten som Grekland – och EU – anser tillhöra landets egen så kallade exklusiva zon. Turkiet å sin sida ser vattnen som en del av sin egen zon. Oruc Reis befann sig på tisdagsmorgonen cirka 65 kilometer söder om den grekiska

ön Kastellorizo, som i sin tur ligger bara två kilometer utanför den turkiska kusten.

För bara fem dagar sedan möttes Greklands och Turkiets utrikesministrar och enades om ett datum för förhandlingar och om ”förtroendebyggande åtgärder”.

Men nu talar regeringen i Aten om Turkiets agerande som ”ett direkt hot mot freden”. Alla samtal avbryts så länge Oruc Reis fortsätter sina undersökningar. Tysklands regering säger i ett uttalande att det är ”oklokt” av

Turkiet att starta
gasprospekteringen igen.
Frågan om östra Medelhavet lär
diskuteras redan vid denna veckas
EU-toppmöte på torsdag och
fredag.

Ingmar Nevéus

Domarkandidaten duckade i laddade frågor

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

**Washington. Amy Coney Barrett
– Donald Trumps nominering till
Högsta domstolen – duckade i
laddade frågor om abort, vapen
och allmän sjukförsäkring när
hon grillades i justitieutskottet
under tisdagen.**

Amy Coney Barrett äger en pistol.
Men det betyder inte att hon på
förhand vet hur hon kommer att

döma i ett framtida rättsfall som skulle inskränka amerikaners rätt att äga vapen.

Barrett har sju barn och är en praktiserande och hängiven katolik. Men vill för den skull inte säga om hon skulle bidra till avskaffandet av den nationella aborträtten som ledamot i HD.

– Domare kan inte bara vakna upp en dag och säga: "Jag har en agenda. Jag gillar pistoler. Jag hatar pistoler. Jag gillar abort. Jag hatar abort." Och vandra in som en drottning och påtvinga världen sin vilja, sade hon under tisdagens utfrågning.

Demokratiska senatorer försökte utan större framgång lirka upp henne. Men Barrett är en fåordig 48-åring. Hennes anteckningsblock på bordet framför henne var helt blankt under hela förmiddagen.

Justitiekommitténs republikanska ordförande Lindsey Graham undrade om Barrett skulle döma som en "kvinnlig Scalia", det vill säga utgå från grundlagsstiftarnas ursprungliga avsikter när hon tolkar författningen. (Barrett arbetade som notarie åt den konservativa HD-ledamoten

Antonin Scalia i början av sin juridiska karriär.)

– Om jag konfirmeras så får ni inte ledamot Scalia. Ni får ledamot Barrett, svarade Barrett.

Ett par demokratiska senatorer försökte gå i närkamp med domaren genom att grota ned sig i snårig lagtext. Det ledde ingen vart. Flera republikaner, partiet som har majoritet i senaten och därmed avgör Amy Coney Barretts plats i HD, valde att använda sin tv-tid till regelrätt politiskt kampanjande.

Lindsey Graham inledde utfrågningen med en passionerad

utläggning om den folkliga attityden till allmän sjukvård i South Carolina (man gillar den inte, sade han). Graham är uppe för omval i delstaten den tredje november.

– Det här har ingenting att göra med den här utfrågningen. Det har bara att göra med politik, sade Graham om sin föreläsning.

Och illustrerade därmed riskerna med att försöka installera en ny domare i Högsta domstolen kort tid före ett allmänt presidentval.

Björn af Kleen

bjorn.afkleen@dn.se

Martin Gelin: Köerna stärker bilden av ett trasigt valsystem

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

New York. I delstaten Georgia har vallokalerna öppnat för presidentvalet. Den första dagen slog rekord med över 126 000 som röstade, men

många fick köa i upp till tolv timmar.

Demokraterna kritiserar nu Republikanerna som styr delstaten för att de stängt vallokaler i storstäder i ett försök att minska valdeltagandet för afroamerikaner.

Analys. DN:s korrespondent n en gång ser vi bilder på oändligt långa köer till vallokaler i USA.

Den här gången är det delstaten Georgia, som kan få en avgörande roll i höstens presidentval.

Myndigheterna i Georgia förklarar väntetiderna med att

valdeltagandet är rekordhög.
Men afroamerikanska
rättighetsorganisationer hävdar
att det snarare handlar om ett
systematiskt förtryck mot svarta
väljare, som i större utsträckning
bor i de storstäder där
väntetiderna är längst.
Situationen är anmärkningsvärd
eftersom Georgia hade precis
samma problem under
primärvalen i juni i år, då det
också var svarta bostadsområden
som drabbades värst av köer för
att rösta.
Över hela USA får republikaner på
delstatsnivå nu kritik för att

stänga vallokaler och sätta upp
nya trösklar för att rösta.
I Florida har delstatsguvernören
Ron Desantis, som står nära
Donald Trump, infört ett
kontroversiellt hinder för tidigare
fängelsedömda, som nu måste
betala tillbaka alla personliga
skulder för att få en röstsedel.
I Texas har Republikanerna
genomfört en lag som innebär att
det bara finns en vallokal per
county, distrikt. Det gynnar
landsbygden, där stödet för
Republikanerna är starkt, men
missgynnar storstäderna, där
Demokraterna är koncentrerade.

Det minsta valdistriktet i Texas har bara 147 invånare, medan det största i Houston har 4,7 miljoner invånare. Det kontroversiella förslaget godkändes i veckan av en domstol i Texas, där samtliga domare var tillsatta av president Trump.

I Wisconsin lät den tidigare republikanska guvernören Scott Walker minska antalet vallokaler med 90 procent. Ari Berman, en av USA:s främsta experter på rösträtt, sade i en tidigare intervju med DN att de stängda vallokalerna i delstatens svarta

områden bidrog till Trumps knappa seger i Wisconsin 2016. Afroamerikanska rättighetsorganisationer jämför metoderna med de så kallade Jim Crow-lagarna under segregationsåren i den amerikanska södern. 1965 skrev president Lyndon B Johnson under Voting Rights Act, som skulle förhindra just diskriminerande röstlagar. Men 2013 upphävde Högsta domstolen delar av denna lag. Det har banat väg för en landsomfattande offensiv av trösklar, hinder och metoder som

kritiker menar ofta är utformade för att göra det svårare att rösta i just svarta bostadsområden.

En granskning av statsvetare på University of Pennsylvania visade att svarta väljare löper sju gånger så stor risk som vita väljare att få vänta mer än en timme på att rösta. Enligt en federal domare i North Carolina är dessa röstlagar utformade för att ”straffa svarta väljare med kirurgisk precision”. De delstater som fått flest klagomål om diskriminerande röstlagar utöver Georgia är Florida, North Carolina, Ohio, Pennsylvania, Texas och

Wisconsin – som alla kan vara avgörande delstater i presidentvalet.

Det konstanta flödet av nyhetsrubriker och bilder på kaos i vallokaler riskerar även att få en ackumulerad effekt hos amerikanska väljare, där det stärker bilden av ett trasigt valsystem. Det kan ironiskt nog hjälpa Donald Trump att skapa opinion för att ogiltigförklara valresultatet i november, om de inte är nöjda med det.

70 procent av amerikanerna säger redan att de inte tror att valet kommer att gå rättvist till.

Martin Gelin

Ilcka mot regimen efter rekordmånga bränder

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Den senaste veckan har minst 150 bränder härjat i Syrien, vilket är det största antalet som någonsin förekommit samtidigt i landet. Regeringen hävdar att de flesta av dem är anlagda.

Bränderna har också skapat kontroverser mellan anhängare och motståndare till Bashar al-Assad regim.

Syriens president Bashar al-Assad besökte på tisdagen kustprovinsen Latakia för att möta människor som drabbats av bränderna. FN rapporterade i söndags att 25 000 personer har evakuerats och att omkring 140 000 personer påverkats på något sätt.

Bränderna började sprida sig i slutet av förra veckan i nordvästra Syrien, inom de tre provinser i landet där det finns stora skogar: kustprovinserna Latakia och

Tartus, och Homs nära den libanesiska gränsen.

Tusentals hektar skog har förstörts, bland annat områden med sällsynta växter. Bränderna är extra förödande eftersom de inträffat strax före olivskörden. Invånare i omkring 150 byar har tvingats fly. Hittills har tre människor dött och ett åttiotal skadats. Sjukhus där coronasmittade vårdas har tvingats evakuera patienter. Dessutom har flera industrier förstörts.

Borgmästaren i samhället al-Haffa, som ligger knappt tre mil öster om Latakia, varnar för att

150 ton ammoniumnitrat som lagras på orten hotar att explodera. Det är samma ämne som exploderade i Beiruts hamn i augusti.

Bränderna har också närmat sig Rysslands militärbas i Khmeimim. Ryska flygplan deltar i släckningsarbetet.

Flera videoklipp som spridits i sociala medier visar hur människor anklagar regeringens tjänstemän för korruption. De pekar på att det saknas utrustning för brandbekämpning (på grund av korruptionen) och att reaktionen på katastrofen inte har

varit tillräckligt snabb. De anklagar även Ryssland för att inte ha skyddat sina ”allierade”. Besvikelsen har dock snabbt uppmärksammats – områdena i de drabbade syriska kustbergen befolkas av anhängare till regimen. Utöver al-Assad har flera ministrar besökt området de senaste dagarna. Över 400 miljoner syriska pund (omkring 1,6 miljoner kronor) har samlats in av affärsmän för att hjälpa drabbade människor, rapporterar den syriska statliga nyhetsbyrån Sana.

Natten till måndagen var de flesta bränderna under kontroll, men FN varnar för att de kan blossa upp igen i vissa områden. Enligt regimen har flera personer gripits misstänkta för att ha anlagt bränder.

Bränderna har också skapat kontroverser mellan syrier i sociala medier. En del av dem som tidigare utsatts för bombanfall, hungersnöd och fördrivning från regimen sida gläds nu åt att det är regimen som drabbats. Denna grupp har påmint om att regimen supportrar själva tidigare glatts åt tragedier i

områden som styrts av oppositionella styrkor. Andra inom oppositionen har dock visat sympati.

Bränderna har även spridit sig norrut in i Turkiet. I grannlandet Libanon har samtidigt ett hundratal bränder brutit ut som spridit sig söderut in i Israel och fått landminor att sprängas längs gränsen.

Saeed Alnahhal

saeed.alnahhal@dn.se

Fakta. Tre personer har dött

Mellan den 8 och 11 oktober rapporterades 156 bränder; 95 i

provinsen Latakia, 49 i Tartus och 12 i Homs.

Minst tre personer har dött, och 79 personer har förts till sjukhus.

Över 9 000 hektar jordbruks- och skogsmark har enligt rapporterna förstörts.

15 coronapatienter evakuerades från ICU-avdelningen på al-Haffa-sjukhuset till Tishreen National Hospital i staden Latakia City. Alla på Qardaha-sjukhuset evakuerades.

Allvarliga skador rapporteras på el- och vattennätet i Latakia.

Källa: the United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA).

EU färgkodar på samma sätt i kampen mot smittan

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

**Rött, gult och grönt ska nu
betyda samma sak i alla EU-
länder när färgskalan
samordnas i coronakampen.
Fast åtgärderna behöver inte
vara likadana.**

Efter många om och men tog EU:s medlemsländer det formella beslutet om samordningen vid tisdagens EU-ministermöte.

Det innebär att länderna nu får samma kriterier när det gäller att avgöra vilka områden som är riskfria eller särskilt drabbade av coronaspridning. Fast vad länderna sedan använder färgskalorna till är fortsatt upp till var och en.

– Sverige behöver inte införa några restriktioner bara för att den här rekommendationen görs. Men för dem som har restriktioner så är det ju bra om

det är samordnat, säger EU-minister Hans Dahlgren (S) till TT och Ekot i Luxemburg.

Ett antal rekommendationer får ändå medlemsländerna med sig. Bland annat uppmanas man att inte införa några reserestriktioner för personer som reser till eller från områden som bedöms som gröna.

TT

Fakta.

EU:s smittskyddsmyndighet ECDC ska samla in uppgifter och varje vecka göra en karta med gröna, orange och röda regioner, beroende på smittoläge.

”Ryssland bakom dataangreppet ”

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Norge. Ryssland låg bakom ett omfattande angrepp mot norska stortingets e-postsystem. Det slår Norges utrikesminister fast i ett pressmeddelande.

Det var den 24 augusti som stortinget larmade om att någon tagit sig in i det datasystem som innehåller ledamöternas e-post. Nu slår Norges utrikesminister Ine Eriksen Søreide fast att allt pekar mot att det var Ryssland som låg bakom intrånget.

”Grundat på den information regeringen har i sin besittning är det vår uppfattning att Ryssland ligger bakom det som hände”, skriver Eriksen Søreide.

Clas Svahn

Kritiserad passförsäljning slopas

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Cypern. Nu är snart det sista cypriotiska gyllene passet sålt. Efter ett akutinsatt möte med landets finans- och inrikesministrar meddelar Cypern att det hårt ifrågasatta systemet skrotas den 1 november.

Försäljningen av de så kallade gyllene passen har inneburit att medborgare i länder utanför EU

kunnat köpa sig ett cypriotiskt pass för cirka 20 miljoner kronor, vilket gett köparna rätt att leva och resa fritt inom EU.

De senaste månaderna har kritiken mot systemet haglat efter uppgifter om vilka som egentligen köpt sig inträde i Europa, bland andra en medlem i släkten bin Ladin. Omkring 1 000 högt uppsatta ryska medborgare, flera av dem med starka kopplingar till Kreml, ska också finnas bland kunderna.

TT-AFP

1 376 personer har skadats under demonstrationer

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Belarus. Sedan belarusierna började demonstrera mot valfusk den 9 augusti har 1 376 personer skadats. De flesta har fått slag mot huvud och bröst, enligt en rapport från den ryska NGO-organisationen Mediazona.

Mediazona uppger att de grundar sina uppgifter på läckt material från belarusiska förundersökningskommittén. Av de skadade är 1 319 män och 57 kvinnor.

Var tredje har fått medelsvåra skador, de allra flesta på grund av slag mot huvudet och bröstet. 458 män och 17 kvinnor har fått slag mot huvudet, 479 respektive 9 i bröstet. Nästan 200 personer har fått skullskador eller hjärnskakning. Tre män har utsatts för sexuellt våld.

På tisdagen sade den belarusiska oppositionsledaren och

presidentkandidaten Svetlana Tichanovskaja att president Aleksandr Lukasjenko har två veckor på sig att lämna sin post. Annars väntar en storstrejk, hotar Tichanovskaja som befinner sig i exil i grannlandet Litauen sedan valet i augusti.

Anna-Lena Laurén

Två amerikanska vaccintest pausas

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

USA. De amerikanska läkemedelsbolagen Eli Lilly samt Johnson & Johnson har båda avbrutit sina tester av potentiella vaccin mot covid-19. Studierna

avbryts efter oro för deltagarnas hälsa.

Eli Lillys studie, som innefattar hundratals deltagare, har genomförts med stöd från amerikanska myndigheter. Det är för närvarande okänt hur många deltagare som har påverkats negativt samt på vilket sätt de har påverkats.

Det tillhör inte ovanligheterna att studier av detta slag pausas.

Studien är den senaste i raden av projekt för potentiella vaccin mot covid-19 som avbryts efter att oro för deltagarnas hälsa uppstått.

TT-Reuters

Slutfestat i Italien efter ökad smitta

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Italien. Virusläget ser dystert ut på många håll i Europa och i Italien råder numera festförbud. Landet är återigen uppe på smittotal i paritet med vårens rekordsiffror. Nu agerar regeringen och förbjuder hemmafester, amatöridrott och sena utekvällar, då barer och restauranger inte får

servera andra än sittande gäster efter klockan 21.

”Fester är förbjudna inomhus och utomhus. I privata hem är det starkt förordat att undvika fester och inte bjuda in fler än sex personer”, lyder dekretet som skrivits under av premiärminister Giuseppe Conte.

TT-AFP-Reuters

Elisabeth Åsbrink: Därför dröjde det så länge innan metoo nådde Danmark

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Just nu skakas Danmark av ett antal stora upprop om sexism och trakasserier inom film,

medier och politik. Orsaken till att det tog hela tre år innan metoo fick sitt danska genombrott kan i hög grad sökas i den nationella självbilden, skriver Elisabeth Åsbrink.

Jag glömmer aldrig den gången för åtta år sedan när jag fick en rundvisning på mitt dåvarande danska förlag och vi stannade till i dörröppningen till ett av kontoren för att kika in. Rummet tillhörde mannen som då var direktören-for-det-hele och bakom hans skrivbord, på en vit vägg, hängde en mycket stor oljemålning av en

vagina. Inte en vagina avbildad med pedagogiskt eller folkbildande syfte, inte heller målad med dyrkan som Courbets berömda målning "Världens ursprung". Nej, detta var en gigantisk öppen vagina målad av den danske konstnären Kristian von Hornsleth, och alltså var den kitschig, gräll och pornografisk. Jag tappade hakan. Aldrig skulle en svensk chef kunna ha en sådan målning bakom ryggen under ett medarbetarsamtal. Men detta var Danmark och jag vände mig häpet till mitt sällskap på två kvinnor och en man och frågade hur det

var att ha möten med chefen i sällskap med sexuell graffiti. "Nåh, den er jo lidt sjov!", sa de – den är ju lite skoj – och log generat. Nu har jag bytt förlag och Danmark har bytt hållning när det gäller vad som är lite skoj på en arbetsplats. Det går till och med att ringa in dagen för när "lidt sjov" fick en ny betydelse. Det var den 26 augusti 2020 då programledaren Sofie Linde, på en tv-sänd gala, berättade hur hon som 18-årig praktikant på DR blev uppmanad av en känd "DR-kanon" att utföra oralsex, för

annars skulle han ödelägga hennes karriär. Hon sa nej, karriären har gått strålande och nu använder hon sin plattform för att öppna den danska metoo-porten på vid gavel. Effekten blev omedelbar.

Över 1 600 kvinnor anställda på Danmarks Radios kanal 2 samlades i ett upprop om att sexuella trakasserier fortfarande pågår. Ytterligare tio kvinnor som varit DR-praktikanter vittnade om ovälkommen ”uppmärksamhet” från en särskild DR-chef. Därefter gick runt 50 anställda på Ekstra Bladet ut med sina erfarenheter av

en sexistisk kultur, och sedan följde upprop från över 300 politiker i Folketinget, 600 läkare och över 650 filmarbetare.

Mönstret är bekant – men frågan är varför det dröjde tre år innan danskarna började ifrågasätta vad som var lite skoj? Naturligtvis finns svaret i den danska självbilden, grundlagd för snart 150 år sedan, under den så kallade sedlighedsfejden på 1880-talet. Debatten om kvinnors och mäns sexualitet och moral fyllde då press, teaterscener och bokutgivningen i tre års tid och många stora tänkare i Norden

deltog, Strindberg, Ibsen, Bjørnson och – inte minst – den intellektuelle giganten Georg Brandes. Han var en ledande röst för att kvinnor skulle leva ut sina drifter utan puritanska hämningar.

Han fick visserligen mothugg av den briljanta Elisabeth Grundtvig, som slog fast att samhället inte accepterade kvinnors lössläppta drifter. De frigjorda kvinnor som Brandes längtade efter stöttes ju obönhörligt ut ur den sociala, ekonomiska och juridiska gemenskapen – och därför kanske

männen skulle bli som kvinnor, snarare än tvärtom?

Men kulturradikalernas idé om sexualiteten som en outtömlig urkraft som bara måste få ett utlopp, fick fäste i form av en hedonistisk ådra. Det är detta Danmark som tar en Tuborg ”hvergang” och menar att en mazurka på sängkanten eller på kontorsrummet är ”lidt sjovt”. Kulturradikalismen förde in avgörande komponenter i dansk självbild, som religionskritik och kritik av viktoriansk sexualmoral och sedlighet – ideal om frihet, särskilt inom området för

sexualitet och yttrandefrihet, som än i dag betraktas som nationella kärnvärden.

Som professorn i filmvetenskap, Søren Birkvad, skrev i den danska tidningen Weekendavisen häromveckan, ”blandningen av antipuritanism och obscen jovialitet låter sig sammanfattas i en populärkulturell genre som bara kan slå an i Danmark, nämligen ’familjeporr’ i 70-talets danska film.”

Och även om den radikala kvinnorörelsen slog igenom parallellt med denna ”familjeporr” är det slående, fortsätter Birkvad,

hur könsliberalismen förblivit i centrum av dansk självbild oavsett om man identifierar sig som höger eller vänster.

Ett exempel är en av grundarna av Dansk Folkeparti, Pia Kjaersgaard, som för några år sedan kallade den fria danska pornografin en symbol för positiv danskhets. Det är också detta moraliskt avslappnade Danmark som många svenskar älskar, (nästan lika mycket som Dansk Folkeparti älskar det) och som danskarna gärna ställer i motsats till förbuds-Sverige med dess humorlösa puritanism.

Åtta år efter jag såg vagina-målningen börjar jag nu förstå varför de tre medarbetarna på mitt förra förlag log generat åt min reaktion – och att det hänger samman med att den danska reaktionen på metoo blev fördröjd i tre år. Det var alltså min svenska puritanism de reagerade på. Vem vill bli ansedd som sipp och anti-sex? ”Det er jo kun lidt sjov.”

Elisabeth Åsbrink
kulturdebatt@dn.se

Jonas Thente: Maskulismen kan vara ett mer akut problem än klimathotet

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Män och pojkar mellan 15 och 29 år och deras missnöje är kanske ett mer omedelbart hot mot mänskligheten än något annat. Alla dessa unga män utan något annat att göra än hata och förgöra. Hur ska de hanteras?

Allt oftare minns jag en kort serie av Robert Crumb. Sent 80-tal har jag för mig. En tungt beväpnad amerikansk milis har fått nog av demokratin och dess ryggradslösa mesar, och krigar sig fram till Vita huset och makten. Crumb tecknar dem som flodhästar och noshörningar. Väl vid makten har de förstås ingen aning om vad de egentligen ska göra med den, så det slutar med att de vänder sig mot varandra. Och när blodbadet är över kommer liberalerna fram ur sin sina gömställen. "Är det säkert att komma fram nu?" frågar de anständiga

ängsligt, innan de smyger sig fram för att ordna tillbaka allt till en demokratisk ordning.

Jag minns Crumbs satir för att den har blivit alltmer realistisk. Den militanta fascismen växer sig stark i västvärlden medan demokratis förkämpar förvirrat försöker försvara värden som de trott att alla tagit för givet.

Spelreglerna har skrivits om och ingenting är längre sant.

Den svenska skönlitteraturen tuffar troskyldigt på som om ingenting har hänt sedan sommaren 2016. Det är kärlek, missförstånd och ideologiska

övergrepp på personnivå. I den amerikanska litteraturen kan man däremot se romaner som närmar sig mer generella ödesfrågor.

Hari Kunzrus nya roman ”Red pill” handlar om en amerikansk författare som får ett tre månader långt stipendium i Berlin – vid ett institut vid Wannsee – och i samband med det stöter på en landsman som får honom att skaka i sina humanistiska grundvalar.

Det är en brutal skildring som tyder på omfattande research kring ämnet: neofascismen. Eller maskulinismen, som man kan

kalla den. ”Red pill” slutar vid den amerikanska valdagen 2016.

Huvudpersonen och hans hustru är genuint rädda och undrar vart de ska ta vägen.

Det är där – på valdagen och i ren existentiell skräck – som den sjunde säsongen av skräckserien ”American horror story” inleds.

Med ett lesbiskt par som gråter av skräck framför valresultatet på tv:n och en parallell scen, där en fullständig galning vrålar YES! YESS!! Och startar en destruktiv Trump-kult på lokalnivå.

Vi talar om klimatkatastrofen som den faktor som kommer att stjälpa

oss ut ur universums historieskrivning, men det finns tid för andra katastrofer att ta kål på oss först. I de hittills nämnda skildringarna är det förstås maskuliniteten som är förövaren. Alla dessa unga män utan något annat att göra än hata och förgöra. En av de författare som återkommande har analyserat den kaotiska naturkraften är Chuck Palahniuk, som bland annat har skrivit den testosteronanalytiska romanen "Fight club", som blivit framgångsrikt filmatiserad.

I den dystopiska romanen "Adjustment day" (2018) beskriver han ett framtida samhälle där en revolution har delat upp USA i olika raser och sexuella orienteringar. En framträdande professor i romanen framför sina teorier om "ungdomspuckeln". Han menar i korthet att varje våldsam politisk omvälvning i historien berott på ett överskott av unga män mellan femton och tjugonio. Överskottsmän. Statligt välfödda och någorlunda utbildade. De kommer att vilja ha mer. Status och makt. Exempel som framförs i

romanen är Spanien runt 1484, -
efter påvens förbud mot
preventiva åtgärder i samband
med samlag, vilket ledde till en
uppsjö unga män utan arvslotter:
män som reste till Amerika och
utplånade urbefolkningen.

Senare exempel: 1700-talets
ökande befolkning i Frankrike
som ledde fram till revolutionen,
Japans invasion av Nanking på
1930-talet, maoismen,
världskrigen...

Och vi kan lägga till vårt just nu.
Halvfärdiga män och rollspelande
pojkar som marscherar på gatorna
och anser sig inte ha fått den

respekt de tror de har förtjänat.
De är en mer omedelbar
klimatkris. Den fria världen kan
inte möta dem hukande.

Jonas Thente

jonas.thente@dn.se

Inrikes förhållanden. DN-artiklar

4 - 13 oktober 2020

DN-artiklar i kapitel 1 och 2 är ej med här

Ledare: Det ska inte löna sig att videochatta om förkylningar

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

Den 1 september invigdes Krys första fysiska vårdcentral i Stockholm, men som skattebetalare har man inte mycket att fira. Kry är – med rätta – utskällt. Företagets specialitet är att hitta kryphål i regelverket för digitala vårdtjänster, och att utnyttja allas våra gemensamma medel på ett annat sätt än tänkt.

Så fort det finns en liten svaghet är Kry där: Nätläkarverksamheten har sedan starten vilat tungt på det faktum att ersättningen är väldigt mycket högre för utsocknes patienter. Avtal slöts först med Jönköping. När det arma Region Sörmland sedan slopade patientavgiften på vårdcentralerna registrerade Kry tillsammans med doktor.se, Min doktor och Doktor 24 sig i stället där: Nu kunde de alltså locka med att videochatten var helt gratis (SvD 1/10).

Gratis betyder i det här sammanhanget att skattebetalarna tog notan. Ett annat viktigt sätt att tjäna pengar i det nuvarande systemet är att se till att man har så unga och friska kunder som möjligt. Häromåret säkrade Kry nytilströmningen av krya patienter genom en omfattande annonskampanj i kollektivtrafiken där folk uppmanades att söka digital vård för sin förkylning. Detta utspelade sig alltså på den tiden då coronaviruset ännu inte sluppit ut i världen: en förkylning var en förkylning, inte allvarlig

och inte heller något som kunde behandlas. Klirr i Krys kassa! Somliga trodde att problemet skulle avhjälpas när Kry nu började öppna riktiga vårdcentraler i Stockholm. Men strax kom avslöjandet om fullistningar (DN 30/9), det vill säga att patienter ovetandes och ofta mot sin vilja har skrivits in vid Krys vårdcentraler, som då får skattepengar för dem. På den månad som företaget existerat fysiskt i huvudstaden har det redan skaffat sig en kundbas som i normala fall tar flera år att bygga upp. Vilket i sin tur innebär

mindre pengar till de vårdcentraler vars patienter oförhappandes har flyttats över till Kry.

”Det är inte jag som utformar reglerna. Jag kan bara spela efter de regler som finns”, försvarar sig Erik Hjelmstedt, vd för Kry Sverige, i DN. Han säger vidare: ”Hittills har jag inte fått ett enda konkret exempel som är backat eller på något sätt visar att vi gjort något fel.”

Nej, det är ju just det. Det ligger i sakens natur att kryphål är lagliga, det är det som gör dem till ett sådant problem: i det här fallet

både för de patienter som inte alls vill listas hos Kry, för de många seriösa aktörer som misstänkliggörs av bara farten, och – framför allt – för de som behöver vård på riktigt.

Varje krona som går till att Kry serverar förkylda kunder plockas ju nämligen ur samma kassa som också finansierar allvarligt sjuka patienter i den övriga vården. Så uppstår en snedfördelning av resurser: de som är friskast får hjälp fort, medan de verkligt behövande riskerar att få vänta länge.

Det spelar ingen roll hur noggrant man än utformar lagar, de går alltid att runda på något sätt för de som har tillräckligt böjlig moral.

”Kry är fenomenalt på att hitta små konstigheter i systemet som de kan utnyttja till sin fördel”, som

Lina Maria Ellegård,
nationalekonom och
vårdssystemforskare vid Lunds
universitet, påpekar i Svenska
Dagbladet.

Viktigast av allt är emellertid att
fortsätta reformera
ersättningsreglerna. För Kry ska
självklart få driva

vårdverksamhet, om bidragen
bara är tillräckligt blygsamma för
att det inte ska löna sig att låta
läkare videochatta om lätta
förkylningar – och om de stora
pengarna går till vården av
faktiskt sjuka.

DN 4/10 2020

Föreningstoppar krävs på obetalda skatter

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

Efter razzior mot flera ideella föreningar i Tensta krävs två styrelsemedlemmar på hundratusentals kronor i skatteskulder. Enligt Skatteverket ska männen ha fört över lönebidrag till sina privata konton – trots att pengarna var avsedda för föreningarnas anställda.

DN kunde igår berätta att flera myndigheter har inlett en gemensam insats mot ett antal närbesläktade ideella föreningar i Tensta. Bakgrunden är misstankar om att Arbetsförmedlingen har vilseletts och att lönebidrag om drygt 21 miljoner kronor kan ha betalats ut på felaktiga grunder. Insatsen inleddes under 2019 med att Skatteverket och Kronofogden utförde razzior i jakt på bokföring och utmätningsbara tillgångar. Varken i den parkleksfastighet som föreningarna disponerade eller hemma hos föreningarnas kassör kunde några fynd göras. Då

vände myndigheterna sig istället till föreningarnas banker. En av de upptäckter som gjordes överraskade utredarna särskilt: nästan 780 000 kronor hade utan förklaring överförts till två personer som inte hade rätt till de lönebidrag som Arbetsförmedlingen beviljat föreningarna.

– Det här såg väldigt konstigt ut med tanke på att föreningarna inte hade några andra intäkter än lönebidragen och att de här personerna inte var anställda, säger en av utredarna.

De som mottagit pengarna visade sig vara föreningarnas ordförande respektive kassör, tillika de båda styrelsemedlemmar som hade rätt att hantera alla bankmedel.

Kassören hade fått klart mest: 717 000 kronor. Ordföranden, som heter Burhan Yildiz och företräder Liberalerna i bland annat Svenska Bostäders styrelse, hade i sin tur mottagit 62 600 kronor.

I ett försök att bringa klarhet i vad som låg bakom kontaktade Skatteverket de fyra föreningar varifrån pengarna hade överförts: Kurdiska demokratiska och kulturella föreningen, Komhuner

Kulturförening, Komhuner
Utbildningscentrum och en lokal
kvinnoförening.

”Skatteverket har bett er förklara
vad överföringarna till Burhan
Yildiz respektive NN (namn
borttaget, red:s anm) avser samt
bett om underlag till
transaktionerna. Ni har inte
kommit in med något svar”, skrev
Christer Ahlroth vid Skatteverket
tidigare i år i ett av flera
upptaxeringsbeslut.

– Vår bedömning är att det har
skett oredovisade
löneutbetalningar till de här
personerna och att både

arbetsgivareavgift och
inkomstskatt måste betalas, säger
Christer Ahlroth.

Burhan Yildiz krävs nu på 48 000
kronor i skatt och straffavgift och
kassören på 319 000 kronor.

Utöver detta ska Burhan Yildiz
betala 138 000 kronor och
kassören 91 000 kronor eftersom
de anses ha agerat grovt oaktsamt
då de, i egenskap av
firmatecknare, inte betalade de
skatteskulder som hade
uppkommit i föreningarna.

Kassören måste dessutom
återbetala 266 000 kronor till
Försäkringskassan, detta eftersom

han påstås ha arbetat aktivt i föreningarna samtidigt som han under mer än ett år varit sjukskriven från sin anställning inom Stockholms stad.

Såväl ordförande Burhan Yildiz som kassören har överklagat kraven till Förvaltningsrätten. Överföringarna om 780 000 kronor till deras privata konton ska, enligt dem, i samtliga fall ha gällt utlägg som var nödvändiga för driften av föreningarna – något Skatteverket alltså inte funnit stöd för.

”Jag var dum nog att inte tog (sic!) en kopia på mina utlägg och

sparade dem”, skriver Burhan Yildiz till Förvaltningsrätten.

Kassören hävdar i sin tur att han alltid makulerat alla kvitton direkt efter föreningarnas årsmöten.

”Orsaken är att man inte vill att det ska cirkulera personuppgifter på olika papper då våra medlemmar är rädda för repressalier om dessa kommer i orätta händer”, skriver han.

Till DN säger styrelsemedlemmarna att deras utlägg framför allt har bestått i kontantförskott till de personer som var anställda med lönebidrag från Arbetsförmedlingen.

– De hade inte alltid det så lätt och när de kom och behövde pengar ville jag förstås hjälpa till, säger Burhan Yildiz.

Varför förskotten inte i stället kunde ha betalats elektroniskt från föreningens konto är först oklart. Men en bit in i samtalet beskriver Burhan Yildiz och kassören det hela som en säkerhetsåtgärd.

– Eftersom många föreningar utsattes för bedrägerier vid den här tiden kändes det bättre att ha pengarna på våra egna konton, säger kassören.

Tre av de aktuella föreningarna har nu försatts i konkurs. Inte heller konkursförvaltarna har lyckats omhänderta någon bokföring, och därmed inte heller några verifikat som stöder uppgifterna om kontanta löneförskott. Men trots att bokföringslagen säger att kvitton normalt måste sparas i sju år kommer någon polisanmälan inte att göras.

– Lagen gäller inte ideella föreningar som saknar näringsverksamhet. Och så är det i det här fallet, förklarar advokat Leif Bäckström, som förvaltar

konkursboet i Komhuner Kulturförening där Skatteverkets och Arbetsförmedlingens fordringar uppgår till cirka 700 000 kronor.

Enligt vad DN erfar har ärendet ändå hamnat på polisens bord, bland annat på grund av misstankar om trolöshet mot huvudman.

– Det är inget vi kan kommentera, säger en handläggare inom Stockholmspolisen.

Lasse Wierup

lasse.wierup@dn.se

Ingen prövning av brottsdömda ”trygghetsskapare”

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

Föreningar utan brottsförebyggande kompetens anförtröddes att ”skapa trygghet”. Tungt kriminella rekryterades utan lämplighetsprövning för att prata med unga. Bilden av Arbetsförmedlingens mångmiljonsatsning i Tensta präglas av aningslöshet och dålig styrning.

I sju år samarbetade Arbetsförmedlingen med Burhan Yildiz och andra svenskkurdiska föreningsföreträdare i den särskilt utsatta stockholmsförorten Tensta. Ett 60-tal arbetslösa med funktionsnedsättning fick tillfälliga lönebidragsjobb till en kostnad av 21,2 miljoner kronor, allt för att öka tryggheten i området och förbättra integrationen.

När Arbetsförmedlingen nu inlett en kritisk granskning är resultatet nedslående.

– Såvitt vi kan se i efterhand har inte en enda av personerna som

ingick i granskningen under 2019 etablerat sig på arbetsmarknaden, vilket ju var meningen med lönebidragen, säger Arbetsförmedlingens verksamhetscontroller Christina Thuvander.

När det gäller de tidigare anställdas arbetsuppgifter – ”trygghetsskapande” och stöd till nyanlända – finns inga siffror alls. Föreningarna som skulle leda verksamheten har aldrig redovisat vad de anställda gjort eller vilka invånare de träffat.

– Till förmedlarna har personerna alltid sagt att de trivts jättebra på

arbetsplatsen, arbetsgivaren har instämt i att det flutit på bra. Det har alltså inte kommit några signaler till förmedlarna som gör att de inte kunde fatta nya beslut på arbetsplatsen, fortsätter Christina Thuvander.

Arbetsförmedlingen i Spånga-Tensta är det kontor som har godkänt flest lönebidrag, erfar DN. Jan Karlsson, som var kontorschef när pengarna betalades ut, vill inte kommentera de enskilda fallen.

– Men generellt kan jag säga att man utgår ifrån individens bästa, ingenting annat.

Genom olika källor har DN följt upp den grupp som ansetts kräva särskilda insatser: ett tiotal män med kriminell bakgrund och ofta långa fängelsevistelser. Alla dessa gavs så kallade ”trygghetsanställningar”, vilket innebar att de genom socialt arbete skulle få en lugnande inverkan på det brottsutsatta Tensta.

Gemensamt för flera av männen är att de begått mycket grova brott. Tre av dem är dömda för mordförsök, andra har varit involverade i avancerade narkotikaaffärer. Men vilka

individuella förutsättningar personerna haft ifråga om att skapa positiva kontakter och agera lämpliga förebilder är ingenting som Arbetsförmedlingen utrett.

– Har man avtjänat sitt straff och skött frigången ska man behandlas som vem som helst, då ska vi inte lägga krokben. Så är det i ett demokratiskt rättssamhälle, säger en av de arbetsförmedlare som godkänt placeringarna.

Under samtalet framkommer att förmedlaren är ovetande om att en person som han ansvarat för har suttit häktad under sin anställningstid. Ifall det varit

möjligt att följa upp placeringen på ett bättre sätt vill förmedlaren inte uttala sig om.

– Nej, det har jag inget svar på. DN:s granskning visar att polisen mellan 2014 och 2019 ingripit ett tjugotal gånger mot de personer som haft så kallade ”trygghetsanställningar”, se artikel intill. Orsakerna har varierat från rattfylleri och grov vårdslöshet i trafik till drogpåverkan och narkotikaaffärer. Tre av männen har blivit föremål för spaning utifrån misstankar om att de ingått i samma narkotikaorganisation – samtidigt

som de mottagit drygt 20 000 kronor i lönebidrag varje månad. Vid gripandet trodde en av männen att den förening han i tre år varit anställd av drevs av kommunen. Missförståndet bottnade av allt att döma i föreningens snarlika namn: Komhuner kulturförening. Även Burhan Yilidiz, som varit ordförande i denna och andra föreningar, vittnar om att den ömsesidiga kännedomen varit begränsad.

– Vi känner inte de här killarna, vi vet inte vad de har gjort innan. Så

hur skulle vi kunna se till att de inte gjorde några fel?

Jan Karlsson, i dag kontorschef i Solna, menar att Arbetsförmedlingen helt saknar skuld i att skattepengar i de här fallen kan ha finansierat ett fortsatt kriminellt leverne.

– Det är arbetsgivaren som har hela ansvaret när det gäller hur verksamheten sköts.

Lasse Wierup

lasse.wierup@dn.se

Stöldligor fortsätter att ”kapa” bilnycklar

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

**Ingen är ännu gripen för de
uppseendeväckande
bilstölderna i Västsverige, där
bilarna stals utan tillgång till
nyckeln. Försäkringsbolagen
har ringat in stölderna som ett
problemområde och
rekommenderar nu sina kunder**

**att ta till äldre men beprövade
metoder – som rattkryckan.**

Bilstölderna inträffade under
sommaren men
uppmärksammades i slutet av
augusti efter att polisen i region
Väst själva gått ut med en
varning.

Samtliga anmälningar gäller nyare
Volvomodeller. Enligt polisen rör
det sig om en internationell
stöldliga som använder teknisk
utrustning för att förstärka
signalen som bilnyckeln sänder ut.
Det används i sin tur för att starta
bilen och köra iväg när ägaren
ligger inne i huset och sover.

Sedan dess har polisen tagit emot ytterligare en anmälan, i Halland. Även denna gång rör det sig om en Volvobil.

– Utredningen är fortfarande levande men det är ingen gripen i nuläget. Man har gjort tekniska undersökningen på platserna där bilarna hittades och de spåren har analyserats, säger Marcus Lindh vid brottssamordningen Väst. Läget är lugnare nu än för en månad sedan, säger han, och att bilstölderna går i vågor är ett mönster som polisen känner igen.

– Den här vågen av stölder riktades mot just Volvo, men det

är ett flertal bilmärken som drabbats genom åren, säger Marcus Lindh.

Stöldligorna reser ofta tillbaka till hemländerna för att frakta hem stöldgodset och ligga lågt en tid, säger han.

Försäkringsbolagen har ringat in bilstölderna som ett problemområde. Länsförsäkringar informerar om tjuvarnas metod på sin hemsida – där man också rekommenderar att köpa en sorts skyddsficka till sin bilnyckel – och säger till DN att många av deras kunder inte känner till fenomenet.

– Frågorna blir ju vanligare eftersom moderna bilar ofta har den här funktionen, säger Susanne Fagerberg, försäkringsspecialist på Länsförsäkringar.

De som har en bilförsäkring har täckning trots att bilen körs iväg utan att larmet går.

– Något som däremot inte är en försäkringsfråga är om någon kanske blir lurad, står tillsammans och någon säger att man vill provsitta bilen. Då har man liksom lämnat ifrån sig nyckeln och då är man utsatt för

ett annat brott, säger Susanne Fagerberg.

Tjuvarnas sinnrika system och metoder kräver att konsumenterna noga tänker efter hur de förvarar sina nycklar, säger Susanne Fagerberg.

– Vi kanske måste förvara nyckeln på ett annat sätt, och undviker att ha nycklarna kvar i jackfickan.

Johan Granholm, motorexpert på försäkringsbolaget If, rekommenderar kunderna att åter börja använda den klassiska rattkryckan.

– Då räcker det inte att förstärka signalen för att komma in i bilen,

utan då måste de också försöka
bryta upp rattkryckan, vilket tar
längre tid, säger han.

Jonas Desai

jonas.desai@dn.se

Lisebergs vd: Stadens hjärta har blivit en mörk fläck på kartan

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

**När Liseberg i tisdags
meddelade att det traditionella
julfirandet ställs in stod det
klart: För första gången på
nästan 100 år kommer man att
hålla stängt en hel säsong. Vd
Andreas Andersen beskriver
nöjesparken som Göteborgs
hjärta.**

– Vi kommer att vara en mörk fläck på kartan i år, det tror jag faktiskt kommer att kännas, säger han.

Det senaste året på Liseberg skulle kanske bäst kunna beskrivas som en bergochdalbana av hopp och förtvivlan.

När parken på grund av coronapandemin inte tilläts hålla öppet över sommaren ställdes hoppet till halloween- och julfirandet. När halloween på nöjesparken ställdes in återstod bara julen, och när det i tisdags stod klart att inte heller ”Jul på Liseberg” blir av var året slut. Det

är första gången sedan nöjesparken öppnade 1923 som den har hållit stängt hela året. Att julborden, som inte omfattas av rådande restriktioner, kan genomföras är en klen tröst. Verksamheten på Liseberg omfattas av det som i ordningslagen kallas för ”tivolinöjen”, och på grund av förbudet mot evenemang och offentliga tillställningar om fler än 50 personer har nöjesparken tvingats hålla stängt. På regeringens presskonferens i tisdags uteblev ett klart besked om lättnader i coronarestriktionerna.

Däremot öppnade man för att nöjesparker kan komma att undantas i framtiden.

För Lisebergs vd Andreas Andersen är det en indikation på att man äntligen nått fram till regeringen, på att den nu förstår hur nöjesparkerna kommit i kläm.

– Samtidigt är det ju en viss besvikelse då vi gärna sett att det hänt tidigare. De svenska nöjesparkerna är de enda i Europa som har stängt och det blir ganska tokigt.

Regelverket har inte varit anpassningsbart, säger Andreas

Andersen, och menar att olika organisationer har olika förutsättningar för att kunna bedriva verksamhet på ett ansvarsfullt sätt.

– Jag tror att det är klokt att titta mer nyanserat på verksamheterna. Det här är ju inte över i morgon och ska man ha en hållbar och långsiktig strategi så måste man jobba lite mer flexibelt. Att hålla öppet under pandemin hade varit möjligt, säger han, tack vare den internationella branschstandard som togs fram i mars för att garantera säkerheten för besökarna.

– Det är en lång rad av åtgärder som gör att det är möjligt att öppna nöjesparken på ett sunt sätt. Vi frågade vår europeiska branschorganisation förra veckan om de har exempel på smittspridning i nöjesparken och de har inte hittat ett enda.

Det värde som Liseberg skapar för göteborgarna ska inte underdrivas, säger Andreas Andersen.

– Det är klart att det är väldigt enkelt att visa på det vi skapar i ekonomiska termer eller arbetstillfällen. Men jag tror också att en nöjespark som Liseberg har

ett större syfte. Att vi är hjärtat i Göteborg och att vi kommer att vara en mörk fläck på kartan i år, det tror jag faktiskt kommer att kännas, speciellt för göteborgarna.

Det går också att argumentera för att Liseberg faktiskt är viktigt för folkhälsan, menar han.

– Det är klart att det finns en hälsoaspekt. Göteborg är en ganska mycket tråkigare stad när vi har stängt. Och det gör det ju extra trist att det har blivit som det har blivit. Vi tittar redan nu på åren efter 2021 och hoppas att vi får klartecken att öppna parken.

Jonas Desai
jonas.desai@dn.se

Äldre man ofredade sjuksköterska

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

En man i 80-årsåldern har dömts för att ha sexuellt ofredat en sjuksköterska, rapporterar SVT. Händelsen inträffade när mannen var inlagd på Mälarsjukhuset i Eskilstuna och han kom både med sexuella inviter och smekte insidan av sjuksköterskans lår.

Straffet blir dagsböter på totalt 5
600 kronor.

TT

Förlorade jobbet i coronakrisen – nu kan han tvingas lämna Sverige

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

**Både asylsökande och
arbetskraftsinvandrare har
minskat radikalt under
coronakrisen. Många av dem
som tidigare har fått
arbetstillstånd kan nu tvingas
lämna landet i förtid. DN har**

träffat Hussein Bashir som förlorat sitt jobb som städare på Viking Lines fartyg.

När Hussein Bashir ska förklara sin situation tar han upp mobilen och visar ett klipp. En person springer genom en hinderbana av pendlande yxor.

– Så här känns det för personer med arbetstillstånd, säger han och skrattar.

Han syftar på sitt nästintill omöjliga uppdrag: att få en tillräcklig inkomst och hitta ett fast jobb inom tre månader, mitt under en brinnande ekonomisk

kris. Han har kommit i kläm på grund av Migrationsverkets regler. I fyra år arbetade Hussein Bashir på företaget Solreneriet, som journalisten och författaren Bengt Ohlsson skrivit om tidigare. 95 procent av de 600 anställda på företaget var utrikesfödda, varav flera befann sig i Sverige med arbetstillstånd. Men coronapandemin har drabbat företaget och de tidigare anställda hårt.

– Vi jobbar nära besöksnäringen och de flesta av våra kunder är verksamma inom flyg, fartyg och hotell, de som har drabbats värst.

Under mars månad tappade vi runt 70 procent i omsättning på en vecka, säger vd:n Tina Wessman Hellstadius.

Under sommaren lyckades företaget minska sina kostnader genom att hyra ut personal. Hussein Bashir fick jobba för Samhall. Under tiden föll Solreneriet mellan stolarna – varken permitterings- eller omställningsstöd kom företaget till del. Utan intäkter fanns till slut inget val.

– Vi har kollektivavtal och följer reglerna för uppsägningar med uppsägningstider som ibland är

långa – upp till ett år för lokalvårdare. Så vi var tvungna att agera i tid, säger Wessman Hellstadius.

Pandemin gör det svårt för besöksnäringen att planera. Därför är verksamheten för Solreneriet ”totalt oförutsägbar”, som vd:n uttrycker det. I dag finns bara 15 fast anställda kvar och omkring 200 timanställda.

Hussein Bashir är en av dem som nu livnär sig på tillfälliga inhopp. De ger ett välkommet klirr i kassan, men räcker inte för att uppfylla Migrationsverkets krav. För att behålla sitt arbetstillstånd

måste hans lön uppgå till minst 13 000 kronor i månaden före skatt. Enligt Migrationsverkets regler får han inte jobba för flera olika arbetsgivare för att uppnå försörjningskravet.

Att ingen politiker öppnat för att ändra reglerna, med tanke på den speciella situationen, förvånar Hussein Bashir.

– Det är inte mitt fel, det är inte företagets fel. Det är kaos i hela världen, säger han.

Fram till och med augusti i år har Migrationsverket beviljat 12 612 arbetstillstånd. Det är en kraftig minskning jämfört med

motsvarande period i fjol, då 17 563 beviljades. Städare hör till de vanligaste yrkena bland sökande, men i år har drygt vart sjätte städ- och serviceföretag tvingats säga upp fast anställda, enligt en enkät gjord av arbetsgivarorganisationen Almega serviceföretagen.

Hussein Bashir följer nyheterna intensivt. Varje dag tycker han sig höra hur regeringen ska hjälpa företag och arbetslösa, och varje dag väntar han på att någon ska säga något som påverkar hans situation. Än så länge har han väntat förgäves.

– Ibland känns det som att jag är en slav. Om man betalar skatt, då är det okej. Men kan du inte, då är det no mercy, säger han och visar med en spark i luften.

Tina Wessman Hellstadius tycker att stöden hade kunnat utformas bättre. Varje månad går företaget back. Ändå bedömer vd:n att de, med nuvarande förutsättningar, åtminstone klarar sig fram till årsskiftet.

Hur det ska gå för Hussein Bashir är desto mer ovisst. För en vecka sedan blev han pappa, men när han ska få hålla sitt barn vet han inte. Inte heller hur hans och

familjens framtid kommer se ut. Bilden han tidigare hade av Sverige har förändrats.

– Det är bara regler, lagar och pengar. Det känns inte som att någon bryr sig.

Lovisa Ternby

lovisa.ternby@dn.se

Fakta. Arbetstillstånd

För att få arbetstillstånd behöver den sökande ha erbjudits arbete med villkor och ersättning på samma nivå som kollektivavtalen anger eller som är "brukligt" i branschen. Arbetsgivaren ska också ha för avsikt att teckna

sjuk-, liv-, trygghets- och tjänstepensionsförsäkring. Lönen måste uppgå till minst 13 000 kronor i månaden före skatt. Den sökande kan inte ha två eller flera anställningar som tillsammans uppfyller kraven. Ett arbetstillstånd kan beviljas för högst två år i taget. För att tillståndet ska kunna förlängas måste villkoren ha varit uppfyllda under hela den tid som arbetstillståndet gällt. Migrationsverket kan återkalla ett arbetstillstånd om förutsättningarna inte längre är uppfyllda. Den som blir uppsagd

kan stanna i Sverige och söka nytt arbete i tre månader, men om man inte hittar ett nytt arbete kan Migrationsverket alltså återkalla tillståndet.

Källa: Migrationsverket

”När jag var 13 år hörde jag Jussi Björling – sedan blev jag besatt av opera”

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

Artisten Rufus Wainwright är uppvuxen i en berömd familj där alla sysslade med musik – och alla konkurrerade med varandra. Så råkade han lyssna på Verdis ”Requiem” och upptäckte en värld som bara var hans egen. Nästa helg är det premiär på hans opera

”Prima Donna” på Kungliga Operan.

Det är den sista fredagen i september. Rufus Wainwright har sandaler, slitna jeans och t-shirt och bär på en tygväska. Den svarta jackan med paljetter är det enda extravaganta i hans klädsel.

Jag vet inte varför det förvånar mig.

Som sångare, låtskrivare och de senaste tio åren också kompositör och upphovsman till två operor har Rufus Wainwright alltid dragits till det storslagna. Han, en klassiskt skolad artist, har sedan debuten 1998 varit en udda fågel i

indiegenren med sina storvulet
orkestrerade arrangemang och
harmonier, sin kärlek till döda
sångerskor och
Shakespearesonetter.

På scenen är han de stora
gesternas man. Men som person
är han påfallande jordnära.

Vänlig, intelligent,
självreflekterande.

Inte längre mån om att odla
myten om sig själv.

De dagarna är förbi, erkänner han
en stund senare.

Rufus Wainwright anländer till
Kungliga Operan som någon som
är väntad och lite jäktad. Med

långa kliv rör han sig vant över
heltäckningsmattor och försvinner
in bland tunga draperier. Det är
bitvis svårt att hänga med i
svängarna. Vid ett tillfälle tappar
jag bort honom men hittar honom
snart igen, sjungandes "Happy
birthday" på telefon, i en av
operahusets många foajéer.
Det är hans röst som leder mig
rätt. Den är stark och klar, med en
säregen klang.

Han är i Stockholm för att under
en vecka närvara vid
repetitionerna av sin första opera
"Prima Donna", som nu sätts upp i
Sverige. Den handlar om en

primadonna vars röst inte är vad den en gång var. Den hade urpremiär i Manchester 2009 och han säger att det är tillfredsställande att se att den fortfarande håller måttet.

– Efter 15 år av intensivt låtskrivande och turnerande insåg jag att jag ville ge någonting tillbaka till operavärlden, efter allt den gjort för mig. Tiden var inne. Det var dags för ett skifte och för mig blev det nästan som en feber, säger han.

– Jag var trött på popvärlden. Den blev repetitiv och förutsägbar, kommersiell och ytlig.

Rufus Wainwright vill hellre sitta på Operans terrass än i en av de guldblästrade salarna.

Han vill ha frisk luft.

Den senaste månadens skogsbränder på den amerikanska västkusten får honom att betrakta den stockholmska luften som om inte en lyx, så åtminstone ”en lättnad”.

När han och maken Jörn lämnade villan i Laurel Canyon – ett område i Hollywood Hills som blev hippt i musikkretsar redan på 60- och 70-talen och som huserat så väl Joni Mitchell som Carole

King – lämnade de ett Kalifornien i brand.

Röken drev från västkusten till östkusten.

– Till och med i New York var det dimmigt på grund av det som pågår i Kalifornien. Det är hemskt, säger han. Klimatförändringarna händer nu, och det går snabbt. Det är ett märkligt år att vara artist – och människa, säger han. Under året har saker som han betraktat som självklara plötsligt inte varit genomförbara. När hans nionde studioalbum "Unfollow the rules" släpptes i somras var det utan pompa och ståt. I stället för

den planerade turnén har han gett en serie små konserter, så kallade Quarantunes, från villan där han bor med maken Jörn och nioåriga dottern Viva, som paret har tillsammans med fotografen Lorca Cohen.

Ofta är han iförd morgonrock eller något lyxigare kaftaner.

Som en primadonna i karantän.

Som soloartist är Rufus

Wainwright svår att kategorisera.

Genom åren har hans låtar gett upphov till epitet som barockpop och popopera. Han hyllar hellre döda sångare, än levande. Och för

att förstå varför, måste vi bege oss tillbaka till uppväxten i Montréal. Den i dag 47-åriga gayikonen tillhör det som brukar kallas för Kanadas musikaliska kungafamilj. Mamma Kate McGarrigle var en legendarisk folksångerska som slog igenom på 70-talet tillsammans med sin syster Anna. Pappa Loudon Wainwright III är också en artist som rört sig mellan folk- och popmusik, liksom lillasystern Martha. När Rufus var tre år gammal lämnade pappan familjen och flyttade till New York. Rufus och hans syster växte upp med sin

mamma i Kanada och placerades direkt i strålkastarljuset. Redan som barn stod syskonen på scenen med mamma Kate och moster Anna i The McGarrigle Family. – Jag var väldigt ung när jag började uppträda. Min mamma ville att vi skulle få ha den erfarenheten. Men hon försökte inte tjäna pengar på oss och ville inte att det skulle dominera vår barndom. På det sättet var hon en bra mamma. För Kate McGarrigle var musiken motsatsen till en affärsverksamhet. Den var en livsstil, en familjesak. Vid ett

tillfälle sägs hon ha nobbat en berömd musikarrangör för att i stället ta barnen på dockteater. Samtidigt säger Rufus Wainwright att uppväxten präglades av konkurrens.

– Jag växte upp i ett sofistikerat musikhem, med ett särskilt djup och med en stark känsla för musikens möjligheter. Men det var också en väldigt tävlingsinriktad miljö. I vår familj var musik en seriös sport och det var mycket tävlan mellan pappa och mig, min syster Martha och mig och mellan mamma och mig.

Som barn, säger han, hade han svårt att hitta sin plats.

– Jag älskade rock'n'roll och popmusik. Mina favoritband var Eurythmics, Cyndi Lauper, Tina Turner och Prince...

Allt det förändrades när han var 13 år.

Det var då han mötte Jussi Björling. Med förtjusning har han sett att den svenske världstenoren står staty utanför Kungliga Operan.

– Jag upptäckte en helt egen värld genom operakonsten som jag senare tog med mig till popmusiken. Intressanta

ackordföljder, teorier om dramaturgi. Allt sådant som mina kompisar inte hade någon aning om. Operan fick sätta färg på mina låtar.

Det var Verdis "Requiem" med Jussi Björling och Leontyne Price han hörde den där gången.

– Det är en väldigt berömd skivinspelning. Efter den två timmar långa sessionen var jag som besatt. Verdis "Requiem" blev en själamässa för min barndom och mitt unga jag. Efter den kvällen var opera och klassisk musik det enda jag ville höra. Dagen efter gick jag till skivaffärer

och till biblioteket. Jag sökte upp gamla människor som ägde ovanliga inspelningar. Det här var ju före internet.

En av förklaringarna till att han då, som ett hängivet Blondiefan, föll så totalt för operan tror han beror på att han behövde "ett eget rum". Omgiven av legendarer, som Emmylou Harris som var hans mammas bästa vän, blev operan en väg bort från alla krav och förväntningar.

– Det blev min grej, min frihet. Och jag blev besatt av döda sångare, som Jussi Björling men också Birgit Nilsson.

Att han visste att han var gay var en annan orsak till att han kunde identifiera sig med så väl Verdis mässä som Puccinis "Tosca".

– Jag var väldigt ung när jag accepterade att jag var gay, även om jag inte kommit ut än. 1987 var det en katastrof eftersom så många dog i aids. Och jag hade goda skäl att tro, i säkert tio år, att också jag skulle dö.

– Opera kretsar ofta kring död. Nästan i varje uppsättning finns döden där, i mitten eller i slutet. Och det talade till mig.

Wainwright förstod tidigt att han själv inte hade vad som krävdes

för att bli operasångare. Men han visste att han ville förvalta sitt musikaliska arv och bli popstjärna. Likt de andra i familjen McGarrigle-Wainwright har han skrivit personliga låtar om deras såriga relationer. Lyssnar man på deras respektive låtar träder en fem decennier lång familjehistoria fram. Från "Go leave" där mamma Kate tonsätter den uppslitande separationen från maken Loudon i en av pophistoriens mest hudlösa hymner. Han i sin tur sjunger om sig själv som frånvarande pappa i "Five years old". Medan Rufus

beskrivit sin komplicerade relation till sin pappa i den vibrerande "Dinner at eight". En av hans allra mest gripande sånger är den pianobaserade balladen "Zebulon" som handlar om hans mammas bortgång i cancer, bara 63 år gammal.

– Jag skulle inte vilja säga att vi hållit på med en familjekorrespondens, men visst har vi alla reflekterat över våra relationer till varandra. Det skulle kunna bli en intressant studie en dag, eller en musikal, kanske, säger han och tillägger:

– Min mamma kom aldrig över skilsmässan. Den krossade henne och gjorde henne bitter. Hon pratade ofta illa om pappa med mig från det att jag var riktigt liten. Det skulle hon så klart inte ha gjort. De bråkade mycket och brutalt, egentligen ända fram till hennes död.

Ändå säger han att hans barndom på vissa sätt var idealisk.

– Min mamma stod väldigt nära sina syskon och min mormor. Vi hade ett hus uppe i bergen utanför Montréal som alltid var fullt av kusiner och skratt. Men den lilla enhet som var vi – jag, mamma,

pappa, Martha – var trasig och fylld av ängslan. Det blev en bra grogrund för skapandet.

Själv tycker han sig nu vara inne i en andra fas i sin drygt tjugoåriga musikkarriär. Från början drevs han av fel saker, menar han. Hans livsstil i början av 2000-talet är lika väldokumenterad som den var förbrännande. Han var en dandy med Oscar Wilde-komplex, levde hedonistiskt och knarkade som om det inte fanns någon morgondag.

– I början ville jag bli berömd till vilket pris som helst. Men att bli världens mest kända person

rimmar ofta illa med att göra stor konst eller skriva världens bästa låtar, säger han.

– Efter ”Poses”, min andra skiva, var jag som en missil. Jag tog många olika sorters droger, och blev till slut tvungen att lägga in mig själv på rehab och ta itu med mina problem. Nu var det länge sedan jag tog droger. Man kan säga att vägen hit har varit lång och vindlande. Jag har inte lyckats döda mitt ego, men jag har lyckats tygla det. Så jag mår bättre nu, bättre än någonsin. Men som missbrukare vet jag att det är

någonting jag alltid kommer att få kämpa med.

Kärleken till Jörn, Rufus make och partner sedan 15 år, har varit avgörande för hans brytning med den destruktiva livsstilen. Det finns vackert beskrivet i "Peaceful afternoon" på det nya albumet.

Men lika betydelsefull har dottern Viva och föräldraskapet varit.

I huset i Laurel Canyon har han skapat en egen musikfamilj, inte olik den han själv växte upp i. Han och Jörn har dottern varannan vecka, den andra är hon med sin mamma Lorca (som är dotter till Leonard Cohen). Han talar

kärleksfullt om nioåringar med stora känslor och starka viljor i små kroppar.

– Det är som att ha en liten tonåring hemma.

Jag frågar honom om han själv fått en annan syn på sina föräldrar och sin barndom efter att han själv blev pappa. Om han är rädd att upprepa sina föräldrars misstag.

– Att bli förälder är i princip att få en andra chans i livet. Man kan antingen lyckas eller misslyckas.

– Om man verkligen vill bryta nedärvda beteendemönster måste man sluta att vara arg på sina

föräldrar. Annars för man lätt över den ilskan på sina egna barn. Och då bara fortsätter det.

Det viktigaste han kan ge sin dotter är tid, säger han.

– En sak som jag verkligen anstränger mig med är att vara närvarande i föräldraskapet. Själv träffade jag bara min pappa en till två gånger om året. Det skapade en distans som fortfarande finns kvar. När han och jag ses är det som två dynamitladdningar med en tändsticka emellan. Vi älskar varandra, men om vi ryker ihop slukar vi varandra fullständigt.

Kunde du känna dig exploaterad av dina föräldrar?

– Ärligt talat blev jag ju det. Min pappa brukar bli arg om jag pratar om honom i intervjuer, särskilt förr då jag var rätt öppenhjärtig om hur illa han betett sig, men det var ju han som började. Herregud, han skrev ju ”Rufus is a tit man” om hur jag som bebis suger på min mammas bröst. Det är fakta. Samtidigt var det min mamma som exploaterade oss mest. Hon skrev ständigt sånger om oss och ställde oss på scenen. Men gud vad jag älskade det. Jag graviterade mot scenen, ville

aldrig därifrån. Jag hungrade efter uppmärksamhet.

Samtidigt är han tacksam över sitt musikaliska arv.

– Personligen tycker jag att mina föräldrar skrev sina bästa sånger när de var äldre. Min mammas ”I eat dinner (when the hunger’s gone)” skildrar hennes liv efter popvärlden, hur hon är runt 40 år, äter rester och sliter som ensamstående mamma. Både jag och Martha verkar i deras anda. Och jag tycker att vi är lyckligt lottade som kan fortsätta en musiktradition där vi kan sjunga

om hela våra liv, säger Rufus Wainwright.

Alexandra Sundqvist

alexandra.sundqvist@dn.se

Rufus Wainwright.

Artist, låtskrivare och kompositör. Född 1973 i New York, uppvuxen i Montréal.

Son till folk–sångerskan Kate McGarrigle och trubaduren Loudon Wainwright III. Även lillasyster Martha Wainwright är artist.

Gift med den tyska kulturarbetaren Jörn Weisbrodt.

De har dottern Viva tillsammans med barndomsvännen Lorca Cohen (dotter till Leonard Cohen). Debuterade 1988 med albumet "Rufus Wainwright" som tog tre år att göra klart och sägs vara en av de dyraste albuminspelningarna av en debutant i modern tid. 64 låtar spelade han in. Har sedan gett ut nio studioalbum, liksom en rad liveskivor. Hans andra opera, "Hadrian", hade premiär 2018. "Unfollow the rules" släpptes i somras och fick lysande recensioner.

Aktuell med operan "Prima Donna" på Kungliga Operan i Stockholm. Premiär den 10 oktober.

Rufus Wainwright-favoritlåtar.

DN:s Johan Hilton och Mats Odéen väljer sju låtar av Rufus Wainwright:

"Dinner at eight"

Rufus gör upp med sin far, singer/songwritern Loudon och sjunger:

"Daddy, don't be surprised if I wanna see the tears in your eyes."

Bittra rader? Inte i jämförelse med syrran Marthas fadersmord ett par år senare: "Bloody motherfucking asshole."

"Sonnet 20"

Den lite aparta skivan "All days are nights: Songs for Lulu" innehåller fantastiska tonsättningar av Shakespeares sonetter. I den vackraste riktar sig Shakespeare – och Rufus – till en androgyn gestalt.

"14th street"

Det är blås och körer. Det är stort och episkt. Det är gåshud.

"The art teacher"

En text så komprimerad och vemodig och att den nästan påminner om en Alice Munro-novell: en kvinna berättar om vilket inflytande en konstlärares historier om tavlorna på Metropolitan museum haft över hennes liv.

"Natasha"

Kontemplation över vännen, skådespelerskan Natasha Lyonne (känd från Netflixserien "Russian doll") och deras då destruktiva liv. Men också ett erkännande av maktlöshet: "Oh Natasha, all I can do, is write a song for you."

"Do I disappoint you"

Rufus Wainwright i sitt allra böigaste esse. En låt som växer i styrka och ängsligt undrar om han verkligen räcker till, om han inte bara är en enda stor besvikelse. Och varför han aldrig kan nöja sig. "Trouble in paradise"

Det Queendoftande spåret inleder senaste albumet "Unfollow the rules" – som är det bästa på länge. Det känns som att Rufus Wainwright hittat hem.

Vi som älskade kulturen så mycket

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

Pandemin har förändrat allt för scenkulturen. Det har inte bara varit en svår period för utövarna. Även för den hängivna publiken har tillvaron vänts upp och ner. - Kultursöndag har pratat med

fyra teater- och musikfantaster om hur de upplevt året utan - föreställningar.

”Teatern fanns där som en stor himmel.”

Så står det i Linda Boström Knausgårds roman ”Välkommen till Amerika”. Den handlar om en flicka som har slutat prata. Av sin mamma har hon fått en anteckningsbok att meddela sig genom, men hon använder den inte. Det finns egentligen bara en plats där hon känner förtröstan. I teatersalongen. Mamman är skådespelare men det är inte

därför hon går dit. Nej, det är för platsen som sådan.

Teatersalongen är frizonen där världen inte tränger sig på, där hon kan delta i kommunikation utan att prata. Under några timmar erbjuder salongen en absolut trygghet som för henne ter sig ”magisk och skimrande”.

När hon inte får gå till teatern händer det att hon längtar så starkt att hon darrar i kroppen. En liknande längtan har många känt det senaste halvåret. Musiker och skådespelare längtar efter åhörare och åskådare. Och publiken längtar efter att vara

publik igen. Visserligen börjar teatrar, konserthus och musikscener så smått öppna på nytt, och regeringen har flaggat för att publiktaket kan komma att höjas till 500 sittande personer från mitten av oktober, men till dess är de få som har möjlighet att ta plats i salongerna och framför scenerna. Max 50 per föreställning, det är huggsexa om de begränsade biljetterna. För intresset för, och behovet av, kultur i sig tycks inte ha avtagit. Tvärtom, för att hantera isoleringen och oron som följt med covid-19 har många vänt sig

till just konsten; hur mycket musik, hur många berättelser, myter och skildringar har vi inte tagit del av via våra skärmar i år? Ändå går åtskilliga kulturaktörer – skapare och utövare – på knäna. Det är en av pandemins många paradoxer. Scenkonsten hör till de stora förlorarna. Det gäller först och främst de artister, skådespelare, arrangörer och scenarbetare som lever av den. Men förlusten är också publikens, i synnerhet den publik för vilken teater- eller konsertupplevelsen inte enbart är

en lyx utan en central, kanske omistlig del av livet. En livsstil. Kulturmagasinet har träffat fyra hängivna kulturkonsumenter för att tala om hur de upplevt pandemin. Vad har de gjort och hur hade de mått när de inte kunnat gå på spelningar och föreställningar? Och hur ser de på scenkonsten och sig själva efter ett halvår hemma?

* * *

Agneta Söderman, 77 år, pensionär, före detta diplomat. Går på klassisk musik och teater. Lördag den 7 mars i år gick Agneta Söderman till Berwaldhallen för

att se och höra Barbara Hannigan dirigera Radiosymfonikerna i bland annat Stravinskys ”Pulcinella”.

– Det var fantastiskt. Det var det sista jag gick på innan det svarta hålet öppnade sig och tomheten bredde ut sig i tillvaron.

Som yrkesverksam diplomat var tiden för kulturupplevelser begränsad. Agneta Söderman jobbade mycket, hon var ofta på resande fot. Med pensionen för tio år sedan kom den efterlängtrade möjligheten att återuppta körsången hon ägnat sig åt som student. För att inte tala om att gå

regelbundet på konsert, opera och teater.

Det senaste decenniet har hon haft flera engagemang per vecka. Hon är medlem i Dramatens vänner, Operavännerna och Radiosymfonikernas och Radiokörens Vänförening. Ofta går hon ensam på föreställningar, någon gång tar hon med sig maken, barnen eller barnbarnen.

– Man kan väl säga att min identitet förnyades vid pensionen. Jag gick från att vara en hårt - arbetande yrkeskvinna till en ganska typisk kulturtant.

Vilket behov fyller scenkonsten för dig?

– Den fyller ett behov av sublimering. I salongens mörker uppslukas jag helt av det som händer på scenen och min koncentration är total. Det handlar om lycka.

Hon hade biljetter till många föreställningar i våras. Till en början ställdes de in en och en, därefter i större sjok. Det var småtrist men knappast något hon upprördes av; fokus låg då på helt andra saker än kulturscenen.

– Minns du hur rädda vi alla var i mars? Vi skulle ju inte ens gå ut

och handla, att slå sig ner i en teatersalong var otänkbart.

Agneta Söderman och maken lämnade lägenheten i innerstan för sommarhuset i Roslagen. De promenerade, lyssnade på P2, tittade på tv och på en och annan strömmad föreställning på datorn. De hade det bra. Med tiden och insikten om att pandemin skulle bli långdragen kom saknaden efter att gå på konsert och teater. De strömmade arrangemangen räckte inte som ersättning.

– Utbudet av utmärkta föreställningar som man kan se digitalt har ökat kraftigt. Men jag

har haft svårt att tillägna mig dem av tekniska skäl, jag får inte upp dem på tv:n och på datorn blir det varken bra ljud eller bild. Det problemet tror jag att många i min generation har.

Under pandemin har hon funderat en del på vad som skiljer upplevelsen av en god roman eller en tv-serie från en scenkonstupplevelse, och varför behoven inte tillgodoses av den strömmade kulturen. Hon talar om gemenskapen och koncentrationen som uppstår i den levande scenkonsten. Men det handlar också om något annat.

– En föreställning finns inskriven i kalendern, man ska vara på plats vid en särskild tidpunkt. Inför den klär man sig lite finare eller man kammar sig åtminstone. Och sen när man sitter i sorlet i salongen stiger förväntningarna inom en. Hela dagen pekar framåt mot upplevelsen som har något rituellt eller ceremoniellt över sig. Det saknar bokläsandet och tv-tittandet.

Hur har vardagen varit utan dessa sekulära ceremonier?

– I början var den lugn och behaglig, då gladdes jag mycket åt naturen. Men så småningom blev

tillvaron alltför upplöst, som en gröt med för mycket grädde i.

Tiden bara försvann och jag började klättra på väggarna.

Efter att ha legat nere under vår och sommar har kyrkokören hon är med i nu återupptagit sina repetitioner. Det är hon tacksam över. De träffas en gång i veckan och sjunger med stort avstånd.

Någon konsert eller teaterföreställning har hon inte varit på sedan i mars. Hon ska försöka komma över biljetter men det är svårt, med 50-publiksregeln tar de snabbt slut.

– Jag längtar vansinnigt och hoppas verkligen att det nu – som regeringen sagt – blir ett mer enhetligt regelverk. Om man kan vara över hundra personer i en och samma restaurang eller flera tusen på ett varuhus, så borde man kunna sitta fler än 50 i en konsertsal.
FSå här navigerar du i Dagens Nyheter.

På två hjul i Högbo

SÖNDAG 4 OKTOBER 2020

I Högbo trampas det för fullt. Den gamla bruksmiljön bjuder på mängder av cykelleder genom de trolska gästrieskogarna. Att cykla i naturen lockar såväl barnfamiljer som 60-plussare. Högbo är ett klassiskt friluftsområde strax norr om Sandviken som under åren uppmärksammats för sina fina skidspår, även under

snöfattiga vintrar, tack vare kylslingor och sparad snö. Sedan några år tillbaka finner man här även ett av Sveriges främsta områden för stigcykling. Ett stycke vild gästriesnatur att utforska – i anrik bruksmiljö. Cykelarenan har ett 15-tal banor med olika svårighetsgrad och i längder från 3 till 45 kilometer. De utgår från fyra startplatser i området. Allt inramat av den gamla bruksbebyggelsen, som påminner om en framgångsrik epok i svensk industrihistoria. Det är tidig förmiddag när jag tillsammans med några

cykelsugna barnfamiljer och par checkar in på Högbo Brukshotell, som erbjuder prisvärda cykelpaket med boende, middag, heldämpad hoj och kartguide över lederna. Ett par hundra meter bort, strax ovan den gamla gruvstugan som hyser ett populärt kafé, ligger

Sportcentralen. Utanför den lilla boden står Tobbe och Sofia Hägglund, far och dotter. De serverar cyklar och ger tips till trampsugna besökare som är här för första gången.

– Vi hyr ut hel- eller halvdämpade cyklar och erbjuder guidad teknikträning varje lördag under

säsongen, berättar Sofia, som liksom pappa åker Vasaloppet och tränar flitigt i Högboskogarna.

De båda gillar att det är så många barnfamiljer och 60-plussare som har fastnat för stigcyklingen som motionsform och ett sätt att umgås.

En familj som väl speglar fenomenet hittar jag i teknikområdet. Det är Sandra Lindgren från Årsunda vars barn, Ronja och Ville, är i full färd med att cykla utför längs doserade kurvor och små gupp.

– Vi är ofta här på utflykt, och barnen älskar utmaningen som

cyklingen ger, konstaterar Sandra. Maken är ute på egen cykeltur, och svärföräldrarna likaså.

En stund senare stöter jag på barnens farmor Ingrid Eriksson längs en av stigarna. Hon grenslar en "fat-bike" och gillar variationen i Högbo.

– Jag började med stigcykling när jag fyllt 50, och det är nog bland det häftigaste jag har gjort. Ju krångligare, desto roligare, säger Ingrid.

Hon betonar variationen i cyklingen.

– Det ger ju inte bara kondition, utan även koordination och

balans, och en hel del träning för magmusklerna. Dessutom är det ju extra roligt att kunna umgås mellan generationerna, betonar Ingrid som strax rullar vidare till en av grillplatserna där familjen har stämt träff.

Flera av banorna har fått namn efter personer som har varit med om att utveckla Högbos unika cykelprojekt. En krävande svart slinga för elitmotionärer heter "Mankan". Den är döpt efter Magnus Palmberg, mountainbike-veteranvärldsmästare med ett antal SM-tecken, och den som har lagt grunden till hela projektet.

Jag väljer dock att cykla vidare längs en blå variant som bär Tobbes namn. En fyra kilometer lång sträcka över myrmarker och genom yvig granskog, vars rötter längs stigen är en god utmaning för oss cyklister. Här träffar jag Kristina Nykvist och dottern Märta, tolv år, som har rest hit med en annan familj från Västerås. Märtas pappa cyklar en annan led med storasystemen.

– Det är ju lite av grejen med Högbo, säger Kristina. Att man kan dela på sig ibland och cykla leder med olika svårighetsgrad. Det finns ju något för alla här.

Jag känner mig nu redo att ta mig an "Mankan", som visar sig bli en klart mjölksyrehöjande övning med en hel del tekniskt krävande partier över knotiga rötter och stenar. Perfekt träning inför fikapausen på Gruvstugan. Den faluröda byggnaden som är från början av 1800-talet, är öppen och lockar med smaskiga bakverk och matiga smörgåsar.

Agneta Högfors både bakar och står bakom disken. Hon har drivit kaféet i drygt 20 år.

– Vi har öppet året runt, utom i juli. Och det är nog köttbullsmackorna och

vaniljbullarna som gör att folk återkommer, säger hon med ett nöjt leende.

I lä för den byiga nordanvinden sätter jag mig sedan bakom huset och njuter, tillsammans med andra cyklister som gjort sina rundor. Här träffar jag även Stefan Johansson, som är krögare på brukshotellet. Han har förverkligat sin dröm om att odla grönsaker, ysta egen ost och föda upp djur i Högbo – allt utifrån ett hållbarhetsperspektiv.

– Cykeln och skidorna finns alltid med på jobbet, för att kunna ta en runda så fort tillfälle ges – och

gärna en kopp kaffe på Gruvstugan efteråt, säger Stefan. Ett måste för att få energi. Nu är han på väg till växthuset. För granne med hotellet en bit bort ligger en närmare 300 kvadratmeter stor odlingsoas. En satsning som gör hotellet i stort sett självförsörjande på grönsaker. – Det är ju populärt bland krögare att använda närodlade grönsaker, och jag vill göra det än mer påtagligt genom att prata ”härodlat”, för att kunna servera rätter på schysta råvaror. Och när Stefan börjar prata matfilosofi är det lätt att bli

hungrig. Men än är det några timmar kvar till middagen. Först väntar lite mer cykling – för det är svårt att sluta när man väl börjat trampa stig i Högbo.

Text och Cenneth Sparby

se & göra
Cykla på stigar i bruksmiljö
Högbo Bruk utanför Sandviken
lockar med ett av landets främsta
områden för stigcykling. Här finner
du ett 15-tal banor, där några
även prepareras för vintercykling.
Cykelbanorna utgår från fyra
startplatser med

informationstavlor, grillplatser och
vindskydd. Lederna är märkta
med pilar, färdriktning, namn och
färg för att lätt kunna följas. För
den som vill går det att boka in sig
på teknikträning – ett 90-
minuterspass för både nybörjare
och mer erfarna cyklister. Det
finns även ett populärt
teknikområde där man kan öva
sina färdigheter.

sportcentralenhogbo.se
Äventyrsbana och gårdsbutik
Spela golf och padel, paddla
kanot, testa äventyrsbanan eller
vandra en bit längs Gästrikeleden.
Här finns även hantverksbodas,

glashytta, silversmedja, gårdsbutik och ysteri.

hogbobruk.se

hogbo.se

Bo bra

Cykelpaket och fyrrättersmiddag

Högbo Brukshotell

Högbo Brukshotell, som förra året fick pris för Nordens mest hållbara hotellrestaurang, erbjuder cykelpaket från 1 615 kronor per person i delat dubbelrum. Då ingår cykel, hjälm, frukost, fyrrättersmiddag och eftermiddagsfika.

hogbobrukshotell.se

Självhushåll på vandrarhemmet

Högbo vandrarhem

Enklare logi med självhushåll finns på Högbo vandrarhem, som ligger i gamla skolan. 390 kronor för dubbelrum. Ta med dig ditt eget sänglinne.

hogbovandrarhem.com

Förebyggande arbete är som vaccin – man saknar det inte förrän människor dör

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

De flesta människor gör inte särskilt mycket väsen av sig. De äter frukost, går till jobbet, träffar familjen, pratar med vänner och har tid för en och annan hobby. Det låter kanske tråkigt och grått, men i själva verket är det tryggt och bekvämt.

Dessutom är det så ett välfungerande samhälle byggs. Av

dem som varken orsakar rubriker för att de uppfunnit Spotify eller blivit kriminella, utan som stegvis har skapat sig ett hyggligt vardagsliv.

Först genom flera års förebyggande arbete (främst studier). Sedan genom att använda kunskaperna som en stabil bas att utgå ifrån.

Det säger sig självt att det inte fungerar att slarva med grunden om man vill nå resultat, och att basen blir svårare att stabilisera ju längre man väntar.

Trots det är det just vad vi gör. Om det vittnar såväl poliser som

lärare och socialsekreterare. Ofta utan att kunna svara på varför, vilket lämnar fältet öppet för en gissning.

Förebyggande arbete är som vaccinationsprogram. Det tar minst ett decennium innan man ser positiva siffror i statistiken, och då utan att veta exakt vilka liv man har räddat. Det betyder att politiker inte får några ryggdunkar om de sjösätter långsiktiga reformer – applåderna tillfaller på sin höjd deras efterträdare, men även då kan opinionssiffrorna utebli – och precis som med vaccinationsprogram kommer

arbetet aldrig att vara klart. Det föds hela tiden nya barn som behöver skydd.

Ändå – eller snarare därför – är det där krutet måste ligga. I ett oräkneligt antal inslag i medier bara under september säger sakkunniga samma sak: Hugg till i början av kedjan.

Det handlar bland annat om myndighetssamverkan, ”ett osexigt ord som är mer spännande än det låter” (SvD 3/9), som skildras i boken ”Familjen” av Johanna Bäckström Lerneby. Då kraftsamlar det offentliga Sverige via exempelvis Skatteverket,

Försäkringskassan, Tullverket och Polisen genom att gemensamt punktmarkera ett kriminellt gäng och exempelvis dra in bidrag, vråka medlemmar och omhändertaga barn.

När modellen fungerar är den - effektiv och träffsäker. Men den och allt annat strukturerat och förebyggande arbete förutsätter att alla inblandade är på tårna, vilket inte verkar vara fallet.

Förra veckan berättade Polisen på Norra Hisingen att det i dag krävs mer än vad det brukade göra för att socialen ska ingripa (SVT 29/9). Bilden delas av flera

socialsekreterare som menar att de ofta tvingas lägga ner ärenden, trots att de tycker att insatser behövs. En tid senare återkommer fallet när personen blivit äldre och situationen har förvärrats, varpå notan blir högre och gängproblemen ökar (SVT 29/9). Lägg till att 6 av 10 socialchefer uppger att deras verksamhet har svårt att arbeta uppsökande och förebyggande (TT 17/9), även fast många uppger att det är det bästa sättet att förhindra problem och skapa ett tryggt samhälle. Det är helt enkelt mer effektivt att sätta in insatser i riskfamiljer tidigt,

med hembesök och föräldraprogram, än att titta bort tills barnen är 15 år och det hela har eskalerat (Studio Ett 18/9). Dessutom är det onödigt att vänta. ”Ofta syns det redan i förskolan och grundskolan vilka elever som riskerar att hamna snett”, säger en lärare i Angered. Och i stället för hårdare tag eller annat som skapar rubriker föreslår han fler vuxna i skolkorridorerna som kan ta hand om unga i riskzonen (Skolvärlden 2/9). Återigen handlar det ”jättemycket om att jobba innan någonting händer”, som en

områdessekreterare i Borkyrka påpekar (TT 27/9).

Alltså precis som med vaccin.

Susanne Nyström

susanne.nystrom@dn.se

Det är alldeles för lätt för de kriminella att rymma i Sverige

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

Den 9 augusti 2018 kommer det ett larm från polisen till Migrationsverket: en grupp personer är på väg från Uddevalla för att genomföra en fritagning från förvaret i Kålleröd. Förvaret är låst, för där sitter bland annat våldsamma kriminella som dömts

till utvisning. Det ska inte gå att rymma.

Men rättssystemet stänger en dörr, de instängda öppnar ett fönster och kliver ut: Trots polisens varning kan gruppen från Uddevalla bara gå fram, slå sönder en glasruta med en yxa och plocka med sig tre personer därifrån.

”Vi har inte de bästa lokalerna”, förklarar förvarschefen Johanna Sahlman i Expressen (3/10).

Ursäkta? Hela poängen med ett låst förvar är att ju förvaret är låst, att ingen kan ta sig ut.

Ändå har totalt 24 personer som egentligen ska utvisas kunnat

rymma från förvaret i Kålleröd de senaste tre åren, visar Expressens granskning. Det har skett i fall där Migrationsverket fått tips om förestående rymning, och i fall där personen i fråga till och med har stått under särskild övervakning dygnet runt. Vid ett tillfälle rymde hälften av de 28 intagna på en avdelning.

Och det är inte bara på Migrationsverkets förvar säkerheten beskrivs som usel: Under sommaren rymde även tre grovt yrkeskriminella minderåriga från slutna ungdomsanstalter.

Från de slutna vuxenanstalterna skedde faktiskt inte en enda rymning år 2019 – men det kan förstås komma att förändras i framtiden, med tanke på de oerhörda påfrestningar i form av konstant överbeläggning som de befinner sig under. En föräning om vad försämrade säkerhet skulle innebära ger de öppna vuxenanstalterna. Därifrån rapporterades i fjol 28 avvikelser. Till viss del handlar det om bristande respekt. Det är i dagsläget riskfritt att rymma; det är nämligen inte olagligt och åtföljs därför inte heller av något

straff. I Expressens reportage beskrivs hur Migrationsverket famlar efter en slutsats av detta – men hamnar snett.

”Personalen uppmanas nu att ha en mycket hårdare attityd mot de förvarstagna. Det blir lite ’vi mot dom’”, säger en anställd vid förvaret i Kålleröd. ”Jag tror att det snarast ökar risken för rymningar.” Och det är klart. Det är inte tuff personal som håller folk på plats. Det gör ändamålsenliga lokaler, bra rutiner och konsekvenser som avskräcker dem som fantiserar om att försöka avvika.

Den diskussionen behöver vi ha i Sverige. Här talas det mycket om vikten av straff. Att de är kännbara. Att rabatterna och den slentrianmässiga förtida frigivningen upphör. Men minst lika viktigt är faktiskt att det inte går att bara ringa några kompisar som yxar in fönstret så att man kan sticka.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se

Livsviktigt läkemedel 200 procent dyrare

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

Under coronapandemin har regionerna gjort stora inköp av läkemedel och skyddsutrustning – i vissa fall till långt högre priser än normalt.

Priset för Propofol, som används för att söva intensivvårdspatienter, ökade

med över 200 procent för Region Stockholm.

– Det här är en produkt som var central i behandlingen av våra -svårast sjuka patienter och det fanns egentligen inga alternativ att tillgå, säger Magnus

Thyberg på Region Stockholm.

När coronaviruset drog in över Sverige ökade antalet patienter kraftigt på landets intensivvårdsavdelningar. Svårt sjuka covid-patienter sövdes ned, vilket innebar en stor åtgång på Propofol – det vanligaste anestesiläkemedlet inom den svenska sjukvården.

När läget var som värst på sjukhusen i Region Stockholm kunde en normal månadsförbrukning gå åt på en till två dagar. Med ett liknande läge över stora delar av världen blev läkemedlet snabbt en global bristvara – och priserna skenade på vissa håll.

I Region Stockholms ansökan om ersättning för merkostnader under pandemin, som nyligen skickades in till Socialstyrelsen, står att de har gjort ”ett mycket stort inköp till mycket högt pris” av just Propofol.

Det handlar om knappt 110 000 förpackningar inköpta från slutet av mars till och med juni för totalt 45,4 miljoner kronor. Det är en prisökning med 236 procent jämfört med de 13,5 miljoner kronor som samma mängd hade kostat till ordinarie inköpspris. – Det som skedde under mars månad var att priserna ökade kraftigt beroende på en stor efterfrågeökning samtidigt som utbudet var begränsat och stater införde handelshinder. Det medförde prisökningar på väldigt många produktområden, i en del fall mycket över våra normala

avtalade priser, säger Magnus Thyberg, avdelningschef på Region Stockholms hälso- och sjukvårdsförvaltning.

Han berättar att den leverantör som regionen vanligtvis köper Propofol av inte kunde möta det ökade behovet och att de därför fick vända sig till andra håll.

– När vi köper i normalfallet har vi en upphandling och konkurrensutsättning. Men i det här läget använde vi oss av alla de kontakter som vi hade – vi ringde till de företag som fanns och sa att vi har ett akut behov av den här produkten.

Hur resonerade ni inför de höga priserna?

– Vi gör alltid en medicinsk prioritering och en kostnadseffektivitetsbedömning, även om det i det här fallet gick väldigt snabbt. Det här är en produkt som var central i behandlingen av våra svårast sjuka patienter och det fanns egentligen inga alternativ att tillgå. Det som skulle hända om vi inte fick tillgång till läkemedlet skulle vara väldigt dåligt för patienterna – det gjorde att vi bedömde att priserna var rimliga.

Huruvida vissa läkemedelsföretag utnyttjade situationen på marknaden för att höja priserna vill Magnus Thyberg inte spekulera kring. Han påpekar att han är nöjd över relationen med leverantörerna.

– Jag tycker att samarbetet med alla leverantörer fungerade fantastiskt bra. De gjorde allt för att tillhandahålla läkemedel till oss.

Att det fanns faktiska merkostnader tvivlar han inte på.

– Det handlade om annorlunda volymer, de fick anlita distributörer på andra sätt och jag

tror att flera producenter gjorde om produktionen. Det gjordes saker i företagen som kostade mycket för att få fram så mycket som möjligt under perioden. Västra Götalandsregionen är den region som har drabbats näst hårdast av coronapandemin – både vad gäller antal bekräftade fall och antal iva-inläggningar. Även de har ökat sina inköp av Propofol under 2020 – dock inte i lika hög utsträckning som Region Stockholm. Mellan mars och augusti köpte de in knappt 18 000 förpackningar jämfört med drygt

10 000 under samma period förra året.

Det handlar inte heller om några exceptionellt höga priser, enligt Marie Rasmusson, chef för regionområdet Sjukvårdsapotek och hjälpmedel.

– Det är inga överpriser. De ligger ganska bra i linje med de normala priserna, säger hon.

Dyrare erbjudanden har dock inte saknats.

– Vi har fått erbjudanden om skyhöga priser som vi inte har nappat på. Känslan har varit att det har handlat om lite mindre seriösa företag – företag som vi

aldrig har hört talas om egentligen. Enligt min upplevelse har de etablerade företagen varit väldigt hjälpsamma.

DN har tidigare rapporterat om kraftigt höjda priser för en rad livsviktiga produkter – bland annat skyddsdräkter, visir och handsprit – under pandemin. I april hävdade en av statens stora leverantörer av hygien- och städprodukter force majeure mot gällande ramavtal och höjde priserna med upp till 900 procent. Statens inköpscentral, som samordnar de statliga ramavtalen, accepterade höjningen.

I ett pressmeddelande meddelade företaget att det berodde på kraftigt ökade kostnader:

”Prisjusteringen är inte gjord för att tjäna mer pengar utan för att täcka ökade kostnader från våra leverantörer samt att täcka de kostnader som tillkommit när vi nu jagar sätt att få större leveranser, vilket våra kunder skriker efter.”

Under perioden februari-augusti har landets kommuner och regioner haft merkostnader på drygt 195 miljoner kronor enbart för läkemedel, enligt ansökningar om statsbidrag till Socialstyrelsen.

Region Stockholms del är drygt 92 miljoner kronor. Magnus Thyberg räknar med att de kommer få igen pengarna.

– Vi ser väldigt tydligt att det handlar om merkostnader för covid-19.

Han berättar att läkemedelslagren nu är välfyllda, men att läget ännu inte har normaliserats då det fortfarande förekommer leveransstörningar – dock inte på Propofol.

– Men situationen är nu betydligt bättre än vad den var i våras och priserna har sedan mitten av maj successivt börjat röra sig nedåt

mot mer normala nivåer, säger
Magnus Thyberg.

Stefan Bjarnefors

stefan.bjarnefors@dn.se

Mer än varannan ung kvinna har trakasserats på nätet

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

Över hälften av alla flickor och unga kvinnor uppger att de har hotats eller trakasserats på nätet i en ny undersökning av

intresseorganisationen Plan International.

– Flickor är inte fredade någonstans. Inte heller på nätet. Internet och sociala medier speglar en verklighet som är både sexistisk och rasistisk, säger Mariann Eriksson, generalsekreterare på Plan International Sverige.

Sociala medier tar en allt större plats i barns och ungas vardag. Samtidigt har det blivit en arena för olika typer av brottslighet och barn på nätet kan bli lätta offer för en förövare.

I Plan Internationals studie ”Free to be online?”, som även innehåller djupintervjuer, har omkring 14 000 flickor och unga kvinnor från 22 länder deltagit. Resultatet visar att kränkningar är vanligt förekommande på sociala medier – 58 procent uppger att de utsatts för trakasserier och övergrepp online.

Studien visar att unga tillbringar mycket tid online, tre fjärdedelar av de tillfrågade uppger att de postar saker ofta eller väldigt ofta på nätet, och många säger att coronapandemin har gjort att det har blivit ännu viktigare att vara

online. Runt 700 miljoner flickor har tvingats stanna hemma från skolan på grund av pandemin, enligt organisationen.

De vanligaste plattformarna som deltagarna använder är Whatsapp, Instagram och Facebook även om det skiljer sig åt mellan åldersgrupperna. Facebook är till exempel vanligare bland äldre medan Instagram, Snapchat och Tiktok är vanligare bland yngre flickor.

Men livet online innebär också att ständigt riskera att bli utsatt för hot, kränkningar och trakasserier. Det kan vara i form av

pornografiska bilder, hot, förföljelse och att de får oönskade kommentarer om sina kroppar och att deras bilder stjäls och sprids mot deras vilja.

En av dem som fått utstå trakasserier på nätet är 15-åriga Alva Nilsson. Att problemet är så utbrett är inget som förvånar henne.

– Man ser det på vilken app man än går in i. Det är kommentarer om hur man ser ut, om ens kropp, om saker man gör och hur man pratar. Allt som någon annan kan tycka är fel med en, säger Alva Nilsson, som är med i Plan

International Sveriges
ungdomsråd.

Själv har hon flera gånger fått
”dickpics” skickade till sig av
killar.

– I början blev jag äcklad och
nästan lite rädd. Men efter ett tag
blev jag inte chockad längre när
det skedde så ofta. Jag har slutat
att lägga till killar för att slippa
bilderna, säger Alva Nilsson.

– Jag har inte en enda tjejkompis
som inte har fått en ”dickpic” eller
något annat oönskat skickat till
sig, fortsätter hon.

Av de som utsatts för någon typ av
trakasserier eller övergrepp hade

47 procent hotats med fysiskt eller
sexuellt våld. Facebook är den
vanligaste plattformen för
trakasserierna, fyra av tio flickor
uppgger att de har utsatts för
trakasserier där. Näst vanligast är
Instagram med 23 procent.
Oftast var avsändaren okänd och
anonym.

”Jag brukade få meddelanden från
killar som bad mig att skicka
nakenbilder eller som utpressade
mig för en bild jag postat som de
tänkte redigera på ett vidrigt sätt
och dela med alla”, uppgger en 20-
årig kvinna från Sudan i
rapporten.

I vissa fall drabbades flickor som bara var åtta år, men vanligaste åldern att utsättas för trakasserier första gången är mellan 14 och 16 år, enligt rapporten.

Att utsättas för kränkningar på nätet fick många flickor att må dåligt och påverkade deras vardagsliv genom att de kände rädsla för sin fysiska säkerhet, upplevde en ökad stress, minskad självkänsla och påverkat skolarbete. Det har också fått många flickor att minska eller helt sluta använda plattformen där trakasserierna skedde.

– En konsekvens är att de tystnar. De blir så övermäktigt att många börjar censurera sig själva och slutar posta inlägg, säger Mariann Eriksson.

Plan International anser att det görs för lite för att skydda användare som utsätts för kränkningar: Ingen samlar in data för att avslöja problemets omfattning och karaktär och sociala medieplattformars rapporteringsmekanismer är ofta otillräckliga och ineffektiva.

– Företagen måste agera när de upptäcker hot och trakasserier. De behöver moderera inlägg och

plocka bort personerna som är förövare och våldsverkare på nätet, säger Mariann Eriksson. Tillsammans med tusentals flickor och unga kvinnor, kräver därför Plan International i ett öppet brev att de sociala medieplattformarna agerar för att göra plattformarna säkrare:

”Vi vet att många av er arbetar för att göra era plattformar säkrare – det är grymt, tack! Men det räcker inte. Alla tjejer – oavsett vilka vi är eller hur vi ser ut – måste vara trygga med att vi kan anmäla trakasserier och hot på nätet, och

att ni kommer följa upp och agera”, skriver de.

Brevet ska användas för att samla in namnunderskrifter globalt för att sätta press på bolagen.

– Jag tycker det är helt sjukt att det är så här. Det måste finnas något sätt att motverka det. Det kan inte vara okej att tjejer ständigt ska behöva gå runt och tänka på alla hot och trakasserier som kan komma när man lägger ut något på sociala medier, säger Alva Nilsson.

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se

Fakta. Nättips till föräldrar

Ta reda på vilka sajter barnet använder och besök dem själv. Fråga inte bara hur barnet har det i skolan eller på träningen, utan också hur det är på internet. Berätta att det finns vuxna på nätet som försöker utnyttja barn. Dessa vuxna är bra på att luras, och verka unga och schysta. Ofta lockar de med olika saker eller ber om hjälp. Uppmana barnet att vara försiktigt med att lämna ut privat

information eller skicka bilder till någon han eller hon inte har träffat. Man bör inte heller prata i webbkameran med okända personer om inte de visar sig själva.

Be barnet berätta för dig om en person de har kontakt med på nätet säger sig vara ung men skriver på ett vuxet sätt, om personen börjar prata om sex eller vill träffas.

Källa: Polisen

Kväveoxid kan lindra covidsymtom

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

Kväveoxid skulle kunna användas som behandlingsmetod för att lindra coronavirussymptom. Gasen har en tydligt virushämmande effekt och används redan för att behandla andra lungsjukdomar. Forskare lyfter i en ny studie som publicerats i den vetenskapliga

tidskriften Redox Biology fram kväveoxid som möjlig behandlingsmetod mot coronavirussymptom. Ämnet, som produceras naturligt i kroppen, användes som behandling under sars-epidemin för att förbättra syresättningen i blodet för patienter med akut lungsvikt. Inflammationen i lungorna minskade med behandlingsmetoden.

– I och med att det redan används inom medicinen för behandling av olika lungproblem så borde det inte ligga så långt bort, säger Åke Lundkvist, professor i virologi vid

Uppsala universitet, som lett studien.

Forskare vid Uppsala universitet och Karolinska institutet har byggt vidare på upptäckter kring coronavirus under sars-epidemin, skriver Uppsala universitet i ett pressmeddelande. Då visade det sig att kväveoxid frisatt från en viss kemisk förening, kallat SNAP, hade en tydlig antiviral effekt på viruset. Även på det coronavirus som nu lamslagit världen, sars-cov-2, har SNAP en virusdödande effekt, visar den nya studien.

– Man har redan satt i gång studier i USA där man ger

kväveoxid till patienter. Nu bör man på labb testa hur mycket kväveoxid som behövs och bygga upp modeller som bättre efterliknar den kliniska verkligheten för att komma ett steg närmare behandlingsmetoder, säger Åke Lundkvist.

TT

Ministern: Män kan utnyttja ny regel för att utöva våld

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

Förslaget till framtida migrationslagar kritiseras av landets kvinnojourer för att låsa in kvinnor i relationer med våldsamma män. Jämställdhetsministern

Åsa Lindhagen (MP) ansluter sig till kritiken.

– Självklart finns det män som utnyttjar detta. Detta ger ju ännu större möjlighet att utöva kontroll över en kvinna, säger hon till DN.

Enligt den rådande lagstiftningen måste en kvinna vara i en relation med en svensk man i minst två år för att kunna få permanent uppehållstillstånd. "Tvåårsregeln" har tidigare kritiserats av landets kvinnojourer för att låsa in kvinnor i relationer med våldsamma män.

En som vittnat om hur svårt det kan vara är gravida tvåbarnsmamman Betty som polisanmälde sin sambo för misshandel och som nu riskerar att utvisas.

– Han brukade säga: Du har inga papper, om du sticker så tar jag dottern och du kommer att skickas hem, berättade hon för DN.

Jämställdhetsminister Åsa Lindhagen (MP) delar den bilden.

– Jag känner en stor oro för kvinnorna i den här situationen. De kommer till Sverige och är med svenska män som utsätter dem för

väldigt mycket, det kan vara väldigt grovt våld, och så sitter de i en situation som det kan vara oerhört svårt att ta sig ur.

Det nya förslaget innebär bland annat att tillfälliga uppehållstillstånd bli huvudregel och kan förlängas två år i taget på obestämd tid.

– Självklart finns det män som utnyttjar detta. Det ger ju ännu större möjlighet att utöva kontroll över en kvinna och det passar ju vissa män. Dessa män ska inte ha ett frikort att utöva våld, säger Åsa Lindhagen.

Permanent uppehållstillstånd ska, enligt förslaget, gå att ansöka om först efter tre år och då ställs bland annat krav på språk- och samhällskunskaper och att personen kan försörja sig själv. Lagförslaget togs fram av en parlamentarisk migrationskommitté som jobbat med frågan i ett års tid. Resultatet, i form av ett betänkande, lämnades över till justitiedepartementet i mitten av september. Riksdagsledamoten Rikard Larsson (S), som har suttit i migrationskommittén, försvarade

betänkandet i en tidigare intervju med DN.

– I dag finns det med i förslaget att kvinnan ska få självständigt uppehållstillstånd om den man hon har anknytning till utövar våld och kränker henne. Vi skulle aldrig acceptera en situation där man med hjälp av våld kan försöka hålla kvar en kvinna, säger han.

Den så kallade våldparagrafen finns även i den nuvarande lagstiftningen men ger enligt jämställdhetsminister Åsa Lindhagen inte tillräckligt starkt skydd.

– Det krävs grovt våld och att det är upprepat våld. Det innebär att det inte är möjligt att gå i första taget, säger hon.

Migrationsminister Morgan Johansson (S) är sedan tidigare fast besluten att gå vidare med betänkandet.

– Syftet med tvåårsregeln är att förhindra skenäktenskap. Det är en svår avvägning och regeln har funnits länge. Remissinstanserna får möjlighet att lämna synpunkter på förslagen, också på den här delen, säger han.

Planen är att ny lagstiftning ska vara på plats när den tillfälliga lagen löper ut i juli nästa år.

Marina Ferhatovic

marina.ferhatovic@dn.se

Fakta. Förslag till ny migrationslag

Riksdagspartierna har inte lyckats få ihop bred överenskommelse om Sveriges framtida migrationslagar. I stället presenterades 26 förslag med hoppande majoriteter.

Huvuddragen i förslagen är:

- Tillfälliga uppehållstillstånd blir huvudregel och kan förlängas

vertannat år. Permanent
uppehållstillstånd går att ansöka
om efter tre år men det införs nu
krav på svenskkunskaper,
samhällskunskap och egen
försörjning samt vandelskrav.

- Detta gäller även personer som
invandrar för att gifta sig eller bli
sambo – till skillnad från
nuvarande lagen som normalt ger
permanent uppehållstillstånd efter
två år, förutsatt att relationen
består.

- Enbart kvotflyktingar får
permanent uppehållstillstånd
direkt.

Källa: Migrationskommitténs
betänkande

**Jag upplever att jag går in
som ordförande i en tid
som för Sverige och
världen är avgörande
utifrån ett
människorättsligt
perspektiv.**

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

Människorättsjuristen Parul Sharma har valts som ny ordförande i svenska Amnesty. Hon tar över efter Amanda Jackson som varit sektionens ordförande i två år.

TT

Villabrand i Söderhamn – en man död

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

En man har hittats död i en brinnande villa i Söderhamn, rapporterar SVT.

Polisen misstänkte först mordbrand eftersom man inte vet vad som orsakat branden, men valde kort därefter att i stället utreda branden som allmänfarlig vårdslöshet.

Larmet kom vid klockan sju på söndagsmorgonen och branden var under kontroll en timme senare.

TT

Mc-lärare visade penisbild för elev

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

En körlärare döms för att sexuellt ha ofredat en kvinna under en motorcykelktion utanför Trelleborg förra året, skriver Skånska Dagbladet.

Läraren uttryckte bland annat ”att det var skönt och behagligt att sitta bakom henne på motorcykeln” och visade också en bild på sin penis, enligt tidningen. Som bevis visade åklagaren sms från mannen där han uppmanade kvinnan att inte känna sig orolig över bilden. Ystad tingsrätt dömde körläraren till dagsböter och skadestånd till kvinnan på 5 000 kronor.

TT

Misstänkt mordförsök efter bråk i Lidköping

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

En man fick föras till sjukhus efter ett bråk på Nya stadens torg i centrala Lidköping sent på lördagskvällen.

Polisen larmades strax efter halv tolv om bråket och hittade den skadade på platsen.

– Han har inte livshotande skador, men allvarliga. Troligtvis har han blivit stucken med någonting, men vi vet inte vad, säger Göran Carlbom, vakthavande befäl vid polisen. Händelsen rubriceras som försök till mord alternativt dråp. Ingen är gripen.

TT

Carl Johan von Seth: Efter pandemin hotas ekonomin av en zombieattack

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

Tiotusentals svenskar jobbar ovetande för zombier. Så kallas konkursfärdiga företag som stapplar fram med kortsiktig hjälp från bankerna. Efter pandemikrisen kommer de att bli fler.

De ser ut precis som vanliga företag med alldeles vanliga ägare, anställda och kunder. Men de

saknar puls – lönsamhet. Tekniskt sett är de färdiga för konkurs. Och ändå hasar de runt i vår ekonomi och tar upp plats som är till för de levande.

Zombieföretagen observerades först i Japan, där de har beskyllts för att ha bidragit till det som brukar kallas det förlorade årtiondet. Sedan det japanska utbrottet har fenomenet också spridits globalt.

Enligt en ny rapport från centralbankernas samarbetsorgan BIS har andelen zombieföretag i rika länder ökat från 4 procent av

alla börsnoterade bolag på 1980-talet till 15 procent 2017.

Efter pandemikrisen kan de bli fler, varnar studien. Det är dåliga nyheter.

Något godare nyheter är att det finns en del som talar för att svensk ekonomi kan klara sig jämförelsevis bra i zombieapokalypsen.

Vad är då själva problemet?

Sjukdomens upphov lär ha att göra med att banker ibland föredrar att hålla hopplösa företagskunder under armarna och låna ut mer pengar när det

vettiga egentligen vore att tvinga dem i konkurs.

En företagskonkurs är besvärlig.

Ett stort rättsligt trassel måste redas ut. Dessutom betyder det att banken behöver bokföra en förlust. Kanske har kunden bara en svacka?

Sådant önsketänkande leder i längden till andra bekymmer.

Zombieföretagen kan nämligen hamstra resurser och suga i sig lån som skulle göra nytta på andra ställen. Framför allt borde pengarna gå till nya och växande företag som inte lånar för att täcka räntebetalningar på gamla lån,

utan för att förverkliga nya affärsmodeller och investera i forskning och teknik.

Efter 1990-talets börs- och fastighetskris var investeringarna i Japan länge märkligt låga. Få nya jobb skapades. Den japanska ekonomin visade brist på normala livstecken. Vilket alltså skulle kunna förklaras av det utbredda zombieföretagandet.

Att zombiefieringen hotar att - eskalera efter pandemikrisen sägs bero på främst två faktorer. En sak är det superlåga ränteläget. Det kan göra det billigare för bankerna att hålla liv i dödsdömda företag.

En annan faktor är de massiva stödinsatserna åt näringslivet som har lanserats under krisen.

De förutsättningarna finns även i Sverige. Problemet är dessutom redan här. Antalet svenska -zombieföretag ökade efter it-bubblan och finanskrisen, visar en färsk rapport från Riksbanken. Det kommer också att öka efter viruskrisen.

Men Riksbankens granskning ger också en något ljusare bild än BIS. Zombieföretagandet tycks inte vara så utbrett i Sverige.

Dessutom orsakade de många räntesänkningarna från 2011 och

framåt inte någon lavinartad -ökning. Tvärtom.

Sverige har också ett skapligt försvar mot zombieinvasionen.

Inte minst bådär det gott att vårt banksystem från början var friskt.

De olika systemen för nödlån, uppskov och garantier för företagen är också mindre här än i andra länder. Det kan vara en fördel på sikt.

Under våren hade svensk ekonomi en ganska kraftig våg av konkurser. Det är inget att jubla över.

Men frågan är om det långsiktiga läget är bättre i länder som

Tyskland och Frankrike. Där har konkurserna minskat kraftigt, trots ett brantare ras i ekonomin. När zombierna gnager i ytterdörren kan det bli läskigt.

Carl Johan von Seth

carljohan.vonseth@dn.se

Arlas nya eko- krav riskerar slå hårt mot mjölkbönder

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

Arla slutar betala extra för ekologisk mjölk från gårdar med uppbundna kor.

Mjölkbönder behöver göra ombyggnader för miljonbelopp och konsekvensen kan bli att flera tvingas lägga ner.

– De mindre gårdarna kommer att ha svårt att ha råd, det är de som offras, säger mjölkbonden Elin Rydström.

Mejerijätten Arla har sedan den 1 september slutat sälja ekologisk mjölk från gårdar med uppbundna kor. Mjölkbönder med uppställd produktion får fortfarande ekotillägg för mjölken de säljer, men om de inte bygger om sin verksamhet till lösdrift innan oktober 2024 kommer mjölken att klassas som konventionell. Och det betyder mindre pengar till bonden.

Flera mjölkbönder är nu oroliga över vad beslutet kan innebära för de mindre gårdarnas framtid.

För tio år sedan införde Jordbruksverket krav på lösdrift för kor på ekologiska gårdar, med undantag för besättningar på max 45 kor. Även i EU:s lagstiftning står det klart att ekologiska djur inte får vara uppbundna – med vissa undantag. Nyligen lanserade Arla ett program med ny standard för sin konventionella mjölk, där ett av kriterierna är att korna ska gå i lösdrift. Därför ses det som naturligt att ekologiska producenter får samma krav.

Men flera bönder vittnar om att det i praktiken är mer komplext än så.

Elin Rydström driver tillsammans med sin man ett ekologiskt jordbruk i närheten av Stockholm. Förutom att sälja mjölk, kött och grönsaker i sin gårdsbutik säljer de till större företag – däribland Arla.

På deras gård går alla kor utomhus på bete om somrarna, och under vinterhalvåret går kvigor, tjurar och kalvar fritt i lösdrift medan mjölkkorna står uppbundna i ladugårdsbås. Elin Rydström menar att det finns för-

och nackdelar med båda systemen – men att båda fallen ger full möjlighet till bra djurvälstånd.

– I ett uppbundet system har korna sin plats där de känner sig trygga, med lösdrift har de å andra sidan större frihet, säger Elin Rydström.

Enligt lagen för ekologiska gårdar med uppbunden produktion ska korna kompenseras för sin begränsade frihet genom mer betestid på vår, sommar och höst. De ska också rastas minst två gånger i veckan utomhus under vintern – vilket inte behövs för kor i lösdrift. I Svealand ska ekokorna

totalt vara ute omkring 1 500 timmar per år, och Elin Rydström uppskattar att hennes kor är ute runt 3800 timmar.

Hon menar att Arla genom sitt beslut standardiserar för att förenkla för konsumenten.

– Jag önskar att de i stället tog mod till sig att våga komplicera och visa att allt inte är svart eller vitt och att gårdar kan se olika ut, säger Elin Rydström.

Arlas presschef Erik Bratthall uppskattar att runt 450 av kooperativets gårdar i dag har ekologisk produktion. Han kan inte säga exakt hur många som nu

kommer att behöva bygga om, men enligt honom rör det sig om ett fåtal:

– Av de som inte redan byggt om uppger de flesta att de planerar att bygga om inom fem år.

Enligt Erik Bratthall har de lantbrukare som berörs gott om tid på sig att planera och göra eventuella ombyggnationer, vilket beräknas kosta 2–10 miljoner kronor – beroende på omfattning.

– Vi kommer att fortsätta att hämta mjölken från de gårdar som inte bygger om till lösdrift, men vi kommer då att klassificera

mjölken som konventionell, säger han och fortsätter:

– Djuromsorg är mer än bara rörlighet men i vår ambition att göra eko ännu mer relevant för konsumenter är detta ett viktigt steg. Arla ägs av bönder och beslutet är demokratiskt fattat genom hela den demokratiska beslutsvägen i Arla.

I Arlas tidigare remissvar till Jordbruksverket angående krav på lösdrift menar kooperativet att 15 år är en rimlig övergångstid för att gårdarna ska kunna bygga om sin produktion. Ändå landade beslutet på fem år. Elin Rydström

upplever att beslutet fattats över hennes – och hennes kollegors huvuden.

– Det föregicks inte av en dialog eller involverande process och det kom väldigt plötsligt. De mindre gårdarna kommer att ha svårt att ta lån och bygga om, det är de som offras i det här, säger hon.

Elin Rydström tror att beslutet föranleds av ett minskat intresse för ekologiska varor från konsumenter, men också av att Arla har en förändrad syn på smågårdar.

– Som liten gård blir man mindre och mindre intressant och mer

och mer marginaliserad. Man ser bara på vad små gårdar kostar, inte på vilket värde de genererar, säger hon.

– Vi är också Arla, den mjölk vi producerar är viktig och måste värderas.

Maja Andersson

maja.andersson@dn.se

Fakta. Två olika system

I ett uppbundet system står korna uppbundna i ladugårdsbås, utan möjlighet att röra sig fritt.

Uppbundna kor i ekologisk produktion ska rastas utomhus minst två gånger per vecka under vintertid.

I ett lösdriftssystem hålls korna inte uppbundna utan kan röra sig fritt i ladugården, där de har tillgång till liggbås. I

lösdriftssystem finns inga krav på utomhusvistelse under vintertid.

Källa: Jordbruksverket

Maria Schottenius: En lättnad att Mona Sahlin inte blev Sveriges första kvinnlige statsminister

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

**Mona Sahlins sociala fall
skrämmer och fascinerar. Hon
var Socialdemokraternas första**

**kvinnlige partiledare. Men vad
hände egentligen sedan?**

Mona Sahlin. Sargad, sorgsen, men tillbaka, med sin speciella charm och humor i boken "Makt-Lös". Visserligen fattig, lever på utmätt pension på grund av skattebrott och skulder som gått till kronofogden, men samtidigt älskad mormor. Bor i en lägenhet i Hultsfred.

Jag läser och lyssnar på intervjuer där man vrider och vänder på "gåtan" Mona. Det sociala fallet skrämmer och fascinerar.

Eftersom hon visar sig sårbar, blottar strupen, tar på sig skuld,

erkänner maktens berusning, är det svårt att inte känna medlidande. Allt annat vore omänskligt.

Men om man försöker ta ett steg tillbaka och skapa lite distans mellan den historieskrivning, som hon nu själv tagit hand om och se vad saken egentligen gällde, är det mer komplicerat.

Mona Sahlin var nämligen en hårsman från att bli Sveriges statsminister.

Karriären började tidigt och gick snabbt. Ingvar Carlsson såg att här hade vi ett politiskt djur, klipsk, snabb i repliken, dessutom

kvinna, som ”gick genom rutan” – som det hette på den tiden. Han satsade på Mona Sahlin och njöt säkert, som många andra av hennes *oneliners* om korta kjolar och annat. Hon privatiserade tilltalet, var slagfärdig, tuff och stilbildande.

Så slog Toblerone-affären ner 1995. Jag jobbade på Expressen, minns hur jag satt med reportern som gjort avslöjandet, Leif Brännström, och några till i vår matsal. Vi fattade inte. Hur kunde Sahlin vara så omdömeslös om hon nu ville bli partiledare? Då visste vi inte att det här var ett

mönster och att man på regeringskansliet länge hade skickat påminnelser till henne, att partiet varit inkopplat för att styra upp och hjälpa till. Men det gick inte, ingenting förändrades och till sist läckte någon till pressen. Mona Sahlin klädde sig i vitt, tog på sig skuld men bedyrade att hon inte var någon fifflare och tog time out. Blev förlåten, och kom tillbaka. Först som minister, sedan som Socialdemokraternas första kvinnliga partiledare. Sedan hon kommit på kant med LO (hellre falukorv med barnen än entrecôte med LO) åstadkom hon

ett brott med partiets egen väljarbas. En grupp från vilken SD senare friskt kunde rekrytera. Mona Sahlin inriktade sig i stället på hbtq-frågor, invandring, minoriteter och rasism. Även om det inte betydde att väljarunderlaget breddades – de grupperna gick troligen ingen annanstans – förde hennes engagemang det goda med sig att frågorna togs in i politiken. Hon avgick som partiledare och jag hör nu att hon fortfarande beklagar att hon inte fick chansen att bli Sveriges första kvinnliga statsminister.

Det har jag uppriktigt svårt att förstå. Även om man har ett ego som säger att man klarar att surfa ovanpå det mesta, är det konstigt att hon än i dag tycker det vore en bra idé.

En person som skriver falska intyg åt en livvakt, bestraffas för skattebrott och på två år får 98 parkeringsböter varav 32 av dem går till kronofogden, borde väl ändå fundera över sig själv som lämplig statsminister. Trots stor uppbackning även i slutet, där UD-anställda reste runt för att förgäves hjälpa Mona Sahlin till ett internationellt uppdrag, har det notoriska slarvet varit ett stående inslag genom åren.

Styrelsesammanträden där hon aldrig dykt upp, event där hon varit dragplåster, men fått förhinder i sista stund.

Själv fick jag 2016 ett brev undertecknat Mona Sahlin, ordförande i Anna Lindhs minnesfonds styrelse, där jag tidigare varit ledamot och där verksamheten tycktes ha upphört när Sahlin tillträdde. ”Jag vill börja med att beklaga /.../ Vi har inte haft någon personal på cirka 6 månader och haft stora problem med vår dataserver.”

Jag tycker Mona Sahlin ska vara tacksam och lättad över att hon

inte blev Sveriges första kvinnliga statsminister.

Maria Schottenius

maria.schottenius@dn.se

Så tycker ungdomarna om vuxna debattörers läsråd

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

De senaste veckorna har ungdomars läsvanor diskuterats i medierna. Debatten har förts av vuxna

**experter – men vad tycker egentligen barnen?
DN har besökt Kvarnskolan i Järfälla och utsett en ungdomspanel. Här är deras åsikter om debattörernas lösningar för att få fler barn att läsa.**

I Svenska förläggarföreningens senaste rapport visade statistiken att ungdomars intresse för att läsa minskar i oroväckande fart. I dag läser endast runt 30 procent av personer i åldern 16 till 25 böcker på fritiden. Sedan 2007 har siffran halverats.

Men varken föräldrar eller politiker har ännu kastat in handuken. Vimmerby kommun erbjöd tidigare i år ungdomar att läsa böcker som sommarjobb. Det innebar högläsning för barn i olika åldrar och att skriva en recension därtill. Att läsa på fritiden tycks således vara ett minne blott för ungdomarna i Vimmerby.

Regeringen har i årets budget satsat 200 miljoner kronor årligen på att främja läsandet hos unga. Ett läspaket ska stärka tre faktorer i ekvationen – föräldrar, skola och bibliotek. Projektet ”Bokstart”, en samverkan mellan bibliotek och förskola, är en av regeringens

satsningar. Sist men inte minst – krönikörerna och debattörerna. Det har varit tvära kast mellan de olika metoderna. En föreslår tvång och en annan högläsning. En tredje tycker att man ska framhålla fördelarna och en fjärde har mutat sitt ointresserade barn till att läsa. Frågan är vad ungdomarna själva tycker om de föreslagna metoderna. DN har låtit fem elever från Kvarnskolan i Järfälla recensera fyra förslag som förekommit i debatten.

Moa Malmqvist

moa.malmqvist@dn.se

Resa till framtiden. Ola Larsmo läser en teknikoptimist

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

Sara Öhrvall

”Ditt framtida jag. Hur ny teknik revolutionerar människan och gör oss starkare, smartare och vänligare”

Volante, 364 sidor.

Jag tycker rätt illa om Siri. Jämt ska hon lägga sig i.

Jag syftar på den digitala assistenten i min Iphone, som ständigt avbryter med beskäftiga förslag. Jag har svårt att förstå mig på dem som vill ha Amazons Alexa eller Googles Assistent inkopplade; ännu fler små besserwissrar som talar om för mig vad jag ska göra. Men när jag läser Sara Öhrvalls framtidsspaning "Ditt framtida jag" inser jag att jag inte kommer undan. Ju längre vi kommer in i den så kallade framtiden, desto fler sådana ickemänskliga figurer i vardagen.

Den som följt Öhrvall vet att hon vid sidan av en raketkarriär inom svenskt näringsliv – i dag en av de ansvariga för SEB:s digitala utveckling – också regelbundet och kunnigt kommenterat digitala genombrott i Dagens Industri. I sin genomresearchade bok redovisar hon nu en lång resa genom de laboratorier och företag där det som är vardag om tio-femton år just nu tar form. Vi får träffa vänliga banktjänstemannarobotar i Singapore och pröva digitala kläder som ger oss motion medan vi sitter – liksom exoskelett som ger rörligheten

åter till dem som skadat ryggraden (eller bara gör oss ruskigt starka). Kapitlen har rubriker som "smartare", "starkare" och "friskare": detta är en optimistisk bok, ibland en stridsskrift mot framtidsångest och teknikskepsis. Så refererar hon till exempel från Cybathlon i Zürich 2016, där tävlingarna är sådant som terränglopp med smarta proteser och där ett brons gick till Magnus Niska från Haparanda (intervjuad här i DN den 8/9). Han var en av de första som fick en armprotes med närmast full rörlighet,

kontrollerad via ett interface som översätter nervernas elektriska signaler till grepp. Bokens olika kapitel är en enda lång inventering av framtidsmöjligheter, och det blir lite monotont som läsning: Öhrvall stannar egentligen aldrig upp, utan rusar snabbt vidare till nästa banbrytande forskare eller innovation. Själv hade jag exempelvis gärna dröjt en stund hos forskarna på Stanford som utforskar begreppet "svärmintelligens", hur människors kollektiva beteenden i digitala miljöer är smartare och

mer effektiva än enskilt agerande. Men sådant får sällan mer än två sidor.

Jag uppskattar hennes teknikoptimism. Jag läser hennes bok på min ipad och kan stryka under med fingret, söka på ord och på samma skärm samtidigt kontrollera var vår katt håller hus. Sådant tar jag nu för givet. Men Öhrvall passerar alltför många hot och problem i förbifarten. Hon bekymrar sig för sådant som skärmgenerationernas korta uppmärksamhetspass och citerar forskare som menar att vi "kanske går in i en tid av omedelbara

sanningar, men där de långa linjerna förblir höljda i dunkel för att den moderna människan inte orkar anstränga sig för att se dem".

Det förblir dock mest randanmärkningar; annars har sådana analyser stort förklaringsvärde för fake news och konspirationsteoriers framskjutna ställning i sociala medier. "The medium is the message", som Marshal McLuhan sa på sextiotalet.

Det sista kapitlet är viktigast. Rubriken är inte heller lika käck, utan lyder nu "Mer bevakade". Ett

armband kan tala om för ambulansen att du håller på att få en hjärtattack. Men som en taxichaufför i Shanghai säger och pekar på övervakningskamerorna längs motorvägen: kör jag för fort höjer de mitt bolån. Så sammanflätade är redan diktaturens olika övervakningssystem med ekonomiska styrmedel att en "felaktig" åsikt på motsvarigheten till Facebook kan stoppa dig från att få ett studielån. Den övervakningsteknik som växer fram i Kina, där statligt kontrollerade sociala medier

byggs samman med "smarta" övervakningskameror och ekonomisk kontroll, är redan en bur med täta men osynliga galler. Men resonemanget om teknik och förtryck är egentligen bara fullt utfört i just det sista kapitlet. Om de tekniska genombrotten är "bra" eller "dåliga" vet vi först när de verkat ett tag. Så tolkar jag Öhrvalls linje. Men de hon beskriver är redan i farstun. Intressant nog är nästan allt det hon skildrar sådant jag redan läst om i SF-romaner, ofta för flera decennier sedan (skönlitteraturen är som bekant ofta först). Ett citat

ur William Gibsons
åttiotalsroman "Count zero" gör
sig påmint när jag läser om just
dem som snart kan förlänga sina
liv och förbättra sitt utseende
närmast i det oändliga: "De
fruktansvärt rika är inte längre
fullt mänskliga".

Ola Larsmo
kultur@dn.se

Sten Bergstrand, 86: "Jag springer så länge benen bär"

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

**Han är fem år äldre än
medellivslängden för män i
Sverige. Det hindrar inte Sten
Bergstrand från att minst en
gång i veckan snöra på sig sina
ståldubbade skor och sätta fart
genom terrängen. "Sedan Sten
opererade höftleden är han som**

en ny Tarzan i skogen”, säger en klubbkompis.

Till dem som vill hålla sig aktiva i hög ålder har Sten Bergstrand ett råd.

Seniorenstid är nu

Del 3

Synen på människorna som gått i pension har förändrats över tid – och kan behöva omprövas igen när fler får allt längre liv. Livet för dem som är över 70 år har hamnat i fokus inte minst under coronakrisen. Hur är det att vara senior i dag? Övriga artiklar i serien publicerades den 29/9 och den 30/9. Starten på orienteringsbanan ligger i en skogsbacke bakom Kungens kurva, i norra utkanten

av Gömmaren-skogen i Huddinge. Sten Bergstrand, 86 år, startstämplar med sin elektroniska plastpinne träd runt högra pekfingret och sätter fart uppför backen i en mellanblå anorak med matchande träningsbyxor. Med sina ståldubbade orienteringsskor tar han sig fram rakt genom terrängen, över blåbärsris och nedfallna grenar.

– Här var det lite stökigt, ropar Sten när han kommit över krönet och får ta några gästeg nerför en slänt där högt gräs döljer löst liggande stenar. Ute på en

uppfångande stig kastar han en blick på kartan – några läsglasögon behöver han inte – och sätter i väg mot den första kontrollen. Banan är kort i dag, 1,8 km fågelvägen. För två veckor sedan blev han distriktsmästare på långdistans i 85-årsklassen. Ska han lyckas vinna i dag igen? Orienteringstävlingen Luffarligan äger rum varje onsdagsförmiddag, året runt, och arrangeras främst för pensionärer, av pensionärer. Under vintermånaderna pulsar löparna i snö. Den här onsdagen vid Segeltorps IP kommer 200 startande. Folk hejar glatt på

varandra utanför idrottsanläggningen, men placerar sina stolsryggsäckar på två meters avstånd. Sedan coronakrisen bröt ut får ingen längre byta om och duscha inomhus och startintervallet har förlängts till tre timmar för att det inte ska uppstå trängsel någonstans. Luffarligan är lika mycket en social händelse som en tävling. Kompisarna skojar med Sten Bergstrand när han registrerar sig för sin bana och visar med mobilen att han redan har swishat startavgiften på 50 kronor.

– Du har blivit mycket bättre sedan du opererade höften, säger Janne Hägerskog, en av klubbkamraterna i Skogsluffarna, och förklarar lite senare med ett leende:

– Innan Sten opererade höften haltade han runt med käpp och gick ändå hyggligt fort, eftersom han nästan alltid orienterar rätt. Men nu, sedan han har opererat sig, har han blivit som en ny Tarzan i skogen. Ser bra gör han också!

Dagens banläggare Gustaf Richert kommer fram och berättar att han försökt undvika de värsta

höjdskillnaderna på bana E, den som Sten ska springa, men att banan rent tekniskt är lika svår som de längre. Sten får nog ”hålla sig på styva linan” om han ska undvika bommar (som det heter när man inte hittar kontrollen direkt). Sedan frågar han hur det är med Marianne, Stens fru.

– Har hon drullat? Ja, du får i alla fall hälsa henne så jättemycket. Jag är väldigt förtjust i din fru! I vanliga fall är Stens fru Marianne med på Luffarligan, liksom på alla andra orienteringstävlingar. De träffades när de var 14 år, gifte sig 1959 och

firade diamantbröllop förra året. Men efter att Marianne i maj trillade i trappan från övervåningen i deras villa har hon blivit tvungen att flytta till ett äldreboende i närheten. Sten är återhållsam med känslorna när han berättar. Men saknaden märks.

– Ja, det är inte kul. Vi har varit väldigt tajta, Marianne och jag. Vi har haft samma intressen och har gjort allting tillsammans. Vårt umgänge har varit en styrka för mig efter pensionen. Det kanske är därför jag inte har fallit tillbaka i några depressioner eller

funderingar om vart man är på väg. Så som man hör att andra kan göra efter att de slutat arbeta, säger han.

Orienterat har Sten gjort sedan 30-årsåldern, då han blev introducerad till sporten av en kollega. När parets två döttrar blivit lite större började hela familjen åka på antingen O-ringen eller någon annan femdagarstävling i Europa om somrarna. När barnen sedan fick egna barn reste tre generationer på orienteringssemestrar tillsammans. Idrottsintresset i familjen är stort. Stens yngsta

dotter Kristina Bergstrand har spelat ishockey i landslaget och har en OS-bronsmedalj hemma i byrålådan.

Själv har Sten skruvat ner på träningsvolymen de senaste åren. Oftast blir det gym en gång i veckan, tre långpromenader och en eller ett par orienteringstävlingar.

– Men jag är ingen sportnörd. Tidigare hade vi länge abonnemang på Konserthuset, Operan, Stadsteatern och Tyresö jazzklubb. De senaste åren har vi tyckt att det är för långt att åka in till stan, så då har vi hellre gått på

förortsteatrarna, som Turteatern i Kärrtorp eller Moment i Gubbängen.

DN har tidigare uppmärksammat hur pensionärer i Sverige får allt fler aktiva år efter yrkesarbetets slut. Äldreforskare kallar den livsfas som Sten befinner sig i för ”den tredje åldern”, en period då man ännu är så pass frisk att man klarar sig förhållandevis bra på egen hand, utan vård och omsorg. För många bidrar emellertid sjukvården till ett bättre liv – något som också Sten kan intyga. För 25 år sedan, strax före start på ett klubbmästerskap i

Kolmårdenskogarna, upptäckte han blod i avföringen.

– Jag tänkte, ska jag springa eller bara lägga mig ner och dö? När jag sedan kom till läkaren visade det sig vara polyper i tarmen. Om jag hade kommit ett halvår senare hade det enligt läkaren kunnat utvecklas till cancer.

Ett par gånger till sedan dess har sjukvården hittat nya polyper som har avlägsnats. Han tar också hormonbehandling mot en relativt lindrig prostatacancer sedan 2012, en tablett om dagen.

– Om jag har något råd till folk som vill hålla sig aktiva länge så är

det att hålla reda på kroppens signaler. Många känner att de har någon smärta och tänker att det nog går över. Men kolla kroppen noga och negligera inte signalerna! Om jag inte hade kollat upp mina besvär hade jag inte stått här i dag.

På grund av artros blev det en höftledsoperation 2018. Nu hoppas Sten få en operation även av den andra höftleden, som började krångla i våras. Sten kopplar ihop broskförfallet i den andra höftleden med att han blev tvungen att sluta gymma under hela våren.

Jag undrar vad läkaren tycker om att han springer med den nya höftleden.

– Jag har inte frågat! Jag tror inte att han tycker om det, men jag vet så många andra på Luffarligan som springer med sina opererade höftleder, och det verkar funka bra. Det är ändå viktigt att röra på sig när man har artros. Jag springer så länge benen bär.

Trots en och annan krämpa har Sten inte riktigt tänkt på sig själv som gammal efter pensionen, berättar han. Kanske har han varit för upptagen: förutom orientering, längdskidåkning och bärplockning

var han i åtta år tävlingsledare för orienteringstävlingen

Luffarkavlen. Så sent som i februari bilade han och Marianne ner till kontinenten för den årliga alpresan med barnen och barnbarnen.

– Ja, man måste ha något annat att tänka på än hur gammal man är och vart livet ska ta vägen. En del får abstinens från jobbet när de pensionerar sig, men jag har haft mina intressen och tyckte bara det var skönt att komma ifrån. Det är egentligen först i år som jag har börjat tänka på min ålder.

Så hur gick det för Sten på Luffarligan? Efter att han hittat den första kontrollen utan problem och satt fart mot den andra, tar DN en genväg för att vänta på honom vid den sista kontrollen, en liten sänka på en höjd omgiven av tät granskog. Efter en stund skymtar en blå träningsoverall mellan granstammarna nedanför höjden. Men Sten klättrar inte uppför höjden, där kontrollen är placerad, utan passerar förbi och försvinner ur sikte. En bom! Det tar omkring fem minuter innan

han till slut kan lokalisera skärmen och kila i väg mot mål. Efteråt står det klart att bommen kostade Sten segern på bana E. En ett år yngre rival var tre minuter snabbare och Sten fick nöja sig med en andraplats.

– Ja, banläggaren fick rätt. Jag bommade sista kontrollen ordentligt. Hade jag varit lite ödmjukare hade jag gjort en omväg via en stig. Men så är det ofta. Man är lite övermodig och drar rakt på i stället för att välja den säkrare vägen runtom, säger Sten efter att ha hämtat andan.

Men en tröst efter målgången är att någon väntar på honom. Äldsta dottern Marie, 60 år, har parkerat sin bil bredvid Stens. Hon har nyligen gått i deltidspension och springer nu själv Luffarligan varje onsdag – vilket gör att hon kan hålla pappa sällskap när Marianne inte längre är med.

Far och dotter tar sina stolsryggsäckar en bit upp i skogen bakom idrottsplatsen för att tvätta av sig och byta om. Nästa onsdag är det dags igen.

Sverker Lenas

sverker.lenas@dn.se

Sten Bergstrand

Ålder: 86 år.

Bor: I Tyresö.

Orienterar för: Skogsluffarnas OK, där han i åtta år var tävlingsledare för Luffarkavlen.

Familj: Hustrun Marianne, döttrarna Marie och Kristina samt barnbarnen Sara och Lina.

Intressen: Gå på konserter med klassisk musik och jazz. Se teater.

Gymma på Friskis & Svettis.

Plocka lingon med Marianne, i vanliga fall 70–80 liter om året.

Resa till alperna med familjen.

Ordförande i vägföreningen på landstället på Djurö.

Tidigare yrke: Arbetat med organisationsfrågor i kommunalförvaltningen i Stockholms stad och som chef för en verksamhet inom civilförsvaret. Pensionerade sig vid 63.

Gåfotboll och balkonggympa ska få äldre att idrotta längre

MÅNDAG 5 OKTOBER 2020

Fler äldre ska få bättre förutsättningar att delta i föreningsidrott. Det vill Riksidrottsförbundet som precis har inlett en tvåårig satsning på idrott för äldre.

I dag finns inte så mycket kunskap om hur många äldre som idrottar i föreningar. Därför stöttar nu Riksidrottsförbundet 46 av sina medlemsförbund för att kartlägga och analysera den idrottsverksamhet som finns för äldre.

– De senaste åren har man sett en ökning av föreningar som drar i gång verksamhet för äldre. Det är fler föreningar som tänker på målgruppen och tittar på anpassningar eller sätt att idrotta längre, säger Aila Ibanez Mengüç, verksamhetsutvecklare på Riksidrottsförbundet.

Gåfotboll är ett exempel som har sänkt tröskeln för många äldre att delta. I dag finns över 50 fotbollsföreningar där gåfotboll ingår i verksamheten. Även inom segling satsas det på äldre deltagare, med 35 seglarförbund som driver seglarskolor för 65 plus.

Biljardförbundet har startat upp biljardföreningar på äldreboenden och under coronapandemin har både livesända träningar och balkonggympa på äldreboenden testats med framgång.

– Livslångt idrottande är ett av idrottsrörelsens gemensamma

mål. Då handlar det om att skapa förutsättningar för föreningar och förbund så att äldre kan vara med. Men vi ska heller inte glömma att äldre redan är en oerhört viktig del av idrottsrörelsen. Flera hundra tusen äldre är medlemmar, både som aktiva utövande och som föreningsledare och funktionärer, säger Aila Ibanez Mengüç.

Riksidrottsförbundet arbetar sedan 2015 med målsättningen ”idrott hela livet”. Där är äldre en lika viktig del som barn och unga. – Vi är den största folkrörelsen och då kan vi inte vara oviktiga för

en femtedel av Sveriges befolkning. Idrott är roligt och får oss att fungera bättre i vår egen vardag. Om vi mår bra fysiskt, psykiskt och socialt kan vi bli mer självständiga och leva bättre liv, oavsett ålder. Men särskilt i dag, när prognoserna säger att vi kommer att leva allt längre, är det viktigt att de extra åren blir bra år. Där kan idrotten bidra med att skapa meningsfulla sammanhang där man har roligt och känner sig mindre ensam, säger Aila Ibanez Mengüç.

Sverker Lenas

sverker.lenas@dn.se

Från och med den 1 oktober kommer alla idrottsföreningar som har idrottsaktiviteter där äldre deltar att kunna söka ett verksamhetsstöd via Riksidrottsförbundet.

Som en del av ansökan ska föreningen fylla i en enkät. Svaren ska bidra till att utveckla verksamheten så att fler äldre kan idrotta.

Omstridd ”hacking”-lag används flitigt av polisen

TISDAG 6 OKTOBER 2020

I våras fick svensk polis rätt att hacka misstänkta mobiler och datorer. Sedan dess har polisen varit förtegen om användningen. Men nu visar siffror som DN har tagit del av att metoden brukas

regelbundet. På ett halvår har den valts i utredningar vid mer än 130 tillfällen.

Från och med den 1 april i år har polisen rätt att ta sig in i misstänkta datorer och mobiltelefoner med hjälp av trojaner och andra virusliknande program, i praktiken att hacka dem. Detta för att kunna avlyssna kommunikation innan den krypteras av moderna appar. Användningen är omgärdad av stort hemlighetsmakeri, både vad det gäller hur ofta lagen används och vilka tekniska metoder polisen har fått tillgång till.

– Vi kan inte prata om hur vi använder de verktyg vi har, säger Gabriel Wernstedt, pressekreterare på Säkerhetspolisen.

Men det står klart att lagen, hemlig dataavläsning som den officiellt heter, har tagits i bruk vid en mängd tillfällen.

Varje gång polisen ska ta till hemlig dataavläsning måste det godkännas av domstol. Sedan den 1 april i år har 136 begäranden hanterats, mer än 20 i månaden i genomsnitt under perioden. Detta enligt siffror från Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, som

underrättas om varje domstolsbeslut.

Det framgår inte hur många av de 136 som har beviljats. Men det är extremt sällsynt att svenska domstolar avslår ansökningar om andra former av hemliga tvångsmedel. Exempelvis avslogs bara 0,6 procent av ansökningarna om avlyssning som inkom i fjol. Enligt uppgift till DN följer domstolarna ett liknande mönster när det gäller hemlig dataavläsning.

Lagen om hemlig dataavläsningen välkomnades från polisiärt håll. Säpo pekade i sitt remissyttrande

att ”den kraftigt ökade användningen av kryptering innebär att de brottsbekämpande myndigheterna bara kan läsa av mindre än tio procent av den datakommunikation som i dag får avlyssnas eller övervakas”.

Åklagarmyndigheten ställde sig också bakom förslaget, men ville gå längre och bland annat skrota kravet på att en domstol skulle behöva godkänna varje gång en polis använde metoden.

Men lagen mötte också kritik. Datainspektionen ansåg att den inkräktade för mycket på den personliga integriteten och sade

nej. Det gjorde även Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. Liknande kritik kom från bland annat Advokatsamfundet. Den har också försatt stora it-företag i en speciell sits. För att lyckas hacka en mobil eller en dator kan polisen behöva använda sig av trojaner eller annan mjukvara av samma slag som kriminella använder. De utnyttjar säkerhetshål, precis sådana som företag som Apple, Microsoft och Google lägger stora resurser på att täta. Men om de tätas så får polisen det svårare. Med andra ord ligger det i statens intresse att

säkerhetshål hålls hemliga, så länge som möjligt.

Teknikföretagen brukar säga tvärt nej till att släppa på säkerheten för myndigheters skull. Statliga trojaner lär inte behandlas annorlunda än övriga.

– Sådana trojaner kommer vi att bekämpa precis som alla andra, sa Daniel Akenine, säkerhetschef för Microsoft i Sverige, till DN när lagen förbereddes.

Frågan om hemlig dataavläsning har blivit allt mer aktuell på senare år, i takt med att stark kryptering har blivit standard i många kommunikationstjänster.

Det gäller inte bara specialutrustning för säkerhetsmedvetna, helt vanliga meddelandeappar som Whatsapp krypterar i dag meddelanden så att de blir i det närmaste omöjliga att läsa för utomstående.

Linus Larsson

linus.larsson@dn.se

Fakta. Får bara användas vid grova brott

Hemlig dataavläsning får användas i utredningar av brott som inte kan ge mindre än två års fängelse och ett andra antal grova brott.

Det inkluderar till exempel grovt narkotikabrott, dråp och grovt vapenbrott.

Lagen kan också i vissa fall användas utanför en utredning, för att förhindra grova brott.

Ett domstolsbeslut krävs innan hemlig dataavläsning kan tas i bruk.

Fakta. Bakgrund

2005: Hemlig dataavläsning föreslogs i en statlig utredning redan 2005. "Vanliga standardprodukter levereras i dag i stor omfattning med funktioner för kryptering", skrev utredaren. Men den dåvarande regeringen gick inte vidare med förslaget.

2015: Mitt under jakten på en då terrormisstänkt man i Sverige, som senare visade sig oskyldig, lade statsminister Stefan Löfven fram förslaget att svensk polis skulle få tillgång till hemlig dataavläsning.

2017: Efter ett terrordåd i London i mars hamnade krypterade appar i

strålkastarljuset, eftersom gärningsmännen uppgavs ha använt appen Whatsapp strax före dådet. "Vi måste se till att våra underrättelsetjänster har möjlighet att ta sig in i krypterade Whatsapp", sa dåvarande inrikesminister Amber Rudd.

2017: Petra Lundh, då lagman vid Södertörns tingsrätt, överlämnade sin utredning med förslag på hur hemlig dataavläsning skulle införas i Sverige.

2019: Med stor majoritet antogs lagförslaget i riksdagen. Bara Vänsterpartiet och två andra ledamöter röstade mot.

2020: Den 1 april trädde lagen i kraft och gav polisen rätt att efter domstolsbeslut hacka misstänkta mobiler och datorer.

Sverige köper mer vaccin

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Sverige har köpt in ytterligare vaccin mot säsongsinfluensa, rapporterar Sveriges Radio Ekot. I konkurrens med andra länder har 180 000 nya doser införskaffats. Coronapandemin väntas öka intresset att vaccinera sig även mot säsongsinfluensa.

TT

Ny vargattack – 16 får drabbade

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Sammanlagt 16 får har dödats, skadats eller saknas efter en vargattack mellan Malmköping och Mariefred i helgen.

Länsstyrelsen har varit på gården och konstaterar på sin hemsida att detta var den fjärde händelsen i år där varg dödat får i Sörmland.

TT

KD har begärt riksdagsdebatt om Estonia

TISDAG 6 OKTOBER 2020

**Kristdemokraternas
riksdagsledamot Mikael
Oscarsson begär att riksdagen
ska debattera frågan om
Estonias förlisning.**

**– Det som aldrig har kollats upp
är de känsliga
militärtransporterna. Kan dessa**

förklara beslutet att inte bärga? säger han till DN.

I ett brev till inrikesminister Mikael Damberg på måndagen skriver Oscarsson bland annat: ”Frågan om M/S Estonia engagerar. Med all rätt, eftersom det finns så många obesvarade frågor. Hur kunde Estonia sjunka så snabbt? Varför bärgades inte fartyget och de omkomna? Vem bär egentligen ansvaret för olyckan? Hade de militära transporterna – som länge hölls hemliga – någon betydelse för Estonias förlisning?”

Oscarsson har sitt parti bakom sig och han säger att han vill se debatten så fort som möjligt.
– Det var över 500 svenskar som omkom och att inte åter utreda vad som hänt med tanke på de nya uppgifter som kommit fram skulle fortsätta skapa ett eldorado för konspirationsteoretikerna. Estonias förlisning var en monumental katastrof, säger han.
Clas Svahn

Två skadade i skottlossning

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Två personer skadades i en skottlossning mot en lägenhet i Biskopsgården i Göteborg strax före klockan 20 på måndagen. Enligt vittnen hördes mellan fem och sju skott. En person ska vara skadad i ett ben och den andra ska ha fått en rispa på ryggen. I lägenheten befann sig tre vuxna och ett barn. Minst en maskerad

person har setts lämna platsen, skriver polisen på sin hemsida. Polisen har inlett en så kallad särskild händelse, vilket innebär att utredningen hanteras utanför den ordinarie polisverksamheten.

Mia Holmgren

Sex drunknings- olyckor i september

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Sex personer miste livet i drunkningsolyckor under september månad, enligt preliminär statistik från Svenska Livräddningssällskapet. Samtliga omkomna var vuxna män, minst

fem av dem över 50 år gamla. Fem av männen förolyckades i samband med att de varit ute med fritidsbåt.

Hittills i år har 74 personer omkommit i drunkningsolyckor, 2019 var siffran 68 för hela året.

TT

Moderatmiljard viks för laddstolpar

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Moderaterna vill satsa mer på laddstolpar och stöd för att utveckla gröna bränslen, som alternativ till regeringens klimatåtgärder. Det är nödvändigt för att få ner utsläppen från transporter, anser M som samtidigt vill sänka skatten på bensin och diesel.

Moderatledaren Ulf Kristersson anser att en sänkning visst går att kombinera med en effektiv klimatpolitik. M föreslår en sänkning som ska ge en krona billigare bensin och diesel vid pumpen, något som kostar fler miljarder än vad partiet föreslår i åtgärder för att minska utsläppen.
TT

Volvos återförsäljare lanserar egen tjänst

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Volvo Cars målsättning att hälften av försäljningen ska ske via företagets egna prenumerationstjänster har skapat en konflikt mellan bilmärket och återförsäljarna. Nu lanserar en av dem – Svensk

Volvo- och Renaulthandel – en egen bildelningstjänst.

De senaste två åren har Volvo Cars fått sämre betyg av sina återförsäljare. Företaget har varit tydligt med att de vill öka direktkontakten med kunderna, vilket inte uppskattats av bilhandlarna.

Volvo Cars målsättning är att hälften av all försäljning ska ske via prenumerationer år 2025. Om målsättningen uppnås riskerar återförsäljarnas verksamhet att krympa avsevärt och i USA har återförsäljarna gått så långt att de velat stoppa

prenumerationstjänsten Care by Volvo.

I januari kallade Jon Wakefield, sedan förra sommaren vd för Volvo Cars Sverige, till ett möte med Volvohandlarna i ett försök att förbättra relationen. Då vittnade flera återförsäljare om att relationen varit frostig.

– Det har känts som om Volvo ville bryta det framgångsrika samarbete vi haft i Sverige vilket har lett till viss osämja och irritation, sa Janola Gustafson, vd för Svensk Volvo- och Renaulthandel, då till Dagens industri.

Nu har det 50-tal återförsäljare i Sverige som han företräder beslutat att lansera den egna bildelningstjänsten Rulla. Att tjänsten skulle vara ett inspel i konflikten förnekar dock Janola Gustafson.

– Vi har ett samarbete som sträcker sig extremt långt tillbaka i tiden och det finns ingen annan vilja från vår sida, säger han.

– Att vi lanserar Rulla har inget med den relationen att göra, att vi på något sätt önskar markera eller starta någon intern konflikt.

I stället handlar det om att de ser ett behov på marknaden som inte

täcks upp av andra, enligt Gustafson. Rulla kommer också att ha bilar från Renault, vilket möjliggör ett större utbud med både personbilar och transportbilar. Det kommer också att finnas fler små och billigare bilar.

– Avsikten är att vi ska ha en väldigt konkurrenskraftig produkt med ett lågt pris, säger Janola Gustafson.

Rulla kommer inledningsvis att lanseras i Borås, Jönköping, Umeå och Varberg, och efterhand utökas med flera städer. Precis som för Volvo Cars egna tjänst ”M”

kommer bilarna hämtas och lämnas på samma station. Janola Gustafson ser inte Rulla som ett försök att konkurrera med Volvos egna prenumerationstjänster.

– Vi ser att Rulla och M mycket väl kommer att kunna samexistera, säger han.

I en kommentar till DN skriver Volvo Cars presschef Karin Wik att samarbetet med de svenska Volvohandlarna fortskrider på ett konstruktivt sätt och att de jobbar ihop för att möta framtidens utmaningar.

– Sättet som människor köper och använder bilar förändras, och det

är naturligt att våra återförsäljare anpassar sig till förändringarna. Volvo Cars ser konkurrens som sporrande för oss att bli ännu bättre, och vi tror starkt på att M:s egenutvecklade och Volvoexklusiva premiumtjänst inom mobilitet är ett attraktivt erbjudande för kunder i urbana områden som inte vill äga en egen bil, skriver Karin Wik.

Lovisa Ternby

lovisa.ternby@dn.se

Fakta. Så fungerar bildelning

Det finns många sätt att dela bil.
De kan hyras ut av privatpersoner

eller större företag, per timme eller dag, för den tid som bilen nyttjas eller med olika abonnemang. Volvo cars, BMW, Daimler och VW har alla format sina egna bildelningstjänster, men det har varit svårt för verksamheterna att bli lönsamma.

Jämställdheten på börsen backar under pandemin

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Börsbolagen som helt saknar kvinnor i ledningen blir allt fler. Allbrights senaste jämställdhetsrapport visar att inte en enda bransch når målet om jämn könsfördelning 2020. – Tidigare har vi alltid sett ljusglimtar men nu ser vi tillbakasteg likt aldrig tidigare, säger Amanda Lundeteg, vd för Allbright.

Coronakrisen har vänt utvecklingen för jämställdhet i svenskt näringsliv i negativ riktning. Det konstateras i den årliga Allbrightrapporten, där jämställdheten i Sveriges börsbolag kartläggs.

Allt fler bolag saknar helt kvinnor i ledningen – och utvecklingen står samtidigt still för de bolag som listas som mest jämställda. Sammanlagt utgör de jämställda bolagen 19 procent av börsens bolag.

– Det är alarmistiska siffror, säger Amanda Lundeteg.

Den bransch som brister mest är kraftförsörjning som fortsatt står på noll i antalet anställa kvinnor på ledningsnivå. Inom energiförsörjningen har motsvarande siffra sjunkit från elva procent till sju procent sedan 2019.

I fjol rapporterade Allbright att bland annat de börsnoterade fastighetsbolagen kunde räknas som den första jämställda branschen på börsen med 40 procent kvinnor på ledningsgruppsnivå.

Vad som kunde ha blivit ett startskott för fler jämställda

branscher slutade i stället med att fastighetsbranschen återigen halkat ner till 38 procent kvinnor 2020. Förklaringen bakom raset är att jämställdhetsarbetet läggs på hyllan i pandemin, menar Amanda Lundeteg.

– Det är skakigt och bolagen agerar kortsiktigt, tyvärr läggs jämställdhetsarbetet på hyllan. Ingen bransch inom börsen har under 2020 nått jämn könsfördelning. För tredje året i rad står andelen styrelsekvinnor på 34 procent.

Bolagen på röda listan saknar helt kvinnor i ledningsgruppen – det

motsvarar en fjärdedel av alla börsbolag. Bland de nyröda bolagen syns bland annat Scandic Hotels, vars ledningsgrupp nu består av tio män.

Samtidigt har omkring 200 börsbolag fastnat på en mellanstation – den gula listan. – Det handlar om bolag som värvat enstaka kvinnor till ledningsgruppen, likt H&M som har gått från jämställda till ojämslällda under det gångna året, säger hon.

Den svenska utvecklingen är oroande jämförelsevis med

internationella siffror, menar Amanda Lundeteg.

Allbrights systerstiftelse i Tyskland har analyserat siffror från de 30 största börsbolagen i bland annat USA och Storbritannien som visar att mellan 2018 till 2020 så ökade andelen kvinnor inom ledningen från 25 till 29 procent i USA respektive 20 till 24 i Storbritannien.

– Men Sverige har stått och stampat på 24 procent under flera år nu. Det är illa med tanke på vår självbild om att Sverige ska vara drivande i frågan.

Amanda Lundeteg menar att de som tror sig ha löst frågan om jämställdhet och mångfald oftast brister mest.

– Det handlar om att cheferna inte bottnar i frågan men redan har startat processer där man arbetat halvdant med exempelvis mångfald. Sveriges Radio är ett bra exempel, där har man gjort halva jobbet och rekryterat mer mångfaldsbaserat än många andra, men sedan gäller det att ha en större förståelse och våga analysera arbetsplatskulturen.

Johanna Sundbeck

johanna.sundbeck@dn.se

Fakta. Allbright

Allbright är en partipolitiskt obunden och icke-vinstdrivande stiftelse som arbetar för jämställdhet och diversifiering på ledande positioner i näringslivet. Stiftelsen kartlägger kontinuerligt näringslivets ledningsgrupper och styrelser för att belysa frågan om representation.

”Låt unga och gamla mötas – slå ihop förskolor och äldreboenden”

TISDAG 6 OKTOBER 2020

I TV4-programmet

”Fyraåringarna på äldreboendet” filmades ett sex veckor långt experiment med syfte att förbättra äldres mående med hjälp av förskolebarn. Idén var att de två målgrupperna skulle umgås dagligen med förhoppningen att

det skulle förbättra de äldres kognitiva förmågor och förgylla deras ensamma och isolerade vardag.

Resultatet blev en markant fysisk, kognitiv och psykisk förbättring för majoriteten av deltagarna.

Men det som var mest slående var att det som en gång uppfattades som tecken på demens nu kunde härledas till bristande daglig aktivitet, ensamhet och isolering. Två förskolepedagoger som deltog uttrycker i slutet av programserien en dröm om att slå samman äldreboende och förskoleverksamhet, eller åtminstone låta

dem ligga i samma byggnad. Det var nämligen inte endast de äldre som gynnades av experimentet, utan även barnen utvecklade självförtroende, förståelse och nya praktiska kunskaper.

Att slå samman den yngsta och äldsta generationen är alltså påträngande fördelaktigt. Under programseriens fyra avsnitt gick en person som var självmordsbenägen till att bli levnadsglad, en rullstolsburen blev sporadiskt flanör och en förmodad dement till osannolikt friskförklarad (det handlade inte om några medicinska mirakel,

utan om felbedömningar av sjukdomsbilden från första början).

För att även tilltala tittare som inte greps av det omedelbart fantastiska med detta talade en av forskarna bakom experimentet om att dessa effekter även skulle kosta samhället mindre. Experimentet i sig är dock inte den egentliga innebörden av programmet som jag ser det. Det bakomliggande budskapet handlar om att ge både värde och värdighet till våra äldre. Det verkar finnas en utbredd syn på landets många äldre som att det är en börda i behov av

förvaring. Men det ironiska, som bland annat uppdagas i programserien, är att det är vi själva som skapar denna börda genom att måla fan på väggen så fort en människa över 65 yppat fraser som "vad sa?" eller "aj, min höft".

Det finns mer att hämta från människan än hennes arbetskraft och ungdomliga vigör. Människan är i behov av samtal, upplevelser och beröring oavsett ålder. Det enda omänskliga med åldrandet är vår syn på den.

Att låta förskola och äldreboende gå samman är ett sätt att

humanisera och avdramatisera åldrandet. Inte ens pandemin är ett hinder för denna sammanslagning. Nu finns det gott om tid för förberedelser innan detta kan bli verklighet i en coronafri framtid.

Emma Tingström, student i sociologisk samhällsanalys vid Stockholms universitet

Johan Esk: Att skydda idrotten från brottslighet är omöjligt

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Det spelar ingen roll om det är dopning eller ekonomisk brottslighet.

Det är omöjligt för idrotten att skydda sin spelplan från kriminell verksamhet.

Håkan Sjöstrand försökte låta stenhård.

Det var maj 2017 och den allsvenska matchen IFK Göteborg–AIK var inställd efter ett misstänkt

matchfixningsförsök. På en presskonferens sade generalsekreteraren Sjöstrand:
– Det här är ett budskap till de som försöker att förstöra vår fotboll. Vi kommer att jaga er. Vi kommer att jaga er så mycket vi bara kan. Vi kommer att göra allt vi kan för att identifiera er och få bort er.

Jag kände bara: Lycka till.

Där det finns pengar – där finns det brottslighet.

Det finns mycket pengar i idrotten – därför finns brottslighet där.

Att föreningar, förbund och polisen ska ha möjlighet att hålla

idrotten fri från kriminalitet var därför bara ihålig retorik av Sjöstrand.

Likheten mellan dopning och annan kriminell verksamhet inom idrotten är att fuskarna alltid gör vad de kan för att ligga steget före och hitta nya vägar – i jakten på pengar.

Matchfixningsaffären rörde den förre AIK-spelaren Dickson Etuhu.

Samme Etuhu fick minst en miljon kronor för sin inblandning i AIK-spelaren Alexander Isaks historiskt dyra övergång till Borussia Dortmund. Etuhu var då

en del av agentnätverket kring Vlado Lemic. En agent vars verksamhet väckt mycket kritik. Hans medhjälpare i Sverige har suttit häktad och är under utredning för skattebrott.

Isak-affären är ändå ingenting när det gäller bollande med bolag jämfört med Nabil Bahouis övergång från AIK till saudiska Al Ahli 2015. Det är ett dribblande som får Messi att framstå som en julgransfot och det är lätt att bli åksjuk när man läser DN:s granskning av övergången. Det är en resa med platser som Skottland, Malta, Belize, Schweiz,

Dubai och Estland. Det obehagliga och allvarliga är att spåren leder till grovt kriminella personer på slutstationen.

Den här typen av historier har avslöjats tidigare ute i Europa. Om det har hänt tidigare i Sverige är omöjligt att veta. Polisen och förbunden jagar knappast aktivt. Att DN:s undersökande reportrar fick upp spåret berodde på en granskning av en helt annan historia med tungt kriminella individer.

Inga misstankar faller mot Isak och Bahoui även om den senares övergång 2015 redan då kändes

mycket märklig. Bahoui hade slagit igenom och att i det läget flytta till fotbollsspelarnas ”pensionärs-Florida” väckte förvåning. Förklaringen var att den ekonomiska dealen var så bra att den inte gick att säga nej till. Ett halvår senare var hans transferresa inne på ett mer normalt spår när han gick till Hamburger SV.

AIK är inte ensamt om att ha dragits in i matchfixningshistorier i svensk fotboll.

Däremot dyker just AIK upp i flera spelaraffärer som granskas av skattemyndigheter och där den

stora frågan är vad som är gåva mellan spelare och agent och vad som ska vara skattepliktigt agentarvode.

Kanske har AIK bara otur som råkar hamna nära fläkten när skiten stänker.

För att minska den otursrisken måste AIK och andra klubbar lyckas med det här svåra:

Klubbarna ska ha koll på vem den man gör affärer med senare gör affärer med.

Om affärskedjan leder in i kriminell verksamhet kommer uppmärksamheten alltid att landa på klubben som spelaren

lämnade. Som AIK i Bahoui-övergången.

Johan Esk

johan.esk@dn.se

Ny rapport: Dela inte in barn slentrianmässigt i pojk- och flickgrupper

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Dela inte in i pojk- och flickgrupper slentrianmässigt. Låt barn upp till 18 år själva välja lag oavsett kön. Och hitta nya lösningar kring omklädningsrum.

Det är RFSL:s rekommendationer till svensk idrott i en ny rapport om transpersoner och idrott, som släpps på tisdagen.

– Svensk idrott har inte tagit den här frågan på tillräckligt stort allvar. Det har varit en ickefråga. Så säger Mathilda Piehl, sakkunnig inom hbtq- och idrottsfrågor på RFSL, Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter.

Piehl är redaktör för den rapport som förbundet på tisdagen släpper kring transpersoner och idrott.

– Vi vet redan att transpersoner ligger långt efter majoritetsbefolkningen när det gäller den generella hälsosituationen, säger hon.

– Därför ville vi titta på varför man är mer stillasittande, varför idrottar inte transpersoner i lika hög grad som andra?

Under två års tid har RFSL samlat in enkätsvar från 110 transpersoner om deras erfarenheter av svensk idrott.

Mönstret som framkommer är tydligt:

– Om man inte vet vilket omklädningsrum man ska gå in i eller i vilket lag man ska spela är man utesluten redan där, säger Piehl.

– Man kommer aldrig till planen eller arenan för idrotten. Den slentrianmässiga könsuppdelningen är ett stort problem. Den gör att transpersoner utesluts från svensk idrott.

RFSL har valt att i första hand fokusera på barn-, ungdoms- och breddidrotten, då internationella

regelverk och antidopningsregler gör situationen kring transpersoner och elitidrott mer komplex.

I en rekommendation till idrotten skriver man om ungas idrottande: ”Dela inte slentrianmässigt in barn i pojk- och flickgrupper i onödan.”

”RFSL uppmanar idrotten till att undersöka möjligheten att göra indelningar som inte baseras på kön (...). RFSL vill särskilt att idrottsutövande barn ska ha rätt att delta i en verksamhet i enlighet med dennes önskan oavsett vilket kön som tilldelats barnet vid

födelsen. Att alla barn och unga upp till 18 år själva ska få välja kategori, lag eller grupp oavsett kön.”

– Barnkonvention blev ju lag i Sverige den 1 januari, där här går helt i linje med det, säger Mathilda Piehl.

RFSL har jobbat ihop med Riksidrottsförbundet (RF) och flera specialidrottsförbund.

– Vi är väldigt glada att man nu börjar kunna se små steg mot förändring. Jag hoppas att det här snart också kommer att reflekteras i deras rekommendationer.

– Det finns en känsla och en oro bland många transpersoner för att bli kränkt om man söker sig till idrotten. Därför krävs att idrotten säger ”du är välkommen”.

Sofia B Karlsson är RF:s sakkunniga och utbildningsansvariga i jämställdhet och inkludering. Hur har svensk idrott hanterat frågan om transpersoner?

– Vi har haft en lång väg att gå för att komma framåt i den här frågan, säger hon.

– Nu är vi på gång, men det har inte gjorts tillräckligt tidigare. Vi har krokat arm med bland annat

RFSL, och den här rapporten är en viktig pusselbit.

Är det möjligt att slopa den ”slentrianmässiga könsuppdelningen” inom barn- och ungdomsidrotten?

– Det pågår ett arbete med att se över våra styrande dokument för att inkludera transpersoner på ett bättre sätt än vad som görs i dag. Där lutar vi oss bland annat mot forskningen som lyfter fram samträning, och som ifrågasätter återskapandet av könsnormer, säger Sofia B Karlsson.

Så man kan förvänta sig ändringar i RF:s rekommendationer?

– Precis. Här uppmanar vi också föreningar och förbund att ställa sig frågorna: Varför könsindelar vi i dag? Finns det en anledning eller kan vi fundera på ett nytt sätt? Det är jätteviktigt.

I sin rapport pekar RFSL även på behovet av att se över idrottsanläggningar vad gäller omklädningsrum.

Frank Berglund är vice ordförande i RFSL.

– Vår grundinställning är att alla ska kunna använda det omklädningsrum som stämmer överens med hur man identifierar sig, säger han men talar också om

möjligheten till ett tredje omklädningsrum eller alternativ för den som vill byta om mer avskilt.

– Det går att lösa med enkla saker som ett draperi eller ett bås. Men det är jätteviktigt att det finns ett transperspektiv.

DN har tidigare skrivit om Kalla Faktas och Sydsvenskans granskning av fallet Julle, nioåringen som kroppsligt är flicka, identifierar sig som pojke och inte fick spela kvar i sitt pojkfotbollslag.

- Det har funnits flera fall som skapat onödiga restriktioner, säger Frank Berglund.
- Vi tror att mycket handlar om okunskap, man vill inkludera men vet inte riktigt hur. Där försöker vi jobba med konkreta tips och hoppas att de här verktygen kan stärka idrotten.

Lisa Edwinsson

lisa.edwinsson@dn.se

Solna drog in skolskjutsen för autistiska Jakob – och han är inte ensam

TISDAG 6 OKTOBER 2020

**Flera barn som har
neuropsykiatriska
funktionsnedsättningar har fått
sin skolskjuts indragen efter att
nya riktlinjer antagits i Solna.
För 11-åriga Jakob som har en
autismspektrumdiagnos har**

beslutet vänt upp och ner på tillvaron. Hans mamma säger att hon nu måste kämpa för rätten till skolgång för sin son. – Jag känner en stark oro, både för honom och för andra barn, säger Karima Lindberg.

Sedan 11-åriga Jakob i tredje klass började på Ingridskolan i Solna har mamma Karima Lindberg märkt hur han blivit gladare och börjat läsa böcker.

– Den stora skillnaden är att han vill gå dit dagen efter också. Inte den här ledsna Jakob som bara var trött och arg och ville rymma.

Jag var rädd att det skulle gå riktigt illa för honom.

Skolan, som är privat, riktar sig till elever som har ASD, autismspektrumdiagnos. Jakob har svårt för miljöer med mycket rörelse, kan ofta inte uttrycka vad han vill eller be om hjälp och blir lätt stressad och får ångest.

DN har tidigare skrivit om barn på denna skola, när föräldrar där larmade om att många av eleverna på stadens resursskolor får avslag på så kallade tilläggsbelopp.

Under sina två år i skolan har Jakob fått skolskjuts de dryga fem kilometerna betald av kommunen,

men nu får han nej. Detta eftersom den närmsta kommunala skolan inte är tillräckligt långt bort från Jakob för att han skulle ha rätt till skolskjuts.

– Jag förstår inte hur Jakob från en dag till en annan skulle kunna gå in i en klass med 30 elever utan de specialresurser som finns på hans nuvarande skola, säger Karima Lindberg.

Hon tycker beslutet är särskilt märkligt eftersom kommunen själv, i väntan på att Jakob skulle få plats på den privata resursskolan, placerat honom i en liten studiegrupp på en kommunal

skola – som ligger bredvid Ingridskolan.

Hennes möjlighet att hjälpa Jakob till skolan är begränsade. Hon är ensamstående utan körkort och blev, efter en operation i augusti, beordrad att undvika promenader och fysisk aktivitet. Hon tillhör också en riskgrupp och bör undvika kollektivtrafik.

Vissa dagar följer Karima Lindberg ändå med Jakob på bussen till skolan, men märker hur det dränerar honom på energi och gör honom orolig. Han kommer i dagsläget i väg till skolan i snitt två dagar i veckan,

resten av tiden försöker hans mamma hjälpa honom med hemundervisning.

– Det blir deprimerande för honom att vara hemma.

Karima Lindberg sitter själv i likabehandlingskommittén för Socialdemokraterna och ser kommunens beslut som ett felaktigt sätt att spara pengar. Hon har överklagat, bett om ett läkarutlåtande för att söka om färdtjänst och kommer att anmäla kommunen till Skolinspektionen. I februari antog Solna stad nya riktlinjer för skolskjuts. Enligt dem ska elever som har valt en

privat skola bedömas utifrån avståndet till den närmsta kommunala skolan. Om denna inte ligger tillräckligt långt bort ges eleven inte heller skjuts till en annan skolenhet.

Barn med funktionshinder kan dock ha rätt till skolskjuts även om avståndet mellan hemmet och skolan är kortare än så. Barn ska också beviljas skolskjuts i de fall kommunen inte kan erbjuda utbildning likvärdig den barnet får på den valda skolan.

Ordförande i skolnämnden, Marianne Damström Gereben (L), säger att det är tråkigt att höra om

Jakobs fall, men att man kan överklaga – och även söka färdtjänst som i så fall regionen betalar för.

– Även om en elev har fått avslag betyder ju inte det att eleven inte behöver stöd för att ta sig till skolan. Men enligt skollagen så ligger det inte på kommunen om man har valt en fristående skola, säger hon.

Hur mycket sparas på att inte ge de här barnen skolskjuts?

– Det vet inte jag. Det är inte så att vi har satt ett besparingskrav på förvaltningen.

Enligt henne har kompetensen på de kommunala skolorna blivit bättre de senaste åren, när det gäller att möta barn med neuropsykiatriska funktionshinders behov.

– Jag står för det fria skolvalet, att man som förälder har förtroende för den verksamhet där man har sitt barn. Men jag har ansvar för alla barn och elever i Solna.

– Vi måste fatta beslut utifrån en likvärdighet och i enlighet med skollagen.

På Skolverkets hemsida står det att en elev som går i en fristående skola inom kommunen som

huvudregel inte har rätt till kostnadsfri skolskjuts.

”Kommunen ska dock anordna skolskjuts för en sådan elev om det kan ske utan organisatoriska eller ekonomiska svårigheter för kommunen.”

– Absolut skulle man kunna ge allt till alla, men så funkar det inte inom kommunen.

Du menar att antingen får alla barn i privat skola skolskjuts, eller får ingen det?

– Om man hårdrar det så blir det ju så. Men det är klart att man måste se utifrån behov.

Maria Rönnberg, Solnas administrativa chef, säger dock att det enbart är de ansökningar där eleven går i den av kommunen anvisade kommunala skolan där funktionsnedsättning kan ligga till grund för skolskjuts. Elever som går i fristående skola provas bara mot om skolskjutsen kan ske utan organisatoriska eller ekonomiska svårigheter för kommunen. Maria Rönnberg hänvisar till en dom från Högsta förvaltningsdomstolen som slår fast att ”ekonomiska svårigheter” här är att tolka som ”merkostnader”.

En annan som fick avslag på ansökan om skolskjuts är 15-åriga Oscar, som DN tidigare berättat om. Han har haft cancer, sitter i rullstol och har precis fått veta att han har svår skolios. Han lider varje dag av svåra smärtor, berättar hans mamma, Anna Eklund Tarantino.

Hon säger att även Oscars avslag grundade sig i var hans grundplacering hade varit, även om han i praktiken inte hade kunnat ta sig dit heller. Oscar går i Adolfs Fredriks musikklasser i Stockholms stad.

– Nu sitter jag och skjutsar honom varje dag så jag kan inte förvärvsarbeta och vi har inte råd att betala taxi.

Men på torsdagen, efter att Oscars föräldrar kontaktat såväl DN som samtliga politiker i kommunen, händer något.

– De säger att egentligen har han inte rätt till skolskjuts, men att de gör ett undantag eftersom han går i nian, säger Oscars mamma.

Maria Rönnberg säger att hon inte kan uttala sig om detaljer i enskilda fall, men att detta handlat om att de fått in nya omständigheter i ärendet.

Eva Eriksson (S), barn- och utbildningsnämndens vice ordförande, är mycket upprörd över den indragna skolskjutsen.
– Det är en skandal. De ska ta ett politiskt ansvar och ta hand om dem som behöver den hjälpen. Det finns inget som hindrar att man ger eleverna som behöver skjuts som behöver det.

Marianne Damström Gereben framhåller att beslutet om de nya riktlinjerna fattades i politisk enighet. Men enligt Eva Eriksson finns det inget i riktlinjerna som slår fast att barn med neuropsykiatriska

funktionshinder inte kan beviljas skolskjuts.

– Detta är ett tecken på att Solnas skolor är kraftigt underfinansierade och visar att de elever som är svagast och behöver mest stöd som råkar illa ut.

Amanda Lindholm

amanda.lindholm@dn.se

**Fakta. Färre
ansökningar om
skolskjuts i år**

Kommunen har inför höstterminen fått in 220 ansökningar om skolskjuts och tagit 203 beslut. 96 gäller SL-kort, där 19 bifallits. 107 gäller skoltaxi, av dem har 67 bifallits.

Inför förra hösten inkom 297 ansökningar om skolskjuts. 213 av ansökningarna avsåg SL-kort, av dessa bifölls 39. 84 av ansökningarna avsåg skoltaxi, av dessa bifölls 62.

Källa: Solna stad

Fakta. Sju avslag som DN tagit del av

Ett fall handlar om en flicka som kom till Sverige 2018. Enligt överklagan blev hon uppmanad av personal på den av kommunen anvisade skolan att söka sig till en annan, eftersom den skolan hon gick på saknade saknade lämplig språkundervisning för nyanlända barn. Hon hade tidigare sökt och fått SL-kort, men detta avslås nu. Fem av fallen rör elever med funktionsnedsättning. I en överklagan uppges att valet av skola gjorts i samråd med socialtjänsten och att barnets behov inte kunnat tillgodoses av

Solna stad. I en annan står att behovet av skolskjuts bara gäller under en begränsad tid.

I ytterligare ett fall har kommunen erkänt att de gjort fel – familjen hade önskat grundplaceringsskolan för sitt barn, men inte fått den.

Enligt Solna stad har tolv beslut överklagats. Sju fall har prövats i förvaltningsrätten som i alla fall utom ett gett kommunen rätt. I inget av kommunens avslag berörs barnens individuella behov.

Par döms till fängelse för grovt koppleri

TISDAG 6 OKTOBER 2020

En man och en kvinna döms till fängelse för grovt koppleri, skriver Expressen. Paret har bedrivit bordellverksamhet i tre olika lägenheter i södra Stockholm.

Enligt åtalet har ett 20-tal kvinnor tagits till Sverige för att sälja sex.

Mannen döms till tre och ett halvt års fängelse för grovt koppleri. Han döms även för bland annat våldtäkt då han, enligt domen, drogat en av kvinnorna på en av bordellerna med ecstasy innan han förgrep sig på henne. Kvinnan döms till fängelse i två år och en månad för grovt koppleri. Hon ska även utvisas efter avtjänat straff, skriver Expressen. De flesta av de kvinnor som lockats till Sverige av paret ska ha kommit från Sydamerika. Mannen och kvinnan har tjänat runt tre miljoner kronor på bordellerna. Mot bakgrund av de

betydande summorna bedömer Södertörns tingsrätt koppleribrottet som grovt. Enligt tingsrätten hade mannen planer på att utöka bordellverksamheten, men detta stoppades i samband med polisens tillslag.

Andreas Nordström

andreas.nordstrom@dn.se

Butik förbjöds att sälja majsbollar med flytande kväve

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Två barn köpte kvävefyllda majsbollar, så kallade Dragon's breath, på en glassbar i Skärholmen. Ett av dem fick intensivvårdas efter att ha ätit

av dem. Nu varnar myndigheter för produkten.

– I värsta fall kan magsäcken gå sönder, säger Christin Edmark, överläkare vid

Giftinformationscentralen.

Det började som en trend på sociala medier. Majsbollarna, fyllda med kväve, har fått stor spridning bland annat på

Instagram och Tiktok. När man äter dem puffas förångat kväve ut, vilket har gett fenomenet sitt namn: Dragon's breath – drakens andedräkt.

DN har tidigare rapporterat om risker med att äta Dragon's breath

och nyligen fick två barn uppsöka sjukhus varav ena barnet behövde intensivvård, något nyhetsbyrån Siren var först med att rapportera. Barnen hade köpt kvävefyllda majsbollor på en glassbar i Skärholmen.

– Vi fick informationen från en läkare på Astrid Lindgrens sjukhus dagen efter att det hände, säger Livia Engman, enhetschef på miljöförvaltningen, livsmedelskontrollen.

Efter att miljöförvaltningen hade fått uppgifterna kontaktade de företaget där barnen hade köpt majsbollorna.

– Då uppgav de muntligt att de skulle sluta sälja produkten. Men tre dagar senare när miljöförvaltningen besökte glassbaren fanns majsbollorna kvar i sortimentet.

– Detta ledde till att vi utfärdade ett förbud att sälja produkten på företaget, säger Livia Engman. Enligt Miljöförvaltningen finns det inga andra ställen i kommunen som säljer majsbollorna vad de känner till. Exakt hur många som har blivit sjuka av bollorna är okänt. Vems ansvar är det att se till att denna produkt inte säljs?

– Ansvaret ligger på företagaren. Företagaren ska se till att det som säljs inte är förenat med några risker och det är vårt jobb att följa upp det, i detta fall att förbudet efterlevs.

Giftinformationscentralen har tagit emot samtal om de kvävefyllda majsbollarna – och konstaterar att det kan vara hälsovådligt att äta dem.

– Det blir nästan som brännskador i mun, svalg, luftvägar och i matstrupen. Om man får i sig kvävet i flytande form förångas det i magsäcken. Det utvidgas 700 gånger och det

kan bli en väldig påfrestning på magsäcken. I värsta fall kan magsäcken gå sönder, säger Christin Edmark, överläkare vid Giftinformationscentralen.

– Vi vill gå ut med information om detta så inte folk skadar sig.

Därför påpekar hon att det är bra att förklara farorna för sitt barn.

– Det är nog störst bland unga tonåringar och en bit uppåt. De lägger ut filmer när de testat produkten.

Edmark berättar att tanken inte är att personen ska svälja bollarna men det finns en risk att vissa gör det.

– Det kan finnas kvar flytande kväve på botten av plastmuggarna eller det man får bollarna i, säger Christin Edmark.

Bim Jacobsson

bim.jacobsson@dn.se

Virusmängden ökar kraftigt i Stockholms avloppsvatten

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Stockholms avloppsvatten visar att coronaviruset ökar snabbt i regionen. Virusmitten i september närmar sig de höga nivåerna från i våras enligt forskarna på KTH.

– Vi kan i studien konstatera att vi ser en mycket tydlig ökning av antalet fall av covid-19 i samhället, som inte beror på att fler har testats, säger Zeynep Cetecioglu Gurol, universitetslektor och KTH-forskare.

Forskarnas analys av avloppsvattnet vid tre reningsverk i Stockholmsregionen visar att coronaviruset nu ökar snabbt i befolkningen. Under några veckor i juli och augusti var halterna av Sars-Cov-2 inte ens mätbara, men under september har de ökat och

börjar närma sig rekordnivån från i våras.

– Vi ser en ökning som skulle kunna vara början på en andra våg i Stockholm. Virushalterna har gått upp igen, från att under några veckor i juli varit så låga att vi inte ens kunnat hitta dem. Nu är virushalterna tillbaka på nästan samma höga nivåer som vi såg i våras, säger David Nilsson, docent och föreståndare på KTH Vattencentrum.

Förklaringen är enligt forskarna inte att fler personer testas, eftersom avloppsvattnet visar

koncentrationen av hur viruset ökar totalt i befolkningen.

– Min tolkning är att den här senaste ökningen definitivt handlar om ett ökat antal smittade personer i samhället. Det blir intressant att se på resultaten nästa vecka om trenden fortsätter, och antalet fall av covid-19 fortsätter att öka, säger Cecilia Williams, KTH-professor på SciLifeLab.

Avloppsvatten kan avslöja virushalten långt tidigare än vanliga tester eftersom den kan spåras i avföring innan smittade har börjat visa symtom.

– Vi behöver bara testa en handfull prover i veckan för att få information om utvecklingen. Spår av virus kan försvinna från näsan och svalget relativt fort, medan virus utsöndras i avloppsvatten under längre tid, säger Zeynep Cetecioglu Gurol, universitetslektor och KTH-forskare.

Redan i april hittade forskarna på KTH tydliga spår av coronaviruset i avloppsvattnet vid reningsverken i Bromma och Henriksdal. Sedan dess har man varje vecka fortsatt att mäta virushalterna och i sommar har resultatet jämförts

med data bland annat av antalet smittade som provtestats i regionen. Allt för att hitta en stabil analysmetod för att beräkna antalet smittade bland de 1,7 miljoner personer som är anslutna till tre reningsverk i Stockholmsregionen.

– Vi har inte kunna beräkna hur många människor som är smittade, där är vi inte ännu. Nu behöver vi korrigera analysresultat gentemot flöden som varierar över dygn och veckor, vi ska även finjustera metoden och utveckla den. Men vi tycker att vi ser en så pass tydlig

trend att det är angeläget att komma ut med resultatet nu, säger David Nilsson.

Forskarna samarbetar med experter på avloppsvattenbaserad epidemiologi i flera andra länder, bland andra Italien och Spanien. Projektet drivs av KTH och SciLifeLab i samarbete med Stockholm Vatten och Avfall och Värmdö kommun och stöds av Knut och Alice Wallenbergs stiftelse.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se

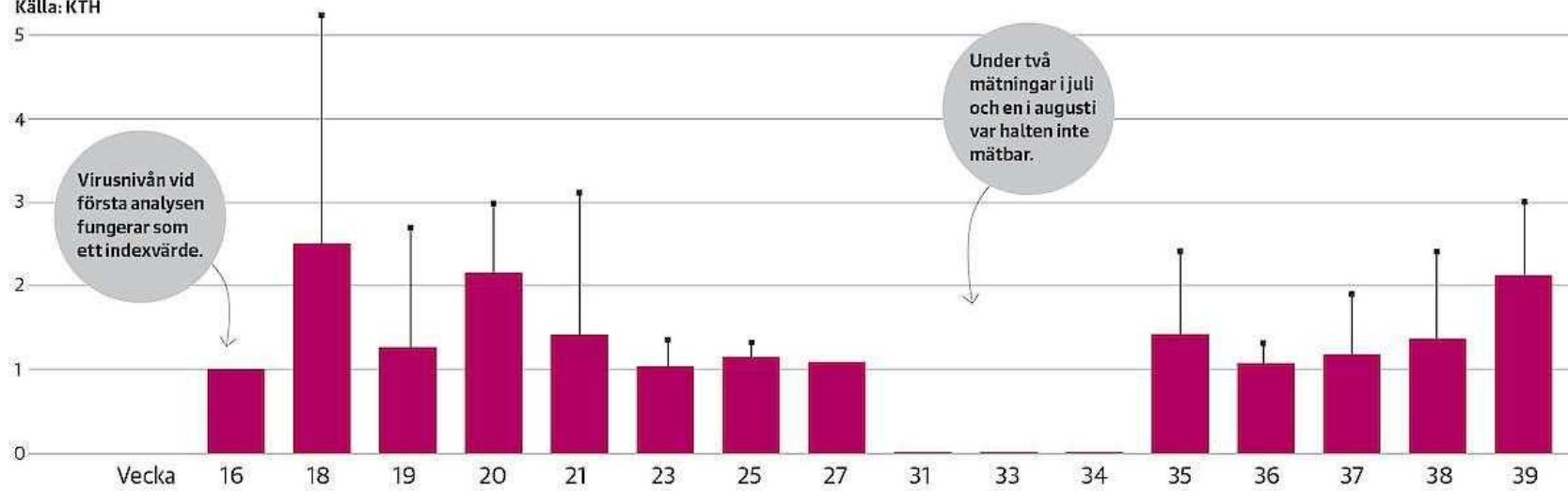
Halter av virus i avloppsvattnet

Staplarna visar den relativa halten av Sars-Cov-2 i vattnet. Preliminärt resultat.

Källa: KTH

■ Medelvärde för alla prover.

↑ Högsta uppmätta värde.

Tillstånd krävs för elsparkcyklar efter tillägg i lokala föreskrifter

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Ett nytt tillägg i de lokala ordningsföreskrifterna i Solna ska få ordning på problemet med elsparkcyklar som ligger och dräller. Tillägget innebär att företagen som ställer ut fordonen måste söka tillstånd, rapporterar SVT Stockholm.

Förhoppningen är att runt 50 uppställningsplatser där elsparkcyklar kan parkeras ska råda bot på besvären med elsparkcyklar som ligger och dräller. Felparkerade åkdon på andra allmänna platser kan forslas bort av Solna stad och återlämnas därefter till aktuellt elsparkcykelföretag.

Frågan lyfts i kommunstyrelsen den 12 oktober och förväntas klubbas igenom.

– Jag är fascinerad över att människor bara lämnar elsparkcyklar mitt på gatan och sen drar iväg. Det är såklart problematiskt för

många Solnabor med de slängda
elsparkscyklarna, säger
kommunstyrelsens ordförande
Pehr Granfalk (M), till SVT.

Andreas Nordström

andreas.nordstrom@dn.se

Jubileum utan turné och publik

TISDAG 6 OKTOBER 2020

**Melodifestivalen blir av även
nästa år trots pandemin. Men
turnén ställs in och programmet
stannar i en studio i Stockholm
– helt utan publik men med fler
programledare än vanligt.
– Vi kan våga mycket mer än
vad vi hittills har gjort, säger**

SVT:s projektledare Anette Helenius.

– Det känns faktiskt bra. Det är lite utav en pionjärsanda i teamet just nu. Det finns en lust i att ta tag i saker och kasta gamla sanningar över bord, säger Anette Helenius.

Det är fyra månader kvar till startskottet av Sveriges största tv-program och förberedelserna pågår för fullt. Utöver det vanliga arbetet med att välja ut låtar till startfältet ägnar projektledaren Anette Helenius just nu en stor del av sin tid åt att sitta i möten med SVT:s experter på smittspridning.

Nästa år skulle jubileet ha hållits. Melodifestivalen 20 år på turné. Sex direktsända arenashower runt om i Sverige med totalt 100 000 i publiken och miljoner tv-tittare. Sedan kom pandemin.

Nu bekräftar SVT det som många redan har befarat: Turnén ställs in. I stället kommer alla sex program – deltävlingarna, andra chansen och final – att spelas in utan publik i Stockholm. Beslutet om att slopa publiken helt togs för ett par veckor sedan, berättar Anette Helenius, och gäller oberoende av hur restriktionerna ser ut i vinter.

– Vi behövde fatta ett beslut utifrån det vi vet just nu och vi kan inte vänta längre. Att påbörja ett arbete som vi sedan inte vet om det går att genomföra känns inte ansvarsfullt, varken mot artister, publiken eller våra samarbetspartner.

Reservplanen har man arbetat med ända sedan finalen i mars. Då valde SVT trots allt att genomföra tävlingen, då 28 000 personer samlades i ett utsålt Friends arena. Samma dag, den 7 mars, höll Danmark sin uttagning utan publik. Veckan efter infördes restriktionerna i Sverige.

– Sett i backspegeln så känns det helt surrealistiskt att vi gjorde det, säger Helenius. Men allt gick väldigt fort, det var svårt att verkligen förstå omfattningen. Vi följer hela tiden

Folkhälsomyndighetens rekommendationer och hade dagliga avstämningar med dem vid den här tiden. De rekommenderade oss att inte ställa in. Så utifrån det vi visste då tycker jag att vi tog rätt beslut.

– Senare under våren gick Anders Tegnell ut och sa att man inte kunnat konstatera någon smittspridning från finalen. Det

var förstås en lättnad. För det är klart att detta har påverkat mig. Det är inte som att jag bara har viftat bort det och tänkt: Vilken tur vi hade!

Även utan publik är Melodifestivalen en enorm produktion med hundratals personer bara i teamet. Hur ska ni hålla det säkert?

– Jag vet inte ens om det är realistiskt att tro att vi kan genomföra den här stora produktionen under sex veckor utan att det blir ett enda smittat fall. Men om det händer ska vi ha gjort allt vi kan för att förhindra

att det uppstår en smittspridning. Vi ska ha en tydlig åtgärdsplan. Nyligen rapporterade DN om att flera deltagare i TV4:s ”Idol” testats positivt för viruset och tvingats uppträda från sina hotellrum. Anette Helenius utesluter inte att det kan bli aktuellt även för artisterna i Melodifestivalen.

– Det är ett alternativ vi tittar på. Ett annat alternativ är att arbeta med ersättare för artisterna. Jag tror vi att vi behöver göra som teatern, där varje medarbetare har en stand-in som är redo att ta över. Skulle

huvudrollsinnehavaren bli sjuk kan någon annan alltid hoppa in. Vi ska inte glömma bort att det är en musiktävling. Artisten är huvudrollen, visst, men det är själva låten som tävlar.

I årets tävling klev Jan Johansen in med kort varsel efter att Thorsten Flinck blivit diskad. Har ni redan nu tagit fram ett lag av ersättare för artisterna?

– Nej, det har vi inte. Det är något som i så fall kommer att vara upp till varje artist att tänka på tillsammans med sitt skivbolag. Så hur kommer ett publiklöst Melodifestivalen egentligen att se

ut? Det är här som pionjärandan kommer in. Att tvingas arbeta utifrån begränsningar har öppnat upp för helt nya tankesätt, berättar Helenius. Tidigare har man behövt ta hänsyn till två publikgrupper – tv-tittarna och publiken på arenaläktaren – och inte sällan har en av grupperna blivit lidande. Nu kan man koncentrera sig helhjärtat på en publikgrupp.

– I år lägger vi allt krut på att göra en jäkligt bra och lyxig tv-show. Varje lördag ska kännas som en premiär, inte ett startskott som sedan går i mål, säger Helenius:

– Ett konkret exempel är scenen som nu kan vara mer anpassad för tv-produktion i 360 grader, eftersom den inte behöver monteras ned och byggas upp vecka efter vecka. Vi kan leka med var vi placerar kameror och så vidare. Det finns flera fördelar med den uppkomna situationen som vi försöker dra nytta av. I en intervju med DN vittnar flera skådespelare om att deras självförtroende försämrats när de tvingas spela för ödsliga salonger. Hur påverkar det artisterna, att inte få möta en publik?

– Valet stod mellan att ha en halvfull parkett med glest i publiken och att inte ha någon parkett alls. Då tror jag att det är bättre om artisterna på förhand vet förutsättningarna, så att de kan förbereda sig. Inte heller påverkar den inställda turnén SVT:s ekonomi, säger Helenius, eftersom programmet inte är beroende av biljettintäkter.

– Våra samarbetspartner Blixten & co och Live Nation står för hela turnébiten ihop med värdstäderna, så vår budget blir ungefär densamma. För vår del

blir det ett nollsummespel skulle jag säga.

Vem tog beslutet att ställa in turnén – ni eller era samarbetspartner?

– Det var ett gemensamt beslut. Alla har haft svårt att motivera att man står värd för en fest där man ändå inte kan samla befolkningen i kommunen.

Hur ser du på att produktionen blir väldigt Stockholmscentrerad? Övervägde ni andra städer?

– Ja, men produktionsmässigt var det ohållbart. Men vi tittar just nu på olika digitala lösningar för hur man som tittare ska känna att

man ingår i en större gemenskap ändå. Det här är, precis som du säger, inte bara en angelägenhet för stockholmarna.

Underhållningen i programmet är en annan del som Helenius och hennes kollegor just nu lägger extra mycket kraft på. Den breda målgruppen, 3-99 år, har ibland lett till ett missnöje mot att programmet saknar udd. I år kommer det att märkas skillnad, utlovar Helenius.

– Vi kan våga mycket mer än vad vi hittills har gjort. Förr om åren har vi blivit granskade när vi har testat något. Ett snedsteg har

direkt lett till rubriker och löpsedlar. Ibland har vi varit väl försiktiga och ängsliga. Men i år tror jag att det finns en helt annan förståelse för att programmet kommer att se annorlunda ut. Det ger oss en möjlighet att testa saker.

På vilket sätt kommer ni att sticka ut hakan?

– Tidigare har programledarna ensamma burit programmet men i år tar vi in fler moment – nya ansikten och gäster, fler inslag. Har man många delar i ett program kan man ta större risker. Humor är ju väldigt subjektivt. En

del kanske bara gillas av tonåringarna, och då får det vara så. Varje program ska kännas mer laddat än vad det har känts tidigare, säger Helenius och sammanfattar:

– Melodifestivalens själ är ju att precis alla har en åsikt om innehållet. Det är förenande i sig. Det har ryktats om att David Sundin kommer tillbaka. Kan du bekräfta några programledare?

– Nej, av den enkla anledningen att inget är klart ännu. Men David Sundin kommer inte, så mycket är säkert. Det jag kan säga är att det kommer att vara ännu fler

programledare än vanligt, nya ansikten varje vecka.

Parallellt med arbetet har SVT påbörjat ett mer långsiktigt arbete med att se över hur framtidens Melodifestival ska se ut, berättar Helenius.

– Vi kände att det var passande efter tjugo år av den moderna Melodifestivalen. Hur får vi programmet att kännas lika relevant om lika lång tid? Ska det till exempel vara lika många deltävlingar som nu, eller kan man tajta till det? Jag har inte svaren själv ännu. Men förhoppningen är att vi ska

sjösätta en ny form till 2022. Vissa förändringar kommer säkerligen att märkas redan i år. Mer än så tänker jag inte säga.

Kajsa Haidl

kajsa.haidl@dn.se

2002 gjordes Melodifestivalen om till en turné med flera deltävlingar och ett uppsamlingsheat i stället för en enda finalkväll som tidigare. Nästa års tävling inleds den 6 februari. Finalen hålls den 13 mars. Alla sex program kommer att livesändas från en ännu okänd arena eller tv-studio i Stockholmsområdet.

En artist är så länge klar för tävlan 2021: Julia Alfrida. Hon säkrade sin plats genom att ta sig till final i "P4 nästa". Hennes 27 konkurrenter presenteras i slutet av november.

Huruvida The Mamas, som vann förra årets Melodifestival men snuvades på tävlan i Eurovision, kommer att ges en ny chans återstår att se. "Det finns ingen gräddfil för tidigare vinnare. Men jag utesluter inte att de kommer att vara med och tävla. Men i så fall måste de ställa upp med en ny låt, så säger EBU:s regelverk", säger Helenius.

"Röde Orm" satsar stenhårt på att underhålla

TISDAG 6 OKTOBER 2020

På grund av pandemin har regissören Alexander Mørk--Eidems uppsättning av "Röde Orm" flyttats fram och tillbaka på Dramatens repertoar. Johan Hilton ser en senkommen premiär av en föreställning som

lider svårt av att spelas för en nästan helt öde salong.

"Röde Orm"

Av Frans G Bengtsson

Dramatisering och regi: Alexander Mørk-Eidem. Scenografi: Erlend Birkeland.

Kostym: Jenny Ljungberg. Peruk och mask: Lena Strandmark. Ljus: Ellen Ruge.

Med: Emma Broomé, Gerhard Hoberstorfer, Karin Franz Körlof, Hulda Lind Jóhannsdóttir, Lennart Jähkel, Andreas T Olsson. Scen: Dramaten.

Speltid: ca 2 tim 50 min.

Äntligen stod Röde Orm på scen. Efter den snöpligt inställda premiären i våras har Dramatens storsatsning flyttats fram och tillbaka på repertoaren under

hösten, ett tag tycktes det osäkert om den alls skulle gå till premiär. En förlust om så skett? Absolut, det är trots allt Alexander Mørk-Eidem, en av nordisk teaters roligaste innovatörer, som står för både regi och manus. Och som dessutom har förlagt Frans G Bengtssons väldiga och myllrande vikingaepos till beskedlig biblioteksmiljö där en samling entusiastiska bibliotekarier iscensätter ett slags lajv-performance utifrån högläsning ur en slumpvis utvald bok. Det är ett typiskt eidemskt grepp. Vore man högtidligt lagd skulle

man kunna beskriva de centrala delarna av hans teatergärning som en lovsång till demokratis själva livsnerv: de arenor där folk möts och utsätter sig för varandra. Som "Paraplyerna i Cherbourgs" gymnastiksal där ramberättelsens civilsamhälle, en amatörteaterförening, repeterade en föreställning som tillät även de blygaste i församlingen att blomma ut. "Djungelboken" som förlades till en dystopisk version av den plats där stockholmarna av alla bakgrunder och samhällsskikt dagligen passerar varandra: Sergels torg. Medan den helt

suveräna "En folkefiende" utforskade de kommunala och lokala miljöer där agendor sätts och förkastas, från stadshuset till tidningsredaktionen. Ur ett sådant perspektiv är det nästan svårt att hitta ett lämpligare ställe att placera forntida grymtande bärsärkar på än just det civiliserade välfärdssamhällets själva kronjuvel, biblioteket. Bara senare års rubriker om gängstök bland böcker och kuddrum får förväntningarna att rusa. Även scenbilden spelar elegant på gränsupplösningen mellan fiktion

och verklighet, skådespelare och åskådare. Erlend Birkelands detaljrika och välkomnande bibliotekssal går i samma färgtoner och jugendstil som resten av Dramaten, är likt korridorerna på teatern smyckad av byster med allvarliga mustaschprydda män och låter även samma sorts heltäckningsmatta binda ihop scen och salong. Ändå är det med en lätt, men likväl tilltagande, besvikelse som man följer bibliotekspersonalens flykt in i fiktionen och vidare ut på öppet hav. Den fenomenala

fingertoppskänsla Mørk-Eidem har för sin samtid och populärkulturella markörer, förmågan att hitta det absoluta nuet i klassikerna, visar sig i "Röde Orm" bara i enskilda detaljer: anspelningar på kommunpolitik (hej, Jonas Naddebo!), sångstunder med olika soft rock-anthems och språkförbistringar. Möjligen beror det på att "Röde Orm" kör så stenhårt på underhållningsfaktorn, viljan att vara till lags, att den glömmer både djupsikten och sammanhållande idéer. I stället

svajar den runt mellan ordrik berättarteater och spex, bröl och strider. Slutresultatet blir något av en stapel mer och mindre roliga infall. Dumgapiga vikingar, check. Juckande danssekvenser, check. Svenska dialekter, check. Men tristast är att också den snillrika inramningen med försagda tjänstemän som får leva ut sina inre vildar snart förpassas till bakgrunden och mest utgör ursäkt för kreativ hantering av diverse biblioteksrekvisita. Nu finns förvisso en hel del komplikationer redan i förlagan, strukturen i Bengtssons tudelade

roman är episk och därmed icke-psykologisk: händelse läggs till händelse läggs till händelse utan större inre konsekvenser för persongalleriet som en skådespelare skulle kunna gräva vidare i. Det saknas helt enkelt timjan.

Men ett värre problem är att föreställningen, under rådande publikrestriktioner, spelas för en nästan tom salong. Även om all teater är beroende av sin publik, är den av avgörande betydelse för en föreställning av det här snittet, som i så hög grad regleras utifrån hur folket i rummet tar emot den.

Här sitter 50 personer glest utplacerade i ett utrymme avsett för hundratal och kan inte svara tillfredsställande på det som händer, vilket tycks mana på ensemblen att överkompensera rent energimässigt. Frågan är om inte Dramaten borde ha väntat ytterligare något innan man gick till premiär.

Med det sagt finns det också en hel del att glädja sig åt i "Röde Orm". Den furiöst grimaserande och ögonrullande Emma Broomé, till exempel, som spelar titelrollen och är den sortens skådespelare som med sin naturliga auktoritet

och till synes helt utan ansträngning kan ta hela Dramatens stora scen i besittning. Det är också underbart att se två rutinerade Mørk-Eidemaktörer som Lennart Jähkel och Gerhard Hoberstorfer hemtamt vandra in och ut ur sina roller, i synnerhet Hoberstorfers snefylla som Toke är guld värd. Liksom Andreas T Olssons ytterst välanpassade uppsyningsman på vikingaskeppet. För att inte tala om Jenny Ljungbergs kostym som nästan helt utgår från vad som finns i en lokalvårdsvagn: soppåsar, moppar, trasor.

Men det är framför allt en föreställning som till syvende och sist lovar mer än den kan hålla. ”Röde Orm” är Eidems sista breda uppsättning på Dramaten för den här gången, hans finalprojekt ”I väntan på att gå” som har premiär i november riktar sig till en yngre målgrupp. Efter årsskiftet återvänder han till Kulturhuset Stadsteatern. Det är nog ett klokt beslut, perioden vid nationalscenen har varit ojäm och med undantag för pärlor som ”Häxjakten” och ”Swede Hollow” har de riktiga fullträffarna saknats.

Kanske är det så enkelt att Dramatenensembeln sjunger i en annan tonart än Stadsteaterns. Och att Mørk-Eidem, precis som Röde Orm, emellanåt behöver känna hemmets fasta mark under fötterna för att kunna ge sig ut på de verkligt uppseendeväckande äventyren.

Johan Hilton

joan.hilton@dn.se

”Bioindustrin har hamnat i ett moment 22-läge. Bolagen är ovilliga att släppa ut storfiler på marknaden innan de är säkra på att publiken återvänder – och biografägarna kan inte bevisa att de kan locka tillbaka publiken eftersom de inte har några heta filmer att visa.”

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Brittiska The Guardian analyserar biografkrisen (4/10) efter beskedet att premiären av den nya Bondfilmen ”No time to die” har skjutits fram till april 2021.
Rubrik: ”Time to die?”

Donald Trump - gjorde "USApodden" till en lyssnarsuccé

TISDAG 6 OKTOBER 2020

När Donald Trump blev president 2016 gick det inte att sluta podda. Världen förändrades och Sveriges Radios "USApodden" var här för att stanna. DN har träffat upphovspersonerna Ginna Lindberg och Sara Stenholm.

Även utan mikrofoner skapar de två vana radiorösterna en mjukt omslutande ljudbild i rummet. I en soffa i Studio 11, i Radiohuset på Östermalm, sitter Sara Stenholm och Ginna Lindberg. Det närmar sig presidentval i USA och "USApodden" lockar lyssnare som aldrig förr.

– Uppemot 140 000 lyssnare de senaste avsnitten, säger Ginna Lindberg.

Duon har lång erfarenhet av radio. Ginna Lindberg är Ekots utrikeschef och Sara Stenholm programleder "Godmorgon, världen!" i P1. Båda är tidigare

USA-korrespondenter. Men för fyra år sedan var de nybörjare på poddformatet.

Ginna Lindberg hade märkt hur stort intresset var inför primärvalen i USA 2016. Särskilt fascinerade den nya presidentkandidaten Donald Trump. Lindberg föreslog att Sveriges Radio skulle producera en podd om valet, för att ta vara på specialintresset och erbjuda en bredare fördjupning än den som fick plats i nyhetssändningarna. I förbifarten frågade hon SR-kollegan Sara Stenholm om hon ville programleda podden.

– Jag svarade ja, sedan gick jag hem och googlade vad en podd var, berättar Stenholm och skrattar.

Med en återkommande panel av USA-kunniga gäster närmar sig ”USApodden” snart 300 avsnitt. Lyssnarantalet har ökat stadigt under de fyra år som har gått. Enligt upphovspersonerna själva beror det på en blandning av expertis och fikarumssnack. Men hur är det att bevaka och kommentera politiker som Donald Trump i åsiktsneutral public-service-anda?

Det är en vanlig fråga, säger Sara Stenholm. Men varken hon eller Ginna Lindberg tycker att det är en svår uppgift.

– Det är klart att det är lite komplicerat att huvudpersonen just nu är en person som ofta säger saker som inte är sanna, säger Ginna Lindberg. När vi påpekar det kan det ses som partiskt, men det är ju bara vanligt journalistiskt grundjobb. Detta sker även i amerikansk journalistik just nu. Research och faktagranskning ses som partiskt, just för att presidenten ofta säger

sådant som inte stämmer med verkligheten.

Ginna Lindberg betonar igen hur viktig tonen i podden är.

– Vi är ju public service-medarbetare och den fanan måste vi hålla högt även i podden. Det är viktigt att ha balans och att spegla båda sidor. Men det utesluter ju inte en rolig och avslappnad ton.

Jag tror snarare att det blir lättare att ta till sig ämnet då.

Sara Stenholm, som numera är väl insatt i poddvärlden, berättar att det roliga är just att kunna variera sig från vanliga radiosändningar.

– I P1 är programledarna av tradition väldigt manusbundna. Och jag tycker att det är härligt att läsa från noggranna och välskrivna manus. Men det är också väldigt roligt att få göra tvärtom. Till podden kan jag skriva ner tre punkter på en servett när vi äter lunch, och det är vårt manus.

Inför valet kommer podden att sända sju liveavsnitt från USA, utöver de vanliga onsdagsavsnitten. Både Ginna Lindberg och Sara Stenholm är i färd med att resa över Atlanten för

att fortsätta sin bevakning på plats.

Vad är ni själva mest spända på inför valet?

– När valresultatet kommer att vara klart, säger Ginna Lindberg. Och allt som kan hända när det gäller räkningen av poströster.

– Ja, all spänning ligger ju den här gången i dagarna efter valet, instämmer Sara Stenholm. Sedan är ju en annan spänning frågan om huruvida det kommer att bli våldsamheter. Det tycker jag ligger som en sorglig dimma över hela valet.

Johanna Färlin
johanna.farlin@dn.se

Detta lyssnar "USApodden" på inför valet.

"The potomac watch": "Kommer från Wall Street Journals ledarsida."

"FiveThirtyEight" av Nate Silver:

"Om opinionsmätningar, jättebra."

"What Trump can teach us about con law": "Om USA:s grundlag."

"The Daily" från New York Times.

"Otroligt bra. Behandlar ett specifikt ämne per avsnitt."

"The NPR politics podcast":

"Amerikansk public service-radio gör en daglig podd om politiken i Washington och valkampanjen."

Hakkors på Spotify gav fällande dom

TISDAG 6 OKTOBER 2020

En spellista har resulterat i en första dom om hets mot folkgrupp på musiktjänsten Spotify, skriver Expo.

På listan syntes låtar som "Mera mål" av Markoolio och "Om Sverige vinner VM" av Fakkboiz. Men det var inte musiksmaken som fällde den 25-årige mannen,

boende i Västernorrland. I spellistans titel syntes två hakkors, och för det dömdes han genom strafföreläggande till 40 dagsböter.

Brottet upptäcktes av en slump då en polis sökte efter en särskild låt med ordet ”pilsner”, varpå han upptäckte den offentliga listan. I förhöret sade 25-åringen att han lade till hakkorsen för att listan ”skulle uppmärksammas”.

Redan förra året åtalades en person för hets mot folkgrupp på Spotify. Då gällde det också spellista med ett våldsamt, rasistiskt namn, men åtalet lades

ned eftersom listan skapades innan den misstänkte blev straffmyndig.

TT

”Uppdrag granskning” värvar nya journalister

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Medier.

Journalisten Richard Aschberg är klar för ”Uppdrag granskning”. Dessutom värvas Anna Jaktén som återvänder till arbetsplatsen hon tillhörde under början av 10-talet.

Robert Aschberg ska arbeta i ett specialprojekt på ”Uppdrag granskning”. Aschberg har arbetat som reporter på Aftonbladet sedan 1986. Han är flerfaldigt prisbelönad och har tilldelats bland annat Stora journalistpriset 2001.

Anna Jaktén kommer senast från ”Arvinge okänd” där hon nominerades till Stora journalistpriset 2018. Hon har även tilldelats Guldspaden tre gånger. De två börjar på sin nya arbetsplats i januari 2021.

Mohamed Yussuf

”Sverige är dåligt på att tillvarata äldres kapacitet”

TISDAG 6 OKTOBER 2020

Pigga äldre som tar för sig av livet eller en grupp som är ensamman i högre utsträckning än i andra länder. Hur ser egentligen bilden av

äldre människor ut – och stämmer den?

DN har talat med två forskare om synen på äldre i Sverige i dag.

– Det är märkligt att vi har någon sorts ungdomskultur i Sverige, säger Ingmar Skoog vid Göteborgs universitet.

Seniorenstid är nu

Del 4

Synen på människorna som gått i pension har förändrats över tid – och kan behöva omprövas igen när fler får allt längre liv. Livet för dem som är över 70 år har hamnat i fokus inte minst under

coronakrisen. Hur är det att vara senior i dag? Tidigare artiklar i serien publicerades 29/9, 30/9 och 5/10.

Det svenska välfärdssamhället har gjort att äldre är mer aktiva både fysiskt och intellektuellt än för 30 år sedan. Det säger Ingmar Skoog, föreståndare för Centrum för åldrande och hälsa vid Göteborgs universitet.

– En 70-åring är i gång och tar för sig av livet, säger han.

En av fem svenskar är 65 år eller äldre, enligt en rapport från Socialstyrelsen. Antalet personer som är 65 år och äldre väntas öka i

Sverige, från 2 miljoner år 2020 till 2,5 miljoner år 2030.

Ingmar Skoog jämför dagens 70-åringar med 20-åringar, där den yngre gruppen vill pricka av en lista innan de stadgar sig och skaffar barn medan de äldre vill hinna med saker innan de blir för gamla.

– Många reser och är aktiva, säger han.

Förr fick en person som fyllde 50 år traditionellt en käpp i födelsedagspresent, i dag kan 50-årskalas vara vilda partyn.

– Folk både ser och betar sig yngre. Det är kopplat till vårt

välfärdssamhälle, säger Ingmar Skoog.

Men trots bättre hälsa har sättet man ser på personer som nått en viss ålder inte hängt med, enligt Ingmar Skoog. Han säger att det finns en betydande åldersdiskriminering.

– Sverige ligger i botten när det gäller synen på äldre och samhället är dåligt på att tillvarata äldres kapacitet. Det finns mycket fördomar, säger han.

I Sverige är få riksdagsledamöter över 65 år, säger Ingmar Skoog. Han jämför gärna med USA, där de två främsta kandidaterna inför

höstens val – Donald Trump och Joe Biden – är 74 respektive 77 år gamla. USA:s motsvarighet till statsepidemiolog Anders Tegnell – Anthony Fauci – är 79 år.

– Det är märkligt att vi har någon sorts ungdomskultur i Sverige, säger Ingmar Skoog.

Under pandemin har personer över 70 år fått särskilda råd eftersom hög ålder är en riskfaktor för att bli svårt sjuk och dö av covid-19. I maj var 90 procent av de avlidna i covid-19 över 70 år, enligt Socialstyrelsen, och omkring hälften av de som dog bodde på äldreboende. Men

Ingmar Skoog är kritisk till hur kommunikationen runt äldre har sett ut.

– Man har dragit alla 70-plussare över en kam. Äldre pekas ut som svaga och sköra och blir uppmanade att vara hemma, säger han och fortsätter:

– Det har låtit som att om man blåser på en äldre så faller personen ihop. Pandemin har gjort att riskerna har överdrivits. Visst finns det äldre som är sköra och dementa, men det är en liten del. Ju äldre man blir desto bättre blir man på att bedöma risker.

Med åldern upplever allt fler ofrivillig ensamhet som i sin tur ökar risken för psykisk ohälsa, enligt Socialstyrelsen. Var tionde person som är 75 år och äldre anses vara socialt isolerad i Sverige. Det innebär att personen inte träffar vänner, anhöriga eller bekanta oftare än ett par gånger i månaden. Ensamheten upplevs större hos äldre som bor på särskilda boenden än hos personer som bor i hemmet och har hjälp av hemtjänst. På särskilda boenden anger 47 procent att de besväras av ensamhet, bland dem som bor

hemma och har hemtjänst anger 40 procent att de känner sig ensamma.

Men enligt den forskning som Ingmar Skoog bedrivit med flera andra är det en seglivad myt att äldre svenskar lider av ensamhet i högre grad än i andra länder, trots många ensamhushåll.

– Äldre svenskar mår bättre än i andra länder. Ofta underskattas kontakten som finns med barn och barnbarn, säger han.

Maria Edström, docent vid JMG, Göteborgs universitet, bedriver forskning i hur äldre framställs i medierna. Hon säger att det finns

ett mönster som visar att människor försvinner från mediebevakningen i samband med pensionen.

– Intervjuer sker vanligtvis utifrån en yrkesroll. Personer som står utanför arbetsmarknaden anses inte ha så mycket att komma med längre, säger hon.

Kvinnor förekommer mer sällan i medier redan vid 50–55-årsåldern, enligt Maria Edström. Den bild av äldre som skildras är antingen någon som är skör och behöver hjälp eller en sensationell maratonlöpare, säger hon.

– Det blir lätt stereotypa bilder fastän variationen inom gruppen äldre är stor.

Maria Edström säger att det finns en attraktivitet i ungdomlighet och en okunskap i vad det är att åldras.

– Det handlar förmodligen om någon sorts dödsskräck – att prata om åldrande är också att närma sig döden.

Hon säger att det finns kulturella föreställningar trots att vi har alla åldrar i oss.

– När vi blir äldre blir vi också klokare och intresserade av att se på saker på ett annat sätt.

Restriktionerna kring pandemin har blottlagt vilken bild som finns av personer som nått en viss ålder, anser hon.

– Det har talats om ”våra äldre” med ett nedlåtande språk som skavt. Jag tycker det är intressant att man sätter en gräns vid en viss ålder. Det handlar ju egentligen inte om ålder utan om funktioner som sviktar, säger hon.

Ida Yttergren

ida.yttergren@dn.se

Sverige har blivit världens bästa land – för kvinnor

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

För 50 år sedan lämnade jag Sverige. När jag nu återvänder är det till ett samhälle byggt på individer snarare än kollektiv.

I början av mars reste jag från Wien där jag bott i 45 år till Stockholm för ett som jag trodde kort besök. Men coronan ville annorlunda; av några dagar har nu blivit drygt sju månader i den

stad där jag är född och uppvuxen. Inte på ett halvt århundrade har jag tillbringat så lång tid i vad jag ändå räknar som min hemstad. I Stockholm är jag hemma. Tror jag åtminstone.

Men besöken hemma under alla år har varit korta, tillfälliga och ytliga. Först coronan har givit mig tillfälle att på plats närmare studera vad som blivit av det Sverige jag lämnade för 50 år sedan. Är det fortfarande samma land? Vad är sig likt? Vad annorlunda? Mitt perspektiv är i dag förstås den så kallade utlandssvenskens: ett handikapp

kanske, även om jag gärna vill inbilla mig att saker och ting då syns ännu tydligare.

Vad som först slår mig är vad som är sig likt – som Sveriges förhållande till Europa. Vi har blivit kvar i marginalen. ”Nere på kontinenten” eller ”ute i Europa” är metaforer för ett svalt och bokstavligen affärsmässigt förhållande. Paradoxalt nog, eftersom Sverige har hunnit bli medlem av EU, nästan dagligen tar över europeiska lagar, alltmer integrerats i europeisk ekonomi samtidigt som den ökade rörligheten krympt alla

geografiska avstånd. Men hur står det till med de mentala? Vår livsstil (mat- och dryckesvanor, mode etcetera) har visserligen blivit mer europeisk, men som det verkar utan att lämna djupare avtryck.

Med beteckningen europé känner vi oss inte bekväma.

Här känner jag igen mig från förr: vi har förblivit på vår kant, distanserade och skeptiska. Egentligen vill vi inte vara med och när vi finns på plats är det huvudsakligen för att bevaka nationella, inte för att främja europeiska, intressen. Deltar vi, så

utan entusiasm och med den outtalade avsikten att se till att de andra inte ställer till med några (alltför) stora dumheter. Förmodligen hänger det samman med att vi fortfarande är övertygade om att vi vet och kan bäst. Från hanteringen av corona och invandring bort till lösning av internationella konflikter. Dagens Sverige ser sig precis som i går som själva inkarnationen av det moderna samhället, detta trots att vi inte längre tjänar som modernistisk förebild för omvärlden.

Samtidigt finns ändå tillräckligt mycket som i trängre, funktionell mening bekräftar bilden av oss som ett avantgardistiskt samhälle i absolut framkant. Ingen i Europa kan mäta sig med Sverige vad gäller digitaliseringens tempo och omfattning, omställningen till en virtuell värld. Inget land är så uppkopplat, så tråd- och kontantlöst, så hemtamt i cyberrymden. På gott och ont känns det centraleuropeiska Wien (och inte minst Tyskland) som rena stenåldern.

Ändå är det märkligt hur denna lika diskreta som självklara känsla av överlägsenhet kunnat leva vidare trots att vår betydelse i världen på 50 år stadigt minskat och vi blivit relativt fattigare, både som individer och samhälle. Eller kanske riktigare: de andra har blivit rikare, kommit i kapp oss. Det Wien jag en gång bytte mot Stockholm var oreformerat, grått och slitet, en stad där jag betalade räkningar utan att ens ögna igenom dem. (Väst)berlin var inte annorlunda, det östra en mardröm, bara Zürich jämförbart. I dag är alla i kapp, på många

områden förbi, och Zürich försvunnet ur sikte.

Fakta som Sverige knappt tagit notis om.

Annat är mer iögonfallande. På bara några decennier har vi blivit ett samhälle byggt på individer snarare än på kollektiv.

Förändringen är dramatisk och tycks jäva tesen om landet "lagom". Extrema är också ståndpunkterna hur denna förändring bör ("bör" har hos oss alltid varit viktigare än "är") tolkas: som befrielse eller solidaritetens försvinnande, som individualisering eller

atomisering, som
självförverkligande eller egoism.
Som stärkande eller upplösning av
samhället.

De viktigaste förändringarna i
Sverige från då till nu har ändå
med kön, ålder och ursprung att
göra. Redan när jag lämnade
Sverige var kvinnans frigörelse
långt framskriden. I dag måste
Sverige vara världens bästa land
för kvinnor; den radikala
feminismens krav skulle kunna
ses som ironisk bekräftelse.
Samtidigt har samhällets eliter
dramatiskt föryngrats. En
ungdomskult råder, svår att

bestämma till sitt innehåll annat
än som den fräschör som består i
frånvaron av rynkor och
erfarenhet. Säkert är bara att den
är utan motsvarighet i resten av
Europa.

Mest slående är ändå att Sverige
inte längre är ett etniskt, kulturellt
och religiöst enhetligt land. Från
en historisk tradition av
utvandring har vi gått till stor
invandring. Det har skett plötsligt
och med de bästa avsikter. Men ur
ett centraleuropeiskt perspektiv
också med en stor portion av
naivitet och okunnighet om vad
det innebär att ha med

minoriteter och invandrare att göra.

Den erfarenheten gör nu Sverige i form av problem som bemöts med en uppgivenhet som kanske också har att göra med att Sverige på 50 år blivit mer kraftlöst och

terapeutiskt, mindre handlingskraftigt. Dock fungerar Sverige fortfarande – fortfarande bättre än de flesta andra samhällen i Europa. Men det har börjat fransa upp sig i sina rand- och ytterområden, just de kanter och hörn som är så kännetecknande för det svenska.

Richard Swartz

richard.swartz@chello.at

Undvik räkskam – fiska mera marknadsmässigt

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Räkmackan är enligt gastronomen Edward Blom det som skiljer asketen från livsnjutaren: ”Det är majonnäs, det är räkor, det är allting gott och alldeles för mycket.” Allt det överdåd som glädjedödarna skulle älska att få förneka andra.

Vatten på den kvarnen kommer från en färsk studie av fisk och

skaldjurs klimatavtryck (DN 7/10). Där visar sig inte minst skaldjur ha ett påtagligt sådant – eftersom så mycket av skaldjuren i slutänden inte kan ätas och det dessutom är mycket bränsleintensivt att fiska dem. Är det alltså dags att skriva upp också räkskam på försakelsemenyn? Som väl är finns andra åtgärder nära till hands. Dagens fiskesubventioner är ett politiskt bottenapp som leder till en för skattebetalarna kostsam överretablering och till

överfiskning på krympande bestånd.

I dag kommer den största delen av stöden – 22 procent av världens totala fiskestöd – i form av skattebefriat bränsle, vilket förvärrar klimatavtrycket från de överdimensionerade fiskeflottorna.

Fördelen med att världens länder fört en så klimat- och miljömässigt destruktiv politik i så många år är att den kan avskaffas. Dra in stöden och ta bort skatteundantagen så minskar inte bara överfiskningen, utan också mycket av klimatbelastningen.

Medan det förstås skulle slå mot fiskenäringen att behöva betala för sin miljöförstöring är det förmodligen lättare att införa de förändringar som nyss föreslagits av Havs- och vattenmyndigheten. Sedan drygt tio år har Sverige haft säljbara fiskekvoter inom det pelagiska fisket av sill, skarpsill, tobis, blåvitling och makrill. Det har i stort sett haft de avsedda effekterna: en minskad fiskeflotta och högre intäkter.

Fiskare kan även planera sin tillvaro och fiska sin kvot när det passar bäst, snarare än så fort som möjligt för att hinna före andra.

Utöver andra fördelar minskar detta också klimatbelastningen. Nu föreslås samma ordning för det demersala, bottennära, fisket av bland annat räkor och kräfter, vars rättigheter i dag bara gäller från ett år till nästa. Det skulle minska överetableringen inom bland annat räkfisket och ge också dessa fiskare bättre möjligheter till planering och framförhållning, vilket minskar klimatavtrycket. Så hellre än att helt förneka sig havets delikatesser och ett så äktsvenskt frosseri som räkmackan, är det dags att dumpa fiskesubventionerna och få en

klokare reglering av möjligheterna till lönsamt fiske genom säljbara rättigheter. Att vara klimatsmart behöver inte alltid betyda försakelse.

Mattias Svensson

mattias.svensson@dn.se

Elin Peters: När lyxen blir vardagsmat förbrukas resurserna

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Det fanns en tid när hummer var skräpmat. Vid kusten i Maine i USA kunde den formligen skyfflas upp ur havet, men varken den inhemska

befolkningen eller koloniserarna som kom dit på 1600-talet uppskattade köttet, skriver Världens Historia.

I stället för att hamna i grytan, spreds köttet på fälten som gödning, hummer var mat för de fattiga och dem som måste försörjas på det allmännas bekostnad. När konservburken utvecklades på 1800-talet fick hummern mer spridning, och överfiske ledde till att beståndet började minska.

Och då hände det som brukar hända: Priserna steg, och

hummern fick status som delikatess.

Skaldjur och fina köttbitar har länge haft hög status i köket, de var dyra och brukade vara något man unnade sig vid fina tillfällen. Men i takt med att vår ekonomiska standard höjts har de blivit något man kan unna sig allt oftare. Än så länge har väl inte hummer blivit vardagsmat, men de flesta har numera råd att äta kött flera gånger i veckan – och gärna biff med bea till helgen medan räkor och vitt vin har blivit synonymt med ett lite vuxnare fredagsmys – eller vardagslyx om

man så vill. Båda delarna är festligt, lätt att få tag på och kräver inte mycket förberedelser. Just räkorna tycks ha en särskild plats i svenskarnas hjärta. När WWF i 2014 års upplaga av Fiskguiden gav räkor fiskade i Skagerrack och Kattegatt rött ljus sparkade fiskerinäringen bakut och fiskarna fick stöd av såväl jordbruksministern som Havs- och vattenmyndighetens generaldirektör.

Men framställningen av många av dessa ”lyxigare” råvaror sliter ofta hårt på klimatet, och gör att bestånden tar slut eller att

framställningen, fisket eller uppfödningen sker på ett sätt som inte är hållbart i längden.

När Research institutes of Sweden nu rapporterar att räkor, havskräftor och hummer har lika stor påverkan på klimatet som nötkött är det dags att omvärdera vad vi ser som lyx. Traditionellt sett har en vara ansetts lyxigare ju mer sällsynt – och dyrare – den är. Det är en inställning som inte håller i längden.

Att byta fredagsbiffen mot kålrot kanske inte låter så lockande, och att fredagsmysa med en makrill i stället för ett kilo räkor är inte

heller förstahandsvalet för så många.

Så om vi vill kunna njuta av både räkor och biff i framtiden, inte så ofta men kanske ibland, måste vi hitta mer hållbara sätt att hitta njutning i mat. Låta lyxen vara just lyx, ett undantag för mycket speciella tillfällen. Och till resten av de där fredagskvällarna får vi tänka om, lägga lite tid och möda på att få andra, enklare och mer hållbara råvaror att kännas viktiga och värdefulla. Och finns det egentligen något lyxigare än att få dela en måltid med dem man

älskar, oavsett vad man har på tallriken?

Elin Peters

elin.peters@dn.se

Siffrorna hålls uppe av en ökad näthandel

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Ikea Sverige hade fem miljoner färre besök i sina varuhus det gångna året – men man lyckas hålla uppe försäljningen genom att inköpen blev mer digitala.

Den svenska försäljningen uppgick till 18 miljarder under

september i fjol till och med augusti 2020. Det är 200 miljoner kronor mer än under förra räkenskapsåret. Närmare 3 miljarder kom från onlineförsäljningen, som ökade med 40 procent.

– Pandemin tvingade oss navigera utan karta, kundernas köpbeteenden förändrades nästan över en natt. Det blev mer upphämtning av varor utanför varuhusen och vi fick ställa om så att vi kunde göra fler hemleveranser, säger Lena Herder, chef för Ikea Sverige, och fortsätter:

– Planeringen av kök har ju tidigare mest skett fysiskt, men det har visat sig fungera mycket bra över nätet också.

Överhuvudtaget tror att jag övergången till mer digitala köp och möten kommer att leva kvar efter pandemin.

Sverige är ett av få länder där Ikea har haft öppet hela tiden. Då är väl 1 procents försäljningsökning ganska mager?

– Nej det tycker jag inte. Tänk på att våra restauranger har varit stängda flera månader, det går inte att hämta hem digitalt. I Haparanda har besöken halverats

på grund av den stängda gränsen mot Finland, varuhuset i Uddevalla har påverkats starkt av färre norrmän.

I februari, strax före pandemin bröt ut på allvar, lanserade Ikea en femårig satsning på 1,7 miljarder kronor i Stockholmsområdet.

Varuhuset i Kungens Kurva skulle renoveras, lagret i Barkarby byggas ut, man skulle lansera tre minivaruhus och en ny ”konceptbutik”. Det skulle ge 500 nya jobb.

– Allt det där finns kvar, vi har inte behövt sakta ner. Vi har dock inte anställt än, för det är inte helt

klart med var och när vi öppnar de nya butikerna, säger Lena Herder.

Den svenska verksamheten sker inom Ingka Group, den del av Ikea-sfären som står för 90 procent av den globala försäljningen. Under några veckor i våras var 300 av deras 400 varuhus och butiker stängda. Det ger avtryck i bokslutet, där försäljningen minskar med motsvarande 16 miljarder, till 368 miljarder.

Hans Strandberg
hans.strandberg@dn.se

Växer på nätet

Antalet fysiska besök för Ikea Sverige minskade med 5 miljoner, till 33 miljoner. Onlinebesöken steg från 113 till 128 miljoner.

Tuffa tider för småföretagare – men antalet nystartade aktiebolag ökar

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

**Nyföretagandet ökar i Sverige
pandemiåret 2020. Antalet
nybildade aktiebolag växte med
nästan 20 procent under årets
tre första kvartal, jämfört med
förra året, enligt Bolagsverkets**

**statistik. Under virusutbrottet
har DN haft kontakt med flera
småföretagare i olika
branscher. Så här har det gått
för sex av dem.**

Raffaella Lindström

raffaella.lindstrom@dn.se

Torbjörn Petersson

torbjorn.petersson@dn.se

Fakta.

40 638 nya aktiebolag hade
bildats i Sverige fram till den 1
oktober i år. Samtidigt minskade
antalet enskilda firmor och
handelsbolag. Sänkningen av

lägsta tillåtna aktiekapital i privata aktiebolag till 25 000 kronor, som infördes den 1 januari, kan vara en viktig anledning.

Under virusutbrottet har DN haft kontakt med flera småföretagare i olika branscher det senaste halvåret. Vi har tidigare berättat om kocken Martin Johansson och vd för golfresebyrån Fredrik Kruus.

Källa: Småföretagarna och DN

Om/Småföretagare

En litet företag har alltid fått vara flexibelt. Men i coronatider ställs det nya, hårda krav.

DN har följt åtta olika småföretagare under krisen för att få veta hur de har hanterat den.

Klarna och amerikansk varuhuskedja i samarbete

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Betaltjänsten Klarna har tecknat ett femårigt avtal med amerikanska varuhuskedjan Macy's där varuhuskedjan investerar i Klarna samtidigt som kunder ska erbjudas Klarnas

betalningslösningar. Värdet på affären är oklart men bland tidigare investerare märks bland annat kapitalförvaltaren Blackrock liksom rapstjärnan Snoop Dogg. Klarna har haft en extrem tillväxt på den amerikanska marknaden, 550 procent, under första halvåret och bolaget värderas nu till drygt 10 miljarder dollar. Enligt bolaget har man i nuläget nio miljoner kunder i USA.

TT-Reuters

”Staden införde korttidskontrakt – då förändrades området”

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

I måndags återupptogs rivningarna av den södra delen av Snösätra industriområde. Det finns olika bilder av den omdiskuterade platsen. Å ena sidan frodas den uppmärksammade graffitin, å

den andra beskrivs den som ett laglöst näste.

– Det är sorgligt att se att det som var så bra blivit en avstjälningsplats för allsköns typer, säger Gunnar Blomgren som driver företag i området. Snösätra industriområde – internationellt uppmärksammat för dess graffiti, något som fått tusentals besökare att ta sig dit för att betrakta kanske Europas största lagliga och mest levande gatukonstverk.

Samtidigt beskrivs också området som ett förfallet, förslummat och laglöst land – både av polisen och

av personer som på olika sätt är verksamma i området.

Varken polisen eller Stockholms stad – såväl exploateringskontor, stadsbyggnadskontor som stadsdelen – tycks längre ha någon kontroll över vilka som är verksamma i området.

– När staden införde tre månaders kontrakt på arrendena år 2012 drog det hit en massa ljusskygga människor, säger Torleif Cederstrand, numera hemlös pensionär som gjort till sin livsuppgift att plocka och elda skräp i området.

Hans bild bekräftas av Gunnar Blomgren som kom hit 2004 och etablerade ett lager för sin puts- och fasadfirma.

– Då låg de seriösa firmorna på rad här längs Snösätra gränd. Störst var väl Svenssons smide, men de tog sitt pick och pack och drog när villkoren blev för osäkra. Vi stannade kvar, men det är sorgligt att se att det som var så bra blivit en avstjälningsplats för allsköns ljusskygga typer, säger han, frustrerad över att området blivit till vad han kallar för ett riktigt ”vilda västern”.

Området kom till på 50-talet. Här skulle det, enligt detaljplanen, bedrivas ”upplags- och industriverksamheter”. Staden arrenderade ut marken till både små och stora företag.

Läget – nära stan men ändå avsides – kom dock att bli områdets största fiende. Under åren kom här att skapas en egen liten värld, där man kunnat agera ”under radarn” om man så ville. Men världen utanför hittade ändå hit:

– Först dök det upp narkomaner som strök omkring och bodde i skogen. De ersattes av illegala

bosättningar med rumäner. Vi företagare försökte hålla ordning, men det var inte helt enkelt, vi hade ju våra jobb att sköta, minns Gunnar Blomgren.

Han upplevde det som att staden övergav området. Infrastruktur som vägar, el och vatten var redan kraftigt eftersatt och på grund av korttidskontrakten ville inte företagarna själva investera i fastigheterna.

Flera av dem som DN intervjuat beskriver 2014 som en brytpunkt. Då dök en rad olika individer som på olika sätt försökte sko sig på den bristande insynen. Flera av

arrendekontrakten hyrdes ut i andra hand, tomter som övergetts togs helt sonika över utan att någon riktigt visste av vem.

En av dem som dök upp var Percy Mickelsson, som aldrig förnekat att han levt ett – som han själv uttrycker det – fritt liv. Han arrangerade det som polisen kallar för icke tillståndsgivna technofester i en övergiven hangar i den södra delen. Percy, välkänd av rättsvårdande myndigheter, blev snabbt ”Kungen av Snösätra” och var den som drog igång graffitimålandet – en

kulturyttring som alltid befunnit sig ett slags gråzon.

Företagarna hade dock ingenting emot att murar och fasader längs med Snösätragränd nyttjades – och på så sätt föddes ”Snösätra Wall of Fame” som sedan kom att bli den årliga och, som sagt, internationellt uppmärksammade gatukonstfestivalen Springbeast. Gott så – om det inte vore för allt det andra, det som pågick parallellt.

– Vi började påträffa mängder av stöldgoods. Det handlade om allt från cyklar till bilar, båtar och hjullastare. I samband med

husrannsakingar har vi gjort mindre beslag av narkotika och påträffat vapen. Inte sällan stöter vi på efterlysta personer i området, säger Mikael Sundberg, kommunpolis i Farsta.

En annan – enligt polisen – ”svår fångad individ” tog samtidigt över flera arrendekontrakt som han sedan överlät till andra. En sådan ”hyresgäst” byggde ett slags bostadshotell bestående av baracker där gästarbetare och andra utan tak över huvudet kunde hyra sängplats.

När stadsbyggnadskontoret i mars 2018 besiktade fastigheterna

hittade man minst 30 sängplatser. De flesta hyrdes ut till gästarbetare med oklar status.

Socialtjänsten fick också larm om att det även bodde barnfamiljer i den södra delen av området. För den som drev verksamheten fanns det definitivt pengar att tjäna, en av personerna som myndigheterna träffade på berättade att han betalat 3 000 kronor i månaden under åtta månader.

Företagarföreningen hade vid det här laget mer eller mindre upplösts, men de som var aktiva graffitimålare försökte organisera

sig tillsammans med det självstyrande konstnärskollektiv som bildats ur den teknokultur som vid det här laget präglade den södra delen av området.

– Det har varit stökigt. Vissa av festerna, som inte vi arrangerade, pågick från fredag kväll till söndagslunch. Det hände att när vi skulle ha dagsvisningar av konsten i området så irrade det runt uppenbart påtända människor i området. Så vi vill definitivt inte ha det, säger Bobbie Olesen, artist och ledamot för Kulturkvarter Snösätra som nu slåss med näbbar och klor för att visa att den nykonstituerade

föreningen har mycket kreativa och seriösa planer för hur området fortsättningsvis ska utvecklas.

Stadens ambition är fortsatt att riva de södra delarna helt – samtidigt som man vill utveckla den norra delen ”tillsammans med det lokala kulturlivet”, som stadsdelsförvaltningens avdelningschef Kersti Tagesson tidigare uttryckt det.

Exakt vad det betyder är det ännu ingen som vet.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se

Fakta. Snösätra

Sedan 2014 har muralkonstnärer från hela världen målat graffiti och gatukonst på fasader och murar i Snösätra industriområde, med fastighetsägarnas tillstånd. 2018 beslutades att den södra delen ska återställas till natur- och parkmark för att ingå i Rågsveds naturreservat. Detaljplanen för området upphävdes. De ideella föreningarna Kulturkvarter Snösätra, Open Mind och Graffitifrämjandet har samtliga överklagat rivningsbeslutet.

Eva-Karin Gyllenberg: Vissen plantering runt Blomsterkungen

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

”Renässansträdgården” bakom Kungliga Biblioteket i Humlegården verkar nu få förfalla. Den skapades för Humlegårdens 400-årsjubileum förra året för att visa vad som odlades i trädgårdar på 1600-talet och är väl inte tänkt att bli

permanent. Men den har varit intressant och lärorik. Skulle fortsatt vård kosta för mycket? Bara några meter längre in i Humlegården står Carl von Linné-statyn. Rabatten kring honom är inte tänkt att vara tillfällig som renässansträdgården, men nu ser den inte ut att få någon vidare vård den heller. Är det ansvarig stadsdelsförvaltning som väljer att prioritera annat?

En jämförelse finns på nära håll nämligen i Kungsträdgårdens södra del där bland annat blommande dahlior nu är en

ögonfröjd! En annan stadsdelsförvaltning ...
Viveka, Östermalm

Svar: Förfallna planteringar är inte roligt och så här års ser rätt många av stadens planteringar ut att ha passerat bäst-före-datum. Och det är ju inte roligt om den runt "Blomsterkungen" ser vissen ut.

Jag ringde upp Jean-Louis Dessalles, landskapsarkitekt på trafikkontoret med ansvar för just Östermalm för att höra hur planerna ser ut för Humlegården. Han berättade att planteringen

runt Carl von Linné (skapad av Frithiof Kjellberg) ska göras om, något stadsdelsförvaltningen har beviljats pengar för.

De 14 stadsdelsförvaltningarna har en möjlighet årligen att söka pengar centralt för olika park-upprustningar och sedan fördelas pengarna mellan stadsdelsförvaltningarna. Det handlar om 100 miljoner kronor i treårscykler.

Östermalms stadsdelsnämnd har fått en summa för förstärkta driftåtgärder för 2020, precis som man fick i fjol och kan räkna med även nästa år enligt Jean-Louis,

som vet att berätta att planteringen runt Linnéstatyn är stadens största perennplantering. Det handlar om 800 kvadratmeter.

Så hur ser planerna ut?

– De ska riva upp rabatten och lägga ny bra jord så att det får sätta sig under vintern. Det är alltid bra för då får marken en chans att stabiliseras. Då hinner leverantörerna odla upp det rätta antalet och de rätta sorterna och sedan blir det plantering i maj nästa år.

Av perenner?

– Det kommer att bli en stomme av perenner, sedan kommer det naturligtvis att finnas lökar här också. Nästa år kommer vi att kunna se Linné i helt ny skepnad med ny gestaltning, säger han. I fjol i samband med 300-årsminnet av Carl von Linnés födelse 2007 återskapades den första riktiga rabatten runt statyn. Då letades gamla ritningar fram och med utgångspunkt från dessa ritningar skapades det Jean-Louis kallar en tapetrabatt med krumelurer upphöjda med synliga band.

Någon ny köksträdgård med kål och humle är dock inte aktuellt att anlägga i Humlegården.

Eva-Karin Gyllenberg

eva-karin.gyllenberg@dn.se

Plastikkirurg kan förlora sin legitimation

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) vill dra in läkarlegitimationen för en plastikkirurg i Stockholms län. Tillsynsmyndigheten menar att han är "uppenbart olämplig att utöva yrket" och att hans operationer inneburit risker för patienternas liv och hälsa.

Kirurgen, som är i 50-årsåldern och specialist inom kirurgi sedan 2011, dömdes i mars i tingsrätten för grovt vållande till kroppsskada och sjukdom till villkorlig dom och 140 timmars samhällstjänst. Det var efter en bukplastik med samtidig fettsugning som han 2016 genomfört på sin privata klinik som tillståndet blev livshotande för patienten som drabbades av smärta, infektioner, blödningschock, cirkulationssvikt samt hudnekros och tvingades till akutoperation på ett sjukhus. Efter att domen fallit i tingsrätten fortsatte larm om kirurgen

komma in från andra sjukhus. Enligt Ivos handlingar har tre olika vårdgivare under juni och juli i år kommit in med uppgifter om tre olika patienter som opererats av läkaren och som efteråt har fått svåra komplikationer som krävt akut vård.

Ivos undersökning visar att operationerna av de tre patienterna utförts med en ny kirurgisk teknik som läkaren vare sig haft erfarenhet av eller besuttit nödvändig kompetensen för att använda.

”Att han ändå självständigt och som ensamoperatör har genomfört ingreppen visar enligt Ivo på ett bristande omdöme som läkare.”

Ivo anser nu att mannens läkarlegitimation bör återkallas. De menar att han är oskicklig i utövningen av sitt yrke och uppenbart olämplig.

”I de granskade fallen har således allvarliga komplikationer tillstött med stora risker för patienternas liv och hälsa”, skriver Ivo, som även menar att läkaren trots upprepade misstag av mycket allvarligt slag fortsätter att

operera patienter och därmed utsätter dem för livsfara. Läkarens privatklinik stängdes nyligen. Han själv säger att operationerna har utförts enligt vetenskap och beprövad erfarenhet. Han säger också att kollegor på andra vårdenheter har skickat in uppgifter till Ivo utan att ta kontakt med honom, trots att hans klinik har ringt dem flera gånger.

Eftersom tingsrättsdomen är överklagad till hovrätten tycker läkaren inte att beslut i ärendet bör fattas innan rättsprocessen är avslutad.**DN**

Dom ger staden rätt om cykling mot enkelriktat

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Stockholms stad har stridit länge för att det ska vara tillåtet att cykla mot enkelriktat. Skyltningen har tidigare fått nobben av Transportstyrelsen. Nu ger förvaltningsrätten staden rätt.

I Stockholm har det varit tillåtet att cykla mot enkelriktat på vissa gator sedan 2016. Men i februari beslutade Transportstyrelsen att staden ska upphäva de lokala trafikföreskrifter som cykelreglerna berör, detta efter att en privatperson överklagat. Totalt handlade det om 357 platser runt om i staden. Myndigheten menade att reglerna är otydliga och strider mot god trafiksäkerhet.

Trafikborgarrådet Daniel Helldén (MP) har med stort engagemang stridit för cyklisternas rätt att cykla mot enkelriktat och har

tidigare påtalat att det minskat antalet olyckor.

– Även internationell forskning visar att det inte är trafikfarligt, har Daniel Helldén påpekat.

Nu rapporterar Mitt i Stockholm att förvaltningsrätten avslår överklagandena. Enligt rätten har beslutet gällt ett projekt och inte någon ändring av lokala trafikföreskrifter för specifika vägar. ”Förvaltningsrätten anser därmed att det som klagandena har fört fram, bland annat om de problem som en förändrad skyltning skulle leda till för trafikanter och gående, inte visar

att det överklagade beslutet strider mot lag eller annan författning.”

Det är emellertid möjligt att historien tar ytterligare ett varv eller två eftersom domen kan överklagas till kammarrätten.

Andreas Nordström

Uteserveringar kan bli kvar i vinter

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Stockholm. Fler uteserveringar kommer att stå kvar i höst på grund av coronapandemin. Totalt har runt 130 ställen i staden sökt och fått uteserveringstillstånd under vintern fram till mars 2021, skriver Mitt i.

Om krogarna vill ha uteserveringen kvar för att minska

smittspridningen måste en vanlig ansökan göras som staden granskar.

– Tidigare har vi sagt nej på grund av snöröjningen i flera fall. Nu har vi sagt ja i stället och förtydligat att man då har ansvaret för snöröjning och halkbekämpning även utanför sin uteservering, säger Ulrika Falk, avdelningschef på trafikkontorets tillståndsavdelning till Mitt i.

Smittspridningen ökar men nu kan krogarna duka upp för konserter

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Mer än var tredje krog i Stockholm har fått anmärkningar vid stadens inspektioner av smittskyddsåtgärder. Men på torsdagen får restauranger börja arrangera konserter – och beslut om en 500-gräns kan

tas. Polisen ser risk för förvirring om reglerna på kultur- och idrottsevenemang nu ändras i alltför snabb takt.

I slutet av juli stoppades en trerättersmiddag med underhållning av Danny Saucedo på Pite havsbad. Artisten, inte maten, bedömdes vara ”lockelsen”, enligt polisen.

Evenemanget sorterades därför in som allmän sammankomst och arrangören behövde minska gästantalet från de planerade 250 till högst 50.

För Pite havsbad var det inte hållbart. Evenemanget ställdes in

helt och hållet, och vd:n Kristofer Lundström fick under några dagar nationell exponering i medierna. Nu, några månader senare, håller han fast vid sin åsikt att beslutet kring Saucedoshowen visade på en orimlighet i det svenska regelsystemet.

– Det blev också, som jag tolkade det, en fråga om vem artisten var. Det hade varit fullt genomförbart med en mindre känd artist eller lokal trubadur, om middagen hade tolkats som ”avsikten”, säger Kristofer Lundström till DN. Kort efter nyheten om middagsshowen på Pite havsbad

brakade debatten kring coronareglerna för kulturevenemang i Sverige i gång på allvar. Det väcktes krav på att kulturminister Amanda Lind (MP) borde avgå och branschen har klagat på att regeringen inte förstått vidden av problemen som pandemin orsakat.

Från och med torsdag hoppas dock Kristofer Lundström och många andra arrangörer i landet att åtminstone några frågetecken har rätats ut. Då verkställs de första förändringarna i förbudsförordningen som innebär att arrangemang som äger rum på

serveringsställen inte ska räknas som allmänna sammankomster. På Pite havsbad ses beslutet som ett steg i rätt riktning. Kristofer Lundström berättar att man har börjat fundera på vilken typ av evenemang som kan genomföras i närtid. Han berättar att man före jul kanske kan göra ett test med en middagsshow liknande den som var planerad med Danny Saucedo. Andra har kommit betydligt längre i sina planer. Rederiet Tallink Silja, som även anordnar nöjeskryssningar, offentliggjorde bara dagar efter regeringens besked att de i oktober och

november planerar en artistshow. 350 personer ska tas emot och enligt rederiet räknas de som en sittande restaurangpublik.

– Vi har varit på tårna och varit beredda på att det skulle komma ett sådant här besked för att starta upp med musik och annan underhållning, säger Erika Janson, kommunikationschef på Tallink Silja.

Under konserterna kommer det att finnas trygghetsvärdar som leder publiken till sina platser och ser till att de håller avstånd från varandra. Scenuppställningen varierar något men under de totalt

sexton konserterna kommer publiken att få se Eric Gadd, The Mamas, Lina Hedlund och John Lundvik uppträda.

– Det kommer att vara ett begränsat antal platser, vi kör två sittningar varje kväll så att man ska kunna håll avstånd. Allting är förbeställt så att ingen ska beställa vid baren eller springa runt, säger Erika Janson.

Tallink Silja kan i höst komma att utöka publikantalet på showerna, förutsatt att regeringen på torsdag fattar beslut om ytterligare lättnader i restriktionerna. Planen är då, meddelade Amanda Lind i

förra veckan, att besluta om att 500 personer kan vistas samtidigt på kultur- och idrottsevenemang. Publiken måste då vara sittande och avståndet mellan sällskapen (högst två personer i samma sällskap) minst en meter.

Än är det dock inte säkert att den förändringen kommer att verkställas. Samtidigt som fler kulturarrangörer offentliggjort höstens planer så ökar nämligen smittspridningen i Sverige. På tisdagen uppgav statsepidemiolog Anders Tegnell att det framför allt är i de yngre åldersgrupperna som smittan går upp, och nämnde

utbrott i hockeylag eller efter studentfester.

Inte minst i Stockholm har man sett oroande tecken den senaste tiden. En analys av avloppsvatten visar att virusnivåerna i huvudstaden har fördubblats i september och nu närmar sig vårens höga nivåer.

Regionens tillförordnade smittskyddsläkare, Maria Rotzén Östlund, säger att det skett ett tydligt trendbrott efter sommarens låga smittspridning. En risk uppstår om fler och större kulturevenemang leder till ökad trängsel.

– Jag vill som smittskyddsläkare poängtera vikten av god ordning omkring alla arrangemang. Att man kan undvika trängsel även när man går ut och in, säger Maria Rotzén Östlund.

Går det att göra?

– Jag tror och hoppas att arrangörerna är väldigt måna om att få det att fungera. Att de gör säkra arrangemang. Det hänger också på alla oss andra, att vi inte går dit om vi är sjuka.

Den 1 juli tog kommunerna över hela ansvaret för att kontrollera att serveringsställen följer de åtgärder som tagits fram för att

minska smittspridningen.

Stockholms stad har sedan dess gjort 939 kontroller på stadens restauranger och barer, varav avvikelser har upptäckts på drygt 35 procent av verksamheterna, berättar enhetschefen Kristine Fornander.

– Vi ser att det fortfarande är tätt mellan sällskapen och att det inte är tillräckligt glest mellan borden. Vi är ute fyra dagar i veckan, det är ett arbete som pågår. Vi får in ganska mycket klagomål och håller oss ajour med vad som händer, till exempel om en

fotbollsmatch lockar mycket folk, säger Kristine Fornander.

Hon vill inte kommentera huruvida de nya reglerna kring evenemang på krogar riskerar att bidra till ökad trängsel. Maria Rotzén Östlund vädjar samtidigt till alla arrangörer och besökare att visa att man kan klara av att agera på ett säkert sätt, även när reglerna mjukas upp.

– Då kan vi hålla vår kultur och annat som måste finnas i gång. Självklart kan allt ändra sig. Vi följer det här väldigt noga, säger Maria Rotzén Östlund.

I SVT:s ”Agenda” i söndags fick Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson frågan kring om lättnaderna i restriktionerna, däribland för kultur- och idrottsevenemang, riskerar att bidra till ökad förvirring, och till att människor slappnar av i större utsträckning. Carlson höll med om att en sådan risk finns, men att det nya regelverket blir mer rättvist. Även Polismyndigheten, som har ansvar för att kontrollera att de verksamheter som täcks in av ordningslagen håller sig till reglerna i förbudsförordningen,

ser risk för förvirring hos allmänheten när reglerna ändras. Per Engström, nationell kommenderingschef för hanteringen av coronapandemin inom polisen, säger att det fortsatt kommer att finnas oklarheter kring tillståndshanteringen och vad som kommer att krävas av varje arrangör.

– Det är det här man helst vill undvika. Att det blir en hopblandning av vilka regler som egentligen gäller, säger Per Engström.

Polisen har ingen information om vilket besked som är troligast på

torsdag, då regeringen eventuellt beslutar om att höja persongränsen för sittande kultur- och idrottsevenemang till 500 personer. Förra gången man väntade sig ett beslut, för två veckor sedan, drogs det tillbaka med bara några timmars varsel. – Det här har dragits tillbaka förr. Vi vågar inte säga något förrän man tillkännager det, säger Per Engström.

Ser ni en risk för förvirring hos allmänheten?

– Ja, det är en stor risk när beslut går in i varandra och ligger alldeles för nära i tid. Vi har

problem inom vår egen organisation att bena ut det här. Jag förstår helt om allmänheten skulle vara förvirrad – många tror ju att det redan fattats beslut om att höja gränsen till 500 personer. Inom kulturbranschen hoppas man dock att de orimligheter som funnits i regelverket nu delvis ska vara åtgärdade. Till exempel att köpcentrum kunnat ta emot ett obegränsat antal besökare, samtidigt som konserter, bio- och teaterföreställningar inte kunnat äga rum, trots att arrangörer visat på en rad åtgärder för att göra säkra evenemang.

Kristofer Lundström på Pite havsbad tror att arrangörer generellt kommer att ta ett stort ansvar för att följa de restriktioner som ligger kvar, och därmed se till att riskerna för smittspridning inte ökar.

– Det här är egentligen en rättelse av det orimliga som uppstått. Man greppade inte riktigt allting som man skulle ha gjort för första början. Det är glädjande att vi inte längre har ett artistförbud. Vi som arrangörer ett stort ansvar att se till att vi kan genomföra det här på ett säkert och tryggt sätt, säger han.

Agnes Laurell
agnes.laurell@dn.se

Brunsmeta inte debatten om arkitekturen

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Bevakningen av
Arkitekturupproret ger sken av att
slaget om arkitekturen står mellan
mörkerkrafter och det upplysta
samhället. Men i själva verket går
skiljelinjen mellan vanligt folk och

några få elitstyrda institutioner, skriver Peter Elmlund och Torbjörn Hultsberg. Dagens Nyheter hade ett uppslag om Arkitekturupproret den 21 september. "Upproret delar Arkitektursverige i två läger", står det i huvudrubriken. På ena sidan möter vi huvudsakligen företrädare för upproret samt Sverigedemokraterna och på den andra Sveriges Arkitekter samt tidigare sekreteraren i Skönhetsrådet, Martin Rörby. Genom att ge Sverigedemokraterna stort utrymme i artikeln i kombination

med Rörbys hänvisningar till Nazityskland kan läsarna få intrycket att slaget om arkitekturen står mellan konservativa mörkerkrafter och det upplysta samhället. I själva verket går skiljelinjen mellan vanligt folk och ett begränsat antal elitstyrda institutioner. Även om denna typ av brunsmetning är typisk för vår tid, bör det påpekas att den inte är ny i arkitekturvärlden. I olika tappningar har den förekommit ända sedan modernismens början på 20-talet (först bakåtsträvande konservatism sedan nazism). Utan

att vara alltför raljant kan man hävda att arkitektkåren varit brunsmetningens pionjärer. Om inte Nazityskland hade funnits hade modernismen sannolikt inte fått ett så stort internationellt genomslag som den fick.

I DN-uppslaget medverkar också tidningens nye medarbetare Tomas Lauri. I sin kritiska kommentar om

Arkitekturupproret hänvisar han till den nyligen bortgångna sir Roger Scruton, och låter oss veta att denne i Sverige mest är känd för att ha citerats av Jimmie Åkesson. Detta är knappast

korrekt i sak, men det underliggande budskapet är klart. Nåväl, Scruton var under hela sitt liv en förespråkare för en arkitektur och stadsplanering som också beaktade de boendes känsla för skönhet och harmoni. Dessa argument fick Scruton i slutet av sin karriär tillfälle att artikulera i en rapport till brittiska regeringen. Scruton var ordförande i en oberoende kommitté som den 30 januari i år lade fram rapporten "Living with beauty". Rapporten går lätt att hitta på internet.

Där står att läsa: ”Våra förslag syftar till långsiktiga investeringar där värden, som är viktiga för människor – skönhet, gemenskap, historia, landskap – skyddas. Därför platser, inte enheter; storgator, inte glasflaskor; lokalt förankrad design, inte anonym arkitektur som kan vara var som helst. Vi argumenterar för ett starkare och mer förutsägbart planeringssystem, för ett större demokratiskt engagemang i planeringsbeslut och för en ny modell för långsiktig förvaltning som förutsättning för stora utvecklingsprojekt.”

Även i Storbritannien går skiljelinjen mellan vanliga medborgare och elitinstitutioner. Scruton hävdade att den arkitektoniska utformningen av nya bostadsområden ska ske utifrån förståelsen att området måste uppskattas av de boende. För dem är närmiljön en slags förlängning av det egna hemmet till världen utanför. Gestaltningen måste därför söka skapa en slags offentlig hemmiljö. Det finns många goda exempel på modernistisk arkitektur, men ännu flera dåliga. Det finns också många goda exempel på

byggnader i klassisk stil, däremot inte lika många dåliga. Scruton trodde sig ha funnit en förklaring. Den skulle vara att man måste vara en mycket duktig arkitekt för att rita hus i en modernistisk stil eftersom denna riktning bygger på idén om ständigt nyskapande, till skillnad från klassiska arkitekter som arbetar i en tradition och därför lättare undviker misstag. Scruton förespråkade däremot inte (vilket hans meningsmotståndare naturligtvis hävdar) en okritisk tillbakagång till något förgånget. Som den konservative ideolog han var

hävdade han däremot att inom estetik är ingenting dåligt bara för att det är gammalt och ingenting är bra bara för att det är nytt. Annorlunda är det förstås inom exempelvis teknik, medicin och naturvetenskap. Arkitektupprorets odiskutabla popularitet är ett uttryck för ett stort folkligt missnöje. En rimlig respons från arkitektkårens företrädare borde vara att välkomna pluralism. Allt behöver ju inte vara klassiskt, eller traditionellt, men varför inte välkomna olika riktningar? Sverige är dessutom ett land med

stor invandring. Varför ser vi nästan aldrig exempel på arkitektur som hämtar inspiration från nykomlingarnas kulturer?

Var står arkitektkårens företrädare i denna fråga?

Peter Elmlund och Torbjörn Hultsberg

Peter Elmlund Urban city research, Ax:son Johnson Stiftelsen

Torbjörn Hultsberg

Styrelseledamot, Intbau (International network for traditional building, architecture and urbanism) Sverige

**"Vi förlorar teatrar,
vi förlorar
spelningar, vi
förlorar klubbar.
Men att förlora
biograferna – det
är den sista
skärvan av kultur
och civilisation."**

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Filmkritikern Jason Solomons befarar, i BBC Radio live, att pandemin betyder slutet för cineasmen.

Dramaten drar tillbaka redan sålda biljetter

ONSDAG 7 OKTOBER 2020

Dramaten drar tillbaka biljetterna för omkring 700 kunder efter att de sålt fler biljetter än vad salongerna tar under rådande coronarestriktioner. Orsaken är att nationalscenen räknat med en höjning av publiktaket till 500 personer.

Kulturbranschen har under hösten efterfrågat en höjd publikgräns för sittande föreställningar och tidigare flaggade regeringen för att det skulle kunna bli verklighet med sittande publik på 500 personer från den 1 oktober. Med en ökande smittspridning i samhället sköts dock förslaget fram och nu väntas regeringen ta beslut i frågan på torsdag.

– Vi fick tydliga indikationer någonstans i början av september att vi skulle kunna utöka våra salonger till max 500 platser. Vi hoppades på att det skulle gå

igenom och i efterhand kan man ju se att vi tog en risk, säger Malin Forkman, marknads- och kommunikationschef på Dramaten.

Totalt rör det sig om omkring 700 kunder vars biljetter har dragits in. Bland annat för föreställningarna ”Röde Orm”, ”Maj” och ”Elektra”.

– Naturligtvis är det här inte bra att vi sålde biljetter som vi nu drar tillbaka. Vi återbetalar alla kunder och om vi kan så erbjuder vi föreställningar längre fram.

Nu kommer Dramaten att invänta tydliga besked från regeringen

innan de planerar för större publik.

– Vi inte vill göra vår publik besviken, utan tvärtom ser vi fram emot att få välkomna den hit till teatern igen, säger Malin Forkman.

Agnes Laurell

Mer än var fjärde kvinna missade sin provtagning

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Under 2019 uteblev mer än var fjärde kvinna som hade kallats till cellprovtagning för screening mot livmoderhalscancer, visar en rapport från Cancerfonden. Rädsla för covid-19 har i år

sänkt medverkan i provtagningen ytterligare.

Variationen mellan landets regioner är stor, men trenden tydlig: Många kvinnor missar den cellprov tagning som utgör grunden för det nationella screeningprogram som syftar till att minska risken att drabbas av livmoderhalscancer.

I en rapport har Cancerfonden sammanställt statistik från landets 21 regioner och snittet för hela riket visar att 29 procent av alla kallade kvinnor inte hörsammade sin kallelse inom ett år. Statistiken täcker åren 2018–2019 och i

Västmanland var siffran högst, där uteblev hela 49 procent av de kvinnor som kallats.

Sedan coronapandemin nått Sverige har andelen kvinnor som medverkar i screeningen minskat. – Vi ser en tendens med ett lägre antal medverkande kvinnor än tidigare. I pandemitider finns en begränsad möjlighet att erbjuda -undersökningar, säger Charlotta Sävblom, läkare och ordförande i den nationella arbetsgruppen för prevention mot livmoderhalscancer.

Ulrika Årehed Kågström, generalsekreterare för Cancerfonden, tycker att trenden är oroväckande. – Man behöver uppmana kvinnor att gå, men regionerna behöver också bli bättre på att se till att kvinnorna kommer, att det blir lättare att boka om till exempel, - eller genom att man ringer upp och påminner, säger hon. Under våren var det bara tre regioner – Uppsala, Värmland och Jönköping – som uppgav att screeningprogrammet mot livmoderhalscancer inte hade påverkats av pandemin. På några

håll i landet tvingades man att tillfälligt pausa programmet helt. Några siffror för hela landet finns ännu inte vad gäller 2020, men i Västra Götaland räknar man med att antalet kvinnor som kallats till undersökning har minskat med 55 000 under perioden januari–juni i år jämfört med samma period förra året. Under tre månader i våras stod cellprovtagningen i - Västra Götalandsregionen still. – Ser vi till en population så är det naturligtvis fall som vi hade kunnat förhindra om vi hade upptäckt dem i screening. Men jag är ändå hoppfull. Kvinnor kallas i

intervaller om tre, fem eller sju år beroende på ålder och analysmetod. Vi tror inte att tre månaders uppehåll ska behöva få så stora konsekvenser, säger Mia Westlund, barnmorska som arbetar med screeningprogrammet såväl i Västra Götaland som nationellt.

Carl Cato

carl.cato@dn.se

Alla kvinnor mellan 23 och 64 år kallas regelbundet till gynekologisk cellprovtagning. För kvinnor som regelbundet deltar i screeningprogrammet sjunker

riskerna för att drabbas av livmoderhalscancer med cirka 90 procent.

Humant papillomvirus, hpv, är ett mycket vanligt virus och det finns fler än 200 olika typer. Några av dem kan orsaka cellförändringar som i ovanliga fall kan leda till - cancer, framför allt i livmoderhalsen.

Det finns ingen bot mot hpv men viruset läker oftast ut av sig själv. Däremot går det att vaccinera sig mot hpv.

Den vanligaste canceren till följd av hpv är livmoderhalscancer, men i mer ovanliga fall kan hpv även

leda till cancer i halsen,
munhålan, ändtarmsöppningen
och könsorgan.

Källa: 1177, Regionala
cancercentrum

Försvars- ministern frågades ut om den falske officeren

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

**Konstitutionsutskottet har
frågat ut försvarsminister Peter
Hultqvist (S) om DN:s
avslöjande av en falsk officer.
Mannen hade fått känsliga och**

**centrala uppdrag på påhittade
meriter utan att
upptäckas. Utskottets
ledamöter pressade ministern
på varför han inte informerades
om de varningstecken som
fanns.**

Det var i januari som DN
avslöjade den falske officer som
bland annat arbetat vid militära
underrättelse- och
säkerhetstjänsten, vid Natos
militära högkvarter och som
rekryterades till rollen som
stabschef vid FN-insatsen i Mali.
Försvarsdepartementet hade
information om att mannen

upptäckts med andra lögner i sin
tjänst vid Kustbevakningen men
varken regeringskansliet eller
Försvarmakten agerade på
informationen om officeren.
Efter avslöjandet anmälde
Moderaterna försvarsministern
till riksdagens
konstitutionsutskott.
I KU berättade Peter Hultqvist på
onsdagen att han inte nåddes av
den information som kom från
Kustbevakningen i början av 2019,
eftersom informationen var
kortfattad och handlade om
mannens tjänst vid
Kustbevakningen. Departementet

fick också veta att personen var tagen ur tjänst och Försvarsmakten informerad.
– När försvarsdepartementet informerades i januari 2019 hade inte departementet den sammantagna bild som Dagens Nyheter senare redovisat om personen, sa Hultqvist. Flera ledamöter pressade honom på varför ministrarnas tjänstemän inte informerat honom tidigare, med tanke på mannens tjänstgöring som officer på bland annat Natos militära högkvarter.
– Jag har ett kompetent departement med duktiga

tjänstemän som också har förmåga att sortera i vad som är rimligt att informera om i olika lägen. De gjorde bedömningen utifrån den information de fick inledningsvis, svarade Hultqvist. Försvarsministern underströk flera gånger att det är Försvarsmakten som har ansvaret att granska och hantera personalärenden, och att regeringen inte ska agera i enskilda fall. Även Försvarsmakten fick information från Kustbevakningen om att mannen inte var pålitlig, men ingen utredning inleddes av

hans bakgrund inom försvaret förrän DN började granska fallet. I KU fick Hultqvist frågan om han hade förtroende för Försvarsmaktens förmåga att upptäcka andra personer med falsk bakgrund.

– Min bedömning är att man tar det här på ordentligt allvar, och att den här typen av händelser är ingenting som det är bra för myndigheten att det inträffar. Försvarsmakten har genomfört en internutredning efter DN:s avslöjande. Förvarsministern berättade att regeringen även gett Försvarsmakten i uppdrag att

redovisa hur myndigheten arbetar med frågor som rör personalsäkerheten.

Uppdraget gavs i augusti, då hade DN inlett granskningen av ytterligare en person som fått en central chefsroll vid Försvarsmaktens högkvarter.

Mikael Delin

mikael.delin@dn.se

Dubbelmördaren vill inte överklaga

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

37-åringen som har dömts för dubbelmordet i Linköping 2004 vill inte överklaga sin dom till hovrätten, säger hans advokat, Johan Ritzer, till Corren.

Johan Ritzer uppger att Daniel Nyqvist har accepterat att han är i behov av psykiatrisk vård och inte vill medverka i en till rättegång.

– Rättegången var jobbig för honom, men han är nöjd över att påföljden blev rättspsykiatrisk vård, säger Ritzer till Corren.

Daniel Nyqvist som har erkänt att det var han som mördade den 8-årige Mohamad och den 56-åriga Anna- Lena i Linköping 2004 dömdes till rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning av Linköpings tingsrätt den 1 oktober.

TT

”Ge äldre lån på upp till 50 procent av bostadens marknadsvärde”

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Finansinspektionen och bankerna har en rad krav på bolåntagare, bland annat att lånet inte bör överstiga sex gånger den disponibla årsinkomsten, att låntagaren ska klara en ränta på 6–7 procent och att bottenlånet är högst 85 procent av bostadens marknadsvärde.

För äldre innebär dessa regler att det nästan är omöjligt att få låna till renovering, bilköp eller att bygga och att hyra ut ett Attefallshus till någon bostadslös. För de flesta är det dessutom omöjligt att byta bank för att få bättre ränta på existerande lån. Konsekvensen är att många 55-plussare med bolån tvingas betala en högre boränta, trots att säkerheten ofta är flerfaldigt bättre än vad yngre kan prestera. I Norge får äldre cirka 0,6 procentenheters högre ränta än 20-åringar. I Sverige uppger bankerna en hög, senioranpassad

listränta. Exempelvis Nordeas listränta är 2,39 procent på tremånaderslån samtidigt som snitträntan på förhandlade lån är 1,41 procent. Bankerna tjänar troligen många miljarder kronor på kunder som helt enkelt inte kan byta bank.

Äldre med lån på högst 50 procent av marknadsvärdet borde kunna byta bank för att placera om lån oberoende av lön eller pension och skuldkvot.

I en undersökning 2015 konstaterade det statliga bolåneinstitutet SBAB att sju av tio svenskar mellan 60 och 79 år

äger sin bostad. I genomsnitt uppgick deras förmögenhet i bostäder till närmare 2 miljoner kronor. Belåningsgraden låg under 50 procent för 68 procent av samtliga över 56 år med bostadslån.

I de flesta länder kan man låna pengar mot säkerhet. Om man inte klarar av att betala räntor och amorteringar kan långivaren sälja bostaden och bara undantagsvis förlora några pengar. Till skillnad från i många andra länder har bankerna i Sverige en extra säkerhet genom att bolånen är

personligen garanterade av låntagaren.

Ett hinder för lån är pensionärernas disponibla inkomst. Även aktier med god avkastning och hyresintäkter är i Finansinspektionens värld värdelösa ur ett låneperspektiv. I de flesta lånesituationer är sannolikt pensionären en säkrare lånekund än högavlönade och högbelånade 40-åringar, som på grund av någon omständighet plötsligt kan förlora sin inkomst. Det finns många äldre som är uppgivna, och rent ut sagt förbannade, för att inte kunna

byta bostad, köpa bil, resa eller göra annat utifrån den förmögenhet de har på papperet. I detta vakuum har bland annat den tidigare socialdemokratiska finansministern Erik Åsbrink varit med och startat ett nytt låneinstitut, Hypoteket. Där kan lån fås mot säkra inteckningar – med tre gånger så hög ränta som bankerna.

Finansinspektionens och bankernas lånevillkor kan närmast likna en konfiskering av de äldres förmögenhet. Deras alternativ sägs vara att sälja bostaden, men pengarna räcker sällan till en

mindre och billigare bostad efter vinstskatt och några lån kan de inte räkna med.

Varför får äldre inte ha lite guldkant på tillvaron genom att belåna sitt boende utan att behöva gå till ockrare? Uppskattningsvis är över en miljon äldre berörda av nämnda diskriminering.

Ta bort kraven på skuldkvot och inkomst och ge bankerna möjlighet att själva bestämma om bostadslån inom 50 procent av marknadsvärdet. Tillåt inte Finansinspektionen att lägga hinder för en sådan utveckling.
Åke Modée, Nacka

Digitala läkarbesök skulle bli billigare – kan kosta mer

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

**Med Kry:s etablering av
vårdcentraler i Stockholm
skulle regionen slippa betala
utomlänsersättning till
vårdbolaget. Men DN:s**

granskning visar att regelverket ändrats så att nystartade mottagningar i själva verket kan fakturera en högre summa för en del av sina digitala läkarbesök.

När Kry slog upp portarna till sin första fysiska vårdcentral i Stockholm var finansregionrådet Irene Svenonius (M) på plats.

– Det är mycket positivt. På så sätt kan vi minska kostnaderna för dem som ringer Kry samtidigt som vi får insyn i och kontroll över vårdinnehållet, sa Irene Svenonius då.

De minskade kostnaderna skulle komma sig av att regionen nu skulle slippa bli fakturerade med den så kallade utomlännersättningen för videosamtal.

Den så kallade utomlännersättningen har varit en het fråga i debatten om digital vård. Inledningsvis kunde digitala aktörer fakturera landstingen över 2 000 kronor för digitala besök hos läkare, något DN tidigare granskat. Ersättningen har sedan dess minskat och ligger nu på 500 kronor.

Grundersättningen i dag i Region Stockholm för besök hos läkare på en vårdcentral, oavsett om det är digitalt eller fysiskt, är 260 kronor. Men genom ett beslut i avtalsutskottet i februari ändrades ersättningssystemet så att det skulle gynna nystartade vårdcentraler. Nyetablerade vårdcentraler skulle nu få 50 procent extra för varje besök under de 12 första månaderna, något DN skrivit om tidigare. ”Då större delen av ersättningen beror på hur många personer som väljer att lista sig på mottagningen kan det i början vara svårt att få

verksamheten lönsam innan man har byggt upp en egen lista”, heter det i beslutsunderlaget. Mindre än en månad efter beslutet om extraersättningen undertecknade Kry:s vd Erik Hjelmstedt en ansökan från Digital Medical Supply Sweden AB, som själva vårdbolaget heter, att öppna vårdcentral i Stockholm. Ansökan gällde från 1 maj, samma dag som den nya ersättningen började gälla. För att dra nytta av etableringsersättningen får antalet patienter på den specifika vårdcentralen inte överstiga 4 000

personer. Efter Kry:s rekordartade listning av patienter, 10 586 på en månad, är den stora majoriteten, drygt 10 000 listade på vårdcentralen i Gallerian, som varit det val som dykt upp först i appen. Men det lönar sig alltså också för Kry att få patienter listade på sin andra vårdcentral, eftersom de där kan ta del av etableringsersättningen.

Utöver etableringsersättningen får vårdcentraler extra betalt om de hjälper en patient som är olistad, 190 kronor extra per besök, en ersättning som infördes 2019 för att ”stimulera till att

mottagningarna tar emot personer som är helt olistade eller listade på annan mottagning”. Idag är cirka 9 procent av alla Stockholms invånare olistade.

Detta innebär att Kry kan fakturera regionen totalt 580 kronor för såväl digitala som fysiska möten med läkare, om patienten är olistad, något som bekräftas av Region Stockholm.

Det vill säga 80 kronor mer än när Kry fick utomlännersättning.

Finansregionrådet Irene Svenonius (M), säger att hon varit mycket kritisk till att den digitala vården fakturerats från andra län,

och att regionen varken kunnat ställa krav eller göra uppföljningar – som man kan göra nu då Kry blir en del av regionens vårdutbud.

Nyetableringsersättningen har efterfrågats i branschen, uppger hon.

– Det har införts ett nystartsstöd för att underlätta för nya vårdcentraler, inte specifikt för digitala vårdcentraler, utan utifrån att det är svårt att etablera nya eftersom det tar en stund att få upp listade patienter, säger Irene Svenonius.

På frågan om tillgång till startkapital verkligen är ett problem för en etablerad aktör, säger Svenonius:

– Vi har regler som är lika för alla för att bedriva vårdcentraler, och starta nya vårdcentraler – det är väldigt viktigt. Om vi ser på utomlänsvården så är den oerhört kostsam. Ett nystartsstöd gäller en begränsad tid, inte under evig tid. Sjukvårdsregionrådet Anna Starbrink (L), säger att regionen inte räknat på kostnaden per läkarbesök, för etableringsersättningen och annan besöksersättning.

– Det är viktigt att vi kommer bort från de här utomlänssersättningarna, säger Starbrink, som tillbakavisar att ersättningen införts för att gynna Kry.

Socialdemokraterna deltog inte i beslutet i februari.

– Vi ser ju att etableringsersättningen förstärker en marknadslogik. Och det är ju intressant nu att det blir mer lukrativt än utomlänssersättningen, som i sig är ett problem! De som är svårast sjuka med störst vårdbehov är de som drabbas hårdast av Moderaterna

riggar systemet på det här sättet, säger Talla Alkurdi (S), oppositionsregionråd.

Claes Nyberg, tillförordnad presschef på Kry, svarar i ett mejl på DN:s frågor.

Vad har nyetableringsstödet haft för betydelse för Kry?

”Precis som alla nya vårdcentraler i regionen så tar vi del av etableringsstödet då vi öppnade utan listade patienter. Det var en förutsättning för att vi skulle kunna fortsätta ta hand om den stora patientbas som dagligen vänder sig till oss för vård, men som är listade på andra

vårdcentraler – och få kostnadstäckande ersättning för dessa”.

Ni ansökte om att öppna vårdcentral den 1 maj, samma dag som stödet började gälla. Var nyetableringsersättningen en faktor?

”Nej, vi har velat etablera oss i Stockholm under en lång tid, men det är från och med det att vi öppnade den 1 september som vi har möjlighet att få nyetableringsstödet.”

Det faktum att digitala besök kan bli ännu dyrare för region Stockholm än med

utomlänsersättningen, kommenterar Nyberg så här:

”För den stora majoriteten patienter som är listade hos oss eller listade på en annan vårdcentral som vi tar hand om så får vi mindre ersättning per läkarbesök även med nyetableringsstödet, jämfört med riksavtalet som är 500 SEK per besök.”

Lina-Maria Ellegård, forskare i nationalekonomi vid Lunds universitet, säger att Kry, liksom andra nätläkarbolag, hela tiden varit skickliga på att hitta kryphål i regelverken.

– Jag menar inte att de är onda, utan att de agerar rationellt för att vinstmaximera och utnyttjar regelverket till sin fördel. Att utnyttja utomlänssättningen på det sätt som det inte var avsedd att användas, var ju det första exemplet. Att de lyckades så länge var ju för att SKR var obegripligt långsamma att reagera på detta.

Marijana Dragic

marijana.dragic@dn.se

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se

Skola stänger efter att flera smittats med covid-19

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Fredrika Bremergymnasiet övergår till distansundervisning fram till höstlovet. Detta efter att flera elever och en lärare smittats med covid-19.

Det är tidningen Mitt i som rapporterar om att Fredrika

Bremergymnasiet i Haninge, en skola med över 2 000 elever, hålls stängd från och med onsdagen. Fem elever och en i personalen har bekräftats smittade och skolan övergår till distansundervisning, åtminstone till höstlovet.

– Vi har haft en hög beredskap för att hantera lokala utbrott av smitta och förberett för hur man kan gå över till distansundervisning vid behov, säger Håkan Filipsson, pressansvarig på Haninge kommun till Mitt i.

DN

Niklas Wahllöf: Jag hoppas vi blir immuna mot flosklerna i talarbranschen

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Ingenting är sig likt under pandemin. Och mycket lär se annorlunda ut när den är över. Hur ska de gå för alla scener och talare? Jag vet ett gäng som jag inte lär sakna: hälso-profeterna.

När inget är sig likt. Fast allt är likadant.” Är det något som ekar inombords denna höst så är det Joakim Bergs och Rebecka

Törnqvists duett i Kents ödsliga ballad "Passagerare". För inget är sig ju likt detta år, fast allt förtvivlat försöker att fortsätta vara likadant.

Hur pandemins hemska antal offer, hittills och kommande, - somatiska och immateriella, kommer att ha påverkat oss den dag som nu hela tiden slipper ur näven och försvinner allt längre bort i framtiden, det vet vi inte. Hur det ser ut när detta är över, som man brukar säga. Om något alls är sig likt.

Kanske kommer restriktioner och distanseringsdirektiv hålla i sig så

pass länge att somliga kultur- yttringar och sociala mönster antar andra former. Delar av kulturen, och framför allt scenkulturen, som vi känner den kanske helt försvinner? Det är förstås en deprimerande tanke. Men i ett sådant läge gäller det att *se möjligheter i utmaningarna*, att *ta höjd för nya ingångsvärden* och skaffa sig ett nytt *mindset*. Fyll i valfri floskel. Men, men. I scenkulturen i vidare bemärkelse ingår också talarbranschen. Och under restriktionerna har denna brandskattats så svårt att den kanske aldrig återhämtar sig.

Det var väl ändå goda nyheter?
Nej, inte alla talare. Föreläsningar
i utbildningssyfte kommer alltid
att ha sin plats, sin nytta och
kanske nöje. Vad gäller det senare
har säkert stå upp en framtid. Ja,
allt som är någorlunda billigt att
producera och även att titta på, -
eller kort och gott fyller något
syfte, överlever säkert.

Det jag talar om är den
präriebrandssnabba framväxten
av må bra-scharlataner på
scenerna. De som menar att
egentligen ingen har förstått hur
dåligt de lever och därför borde
äta bättre, andas bättre, tänka

bättre, sova bättre, jobba bättre, se
bättre ut. De som vill visa att "du
kan leva ett bättre liv", och detta
genom att detoxa dig från allt
roligt eller skönt (och som alltså
får dig att må bra) för att hitta din
urtråkiga, stränga Mäster där
inne.

Det är obegripligt hur alla med en
så negativ syn på människan, på
kroppen, hälsan, huvudet, i
annonser och anmälningsformulär
kan framställas som så vansinnigt
glada. De klagar ju bara.

Om dessa självlärda inspiratörer,
läs: entreprenörer, kommer
tillbaka i samma omfattning ska

jag äta upp min gamla vegamössa.
Det kan ni ta och skriva opp.
För nog har den här krisen också
fått oss att nyktra till vad gäller
vem vi borde lyssna på? Nej, det
var väl inte helt intelligent att
betala tusen kronor för att höra en
guru med en banal tanke men
välsmord scencharm och hundra
käckä tillrop berätta för dig att en
algblokningsgrön smoothie varje
morgon håller dig upprätt en dag
till. Eller att tarmsköljning är din
väg till välmående.
Vägen dit går nog snarare genom
att sprita händerna.
Nu kan hävdas att talargeschäftet
bara förflyttas till nätet. Men där

saknas det nödvändiga sociala
tryck som en åhörarskara
genererar, mycket faller i
webbkamerans platta sken. Och
där ska talarna tävla mot en
miljon andra experter med redan
etablerade kanaler. Lycka till med
det. Det blir till att söka sig till
andra våtmarker.
Eller för att travestera Stockholms
lokaltrafiks vädjan: Välkommen
ombord, du som har en viktig
samhällsfunktion. Vi ber alla er
andra att inte tala mot betalning
just nu.

Niklas Wahllöf
niklas.wahllof@dn.se

"Att i en pulserande stadskärna eller på en regngrå landsortsgata se en medborgare bära på sitt musikinstrument, är en påminnelse om att vi är långt mer än konsumenter, producenter eller politiska varelser."

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

På Expressens kultursidor samlar sig Kungliga Musikaliska Akademiens styrelse för en - påminnelse om att regeringens

stödpaket tenderar att missa stora delar av musiklivet: verksamma på amatör- och semiprofessionell nivå.

Agnes Lidbeck: Så blev organisationens idé att döpa lokaler efter Nobelpristagare en strid om principer

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Såhär i Nobelpristider påminns jag om en anekdot från verkligheten, för några år sedan då jag i egenskap av ”språkmänniska” var inkallad för att hjälpa en organisation att hitta på namn till deras nya konferensrum.

Självklart var diskussionen uppe i ledningsgruppen.

Självklart fastnade den där under loppet av tre veckor. (Vilket alltså betyder, konservativt räknat, att det förslag som slutligen lades fram kostade 23 437 kronor och 50 öre i mötestid, exklusive moms och sociala avgifter.)

Men det är inte kritiken av det moderna möteslivet som är poängen här. Utan att ledningsgruppen till slut kom fram till en styrande princip för namngivandet av mötesrummen: lika enkel som briljant. De skulle

namnges efter svenska, döda,
Nobelpristagare i litteratur.
Fördelen med att ha fått
Nobelpriset, var ju att det så att
säga var ett objektivt kriterium.
Fördelarna med att vara död var
att man inte kunde trassla till det
med några olämpliga yttranden ur
demensens dimmor. Fördelarna
med att vara svensk var däremot
något oklara för mig, men jag
antar att blott Sverige svenska
krusbär har.
Dessutom var det inte min uppgift
att ifrågasätta. Jag gjorde som
”språkmänniskor” gjort sedan
tidernas början, gick till

Wikipedia, och producerade en
lista. Lagerlöf Heidenstam
Karlfeldt Lagerkvist Johnson
Martinson Sachs. Done and
dusted, tänkte jag.
Självklart, var det inte done and
dusted. Man hade ju trots allt
enats om en princip. Det finns
inget säkrare sätt att så split i en
ledningsgrupp än att ena dem
kring en princip. Så när listan
slutligen skulle fastslås uppstod
självklart några små problem
ändå.
Chefen A tyckte det var synd att
Strindberg aldrig fått Nobelpriset.
Så han borde vara med ändå. Chef

B tyckte att Strindberg stod sig
SLÄTT, helt enkelt SLÄTT, mot
Östergren. Skulle någon ha fått ett
Nobelpris, så var det väl ändå...
Och Karlfeldt var man lite vag
kring, hade han kanske inte haft
ÅSIKTER? Hade någon hunnit
googla de åsikterna?
Jag erkände att jag inte googlat
mer än listan. Jag hade inte den
blekaste om Karlfeldts åsikter.
Däremot invände Chef C att
representationen av kvinnor inom
svenska Nobelpris i litteratur är
rent skandalöst låg. Och Karlfeldt
var väl, vad vi vet, inte kvinna?

Summa summarum. Debattens
vågor gick heta. Till slut enades
man i vart fall om ett beslut. Här
är det viktigt att hålla i minnet, att
om det finns en sak en
ledningsgrupp ogillar mer än att
enas om beslut, så är det att ändra
på felaktiga beslut. Principen
skulle alltså ligga fast. Rummen
skulle uppkallas efter svenska
döda Nobelpristagare i litteratur,
point final.
Fast samtidigt, för det agila
arbetssättets skull, var man inte
mer rigid än att principen kunde
få undantag.

Astrid fick ett rum heta, för hon var ju ändå alltid Astrid. Jo, det fanns de som hävdade att det vore mer jämlikt att i så fall kalla rummet Lindgren. Men hur skulle man då veta att hon var en kvinna?

Tranströmer, fick ett rum heta, för han var ju vid det laget ändå så gammal. Visserligen fortfarande i livet, och hade heller inte fått Nobelpriset just då, men det var något av en tidsfråga innan det ena eller det andra så att säga skulle göra att han passade in på någon av principens delar.

Bergman, fick ett rum heta, för det finns ju inget Nobelpris i film. Om det kan man såklart ha åsikter. Men strängt taget måste han väl skrivit manus också, och manus är ju en sorts text, ändå?

Karlfeldt, fick inte vara med, på grund av det där med eventuella ÅSIKTER. I stället fick det sista rummet heta Celsius.

Man ska ju inte vara rigid som sagt.

I dag är Tranströmer prisad och död, men frågan är ändå överspelad. Organisationen har flyttat, de som flyttat in har uppkallat rummen efter

naturfenomen, och alla jobbar ändå hemma på grund av corona så nu heter alla mötesrum Team, Zoom eller Slack.

Slack är ju nästan som Sachs, kan man trösta sig med. Vilket sammanfattningsvis är ett sätt att säga att Nobelpris kommer och går.

Men mänskligheten, tyvärr kan man ibland tänka, består.

Agnes Lidbeck

Om tidningarna vill förnya kritiken är det dags att trola med knäna, skriver Lisa Boda

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Scenkritiken behöver nya röster. Det är Expressens kulturchef Karin Olsson (30/10 2016) och DN:s scenredaktör Johan Hilton eniga om (16/9).

Frågan är: Vad har ni att erbjuda dem? Utöver ett avancerat och

ansvarskrävande arbete som utförs nattetid för småslantar? Och jag kan inte låta bli att undra – har ni någon aning om var ni ska hitta dem?

Att det finns oupptäckt talang att förädla försäkrar författaren Susanna Alakoski efter ett - juryuppdrag för Ortens bästa penna 2020: "Skulle jag vara förläggare skulle jag kasta mig ut bland dessa unga skrivande kids, leta, bjuda in", skriver hon (DN 27/9).

Även jag möter skrivsugna med varierad bakgrund på folkhögskolan där jag undervisar

framtida journalister, dramatiker och författare – som nästan aldrig läser scenkritik. Men vars lust att ingå i ett kritksammanhang ofta väcks då vi gått på en föreställning och de får testa den analysutmaning och formuleringsfrihet som uppdraget innebär.

Själv var jag 21 år och redigerade kalendariet när jag krokades upp av SvD. "Skriv för dem som också möter samtida dans för första gången", manade tidningens dansnestor Anna Ångström efter att ha sett mig röras till tårar på Dansens hus.

Bara att få gratisbiljetter räckte långt de åren. Men i efterhand förstår jag att det jag framför allt fick med mig var en inskolning i kritiken, en genre som många i samma sits knappt vet existerar. Så kanske har redaktörer trots allt något att erbjuda en ny generation kritiker – förmågan att förlösa text. Längtan efter skrivande och ett kulturellt sammanhang finns ju där, det vittnar bland annat det ständigt växande intresset för författarskolor och manustävlingar om.

”Ortens röster är Sveriges röster och utan dem står både språk och

erfarenheter och stampar, och vi missar bästa guldbron mellan våra olika världar”, fortsätter Alakoski. Jag vill veta om Johan Hilton, Karin Olsson med flera på allvar vill ge sig ut på den där guldbron? Och om de har något stöd uppifrån? Till skillnad från de flesta mediehus är DN:s ekonomi god och nyanställningar väntar – låt oss hoppas på en kritikertjänst! Fast mer sannolikt är att GP:s kulturchef Björn Werner har rätt i sin förutsägelse att tiden då medierna förväntades dra kostnaden för kritiklasset själva är förbi. Werner uppmanar därför

Svenska Akademien och förlagen att upprätta en kritikfond enligt finsk förebild (GP 4/10).

Gissningsvis är förlagsbranschen sådär lagom sugen på att bekosta kritiken av dess egna produkter – men låt gå, i det här läget är alla idéer välkomna.

I väntan på att mer rimliga resurser ska dimpa ner från ovan vore det välkommet att redaktörer och kulturchefer agerar: annonsera efter frilansande kritiker, starta ett samarbete med Kritiklabbet, utlys en tävling och tilldela vinnarna en redaktör och en spalt. Ja, trolla med knäna likt

andra kulturarbetare. Då kanske säsongens scenkonstdebatt inte stannar vid frågan om huruvida textfixerade litteraturkritiker får mer kredd än teaterrecensenter när de skriver om scenkonst.

Lisa Boda

lisa.boda@dn.se

Färgexplosion. Stark spegling av Sara Danius

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

”Ourselves, Sara Danius”

Ylva Snöfrid

CF Hill, Stockholm. Visas t o m 30/10

Det ska sägas direkt: Målningen gör sig bättre i verkligheten än i reproduktion. Den knallorange färgen drar mer åt rött än avbildningarna kan ge sken av. Men samtidigt går det inte att

förneka att den starka färgen ger Ylva Snöfrids postuma porträtt av Svenska Akademiens tidigare ständiga sekreterare Sara Danius ett kitschigt drag av new age. Hade man sett det på Liljevalchs vårsalong hade det varit lätt att avfärda som hötorgskonst. Men nu är det alltså Ylva Snöfrid som fått i uppdrag av Danius familj att göra ett officiellt porträtt till Svenska Akademien. Under sitt tidigare namn Ylva Ogland har hon ju skapat några av vår tids mest mörka och drabbande målningar, delvis baserade på

bilder ur den egna familjens fotoalbum.

Liksom i många tidigare verk använder sig Snöfrid här av en spegeleffekt – betraktaren möter Danius blick via en spegelskärva som hon håller i handen. De gröna ögonen får särskild lyster av den kontrasterande orangeröda färgen.

Med tanke på Snöfrids intresse för det esoteriska kan man föreställa sig att den starka färgen har symbolisk betydelse – enligt källor på nätet vittnar en orange aura om att personen har en kraftfull energi och starkt självförtroende.

Och visst stämde det in på Sara Danius, så som hon framstod i offentligheten. Frågan är hur hon själv, en analytisk akademiker, hade förhållit sig till den sortens religiöst färgade kvasivetenskap. Styrkan i Snöfrids porträtt ligger snarare i vad det inte är: En realistisk målning i guldrum av Sara Danius i knytblus hade inte förmedlat något av den intellektuella nyfikenhet som präglade hennes arbete. Hellre då denna närmast självlysande färgexplosion, med dess flummiga övertoner.

Bo Madestrand
kultur@dn.se

Maj tog sig ur det destruktiva förhållandet efter pensionen

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

I flera år levde Maj med en fru som utsatte henne för psykisk och fysisk misshandel. När hon försökte ta sig ur förhållandet kunde ingen kvinnojour ta emot en kvinna med hennes funktionshinder. Till slut hjälpte

en personlig assistent henne att fly.

– Jag tror faktiskt inte jag skulle leva i dag om jag inte hade lämnat henne, säger Maj.

Det börjar vid brevlådan. Maj är 7 år, på väg hem från skolan, och när hon passerar brevlådan är klumpen i magen där. Hur kommer mamma att vara i dag?

– Som barn var jag livrädd för stämningen hemma. Den skräcken finns kvar, att veta att det du gör eller inte gör kan leda till en bestraffning. Jag lärde mig det språket.

Några decennier senare träffar Maj Barbro och blir kär. Paret flyttar till en gemensam bostad i en stad i Västsverige.

– Det blev ett lesbiskt förhållande, till släktens stora chock. Vi blev störtförälskade, säger Maj.

Maj har en sjukdom som med tiden påverkar hennes rörelseförmåga. I 60-årsåldern beviljas hon personlig assistans. Nu blir utomstående människor en del av parets vardag.

– Ett slags svartsjukedrama växte fram. Det tog lång tid innan jag förstod situationen, säger Maj.

En av assistenterna från den här tiden beskriver för DN hur Barbro bestämde vilka tider Maj skulle gå upp och skulle lägga sig. Om morgonrutinen tog längre tid än vanligt kom hon in och frågade vad som hände, säger assistenten och beskriver hur Barbro ofta ”smög runt” i hemmet, tittade och lyssnade på vad hon och Maj pratade om.

– Det kanske behövdes rutiner för att det skulle fungera i början. Men det var mer än så. Det är svårt att sätta fingret på, men det kändes som om kontrollerna inte var för Majs skull.

Maj begränsas av sin nedsatta rörelseförmåga. Det händer att Barbro tänder stearinljus och ställer dem utom räckhåll för henne, farligt nära något som kan börja brinna, berättar Maj. Hon säger att Barbro hånskrattade åt henne när hon blev orolig.

– Jag bad henne sluta och började till slut gråta. Hon sa att det var bra att jag grät, att jag äntligen kom i kontakt med mina känslor. På dagarna är Maj och assistenterna ofta ute på stan. En vän som besöker paret berättar att Barbro pratade nedsättande om assistenterna och skällde på Maj

när hon tyckte att hon pratade för mycket, att hon avbröt eller tog för mycket plats. Under en middag reser sig Barbro plötsligt upp och tar tag i Majs armar, berättar vännen för DN.

– Hon stod över henne och skrek, höll henne i armarna och skakade henne. Jag kunde inte få ögonkontakt, det kändes så okontrollerat.

I enrum berättar Maj för vännen att samma sak hänt flera gånger tidigare men försäkrar att hon har läget under kontroll. Vid det här laget har dock Maj börjat se sitt äktenskap i ett nytt ljus.

När flera assistenter säger upp sig i tät följd hör Maj av sig till assistansbolaget. De säger att assistenterna inte velat jobba kvar på grund av att Barbro betett sig illa mot dem, enligt Maj.

Tvivlet gror hos henne. Hur är det egentligen med vännerna som Barbro sagt inte velat träffa henne, och med familjemedlemmarna som Maj brutit kontakten med eftersom Barbro sagt att det var skadligt för henne att umgås med dem?

– Jag var hjärntvättad. Det var som om det kommit nån skit för linsen, säger Maj.

Det är sommar när hon förstår att hon måste söka hjälp. I hemlighet ringer hon kvinnojourer, RFSL, Kvinnofridslinjen och kommunens socialkontor. Det är semestertider och trots löften om att någon ska ringa tillbaka blir det inte så. Hennes funktionsnedsättning gör det svårt att komma in på någon kvinnojour.

– Dessutom var vi två kvinnor i relationen. Det kändes som om ingen vågade ta i det, säger Maj. Till slut får hon tag i en person på socialjouren som lovar att hjälpa till. Det finns en plats på ett

korttidsboende för äldre.

Flyktplanen tar form och Maj tar hjälp av en av sina assistenter. De ska ta sig till vårdcentralen och få hjälp därifrån. Några ytterkläder vågar de inte ta med sig, vårdcentralen ligger i närheten av bostaden och de vill inte väcka några misstankar.

Vid den här tiden är Maj rädd.

Hon vaknar ibland av att Barbro står intill hennes säng och tittar på henne, berättar hon. Maj gömmer undan knivarna i köket innan hon går och lägger sig.

Barbro berättar ofta för henne om

vilken belastning hon är, säger hon.

– Jag blev så jobbig när jag blev sjuk, det gick inte att visa upp mig längre, säger Maj.

– Jag var rädd att hon skulle driva mig till att ta mitt liv.

Biståndshandläggaren på socialjouren som ska hjälpa Maj berättar senare för DN att hon förstod att det var allvar. På kvällarna fanns inga assistenter på plats, då var Maj ensam med Barbro.

– Jag har jobbat i många år, då är det lätt att se att så här kan det inte fortsätta. Det kommer bara

bli värre och värre, säger handläggaren.

Det har blivit höst när Maj och assistenten stänger dörren till bostaden och tar hissen till gatuplanet. På vårdcentralen är allt förberett. Flyktplanen lyckas. Majs rädsla blandas med en känsla av total ovisshet. Vad händer nu?

Med hjälp av en advokat begär Maj skilsmässa. Hon polisanmäler Barbro för misshandel, men ärendet läggs ner, eftersom inga fysiska skador dokumenterats. Bostaden är skriven på Maj och efter ett år kan hon flytta hem. Nu

börjar kampen för att hitta tillbaka till sig själv.

– Jag sökte efter min mammas kärlek. Efter det jag inte fick. Det är otroligt hur behov som inte uppfylls kan driva en i olika riktningar. Göra en lätt att manipulera, säger hon.

Psykoterapi har hjälpt Maj att bearbeta det hon varit med om.

Hon säger att hon långsamt börjar hitta tillbaka till livet och att hon inte ser sig som ett offer.

Samtidigt sörjer hon, drygt 70 år fyllda, den tid hon förlorat.

Plötsligt är hon en äldre kvinna med funktionshinder utan familj

och med mycket få vänner, säger hon.

– Men det ska nog gå det också. Maj och Barbro heter egentligen något annat.

Lovisa Herold

lovisa.herold@dn.se

Fakta. Så gjordes reportaget

DN har haft kontakt med två av assistenterna som arbetade hos Maj och Barbro, en vän till paret, samt den socialsekreterare som hjälpte Maj att lämna förhållandet.

Fördomar om våld i nära relationer kan hindra drabbade från att få hjälp

TORSDAG 8 OKTOBER 2020

Våld i nära relationer förekommer mellan personer av samma kön, mellan tonåringar och mellan pensionärer. Men dessa grupper är underrepresenterade i forskningen.

Fördomar om hur våldet ser ut kan göra att det inte upptäcks, menar sociologen Lena Widding Hedin.

– Det är oerhört frustrerande att det hänt så lite inom forskningen sedan 90-talet, säger hon.

En kvinna blir slagen av sin man, som även är pappa till hennes barn. Så ser den stereotypa bilden av våld i nära relationer ut, enligt Lena Widding Hedin, sociolog och professor i folkhälsovetenskap.

– Kvinnor ses som goda, män som onda. I själva verket är våld extremt komplicerat, säger hon.

I dag berättar DN om Maj, som närmare 70 år gammal lämnade en destruktiv relation med en annan kvinna. Forskningen om våld i samkönade relationer är bristfällig, enligt Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK. Detsamma gäller för studier av våld i nära relationer mellan äldre, mellan personer under 24 år och våld riktat mot personer med funktionshinder.

Lena Widding Hedin började forska om våld i nära relationer i början av 90-talet. Hon säger att det inte är någon grundläggande skillnad i hur våldet ser ut, oavsett

om det är en tonåring eller pensionär, kvinna eller man som är förövare.

– Det handlar om makt. Våld utövas för att det är möjligt att göra det, säger hon.

Enligt NCK riskerar fördomar om våld att göra det svårare för exempelvis hbtqi-personer och äldre kvinnor att få hjälp. Det kan handla om att omgivningen tror att en man inte kan vara utsatt, att en kvinna inte kan vara förövare eller att äldre personer inte utsätts för sexuellt våld.

Kina Sjöström är kurator på RFSL Stödmottagning, som riktar sig till

hbtqi-personer som utsatts för trakasserier, hot och våld. Hon har mött många kvinnor som utsatts för våld av en kvinnlig partner.

– I ett stödsamtal jag hade med en kvinna sa hon att om hennes heteroväninna hade varit med om samma sak hade hon direkt tänkt att det handlade om en kontrollerande och våldsam relation. Men vi tänker att samma sak inte sker mellan kvinnor, säger Kina Sjöström.

Vägen framåt är att prata om våldet, enligt kuratorn. Polisen, socialtjänsten och vården måste

känna till att det inte enbart drabbar kvinnor som är i en relation med en man.

Våld i nära relationer trappas ofta upp och normaliseras gradvis.

Offret isoleras från andra och förövaren utökar på så vis sin kontroll över personen. När kontakten med omvärlden minskar ökar risken för att våldet inte upptäcks.

I Sverige är socialtjänsten skyldig att hjälpa brottsoffer, och ska ”särskilt beakta” att kvinnor som utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående kan behöva stöd och hjälp för att

förändra sin situation. Men hur stödet ser ut skiljer sig åt mellan olika kommuner. Enligt studien ”Det besvärliga våldet”, som publicerades vid Linköpings universitet år 2016, erbjuder vissa kommuner samtalsstöd och behandling, medan andra inte gör det. Ett problem som flera kommuner vittnar om är att de inte har möjlighet att hjälpa våldsutsatta att hitta en ny bostad. I mindre städer kan ett problem vara att ”alla känner alla”, säger Lena Widding Hedin.

– Är det då överläkaren på vårdcentralen som slår sin partner blir det ganska komplicerat.

Lovisa Herold

lovisa.herold@dn.se

Fakta. Utsatt för våld – så söker du hjälp

Om du har möjlighet att prata med en vän eller någon annan du litar på kan det vara ett bra första steg. Ett alternativ kan vara att ringa till Kvinnofridslinjen på 020–50 50 50 för att be om råd eller prata om det du eller din anhöriga varit med om.

Även Brottsofferjouren har en stödtelefon som du når på 0200–21 20 19. Hit kan du ringa om du eller en anhörig utsatts för brott. Det går bra att höra av sig även om du är osäker på om det du blivit utsatt för är ett brott.

RFSL Stödmottagning riktar sig till hbtqi-personer som utsatts för trakasserier, hot och våld. Du kan ringa till 020-34 13 16 eller mejla till stod@rfsf.se.

Kommunens socialtjänst har ett särskilt ansvar för att ge stöd till dig som utsatts för våld. Det kan handla om samtalsstöd,

ekonomiskt stöd, praktisk hjälp och rådgivning.

Lokala kvinnojourer erbjuder krisstöd och hjälp efter att en relation avslutats. Listor på jourer finns på unizon.se och roks.se. I Norrköping finns en så kallad "Tantjour", med inriktning på äldre kvinnor. Den når du närsomhelst på 0720-45 45 62. Det går bra att vara anonym.

Efter DN:s granskning: L- politikern tar paus

FREDAG 9 OKTOBER 2020

**Burhan Yildiz (L) lämnar tills -
vidare sitt uppdrag för
Stockholms stads
fastighetsbolag Svenska
Bostäder. Det meddelar han till
SVT efter DN:s avslöjande om
misstänkt bidragsfusk.**

Burhan Yildiz är styrelsesuppleant i Svenska Bostäder och dotterbolaget Stadsholmen.

I sitt besked om en paus hänvisar Yildiz till att Skatteverket upptäckt oredovisade överföringar till hans privatkonto om 62 000 kronor, pengar som tillhörde föreningar som Yildiz var ordförande för.

Yildiz menar att det handlar om ersättning för utlägg, vilket nu ska prövas av Förvaltningsrätten.

I ett annat mål fastställde Förvaltningsrätten häromdagen Skatteverkets beslut om att Burhan Yildiz ska ersätta staten med 137 904 kronor i obetalda skatter och avgifter i en av de aktuella föreningarna.

Lasse Wierup

lasse.wierup@dn.se

”Inte en droppe blod på mina händer”

FREDAG 9 OKTOBER 2020

23-åringen hade bett om att få hålla ett långt tal när hovrättsförhandlingarna avslutades. Men rättens ordförande sade nej och mannen som dömts för mordet på 17-åriga Wilma Andersson fick nöja sig med ett par minuter.

– Det var inte jag och jag kommer att bli frikänd, sade han i rättssalen.

Det var sista dagen i hovrätten i Göteborg när livstidsdömde Tishko Ahmed leddes in i rättssalen av två väktare. Mannen, som tidigare haft en relation med offret Wilma Andersson, har hela tiden nekat till mordanklagelserna.

Inför sista förhandlingsdagen hade han bett om att få hålla ett långt tal i rättssalen men fick bara några minuter av ordförande i hovrätten.

– Det finns inte en droppe blod på mina händer. Jag älskade Wilma mer än livet. Hennes välfärd är min motivation sedan jag träffade henne. Hennes lycka mitt bröd och vatten, inledde han med en klar och tydlig röst.

Han förklarade att han inte är någon mördare eller kvinnoförtryckare och anser att han har blivit svartmålad.

Hans röst sprack flera gånger under talet.

– Ni har ingen aning om hur det känns att vara hatad av främlingar för något man aldrig skulle kunna göra.

– Det var inte jag och jag kommer att bli frikänd, sade han.

Tishko Ahmed advokat, Beatrice Rämssell, argumenterade i sin slutplädering för att bevisningen inte är tillräcklig för att slå fast att det rör sig om ett mord.

– Enbart med hjälp av den här kroppsdelen kan rättsläkaren inte säga hur Wilma har dött.

Åklagaren vet inte hur hon dog. Är hon knivmördad? Är hon skjuten? Är hon strypmördad? Är hon giftmördad? Det kan vi inte heller säga för det som finns kvar av Wilma ger inga besked på den punkten, sade hon och syftade på

den kroppsdelen som hittats i Tishko Ahmeds hem.

Kroppsdelen hittades av polisen i en resväska i en garderob. Den var inpackad i folie och från baksidan av tejpens som lindats runt denna har polisens tekniker säkrat spår från 23-åringen. Wilma

Anderssons blod fanns på ett antal köksknivar och på andra ställen i lägenheten.

Resten av Wilma Anderssons kvarlevor har dock fortfarande inte hittats. Enligt Beatrice Rämssell kan det vara så att kroppsdelen inte ens fanns i lägenheten när pojkvännen greps.

Hon konstaterar också att det tog två veckor för polisen att hitta den samt att likhundar som varit inne i bostaden tidigare inte gjort någon markering.

– Här har vi frågetecken som jag inte kan räta ut, konstaterade hon. Enligt åklagaren Jim Westerberg har det inte framkommit något nytt från försvaret under hovrättsförhandlingarna. Att det till en början inte luktade i lägenheten är inte speciellt märkligt enligt honom.

– Polis och tekniker har inte varit där hela tiden. Man har varit där i flera omgångar. Och kroppsdelen

var väl förpackad i väldigt många lager aluminium och tejp.

Dessutom var den i en garderob, i en väska.

Att det inte går att fastställa hur Wilma Andersson dödades är enligt honom inget hinder för att döma Tishko Ahmed för mord.

– Det räcker att visa på yttre våld och att det inte finns någon annan förklaring än att personen har dött av det här våldet. Sedan beror det också på vad den misstänkte säger. Men han säger att hon lämnade lägenheten och sedan vet han inget. Trots att hans spår finns överallt. Det finns till och

med ett fotavtryck i blodet, säger Jim Westerberg.

Domen meddelas om två veckor.

Marina Ferhatovic

marina.ferhatovic@dn.se

Bakgrund. Wilma-fallet

17-åriga Wilma Andersson anmäldes försvunnen i centrala Uddevalla av sina anhöriga den 17 november. Då hade de försökt få tag på henne i flera dagar.

Hennes ex-pojkvän Tishko Ahmed häktades den 22 november misstänkt för mord.

En vecka senare hittades en kroppsdel i hans lägenhet, vilket

bekräftade att Wilma Andersson var död och stärkte misstankarna mot honom.

I mitten av maj åtalades Tishko Ahmed för mord och brott mot griftefriden. Han dömdes senare till livstids fängelse.

Trots upprepade sökinsatser under flera månader har resten av Wilma Anderssons kvarlevor fortfarande inte hittats.

Tullen ska få stoppa postade vapen

FREDAG 9 OKTOBER 2020

Tullen ska kunna stoppa post om den misstänks innehålla vapen eller explosiva varor, enligt ett förslag från regeringen. Nu är det bara möjligt att lägga en så kallad postspärr om ett paket misstänks innehålla knark.

– Det blir ytterligare ett verktyg för tullen, säger finansminister

Magdalena Andersson (S) som råder över tullens lagstiftning i regeringen.

I dag finns möjligheten för Tullverket att beordra Postnord att hålla kvar ett brev eller paket om det misstänks innehålla narkotika. För vapen går inte det, om det inte finns ett beslut från en åklagare.

TT

Man anhållen för medhjälp till Malmömord

FREDAG 9 OKTOBER 2020

En 24-årig man har anhållits misstänkt för medhjälp till det uppmärksammade mordet på en kvinna i Malmö i augusti förra året. Han har tidigare suttit häktad som misstänkt för inblandning, rapporterar Sydsvenskan.

– Det har tillkommit nya omständigheter, säger kammaråklagare Lisa Åberg.
TT

Migrationsverket varslar anställda

FREDAG 9 OKTOBER 2020

Migrationsverket fortsätter att krympa sin organisation. 172 anställda varslas och verksamheten läggs ned i fyra städer. Generaldirektör Mikael Ribbenvik beslutade i september att lägga ned myndighetens verksamhet i Jönköping, Borås, Mariestad och Högsby. Hur många av de 172 som kommer att behöva sägas upp är

oklart. Det påverkas av personalomsättning, omplaceringar och andra faktorer, skriver Migrationsverket i ett pressmeddelande. Tidigare i år sades ett åttiotal personer upp på grund av arbetsbrist.

TT

Priset på villor ökar mer än på bostäder

FREDAG 9 OKTOBER 2020

På ett år har det genomsnittliga villapriset stigit med tio procent. För bostadsrätterna stannar prisökningen på fem procent, enligt Svensk Mäklarstatistik. Samtidigt har rekordmånga bostadsrätter och fritidshus bytt ägare.

– Det är svårt att se att det beror på något annat än coronapandemin, säger Per-Arne Sandegren, analytisk chef på Svensk Mäklarstatistik.

Under åtta månader i följd har de genomsnittliga villapriserna i riket och i storstadsregionerna stigit. I Storstockholm och Stormalmö steg de med tre procent i september, jämfört med augusti och i Storgöteborg och riket som helhet med två procent.

På årsbasis innebär det att priset på snittvillan i riket, Stormalmö och Storgöteborg har stigit med

tio procent och i Storgöteborg med åtta procent.

Per-Arne Sandegren berättar att han och många med honom i början av pandemin spådde att smittan skulle lägga ”en blöt filt över bostadsmarknaden”. I början pressades också bostadsrättspriserna.

– Men för villor gällde det inte alls, säger han.

Enligt Sandegren har coronapandemin lett till ett ökat fokus på det egna boendet.

Hemmet har blivit en arbetsplats för många kontorsanställda och de behöver ofta större utrymme.

– Och det där extra rummet får du ofta just i en villa, säger han och tillägger att det gäller i synnerhet om villan ligger längre ut från storstädernas centrala lägen.

Även mäklare vittnar om ”coronaeffekten”.

– Många spekulanter vill enklare kunna arbeta hemifrån eller få tillgång till en trädgård.

Efterfrågan på bostäder är mycket stark och vi ser inga tecken på avmattning, säger Marcus Svanberg, vd på Länsförsäkringar Fastighetsförmedling i en skriftlig kommentar.

Erik Olsson, vd för Erik Olsson Fastighetsförmedling, är inne på samma linje och påpekar att spekulanter ställer in sig på minskat resande i pandemins spår, vilket innebär lägre semesterkostnader; pengar som kan läggas på boendet.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

”Vita svenskar måste ta ansvar för den strukturella rasismen”

FREDAG 9 OKTOBER 2020

Den 9 oktober 1847 avskaffade Sverige, som ett av de sista länderna i Europa, den transatlantiska slavhandeln.

Minnet av denna årsdag måste uppmärksammas. Det är något som alla som lever i detta land och kanske framför allt vi som är vita måste vara medvetna om.

Det pågår en debatt om vita svenskar verkligen ska ta ansvar för vad som då hände. Mitt svar är ett självklart ja. Anledningen är enkel: för att vi än i dag inte tagit tillräckligt ansvar. Vi är inte så bra som vi låtsas vara i Sverige.

Vi har ännu inte erkänt att vi vita är de som bär på problemet. Vi är anledningen till att rasism finns och att den än i dag, 173 år efter slaveriets avskaffande i Sverige,

upprätthålls. Alla vita kan vara rasistiska och alla vita bär därmed på ansvaret. Att jag tidigare inte vetat om, och att många vita fortfarande inte vet om denna minnesdag, visar på illviljan att visa att vi någonsin har haft och fortfarande har problem med strukturell rasism.

Till vår rasistiska historia tillhör inte bara den slavhandel vi utfört. Carl von Linné ses av många svenskar som en framstående vetenskapsman, men sällan nämns Linnés rasbiologiska arbete. Han delade inhumant upp människor i fyra olika raser, vilket

till stor del bidragit till den rasism som i dag råder.

Historiska rasistiska händelser har format hur svarta och vita ses i dagens svenska samhälle. Vi vita pratar dock sällan om vår hudfärg och det är ett stort problem. Att erkänna vår vithet och de privilegier som kommer med den är grundläggande för att kunna se vår del i den rådande strukturella rasismen.

Det är en struktur som alla hjälper till att upprätthålla, medvetet eller omedvetet. Utan vårt erkännande kommer rasismen aldrig att försvinna. Det är viktigt att vi vita

alltid försöker agera antirasistiskt och hjälper till i kampen mot den strukturella rasismen genom att erkänna, synliggöra och säga ifrån när vi ser den.

Om en rasifierad person anser att vi som vita beter oss rasistiskt kan vi aldrig säga emot eftersom vi som vita vet inte hur det känns att utsättas för rasism. Om en rasifierad person anser att vi som vita beter oss rasistiskt ska vi ta till oss av det och be om ursäkt. Om vi inte förstår vad vi gjort för fel kan vi fråga för att lära av misstaget.

Rasifierade personer behöver dock inte svara på frågor från oss vita. De är inte deras plikt att lära oss. Vi har ett eget ansvar att söka kunskap.

I dag, den 9 oktober, på årsdagen för avskaffandet av den transatlantiska slavhandeln i Sverige är det hög tid att vi vita börjar erkänna att problemet ligger på oss, erkänna att svarta och andra rasifierade utsätts för strukturell rasism i vårt gemensamma land, synliggöra dem, lyssna och ta till oss när de berättar om vad de utsätts för.

Kampen mot rasismen ska inte vi vita föra – vi ska inte leka hjältar denna gång – men vi ska villkorslöst stötta den.

Frida Persson, Stockholm

Svensk Elitfotboll om publikbeskedet : ”Klart att vi är förtvivlade”

FREDAG 9 OKTOBER 2020

**Regeringens besked om att
avvakta med en höjning av
publiktaget är ett hårt slag för
idrotten.**

– Till och med äldreboenden pratar de om att öppna upp, men av någon anledning har man valt att just den här typen av evenemang, oavsett hur hårt vi kan reglera det, inte kan öppnas upp, säger Mats Enquist, generalsekreterare på Svensk Elitfotboll.

– Det är klart att vi är förtvivlade. Det var i slutet av september som regeringen föreslog att man skulle kunna öka från 50 till 500 personer på idrottsläktarna den 15 oktober. Ett förslag som nu får vänta på grund av smittläget i landet.

Ett tungt besked för idrotten.

– Det är någon sorts blandning mellan besvikelse, förtvivlan och uppgivenhet som sprider sig i våra verksamheter just nu. Jag har en förståelse för att smittspridningen stiger, men jag kan inte förstå att vi ensamma är de som behöver hållas på ett undantag fortfarande, säger Mats Enquist.

– Det låter ibland som att vi vill ha galna, fulla läktare – det har vi aldrig pratat om. Vi har pratat om att få tillbaka rätten att under väldigt strikt reglerade och begränsade former få ha en liten grupp på läktaren.

Inför regeringens beslut hade Sef tillsammans med de allsvenska klubbarna tagit fram beräkningar på hur man på ett smittsäkert sätt skulle kunna ta in betydligt fler än 500 personer på läktarna. Nu kommer läktarna fortsätta gapa tomma.

Även ishockeyn hade hoppats på ett annat besked från regeringen.

– Det är klart att det är en besvikelse, även om den största besvikelsen är att pandemin verkar öka, säger SHL:s vd Michael Marchal.

Enligt Marchal är det faktum att det kan vara fler än 50 personer i

ett köpcentrum men inte på en hockeymatch ”en brist på logik som är svår att förstå”.

– Vi ska inte sprida smitta såklart, men vi har tagit fram ett publikprotokoll för hur vi ska kunna hantera våra arenor på ett säkert sätt. När vi har gjort egna mätningar kan vi hantera 50 procent av kapaciteten på ett helt smittsäkert sätt.

– Vi får hoppas att smittspridningen lägger sig och att ”så fort som möjligt” är snart, så att ett beslut inte är mer än några veckor bort.

TT

FHM: Idrotten har inte tagit smittrisken på tillräckligt allvar

FREDAG 9 OKTOBER 2020

De senaste veckorna har det nya coronaviruset spridit sig inom elitidrotten, både i Sverige och internationellt.

Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson menar att svensk idrott inte har tagit smittrisen på tillräckligt allvar.

– Nej, jag tycker kanske inte det, säger han till DN.

Svensk idrott hade väntat i veckor och månader. Men när regeringen på torsdagen skulle lämna besked om en eventuell höjning av publiktaket, från 50 till 500 personer, blev det ett nej.

Efter dialog med Folkhälsomyndigheten skjuts beslutet fram, på grund av den

ökade smittspridningen av covid-19 i Sverige.

– Trenden går åt fel håll, sade socialminister Lena Hallengren (S) på en presskonferens.

– Vi planerar fortfarande för att göra de här ändringarna. Men det krävs att smittläget tillåter ett sådant undantag, tillade idrottsminister Amanda Lind (MP).

Lind utvecklar för DN:

– Det är såklart väldigt tråkigt att behöva lämna det här beskedet.

Jag förstår att det gör många besvikna. Men vi behöver invänta ett mer stabilt läge.

Ishockeyn har precis dragit igång. Fotbollssäsongen tar slut i december.

Kan fotbollen utgå från att det inte blir någon publik i år?

– Jag vill inte spekulera i det, vi har inte satt något datum (för ett nytt beslut) utan det handlar om så snabbt som möjligt. Men nu är det upp till hela samhället att, återigen, ta ansvar för att dämpa smittspridningen, säger Lind.

Hur låg ska smittspridningen vara för att man ska kunna släppa på publik?

Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson svarar:

– Vår uppfattning är inte att vi behöver gå ner till de riktigt låga värdena som vi hade i slutet av sommaren, men att vi ska ha en stabil situation, där vi inte ser att det rusar. Det är där vi står och väger lite nu.

– Att öka på även en liten riskfaktor i det här läget tycker vi är olämpligt.

Torsdagens besked gällde arenaidrott och sittande publik. Utanför arenorna väntar fortfarande bland annat de stora

motionsloppen på eventuella
lätnader i restriktionerna, för att
kunna genomföra sina
evenemang.

Regeringen ska be
Folkhälsomyndigheten att titta på
frågan – men

Folkhälsomyndigheten har ännu
inte fått uppdraget, säger Johan
Carlson till DN.

Om mindre än fem månader ska
Vasaloppet avgöras, med tusentals
skidåkare. Är det möjligt?

– Vi får återkomma till det. Men
naturligtvis, ju större sådana här
evenemang desto mer
problematiskt, säger Carlson.

De senaste veckorna har
smittspridningen inom idrotten
stått i fokus. Både internationellt, i
bland annat europeisk toppfotboll,
och i Sverige – främst inom
fotbollen och hockeyn.

– Vår uppfattning är att idrotten
måste vara extra noga med att
följa de rekommendationer och
riktlinjer som finns. Det verkar
som det inte riktigt fungerar
överallt, säger Johan Carlson och
tillägger apropå att matcher på
sina håll genomförts trots smitta:

– Man måste följa upp den
aktuella situationen och rådgöra
med smittskyddsläkare. Jag tror

att det är svårt att ha protokoll som man bestämde i augusti och som ska gälla i alla situationer.

– Sen verkar det som att väldigt mycket av smittspridningen inte är i själva matchen utan det som händer på sidan om. Där finns det väl en del att göra.

Vad är det som skapar kluster av smitta i idrotten?

– Det är sannolikt väldigt mycket umgänge vid sidan av planen.

Man äter tillsammans, man reser tillsammans, man kanske umgås på fritiden också, i omklädningsrum och så vidare. Men det innebär också att man

måste vara särskilt noga, eftersom det är så uppenbart att det här är ett knepigt område.

Har idrotten tagit frågan på tillräckligt allvar?

– Nej, jag tycker kanske inte det, eftersom vi har den här stora spridningen. Man kanske inte riktigt har insett hur stora riskerna ändå är.

Lisa Edwinsson

lisa.edwinsson@dn.se

”Sorgligt att de inte satt igång processen för motionslopp”

FREDAG 9 OKTOBER 2020

Folkhälsomyndigheten har ännu inte fått i uppdrag att se över framtiden för motionsloppen.

– Det är faktiskt lite sorgligt att de inte satt i gång den processen, säger Johan

Eriksson, tillförordnad vd för Vasaloppet.

Arrangörerna av motionslopp hade hoppats på att få ett besked av regeringen om hur man ska förhålla sig till framtiden.

Men Folkhälsomyndigheten har ännu inte fått i uppdrag att komma med direktiv för motionsidrotten.

– Regeringen har ju aviserat att man vill ge oss ett särskilt uppdrag att titta på de sakerna. När vi får det uppdraget ska vi titta på de områdena också. Där finns ju områden där man bedömer smittrisen som ganska låg, som

skulle kunna hanteras med undantag, sa Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson till DN under torsdagens pressträff. Men ni har inte fått det uppdraget än?

– Nej.

Vasaloppsveckan lockar mellan 50 000 och 70 000 deltagare varje år. Arrangemangets tillförordnade vd Johan Eriksson är besviken över att arbetet med att se över möjligheter att arrangera till exempel motionslopp dröjer.

– Det är anmärkningsvärt, det gick man ut med för ett par veckor

sedan att man skulle göra, säger Johan Eriksson.

– Vad jag förstår så finns inget datum för hur man ska hantera motionsidrottsarrangörerna.

Johan Eriksson tycker inte att han blev klokare av de besked som regeringen och

Folkhälsomyndigheten lämnade under torsdagens pressträff.

– Nej, vi är väl inne i en fas där vi försöker analysera hur vi ska tackla den närmaste tiden framför oss. Vi vet att det är osäkert, vi lever med de förutsättningarna just nu och tittar över vilken

strategi vi kan ha med de här villkoren.

Angående riktlinjer för motionslopp sade idrottsminister Amanda Lind till DN:

– Där kommer

Folkhälsomyndigheten få uppdrag att återkomma regelbundet till oss under hösten. Vi har ringat in utomhusidrott och motionslopp, stora skidtävlingar. Det är ett område som vi vill att Folkhälsomyndigheten särskilt ska titta på.

När ett besked kommer är högst oklart.

– Vi fortsätter att jobba med den frågan under hösten.

Folkhälsomyndigheten ska regelbundet återkomma till oss med rapporteringar, om de bedömer att det finns en möjlighet ska vi se vad vi kan göra regelverksmässigt.

Vasaloppets Johan Eriksson kommenterar Linds uttalanden så här:

– Det är svårt att tolka hur de tänker om den här typen av verksamhet. Det är svårt för alla inblandade att få en riktning sedan kan man väl tycka att det är beklagligt för hela idrottsrörelsen

och vi motionsidrottsarrangörer gått ihop och för en gemensam talan och står med utsträckta armar för att visa att vi vill ta ansvar.

Frågan är hur länge Vasaloppsorganisationen kan vänta med att ge besked om det blir några lopp över huvud taget.
– Ett definitivt svar om att blåsa av Vasaloppet tror jag vi kan vänta med. Det beskedet kommer inte om två veckor. Däremot vill vi gärna ha en bild och en tanke hur vi vill att man ska åka skidor i vinter, den bilden behöver vi presentera ganska tidigt.

Hur den bilden ser ut kan Eriksson inte ge besked om i dag.
– Det har jag svårt att uttala mig om, det är det vi sitter och arbetar med.

Lars Grimlund

lars.grimlund@dn.se

Lisa Edwinsson

lisa.edwinsson@dn.se

”Sjuåringen kräver att vi leker med honom hela tiden”

FREDAG 9 OKTOBER 2020

**Sjuåringen kräver att
föräldrarna ständigt är med i
hans lek och tjatar eller blir
besviken om de behöver ägna
sig åt hushållssysslor. Går det**

**att hjälpa barnet att lära sig att
leka mer på egen hand?**

Fråga:

Jag läste en tidigare fråga till experterna om huruvida man som förälder måste leka med sina barn. I fallet ni skriver om verkar ju barnen helt tillfreds med att leka själva. Men jag undrar vad man ska göra om barnen *vill* leka med en? Helst hela tiden?

Jag har en son på snart sju år och både jag och min man har varit mycket med honom sedan han var liten. Vi har lekt med honom, byggt lego, klätt ut oss, you name it. Han har inga jämnåriga syskon

utan en storebror som är tio år äldre.

Således har vi vant honom vid att vi är med – och det är bara i undantagsfall som han kommer i gång med att leka själv och går in i sin ”inre värld”.

När jag försöker få göra annat (laga mat, tvätta, städa eller bara vila) så tjatar han om att leka med mig och att jag ”aldrig leker med honom”.

Så som ni skriver så verkar det ju snarare vara viktigt för honom att få leka mer på egen hand, så hur kan jag ”rådda” för det nu när han är så stor? För ärligt talat tycker

man ju inte det är jättekul att hoppa runt med legogubbar som vuxen ... Och precis som ni skriver så får man ju lätt dåligt samvete när man lämnar honom ensam.

”Anna”

Svar:

Efter min lovsång till barns egen lek har jag faktiskt väntat på ett brev som ditt. Ungar som kräver underhållning finns ju i var och varannan familj och att fara runt i batmanmantel och försöka verka entusiastisk prövar även den tåligaste förälder.

Du antyder att sonen kan ha missat sin inre värld genom att du

lekt med honom. Så tänker inte jag. Att försjunka i lek är ett tillstånd som friska barn aktivt söker och skapar plats för. Lekforskare beskriver det ibland som ett biologiskt imperativ eftersom det är ett lika grundläggande behov som att äta, sova och kissa. Barns kroppar och hjärnor kräver helt enkelt lek för att fungera och utvecklas. Detta missar inte din son för att du kryper runt på alla fyra. Det som svider i er familj är däremot att du liksom håller i nyckeln till hans inre värld. För hur barn gör för att försjunka i lek varierar. Din

son gör det genom att tvinga på dig riddarmanteln, andra stänger in sig med en kompis och vissa kryper upp med några burklock och är i gång. Och innan vi pratar om hur du kan bryta er vana vill jag understryka att jag ser lek och bus som nåt av det finaste man kan vänja sina barn vid. Det är så lätt att tänka att man borde ha styrt upp saker från början, inte satt sig i den sitsen och så vidare, när man står inför att förändra barns vanor. Men det vore förskräckligt om vi lät bli att vänja dem vid härliga saker bara för att det

sedan krävs lite ansträngning för att komma ur dem. Det bästa är i stället att göra det som passar för tillfället och sedan ta tjuren vid hornen och göra annorlunda när vinden vänder och barnen och man själv har vuxit ur de gamla vanorna.

Eftersom det kräver lite energi att styra upp saker med barn är det bra om man har en stark egen drivkraft för förändringen. Att du har tröttnat på att leka är därför den perfekta utgångspunkten. I teorin är det också rätt enkelt att förändra mönster med barn. För en sjuåring kan du förklara att du

har tröttnat på att leka. Du kan ordna så att han får ta hem kompisar. Stålsätta dig mot tjat, grinighet och skärmtjat och vara noga med att inte börja kompensera med eviga sällskapsspel.

Att det i praktiken ändå brukar bli svårt handlar ofta om att man inte orkar hålla fast vid det nya. Att vara konsekvent, tankestyrd och långsiktig passar liksom bättre på jobbet än hemma. Med sina barn vill man ha det mysigt och inte gå runt med hjärnan i givakt. Därför är det lätt att råka göra det som är enklast i stunden. Även om man

vet att det bara handlar om en omställningsperiod.

Det som brukar hjälpa är att förstå att det gagnar barnet om man lyfter sig själv i håret. Jag har två tankestrategier som du kan pröva. Den ena är att värdera ditt föräldraskap utifrån hur du tillgodoser din sons behov snarare än hans önskningar. Att du tar ansvar för hans grundläggande behov, ser till att han är trygg, mätt, älskad, rör på sig och stimuleras socialt och intellektuellt, är en förutsättning för att han ska tillgodogöra sig livet. Men med hans önskningar

förhåller det sig på ett annat sätt. Att ständigt bejaka dem gynnar varken kreativitet eller självständighet. I stället för att bli beroende av yttre stimulans vill vi ju att han ska famla runt i sig själv och ta sig an livet utifrån det. Att roa sig själv är ett trappsteg för honom att ta sig över. Men att lära sig det är bra för honom.

Den andra tankestrategin ryms i ett litet ordstäv som människor i min ålder (50+) ofta är förbluffande förtjusta i. Nämligen vikten av "lite svalkande likgiltighet" i föräldraskapet. Jag har märkt att den sentensen ter

sig sjukt teoretisk när man har barn klistrade runt benen. Men jag halkar ändå dit när jag ska ge råd kring hur du stänger öronen för hans tjat. Tricket är att ”släcka ut” tjatet genom att inte elda på det med uppmärksamhet eller utdelning. Att vara lite svalkande likgiltig kan i praktiken till exempel innebära hörlurar med P1 medan du lagar mat.

Sedan vet vi ju alla att familjelivet, tack och lov, varken är rätvinkligt eller linjärt. Plötsligt får han feber och det enda man vill är att han ska se lite glad ut i ögonen igen och så vips är man tillbaka i

lekandet (eller vad det nu var man skulle sluta med).

Därför erbjuder jag avslutningsvis en liten smitväg. Till familjer där det blir mycket bråk brukar vi barnpsykologer nu för tiden rekommendera något som kallas för en daglig lekstund. Det innebär att man varje dag leker en stund, 10–15 minuter, på barnets villkor. Kanske kan nedtrappning till en sån liten stund bli en framkomlig kompromiss som kan hålla i längden? Var tydlig med när och hur länge lekstunden ska vara bara, så att sonen fattar vad som gäller. Och påminn dig själv

om att det här är bra också för honom. Baksidan av att man leker fast man inte har lust är ju att man inte bara blir en tråkig lekkamrat utan dessutom irriterad. Det vill du ju skona honom ifrån, eller hur? Dessutom väntar en ocean av tankerymd och härligheter på dig när du vant dig vid det svalkande tillståndet. Håll bara ut så är du snart där.

Malin Bergström

”Har inte träffat min pappa på sju månader”

FREDAG 9 OKTOBER 2020

Besöksförbudet för äldreboenden hävdes nyligen. Men för intagna på anstalter och häkten i Sverige blir det kvar längre. 10-åriga Lydia från Stockholm har inte fått träffa sin pappa på flera månader.

– Jag saknar honom och tänker på honom varje dag. När han fyllde år fick han en muffins av en präst. Det gjorde mig glad.

Hastigt och under stor medieskugga införde Kriminalvården under vårvintern flera begränsningar i de intagnas friheter och rättigheter.

Syftet var att undvika att det nya coronaviruset skulle spridas inne på landets överbelagda häkten och anstalter. Det skulle innebära en säkerhetsfara och en stor belastning för den allmänna sjukvården, resonerade ledningen.

Snabba beslut togs och infördes – i likhet med situationen för äldreården.

Alla privata besök förbjöds på obestämd tid. Permissioner och rätten till frigång drogs in. All fysisk kontakt mellan intagna och omvärlden skulle minimeras för att inte föra in smitta på institutionerna.

Justitieombudsmannen blev varse om vad som hände när ett stort antal anmälningar från intagna och deras familjer började ramla in i myndighetens brevlåda.

”Vi får inte träffa våra barn.”

”De isolerar oss från nära och kära.”

”Det här är ett spel för galleriet för vi utsätts ständigt för smittkällor.”

En granskning med fokus på Region Stockholm inleddes.

Enkäter skickades ut till 200 intagna på fyra anstalter och två häkten i Stockholms län. 145 av 200 svarade på frågorna.

Av enkätsvaren framgår att intagna uppfattar besöksförbudet som ologiskt eftersom tjänstepersonal som advokater, åklagare, hantverkare, kiosk- och kriminalvårdspersonal tillåts att gå in och ut på anstalterna och

kan ta in smitta samt att Kriminalvården – i strid med policyn om att minska smittspridning genom att minimera kontakten med utsidan – på flera håll tvingat intagna att dela cell med nyintagna som precis inställt sig själva, för att lösa problemet med överbeläggning.

– Jag har väldigt stor förståelse för den oro de känner och att de tycker att det är inkonsekvent med besöksförbudet och de indragna permissionerna samtidigt som vissa får komma in och börja avtjäna sina straff utan att

genomgå en ordentlig hälsokontroll och sedan, dessutom få dela cell med en annan, säger Justitieombudsmannen Katarina Pahlsson till DN.

JO var kritisk på flera punkter, men lyfte särskilt fram hur besöksförbudet påverkade de intagnas relation till sina barn. Under sju månader har barnen till de intagna inte haft möjlighet att träffa sin förälder i det verkliga livet. JO är tveksam till om det är förenligt med Barnkonventionen och efterlyser omedelbara åtgärder för att öppna upp.

Madelein Kattel är verksamhetschef för organisationen Buff, Barn och ungdom med förälder/familjemedlem i fängelse, som hjälper barn till frihetsberövade. – De här månaderna har varit väldigt tunga och svåra för många barn. Speciellt för dem som har en regelbunden bra kontakt med sin förälder eller för dem som har förlorat en förälder i häkte och inte har kunnat träffa den sedan den plötsligt försvann för att se den och få svar på sina frågor. När det är en kris som den i samhället just nu vill man vara nära sina

nära och kära och ha kontakt med dom.

– Många barn har funderingar kring hur det blir för mamma eller pappa därinne när det är corona. Alla barn har fått höra om det här viruset och fått lära sig att tvätta händerna. Klart man får en rädsla för hur blir det för min förälder om det här viruset kommer in. Vad har de för läkare och vad får han för hjälp.

Förra torsdagen – samtidigt som äldreboendena slog upp dörren – öppnades möjligheten för barn att besöka föräldrar som sitter på en klass 3 anstalt – den lägsta

säkerhetsklassen där nästa steg är att släppas fri i samhället.

De första besöken på klass 3 skedde i helgen övervakade med en plexiglasruta mellan barnet och föräldern.

– I helgen var det barnbesök på Svartsjö. Det gick bra i det stora hela. I något fall var det några barn där som ville krama sin pappa. Då fick vår personal tillrättavisa dem så att de fick sätta sig på andra sidan av plexiglasen. Det här är tufft för barnen som inte har träffat sina föräldrar på länge men också för vår personal som ska ge de här

anvisningarna, säger Gustav Borg, pressekreterare på Kriminalvården.

Madelein Kattel har precis fått veta att många barn till intagna i klass 3 valde att ändå inte besöka sin förälder på grund av plexiglasrutan.

– Det blir för jobbigt för dem att inte få kunna vidröra och krama sin förälder.

På säkerhetsklass 1 och 2 kan det bli aktuellt att öppna för barnbesök med plexiglasruta först i mitten av november enligt myndigheten – men allt beror på smittläget.

Lydia har inte träffat sin pappa på flera månader. Innan han greps bodde hon hos honom varannan vecka. Hon vet inte när hon får träffa sin pappa igen. Han sitter på en klass 1-anstalt.

Under tiden sedan i februari har hon hunnit gå ut fyran, varit på ridläger för första gången och fyllt år.

– Jag längtar jättemycket och tänker på honom och undrar hur han mår och vad han gör. När vi får träffas igen ska jag krama honom jättehårt.

– Om det ska vara en plastruta mellan oss när vi ska få träffas så

kanske jag inte vill gå. Jag kommer bli för ledsen om jag inte får krama honom.

JO är kritisk till hur Kriminalvården implementerat besöksförbudet för de intagna. Hon skriver att ”tillämpningen för att vägra besök ska vara restriktiv. Starka humanitära skäl talar mot att vägra en intagen att ta emot besök av en anhörig. Redan 1992 underströk Regeringsrätten att beslut om besökstillstånd har sådana verkningar för den intagne att de bör kunna överklagas.” De nya restriktionerna som innebär begränsningar i fångarnas

friheter och rättigheter på obestämd tid under pandemin finns bara nedskriven som en ny rutin för personalen i en bilaga till en handbok. Men formellt har allting fortsatt precis som vanligt. Besökstillstånd har beviljats – trots att intagna inte tillåtits ta emot besök.

För den intagne innebär det att det är osäkert om de uteblivna besöken under de här månaderna kan prövas av en högre instans. – Det blir ett rättsosäkert vakuum för de intagna. Jag har ett besökstillstånd beviljat på papper men mina besök får inte

genomföras, på hur lång tid då?
säger JO.

Madelein Kattel på Bufff ser detta
som djupt problematiskt:

– Enskilda ärenden måste ändå
kunna prövas. Även om man
förstår att det just nu inte går att
besöka på grund av smittan så kan
det finnas barn där det enskilda
behovet är så pass viktigt att man
måste kunna pröva det rättsligt
mot risken av en smittospridning.
JO:s rapport har överlämnats till
regeringen.

Har generella besöksförbud på
häkten och anstalter som det här
skett någon gång tidigare?

– Inte vad jag känner till, säger
Katarina Pahlsson.

Josefine Hökerberg

josefine.hokerberg@dn.se

Fakta. Minimerad kontakt skulle stoppa smittan

Från den 12 mars i år förbjöds
privata besök på obestämd tid.
Permissioner och rätten till frigång
drogs in.

Tanken var att minimerad fysisk
kontakt skulle hålla smittan ute.

**Åtgärder för att kompensera de
intagna**

Gratis inrikessamtal.
Halverad kostnad för
utrikessamtal.

Föräldrar har rätt till övervakade
samtal med sina barn på en
surfplatta femton minuter en gång
i veckan.

Enkät till sex anstalter och häkten

145 av 200 intagna på anstalterna
Hall, Beateberg, Svartsjö och
Färingsö samt häktena Kronoberg
och Färingsö besvarade en enkät
om hur de påverkats av
restriktionerna som Kriminal-
vården vidtagit för att hindra en
spridning av covid-19.

”Restriktioner infördes för de intagnas skull”

FREDAG 9 OKTOBER 2020

**”Djupt otillfredsställande” och
”problematiskt” är ord JO
använder i sina kommentarer
till Kriminalvårdens agerande
under pandemin.**

När DN ställer frågor vill Kriminalvården bara svara över mejl.

Familjebesök har förbjudits med motiveringen att förhindra smittspridning. Samtidigt tillåts tjänstepersonal och hantverkare att gå in och ut på häkten och anstalter, något som många intagna reagerat på.

Lennart Palmgren, chef för avdelningarna häkte, anstalt och frivård säger att för att Kriminalvården ska kunna bedriva verksamhet måste personal kunna röra sig in och ut från anstalter och häkten.

”Kriminalvården har sedan slutet av våren intensivt arbetat för att återigen kunna genomföra besök till intagna samtidigt som det går upprätthålla ordningen och säkerheten i verksamheten.”

Varför har coronarestriktioner inte hållits på insidan genom att intagna tvingats dela rum med nyintagna?

”Kriminalvården har för närvarande ett ytterst ansträngt belägningsläge med över 100 procents beläggning på flera anläggningar. Vi kommer också framöver att behöva använda dubbelbeläggning för att klara av

situationen. Generellt försöker vi undvika att dubbelbelägga när det förekommer intagna som uppvisar symtom. Upptäcks att en klient som är dubbelbelagd uppvisar sjukdomssymtom ska den personen placeras avskilt och hanteras enligt särskild instruktion”, skriver Lennart Palmgren.

Varför har man fortsatt bevilja besökstillstånd till de intagna när det inte genomförts besök?

”Genom att fortsätta bevilja tillstånd men avvakta med genomförande av dessa, kunde vi snabbt börja öppna upp för besök

när detta blev möjligt”, skriver Caroline Oredsson, chefsjurist. Går de uteblivna besöken under den här perioden att överklaga i högre instans?

”Det är domstolarnas uppgift att bedöma om ett beviljat besökstillstånd som inte går att genomföra på grund av den pågående pandemin är överklagbart”, skriver Caroline Oredsson.

Vad har det blivit för psykiska konsekvenser för de intagna?

”Vi förstår förstås att inskränkningarna vad gäller besök och permissioner har varit tuffa

för många intagna, men vi har gjort det av omsorg för dem, och för att minska risken för spridning av smitta”, skriver Lennart Palmgren.

Har ni fått in många klagomål från de intagna och deras familjer?

– Det har varit en del synpunkter och klagomål från de intagna och deras anhöriga, men i det stora hela inte så mycket, säger pressekreterare Gustav Borg.

Josefine Hökerberg

josefine.hokerberg@dn.se

Över 26 000 digitala besök på Kry vårdcentraler

FREDAG 9 OKTOBER 2020

**Sedan Kry öppnade sina
vårdcentraler i Stockholm har
de haft runt 26 000 digitala
vårdbesök i länet. Dessa
kommer att registreras på deras
vårdcentral på Sibyllegatan på**

Östermalm – där besöken är dyrare för regionen.

Kry har ännu inte fakturerat regionen för de fysiska och digitala läkarbesök som gjorts i Stockholms län under september månad, men bolaget har gett regionen förhandsbesked.

– Kry har uppgett att det rör sig om cirka 26 000 digitala besök mellan 1 och 23 september, säger Christoffer Bernsköld, ansvarig för vårdavtal på Region Stockholm. I maj infördes en extra ersättning för nystartade vårdcentraler, som innebär att dessa får 50 procent

extra i besöksavgift. Detta efter ett beslut i avtalsutskottet.

För att dra nytta av etableringsersättningen får antalet patienter på den specifika vårdcentralen inte överstiga 4 000 personer.

Efter Kry:s rekordartade listning av patienter, 10 586 på en månad, är den stora majoriteten, drygt 10 000, listade på vårdcentralen i Gallerian. Det innebär att Kry inte kan få den extra ersättningen för läkarbesök på denna vårdcentral. De kan dock fortfarande få extraersättningen på sin vårdcentral på Sibyllegatan, och det är på denna vårdcentral de

digitala besöken registreras, enligt Christoffer Bernsköld. Därmed får Kry 50 procent extra i besöksavgift på de digitala videobesöken.

”KRYs digitala verksamhet är upplagd på Sibyllegatan”, uppger Christoffer Bernsköld, och tillägger att detta beror på att den ansökan kom in först, och därmed behandlades först.

Totalt kan Kry fakturera regionen 580 kronor för ett digitalt läkarbesök, om patienten dessutom är olistad. Detta är mer än vad digitala läkarbesök kostade då bolaget fakturerade enligt

utomlänsersättningen, det vill säga 500 kronor.

Kry:s tillförordnade presschef Claes Nyberg vill inte svara på frågor om antalet besök eller var dessa registreras:

”Regionen har ännu inte satt upp vår access att registrera besöken. Därför har vi ännu inte registrerat dessa, utan inväntar deras instruktioner kring hur så ska ske. Vi följer regionens direktiv kring rapportering och ersättning och frågor kring dessa behöver därför riktas till dem”.

Digital Medical Supply Sweden AB, som bolaget bakom Kry heter,

ansökte om att starta vårdcentral i Stockholm från och med den 1 maj i år. Samma dag som etableringsersättningen skulle börja gälla.

De öppnade dock först i september.

Marijana Dragic

marijana.dragic@dn.se

Fakta. Så mycket kostar läkarbesök

Grundersättning för besök hos -
läkare är 260 kronor. Hos
sjuksköterska 230 kronor.
Grundersättningen är densamma

oavsett om besöket är fysiskt eller digitalt.

Extra ersättning på 190 kronor utgår om patienten vid tiden för besöket inte är listad på en vårdcentral. Nya vårdcentraler får 50 procent extra i besöksavgift de första 12 månaderna eller tills dess att antalet listade patienter på vårdcentralen överstiger 4 000 personer.

Sjukhus i stabsläge efter covidfall

FREDAG 9 OKTOBER 2020

Norrtälje. Norrtälje sjukhus går upp i stabsläge. Tidigare i veckan isolerades en patient efter att ha testats positivt för covid-19. Smittspårning inleddes och tre patienter och fem personal har konstaterats smittade. Ytterligare ett tiotal anställda är hemma med förkylningssymtom.

– Det innebär att bemanningsläget just nu är besvärligt. Vi övergår därför till stabsläge för att snabbt kunna samla resurserna där de behövs som bäst, vd på ägarbolaget Tiohundra AB i ett pressmeddelande.

DN

Viltskadorna fortsatt på för hög nivå

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Bara tre av landets 132
älgförvaltningsområden klarar det
nationella målet för viltskador,
meddelar Skogsstyrelsen efter den
årliga inventeringen av
skogsskador som har orsakats av
älg och andra hjortdjur. För att
klara det långsiktiga nationella

målet får som mest 5 procent av
tallarna skadas av vilt.

Inventeringens resultat används i
första hand som underlag för
beslut om älgjakt. Skogsstyrelsen
uppmanar nu därför landets
jägare att nå avskjutningsmålen.

TT

Bussarnas framdörrar förblir stängda i minst ett år till

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Landets bussförare är fortsatt utsatta för smittrisk, anser Arbetsmiljöverket och beslutar att framdörrarna ska vara stängda till hösten 2021.

För att minska smittrisen för landets busschaufförer fattade Arbetsmiljöverket i våras beslut i ett 40-tal ärenden om att stänga bussarnas främre dörrar. Nu förlängs beslutet, som gällde till den 31 oktober, till den 2 november 2021, rapporterar Kommunalarbetaren.

Beslutet gäller så länge smittrisen kvarstår.

– Anledningen är att busschauffören är en utsatt yrkesgrupp gällande smitta, de har en utsatt arbetsmiljö. Det har man också sett i rapporter och statistik om vilka som blivit sjuka,

säger Ulrika Scholander,
sektionschef på Arbetsmiljöverket,
till tidningen.

Men beslutet ger de regionala
kollektivtrafikmyndigheterna
ekonomiskt huvudbry. De flesta av
landets bussar saknar biljettläsare
vid de bakre dörrarna, vilket
innebär att många resenärer åker
gratis. Enligt Sveriges Kommuner
och Regioner kommer de
minskade biljettintäkterna under
pandemin vid årets slut att uppgå
till 7,5 miljarder kronor.

Nyligen ville Nobina i Uppsala
efter kraftigt minskade
biljettintäkter öppna

framdörrarna och i stället
montera plexiglas för att skydda
föraren. Arbetsmiljöverket godtog
inte lösningen. Myndigheten
ansåg ett så kallat barriärskydd
inte tillräckligt skyddar föraren
från att smittas.

TT

Hundratala hotade djur till salu ledde till rekordstort rättsmål

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

En man i 50-årsåldern ska i flera år ha sålt djurdelar från hotade arter i olika köp- och säljgrupper.

– Detta är det största målet någonsin som rör försäljning av hotade arter i Sverige, säger åklagare Christer B Jarlås.

I en sms-konversation, som polisen har hittat i den misstänktes telefon, diskuterar han en fjäderskrud som han vill ha 10 000 kronor för.

Köparen tycker att skruden är vacker, skriver saker som ”*hoka hey*” och spränger in andra fraser på lakota, språket som talas av delar av den amerikanska ursprungsbefolkningen, i samtalet. De enas till slut om ett pris – 7 000 kronor.

Vid en senare husrannsakan i den misstänktes hem i Västsverige hittar polisen flera fjäderskrudar. En av dem innehåller enligt åtalet delar från minst fyra olika djur – skinn från hermelin, småvessla, hästhår och fjädrar från kungsörn. Det visar sig vara toppen av isberget.

När utredningen var i sin linda hade polisen ingen aning om hur stort målet skulle bli. Allt började med att en annons för en död kungsörn upptäcktes 2016 av brittiska polisen som i sin tur informerade sina svenska kollegor.

– Till en början trodde vi at det rörde sig om jaktbrott. Men när vi åkte till honom för att hitta den här örnen såg vi att han hade ett 20-tal liknande annonser ute. Han förhördes och precis när vi trodde att vi var klara gjorde vi en sista koll på honom och såg att han hade över 200 nya annonser, säger Christer B Jarlås, åklagare i målet.

Polisen genomförde en husrannsakan och beslagtog 136 föremål. Här fanns bland annat stridsklubbor, sköldar, drömfångare, halsband som smyckats med olika djurdelar men

också ormskinn med huvud,
björntassar samt lådor med fjäder
från örnar och andra fåglar.

Var djurdelarna kom ifrån är inte
klarat i utredningen.

Mannen ger olika förklaringar. En
del, berättar han i förhör, har han
fått från en nyligen avliden
ranchägare som, liksom han själv,
hade ett stort intresse för
”indiankulturen”.

Andra ska han ha bytt till sig eller
köpt av personer som han träffade
vid den småländska
västerninspirerad temaparken
High Chaparral.

Smyckena menar han kommer
från hans mamma som var den
som hade introducerat honom för
den nordamerikanska
ursprungsbefolkningen och deras
kultur. Han ska själv ha gjort
många resor till USA och Kanada,
och säger att han ”brinner för
detta”.

– Vi vet inte exakt var varje sak
kommer ifrån. Men det spelar
ingen roll i detta fall. Även om han
hade fått dem på ett lagligt sätt, är
det ändå olagligt att sälja, säger
åklagare Christer B Jarlås.
På frågan vilka som köper
smycken med björnklor säger den

misstänkte att det är mc-killar och andra som tycker att det är ”exotiskt och manligt”.

Enligt Christer B Jarlås ska mannen ha hittat sina köpare på olika auktionssidor och i grupper för personer med ett stort intresse för amerikansk ursprungsbefolkning samt så kallade trappers, den nordamerikanska benämningen för pälsjägare.

– Några av de som har köpt av honom är redan dömda sedan tidigare för dessa inköp. Vi känner till att detta finns och har stött på det tidigare men inte i den här

omfattningen. Detta är det största målet någonsin som rör just försäljning av hotade arter i Sverige, säger han.

Den stora mängden annonser gjorde att utredningen drog ut på tiden. Samtidigt kom en dom från Högsta domstolen som innebar hårdare krav på bevisningen i den här typen av mål.

– Det räckte inte längre att man hade en annons med en hotad djurart. Vi var tvungna att artbestämma djuret eller djurdelen på bilden med hjälp av experter.

En stor del av förundersökningsprotokollet består av uttalanden från sakkunniga från Naturhistoriska riksmuseet som utifrån mönster, storlek och form på de olika djurdelarna i annonserna identifierar djuren.

Samtidigt ville utredare hitta bevis på att mannen hade genomfört försäljningarna. Han hade medgett att han skötte kommunikationen via Facebook men det gick inte att komma åt hans meddelanden.

Åklagaren ansökte därför om rättshjälp från USA för att få

informationen från Facebooks servrar. Ett år senare kom en cd från andra sidan Atlanten med den misstänktes samtalshistorik på Facebook.

Här fanns långa samtal som enligt åtalet bevisar att mannen bland annat har sålt skinn från en pytonorm, björnklor och kungsörnsfjädrar till olika köpare.

En av köparna, en kvinna som säger att hon arbetar som medium, är noga med att fråga om djurdelarna har tagits ”med heder och respekt och ceremoniellt”.

”Från mig är det heder och stor respekt när jag plockar rent fåglar

och klor. Sen det jag får är från indianerna mest och de vet vi ju att de hedrar och respekterar allt levande”, svarar då mannen. I flera fall skriver han själv att djurdelarna är äkta.

Åtalet väcktes i slutet av januari. Åtalspunkterna gäller grovt artskyddsbrott samt smuggling av en död kungsörn från Norge.

Flera av djuren som mannen ska ha sålt är hotade enligt Cites, en internationell överenskommelse om handeln med hotade arter av vilda djur och växter, och enligt EU:s lista över hotade arter.

Varg är exempelvis A-listad vilket innebär att all handel är förbjuden. Pytonorm å andra sida är B-listad och går att sälja men enbart om det finns intyg om lagligt ursprung.

– Han kan inte visa några papper för något av det här som han har sålt. Det finns också något som kallas antikundantag. Det gäller bearbetade djurdelar som kom till innan 1947. Men han har mestadels rena, obearbetade, fjärdrar och björnklor. Detta skulle gälla till exempel snidade elfenbensstatyer, säger Christer B Jarlås.

Är det din bild att mannen har känt till att det han gjorde var olagligt?

– Han säger redan i första förhöret att han kan regelverket. I flera av konversationerna med köpare pratar han om vad som är tillåtet och inte. Han skriver också att de inte ska gå ut och berätta var de fått tag på dess saker. Han verkar ha en viss koll på reglerna men väljer att inte följa dem. Mannens advokat Marie Abrahamsson säger att hennes klient kände till regelverket delvis men ”inte tillräckligt väl”.

– Han berättar i förhör att inom den här kulturen som han bekänner sig till är man av en annan uppfattning än vad åklagaren och Jordbruksverket är. Detta är en livsstil för honom och det finns en djup kärlek för de här djuren, säger hon.

Marie Abrahamsson säger att mannen förnekar grovt artskyddsbrott.

– Grunden till det är att flera av annonserna på Facebook enligt honom är utlagda av annan person i hans namn. Flera av fallen är inte äkta och inte heller korrekt artbestämda och

artbestämningarna är i flera fall osäkra.

Straffskalan för grovt artskyddsbrott är, enligt åklagaren Christer B Jarlås, mellan ett halvår och fyra år i fängelse.

– Det finns ingen liknande dom att jämföra med. De längsta straffen vi har för den här typen av brott gällde fåglar och det var ett och ett halvt år i fängelse. Detta borde ligga däromkring.

Tingsrättens dom väntas komma i slutet av oktober.

Marina Ferhatovic

marina.ferhatovic@dn.se

Fakta. Artskyddsbrott

Artskyddsbrott innebär att någon bryter mot de regler som finns till skydd för vilda djur och växter. Det kan exempelvis handla om att skada fridlysta djur eller växter i den svenska naturen.

Det kan även handla om att importera, köpa eller sälja arter som är skyddade enligt internationella regler.

Polisen har en nationell utredningsgrupp som enbart utreder artskyddsbrott.

Artskyddsbrott och grovt artskyddsbrott regleras i Miljöbalken.

Källa: Polisen

Beslutet innebär en förbättrad trafiksäkerhet för medborgarna.

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Per Engström, vid polisens nationella operativa avdelning om att polisen från och med måndag, den 12 oktober, börjar med alkotester utmed vägarna igen. På grund av coronapandemin stoppades de rutinmässiga nykterhetskontrollerna i mars.**TT**

Våldsam natt kan ge livstidsdom

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Åklagaren yrkar på livstids fängelse för den 23-årige man som åtalats för bland annat mord och våldtäkt i en lägenhet i Härnösand i våras. På morgonen den 10 maj larmades polisen till en lägenhet i Härnösand. Där hittades en knivskadad man som senare avled av sina skador.

Bredvid honom på golvet låg den nu åtalade 23-åringen som under natten ska ha våldtagit en kvinna flera gånger. 23-åringen ska också ha utsatt en man, som kommit till lägenheten för att hjälpa kvinnan, för grovt våld.

Dom meddelas den 19 oktober och 23-åringen ska fram till dess fortsatt vara häktad.

TT

Erik Wedberg: Privatleasing flyttar bilen från garaget till soptunnan

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

**Då: Den nyköpta bilen
parkerades varsamt i det
uppvärmda och välstädade
garaget. Vårdades och
uppskattades.**

**Nu: Den nya bilen parkeras ute
vid soptunnan och behandlas**

som vilken hushållsapparat som helst.

Opel Rekord skulle bytas mot Volvo S70 GLT. Året var 1997 och det är inte bara det faktum att familjen Wedberg köpte sedanmodellen S70 i stället för herrgårdsvagnen V70 som får anses märkligt, sett med dagens ögon var det lika märkligt att bilen köptes. Att modell och utrustning valdes noggrant. Att bilen några månader senare hämtades och parkerades i garaget. Där togs den om hand som det den var – familjens dyraste ägodel näst efter huset.

Gör en snabb undersökning bland dina bekanta och du kommer få veta att ytterst få använder sina garage till att parkera bilen i. Garaget är ett förråd. Bilen parkeras oftast ute bredvid soptunnan.

Resan från det trygga garaget till det hårda livet på gatan går parallellt med privatleasingens framfart. Ett sätt att hyra en ny bil, oftast över tre år med en fast månadskostnad. Service- och försäkringskostnad ingår ofta. När tre år har gått lämnas bilen tillbaka utan att man behöver oroa sig för andrahandsvärdet. År 2019

var drygt en tredjedel av alla nya personbilar registrerade på privatköpare privatleasade. Hos vissa märken, till exempel Peugeot, har privatleasingen nästan helt tagit över. Av alla Peugeot 208 som såldes i fjol var drygt 90 procent privatleasade bilar.

Privatleasingen ger ett bekymmersfritt bilägende, men gör också att vi slutar bry oss. Bilen ska ju ändå lämnas tillbaka om tre år. Varför fästa sig vid den? De flesta har en längre relation med sin soptunna.

Varför det inte blev en V70? Det gick inte att dra ner garageporten över den vinkelräta kombikarossen. Bilen skulle stå i garaget och där var det bara S70 som fick plats.

Erik Wedberg

erik.wedberg@teknikensvarld.se

Rött ljus: Nu vill jag faktiskt ha en elbil. Men finns det någon begagnad med hyfsad räckvidd för under 200 000 kronor? Nej, jag får nog vänta fem år till.

Här är elbilen som ska få fart på Fiat

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Ett musikstycke från filmen "Amarcord" ljuder plötsligt på parkeringen utanför Fiats designstudio i Turin. Ljudet kommer från en Nuovo Fiat Cinquecento, som italienarna säger om nya Fiat 500.

EU tycker att tysta elbilar behöver ha ett eget ljud i låga farter, vilket fick Fiatingenjörerna i Turin att

skruva på sig. Att "skapa ett ljud" gick emot deras italienska själ, men lösningen hittade de i Federico Fellinis film "Amarcord" från 1973. Stycket är komponerat av Nino Rota och namnet betyder "jag minns". Fiat har också gjort allt för att minnas sin succé från 1957, första generationen av modellen 500, när de skapat den nya versionen. Då hade Fiat uppdraget att bygga en praktisk bil för folket – och modellen kom att betyda mycket för Italien, italienarna och inte minst staden Turin.

Den andra generationen 500 kom 2007. Då skulle det praktiska vara poppigt, glatt och lekfullt. När Fiat nu presenterar en tredje eldriven generation är cirkeln sluten. Fiat minns, Amarcord, och designen ska spegla originalet. Elbilen behöver ingen grill till exempel, vilket gett friheten att ta designen närmare gamla 500 som hade motorn bak.

Designchefen Klaus Busse visar taklinjen, hur suffletten fäller ihop sig och på hur lamporna byggts. Inte för glatt, inte för allvarligt eller aggressivt. Motorhuven delar

lyktorna på mitten och de blir som två halvor.

Inredningen är också mer stram och stilren än i generation två. Här finns enkla knappar för att välja växel. Mittkonsolen linjerar med stolarna för att skapa känslan av en romantisk soffa. En diskret knapp öppnar dörren.

Batteripaketet ligger monterat i golvet. Att det ändå inte är helt plant beror på att klimatanläggningen måste få plats någonstans. Två nya bildskärmar förser föraren med information. Fiat har utvecklat ett nytt informationssystem som inte är

helt färdigt på den förseriebil vi kör.

Produktionen har startat i fabriken i Mirafiori där nya 500 byggs sida vid sida med suven Maserati Levante. Målsättningen är att tillverka 80 000 bilar per år. Ute på de bitvis rätt dåliga vägarna i Turin klarar bilen hål och bulor på vägen bra.

Styrningen är snabb och följsam, körningen blir enkel och avslappnad. Nya 500 är större än den gamla på alla sätt, bredare, längre och framför allt högre. Batteriet på 42 kilowattimmar ska ge en räckvidd på 32 mil enligt

körcykeln WLTP. Det tar Fiat 500 upp till samma nivå som betydligt större elbilar. Att man lyckats montera i ett så stort batteri i en liten bil har mycket med paketering att göra. Men den som tror att elmotorer och styrenheter inte kräver utrymme ska öppna motorhuven på Fiat 500. Där finns elmotorn från Bosch, alla omvandlare och styrenheter som behövs i ett paket som till stor del liknar en gammal bensin- eller dieselmotor. Fiat förnekar inte heller att bilen kan byggas även med konventionella motorer, men för dagen är det el som gäller.

För att reglera effektuttaget har Fiat 500e tre olika körlägen: normal, range och sherpa. I normalläget återvinns viss energi men du behöver sänka farten med bromspedalen. Du har tillgång till all motoreffekt och alla tekniska system. I läget range motorbromsar bilen kraftigt när du släpper gaspedalen och rörelseenergin kan återvinnas upp till 30 procent. Det kräver en mjuk fot på gaspedalen. I läget sherpa (som hjälper dig hem ...) stryps effekten och klimatanläggningen slås av för att spara el.

Fiat har valt att skicka med en laddbox till alla som köper en 500. Det är Mover som vunnit upphandlingen och ska leverera boxar i hela Europa. Bilen kan också snabbladdas upp till 85 kilowatt eller väldigt långsamt i ett vanligt vägguttag.

Nya Fiat 500 kommer liksom tidigare både som coupé och cabriolet. Lanseringen sker under mitten av oktober månad.

Jan-Erik Berggren

Fakta. Fiat 500 electric

Miljö

Koldioxidutsläpp: 0 gram/km vid blandad körning.

Förbrukning blandad körning el:
1,68 kWh/mil.

Ekonomi

Pris/förmånsvärde/privatleasing:
409 900 kronor. Mer information
vid lanseringen.

Årlig fordonsskatt: 360 kronor per
år under de tre första åren,
därefter 360 kronor per år.

Garantier: Nybil 3 år, vagnskada 3
år, rostskydd 8 år, lack 3 år, batteri
8 år/16 000 mil.

Miljöförmåner: Ja. 60 000 kronor.

Teknik

Motor: Elmotor, 118 hk, 200 Nm.

Batterikapacitet: 42 kWh.

Drivning: Framhjulsdrift.

Växellåda: 1-växlad automatlåda.

Acceleration 0–100 km/tim: 9,0
sekunder.

Toppfart: 150 km/tim.

Räckvidd el: 32 mil.

Digitalt

Pekskärm: Ja. 10,25 tum. Köper
navigator från Tomtom. Inte helt
färdigt på provbilen.

App: Mer information vid
lanseringen.

Apple Carplay/Android auto: Ja/Ja.

OTA (nätuppdatering): Mer
information vid lanseringen.

Mått/vikt

Längd/bredd/höjd: 363/169/151
centimeter.

Bagagevolym: 185–i.u liter med
bakre ryggstöd uppe/fällda.

Tjänstevikt: 1 365 kg.
Maximal släpvagnsvikt: 0 kg.
Betyg del för del
Köregenskaper 4
Säkerhet 3
Miljö 4
Komfort 4
Ekonomi 4
Totalbetyg = 19 av 25
Plus
Vacker
Finns som cabriolet
Fin interiör
Minus
Litet baksäte
Litet bagageutrymme
Energiförbrukning

Högre tryck än väntat på Playstation 5

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

**Det är ett högre tryck än
beräknat inför höstens
lansering av Playstation 5. Trots
att lanseringsdatumet är i
november kommer inte alla de
som förbeställt en konsol få
leverans före jul.
– Vi har inte fått så stor
tilldelning från Sony som vi**

hoppats på, situationen är olycklig, säger Fredrik Lindblad, marknadschef på Webhallen.

Många sett fram emot den 19 november – datumet då elektronikjätten Sony släpper Playstation 5 i Sverige. Men då trycket varit högre i de nordiska länderna än vad Sony räknat med är det nu osäkert när alla som förbeställt kommer att få sin konsol.

Elektronikföretaget Webhallen skickade i dagarna ut ett kundmejl med information om att alla som beställt ett Playstation 5 inte

kommer kunna få sin konsol före jul. Enligt Fredrik Lindblad kan Sony inte leverera den mängd konsoler som efterfrågas inför släppet i Sverige.

– Intresset har varit enormt på den nordiska marknaden. Vi har en dialog med Sony och de har kommunicerat att de inte kommer kunna möta den efterfrågan som just nu finns i Sverige, vilket ger samma effekt för oss, säger Fredrik Lindblad.

Webhallens leveranser av den färska spelkonsolen kommer ske i den ordning beställningarna kommit in – den som beställt först

kommer också få sin Playstation först. Fredrik Lindblad vet i dagsläget inte exakt hur många som kommer få leveransen direkt vid släppet i november, men han betonar att kunderna kommer bli informerade när det närmar sig. Hos konkurrenten Mediamarkt ser situationen liknande ut. Företagets pr- och kommunikationschef Jenny Pedersén menar även hon att det är osäkert hur många av deras kunder som kommer ha sitt Playstation 5 i hand i november. Playstation själva är medvetna om situationen, och i september

kommenterade de tillgängligheten av den nya konsolen i en kommentar på Twitter.

”Låt oss vara ärliga:

Förbeställningarna av PS5 kunde ha varit mycket mer problemfria”. Hos Elgiganten ska alla de som bokat ett Playstation 5 få sin konsol vid lanseringen. Enligt Elgigantens kommunikationschef Li Persson bokar företaget inte upp kunder om de inte vet att det finns en bekräftad leverans – och det finns ingen kölista.

Maja Andersson

maja.andersson@dn.se

Synsam flyttar produktionen från Kina – till Ockelbo

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

Optikföretaget Synsam flyttar tillverkningen av sina glasögonbågar från Kina till Ockelbo i Gästrikland. 150 nya jobb räknar de med att skapa till nästa höst, och för Synsam var det avgörande att de fick bli

ortens största arbetsgivare, så att de får gehör för sina önskemål.

Ockelbo kommun och Synsam har skrivit på en så kallad gemensam avsiktsförklaring om att bygga en ny fabrik i kommunen. Hösten 2021 är det tänkt att fabriken ska stå klar, och då vill Synsam flytta hela sin glasögonproduktion, som i dagsläget till största delen sker i Kina, till Ockelbo.

Fabriken ska kunna producera en miljon nya glasögon om året och Synsam räknar med att behöva anställa 150 personer i ett första skede – och fler om utvecklingen

blir positiv. Det är en hel del i en kommun med ungefär 6 000 invånare, och i en region som generellt har hög arbetslöshet. Synsam, som utvärderade flera svenska kommuner inför etableringen, menar att det var viktigt att de fick bli ortens största privata arbetsgivare.

– Det gör så att vi får bra uppmärksamhet för våra önskemål. Vi får kommunens öra och blir inte bara ett i mängden av företag, säger Håkan Lundstedt, vd på Synsam Group.

Manövern är en del av koncernens satsning på hållbarhet, säger han.

Han menar att företagets nordiska konsumenter har belönat den riktning mot ökad hållbarhet som man redan har slagit in på och att flytten till Sverige bland annat kommer att minska företagets behov av transporter och göra det enklare att arbeta med lokala och återvunna material.

Också själva fabriken, som ska bli 6000 kvadratmeter stor, kommer att tillverkas med hållbara material, bland annat svenskt trä. Magnus Jonsson (S) är kommunstyrelsens ordförande i Ockelbo, och han är väldigt glad

över att Synsam valde just Ockelbo.

– För en ort som Ockelbo är varje nytt arbetstillfälle viktigt. Så 150 nya arbetstillfällen här – det är jättestort!

Han betonar att Ockelbo har många egenföretagare och att han är övertygad om att den nya fabriken kommer att leda till ytterligare, indirekta, arbetstillfällen.

– Jag är alldeles övertygad om att det ena leder till det andra. För det lokala näringslivet betyder en sådan här sak oerhört mycket.

Ett av Synsams villkor för flytten var att kommunen skulle köpa fastigheten och bygga fabriken, för att sedan hyra ut den till Synsam. Det innebär att 124 miljoner kronor tas från kommunens kassa, vilket har kritiserats av oppositionen. Magnus Jonsson bemöter kritiken:

– Så här det ut i stora delar av kommun- och regionssverige i dag, att man bygger och sedan hyr ut till det privata näringslivet.

– Det här är ju pengar som kommer att betalas tillbaka via hyresavin. Jag känner mig trygg och stolt över det här beslutet som

är bra för Ockelbos framtid. Sen får andra tycka annat.

Arbetsstillfällena kommer att finnas inom olika nivåer. Alltifrån specialister på ögonhälsa till administratörer eller maskinoperatörer, enligt Synsams vd Håkan Lundstedt.

Hur går det ihop, att flytta produktionen från ett låglöneland till Sverige?

– Mycket blir automatiserat, det blir en högteknologisk produktion, säger Håkan Lundstedt.

– Om man tittar på hela bilden med transportkostnader och

kapitalflöden så håller kalkylen, skillnaden är försumbar.

Kommer prins Daniel, som ju kommer från Ockelbo, att klippa bandet på invigningen?

– Nja, det har jag inte övervägt.

Däremot ser jag gärna att någon minister finns med, det här är av den digniteten, säger Håkan Lundstedt.

– Men bandet klipper jag gärna själv.

Stefan Westrin

riksnatverket@dn.se

Lastbilschaufför ingrep i misshandel

LÖRDAG 10 OKTOBER 2020

En lastbilschaufför blev vittne till hur en kvinna misshandlades på en gata på Södermalm i Stockholm. Han ingrep och slog ner gärningsmannen.

– Rätten till nödvärn kan vara till förmån för någon annan, säger Helena Boström Thomas, presstalesperson på Stockholmspolisen.

Mannen fick föras till sjukhus för vård. Polisen uppger för Mitt i att han var ”lite mörbultad, men inte allvarligt skadad”. Han misstänks nu för misshandel och grov kvinnofridskränkning.

Lastbilschauffören söks inte av polis och han är inte misstänkt för brott. Nödvärn till förmån för annan innebär att andra kan agera i nödvärn för dig och det var enligt polisens bedömning det som lastbilschauffören gjorde.

Trifeh Amini

Peter Wolodarski: Han spottade på mamma och skrek svartskalle.

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

Sverige är ett mycket gott land att leva i. Men den som tror att vi är befriade från problem med rasism och fördomar väljer att varken lyssna eller se.

Mina föräldrar kom till Sverige från Polen som flyktingar i slutet av 1960-talet. För vår familj gav

det svenska samhället avgörande livschanser.

Mamma och pappa etablerade sig i Stockholm utan eget kapital.

Med en kombination av hård ansträngning och tillfälligheter lyckades de så småningom skaffa intressanta jobb.

Den svenska kulturen och samhällsstrukturen gjorde det möjligt för min familj att framgångsrikt slå rot i Sverige.

Det ledde till att jag själv fick en trygg uppväxt.

Sverige öppnade sig för oss. Men även om jag personligen gynnats av det svenska samhällets styrkor,

har jag som barn till invandrare också fått uppleva hur det kan vara att betraktas som "främling" i sitt eget land.

Hur det är att se sin mamma bespottas på tunnelbanan och bli kallad för "svartskalle". Hur det kan kännas när ens bror får höra i skolan av en klasskompis att han är "en jävla jude". Hur det är att som journalist få mejl där det görs klart att man inte hör hemma här. Min far arbetade som arkitekt i Stockholms stad under 40 år. Otaliga gånger har kollegor, politiker och andra nyfikna frågat honom om han "trivs i Sverige".

Avsikten har säkert varit god, men frågan rymmer den där subtila uppdelningen i ett "vi" och ett "dom".

Den känner många invandrare igen, och den är inte rakt igenom sympatisk.

Vadå "trivs i Sverige" efter decennier av medborgarskap. Hur trivs du själv? frestas man att fråga tillbaka.

När jag läste Niklas Orrenius DN-reportage om uppropet mot rasism och diskriminering på Sveriges Radio, blev jag tyvärr inte överraskad.

Berättelserna i texten handlar om SR, men egentligen är de vittnesmål om hur det kan vara att tillhöra en minoritet i dagens Sverige.

Kodjo Akolor är en av SR:s mest kända röster. Han har fått möjligheter i sitt liv som få. Men i DN-artikeln berättar att han också att han ofta mött rasism under sitt 39-åriga liv. När han gick på lågstadiet i Vallentuna försökte han tvätta bort sin hudfärg genom att gnugga sitt eget skinn med klor. ”Det var efter en ovanligt tuff dag, med mycket n-ord hit och n-ord dit. Så jag tänkte: Jag testar.

För att allt skulle vara så mycket enklare om jag var vit. Men det funkade inte. Kloret sved som fan.”

Det som förvånat mig mest efter - publiceringen av reportaget, är att så lite av debatten handlat om dessa oerhört drabbande berättelser.

Det har talats om faktafel, skadlig identitetspolitik och politisk aktivism. Det är som att grundproblemet – rasismen och känslan av främlingskap – inte existerar.

Man måste vara bra ignorant eller tondöv om man tror att det är så.

Även om Sverige på många sätt är ett mycket gott samhälle att leva i, finns problemen också här.

Pröva att sätta på en kippa och ta tunnelbanan genom Stockholm en dag. Eller bär som ett experiment slöja. Eller sök jobb och hyreskontrakt med ett arabisktklingande namn.

Eller föreställ dig vilka blickar som kan möta dig om du var afrosvensk och återkommande reste från Köpenhamn till Malmö och passerade gränskontrollen på den svenska sidan. I somras fick vi i DN ta del av Titus Murimis omskakande historia. Han tog

tåget från Köpenhamn efter jobbet och var vagnens enda svarta resenär. Han valdes ut för ”selektiv kontroll” av tulltjänstemännen. Det som sedan skedde i det fönsterlösa rummet fick honom att polisanmäla tullarna för våldtäkt och misshandel.

Tullverket svarade i DN att några fel inte kunde ha begåtts, eftersom myndighetens ”personal är välutbildad och skolad i en korrekt värdegrund. Därför gör de inte fel”.

Det är en självrättfärdig inställning som gör problemet så

mycket värre – och som visar att Tullverket brister i fantasi och inlevelseförmåga.

Det som behövs är empati. Om man inte tas på allvar, om man känner att omgivningen vänder bort blicken, om man märker att traumatiska berättelser närmast hånas av majoritetssamhället, då fördjupas klyftan. Misstron växer. Uppropet på Sveriges Radio reducerades i offentligheten snabbt till de förslag om kvoter som undertecknarna kom med. När DN häromdagen utlyste sju nya redaktionella tjänster, såg jag i sociala medier att det förutom

glada tillrop också kom föraktfulla påståenden av typen ”kommer det ske rasprofilering som på SR” och ”kan man söka om ens hudfärg är vit?”.

Det är djupt nedslående om den svenska offentligheten inte orkar hålla två tankar i huvudet samtidigt.

Det måste gå att ta rasism och fördomar på allvar, se problemen med bristande mångfald på centrala samhällsinstitutioner och samtidigt ha en fri diskussion om vilka som är de bästa lösningarna, så att respekten för alla människor upprätthålls.

Första steget är att lyssna till de utsatta – och att inte som grundreflex misstro deras berättelser eller nonchalera dem. Sverige blir inte ett sämre land för att vi talar om att rasismen är ett sår också hos oss – inte bara något som drabbar svarta i USA.

Tvärtom kommer den öppenheten att stärka det svenska, vidga samhällsgemenskapen och dämpa känslan av främlingskap.

Peter Wolodarski

peter.wolodarski@dn.se

Linus Larsson: Pinsamt för Ekot, men det kunde ha varit värre

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

**Flera av Ekots Twitterkonton
kapades på lördagen. DN:s
Linus Larsson svarar på tre
frågor om angreppet.**

1 Vad har hänt?

På lördagen tycktes någon ha tagit kontroll över ett av Ekots officiella Twitterkonton. Bizarra, ofta rasistiska meddelanden började

skickas ut. De första meddelandena publicerades runt halv två på lördagen och fortsatte fram till klockan 14:10 då tre av Sveriges radios Twitterkonton inaktiverades av SR:s personal.

2 Hur allvarligt är det?

Kontot hade närmare 100 000 följare och var verifierat av Twitter, vilket ska vara en garanti för att avsändaren är äkta. Att förlora kontrollen över ett sådant konto är verkligen inte bra.

Samtidigt kunde det ha varit - värre. Inläggen som personen - (eller gruppen) bakom intrånget lade upp var så bisarra att man

omöjligen kunde tro att de verkligen kom från Ekot. Det hade varit värre om någon hade lagt ut trovärdiga, men falska, nyheter.

Det hände nyhetsbyrån AP redan 2013, då ett falskt meddelande om explosioner i Vita huset twittrades ut från dess officiella, men hackade konto, vilket orsakade en kort tids panik på internationella börser. Sveriges Radio ska vara glada att angriparen inte verkar ha velat eller kunnat skriva något mer trovärdigt.

3 Hur kan det hända?

Exakt hur det har hänt vet vi inte än. I somras hackades Twitter-

konton tillhörande en lång rad kändisar, alltifrån Joe Biden till Elon Musk och Kanye West. Då ska hackarna ha utnyttjat, eller lurat, anställda på Twitter. Något liknande kan ha hänt här, men det kan också ha gått till på något annat sätt. En central fråga är om Sveriges Radio skyddade kontot med så kallad tvåfaktorsinloggning, vilket betyder att det inte räcker att gissa ett lösenord för att ta över kontot. Man ska också komma ihåg att detta inte betyder att någon har hackat Sveriges Radios interna system, utan – vad vi vet – bara

Hösten har fattat sitt grepp – och sprider sig

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

Redan nu är det meteorologisk höst på flera platser i norra Sverige, och temperaturerna fortsätter sjunka på flera håll de kommande dagarna.

– Det kommer att kännas mer som höst nu under helgen, ostadigt och lite magert med solchanser, säger Alexandra Ohlsson, meteorolog på SMHI.

Under söndagen finns chans att solen tittar fram i östra delarna av Götaland och i Svealand.

Samtidigt blir det nya skurar i västra Götaland.

Det är redan meteorologisk höst i stora delar av Norrland och nordvästra delarna av Svealand. Där har det varit kallare än tio grader minst fem dygn i följd. Nu tar sig mer kylig luft in över landet och den varma luft vi haft över oss en längre tid dämpas.

– Det vi har att vänta framöver är temperaturer som kommer att hamna omkring det normala på många håll. På flera håll i Svealand och speciellt i de inre delarna av Götaland har det varit

hösttemperaturer, säger Alexandra Ohlsson.

Den kyligare luften bidrar till att den meteorologiska hösten avancerar söderut under den närmsta tiden.

TT

Björn Wiman: Det räcker inte att sörja, P G Gyllenhammar

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

Det pågår en gnagande skrapning av jordens yta. Det kommer inte människosläktet att överleva.” Det är inte en Nobelpristagare i litteratur som uttrycker sig så poetiskt, utan Pehr G Gyllenhammar, 85. I en intervju med DN:s Kristina Hedberg talar den före detta Volvochefen om sin syn på framtiden. Han är inte stolt över den värld han lämnar över till

sin fyraåriga dotter Barrett men säger sig inte hysa dåligt samvete över att han sålt för många bilar. ”*Jag* gjorde tillräckligt. Tron att klimatet skulle ändras och behovet av rena bilar – det har gått som en röd tråd genom mitt liv”, säger han. På FN:s miljökonferens 1972 talade P G Gyllenhammar som företrädare för den förorenande fordonsindustrin: ”Vi är en del av problemet, men också en del av lösningen.” Alltjämt rullar dock Volvos väldiga SUV:ar på gatorna och gör det allt svårare att nå transportsektorns klimatmål.

Med vilken teknik ska dessa problem angripas? Och vem bestämmer över den? I sin nya bok "Att uppfinna världen (Hur historiens största feltänk satte käppar i hjulet)" berättar författaren och DN-medarbetaren Katrine Marçal om hur grundmurade föreställningar om manligt och kvinnligt har präglat det moderna samhällets uppkomst. Som paradexempel tar Marçal den hjulförsedda resväskans historik. Trots att hjulet uppfanns för 5 000 år sedan var det först på 1970-talet som man satte hjul på resväskor.

Varför? För att kvinnor inte prioriterades som konsumenter och för att en riktig man skulle bära sina egna väskor. Exemplet går att mångfaldiga. Hade kvinnors behov och erfarenheter tagits till vara hade de mänskliga uppfinningarnas (och därmed hela samhällets) historia sett annorlunda ut. Redan i början av 1900-talet rullade exempelvis stora mängder elbilar på gatorna i Europa och USA, men de uppfattades som fordon "för fruntimmer", vilket ledde till att den bensindrivna bilen tog över. Först med Elon Musks elbil Tesla

försvann töntstämpeln på elbilarna, men för den skull inte de stora stadsjeeparna. I många mäns ögon ska en riktig bil fortfarande säga "brum-brum" och lukta avgaser.

Könsdimensionen är starkt närvarande också i vår syn på klimatkrisen. Katrine Marçal exemplifierar med hur vi ofta beskriver planeten vi bor på med metaforen "Moder jord". Vad är egentligen en "moder" i ett patriarkalt samhälle? frågar hon sig. Jo, någon som förväntas ge allt utan att någonsin klaga, någon som inte har några egna behov

och lever helt och hållet för andra. "Vår idé om modern är helt enkelt en idé om en kvinna som tar hand om oss och älskar oss oavsett hur vi beter oss", skriver Marçal.

Det är därför vi betraktar fotografier av jorden från rymden och fascineras över "Moder jord" där hon hänger som en perfekt rund skönhet i universums mörker. Ren objektivering. Vi berörs av planetens sårbarhet när hon hänger utsatt i rymden, men inte när Amazonas regnskogar är på väg att förbrännas till savann. Många av dagens klimat- och miljöproblem har uppkommit som

följd av att en stark, mekaniserad manlighet har tagit sig rätten att dominera över en svag, ”degenererad” natur. Också denna bild är fylld av betydelse. Katrine Marçal exemplifierar med att arbetena i den amerikanska kolgruveindustrin rent ekonomiskt är en ganska försumbar del av den amerikanska ekonomin, men att kolgruvearbetaren har en desto större symbolisk roll i Donald Trumps demagogi. Senast häromdagen prisade presidenten delstaten Pennsylvanias stål- och frackingindustri som motsatsen

till demokraten Joe Bidens slappa mjukisfasoner.

Det är också ett välkänt och välbelagt faktum att män förnekar klimatförändringarna i mycket högre grad än kvinnor.

”Uppenbarligen upplever sig många män hotade på ett väldigt grundläggande plan, inte av klimatförändringarna, utan av rörelsen som vill stoppa dem”, skriver Katrine Marçal i sin bok. Inom forskningen talar man om ”petromaskulinitet” för att beskriva kopplingen mellan manlighet och avskyn mot allt

som går emot den fossila kulturen och livsstilen.

Det finns förstås inget som säger att den manliga fossilfetischismen måste vara för evigt. Det är bara sju år sedan den brittiske premiärministern Boris Johnson hånade vindkraften med andemeningen att den var svag som en överkokt sparris. I veckan utlovade han med stolthet grön el från vindkraft till alla brittiska hushåll inom tio år.

Hanteringen av klimatkrisen beskrivs ofta som en motsättning mellan ny teknik och livsstilsförändringar, när

sanningen är att vi behöver både nya uppfinningar *och* stora förändringar i vårt sätt att leva och tänka.

Här gör Katrine Marçal en särskilt skarp poäng: "Ofta kan beteendeförändringen vara själva uppfinningen – eller så kräver uppfinningen först en beteendeförändring, eller så kommer uppfinningen ur beteendeförändringen", skriver hon. Vi måste alltså först kunna föreställa oss ett annat sätt att vara för att kunna få idén till produkten som kommer att göra det möjligt att vara på det där

andra sättet. Förmodligen, skriver Marçal, kommer vi i framtiden att skratta åt dagens svårigheter att få många män att anamma en mer miljövänlig livsstil, ungefär som vi i dag skakar på huvudet åt hur det var otänkbart för män att rulla en resväska.

När man har läst Katrine Marçals bok framträder bilden ännu tydligare av den gamle biltillverkaren Pehr G Gyllenhammar, som likt en riddare böjer knä vid Moder jords sargade kropp. Han är inte ensam. I själva verket är det hela vår manligt präglade kultur som

sörjer med honom vid det dyrkade objektets sida. Länges har vi velat äga jorden, beundra henne på avstånd och bli omhändertagna av henne. Men inte förrän nu, när hon är på väg att tyna bort, har vi varit intresserade av att på djupet förstå henne.

”Gräv en tunnel, bygg en bro”, kunde P G Gyllenhammar säga på sin tid när hindren hopade sig. Den tiden är förbi. Nu är det dags att bygga en riktig relation.

Björn Wiman

bjorn.wiman@dn.se

Språkrönika: Modern tid betyder inte alltid samtid

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

Finansminister Magdalena Andersson har i coronapandemins kölvatten talat om det största bnp-raset i Sverige *i modern tid*. Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark har kallat de ekonomiska konsekvenserna för den värsta krisen *i modern tid*.

Och när statsminister Stefan Löfven i mars höll ett tal till nationen om hotet från coronaviruset skildrades det som en unik händelse *i modern tid*. Det här är beskrivningar av *i modern tid* som vissa som har läst historia vänder sig mot. I historieämnet börjar epoken *modern tid* när medeltiden slutar. Även om pandemins ekonomiska inverkan är allvarlig är den kanske inte det hårdaste slaget mot statsfinanserna på 500 år. Det går förstås också att ironisera över att Gustav Vasa aldrig slängde sig

med begrepp som *bnp-ras* på 1500-talet.

Men den här kritiken mot bruket av *i modern tid* har en prägel av akademiskt tunnelseende.

Fackspråk och allmänspråk är inte samma sak. I vardagligt tal har inte *modern tid* någon exakt definition.

Adjektivet *modern* har betydelsen ”nymodig, på modet; nutida, ny”.

Vad som är *modernt* avgörs av sammanhanget. *Modern krigsföring* är knappast synonymt med regalskeppet Vasa. Rasbiologi och frenologi är inte *modern vetenskap*. *Modern teknik* syftar i

våra dagar inte på ångbåtar och musköter.

Visserligen ryms alla dessa fenomen inom historieämnets definition av *modern tid*. Men allmänspråket har andra referensramar. Där utgår synen på vad som är modernt från det som uppfattas som samtida. En bil som är tjugo år gammal kanske inte längre är *modern* eftersom den har blivit frånåkt av den tekniska utvecklingen. En tegelstensliknande mobiltelefon från 1980-talet är inte heller *modern*. Däremot kan nog sushi fortfarande beskrivas som en

modern maträtt trots att den har funnits på restaurangmenyer i Sverige sedan 1970-talet. Sushins popularitet gör den samtida – och modern.

En historiker har alltså en syn på vad som är *modern tid*. Men i vardagligt tal har vi en annan syn på historien. Där är *modern tid* aldrig någon avlägsen historia.

Anders Svensson

anders@spraktidningen.se

Jacob Lundström: Låt inte svarta berättelser på scenen bli engångssatsningar

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

**Minnesceremonin på Dramaten
om det svenska slaveriet i
Västindien visar att det inte går
att reducera dagens BLM-
protester till en amerikansk
angelägenhet.**

I nya videoverket "Passion of
remembrance", där Salad Hilowle

genomletar bilder av svarthet i svensk mediehistoria, finns ett klipp från 1974 års tv-uppsättning av Strindbergs "Gustaf III". I rollen som Gustav Badin trippar Jan Nygren in i bild med affekterade gester, blåglänsande outfit och blackface. Hovtjänaren som kommit till Europa som slav från Västindien får sig genast en rasistisk avhyvling, men tas sedan i försvar som naturbarn.

Även om svarta berättelser inte har varit ett stående inslag i svensk teater finns det onekligen en förskräckande historia att förmedla. Under torsdagens

passionerade minnesceremoni på Dramaten, arrangerad apropå slaveriets avskaffande på Saint Barthélemy den 9 oktober 1847, återkommer passande nog både teaterkungen och Badin.

Nationalscenen och den svenska slavhandeln i Västindien var trots allt barn av samma gustavianska tid.

"The door of no return" är ett samarbete med National black theatre of Sweden, vars konstnärliga ledare Josette Bushell-Mingo presenterar tre kortare stycken på stora scenen med sparsmakad scenografi men

mäktig inramning. I det inledande performanceverket "Black ocean", med grymt kyliga havsbilder och poetiska recitationer, övertonas Gustaf Lundbergs berömda porträtt av Badin med Black lives matter-plakat anno 2020.

Och i ett kongenialt utdrag ur "Morianen", ett examensprojekt från Stockholms dramatiska högskola, spelar Joel Valois pojken som först rycks från sin familj och sedan växer upp på det svenska slottet på 1700-talet. Han heter någonting annat, men döps till Gustav efter kronprinsen, efternamnet Badin betyder

skojare. Valois ger honom rösten och värdigheten åter i en metateatral monolog, som förhoppningsvis kommer att sättas upp i sin helhet.

Bushell-Mingo blinkar till Gustav III när hon poängterar att det här är en historisk afton. Det är visserligen inte första gången Dramaten tar ställning för svarta liv – redan uppsättningen av James Baldwins "Blues for Mr Charlie" betraktades som ett statement för medborgarrättsrörelsen. Men om det 1965 rörde sig om en författare som skildrade missförhållanden i

USA, kan ingen reducera dagens protester till en amerikansk angelägenhet. Rasismen, och livet, finns ju inte bara där.

Uppsättningen på 1960-talet ledde inte till fler Baldwin-premiärer.

Vågar man hoppas att

Dramatenevenemanget 2020 blir något mer än en vacker punktinsats? Kvällens tredje inslag, där bland andra Richard Sseruwagi och Kayode Shekoni högläser svarta dramatiker, hade i all sin pregnanta enkelhet gärna fått fortsätta i timmar.

Jacob Lundström kultur@dn.se

Skön slottshelg i historisk miljö

SÖNDAG 11 OKTOBER 2020

Checka in på ett slott med spännande historia, njut av högklassig afternoon tea och vinprovning. Här är några utvalda svenska slott som alla är värda ett besök.

Gourmetmat och vackra vyer

Södertuna slott, Sörmland

På väggen vid baren i Södertuna slott hänger en kopia av brevet från 1381 som visar att riksrådet Bo Jonsson Grip tack vare sina adliga kontakter tar över gården efter att han slagit ihjäl ägaren. Den dräpte riddaren Niklissons släkt fick dock tillbaka godset redan 1386 när Grip själv dog. Från 1500 till 1985 gick herrgården genom adliga släkter som Leijonhufvud, Koskull, Stiernsköld, Sparre, Lovisin, Palmfelt, Ehrensvärd, Adelborg och Wachtmeister. Ebba von

Hallwyl fick lantstället i bröllopgåva av sin mormor 1891 när hon gifte sig med Wilhelm von Eckerman och satte sig på trappan och grät över förfallet. Ett femtiotal familjer levde då av gården.

En av ägarna var Hertig Karl som blev kung Karl IX, son till självaste Gustav Vasa, medan två av de kvinnliga ägarna var drottningar. En historisk lektion får vi av Joel Wredlert en trappa upp i restaurangen medan han visar kvällens meny och håller upp ett glas bubbel.

– Det här rummet där ni ska äta var gubben Eckermans badrum, berättar han och pekar på kakelugnen vars framsida har en liten kran inmonterad. Det var en nymodighet för de adliga, som gav uppvärmt vatten direkt i tvättbaljan.

Slottet har många små salonger både på övre och nedre planet, vilket gör att man alltid finner sin privata sfär. Middagen håller gourmetnivå med den möraste gris jag har ätit och efterrätten innehåller ett sensationellt gäng fräscha smaker.

Alla de bekväma, små hotellrummen finns i två fristående flyglar som uppfördes när det skulle bli hotell. En separat byggnad, Hertig Karls bad, hyser en relaxavdelning med pool, bastu och öppen brasa, och utanför finns en vedeldad badtunna med ett panorama över den vackra Frösjön. En idyllisk promenad- och joggingslinga löper runt halvön genom lummig ädellövskog.

www.sodertuna.se

Inredning från lyxvaruhuset Liberty

Tjolöholms slott, Halland

Det är lätt att förstå epitetet ”ett brittiskt slott” när man stiger in mellan väggpaneler, bokhyllor och skrivbord i mörkt snidat trä. Man slås av den stilfulla inredningen med textilier och prydnader från lyxvaruhuset Liberty på Regent Street i London. Flera av de romantiska byggnaderna har hotellrum och restaurangen serverar afternoon tea.

Slottet byggdes av engelskan Blanche Dickson 1904 och togs 1906 över av dottern Blanche

Bonde, gift med greve Carl Bonde. Här bjuds det på tudorarkitektur, träinramade öppna spisar, himmelssängar, en av Sveriges mest engelska trädgårdar och en slottspark med vid utsikt över Kungsbackafjorden.

www.tjoloholm.se

Historiska gemak och eget öl

Rosersbergs slott, Uppland

Mellan Upplands–Väsby och

Arlanda tronar Rosersbergs slott,

byggt 1638 av Gabriel

Oxenstierna, men ombyggt i

barockstil av sonen Bengt. Och

igen 1797, i sengustaviansk stil av Hertig Karl, senare Karl XIII. Han fick rätt till slottet när han blev förmyndarregent efter att brodern Gustav III mördats. Efter ytterligare rader av kungar och drottningar är deras sommarslott i dag både kungligt museum och hotell.

Man bor i flyglarnas historiska slottsgemak eller i Källarbackens halvsekelgamla funkisbyggnad med rummen smakfullt inredda av svenskt Tenn. Restaurangen serverar rökt röding och lammwallenbergare och franskt julbord. Slottet brygger också egen

öl. Slottsparken är mycket stor med skog och promenadstigar.
www.rosersbergsslott.se

Pampigt slott i naturreservat

Häckeberga slott, Skåne
Inte långt från Lund reser sig det pampiga, röda slottet Häckeberga över lövkronorna på en holme i Häckebergasjön. Slottet uppfördes 1875 i fransk renässansstil. Före det går godset Häckebergas historia bakåt till drottning Margaretas epok på 1300-talet. En ståtlig riddarborg uppfördes 1530. Dagens 150 år unga slott ägs av

familjen Tham som driver hotell och restaurang.

I slottets källare har ett lager etablerats för Mackmyra, den svenska whiskyn. Här kan man fira med gåsamiddag i november och julbord i december och olika paket året runt. Vi äter - wallenbergare på restaurangens balkongterrass med häftig vy över sjön.

Häckeberga är ett av Skånes vackraste slott och ligger dessutom mitt i ett 46 kvadratkilometer stort naturreservat. Det öppnar för

”Styrelsen har till slut tappat förtroendet”

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Vice ordförande i stiftsstyrelsen i Härnösand, Kenneth Norberg, vill inte gå in på detaljer men uppger att samarbetet har varit svårt redan från start.

Styrelsen och biskopen är inte oeniga om själva verksamheten, utan det handlar om deras roller och relation, menar han.

”Samarbetsproblemen har pågått så länge att styrelsen till slut har tappat förtroendet biskopen. Vi har gjort flera försök att reda ut problemet. Vi har tagit hjälp utifrån och vi har haft utbildningspass om styrelsearbetet och reglerna men det har inte hjälpt”, skriver han i ett mejl till DN. Han kan förstå att många inom kyrkan protesterar. ”Biskopen är ju en jättebra andlig ledare och prästerna verkar uppskatta henne jättemycket. Men de har inte hela bilden.”

Kenneth Norberg uppger att styrelsen inte vill ändra på biskopens ställning och ta över mer makt.

Han tycker även att det är tråkigt att skyddsombuden känner sig lurade.

”Jag hoppades att vi skulle komma överens med biskopen att det var dags för henne att kliva av. Och det hoppas jag fortfarande.”

Marit Sundberg

marit.sundberg@dn.se

Minderåriga misstänks för skott mot 16- åring

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

**Åklagare har på söndagen
anhållit två minderåriga
personer för skottlossningen
som skadade en 16-åring i
Borås. Personerna är ännu inte
frihetsberövade.**

16-åringen skottskadades vid lunchtid på fredagen utanför Frufällan i Borås. Han kunde själv röra sig en bit från brottsplatsen och hittades snart, varpå han fördes till Södra Älvsborgs sjukhus med allvarliga men stabila skador. Ärendet utreddes först av polis under rubriceringen mordförsök. Två personer under 18 års ålder misstänktes tidigt och har nu anhållits i sin frånvaro, men förundersökningen leds nu av åklagare, varför polisen inte kan lämna ut några andra detaljer än att de misstänkta "viss koppling till varandra".

Både de misstänkta och offret går på samma skola i Borås, bekräftar en säkerhetsansvarig på skolan för Borås Tidning.

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

Fyra anhållna efter explosion vid bostadshus

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Någon form av sprängladdning exploderade vid ett lägenhetshus i Göteborg.

Ytterligare ett misstänkt farligt föremål hittades i närheten.

Fyra personer har anhållits och fyra poliser fick föras till

sjukhus efter att två uttryckande polisbilar krockat med varandra under insatsen.

Entrédörren i en port till ett bostadshus blev helt utblåst sedan det vid 23.30-tiden natten mot söndag smällt kraftigt i Länsmansgården på Hisingen. En yngre flicka träffades av splitter, men skadorna ska vara lindriga. I en omfattande polisinsats kunde fyra yngre män mellan 17 och 20 år gamla gripas under natten och har anhöllits för mordförsök. I samband med insatsen krockade två uttryckande polisbilar i en

korsning när de båda var på väg till brottsplatsen efter larmet.

– Det blev lite halvkaos där i början när de smällde. Tre poliser fördes till sjukhus i ambulans med olika frakturer. Den ena bilen blev tillknycklad, så räddningstjänsten fick klippa upp den. Den fjärde polisen har lindrigare skador, men även den fördes till sjukhus, säger Johan Ljung, vakthavande befäl. Samtidigt fick polisen nys om ytterligare ett misstänkt föremål utanför en entré till ett lägenhetshus 250 meter ifrån explosionsplatsen. Området

spärrades av och polisens
bombskydd kallades till platsen.
De boende i området behövde inte
evakueras, men uppmanades att
stanna kvar i sina lägenheter.
Föremålet bedömdes som farligt
och kunde efter några timmar -
forslas bort av bombskyddet.
Därmed ingår även försök till
allmänfarlig ödeläggelse i
brottsrubriceringen.

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

Unik strid inom kyrkan – de vill sparka sin biskop

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

**Det har blåst upp till en unik
strid inom ett stift i Svenska
kyrkan. Styrelsen uppmanar
Härnösands biskop Eva
Nordung Byström att avgå och
hänvisar till samarbetsproblem.
Krisen har orsakat svallvågor**

ända upp i kyrkans högsta ledning.

– Det här är djupt smärtsamt och problematiskt för de inblandade, säger ärkebiskop Antje Jackelén.

Biskopen tillträdde för snart sex år sedan. Tiden därefter ska ha varit skakig och präglats av samarbetssvårigheter, men samtliga som DN talat med har svårt att svara på exakt vad problemen bottnar i.

I slutet av september beslutade stiftsstyrelsen att uppmana dess ordförande, biskop Eva Nordung Byström, att avsluta sin tjänst –

som en sista utväg är de beredda att säga upp henne.

Situationen är unik i Sverige.

Sedan den nya kyrkoordningen kom för 20 år sedan – då kyrkan skildes från staten – har ingen biskop sagts upp, enligt Svenska kyrkans rättschef Maria Lundqvist Norling.

– Den enda situation som liknar det här är ett ärende i Växjö för några år sedan, men där träffade man en överenskommelse i stället, säger hon.

Biskop Eva Nordung Byström har stort stöd bland präster, diakoner och antagna kandidater i stiftet.

En namninsamling gav på kort tid nästan 190 signaturer i ett stift med cirka 200 tillsatta tjänster, enligt Andreas Sundström som är en av initiativtagarna.

Hans bild av konflikten är att styrelsen och Eva Nordung Byström har väldigt olika syn på vad en biskops uppdrag är. Han menar att styrelsens försök att sparka en vald biskop sätter kyrkans maktdelningsprincip ur spel.

– Enligt kyrkoordningen ska biskopen leda arbetet och utöva tillsyn, det är ingen förhandlingsfråga. Om man inte

får göra sitt jobb, vad är då biskopens uppgift? Och vad händer när förtroendevalda försöker sparka ämbetsbärare som ska utöva tillsyn? Det här skapar spänningar som kyrkan kan vara utan, säger Andreas Sundström som hävdar att styrelsen helt saknar skäl för att avsätta biskopen.

Enligt Marie-Louise Olsson Rautalinko, ett av tre skyddsombud i stiftet, har styrelsen och biskopen haft samarbetsproblem sedan dag ett.

– Min personliga åsikt är att det inte är någon enskilds fel, alla har

sin del i svårigheten att samarbeta. Det saknas förtroende, säger hon.

Samtidigt upplever sig skyddsombuden lurade av styrelsen.

Den 2 september skickade de in en begäran till styrelsen om åtgärder för att förbättra arbetsmiljön på stiftskansliet.

Samarbetsproblemen mellan biskopen och styrelsen är bara en del av övergripande ledningsproblemen på hela stiftskansliet, menar de.

Vid ett möte fyra dagar senare träffade de styrelsen.

– Det vi uppfattade då var att styrelsen inte ansåg att situationen, vad gällde biskopen och styrelsen, var så allvarlig, utan att den skulle lösa sig. Sedan visade det sig efter en vecka att de ville avsluta anställningen.

Skyddsombuden har nu kopplat in Arbetsmiljöverket och i tisdags genomförde myndigheten en inspektion på stiftskansliet. De har även kommit överens med styrelsen om att plocka in en konsult för en oberoende kartläggning av arbetsmiljön. Biskop Eva Nordung Byström är sjukskriven och inte vill

kommentera saken annat än genom ett kort skriftligt uttalande:

”Jag är väldigt ledsen, bedrövad och chockad över dagens besked. Men när jag försöker samla mig så måste jag ändå tro att det ska finnas en möjlighet till dialog och försoning.”

Krisen orsakar svallvågor ända upp i Svenska kyrkans högsta ledning.

I ett gemensamt uttalande från kyrkans biskopsmöte den 8 oktober uppmärksammar biskoparna de principiella problem som har kommit i dagen

genom konflikten. De menar att stiftsstyrelsen inte borde ansvara för biskopens anställning på egen hand, eftersom det krockar med kyrkans läromässiga och demokratiska ordning. En biskop står för kyrkans helhet och väljs i lika delar av förtroendevalda och präster/diakoner i stiftets församlingar, liksom av domkapitel och stiftsstyrelse. Ärkebiskop Antje Jackelén, som är ordförande för biskopsmötet, säger att det som händer i Härnösands stift är ”djupt smärtsamt för de inblandade, inte minst för biskop Eva, och

problematiskt för hela Svenska kyrkan”. Det väcker frågor om biskopsrollen.

– Oavsett vilken lösning krisen får har det blivit tydligt att det framöver behövs en annan anställningsordning för att kunna hantera en liknande situation väl. Det är väldigt konstigt att en styrelse ensam ska äga makten att avsluta en biskops anställning, det rimmar dåligt med biskopsrollen och med att vi har en så komplex process för att få en biskop på plats, säger hon.

Den 13 oktober ska Eva Nordung Byström och representanter för

stiftsstyrelsen ha ett möte för att diskutera hennes anställning. Om biskopen inte avgår själv kommer styrelsen gå vidare och säga upp henne.

Svenska kyrkans rättschef Maria Lundqvist Norling bekräftar att stiftsstyrelsen har möjlighet att säga upp biskopen.

– Om det blir tvist går det till Arbetsdomstolen, har hon tidigare sagt till DN.

Marit Sundberg

marit.sundberg@dn.se

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Bakgrund. Styrelsens meddelande

Den 22 september tog styrelsen för Härnösands stift beslutet att uppmana dess ordförande, biskop Eva Nordung Byström, att avsluta sin tjänst. Styrelsen skriver i ett pressmeddelande att de har olika syn på sina roller:

”Allt sedan biskop Eva Nordung Byström tillträdde för snart sex år

sedan har vi arbetat för att bygga ett förtroendefullt samarbete mellan oss. Tyvärr har synen på våra roller och relationer inte överensstämt. Det har skapat ett negativt samarbetsklimat som påverkat hela ledningsfunktionen. Trots olika insatser har vi inte lyckats nå en samsyn.”

Fiskar räddades när gator översvämmades

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Helgens kraftiga regn över Umeå har lett till omfattande översvämningar. På lördagen visade det sig att fiskar tagit sig ut från Sandbackadammen i norra Umeå, och blivit strandsatta i de pölar som bildats av översvämningen, rapporterar Folkbladet. Upptäckten ledde till

en mindre folkvandring, där nyfikna Umeåbor tog sig ut för att hjälpa fiskarna tillbaka till dammen.

– På sätt och vis är det en häftig upplevelse och barnen tycker att det är spännande, men det får ju allvarliga konsekvenser också. Våra grannar har fått en decimeter vatten i källaren, men vi har klarat oss, säger en av de boende i området, Johan Sikström till Folkbladet.

TT

Flera nya bostadsrätter sålda

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Antalet sålda nyproducerade bostadsrätter på bostadssajten Hemnet ökade igen under det tredje kvartalet efter nedgången under coronakrisens andra kvartal. Det visar statistik från Hemnet som Nyhetsbyrån Direkt tagit del av.

– Vi har haft en positiv trend för såld nyproduktion sedan i princip början av 2019, med ett hack i kurvan under det andra kvartalet, säger Hemnets talesperson Staffan Tell.

Direkt

Mer rökning när fler jobbar hemma

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Efterfrågan på cigaretter har ökat i covid-19-pandemin. Mer hemarbete har gjort det möjligt för fler att röka på arbetstid, enligt den brittiska tobakstillverkaren Imperial Brands.

För helåret räknar Imperial Brands – som bland annat säljer cigaretter med varumärken som

Winston, Gauloises och Gitanes – nu med en oförändrad omsättning. Men för tobaksprodukter, som cigaretter, väntas det bli en ökning av försäljningsintäkterna med 1 procent.

TT

Polisen drev två p-böter till HD – förlorade i båda fallen

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Polisen i Stockholm drev två fall av överklagade p-böter ända till Högsta domstolen. I båda fallen fick de som överklagat rätt.

– Det är obegripligt att polisen ville belasta rättsapparaten med

den här struntsaken, säger Judith Voss, som hade fått en av p-böterna.

De två p-böterna som utfärdades i Stockholm sommaren 2018. I båda fallen betalades avgifterna via en mobil betaltjänst.

I det första fallet knappade Judith Voss in sitt nederländska registreringsnummer i en följd. I det andra knappade tyska Sabine Midendorf in registreringsnumret med bindestreck i stället för de mellanrum som fanns mellan bokstäver och siffror.

Båda fick p-böter. Motiveringen var att p-vakterna inte kunnat

verifiera om avgifterna verkligen betalats eftersom de ansåg att de angivna registreringsnumren inte stämde med hur skyltarna såg ut. Både Judith och Sabine bestred böterna hos polisen och trodde att saken skulle vara ur världen. Men polisen gick på p-bolagets linje: de menade att det varit omöjligt för p-vakterna att läsa av registreringsskyltarna och stämma av dem mot uppgifterna som lämnats.

Tingsrätten gav båda bilisterna rätt. Det var ostridigt att de betalat och det fanns ingen instruktion om hur utländska

registreringsnummer skulle anges.

Döm om Judith och Sabines förvåning när polismyndigheten överklagade till hovrätten. Polisen vidhöll att böterna skulle betalas.

– Det kändes som om polisen agerade som det privata parkeringsbolagets egna indrivare. Obehagligt, säger Judith Voss.

Till slut hamnade båda fallen i HD – som alltså friade. HD anser att båda bilisterna fullgjorde sina plikter när de betalade avgiften. Advokaten Bertil Hübinette är nöjd.

– Ett väldigt viktigt mål, många människor berörs. Det utfärdas p-böter för 400 miljoner per år, säger han.

– Ska bindestreck eller mellanrum avgöra om man får böter trots att man betalt? Vad är vitsen med att det är så strängt? Att man ska kunna utfärda böter?

Han anser att HD-domen är mycket välskriven.

– Var det ett prejudikat polisen var ute efter så har de ett nu.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se

Våldtäktsförsök utomhus mot två kvinnor

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Två kvinnor har anmält att de utsatts för våldtäktsförsök i Täby under helgen. Våldtäktsförsöken skedde natten mot lördag och natten mot söndag.

– Vi tittar på likheter och olikheter mellan de två händelserna. De har inträffat inte så långt ifrån varandra och med ett knappt

dygns mellanrum, säger Mats Eriksson, presstalesperson vid Stockholmspolisen.

Kvinnorna har blivit överfallna utomhus av en för dem okänd person. Ingen är i nuläget gripen, men både målsägande och ett vittne har lämnat signalement på en gärningsperson.

– Signalement från vittnet och målsägare skiljer sig delvis åt mellan de två fallen, så vi har lite svårigheter med det. Vi ska hålla kompletterande förhör för att se om vi kan komma närmare där, säger Mats Eriksson.

Polisen fortsätter nu arbeta för att bringa klarhet i de två händelserna. Båda kvinnorna är fysiskt oskadda.

TT

Catia Hultquist: Här är 10 tecken som avslöjar att din partner är en sektledare

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Har du någonsin undrat om din partner i själva verket är en sektledare? DN:s Catia Hultquist har plöjt sektserien "The vow" och boken "Knutby inifrån" och gjort en checklista

över sektiga varningssignaler att se upp med.

Jag trodde jag var hans enda flickvän, säger affärskvinnan Barbara Bouchey besviket om gurun Keith "Vanguard" Ranieri i tv-serien om sekten Nxivm.

Bouchey upptäckte inte bara att de kvinnor som hennes pojkvän hade inneboende var hans flickvänner, liksom en strid ström av unga kvinnor – hon upptäckte också att Ranieri var en rejält urspårad sektledare.

I Ranieres harem fanns dessutom flera beundrarinnor som tålmodigt väntade på att få bära

hans avkomma. Barbara var med andra ord ganska långt ifrån den enda flickvännen. Vilket hon med önskvärd tydlighet fick erfara när hon valde att lämna både Raniere och sekten. Då fungerade nämligen hans multipla flickvänner, praktiskt nog, som torpeder som terroriserade Bouchey i Ranieres ställe. Efter att ha slukat HBO-serien "The vow" om självhjälpssekten Nxivm som specialiserade sig på sexslaveri, utpressning och brännmärkning, samtidigt som jag sträckläste Peter Gembäcks modiga bok "Knutby inifrån" om

Knutbysekten, är jag övertygad. Det måste finnas en internationell sektskola som utbildar sektledare som vi vanliga dödliga inte känner till.

För sektledarkonceptet framstår som oroväckande likartat oavsett om ledaren jobbar ifrån amerikanska Albany eller svenska Knutby - livsstil, arbetssätt och ja, till och med styling. Faktum är att parallellerna mellan sekterna och dess ledare är så pass stora att jag känner mig nödgad att sammanställa en förteckning över likheterna.

Listan är kanske inte direkt vetenskaplig, men absolut inte – som man skulle kunna tro vid en första anblick - tagen ur fantasin. Den bygger på verkliga sektledarbeteenden så som de tagit sig i uttryck i Albany och/eller Knutby. Varsågod, här är checklistan som Barbara Bouchey skulle behövt: ”Så vet du att din partner är en sektledare”:

1 Vill vara Jesus. Hen har utväxt hår i mittbena kombinerat med lidande blick. Naturligtvis skägg om personen är en man. Ger uttryck för att vilja spela huvudrollen i Jesus Christ

Superstar eller bli kompis med Dalai Lama.

2 Konstiga smeknamn. Personen vill ej bli tilltalad vid sitt dopnamn utan kräver att kallas för märkliga hittepånamn som tyder på storhetsvansinne; som Vanguard, drottning Tirsa eller Kristi brud.

3 Vill rädda världen. Säger sig vara utsänd för att rädda mänskligheten. Hen vill börja med dig.

4 Vill ha dina pengar. Försöker sälja på dig en självhjälpskurs eller en ”härlig gemenskap”. Ber om ett ”lån” eller att du ska bidra till hens luxuösa livsstil med ett

”tionde” (alltså en tiondel av din inkomst).

5 Fixerad vid viktnedgång – för din del. Hen har utarbetat en idiotsäker bantningsmetod som du erbjuds att följa under hens - överinseende. Den går ut på att du blir straffad om du inte går ner i vikt.

6 Vampyrinspirerad dygnsrytm. Sover på dagen och är uppe på natten. Kräver sällskap nattetid även om du är tvungen att gå upp tidigt. Anser att lite sömn är karaktärsdanande - för dig.

7 Sex är inte sex. Ett kreativt trick för sektledare som vill dölja sina

utsvävningar och samtidigt framstå som moraliskt högstående är att kalla sex för något annat, som ”andlig upplysning” eller ”att strida för gud”.

8 Uppskattar medgörlighet. Särskilt den sortens medgörlighet som uppnås genom svältdiet, utmattande nonsensdiskussioner och för lite sömn.

9 Dubbelmoral – den röda tråden i allt hen gör. De stränga moralregler som gäller för andra gäller inte för hen. Säger saker som ”för den rene är allting rent”.

10 Håll humöret uppe! Du uppmanas att dra ihop en

danstrupp för att återkommande dansa uppmuntrande utanför institutionen där hen numera avtjänar sitt mycket långa fängelsestraff.

Catia Hultquist

catia.hultquist@dn.se

Stockholm satsar på gratis kultur för unga under pandemin

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

Jobb för kulturarbetare, och ett möte med kultur för barn och unga. Nu satsar Stockholms stad 8 miljoner kronor på gratis

kulturaktiviteter för elever i kommunen.

Stockholms stad lägger åtta miljoner kronor på kostnadsfria kulturaktiviteter för förskolor, grundskolor och gymnasium.

Pengapotten kallar de Kulanfonden. Satsningen pågår under höstterminen 2020, och bakom den står kulturförvaltningen, utbildningsförvaltningen och stadsdelsförvaltningen.

– Vi är fortfarande mitt i coronapandemin, och kulturlivet lider stort av restriktionerna. Här ger vi både kultur till barn och

unga, och jobb till många kulturarbetare, säger Jonas Naddebo (C), kulturborgarråd på Stockholms stad.

– Skolor har varit öppna under pandemin, så de publikgrupperna finns redan. Det är coronaanpassad kultur, säger Isabel Smedberg-Palmqvist (L), skolborgarråd på Stockholms stad. Liksom på andra håll gäller tydligt avstånd mellan publik och kulturutövare för minskad smittorisk.

Pengarna kommer från stadens centrala medelsreserv, och tas

därmed inte från den befintliga kulturbudgeten.

– Jag kämpar alltid för mer resurser till kulturen, säger Jonas Naddebo. I början av pandemin skapade vi snabbt en krisfond för att teatrar, scener och produktionsplatser skulle överleva.

Han syftar på den krisfond som Stockholms stad inrättade under våren. Ungefär 10 procent, motsvarande 20 miljoner kronor, av årets kulturstöd gick till krisfonden. Förslaget mötte kritik eftersom det handlade om en

omfördelning, och inte om nya pengar.

– Genom krisfonden ville vi också stärka barn- och ungdomskulturen. Nu har vi fått till en kombination. Åtta nya miljoner till kulturen, med ett fokus på skolungdomar, säger Naddebo.

– Från skolans håll gick vi snabbt till mötes, fortsätter Smedberg-Palmqvist. Trots att skolor har hållit öppet under pandemin har det varit tufft för lärare, rektorer och elever. Nu måste de få näring och inspiration, kulturkraft som ger ork.

De kulturaktörer som anlitas är fristående från kommunen, men majoriteten är redan knutna till satsningen Kulan. Genom den så kallade Kulanpremien har Stockholms stad sedan tidigare subventionerat kulturaktiviteter på förskolor och skolor. Den nya fonden är en förlängning av satsningen.

Beslutet om extrapengarna fattas formellt i november, men redan nu kan skolor avgiftsfritt boka föreställningar och aktiviteter. Alltifrån cirkus till teater, dans, läsning och film.

– Det är bara två månader kvar av terminen, så det gäller att agera snabbt, säger Jonas Naddebo.

DN var på plats i Sjöviksskolan i Årstaberg, strax söder om Stockholm, då förstaklassare fick titta på föreställningen "Friktion – hur känns det?" som en del av Kulansatsningen. På scenen stod gruppen Ingrid Olterman Dans, med Måns Erlandson, Oskar Frisk och Rosali Grankull.

Under en dryg halvtimme fick barnen uppleva friktion i olika former: hur en stråke mot gitarrsträngar låter, hur glidet på glatta och sträva material skiljer

sig åt och vad som sker när händer gnuggas mot varandra.

Från den unga publiken hördes flämtningar och korta reflektioner. ”Jag hör!” sade en av sjuåringarna när dansarna drog sina fingrar mot ett gummiband. Någon annan fyllde i: ”Och jag hör inget alls.”

Borgarråden var också på plats. – Under föreställningen kände jag: Äntligen! Jag har längtat efter kultur, och det har naturligtvis barnen också gjort, säger Isabel Smedberg-Palmqvist.

Jenny Nyman

jenny.nyman@dn.se

**Hägglunds
djuplodande
analyser av filosofi,
litteratur och
ekonomi matchas
alls inte teologiskt,
utan de teologiska
utgångspunkterna
är beklämmande
osofistikerade.**

MÅNDAG 12 OKTOBER 2020

I Sydsvenskan recenserar
ärkebiskop Antje Jackelén Martin
Hägglunds bok "Vårt enda liv.
Sekulär tro och andlig frihet".

Över 800 ville "hyra" flickvän

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

**Över 800 män försökte under
helgen registrera sig på
hyrflickvän.se, en sajt som vid
första anblick ser ut att
marknadsföra så kallad
sugardejting.**

Personerna som gick in på sajten
för att "hyra en flickvän" möttes i
stället av ett meddelande om att
de var på väg att begå ett brott.
Var sjätte man som registrerade
sig ville träffa en minderårig tjej.

Bakom kampanjen står organisationerna Child10 och RealStars.

De har marknadsfört sidan genom köpta annonser på Google riktat till sexköpare, men även delat ut flyers på orter runt om i Sverige, vilket uppmärksammats av bland annat Västerbottens-Kuriren.

– Vi vill nå hela vägen fram, hade vi haft en vanlig kampanj hade vi kanske inte nått de här männen, säger Malin Roux Johansson, generalsekreterare på RealStars. Syftet är att uppmärksamma sugardejting, ett fenomen där sexbrott kan maskeras som att det

handlar om dejting i utbyte mot pengar och gåvor.

RealStars och Child10 vill med kampanjen rikta fokus på sexköpare och skapa förändring, med krav på skärpta straff för de som begår brott och mer resurser och stöd till personerna som utsätts. Nyligen fick Brottsförebyggande rådet i uppdrag att utvärdera sexköpslagen och specifikt granska sugardejting.

Utredningen ska vara klar 2022.

TT

M och SD:s förslag om ny folkräkning avslås

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Det blir ingen nationell folkräkning. Riksdagens skatteutskott har avslagit såväl Moderaternas som Sverigedemokraternas förslag till utskottsinitiativ.

Moderaterna anslog 500 miljoner kronor i sitt budgetförslag för en ny nationell folkräkning. Partiet hänvisar till att det enligt Skatteverkets beräkningar bor cirka 200 000 personer i Sverige på felaktiga adresser.

Utskottets majoritet konstaterar att Skatteverket fått mera resurser för att förbättra folkbokföringen. Om ytterligare resurser krävs, är utskottet öppet för det.

TT

Östhammar säger ja till slutförvaret i Forsmark

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Östhammars kommun avstår från att lägga sitt veto och tillåter Svensk Kärnbränslehantering (SKB) att bygga ett slutförvar för använt kärnbränsle i Forsmark. Det historiska beslutet togs under

ett extrainsatt möte på tisdagskvällen.

– Det är ett ovillkorat ja. Resten av processen kommer att granskas av myndigheterna i den stegvisa prövningen, säger kommunalrådet Margareta Widén-Berggren (S). Ansökan ligger hos regeringen för fortsatt hantering.

TT

Han skulle bli Icas Zlatan – men fann andra mål i livet

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Samtidigt som storhandlarna tar hem miljoner varje år finns många mindre aktörer i kedjan. Joakim Skotte skulle bli handlarnas Zlatan, men nu

driver han närbutik med blygsam vinst och fokus på annat än de stora pengarna. – Jag är mer intresserad av att göra något som bidrar till att vi kommer fram i samhället i dag, säger Joakim Skotte.

Joakim Skotte var som 25-åring landets yngste Hemköp-handlare när han tog över en närmast konkursmässig butik i Täby kommun, norr om Stockholm. När kontraktet med Axfood (koncernen bakom Hemköp) löpte ut efter ett par år gick han in i Ica-familjen.

Siktet var i början av karriären högt inställt. Han skulle, som han själv beskriver det, bli en ”handlarnas Zlatan” med egen stor butik där de verkligen stora pengarna finns. Närbutiken i Täby skulle närmast vara en språngbräda för att visa upp sig i branschen.

– Det var mer fokus på karriär och pengar som 25-åring, sedan händer saker. Framför allt barnen var en ”gamechanger” som kastade om mina värderingar, säger Joakim Skotte.

Nu, nio år efter starten, är ambitionen om miljonerna inte lika självklar.

– Jag vill kunna leva som jag vill och inte som jag måste. Men jag menar, jag bor i Åkersberga och kör en Kia, lite så är det. Jag är mer intresserad av att göra något som bidrar till att vi kommer fram i samhället nu, säger Joakim Skotte.

Det har han försökt med genom flera ställningstaganden som handlare. Det har varit plastpåse-fria veckor i butiken och besprutade vindruvor som fått

dela hylla med rengöringsmedel och andra kemikalier.

I Täby finns nio andra Ica-butiker och ytterligare ett antal från konkurrenterna. Flera är betydligt större och har mycket bättre lägen längs med motorvägen eller i köpcentrum där många rör sig. På papperet ser det ut som att konkurrensen är tuff men Joakim Skotte väljer att inte se det så.

– Jag har valt att lägga min tid på min verksamhet och fokusera på vad jag kan göra snarare än att titta på vad de andra gör, säger han.

En stabil grund och små successiva investeringar har varit receptet för att komma ikapp, förklarar han. Den manuella fiskdisken är det senaste tillskottet och snart ansluter butiken till Icas centrala e-handel.

– Förhoppningen är att kunderna slipper bära hem tunga grejer härifrån och att vi kan satsa på annat i butiken. Kanske manuell ost och chark står på tur då om vi inte behöver ha lika mycket toapapper här.

I fjol hade butiken en omsättning på 39 miljoner kronor och gjorde med en marginal på 2,3 procent

en vinst före skatt på knappt en miljon kronor.

Det är blygsamma siffror jämfört med konkurrenter i området.

Kvantumbutiken i intilliggande Arninge gjorde till exempel en vinst före skatt på 27 miljoner 2019 varav 23 miljoner gick till ägarna som utdelning.

Hur ser du på vinsterna som andra handlare tar hem?

– Jag har ingen koll på vad de andra tjänar eller plockar ut. Vissa tycker det är intressant. Jag har min business och fokuserar på mitt.

Enligt Joakim Skotte finns det säkert de som passar in i den gamla bilden av Ica-handlaren som ortens rike man, men poängterar att det är mer nyanserat än så.

– Det finns flera exempel på den beskrivningen, men det finns också lika många exempel på motsatsen. Jag jobbar många timmar och tycker jag sliter hårt i butiken från morgon till kväll, men jag vet att jag absolut inte är den som slitit flest timmar, säger Joakim Skotte.

Även han unnade sig utdelning förra året men betydligt mindre än

många andra – 100 000 kronor för att täcka lite hål som uppstod när familjen skaffade hus.

– Det finns mycket annat som jag mår bra av än att vara Zlatan, säger han.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

Fakta. Omsatte 39 miljoner

Namn: Joakim Skotte.

Ålder: 33 år.

Utbildning: Butikschefsutbildning inom Bergendahlskoncernen (City Gross, Matöppet med flera).

Bakgrund: Butikschef Hemköp, handlare Hemköp, Ica-handlare sedan 2017.

Butikens omsättning: 39 miljoner kronor.

”Bostadsrätter bör beskattas som villor”

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Bostadsrätter är ”underbeskattade” och innehavarna bör betala fastighetsskatt efter samma principer som villaägare. Det är bara ett av flera kontroversiella förslag som Peter Englund, professor i nationalekonomi, för fram i ett

förslag på en ny bostadsbeskattning.

Det är på uppdrag av tankesmedjan SNS som Peter Englund har tagit fram sitt förslag på en helt ny beskattning av bostäder.

Bärande för honom har varit ”neutralitet”, det vill säga att hur skatten är utformad ska inte påverka valet av bostad, hyresrätt, bostadsrätt eller villa. Men dagens skattesystem brister i neutralitet på två områden, menar Englund. Det första är att dyra villor är underbeskattade i jämförelse med billiga villor. Det är en följd av att

den tidigare fastighetsskatten ersattes med en kommunal fastighetsavgift med ett tak. Det betyder att det är små skillnader mellan dyra hus i storstäderna och billiga hus i småorter.

I rapporten sågar Englund dagens skattesystem.

”Dagens oneutrala system ger incitament att bygga stort och dyrt i exklusiva lägen och attraktiva regioner, snarare än billigare och enklare i mer ordinära lägen.

Det ger incitament att ombilda hyresfastigheter till bostadsrätter och minskar således tillgången på hyresrätter, en viktig boendeform

inte minst för många unga.

Bristen på neutralitet leder till sänkta boendekostnader för sådana bostäder som i första hand riktar sig till hushåll med förhållandevis goda inkomster i expanderande tätorter.”

Det andra området gäller bostadsrätten som brister i neutralitet jämfört med både småhus och hyresrätt.

– De som är mest underbeskattade i dag är bostadsrätterna. Jag tycker att det är konstigt att bostadsrätter i princip är obeskattade, säger Englund.

Bostadsrättsföreningar betalar kommunal fastighetsavgift som dels har ett tak, en högsta nivå, dels är på en lägre nivå än för vad som gäller för småhus.

Englund föreslår att beskattningen av föreningarna avskaffas. I stället är det de enskilda bostadsrätterna som får ett taxeringsvärde och beskattas på samma sätt som för småhus, en skatt som innehavaren av bostadsrätten får betala.

Englunds modell innebär att småhus och bostadsrätter får en schablonintäkt som sedan

beskattas på ett sätt som liknar investeringssparkontona (ISK). Beskattningen ska följa taxeringsvärdet, det vill säga ju dyrare hus, desto högre skatt i kronor.

Men för att skatten ska bli förutsägbar och inte leda till chockhöjningar bara för att huspriser stiger kraftigt enskilda år, föreslår Englund att skatten beräknas efter ett glidande medelvärde av flera års taxeringsvärden. Då blir höjningarna av skatten måttliga och förutsägbara.

– Har man tio års medelvärde så vet man vad skatten blir nästa år, som Englund formulerar det. Dessutom vill Englund mildra effekten av den så kallade flyttskatten – rättare sagt den reavinstskatt som en säljare av ett hus eller bostadsrätt måste betala på den vinst säljaren gör. Han förelår att säljaren får räkna bort en ”normal” värdestegring på runt 2 procent per år. Det skulle därmed sänka storleken på reavinstskatten och, som han säger, ”hantera problemet med rörligheten”.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

Fakta. Fastighetsskatten

Stigande huspriser under slutet av 1990-talet och början av 00-talet ledde till att den dåvarande statliga fastighetsskatten chockhöjdes och blev oförutsägbar på många håll. Det ledde till att skatten förlorade sin legitimitet.

År 2007 beslöt de nya Alliansregeringen att avskaffa skatten och den ersattes med en kommunal fastighetsavgift. I dyra områden ledde det till en kraftig sänkning av skatten på småhus.

Ny analysmetod utvecklas för stora beslag av barnporr

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

I mannens lägenhet påträffades 2,8 miljoner filer med barnpornografiskt material. Då beslagen av barnpornografi blir allt större har nu åklagare och polis utvecklat en ny utredningsmetod.

I början av september dömdes en 41-årig man till fyra års fängelse för grovt barnpornografibrott. I mannens lägenhet i Södertälje

kommun hittade polisen mängder av barnpornografiskt material, sammanlagt handlade det om över 2,8 miljoner filer med övergreppsmaterial på olika lagringsenheter.

Svea hovrätt skrev i sin dom att beslagen av barnpornografiskt material från Södertäljefallet troligen är det största i svensk rättshistoria.

När polisen tidigare utrett barnpornografibrott har utredarna varit tvungna att gå igenom allt material manuellt för att det ska kunna ingå i ett eventuellt åtal. Men i Södertälje-

fallet och i ett annat fall, där en 45-årig man från Kalmartrakten dömdes till fem års fängelse i Göta hovrätt för grovt barnpornografibrott, har en del av materialet analyserats maskinellt med mjukvara.

– I vårt fall fingranskade vi runt 1,3 miljoner filer och så mycket har vi aldrig fingranskat tidigare. Den andra delen analyserade vi. Fingranskningen tog minst ett halvår och då var vi flera utredare. Analysen gjorde jag och två utredare på ungefär två veckor, säger Louise Åhlén, som i åtta år har arbetat som utredare på

enheten för internetrelaterade sexualbrott mot barn på polisens nationella operativa avdelning (Noa), till TT.

Åklagare Lisa Hannerfors säger att effektivare utredningsmetoder är ett måste.

– Ska man granska varje fil för sig när man har miljontals filer är det jättelånga utredningstider, vilket också innebär väldigt långa häktningstider för den misstänkte, säger hon till TT.

Analysmetoderna i de båda fallen skiljer sig något åt, men båda vann till stora delar gehör i domstolarna och männen dömdes

även för material som utredare inte fingranskat. Noa arbetar nu med att skapa en enhetlig metod och sprida den till utredare i landets sju polisregioner.

Bim Jacobsson

bim.jacobsson@dn.se

Björn Wiman: Invalen visar att det finns ljus i änden på Akademiens mörka tunnel

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Steve Sem-Sandberg och Ingrid Carlberg till Svenska Akademien. Kanske kan man för första gången på många år börja skymta ett ljus i institutionens mörka tunnel. Båda är i ordets rätta betydelse framstående. Att Steve Sem-

Sandberg tar plats i Svenska Akademien är inte mycket att säga om – han står i en klass för sig i sin generation och är en av Sveriges i dag främsta internationella romanförfattare. Hans litteratur rör sig på den nivå som Akademien själva har brukat belöna i Nobelprissammanhang, med teman som kretsar kring Europas förflutna, Förintelsen och människan som vittne i den stora historiens spel. Ingen som har läst den mäktiga romanen ”De fattiga i Lodz” från 2009 kan glömma den. Hade Svenska Akademien varit en välfungerande institution hade

Steve Sem-Sandberg suttit där sedan länge.

Invalet av Ingrid Carlberg är en större överraskning – och därför mycket glädjande. Jag känner henne som en rolig person och en starkt integritetsfull journalist och författare som kommer att bredda Akademiens kompetens på det facklitterära området. Som intellektuell har hon en grundmurad förståelse för de djupgående farorna med de auktoritära tankesätt som i dag växer sig breda i världen. Med den insikten kan hon stärka Akademiens minst sagt böjliga

moraliska ryggrad och ge den en sann förståelse för hur lögnen och propaganda kan bryta ner ett samhälle och dess institutioner. Ingrid Carlbergs biografier om Raoul Wallenberg och Alfred Nobel är prisade storverk – i synnerhet det senare tillför naturligtvis passande kompetens för den prisutdelande församlingen. I samband med Akademiens djupa kris våren 2018 gav Carlberg i en artikel i DN ett historiskt perspektiv på prisinstiftarens avsikter. ”Inget upprörde Alfred Nobel så mycket”, inskräppte Carlberg, ”som intriger

och kottier, oförtjänta belöningar, humbug och prål.”

Björn Wiman

bjorn.wiman@dn.se

Akademien fullständig med Carlberg och Sem- Sandberg

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

**Författaren och journalisten
Ingrid Carlberg och författaren,
kritikern och översättaren Steve
Sem-Sandberg har valts in som
nya ledamöter i Svenska**

**Akademien. De ersätter Göran
Malmqvist på stol 5 och Kristina
Lugn på stol 14.**

Svenska Akademien hade planerat göra inval till de vakanta platserna redan under våren, men det försenades på grund av coronapandemin. De två nya ledamöterna kommer att ta sitt inträde till Akademien i samband med högtidssammankomsten den 20 december.

Steve Sem-Sandberg var länge knuten till Svenska Dagbladet och är nu aktiv som kritiker på Dagens Nyheter. Han har bland annat översatt verk av John Berger och

Jon Fosse, samt gett ut flera prisade romaner. Bland dem "De fattiga i Lodz" som prisades med Augustpriset 2009 och har nått stor internationell framgång. I sitt författarskap har Steve Sem-Sandberg ofta uppehållit sig vid frågan om den fria viljan, eller kanske snarare den fria viljans brister. Hans romankaraktärer utför inte sällan grymma handlingar som de inte vill utföra eller som de inte vet om att de utför.

"Det känns väldigt hedrande förstås, och jag blev väldigt glad och smickrad över att bli

tillfrågad", skriver Steve Sem-Sandberg i ett mejl till DN. Han fick frågan av Akademien i helgen och berättar att han tvekat på om han skulle tacka ja, bland annat på grund av vad det kommer att innebära för det egna författarskapet.

"Framför allt har jag funderat på vad det kan innebära för min personliga del. Jag lever ju rätt tillbakadraget och vill gärna fortsätta kunna göra det även om jag inser att det nu möjligen blir svårare."

Steve Sem-Sandberg kommer att ersätta Kristina Lugn, som avled i våras, på stol nummer 14.

”Hon var ju inte bara en stor poet utan också en stor personlighet. Ingen kommer att kunna ersätta henne”, skriver han.

Hur ser du på Akademiens fortsatta arbete för att återupprätta dess anseende?

”Jag kan rimligen inte ha någon uppfattning om det innan jag ens tillträtt.”

Vad kan du bidra med i Akademiens arbete?

”Läsning. Plus förhoppningsvis ett eller annat klokt omdöme.”

Ingrid Carlberg har tidigare bland annat arbetat som journalist vid Dagens Nyheter och varit gästprofessor i journalistik vid Göteborgs universitet. 2012 tilldelades hon Augustpriset i kategorin facklitteratur för biografin ”Det står ett rum här och väntar på dig” om diplomaten Raoul Wallenberg och förra året nominerades hon till samma pris för sin biografi om Alfred Nobel. Så sent som i september fick Ingrid Carlberg Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademiens pris för vetenskaplighet inom journalistiken för ”Nobel”. Juryn

motiverade priset med att hon skrivit ”den ultimata biografen över ingenjören, innovatören, entreprenören och den store donatorn Alfred Nobel”.

Sammanlagt har nio nya ledamöter valts in i Akademien sedan krisen inleddes i april, 2018, då flera medlemmar lämnade sina stolar. Ingrid Carlberg efterträder avlidne Göran Malmqvist på stol 5.

– Jag är helt överrumplad. Jag känner mig väldigt glad och entusiastisk inför uppdraget. Nyligen gjorde jag en rutinoperation av mitt nyckelben

och jag har haft lite komplikationer efteråt. Så jag kände att livet var mörkt och trist när Mats Malm ringde upp i helgen. Allt blev mycket bättre efter det samtalet, säger hon. Om den senaste tidens kriser inom Akademien säger Ingrid Carlberg att hon aldrig hade tackat ja till uppdraget om hon inte trodde att Akademien var på rätt väg.

– Så vitt jag förstår fortgår arbetet bättre och bättre. Svenska Akademien är en av de mest fina och anrika institutionerna som vi har. Det är snudd på en nationell

angelägenhet att den återvinner sitt fulla anseende och full respekt. Att Akademien av någon anledning tänker att jag ska vara med i det arbetet gör mig väldigt glad.

Hur känns det att ersätta Göran Malmqvist på stol 5?

– Det går inte att ersätta Göran Malmqvist. Så det tänker jag inte ens försöka med. Jag får bidra med det jag kan.

Vad vill du bidra med?

– Jag kan bara bidra med den jag är utifrån min bakgrund som journalist och författare av sakprosa. Som jag har förstått det

vill Akademien bredda sig mot sakprosan, och ingen blir gladare av det än jag. Den har i dag en viktig roll när vi ser att sanning och lögn flyter ihop. Jag ser det som viktigt att vi stärker sakprosan som vid sidan av skönlitteraturen skildrar verkligheten på ett njutningsfullt sätt.

Svenska Akademiens ständige sekreterare Mats Malm säger att de två nya ledamöterna är precis vad Akademien behöver.

– Ingrid Carlberg innebär en breddning mot det facklitterära utanför humanioras gränser. Steve

Sem-Sandberg är en fantastisk författare och kritiker och även översättare som kommer att stärka Akademiens arbete väldigt bra, säger Mats Malm.

Samtidigt säger han att Göran Malmqvist hade språkkunskaper som täckte en stor del av världen och som nu inte ersätts.

– Men vi kommer att bygga upp en miljö runt Nobelkommittén i framtiden så att vi bättre kan täcka in de olika språkområdena. Vi kommer att använda oss av ett antal områdesexperter som kommer att se till så att Akademien får en långsiktig och

stabil bevakning av omvärlden. Vi lägger den expertisen mer utanför Akademien nu.

Hur kommer det arbetet att organiseras?

– Det kommer vi att informera om mer i nästa vecka. Jag har inga fler kommentarer i nuläget. Men vi gör det för att säkra tillgången till gediget kunnande på så många språkområden som möjligt, säger han.

Han bekräftar också att den externa Nobelkommittén inte kommer att fortsätta i och med att det tvååriga uppdraget är slut.

– Den var ordnad på två år och den var jättebra, vi är väldigt tacksamma för det arbetet som de externa ledamöterna har gjort. Nu arbetar vi fram en modell som vi tror kan fungera bredare på lång sikt.

Akademiledamoten Per Wästberg säger att han inte samarbetat med någon av de nya ledamöterna förut, men att han följt allt de skrivit.

– Det är ju detta – det skrivna – som ligger till grund för att de nu valts in, säger Per Wästberg.

Vad hoppas och förväntar ni er att de ska bidra med till Svenska Akademien?

– Det kan jag inte gå in på. Det är till stor del upp till dem själva att visa vad de kan, men vi är mycket glada att de tackat ja.

Hugo Lindkvist

hugo.lindkvist@dn.se

Kajsa Haidl

Mohamed Yussuf

Agnes Laurell

agnes.laurell@dn.se

”En skam att behöva ta så otroligt mycket betalt”

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Krogshowen har blivit nödlösningen när livesektorn letar intäkter under pandemin. Biljettpriserna rusar i väg – den som vill se konserter nu måste i flera fall betala flera tusen kronor. Artister och arrangörer

ber om ursäkt, och menar att restriktionerna tvingar dem att sätta exkluderande priser.

I somras hade musikerna Amanda Bergman och Petter Winnberg, som till vardags spelar i gruppen Amason, planerat hålla en serie konserter i sin lada i Näckenbäck i Dalarna. När pandemin kom fick de tänka om. Lösningen blev en nedskalad variant för 50 personer, där biljetterna kostade 1 250 kronor styck.

När arrangemanget utannonserades bad man om ursäkt för de dyra biljetterna. ”Vi vet att det är oerhört

exkluderande”, skrev Bergman i ett inlägg på Instagram och tillade att det var det enda sättet att få ihop det.

– Det är klart att det fanns en skam i att behöva ta så otroligt mycket betalt. Det kändes inte bra i magen, säger Amanda Bergman och beskriver situationen som ironisk:

– Innan pandemin bröt ut hade vi en uttalad idé om att tillgängliggöra musik för lokalborna, de som inte automatiskt kan gå på spelningar i Stockholm. I stället blev det tvärtom. Om kulturen redan innan

coronakrisen var exkluderande så blev den inte mindre så nu, säger Bergman.

De dyra biljetterna, där soppa och macka ingick, sålde slut på nolltid. Men trots det gick arrangemanget med nöd och näppe runt, berättar Bergman.

– Alla medverkande fick betydligt lägre betalt än de brukar få, men priset var ändå något slags smärtgräns för oss. Man måste komma ihåg att summan inte är pengar som går rätt in på någons konto. Förutom skatt är det bland annat tekniker, personal och hyra

av utrustning som ska betalas, utöver artistgage, säger Bergman. Amanda Bergman och Petter Winnberg är långtifrån de enda som försökt hitta nya vägar för livemusiken under coronakrisen. Just kombinationen middag plus konsert, ofta benämnt som en krogshow, har blivit konceptet många arrangörer använder sig av. Det efter att förbudsförordningen justerades den 8 oktober, vilket innebär att serveringsställen får arrangera konserter för fler än 50 personer så länge de förhåller sig till

reglerna som krogar måste följa för att förhindra smittspridning. Snabbt efter beskedet släppte Tallink Silja biljetter till sina shower där 350 personer får närvara som en sittande restaurangpublik. Scalateatern har meddelat att man bygger om lokalerna till en krogshows-restaurang och tar emot 200 gäster. I Göteborg satsar Kajskjul 8 på flera shower med Arvingarna. Och den gångna helgen inledde Nalen i Stockholm en satsning där 150 middagsgäster samtidigt får uppleva en livespelning. Eftersom kostnaden för mat tillkommer blir

priset högre – för att exempelvis se en konsert med Eric Gadd får besökarna betala 1 400 kronor inklusive en trerätters middag.

– För oss har det betytt mycket att det här går att göra. Då får man åtminstone i gång någonting, säger Pernilla Abrahamsson, vd på Nalen.

Hon berättar att intresset är högt och tror att det beror på att många människor har ett stort sug efter kultur- och musikupplevelser.

Flera av senhöstens evenemang har snabbt blivit utsålda.

– Många går ut och äter före en konsert i vanliga fall ändå.

Antingen i vår restaurang eller någon annanstans. Sett till helheten på en helkväll blir nog inte skillnaden i kostnad så stor. Men vissa försvinner, eftersom de inte kan eller har lust att lägga den pengarna, säger Pernilla Abrahamsson.

Än dyrare blir det för dem som köpt biljett till Weeping Willows på Fotografiska i början av november, där man samtidigt får en trerätters meny som tagits fram av kocken Paul Svensson.

Kostnaden per biljett var cirka 2 500 kronor. Samtliga kvällar är redan slutsålda.

Arrangören Blixten & Co ser möjligheten att anordna konserter på det här sättet som viktig för artisterna.

– Då näringsförbudet inträdde i mars drogs mattan undan för jättemånga. Därför är den här typen av evenemang mycket viktiga från ekonomisk synpunkt, men framför allt för att upprätthålla någon form av motivation till att fortsätta göra det man älskar, säger Sandra Nordin, marknads- och kommunikationschef på Blixten & Co.

Blixten & Co kommer att arrangera fler liknande evenemang under vintern men ser en risk att de höga priserna blir exkluderande och att kulturen enbart blir öppen för en köpstark publik.

– Vi ser en jättestor risk i att vi hamnar där och det är fruktansvärt olyckligt eftersom det innebär exkludering av en del fans som vanligtvis kommer, men nu inte har råd, säger Sandra Nordin och tillägger:

– Däremot kan inte vi göra annat än förhålla oss till de regler, restriktioner och

rekommendationer som regeringen och Folkhälsomyndigheten fastställt, vilket bland annat leder till konserter och evenemang med högre biljettkostnader. Redan i somras arrangerades Republic of Woodland för första gången – en tvådagars minifestival i Stockholms skärgård för 40 personer. Utöver tältplats och konsert med Gustaf och Viktor Norén ingick även middag tillagad av en egen kock och bartender. Priset? 3 995 kronor. Journalisten och DN-medarbetaren Po Tidholm, som

recenserade festivalen, kallade konceptet för ”gränslöst utvecklingsbart” och skrev: ”Tanken att bygga på kvalitet i stället för kvantitet är förstås rätt under en pandemi och all forskning på konsumenters beteenden de senaste åren har pekat på en långt större beredvillighet att betala för upplevelser snarare än prylar.” – Den här beredvilligheten vill förstås arrangörer profitera på. Att artisternas hela affärsmodell har förändrats har också spelat in, de stora pengarna finns inte i skivförsäljning och strömning

utan i framträdanden, säger Tidholm.

Han menar att 50-regeln påskyndar en utveckling som redan har varit på gång länge i Sverige, där arrangörer erbjuder olika varianter av påkostade vip-paket vid livekonserter.

– Helt självklart så innebär den här utvecklingen att stora publikgrupper exkluderas när priserna stiger, och att det dessutom krävs en rätt dedikerad insats för att komma över biljetterna. De mest engagerade kommer, men de som står längre

bort från kulturlivet når man inte, säger Tidholm.

Ju längre tiden går, desto svårare kommer det att bli för livekulturen att starta om på nytt, menar han.

– Min rädsla är att stora grupper också inser att man faktiskt kan leva utan livemusik eller scenupplevelser. Vi kan tappa en hel generation.

Amanda Bergman ser dock vissa fördelar med den nya tillvaron. Vanligtvis hade många artister aldrig tackat ja till att uppträda för en mindre publik, eftersom det inte är ekonomiskt lönsamt, säger hon.

– Den här epoken vi befinner oss i kan leda till många minnesvärda upplevelser som aldrig hade uppstått annars.

– Det finns inget som säger att en konsert för 50 personer nödvändigtvis blir bättre än en konsert för 2 000 personer.

Däremot blir upplevelsen väldigt annorlunda för den som lyssnar.

Fler artiklar om coronakrisen och publikgränsen på *dn.se/kultur*.

Kajsa Haidl

kajsa.haidl@dn.se

50-regeln blir kvar.

Den 8 oktober meddelade regeringen att publikgränsen på 50 personer vid kultur- och sportsevenemang kvarstår. Regeringens tidigare bedömning att lätta på restriktionerna vid allmänna sammankomster med upp till 500 sittande deltagare ansåg man som omöjligt på grund av den ökade smittspridningen i samhället. När en sådan eventuell höjning kan ske är i nuläget inte bestämt.

Däremot tillåts krogar sedan den 8 oktober arrangera konserter och evenemang, så länge de följer

smittskyddsreglerna för
serveringsställen.

Martin Nyström: Rätt sväng på dansgolvet kan handla om liv eller död

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

**Inför SVT:s nya serie "Den
svenska dansbandshistorien"
minns Martin Nyström en
oförglömlig hjälte på
dansbanan.**

I kväll startar "Den svenska
dansbandshistorien" i SVT. En

serie i sex delar som börjar i det 1970-tal som födde genren och då den exploderade. Då det som mest fanns fem tusen yrkesverksamma dansband. Som sålde miljontals skivor. Och som en halv miljon svenskar var ute och dansade till – varje helg.

Efter att ha sett de två första avsnitten inser jag hur intressant och dessutom underskattad denna historia är. Och minns diskussionerna på DN på 1990-talet, om varför vi aldrig recenserat ett dansband, vilket ledde fram till att jag anmälde mig som frivillig att skriva om

Barbados album "Belinda" som släpptes 1999. De ansågs vara dansbandsmusikens unga hopp, och hade dessutom inte bytt ut bandnamnets "s" till ett "z". Enligt branchtidningen Får jag lov var de också stilmässigt "moderna" till skillnad från de "försiktigt nyskapande" – som Wizex och Grönwalls. Eller de "mogna" – som Thorleifs och Vikingarna. När jag lyssnade på plattan hörde jag ett Barbados med en sympatisk fläkt av Bruce Springsteens E Street Band i kompet och en lysande mångsidig sångare i Magnus Carlsson. Men

innan jag satte mig att skriva
provdansade jag några kvällar
hemma till plattan, väl medveten
om att det var så den skulle
komma att bedömas av sin publik.
Uppväxt med en dansbana på
somrarna visste jag att rätt sväng
kan för somliga handla om liv eller
död. För den som inte själv dansat
kan gränsen mellan ett bra och ett
dåligt dansband tyckas vara hårfin
– men knäna (om det nu är där
som sväng-känslan sitter) är ett
ställe som inte går att
kommendera. Att få det att ”röcka
i bena” som Sven-Ingvars uttryckt
det kräver sina musiker – som

kanske under flera decenniers tid
har absorberat svänget hos swing,
country, rock’n’roll och schlager.
Att den rytmiska tajmingen i en
foxtrot eller en bugg kan vara
livsavgörande förstod jag dock
inte fullt ut förrän jag några år
senare, ännu en gång som DN:s
frivillige, bevakade den årliga
Dansbandsveckan i Malung som
ägde rum på fyra olika dansbanor
i Orrskogens Folkets Park. En
folkfest med över trettiotusen
tillresta dansare som hängav sig åt
Lasse Stefanz, Martinez, Schytts,
Drifters och många fler. Och där
Bert Karlsson förärades ett

hederspris för ”sin idealism”. Läggs därtill att min hyrda lägenhet som jag landade i sent på kvällarna var pyntad med myriader av skrivna, målade eller sydda religiösa sentenser av typen: ”Sov gott på förlåtelsens kudde”.

Men det som toppade min upplevelse av Dansbandsveckan var ändå att våga ge sig ut på dansgolvet och bli en del av den mäktiga virvel som de dansande paren bildar när de rör sig motsols över golvet. En forsande kollektiv kraft som bar mig runt varv efter varv. Och som en heroisk saxofonist i ett av banden

utmanade en av kvällarna. Förbluffad såg jag hur han plötsligt lämnade scenen och dök ner i strömvirveln. Och där tog sig fram medsols (!), i en slalomlikande rörelse, för att med sitt instrument konfrontera, elda på eller rent av kurtisera dansarna. En syn som gav mig en oförglömlig bild av vad det är att vara en dansbanas hjälte.

Martin Nyström

martin.nystrom@dn.se

Sveriges Radio lägger ner P3 Spel

ONSDAG 14 OKTOBER 2020

Sveriges Radios program om tv- och datorspel P3 Spel läggs ner från årsskiftet. I stället ska rapportering om spelvärlden göras under P3 Nyheters paraply och samtidigt rekryteras spelreportern Effie Karabuda från Aftonbladet.

Från årsskiftet kommer podden P3 Spel inte längre finnas hos Sveriges Radio. ”Det känns verkligen svintråkigt, vi har mycket kvar att ge”, skriver programledaren Elisabeth Bergqvist på Twitter. I stället ska P3 Nyheter rapportera om spelvärlden för SR:s lyssnare. – Vi har rekryterat Effie Karabuda. Hon kommer att jobba på P3 med att hitta egna spelnyheter och kommer att höras varje vecka i P3, säger Caroline Poupon, kanalansvarig för P3. Effie Karabuda är i dag spelredaktör på Aftonbladet och

har skrivit boken "Gamer" om spel och e-sport.

Varför läggs programmet ner?

– Vi har haft målsättningen att nå unga personer som spelar mycket och har arbetat ambitiöst med det i flera års tid, men vi ser inga tydliga indikationer på att vi lyckats, säger Caroline Pouron. 2018 gjordes spelmagasinet P3 Spel om och mer fokus lades vid digitala plattformar som Twitch och Discord, något som då väckte kritik. Men den kritiken har inget med beslutet att lägga ner P3 Spel, säger Caroline Pouron.

– Jag är jättestolt över att P3 är så framåt och vågar testa nya plattformar.

Hur har beskedet om att programmet läggs ner tagits emot?

– De som arbetar med podden tycker förstås att det är ett roligt jobb och är ledsna att det inte kommer att finnas kvar.

Agnes Laurell

agnes.laurell@dn.se

Tillägg

Blixtförsök av fack och arbetsgivare för att enas om las

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

**Arbetsgivare och fack
återupptar de havererade las-**

förhandlingarna. På 1,5 dag ska man lösa det man misslyckades med på 1,5 månad. Vad talar för att det går?

– Väldigt lite. Men det vore väldigt dumt att inte försöka, säger Kommunals ordförande Tobias Baudin.

Samma toppförhandlare som fram till onsdagen diskuterade nya löner för miljontals svenskar ska nu byta förhandlingsbord och i stället på kort tid försöka lösa det som sprack klockan 23.59 den 30 september.

Det har uppenbarligen i tysthet pågått diskussioner mellan PTK,

LO och Svenskt näringsliv under en tid efter haveriet, påhejade av politiker från en rad olika partier. På onsdagen kom så ett gemensamt besked: Vi sätter oss ner på torsdagen och gör ett nytt försök – besked tidigast efter lunch på fredag. När DN frågar alla tre parter vad det är som gör det värt att återuppta förhandlingar blir svaret gemensamt: ”Inga kommentarer.” Beskedet hade föregåtts av beslut hos respektive part – arbetsgivarnas Svenskt näringsliv, tjänstemännens PTK och arbetarnas LO.

På LO:s styrelsemöte tidigt på onsdagsmorgonen röstade bland annat det största förbundet, Kommunal, för att återuppta lasförhandlingarna.

– Det finns uppenbarligen ett intresse hos arbetsgivarna att diskutera frågorna igen. Då ställer vi upp för våra medlemmars skull, inte för att göra någon politiker glad, säger Kommunals ordförande Tobias Baudin. Han fortsätter:

– Det fanns ju inget förslag till uppgörelse för två veckor sedan, samtidigt som alla inblandade

sade att ”de var så nära”. Så det vore dumt att inte försöka.

Vad talar för att man på 1,5 dag klara det man inte gjorde på 1,5 månad?

– Väldigt lite. Jag är inte över-optimistisk, och så är det väldigt lite tid. Det här är extremt stora och komplexa frågor. Många förbund är inblandade, som var för sig har helt olika förutsättningar i vardagen. Det gäller både fack och arbetsgivare. Ett antal förbund röstade på LO:s styrelsemöte nej till förslaget att återuppta förhandlingarna. Ett av dem var Byggnads, vars

ordförande heter Johan Lindholm:

– Vi har varit tydliga med att de här förslagen kommer att innebära en försämrad trygghet för landets löntagare. Det kan vi inte acceptera.

Det som skulle ha blivit ett historiskt avtal för 2,8 miljoner privatanställda arbetare och tjänstemän blev ett misslyckande, som kan orsaka en regeringskris. Förhandlingarna har tre delar: anställningsskydd, omställning/ vidareutbildning samt en ny arbetslöshetsförsäkring. När det gäller att hjälpa folk som blir av

med jobbet att få ett nytt jobb eller utbildning finns, enligt DN:s källor, redan en stor enighet.

Parterna har också en samsyn om att ta över ansvaret för en ny arbetslöshetsförsäkring, men detta kräver mer utredning. Här kommer det i så fall mer att handla om en avsiktsförklaring om det blir ett avtal.

Den stora striden gäller anställningsskyddet – det som framför allt gjorde att förhandlingarna kraschade var förtursfrågan. Här står parterna långt ifrån varandra.

Arbetsgivarna vill ha fler

undantag från regeln ”sist in först ut” i lagen om anställningsskydd, las, men också göra det lättare och billigare att säga upp folk.

LO vill ha bort det som kallas allmän visstid, man vill förbättra villkoren för dem som är inhyrda hos företag och begränsa ”hyvlingen”. Den innebär att arbetsgivaren sänker arbetstiden, och därmed lönen, för många i stället för att säga upp ett mindre antal.

Redan när förhandlingarna havererade sade alla inblandade att man ”kört alla frågor i botten”. Det var inte tidsbrist som

kraschade samtalen, det var djup oenighet om ett antal centrala sakfrågor.

Samtidigt lever hoppet om att fortsätta med den svenska modellen, där parterna avgör de viktiga frågorna på svensk arbetsmarknad – med politikerna på armlängds avstånd. Det har blivit tydligt för både fack och arbetsgivare att det finns en starka politisk vilja att i stället driva genom lagändringar.

”Nu ger vi det en ny chans, nu är det dags att vi på allvar synar varandras kort”, säger en facklig källa med god insyn till DN inför

torsdagens möte med Svenskt näringsliv.

Hans Strandberg

hans.strandberg@dn.se

Bakgrund.

LO, PTK och Svenskt näringsliv har sedan i fjol diskuterat ett nytt huvudavtal för trygghet och flexibilitet. Det skulle handla om anställningsskydd, omställning/kompetensutveckling och en ny arbetslöshetsförsäkring.

Slutförhandlingarna kraschade den 30 september.

En punkt i januariöverenskommelsen mellan

regeringen, Liberalerna och Centerpartiet var att "arbetsrätten ska moderniseras" med "tydligt utökade undantag från turordningsreglerna". En utredning var klar den 1 juni och föreslog bland annat fler undantag från turordningsreglerna.

Utredningen är på remiss till den 26 oktober, dess förslag ska träda ikraft 2022 om parterna inte kommer överens. Om regeringen driver igenom förslagen har V hotat med misstroendeförklaring, gör man det inte kan januariöverenskommelsen spricka

V pausar hotet om misstroende mot regeringen

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Vänsterpartiet pausar sitt misstroendehot mot regeringen Löfven. Nu får arbetsmarknadens parter en ny chans att rädda statsministern från regeringskris.

– Så länge parterna förhandlar så vilar vi på hanen, säger Jonas Sjöstedt.

Efter beskedet från arbetsmarknadens parter om att förhandlingarna om arbetsrätten återupptas drar V-ledaren Jonas Sjöstedt tillfälligt tillbaka sitt misstroendehot mot statsminister Stefan Löfven.

– Det är precis det här vi vill, säger Jonas Sjöstedt.

Det har gått knappt två veckor sedan förhandlingarna mellan arbetsmarknadens parter om en förändrad arbetsrätt havererade. Därmed ökade också trycket på regeringen att genomföra förslagen från utredningen om en

moderniserad arbetsrätt som är en del av januariavtalet.

Vänsterpartiet har lovat att väcka misstroende mot Stefan Löfven om han går vidare med utredningens förslag, och i förra veckan stod det klart att V skulle kunna samla en majoritet i riksdagen för att fälla regeringen. Men nu pausar V sitt misstroendehot.

– Så länge parterna förhandlar så vilar vi på hanen. Då finns det ingen anledning att störa det genom tumult i riksdagen. Vi vill att parterna ska göra upp utan

politisk inblandning, säger Jonas Sjöstedt.

V-ledaren understryker att återupptagna förhandlingar mellan parterna är precis det som Vänsterpartiet eftersträvat. V vill också att utredningen om förändrad arbetsrätt som regeringen beställt skrotas.

– Nu vill vi att regeringen mycket snart klarlägger att utredningen läggs undan och inte förverkligas. Min mycket starka uppmaning till statsministern är att gå ut så fort som möjligt och säga att las-utredningen inte blir av, säger Jonas Sjöstedt.

Tidigare har V-ledaren sagt att Stefan Löfven har några veckor på sig att ge besked. Han framhåller att den tidsramen fortfarande gäller men att så länge parterna förhandlar kommer inte V att utlösa sitt hot.

– Så länge man inte går vidare med utredningen är det inte fel att ge parterna den tid de behöver. Nu ger vi parterna chansen. Om de inte skulle lyckas så är vi i ett annat läge, säger Jonas Sjöstedt. Samtliga kommentarer från andra politiska partier var försiktigt positiva efter parternas besked om att de återvänder till

förhandlingsbordet. Statsminister Stefan Löfven vill dock inte spekulera om vad det betyder att parterna nu gör ett nytt försök.

– Vi noterar att parterna återupptagit samtalen. Vi får se var det leder, säger Stefan Löfven. Samtidigt tillbakavisar han Jonas Sjöstedts krav om att skrota las-utredningen.

– Den ena efter den andra kan springa ut med det ena efter det andra. Det leder ingen vart. Låt oss nu se vart det här tar vägen, säger Stefan Löfven.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

Ewa Stenberg: Löfven kan andas ut – i alla fall tillfälligt

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Statsminister Stefan Löfven (S) har fått nytt hopp om att slippa den rävsax som hans löfte om att liberalisera arbetsrätten satt honom i.

Sannolikheten minskar nu för att det ska bli regeringskris. De fackliga organisationerna LO och PTK samt arbetsgivarnas Svenskt

näringsliv börjar förhandla om ett nytt Saltsjöbadsavtal igen på torsdagen, trots att de förklarade förhandlingarna för avslutade för bara ett par veckor sedan. De tre parterna säger att de kan redovisa ett resultat tidigast på fredag. Regeringen har troligen smort deras förhandlingsmaskineri bakom kulisserna, genom att erbjuda stöd från staten om parterna så vill och behöver. En viktig del av parternas förhandling rör ett system för bättre vidareutbildning för anställda och en ny a-kassa. Kan de räkna med statliga bidrag och/eller sänkta

arbetsgivaravgifter blir hela paketet mer tilltalande för både fack och arbetsgivare. Det kan i så fall underlätta en överenskommelse om de omstridda turordningsreglerna vid uppsägningar. Biträdande finansminister Per Bolund (MP) sade i går på en träff med riksdagsjournalisterna att regeringen skulle kunna tillföra ”medel och medling” för att parterna ska kunna komma överens. Den politiska striden som pågår påverkar arbetsmarknadsparternas

förhandlingsläge. Statsministern kritiserade i söndagens tv-sända partiledardebatt det lagförslag som regeringen låtit ta fram efter en uppgörelse med Centern och Liberalerna. Det är tänkt att införas om parterna inte kommer